

พชช. - CODI

แผนชีวิตชุมชน

เพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน

- เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

เอกสารประกอบงานมหกรรมวิถีพลังไท2

13-17 พฤศจิกายน 2550 ณ สวนอัมพร กรุงเทพฯ

แผนชีวิตชุมชน

เพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน

- เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

แผนชีวิตชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนายั่งยืน

ISBN 978-974-09-6351-6
พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน 2550
จำนวนพิมพ์ 1,500 เล่ม

ผู้เขียน เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

บรรณาธิการ อัมพร แก้วหนู

กองบรรณาธิการ	ทิมมพร	กองสอน
	สุวรรณา	อัญโต
	เนตรชนก	ไชยจิตต์
	เพ็ญศรี	ทองบุญชู
	สุนทร	ดุจดา
	วรรณชัย	แสงทอง
	อลิษา	ใบระหมาน
	วณิดา	ณ ปัตตานี
	สิริกร	บุญสังข์
	บัณฑิต	มั่นคง
	สุธิดา	บัวสุขเกษม

จัดพิมพ์โดย

- เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)
912 ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทรศัพท์ 0-2378-8300 ถึง 20
Homepage : <http://www.codi.or.th>
E-mail: codi@codi.or.th

ทิศทางสำคัญของขบวนการชุมชนในช่วงทศวรรษต่อไป

ขบวนการชุมชนในประเทศไทย มีพัฒนาการมาไม่น้อยกว่าสามทศวรรษ ทั้งงานพัฒนาทั่วไปอย่างเรื่องออมทรัพย์ อาชีพ เกษตร ธุรกิจชุมชน ฯลฯ และงานประเภท “ร้อน” ทั้งหลาย โดยเฉพาะงานรณรงค์คัดค้านโครงการต่างๆ ของรัฐที่มีผลกระทบกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาและในช่วงทศวรรษต่อไป ขบวนการชุมชนทั่วประเทศมีพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนในเชิงคุณภาพที่น่าสนใจคือ

ประการแรก ทิศทางการขับเคลื่อนขบวนการโดยรวมเปลี่ยนจากการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการโน้มน้าวเป็นการคิดเอง ทำเอง จัดการเอง โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมว่า “ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง” การเรียกร้องให้รัฐสนับสนุนยังมีอยู่ เพราะเป็นสิทธิของประชาชน แต่รัฐจะสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนชุมชนก็เดินหน้าตามแผนของตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มากที่สุด ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นทุกหน่วยงาน

ประการที่สอง มีนวัตกรรมใหม่ในการทำงานเพิ่มขึ้นในแทบทุกประเด็นงาน เช่น การก่อเกิดของกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ขยายผลมาจากการจัดสวัสดิการระดับกลุ่มขององค์กรการเงินซึ่งทำมากกว่า 10 ปี การตั้งองค์กรการเงินขยับตัวจากกิจกรรมหลักกู้ยืมเงินมาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ เช่น การช่วยสมาชิกปลดหนี้ ช่วยซื้อที่ดินที่กำลังหลุดมือ การจัดตั้งธนาคารชุมชน การออมรายวัน แผนแม่บทชุมชน วิทย์ชุมชน ที่ทำกันอย่างกว้างขวางก็ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญ

ประการที่สาม มีความเปลี่ยนแปลงจากการทำเป็นรายกิจกรรม รายโครงการตามกิจกรรมมาเป็นการทำทุกเรื่องในพื้นที่เดียวและบูรณาการงานทั้งหมดในชุมชน มาเป็นแผนยุทธศาสตร์ของชุมชนโดยเฉพาะในระดับตำบล โดยใช้แนวคิดร่วมเรื่อง “การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น” เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ

ประการที่สี่ ความสัมพันธ์กับหน่วยงานสนับสนุนเริ่มเปลี่ยนจากการที่ชุมชนทำตามแผนของหน่วยงานมาเป็นหน่วยงานทำตามแผนของชุมชน ทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่นและหน่วยงานส่วนกลางระดับนโยบายเองก็เริ่มมีข้อกำหนดชัดเจนว่าแผนของหน่วยงานต่างๆ ต้องมาจากแผนของชุมชน นั่นหมายความว่าชุมชนเริ่มกำหนดทิศทางการพัฒนาได้มากขึ้น

ประการที่ห้า การเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนมีนัยยะว่าต่อไปชุมชนจะกำกับทิศทางการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง บทบาทสำคัญของสภาองค์กรชุมชนหรือสภาผู้นำนอกจากการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบลขององค์กรต่างๆ แล้วก็คือ การกำกับดูแลการพัฒนาตามแผนของชุมชนมีการปรับบททวนแผนอย่างสม่ำเสมอเหมือนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประการที่หก มีการใช้ข้อมูลและการจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน เช่น การเก็บข้อมูลครัวเรือนเพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน เพื่อการวางแผนวิสาหกิจชุมชน (โรงงานปุ๋ย โรงงานน้ำดื่ม ฯลฯ) หรือการส่งเสริมอาชีพ (เลี้ยงไก่ ปลูกผักตามปริมาณการบริโภค ฯลฯ) การเก็บข้อมูลและรับรองรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนการเก็บข้อมูลคนด้อยโอกาสมาจัดกองทุนสวัสดิการการถอดบทเรียนหรือการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลชุมชนระดับตำบลหรือแม้แต่เปิดเว็บไซต์ของขบวนการองค์กรชุมชนในตำบล

ในส่วนของการเรียนรู้ ปัจจุบันมีศูนย์เรียนรู้ประเด็นงานต่างๆ กระจายอยู่ทั่วประเทศทุกเรื่อง แต่ละศูนย์มีคนไปดูงานหลายร้อยหรือหลายพันคนในแต่ละปี “การเรียนรู้” ของชุมชนไม่ใช่การเข้าโรงเรียนได้เข้าขึ้นไปตามระดับชั้น ไม่ใช่การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงานภายนอกอย่างที่เป็นมาในอดีต แต่เป็นการเรียนรู้ในแนวราบระหว่างชุมชนที่มีประสบการณ์กับชุมชนที่เพิ่งเริ่มทำการให้คำนิยามใหม่ของการศึกษาชุมชนและเป็นพลังขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วงต่อไปเพราะการขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆ นั้นอาศัยการเรียนรู้แบบที่ว่า นี่เป็นส่วนใหญ่ในหลายชุมชนมีการขยับเข้าไปสู่ระบบการศึกษาโดยผลักดันให้มีหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ที่ชุมชนนั้นๆ มีประสบการณ์ เช่น การจัดการป่าชุมชน การจัดการออมทรัพย์ แผนชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

ทิศทางสำคัญทั้งหมดนี้ล้วนนำไปสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง” และคนที่ดำเนินการคือองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของปัญหา ไม่ใช่หน่วยงานต่างๆ

ตัวอย่างของงานพัฒนาชุมชนในประเด็นงานต่างๆ ที่สะท้อนทิศทางใหม่ของการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว

คำนำ

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตามกระบวนการของการจัดทำแผนชีวิตชุมชนเพื่อพึ่งตนเอง เป็นงานที่เกิดจากการรวมพลังของพี่น้องประชาชนในพื้นที่ต่างๆ มาร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมจัดทำแผน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาทางสังคมและลดความยากจนด้วยตัวเองนั้น นับได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์สำหรับการพัฒนาประเทศชาติในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการประสานหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาเป็นภาคีร่วมมือการพัฒนาหนุนเสริมให้พี่น้องประชาชนมีความเข้มแข็งในการที่จะพึ่งตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี จึงถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ทางสังคม แม้ว่าการทำงานจะเป็นไปอย่างไม่ค่อยจะทันใจใครๆ มากนัก

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของแกนนำท้องถิ่นที่มีจิตสาธารณะ มารวมพลังสร้างการเรียนรู้ของประชาชนฐานราก ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้แนวทางพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเอง” เป็นการชี้แนะให้เราได้หยุดเดินตามกระแสทุนนิยมและกระแสแห่งความทะยานอยาก ผลของการใช้กระบวนการแผนชีวิตชุมชนในหลายๆ ปีที่ผ่านมาทำให้เราเห็นตัวตนที่แท้จริงและเห็นจุดดี จุดเสีย ที่จะได้ช่วยกันพัฒนาต่อไป ภายใต้การขับเคลื่อนงาน “แผนแม่บทชุมชน” ซึ่งเป็นเครื่องมือแห่งการเรียนรู้และการจัดการพัฒนาทางสังคม ของภาคประชาชนในแต่ละท้องถิ่นและนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน เป็นการปรับฐานโครงสร้างของชุมชนท้องถิ่น ด้วยหลักคิดทิศทางการพัฒนาภาคประชาชนด้วยตัวของเขาเอง ซึ่งจำเป็นจะต้องช่วยกันพัฒนาให้กำลังใจ ร่วมกันทำงานต่อไป

หนังสือ “แผนชีวิตชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นหนังสือที่เกิดจากการรวบรวมบทเรียนผลการดำเนินงานและรูปธรรมความสำเร็จของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองที่ผ่านมา เพื่อใช้ประกอบในงานใหญ่ของภาคประชาชน คืองานมหกรรม “วิถีพลังไท เพื่อการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น เฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา” ระหว่างวันที่ 13-17 พฤศจิกายน 2550 ณ อาคารใหม่สวนอัมพร หนังสือเล่มนี้จะบอกได้ว่าบัดนี้ภาคประชาชน กำลังก้าวเดินอย่างมั่นคงยิ่งขึ้นและบอกได้ว่าการทำงานก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว หากเนื้อหาในหนังสือบอกพร่องประการใด คณะผู้จัดทำต้องขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ด้วยพลังคุณงามความดีของพี่น้องประชาชนที่ร่วมกันทำมา ขอเป็นอีกหนึ่งแรงที่ช่วยหนุนให้ประเทศชาติของเราพ้นจากภัยพาล พ้นจากความยากจนและสร้างสังคมสงบสุขร่มเย็น ด้วยศักดิ์ศรีของเราตลอดไป ขอเป็นกำลังใจให้แก่ทุกๆ ท่าน ที่ได้มีส่วนร่วมในการทำงานนี้เพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติร่วมกัน ต่อไป

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

คำนำ

ส่วนที่ 1 พัฒนาการของการขับเคลื่อนขบวนแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

- ยุคที่ 1 ก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชน
ยุคที่ 2 เติบโต.....ก่อเกิดเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค
ยุคที่ 3 ประกาศจุดยืนการพัฒนาชุมชนแนวใหม่โดยใช้กระบวนการแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ
ยุคที่ 4 การขยายผลแผนชุมชนเชิงคุณภาพและการจัดการความรู้
ยุคที่ 5 การขยายผลสู่สาธารณะและหน่วยงานระดับนโยบาย

ส่วนที่ 2 การขยายผลและการจัดแผนชุมชนเอาชนะปัญหาความยากจน หลักคิดสำคัญ

กลยุทธ์/แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนแม่บทชุมชน

- การขยายพื้นที่แผนชุมชนคุณภาพ
- การใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

เป้าหมายของการดำเนินการแผนชุมชน

ส่วนที่ 3 ผลการดำเนินงาน

- ยุทธศาสตร์ ที่ 1 การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ
ยุทธศาสตร์ ที่ 2 การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
ยุทธศาสตร์ ที่ 3 การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงาน
ยุทธศาสตร์ ที่ 4 การสนับสนุนความสามารถการจัดศูนย์เรียนรู้
ยุทธศาสตร์ ที่ 5 การสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและ

ส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์ของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ปี 2550 - 2552

ส่วนที่ 5 คุณค่าที่ค้นพบ อุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 6 รูปธรรมงานพัฒนาจากกระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชน

ภาคเหนือ จำนวน 22 พื้นที่

1. ตำบลแม่มอก	อำเภอเถิน	จังหวัดลำปาง
2. ตำบลเชียงทอง	อำเภอวังเจ้า	จังหวัดตาก
3. ตำบลวังแดง	อำเภอตรอน	จังหวัดอุตรดิตถ์
4. ตำบลท่างาม	อำเภอวัดโบสถ์	จังหวัดพิษณุโลก
5. ตำบลภูน้ำหยด	อำเภอวิเชียรบุรี	จังหวัดเพชรบูรณ์
6. ตำบลบัววัฒนา	อำเภอหนองไผ่	จังหวัดเพชรบูรณ์
7. ตำบลสระประดู่	อำเภอวิเชียรบุรี	จังหวัดเพชรบูรณ์

8. ตำบลปากท่า	อำเภอปากท่า	จังหวัดอุดรดิตถ์
9. ตำบลป่าจั่ว	อำเภอศรีสมานชัย	จังหวัดสุโขทัย
10. ตำบลช่วงเปา	อำเภอจอมทอง	จังหวัดเชียงใหม่
11. ตำบลหนองแขม	อำเภอพรหมพิราม	จังหวัดพิษณุโลก
12. ตำบลเนินปอ	อำเภอสว่างม	จังหวัดพิจิตร
13. ตำบลผักขวง	อำเภอทองแสนขัน	จังหวัดอุดรดิตถ์
14. ตำบลสำน	อำเภอเวียงสา	จังหวัดน่าน
15. ตำบลบัวใหญ่	อำเภอนาน้อย	จังหวัดน่าน
16. ตำบลเวียงยอง	อำเภอเมือง	จังหวัดลำพูน
17. ตำบลบ้านกาศ	อำเภอสูงเม่น	จังหวัดแพร่
18. ตำบลนาพูน	อำเภอรังษิน	จังหวัดแพร่
19. ตำบลศรีเมืองชุม	อำเภอแม่สาย	จังหวัดเชียงราย
20. ตำบลห้วยยางงาม	อำเภอจุน	จังหวัดพะเยา
21. ตำบลบ้านเสี้ยว	อำเภอปากท่า	จังหวัดอุดรดิตถ์
22. ตำบลคุยบ้านโอง	อำเภอรามกระต่าย	จังหวัดกำแพงเพชร

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 17 พื้นที่

1. ตำบลบ้านใหม่	อำเภอหนองบุญนาก	จังหวัดนครราชสีมา
2. ตำบลบึงโขงหลง	อำเภอบึงโขงหลง	จังหวัดหนองคาย
3. ตำบลเมืองคง	อำเภอคง	จังหวัดนครราชสีมา
4. ตำบลบ้านเป้า	อำเภอหนองสูง	จังหวัดมุกดาหาร
5. ตำบลโคกตาล	อำเภอภูสิงห์	จังหวัดศรีสะเกษ
6. ตำบลคอโค	อำเภอเมือง	จังหวัดสุรินทร์
7. ตำบลนาโพธิ์กลาง	อำเภอโขงเจียม	จังหวัดอุบลราชธานี
8. ตำบลพุทไธสง	อำเภอพุทไธสง	จังหวัดบุรีรัมย์
9. ตำบลเสี้ยว	อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ	จังหวัดศรีสะเกษ
10. ตำบลบ้านแท่น	อำเภอบ้านแท่น	จังหวัดชัยภูมิ
11. ตำบลขามเปี้ย	อำเภอโพธิ์ชัย	จังหวัดร้อยเอ็ด
12. ตำบลโพธิ์ศรี	อำเภอโพธิ์ชัย	จังหวัดร้อยเอ็ด
13. ตำบลร่อนทอง	อำเภอสตึก	จังหวัดยโสธร
14. ตำบลเปือย	อำเภอสิรินธร	จังหวัดอำนาจเจริญ
15. ตำบลท่าลาด	อำเภอรัตนนคร	จังหวัดนครพนม
16. ตำบลวังน้ำเขียว	อำเภอวังน้ำเขียว	จังหวัดนครราชสีมา
17. ตำบลนาฝื่อ	อำเภอเมือง	จังหวัดอำนาจเจริญ

ภาคกลาง จำนวน 22 พื้นที่

1. ตำบลบ้านช้าง	อำเภอโพธาราม	จังหวัดราชบุรี
2. ตำบลทุ่งหลวง	อำเภอปากท่อ	จังหวัดราชบุรี
3. ตำบลท่าเสา	อำเภอไทรโยค	จังหวัดกาญจนบุรี
4. ตำบลชัยสน	อำเภอมวกเหล็ก	จังหวัดสระบุรี
5. ตำบลตุ๊ก	อำเภอสรรพยา	จังหวัดชัยนาท
6. ตำบลประดู่ยืน	อำเภอลานสัก	จังหวัดอุทัยธานี
7. ตำบลพระยาบันลือ	อำเภอลาดบัวหลวง	จังหวัดอยุธยา
8. ตำบลหัวไผ่	อำเภอเมือง	จังหวัดสิงห์บุรี
9. ตำบลบางเจ้าฉ่า	อำเภอโพธิ์ทอง	จังหวัดอ่างทอง
10. ตำบลบางสระแก้ว	อำเภอแหลมสิงห์	จังหวัดจันทบุรี
11. ตำบลหนองก	อำเภอกบินทร์บุรี	จังหวัดปราจีนบุรี

12.	ตำบลหนองยาว	อำเภอพนมสารคาม	จังหวัดฉะเชิงเทรา
13.	ตำบลทับไทร	อำเภอโป่งน้ำร้อน	จังหวัดจันทบุรี
14.	ตำบลหนองเพรางาย	อำเภอไทรน้อย	จังหวัดนนทบุรี
15.	ตำบลบึงกาสาม	อำเภอหนองเสือ	จังหวัดปทุมธานี
16.	ตำบลคลองสาม	อำเภอคลองหลวง	จังหวัดปทุมธานี
17.	ชุมชนจิตรา	เขตลาดกระบัง	จังหวัดกรุงเทพฯ
18.	ชุมชนสามัคคีร่วมใจพัฒนา	เขตบางเขน	จังหวัดกรุงเทพฯ
19.	ตำบลโพทะเล	อำเภอบางระจัน	จังหวัดสิงห์บุรี
20.	ตำบลบ้านช่อ	อำเภอพนมสารคาม	จังหวัดฉะเชิงเทรา
21.	ตำบลทุ่งโพธิ์	อำเภอนาดี	จังหวัดปราจีนบุรี
22.	ตำบลทัพหลวง	อำเภอบ้านไร่	จังหวัดอุทัยธานี

ภาคใต้ จำนวน 23 พื้นที่

1.	ตำบลแหลม	อำเภอหัวไทร	จังหวัดนครศรีธรรมราช
2.	ตำบลเค็ง	อำเภอชะอวด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
3.	ตำบลนาหมอนบุญ	อำเภอจุฬาภรณ์	จังหวัดนครศรีธรรมราช
4.	ตำบลหน้าสตน	อำเภอหัวไทร	จังหวัดนครศรีธรรมราช
5.	ตำบลเกาะขันธุ์	อำเภอชะอวด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
6.	ตำบลขอนหาด	อำเภอชะอวด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
7.	ตำบลคลองชะอุ่น	อำเภอพนม	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
8.	ตำบลต้นยวน	อำเภอพนม	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
9.	ตำบลประสงค์	อำเภอท่าชนะ	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
10.	ตำบลควนรู	อำเภอรัตภูมิ	จังหวัดสงขลา
11.	ตำบลท่าหิน	อำเภอสทิงพระ	จังหวัดสงขลา
12.	ตำบลวังตะกอก	อำเภอหลังสวน	จังหวัดชุมพร
13.	ตำบลตะโหมด	อำเภอตะโหมด	จังหวัดพัทลุง
14.	ตำบลชุมพล	อำเภอศรีนครินทร์	จังหวัดพัทลุง
15.	ตำบลฝาละมี	อำเภอฝาละมี	จังหวัดพัทลุง
16.	ตำบลกระแสดินธุ์	อำเภอกระแสดินธุ์	จังหวัดสงขลา
17.	ตำบลเกตุรี	อำเภอเมือง	จังหวัดสตูล
18.	ตำบลเขาชัยสน	อำเภอเขาชัยสน	จังหวัดพัทลุง
19.	ตำบลช้างซ้าย	อำเภอพระพรหม	จังหวัดนครศรีธรรมราช
20.	ตำบลท่าประจ๊ะ	อำเภอชะอวด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
21.	ตำบลบางนบ	อำเภอหัวไทร	จังหวัดนครศรีธรรมราช
22.	ตำบลพังกาญจน์	อำเภอพนม	จังหวัดสุราษฎร์ธานี
23.	ตำบลแว้ง	อำเภอแว้ง	จังหวัดนราธิวาส

ส่วนที่ 1

พัฒนาการของการขับเคลื่อนขบวนแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค เกิดจากการรวมตัวกันของแกนนำท้องถิ่นที่มีจิตสำนึกสาธารณะมารวมพลังสร้างการเรียนรู้ของภาคประชาชนฐานราก ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นที่คนในชุมชนมาร่วมกันค้นหาตัวตนที่ให้การสำรวจเป็นเครื่องมือที่ทำให้ค้นพบ ปัญหาความต้องการและศักยภาพของตนเอง เพื่อนำไปสู่การร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นที่เน้นการพึ่งตนเองและการประสานองค์การภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุนชุมชนอย่างบูรณาการ นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการสร้างรูปธรรมของการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานภายในแบบของหุ้นส่วนของการพัฒนา เน้นการเกิดความสัมพันธ์แนวเชิงราบที่ทุกฝ่ายในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

จุดเริ่มต้น.....ต้นกล้าทางความคิดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ยุคที่ 1 ก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แผนแม่บทชุมชน (2542-2545)

แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง เกิดขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ประมาณปี พ.ศ. 2542 การก่อเกิดในช่วงแรกเกิดจากการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ในการพัฒนาเกษตรกรรมเป้าหมายที่สำคัญ คือ การกระตุ้นให้เกษตรกรมีการจัดทำแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง ในช่วงนั้นได้รับความร่วมมือจากมูลนิธิหมู่บ้านและเครือข่ายภูมิปัญญาไท จัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาชีวิตและพัฒนา โดยสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย **ชุมชนไม้เรียง** อ.ฉวาง จ.นครศรีธรรมราช เป็นชุมชนหนึ่งที่มีกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนและมีกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมทั้งทางด้านวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาการเรียนรู้

“แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง” เริ่มมีการขยายแนวคิดและรูปธรรมอย่างกว้างขวางในช่วงปี พ.ศ. 2545 โดยสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ใช้รูปแบบของชุมชนไม้เรียง เป็นต้นแบบในการดำเนินการ เพราะมีการจัดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน โดยผ่านการเก็บข้อมูลร่วมกันวิเคราะห์ ทำให้สามารถเห็นสภาพปัญหาความต้องการ และร่วมกันกำหนดแนวทางโดยการสร้างเป็นแผนพัฒนาชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น โรงงานนมควั่นยางพารา โรงงานขนมจีน โรงงานแปรรูปไม้ยางพารา และกิจกรรมอื่นๆ อีกหลากหลาย แผนแม่บทชุมชนตำบลไม้เรียงจึงเป็นศูนย์เรียนรู้และเป็นต้นแบบของการจัดทำแผนแม่บทชุมชน จึงมีกระบวนการถอดบทเรียนเพื่อขยายให้เกิดการเรียนรู้จากชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ

ยุคที่ 2 เติบโต...ก่อเกิดเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง4ภาค (2546)

ในช่วงปี พ.ศ. 2546 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้มีแนวทางในการหนุนเสริมและขยายผลแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองสู่ชุมชนท้องถิ่น จึงได้มีการหารือและร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้กับแกนนำที่มีประสบการณ์การทำแผนแม่บทชุมชนในตำบลต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีเวทีสังเคราะห์บทเรียนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยภาคประชาชน ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNDP, สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เมื่อปลายปี 2545 มีข้อสรุปว่าจะใช้แผนแม่บทชุมชนเป็นยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาดังกล่าวความยากจน หลังจากนั้นได้มีการจัดสัมมนา “วิถีพลังไท สู่ชุมชนพึ่งตนเอง” เมื่อวันที่ 21 - 23 มกราคม 2546 ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ได้มีการนำเสนอรูปแบบความสำเร็จของการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองและมีการสรุปบทเรียนประสบการณ์การทำแผนแม่บทชุมชนและการค้นหาพื้นที่ต้นแบบ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์การสนับสนุนพื้นที่ตำบลต่างๆ ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวความยากจน

ยุคที่ 3 ประกาศจุดยืนการพัฒนาชุมชนแนวใหม่โดยใช้กระบวนการแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ (2547)

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน 20.45 ล้านบาท เพื่อดำเนินการจัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเองระดับตำบลที่มีการปฏิบัติตามแผนงาน ในปี 2547 เพื่อให้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือนำไปสู่การลดปัญหาความยากจนของชาวบ้านได้จริงในพื้นที่ 222 ตำบล แบ่งเป็น ตำบลต้นแบบ 49 ตำบล ตำบลนำร่อง 173 ตำบล โดยมีวิธีการที่สำคัญได้แก่

- การเชื่อมโยงเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองระดับจังหวัด ระดับภาค ระดับชาติ
- การค้นหาและการฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการเพื่อการเผยแพร่และสร้างความเข้าใจการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง
- การถอดองค์ความรู้ สนับสนุนให้เกิดศูนย์เรียนรู้ด้านแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง
- ติดตามและการสรุปบทเรียนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ระหว่างวันที่ 7-8 ธันวาคม 2547 ได้จัดงานมหกรรมแผนชีวิตชุมชนแก้ไขปัญหาดังกล่าวความยากจน ณ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป้าหมายคือการสรุปบทเรียนของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค และนำเสนอรูปแบบของแผนแม่บทชุมชน ตัวอย่างของการบริหารจัดการงบประมาณโดยภาคประชาชนที่เน้นชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาและการเชื่อมโยงแผนแม่บทชุมชนในระดับนโยบาย

ยุคที่ 4 การขยายผลแผนชุมชนเชิงคุณภาพและการจัดการความรู้ (2548-2549)

จากแนวคิดที่ว่า “กระบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาประเทศ ที่ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา กำหนดอนาคตแนวทางการพัฒนาตนเองและชุมชนได้อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน รวมไปถึงการประสานความร่วมมือหน่วยงานภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้องทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการร่วมกัน” นั้น

ในปี 2548 -2549 เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค จึงได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดทำโครงการขยายผลแผนชุมชนเอาชนะปัญหาความยากจน จากศูนย์ประสานงานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) จำนวนงบประมาณ 123 ล้านบาท เพื่อดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายขยายผลแผนชุมชนจำนวน 2,000 ตำบล

ในช่วงแรกของการดำเนินงานขยายผลแผนแม่บทชุมชน ให้ความสำคัญของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน สร้างความเข้าใจระดับภาค ระดับจังหวัด และการกำหนดยุทธศาสตร์การขยายผลแผนชุมชนเชิงคุณภาพในพื้นที่ตำบล ขยายผล อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงระดับนโยบายเพื่อให้เกิดการสนับสนุนแผนชุมชน จากภาคีพัฒนา 8 หน่วยงาน มีการจัดเวทีเปิดกว้างเพื่อระดมความคิดเห็นจากภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันของภาคีพัฒนา เช่น ศตจ.ปชช. กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมส่งเสริมการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กรมสนับสนุนบริการสุขภาพสำนักงานบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)

ยุคที่ 5 การขยายผลสู่สาธารณะและหน่วยงานระดับนโยบาย (2550-ปัจจุบัน)

การดำเนินงานของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค เป็นที่สนใจของหน่วยงานภาคีพัฒนาต่างๆ เพิ่มเติมจากเดิม 8 หน่วยงาน ได้แก่ มูลนิธิสาธารณะสุขแห่งชาติ (มสช.) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม) ศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง (ศอม.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ (สท.) สำนักพัฒนาชุมชน (กทม.) ที่เห็นว่า แผนชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นค้นพบตัวเอง สร้างจิตสำนึกใหม่ เปลี่ยนวิธีคิด เกิดความสมานฉันท์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคม และลดปัญหาความยากจนของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้เชื่อมโยงแนวทางการทำงานร่วมกัน โดยใช้พื้นที่ทำแผนชุมชน และแกนนำที่ผ่านกระบวนการทำแผนชุมชน เป็นพื้นที่ปฏิบัติการ ทั้งนี้ในส่วน

โครงการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (คพพ.) โครงการอยู่ดีมีสุข
ของรัฐบาลยังได้ให้คัดเลือกชุมชนที่ผ่านการทำแผนชุมชนเป็นฐานการรับงบประมาณ
เพื่อดำเนินการตามโครงการดังกล่าว

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.
2550 - 2554) ที่เน้นการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้พึ่งตนเอง ปรับ
ตัวเท่าทันโลก สร้างภูมิคุ้มกันแก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศได้ วางเป้า
หมายทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ให้ทุกชุมชนมีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม
และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนไปประกอบการจัดสรรงบประมาณ
เพื่อพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนที่ชุมชนมีส่วนร่วม
ตัดสินใจ

ส่วนที่ 2

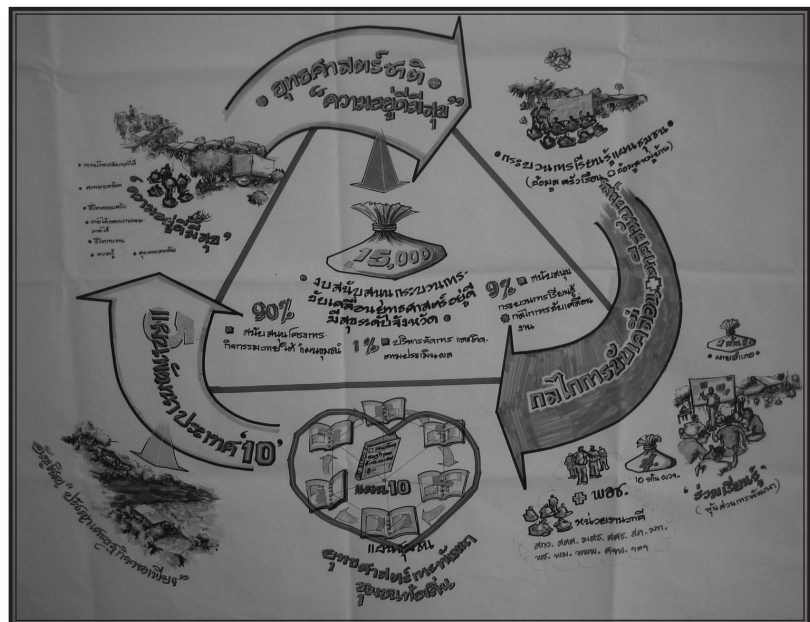
การขยายผลและการทำแผนชุมชนเอาชนะปัญหาความยากจน

หลักคิดสำคัญ

“แผนชีวิตชุมชน” คือ กระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนท้องถิ่น ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา เรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนรู้และเข้าใจตนเอง โดยใช้การสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพ เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการทบทวนตนเอง โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง ที่ชุมชนคนเป็นศูนย์กลาง มีความสัมพันธ์กับภาคีพัฒนาแบบ “เป็นหุ้นส่วนการพัฒนา” แผนชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของคนชุมชน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสู่ความร่มเย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์ “แผนชีวิตชุมชน อนาคตของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน”

ยุทธศาสตร์ “สร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นและทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง โดยกระบวนการแผนชีวิตชุมชน”

กลยุทธ์/แนวทางการขับเคลื่อนกระบวนการแผนแม่บทชุมชน

การขยายพื้นที่แผนชุมชนคุณภาพ

1. การขยายพื้นที่การพัฒนาคุณภาพแผนแม่บทชุมชนจากตำบลต้นแบบสู่ตำบลข้างเคียงให้เต็มพื้นที่ทั้งอำเภอ
2. การขยายพื้นที่การพัฒนาคุณภาพแผนแม่บทชุมชนจากตำบลต้นแบบสู่ตำบลข้างเคียงให้เต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด

3. การขยายพื้นที่การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตามลักษณะภูมินิเวศ (ลุ่มน้ำ, ชายฝั่ง)
4. การเชื่อมโยงแผนชุมชนกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยุทธศาสตร์ จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ

การใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

1. การจัดให้มีการถอดองค์ความรู้จากพื้นที่ต้นแบบ ทั้งในส่วนของ กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและรูปธรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหา ด้านต่างๆ ที่ต่อเนื่องจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตลอดจน องค์ความรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่สามารถขยาย การเรียนรู้สู่พื้นที่อื่นๆ
2. การพัฒนาศูนย์เรียนรู้แผนชุมชนตำบลต้นแบบจัดระบบข้อมูล ความรู้ จัดทำหลักสูตรสื่อการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อให้ สามารถขยายผลการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพและกว้างขวางขึ้น
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ การจัดเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างพื้นที่ การจัดทำนิตยสารวิทยากรแผนแม่บท ชุมชน การจัดงานมหกรรมความรู้แผนชุมชน การจัดกระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาคี
4. การจัดความพร้อมของตำบลที่จะเข้าร่วมการจัดทำแผนแม่บทชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมให้ตำบลมีความพร้อมในการทำแผนแม่บทชุมชน

เป้าหมายสุดท้ายของการดำเนินงานแผนชุมชน

ระดับชุมชนท้องถิ่น

1. ทำให้คนรู้จักตัวเอง ปรับวิธีคิด เปลี่ยนพฤติกรรมและร่วมกันกำหนด อนาคตของชุมชนท้องถิ่นโดยนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมและ ลดปัญหาความยากจนได้จริง
2. ทำให้เกิดการยอมรับในศักดิ์ศรีของชุมชนท้องถิ่นทำให้ชุมชนท้องถิ่น มีที่ยืนทางสังคม

ระดับนโยบาย

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ใหม่ในการพัฒนาระหว่าง ชุมชนท้องถิ่น ภาคีพัฒนา หน่วยงานภาครัฐโดยชุมชนท้องถิ่น เป็นแกนหลัก เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น มีพื้นที่ทางสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี
2. เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีงบประมาณชาติที่กำหนดจากกระบวนการ แผนชีวิตชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นได้จริง
3. เกิดการหนุนเสริมกิจกรรมภายใต้แผนชีวิตชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อ การแก้ไขปัญหาสังคม ลดปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ภายใต้ นโยบายแห่งรัฐ
4. เกิดการเชื่อมโยงแผนชีวิตชุมชนสู่ยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ

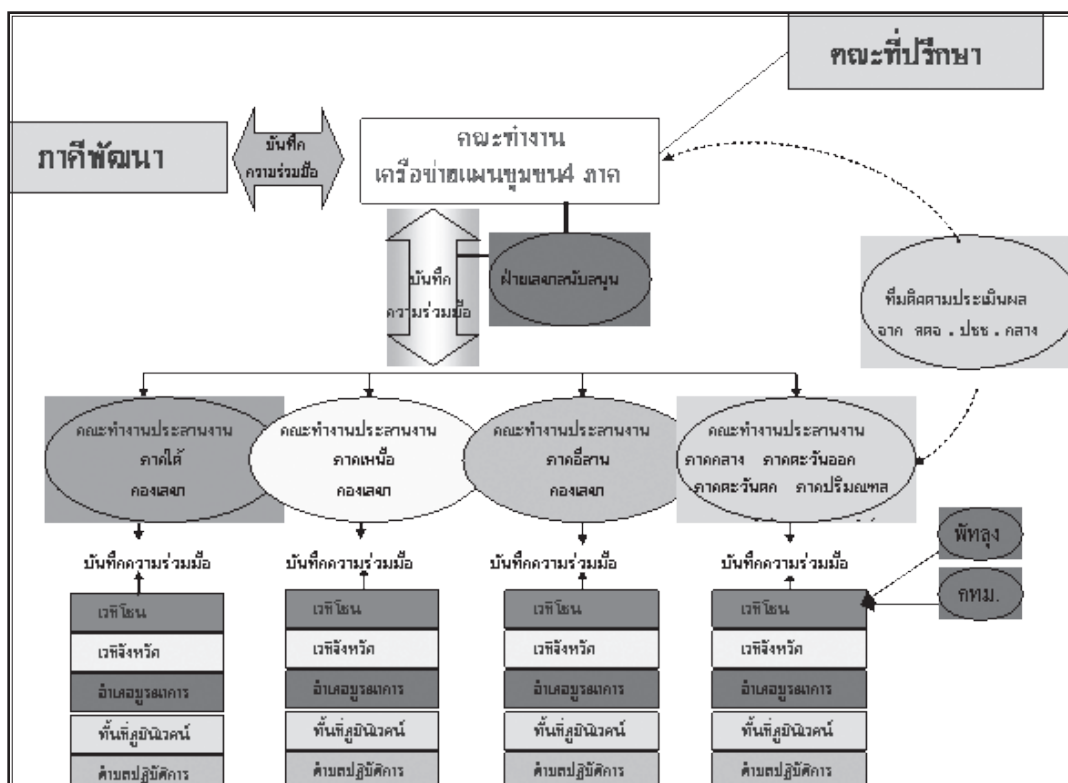
ตารางที่ 1 พื้นที่เป้าหมายการดำเนินการแผนชุมชน ปีงบประมาณ 2548-2549

ระดับความเข้มข้น	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลางบน	ภาคตะวันตก	ภาคตะวันออก	ภาคปริมาตร	ภาคใต้	รวม
1. พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้	13	14	3	2	2	1	15	50 ศูนย์
2. แก้ไขปัญหาความยากจนในตำบลต้นแบบ และตำบลนำร่อง	73	59	7	10	8	2	63	222 ตำบล
3. จัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ (ขยายผล)	270	270	73	76	72	49	399	1,209 ตำบล
4. ตำบลเตรียมการ	140	150	41	42	42	15	139	569 ตำบล
รวม	483	479	121	128	122	66	601	2,000 ตำบล

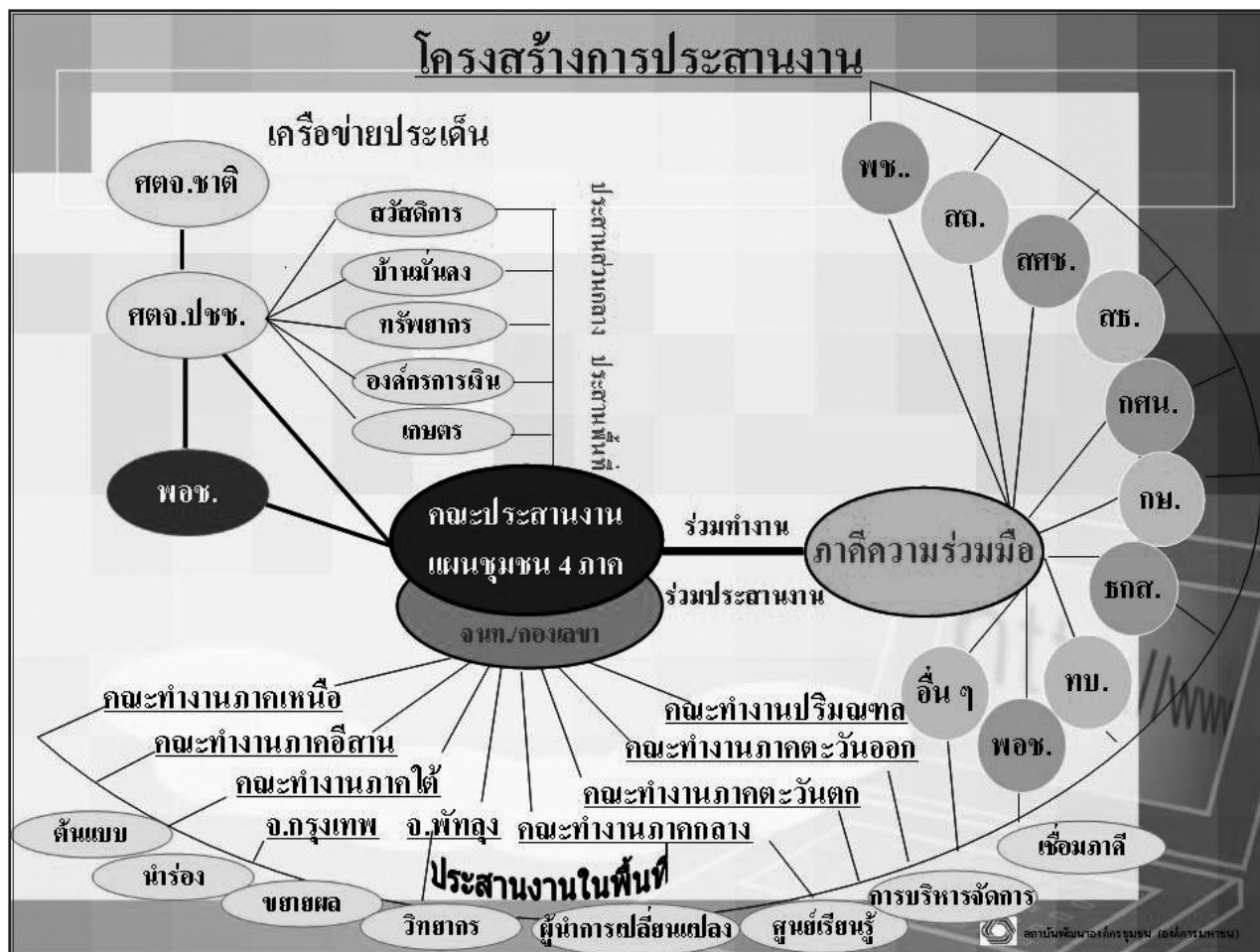
หมายเหตุ

1. พื้นที่จัดทำแผนชุมชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 63 ชุมชน (ขยายผล 20 ชุมชน, เตรียมการ 43 ชุมชน)
2. พื้นที่ดำเนินการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ทั้ง 50 ศูนย์ อยู่ในตำบลแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย

ภาพที่ 1 โครงสร้างการทำงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ภาพที่ 2 โครงสร้างการประสานงาน

ส่วนที่ 3

ผลการดำเนินงาน

ในช่วงแรกของการดำเนินงานขยายผลแผนแม่บทชุมชน ให้ความสำคัญของการพัฒนาศูนย์เรียนรู้แผนชุมชน สร้างความเข้าใจระดับภาค ระดับจังหวัด และการกำหนดยุทธศาสตร์การขยายผลแผนชุมชนเชิงคุณภาพในพื้นที่ตำบลขยายผล อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงระดับนโยบายเพื่อให้เกิดการสนับสนุนแผนชุมชนจากภาคีพัฒนา 8 หน่วยงาน มีการจัดเวทีเปิดกว้างเพื่อระดมความคิดเห็นจากภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติงานร่วมกันของภาคีพัฒนา

จากนั้นจึงขยายการดำเนินงานไปตามยุทธศาสตร์ที่ได้วางไว้ 5 ยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการขยายผลการทำแผนชุมชนครอบคลุมในวงกว้างและเป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักที่วางไว้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ ที่ 1

สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

การสนับสนุนให้เกิดการทำแผนชุมชนในตำบลขยายผล มีเป้าหมายคือ กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นความสำคัญของการทำแผนชุมชน และมีแกนนำจากชุมชนมาเป็นคณะทำงานแผนชุมชนมีการรวบรวมข้อมูลสังเคราะห์ข้อมูลและการจัดทำแผนชุมชนเป็นรูปเล่ม และมีการเชื่อมโยงแผนชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการผลักดันให้แผนชุมชนนำไปสู่การปฏิบัติ

ตำบลขยายผลแผนชุมชนเป็นตำบลที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญคือต้องเป็นตำบลที่มีแกนนำชุมชน เข้ามาเป็นคณะทำงานแผนชุมชน ร่วมกับ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (5 เสือ) ซึ่งกระบวนการทำแผนชุมชนประกอบด้วย มีหลักการที่สำคัญ คือ ต้องเกิดจากความสมัครใจของคนในชุมชนมาเรียนรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้กับทุกคน และเน้นการนำจากทุนทางสังคมของแต่ละพื้นที่ มีขั้นตอนและรายละเอียดการทำที่แตกต่างกันไป ชุมชนที่สนใจจะทำแผนชุมชนสามารถศึกษาดูงานจากชุมชนที่เคยทำมาก่อนได้ แต่ต้องนำไปประยุกต์หรือไปคิดค้นต่อให้เหมาะสมกับชุมชนของตนเอง โดยขั้นตอนในการทำแผนชุมชนจากชุมชนมีดังนี้

1. **ค้นหาแกนนำและองค์กรท้องถิ่น** สร้างทีมงานที่จะร่วมริเริ่มทำแผนชุมชน สร้างความเข้าใจที่ชัดเจนร่วมกัน
2. **จุดประกายความคิด** เป็นขั้นตอนกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาใส่ใจชุมชนของตนเอง โดยอาจจัดเป็นเวทีพูดคุยเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตระหนกถึงปัญหาวิกฤติที่เกิดขึ้น และเห็นความหวังที่จะอยู่รอดร่วมกัน

3. **ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน** ที่มา คุณค่า สิ่งดึงดูดใจของชุมชน ทำให้สมาชิกเห็นถึงที่มา ตัวตนที่แท้จริงของตนเอง ของชุมชนและ เกิดเป็นความรักในท้องถิ่น โดยให้มีคน 3 รุ่น คือ เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ อยู่ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นพลังสำคัญในการนำพาชุมชนให้ รอดพ้นวิกฤติ
4. **สำรวจ รวบรวมข้อมูล** กำหนดประเด็นที่อยากรู้ เพื่อเก็บข้อมูล เช่น รายรับ-รายจ่าย หนี้สิน ปัญหาและศักยภาพวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทั้งนี้การสำรวจข้อมูลบางเรื่องใช้แบบสอบถาม บางเรื่อง ใช้เวที หรือการพูดคุยซึ่งแล้วแต่ละคนแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ อย่างไรก็ตามควรมีการจดบันทึกไว้
5. **วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล** เพื่อเข้าใจสถานการณ์และกำหนด อนาคตของชุมชน ขั้นตอนนี้ต้องหาวิธีให้สมาชิกในชุมชนได้เห็นข้อมูล ทั้งหมดร่วมกัน และได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์
6. **ยกร่างแผนชุมชน** บางชุมชนเสนอให้แบ่งแผนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อง่ายต่อการนำไปใช้ คือ สิ่งที่ชุมชนทำได้เอง สิ่งที่ชุมชนร่วมกับ ภายนอกและเกินความสามารถของชุมชนต้องให้หน่วยงานสนับสนุน
7. **ประชาพิจารณ์แผนชุมชน** เปิดให้สมาชิกได้ร่วมกันพิจารณาถึง ความถูกต้องตามเจตนาของคนส่วนใหญ่ ความเป็นไปได้ ความ เหมาะสมของการนำแผนไปปฏิบัติ จัดลำดับความสำคัญและวิธีการ ที่จะทำแผนให้สำเร็จ
8. **นำแผนสู่การปฏิบัติ** คือนำกิจกรรมตามแผนมาทำให้เกิดผล โดยให้ผู้เกี่ยวข้องแต่ละเรื่องร่วมคิด ตัดสินใจและทำเองมากที่สุด เป็นกิจกรรมทำได้ด้วยทุนที่ชุมชนมีอยู่ก่อน
9. **ทบทวนปรับปรุง** เมื่อทำงานจริงอาจไม่ตรงตาม ที่คิด สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป เป็นเรื่องปกติ ต้องมีการทบทวนเป็นระยะเพื่อปรับกิจกรรม และวิธีการให้เหมาะสม
10. **ประเมินผลสรุปบทเรียน** เป็นขั้นตอนที่จะ ติดตามดูว่าแผนชุมชนที่ทำมาได้ผลเป็นอย่างไร เพื่อสรุปเป็นบทเรียนนำกลับมาใช้ปรับปรุง หรือ ถอดเป็นองค์ความรู้ให้กับชุมชนอื่นได้เรียนรู้ต่อไป

การจัดทำแผนชุมชนของตำบลขยายผลจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณตำบลละ 60,000 บาท เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการทำแผนชุมชน 10 ขั้นตอน ในบางพื้นที่มีองค์การบริหารส่วนตำบล กศน. ผู้ว่าราชการจังหวัด CEO.

ตารางที่ 2 ผลการสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตามขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชน

ขั้นตอนทำแผนชุมชน (ย่อ)	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลาง	ตะวันตก	ตะวันออก	ปริมณฑล	ภาคใต้	พัทลุง	กรุงเทพ	รวม
1. เตรียมคน สร้างแกนนำ (ทำความเข้าใจ / ศึกษาดูงาน)	483	479	121	128	122	66	551 ตำบล 23 ชุมชน	50	63 ชุมชน	2,000 ตำบล 86 ชุมชน
2. รวบรวมข้อมูล / วิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูล	270	270	73	76	72	49	266	50	20	1,146
3. การจัดทำแผน เป็นรูปเล่ม	268	255	70	75	70	41	210	50	20	1,059
4. การประสาน แผนงานกับ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น	204	198	70	36	32	43	176	50	10	819
5. ดำเนินกิจกรรม ตามแผน	210	195	72	60	65	40	255	50	20	967

ตารางที่ 3 จำนวนคุณภาพของพื้นที่ทำแผนชุมชนแต่ละระดับ

การจัดลำดับคุณภาพในการทำแผนชุมชน จากตำบลต้นแบบและ
นำร่อง 222 ตำบล ตำบลขยายผล 1,209 ตำบล รวม 1,431 ตำบล ได้มีการ
แบ่งคุณภาพได้ ดังนี้

ที่	ภาค	ระดับคุณภาพการจัดทำแผนชุมชน				ยังไม่ได้ ประเมินตนเอง
		คุณภาพ 1	คุณภาพ 2	คุณภาพ 3	คุณภาพ 4	
1	เหนือ	81	152	81	29	2
2	อีสาน	94	150	69	8	8
3	กลางบน	9	19	2	50	0
4	ตะวันออก	17	24	6	33	0
5	ตะวันตก	15	13	4	54	0
6	ปริมณฑล	3	17	7	24	0
7	ใต้	78	97	85	19	183
รวม		298	474	255	217	191

ยุทธศาสตร์ ที่ 2

สนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดปัญหาสังคม

การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง จำนวน 222 ตำบล มีเป้าหมายสำคัญคือ เกิดรูปธรรมของกิจกรรมพัฒนาตามแผนชุมชนที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับตำบล และเกิดกระบวนการทำแผนชุมชนเพื่อการพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดชุดประสบการณ์ บทเรียนและองค์ความรู้การทำแผนชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนฯ จึงสนับสนุนงบประมาณให้ตำบลต้นแบบที่มีรูปธรรมของการทำกิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชน เพื่อให้เป็นการทำกิจกรรมขยายผลและครอบคลุมคนยากจนในตำบล เพิ่มมากขึ้นและกลุ่มคนที่มาลงทะเบียนคนจนได้รับประโยชน์จากการทำกิจกรรมดังกล่าว

ทั้งนี้การสนับสนุนกิจกรรมจะต้องมีขั้นตอน คือ มีการจัดประชุม และวิเคราะห์ และกลั่นกรองโครงการ / กิจกรรม พื้นที่ตำบลต้นแบบ ตำบลนำร่อง และกิจกรรมที่จะสนับสนุน และคัดเลือกกิจกรรมที่เกิดจากการทำแผนชุมชน โดยเน้นการทำกิจกรรมที่มีการบูรณาการทำงานร่วมกับ อบต. และครอบคลุมไปถึงคนในตำบลที่ไปจดทะเบียนคนจน และคนจนอื่นๆ

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ให้การสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมระดับตำบลๆ ละ 100,000 บาท โดยมีเกณฑ์การอนุมัติงบประมาณสนับสนุนคือ ต้องเป็นกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการทำแผนชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ การทำกิจกรรมนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน มีงบประมาณสมทบจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้การทำกิจกรรมต้องมีเกณฑ์การใช้งบประมาณและมีการรายงานผลการดำเนินงานที่ชัดเจน

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนตำบลที่ดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนด้านต่างๆ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนด้านต่างๆ	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคกลางบน	ภาคตะวันตก	ภาคตะวันออก	ภาคปริณทล	ภาคใต้	รวม
2.1 พัฒนาอาชีพ / รายได้	63	82	7	4	12	1	37	206
2.2 สุขภาวะชุมชน	31	34	4	6	7	-	24	106
2.3 จัดสวัสดิการให้คนในชุมชน	5	9	5	1	2	-	17	39
2.4 การเงินร้านค้า	2	8	4	1	1	-	14	30
2.5 ที่ดิน / ที่อยู่อาศัย	3	12	4	-	1	2	-	22
2.6 ทรัพยากรธรรมชาติ	13	14	4	1	4	1	2	39
2.7 วัฒนธรรม / ประเพณี	5	13	1	3	6	1	3	32

ยุทธศาสตร์ ที่ 3

สนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงาน ระดับอำเภอ จังหวัด และภูมิภาค

การสนับสนุนการเชื่อมโยงบูรณาการการทำงานแผนชุมชน ระดับอำเภอบูรณาการ จังหวัดบูรณาการและตามสภาพภูมิภาคนั้น มีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่ขยายวงกว้างมากกว่าระดับตำบลเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาในพื้นที่ในระดับต่างๆ เช่น ทั้งอำเภอ ทั้งจังหวัด พื้นที่ลุ่มน้ำ ฯลฯ การทำให้ชุมชนท้องถิ่น ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำแผนชุมชน มีการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันของพื้นที่ทางด้านข้อมูล คน ทรัพยากร เกิดเป็นเครือข่ายทำงานร่วมกันอันนำไปสู่การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น

การทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำแผนชุมชน ระดับอำเภอ จังหวัด ภูมิภาค มีกระบวนการที่ทำให้เกิดการเชื่อมโยงคือ การทำฐานข้อมูลชุมชนอย่างครอบคลุมพื้นที่ การจัดตั้งคณะทำงานทำแผนชุมชน ที่มียศประกอบที่หลากหลายทั้งแกนนำชุมชน และภาคีพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ เพื่อให้เกิดการจัดทำแผนบูรณาการเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกันระดับพื้นที่ และการร่วมกันผลักดันให้แผนที่เกิดนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีรูปธรรม

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนจังหวัดบูรณาการ จำนวน 5 จังหวัด

ที่	จังหวัด	จำนวนทั้งหมด	จำนวนตำบลที่เข้าร่วม	ภาคีพัฒนา
1	น่าน	99 ตำบล	68 ตำบล 1 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, มูลนิธิอภัยภูเบศร, กศน., พช. และเกษตรจังหวัด, พัฒนาชุมชน
2	พะเยา	68 ตำบล	34 ตำบล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, กศน., พช., สสนจ.จังหวัด, องค์การพัฒนาเอกชน
3	อุตรดิตถ์	65 ตำบล 16 เทศบาล	65 ตำบล 2 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, กศน., พช., สสนจ.จังหวัด, องค์การพัฒนาเอกชน, กษ. และหน่วยงานราชการในจังหวัดทุกหน่วยงาน
4	อำนาจเจริญ	57 ตำบล 5 เทศบาล	57 ตำบล 5 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัดและหน่วยงานราชการในจังหวัดทุกหน่วยงาน
5	พัทลุง	64 ตำบล 9 เทศบาล	64 ตำบล 9 เทศบาล	ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอทั้ง 11 อำเภอ
รวม		593 ตำบล 30 เทศบาล	528 ตำบล 30 เทศบาล	

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนอำเภอบูรณาการ 21 อำเภอ

ที่	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนทั้งหมด	จำนวนตำบลที่ดำเนินการ
1	พรมพิราม	พิษณุโลก	12 ตำบล	12 ตำบล
2	บัวใหญ่	นครราชสีมา	11 ตำบล	11 ตำบล
3	ภูสิงห์	ศรีสะเกษ	7 ตำบล	7 ตำบล
4	จอมพระ	สุรินทร์	9 ตำบล	9 ตำบล
5	พุทไธสง	บุรีรัมย์	7 ตำบล	7 ตำบล
6	เมือง	มหาสารคาม	15 ตำบล	15 ตำบล
7	โขงเจียม	อุบลราชธานี	6 ตำบล	6 ตำบล
8	ปากท่อ	ราชบุรี	12 ตำบล	12 ตำบล
9	คลองหลวง	ปทุมธานี	7 ตำบล	7 ตำบล
10	บางสะพานน้อย	ประจวบคีรีขันธ์	5 ตำบล	5 ตำบล
11	ไทรโยค	กาญจนบุรี	7 ตำบล	7 ตำบล
12	โพธิ์ทอง	อ่างทอง	14 ตำบล	14 ตำบล
13	เขาสมิง	ตราด	8 ตำบล	8 ตำบล
14	พนมสารคาม	ฉะเชิงเทรา	5 ตำบล	5 ตำบล
15	สนามชัยเขต	ฉะเชิงเทรา	4 ตำบล	4 ตำบล
16	ราชสาส์น	ฉะเชิงเทรา	3 ตำบล	3 ตำบล
17	ท่าตะเกียบ	ฉะเชิงเทรา	2 ตำบล	2 ตำบล
18	ท่าชนะ	สุราษฎร์ธานี	6 ตำบล	6 ตำบล
19	ควนเนียง	สงขลา	4 ตำบล	4 ตำบล
20	รัตภูมิ	สงขลา	5 ตำบล	5 ตำบล
21	บางกล่ำ	สงขลา	3 ตำบล	3 ตำบล
รวม			152 ตำบล	152 ตำบล

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนพื้นที่ปศุณาการระดับภูมิโนเวศน์ 13 ภูมิโนเวศน์

ที่	ภูมิโนเวศน์	พื้นที่	จำนวนทั้งหมด
1	ลุ่มน้ำน่าน	ภาคเหนือ	346 ตำบล
2	ลุ่มน้ำยม	ภาคเหนือ	184 ตำบล
3	ห้วยทับทัน	ภาคอีสาน	14 ตำบล
4	ลุ่มน้ำมูล	ภาคอีสาน	4 ตำบล
5	ลุ่มน้ำชี	ภาคอีสาน	3 ตำบล
6	ลุ่มน้ำน้อย	ภาคกลาง	23 ตำบล
7	ลุ่มน้ำแม่กลอง	ภาคตะวันตก	12 ตำบล
8	ลุ่มน้ำบางปะกง	ภาคตะวันออก	9 ตำบล
9	ชายฝั่งทะเลบูรพา	ภาคตะวันออก	8 ตำบล
10	ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา	ภาคใต้	87 ตำบล
11	ลุ่มน้ำปากพนัง	ภาคใต้	48 ตำบล
12	ลุ่มน้ำหลังสวน	ภาคใต้	28 ตำบล
13	เทือกเขาสกก	ภาคใต้	36 ตำบล
รวม			802 ตำบล

ยุทธศาสตร์ ที่ 4

สนับสนุนความสามารถการจัดการศูนย์เรียนรู้

การสนับสนุนความสามารถการจัดการศูนย์เรียนรู้ของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง มีเป้าหมายที่สำคัญคือ การพัฒนาให้เกิดศูนย์เรียนรู้แผนชุมชนเพื่อให้ตำบลขยายได้มาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จำนวน 50 แห่ง กระจายอยู่ตามภาคต่างๆทั่วประเทศ โดยศูนย์เรียนรู้จะต้องมีนักจัดการความรู้ สามารถถ่ายทอดบทเรียนและประสบการณ์ แผนชุมชน มีสื่อเพื่อการเผยแพร่ให้กับตำบลข้างเคียงที่มาศึกษาดูงาน

วิธีการพัฒนาความสามารถของตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง เพื่อให้เป็นศูนย์เรียนรู้หรือตำบลต้นแบบ คือ วิทยาลัยการจัดการความรู้เพื่อสังคม (วจส.) จะทำหน้าที่ในการพัฒนาโดยมีการฝึกอบรมแกนนำแผนแม่บทชุมชนในตำบลต้นแบบและตำบลนำร่อง ตำบลละ 5 คน เพื่อให้เป็นนักจัดการความรู้เป็นวิทยากรทำหน้าที่เผยแพร่เรื่องแผนแม่บทชุมชนและการรวบรวมชุดประสบการณ์ การจัดทำแผนชุมชนเป็นเอกสารที่สามารถนำมาเผยแพร่แก่ตำบลที่มาศึกษาดูงาน นอกจากนี้ยังมีการรวบรวมความรู้ของกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการทำแผนชุมชนในแต่ละตำบล เพื่อให้แกนนำจากตำบลขยายที่มาศึกษาดูงานทราบรายละเอียดที่ชัดเจน เช่น ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า การทำปุ๋ยอินทรีย์ การจักสาน การทำสบู่ น้ำยาล้างจาน การทำหัตถกรรมไม้ การทำน้ำปลา ฯลฯ

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค มอบหมายให้วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.) ทำหน้าที่ในการพัฒนาทักษะนักจัดการความรู้ การจัดทำคู่มือแผนชุมชน การรวบรวมความรู้ ประสบการณ์ และการทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 35 ตำบล ครอบคลุมพื้นที่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสาน ยกเว้นภาคใต้ที่มีการประสานงานกับนักวิชาการท้องถิ่นเข้ามาช่วยพัฒนาศูนย์เรียนรู้ จำนวน 15 ตำบล

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนตำบลที่พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ ร่วมกับ วจส. 35 ศูนย์

ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ชุดองค์ความรู้	ผู้ประสานงาน
1	หัวไผ่	เมือง	สิงห์บุรี	ชุมชนเข้มแข็งคนต้องเข้มแข็ง	น.ส. สุภาวดี แกมทับทิม
2	บ้านซ่อง	พนมสารคาม	ฉะเชิงเทรา	สร้างทุนชุมชนด้วยการออม	นางศิริพร ดุษดี
3	ท่าเสา	ไทรโยค	กาญจนบุรี	เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	นายสมศักดิ์ บุญมี
4	ทุ่งหลวง	ปากท่อ	ราชบุรี	ลดต้นทุนการผลิตอย่างยั่งยืน	นายประสิทธิ์ ช้างแก้ว
5	คลองสาม	คลองหลวง	ปทุมธานี	วิสาหกิจชุมชน	นายประสาร แซกซอง
6	ประดู่ยืน	ลานสัก	อุทัยธานี	เกษตรชีวภาพ	นายวิริยะ อินสวรรณ
7	บางสระเก้า	แหลมสิงห์	จันทบุรี	บัญชีชีวิต หนทางรอดชุมชน	ด.ต.พัฒนาพงษ์ กรทุมเขต
8	พระยาบันลือ	ลาดบัวหลวง	อยุธยา	สวัสดิการชุมชน	นายสำลี เจริญสุข
9	เชียงทอง	วังเจ้า	ตาก	ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ	นางจันทรา อุดมโภชน
10	เวียงยอง	เมือง	ลำพูน	วัฒนธรรม	นางวันทนี สุชมรินทร์
11	แม่มอก	เถิน	ลำปาง	ป่าชุมชน	นางมยุเรศ แลงวงคินิล
12	ภูน้ำหยด	วิเชียรบุรี	เพชรบูรณ์	ทอผ้า	นายกวี วิเศษชาติ
13	ห้วยยางขาม	จุน	พะเยา	ป่าชุมชน	นายเสริมศักดิ์ ผืนคำสอน
14	นาพูน	วังชิ้น	แพร่	น้ำยาเอนกประสงค์	นายอุทัย อินตะสุข
15	น้ำเกียน	ภูเพียง	น่าน	สวัสดิการ	นายสมชาย สิทธิกา
16	ศรีสะเกษ	น่าน้อย	น่าน	ป่าชุมชน	นางขวัญตา ยศบุญเรือง
17	ดงมหาวัน	เวียงเชียงรุ้ง	เชียงราย	ป่าชุมชน	นายสงกรานต์ ไสภามา
18	คุยบ้านโอง	พรานกระต่าย	กำแพงเพชร	เกษตรธรรมชาติ	นายมนตรี จันเนตร
19	ทับคล้อ	ทับคล้อ	พิจิตร	โรงสีชุมชน	นายบำรุง วรรณชาติ
20	ยางซ้าย	เมือง	สุโขทัย	ยาเสพติด	น.ส.กิริยา หล่ายศรี
21	วังแดง	ตรอน	อุดรดิษฐ์	ด้านการเกษตรยั่งยืน	นายพงษ์ศักดิ์ ทองอยู่
22	นาโพธิ์กลาง	โขงเจียม	อุบลราชธานี	การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ	นายสมหมาย แสงเนตร
23	เปือย	เมือง	อำนาจเจริญ	การมัดหมี่ผ้าไหมลายของขวี่	นายวิเชียร อุตสาหะวงศ์
24	ท่าลาด	เรณูนคร	นครพนม	การสานผลิตภัณฑ์จากกก	นายภาณุพงษ์ วงศ์จำปา
25	โคกยาง	ปราสาท	สุรินทร์	เกษตรอินทรีย์	นางตริยารัตน์ ราฟิงดี
26	คอโค	เมือง	สุรินทร์	เกษตรอินทรีย์	นางจันทิมา เชิดสุข
27	บ้านใหม่	หนองบุญมาก	นครราชสีมา	ป่าชุมชน	นางจินดา บุษระเกษ
28	โนนไทย	โนนไทย	นครราชสีมา	การทำนาแบบพอเพียง	นางกาญจนา ภานนท์
29	บ้านแท่น	บ้านแท่น	ชัยภูมิ	กระบวนการทอผ้า	นางบำรุง เอื้อกุลไพบุลย์
30	นาฝื่อ	เมือง	อำนาจเจริญ	ธุรกิจชุมชนค้าส่ง	นายเพียร ละหารุน
31	ป่งไฮ	เซกา	หนองคาย	ปุ๋ยชีวภาพ	นางนิษฐา ใจอ่อน
32	โคกตาล	ภูสิงห์	ศรีสะเกษ	เกษตรอินทรีย์	นางนงลักษณ์ บริบูรณ์
33	ร้อนทอง	สตึก	บุรีรัมย์	การทอผ้าไหม	นายสมศรี ทองหล่อ
34	ขามเปี้ย	โพธิ์ชัย	ร้อยเอ็ด	ทอผ้าลายหมากจับน้อย	นางนุชน ชูศรีทอง
35	บ้านเป่า	หนองสูง	มุกดาหาร	ลายผ้ามัดหมี่แก้วมุกดา	นายสิริพงศ์ นามเคหา

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนตำบลที่พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ร่วมกับนักวิชาการ
ภาคใต้ 15 ศูนย์

ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ถอดองค์ความรู้	ผู้ประสานงาน
1	วังตะกอก	หลังสวน	ชุมพร	การเลี้ยงสุกรครบวงจร	นายประวิทย์ ภูมิระว
2	ต้นยวน	พนม	สุราษฎร์ธานี	การเลี้ยงสุกรครบวงจร	นายพรชัย สุขภิบาล
3	คลองชะอุ่น	พนม	สุราษฎร์ธานี	วิสาหกิจชุมชน	นายสัมพันธ์ เพชรเสน
4	สมอทอง	ท่าชนะ	สุราษฎร์ธานี	วิสาหกิจชุมชน	นายเอกลักษณ์ จันทร์อุดม
5	เกาะขันธุ์	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	การจัดการไม้ผล/โรงสี	นางเพ็ญศรี ทองบุญชู
6	เคอิ่ง	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	การจัดการป่าพรุ	นายเอกพจน์ ภิรมรักษ์
7	นางหลง	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	โรงสีข้าวชุมชน	นายเอื้อง ปานแก้ว
8	ขอนหาด	ชะอวด	นครศรีธรรมราช	การผลิตเครื่องแกง/ทอดผ้า	นายประยงค์ หนูบุญคง
9	รามแก้ว	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	ทำประมง/ปศุสัตว์	นายชนานาภูมิ ทิพย์บำรุง
10	หน้าสตน	หัวไทร	นครศรีธรรมราช	วิสาหกิจชุมชน/ทำกะปิ	นายจำเริญ วัชรานุกิตย
11	นาหมอนบุญ	จุฬาภรณ์	นครศรีธรรมราช	วิสาหกิจชุมชน/เลี้ยงหมู	นายสุพล ฤทธิ์ชัย
12	ตะโหมด	ตะโหมด	พัทลุง	การจัดการป่าต้นน้ำ	นายสมบุญ จิตรสารอาภรณ์
13	ฝาละมี	ปากพะยูน	พัทลุง	การเลี้ยงปลาในกระชัง	นายวีระ ไชยสินโน
14	ท่าหิน	สะทิงพระ	สงขลา	ป้าขายเลน/น้ำตาลโตนด	นายพูนทรัพย์ ศรีชู
15	กะดุนง	สายบุรี	ปัตตานี	การทำแผนชีวิตรชุมชน	นายอาแว ดีเมาะ

ยุทธศาสตร์ ที่ 5

การสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากร กระบวนการแผนชุมชน

การสนับสนุนการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากรกระบวนการ
แผนมีเป้าหมายที่สำคัญคือเกิดแกนนำชุมชนที่มีทัศนคติ ความรู้ ทักษะ ในการ
ทำแผนชุมชนและสามารถส่งเสริมกระบวนการแผนชุมชนให้ขยายผลได้อย่าง
กว้างขวางและเกิดรวมตัวกันเป็นเครือข่ายแกนนำหรือวิทยากรกระบวนการ
ระดับจังหวัด ภาค ประเทศ

กระบวนการในการพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงและวิทยากร กระบวนการ
แผนชุมชนคือ การค้นหาแกนนำที่มีความสนใจจัดฝึกอบรมวิทยากร กระบวนการ
และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย
โดยกระบวนการถ่ายทอดประสบการณ์ตามกระบวนการและแลกเปลี่ยนแบบ
ไม่เป็นทางการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการแผนชุมชน

ในช่วงที่ผ่านมาได้มีการสร้างวิทยากรของตำบลที่ทำแผนชุมชนตำบลละ 3-5 คน จำนวน 31,474 คน นอกจากนี้ การดำเนินการที่ผ่านมาได้เกิดกลไกการจัดการตั้งแต่ระดับหมู่บ้านและตำบล ถึง 1,431 ตำบล, 21 อำเภอ, 5 จังหวัด, 10 ภูมิภาค มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการแผนชุมชนเพื่อต่อยอดการทำกิจกรรมกับงานทุกประเด็น และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและการประสานเชื่อมโยงระดับจังหวัด ที่สำคัญคือเป็นผู้ที่มีพื้นที่ปฏิบัติการจริง ที่คอยทำหน้าที่อบรมเป็นพี่เลี้ยง ให้แกนนำแผนชุมชนระดับตำบลที่เข้าร่วมทำแผนชุมชน ในพื้นที่ตำบลใกล้เคียงเกิดการตื่นตัวและมีความเข้าใจในหลักการทำให้ชุมชนทำแผนเพื่อพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด ดังตารางแสดงรายละเอียดจำนวนผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงจำนวนผู้นำการเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายแผนชุมชน ปี 2548-2549

ประเภทการพัฒนา	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคใต้	ภาคกลาง	ตะวันตก	ตะวันออก	ปริมณฑล	กทม.	รวม
1. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง	42	92	96	35	17	22	13	22	339
2. อนุกรรมการแผนชุมชนระดับจังหวัด	306	308	103	106	114	133	44	21	1,135
3. วิทยากรตำบลต้นแบบ / นำร่อง	263	225	269	31	50	40	5	93	976
4. วิทยากรตำบลขยายผล	2,390	1,525	1,397	365	380	300	12	142	6,511
5. แกนนำแผนชุมชนระดับตำบล	6,210	4,285	3,038	460	6,900	360	314	420	21,987
6. นักจัดการความรู้	65	73	75	15	10	10	5	-	253
7. นักจัดการระบบข้อมูล	174	6	4	28	52	22	148	-	434
รวม	9,450	6,514	4,982	1,040	7,523	887	541	698	31,635

ส่วนที่ 4

ยุทธศาสตร์ของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ปี 2550 - 2552

ผลลัพธ์ทิศทาง

ระดับขบวนการ

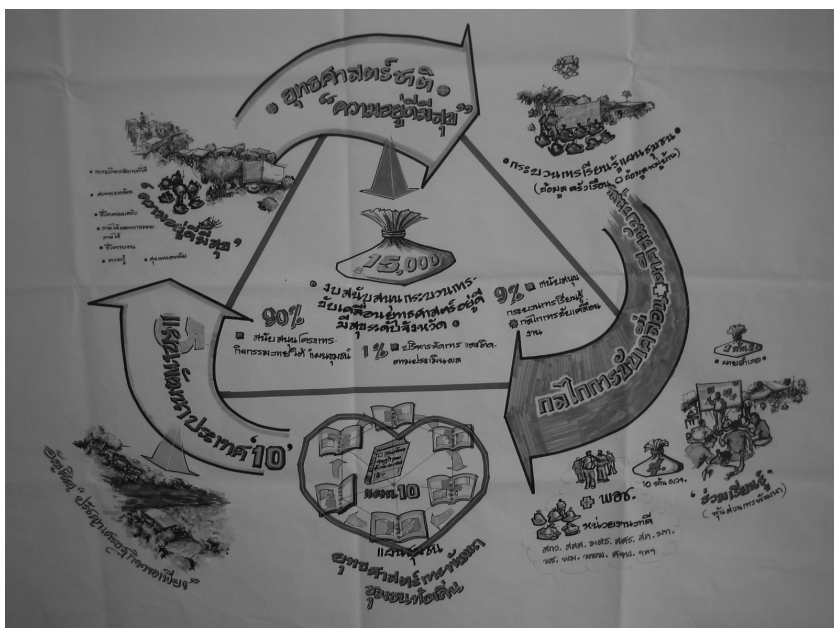
- คนที่เข้าร่วมขบวนการ สามารถรู้จักตนเอง ปรับเปลี่ยนวิถีคิด วิถีชีวิต พึ่งตนเองอยู่บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการแผนชุมชนเป็น ขบวนการพัฒนาภาคประชาชนต้องประสานเชื่อมโยงกับภาครัฐ และภาคี พัฒนาในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ระดับพื้นที่ยุทธศาสตร์

- ระดับตำบล สามารถยกระดับแผนชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและเทศบาล ให้เป็นวิถีสู่ชุมชนที่ชุมชนท้องถิ่น กำหนดอนาคต และสามารถจัดการชุมชนท้องถิ่นได้
- ระดับจังหวัด ยกกระดับแผนชุมชนเป็นแผนยุทธศาสตร์จังหวัด ส่งเสริมเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ ใหม่เชิงโครงสร้างการพัฒนาและวิถี งบประมาณ
- ระดับภูมิภาค ยกกระดับแผนชุมชนเชิงภูมิภาคนี้ให้เป็นยุทธศาสตร์ การกำหนดการพัฒนาเชิงภูมิภาค

ระดับนโยบาย

- เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ใหม่เชิงโครงสร้างการพัฒนา และวิถีงบประมาณ

- เกิดการหนุนเสริม ภายใต้แผนชีวิตชุมชนสู่การปฏิบัติ เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคม ลดปัญหา ความยากจนภายใต้นโยบายแห่งรัฐ

ส่วนที่ 5

คุณค่าที่ค้นพบ อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

คุณค่าที่ค้นพบจากกระบวนการแผนชุมชน

1. แผนชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ทำให้คนในชุมชนท้องถิ่นค้นพบตัวเอง สร้างจิตสำนึกใหม่ เปลี่ยนวิธีคิด เกิดความสามัคคีที่ร่วมกันแก้ไขปัญหาสังคมและลดปัญหาความยากจนของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
2. แผนชุมชนเป็นเครื่องมือวิจัยของชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน ที่ทรงพลัง อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา
3. แผนชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงเครือข่ายแผนชุมชนทุกระดับ อันจะนำมาซึ่งพลังการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง
4. ขบวนการแผนชุมชนได้ค้นพบนวัตกรรม การบริหารจัดการโดยองค์กรชุมชน ทำให้ลดต้นทุนการพัฒนาและสามารถไปต่อยอดงบประมาณของท้องถิ่นอย่างมีศักดิ์ศรี
5. กระบวนการแผนชุมชนได้ค้นพบภูมิปัญญา วัฒนธรรมและฐานทรัพยากร เป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นภายใต้วิถีชีวิตที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมลดความยากจนอย่างยั่งยืน

อุปสรรคในการดำเนินงานจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

ระดับพื้นที่ปฏิบัติการ

1. โครงสร้างการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมาเป็นระบบสั่งการ ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของชุมชนท้องถิ่น การใช้กระบวนการแผนชุมชนต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนท้องถิ่นลุกขึ้นมาจัดการปัญหาของตนเอง
2. กระบวนการพัฒนาชุมชน(โดยใช้กระบวนการแผนชุมชน) ที่ต้องเปลี่ยนวิธีคิดของคนในชุมชน ต้องใช้ระยะเวลาในการเรียนรู้และสั่งสมบ่มเพาะอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

ระดับนโยบาย

1. หน่วยงานสนับสนุนในส่วนกลาง (บางหน่วยงาน) ขาดการบูรณาการและความเข้าใจในวิถีชีวิตของชุมชนจึงทำให้พื้นที่เกิดความสับสนในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน
2. แผนชุมชนเกิดจากกระบวนการชาวบ้านแต่ขาดช่องทางในการนำเสนอต่อนโยบาย เช่น ศตจ. ชาติ จึงทำให้ขาดพื้นที่ยื่นทางสังคม
3. ขบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นยังขาดช่องทางการใช้สื่อสาธารณะเพื่อการขยายผลให้เห็นคุณค่าของภาคประชาชน

ข้อเสนอ

ข้อเสนอเชิงกลยุทธ์

1. กำหนดพื้นที่รูปธรรม ในเชิงยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่
2. ขยายผลเชิงคุณภาพ แบบพี่ช่วยน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน
3. เชื่อมประสานคนนอกที่มีทักษะเฉพาะด้านหนุนเสริมงาน
4. ขยายพื้นที่ทางสังคมผ่านภาคีสื่อ
5. ขยายผลเชิงปริมาณ โดยให้ภาคีเข้ามามีส่วนร่วม
6. จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนระดับจังหวัด มีทีมประสานงานมาจาก หลากหลายเชื่อมประสาน CEO.
7. ใช้เวทีระดับจังหวัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และติดตามงาน
8. เชื่อมประสานกับหน่วยงานระดับนโยบาย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น กำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชนเองโดยภาคีพัฒนาเป็นส่วนสนับสนุน เช่น การจัดการทรัพยากรชุมชน การบริหารจัดการงบประมาณโดยชุมชน การประสานความร่วมมือกับภาคีพัฒนา
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนงบประมาณ ในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชนเป็นประจำและควรสนับสนุนงบประมาณ ตามกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดทำแผนของชุมชน เพื่อนำไปสู่แผนพัฒนาของท้องถิ่นต่อไป
3. สถาบัน หน่วยงาน ที่มีบทบาทส่งเสริมและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นต้องมีบทบาทในการหนุนเสริมเชิงยุทธศาสตร์ และสนับสนุนการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาภาคประชาชนให้บรรลุตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์

ข้อเสนอต่อภาคีพัฒนา

1. พื้นที่ตำบลที่ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชนในระดับคุณภาพ 1 ขอให้หน่วยงานภาคีพัฒนาได้ร่วมพัฒนาต่อยอดสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการภายใต้ข้อมูลที่ปรากฏในแผนชุมชน โดยภาคีพัฒนาร่วมขับเคลื่อนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถให้กับชุมชนโดยตรงอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่สุขภาวะที่ดีและเกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชน
2. พื้นที่ตำบลที่อยู่ในระดับ 2,3,4 และตำบลเตรียมการ ขอให้ภาคีพัฒนาได้สนับสนุนงบประมาณให้กับเครือข่ายแผนฯ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ยกระดับคุณภาพแผนชุมชนให้เข้มข้นขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่พื้นที่การดำเนินการจัดทำแผนชุมชนคุณภาพระดับ 1

3. พื้นที่ตำบลที่มีศักยภาพอยู่ในลักษณะเป็นต้นแบบ/ศูนย์เรียนรู้, อำเภอบูรณาการ, จังหวัดบูรณาการและภูมินิเวศน์ ขอให้ภาคีพัฒนาได้พิจารณาเสริมสร้างความเข้มแข็งในประเด็นสาธารณะและความดีงามอื่น ๆ ต่อไป
4. การพัฒนาแกนนำเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ไปสู่อาสาสมัครของแผ่นดิน ผู้มีจิตสาธารณะบนรากฐานของการมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีเป็นแบบอย่างให้กับคนอื่น ๆ ได้
5. การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวดำเนินไปในลักษณะของทฤษฎีสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา อันประกอบด้วย ชุมชน เครือข่ายแผนฯ และภาคีพัฒนาที่เข้าร่วม

ส่วนที่ 6

รูปธรรมงานพัฒนาจากกระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชน

ภาคเหนือ	จำนวน	22	กรณี
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน	17	กรณี
ภาคกลาง	จำนวน	22	กรณี
ภาคใต้	จำนวน	23	กรณี
รวม		85	กรณี

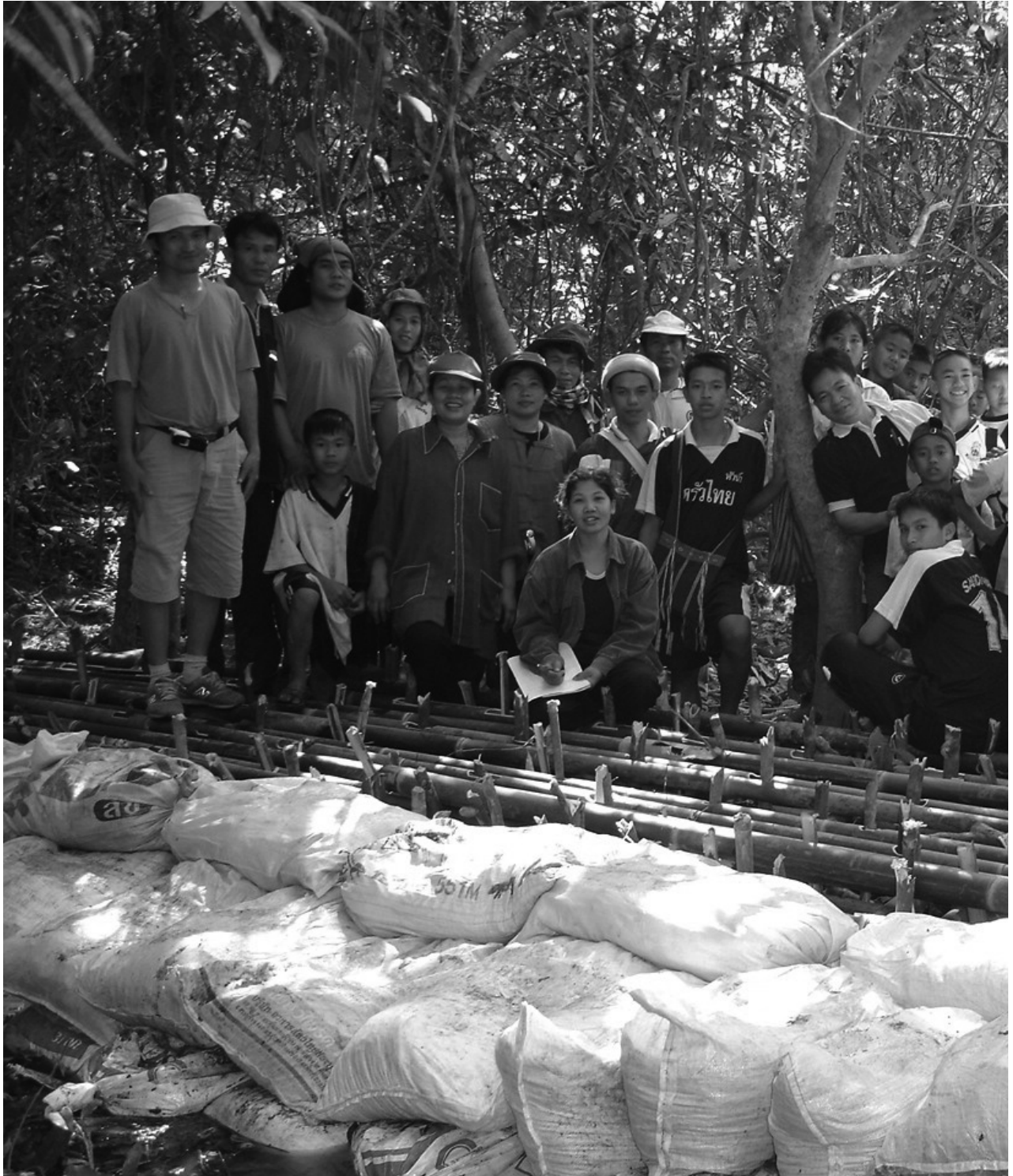
กรณีศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ภาคเหนือ

ตำบลแม่มอก

อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

ข้อมูลพื้นฐานตำบลแม่มอก

ตำบลแม่มอก มีต้นน้ำไหลลงสู่หมู่บ้านแม่มอก ชาวบ้านนิยมเรียกน้ำที่ไหลตลอดฤดูกาลว่า แม่น้ำผาคอกไหลลงสู่หมู่บ้านพะคอก ชาวบ้านซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณนั้นได้เรียกชื่อหมู่บ้านตามลำน้ำว่า “บ้านแม่ผาคอก” และต่อมาเวลาได้ผ่านไปมีการเรียกเพี้ยนเป็น “บ้านแม่มอก” จนถึงปัจจุบัน

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลแม่มอกส่วนมากเป็นภูเขาสูงชัน โดยมีภูมิประเทศเป็นภูเขาประมาณร้อยละ 80 เป็นที่ราบร้อยละ 20 ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหล่อเลี้ยงประชาชนในตำบลช่วงฤดูหนาวอากาศจะหนาวมาก ฤดูร้อนอากาศเย็นสบาย ฤดูฝนมีฝนตกชุก

ตำบลแม่มอกมีประชากรทั้งสิ้น 5,304 คน แยกเป็นชาย 2,737 คน เป็นหญิง 2,567 คนมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 9 หมู่บ้าน

แผนชุมชนตำบลแม่มอก

ความร่วมมือร่วมใจในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของคนตำบลแม่มอก เกิดจากสภาพปัญหาของตำบลที่ชุมชนถูกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิกฤตที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลที่เปิดสัมปทานป่าไม้ให้กับบริษัทต่างชาติ(บริษัทบอมเบย์) เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2525 ผลกระทบจากปัญหาของการตัดไม้ทำลายป่าทำให้ป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมากและชาวบ้านบางส่วนเริ่มตัดไม้ขายเป็นอาชีพ ทำให้ชุมชนมีปัญหาด้านความเข้มแข็ง เพราะขาดโอกาสในการมีส่วนร่วม ขาดการวางแผนเกิดภาระหนี้สินในระดับชาติจนถึงภาคชาวบ้านในชุมชนทุกครอบครัว สังคมมีปัญหาการเสื่อมถอยของคุณธรรมและจิตใจ ทำให้เกิดการคอร์รัปชั่น ปัญหายาเสพติด ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงสร้างความเสียหายให้กับชีวิตและทรัพย์สินของชาวบ้าน

ปี พ.ศ. 2532 โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ซึ่งป็นองค์กรพัฒนาเอกชนเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวบ้าน เริ่มมีการเก็บข้อมูลรายได้จากป่า เช่น ชาวบ้านเก็บเห็ดได้เท่าไร เก็บหน่อไม้ได้เท่าไร

ปี พ.ศ. 2541 ได้รับงบประมาณจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม หรือ SIF ที่สนับสนุนการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง จนเกิดกลุ่มองค์กรชาวบ้าน ภายใต้ชื่อ “เครือข่ายลุ่มน้ำแม่มอก” และเกิดแผนกิจกรรมต่างๆ ในพื้นที่

การทำแผนชุมชนในช่วยแรกเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่ทำให้เกิดการรับรู้สิทธิและการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนตื่นตัวในการเข้าร่วมพัฒนานำไปสู่การแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม ตรงกับความต้องการและนำไปสู่ความยั่งยืน โดยอาศัยกระบวนการของแผนชุมชน(แผนชาวบ้าน) ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดร่วมทำร่วมแก้ไขปัญหาเป็นจุดเกิดของ “แผนชุมชนพึ่งตนเอง” ที่เป็นจริง

โครงสร้างการจัดทำแผนชุมชน

1. เตรียมคณะทำงาน
2. กำหนดพื้นที่เป้าหมาย (ครัวเรือน/หมู่บ้าน/ระยะเวลา)
3. ประสานงบประมาณ / วิทยากร และกำหนดวันดำเนินงาน
4. ประสานแกนนำในหมู่บ้าน ชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อม
5. จัดเวทีสร้างความเข้าใจให้กับแกนนำ
6. จัดเวทีสร้างความเข้าใจชาวบ้านในระดับหมู่บ้าน
7. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล รายได้ รายจ่าย หนี้สิน อาชีพ ฯลฯ
8. จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลในระดับหมู่บ้าน
9. จัดเวทีวิเคราะห์แผนระดับตำบล
10. นำแผนสู่การปฏิบัติ

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ **สหกรณ์การเกษตรสมุนไพรตำบลแม่ดอกจำกั๊ด** ได้เกิดการรวมตัวเป็นสหกรณ์ เนื่องจาก มหาวิทยาลัยมหิดลเข้าไปศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรและการแพทย์แผนไทย ค้นหามุมิปัญญาพื้นบ้านและแหล่งสมุนไพร จึงได้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อปลูกและแปรรูปสมุนไพร จนกระทั่งสามารถผลิตยาสมุนไพรสามารถส่งออกและจำหน่ายไปยังโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วจังหวัดลำปาง และต่อมาได้มีการจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ สมุนไพรที่ผลิตภายในสหกรณ์ คือ ฟ้าทะลายโจร ขมิ้นชัน ว่านหางจระเข้และอื่นๆอีกมากมาย เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้สมาชิกดูแลสุขภาพเบื้องต้นด้วยสมุนไพร อีกทั้งยังเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับสมาชิกของกลุ่มด้วย

■ **ธนาคารขยะในโรงเรียน** เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง สิ่งแวดล้อม ในกระบวนการเรียนได้ให้เด็กนักเรียนออกไปสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในชุมชน หลังจากนั้นนำข้อมูลมารวบรวมกัน วิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา พบว่า ในชุมชนมีจำนวนขยะจำนวนมาก ที่ส่งผลกระทบต่อความสะอาดในชุมชน ทำให้เกิดกิจกรรมทำถังขยะหน้าบ้าน เพื่อช่วยกันรักษาความสะอาดของชุมชน และได้มีการเสนอให้มีการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิล เพื่อแปรรูปขยะให้เป็นรายได้ ในเบื้องต้นได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากเครือข่าย กลุ่มน้ำแม่มอก และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่มอก และเงินบริจาคของแกนนำ ชุมชน ทำให้มีทุนในการดำเนินกิจกรรมจำนวน 18,400 บาท มีการทำกิจกรรม พาเด็กนักเรียนไปศึกษาดูงานและมีการรับซื้อขยะจากนักเรียน ผลจากการทำ กิจกรรมทำให้นักเรียนร่วมกับผู้ปกครองรักษาความสะอาดของชุมชน สร้างรายได้ สร้างนิสัยการออมให้กับเด็กนักเรียน

■ **“ป่าหน้าหมู่บ้านชุมชน”** เป็นหลักคิด เป็นจิตสำนึกในการรักษา ป่าที่เป็นของร่วมมีใช้ของใครเพียงคนเดียวคนหนึ่ง คำว่า “หน้าหมู่บ้าน” หมายถึง การยอมรับร่วมกันว่าเป็นของทุกคน เป็นของส่วนรวม เมื่อชาวบ้านใช้คำว่า “หน้าหมู่บ้าน” มาต่อท้ายคำว่า “ป่า” นั้นย่อมหมายความว่าชาวบ้านยอมรับว่า ป่าเป็นของส่วนรวม เป็นของทุกคนในชุมชนดังนั้นหลักการของการใช้ของหน้าหมู่บ้าน คือ ชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์หรือใช้ประโยชน์จากป่า ต้องเป็นผู้ดูแลรักษาป่า ด้วยเช่นกัน

นอกจากป่าจะเป็นซุ๊ปเปอร์มาร์เก็ตของชาวบ้านแล้ว ป่ายังเปรียบเสมือน โรงพยาบาลชุมชน เพราะในป่ามีพืชสมุนไพรหลากหลายชนิด ที่ชาวบ้านสามารถ นำมารักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ องค์ความรู้ในการรักษาแบบพื้นบ้านส่งผ่าน ผู้รู้ที่เรียกว่า “หมอเมือง” หรือหมอพื้นบ้าน หมอเมืองจะเรียนรู้ถึงสรรพคุณของ พืชสมุนไพรแต่ละชนิดจากบรรพบุรุษ และนำสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละตัว มาผสมกันเป็นตำรับรักษา บรรเทาความเจ็บป่วยทั้งทางกายและใจของคนใน ชุมชน ดังนั้นหมอเมืองและชาวบ้านแม่มอกจึงมองเห็นคุณค่าของป่าที่มากกว่า ต้นไม้เศรษฐกิจ แต่ป่าคือชีวิต ที่เป็นทั้งแหล่งอาหาร โรงพยาบาล รวมถึงเป็น แหล่งต้นน้ำลำธารที่รักษาสมดุลของโลก

การสร้างจิตสำนึกป่าชุมชนมีหลักร่วมกันคือ การดูแลรักษา ความเชื่อของ การใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน เพื่อให้ทรัพยากรนั้นส่งไปถึงลูกหลาน สร้างหลักการ ในการควบคุมการจัดการดูแล และแตกออกมาเป็นกฎระเบียบ กติกา การวาง ขอบเขตของชุมชน มีการทำเป็นแผนที่การจัดการป่าชุมชน ว่าตรงไหนเป็นเขต ใช้สอย หรือเขตอนุรักษ์และรักษาพันธุ์ป่า ตัดไม้ หาดอาหาร ความชัดเจนของกฎ และกลไกที่ใช้ในการจัดการป่า หัวใจสำคัญที่ดำรงอยู่ได้ คือ การให้ชุมชนเป็น เจ้าของและเป็นผู้ออกกฎเกณฑ์เอง

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม(สมทบกิจกรรมย่อย ได้แก่
ปลูกข้าวภาพ ป่าชุมชน ฝายแม้ว ธนาคารขยะ
ผักปลอดสารพิษ สหกรณ์ยาสมุนไพร)

งบประมาณ 100,000 บาท

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ 7, หมู่ 9 ตำบลแม่เม็ก และกระจาย
กิจกรรมในทุกหมู่บ้าน

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 70 คน
นอกทะเบียน สย. จำนวน 90 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 122 คน

ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)

1. **โรงเรียน** ในตำบล 4 โรงเรียนสนับสนุน
ด้านวิชาการ/บุคลากร
2. **พัฒนาชุมชน** วิชาการ/บุคลากร/สถานที่
ประชุม
3. **อบต. แม่เม็ก** งบประมาณ 80,000 บาท
4. **สถานีอนามัย** วิชาการด้านยาสมุนไพร/
สถานที่/การทำบัญชี
5. **พระครูพิณิจนพการ** ให้คำปรึกษาแนะนำ
6. **โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ
สิ่งแวดล้อม** การป้องกันยาเสพติด
60,000 บาท, สุขภาพของคนในตำบล
90,000 บาท
7. **ปกครองอำเภอ** เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย
50,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น พื้นฟูลำห้วยแม่เม็ก, สร้างรายได้จากการของป่า,
อนุรักษ์ปลา และทรัพยากรป่าไม้ (ป่าชุมชน)

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง เกิดการหนุนเสริมการจัดการทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อมให้เกิดรูปธรรมระดับพื้นที่ เกิดรายได้
จากการขายของป่าและเกิดคุณภาพชีวิตที่ดี
ของคนในตำบลแม่เม็ก

ผลที่ยั่งยืน

1. ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง
2. มีรายได้กระจายในชุมชน
3. เกิดความสัมพันธ์ใหม่ในกลุ่ม/หมู่บ้าน/ตำบล
4. เกิดความสามัคคี จิตสำนึกรักษาทรัพยากร-
สิ่งแวดล้อม

ผู้ประสานงาน

นางมยุเรศ แลงศ์นิล
51 หมู่ 5 ต. แม่เม็ก
อ. เกิน จ. ลำปาง
โทร. 089-5602181
081-9871627

นางสาวณรินทร์ พิศแก้ว
9 หมู่ 7 ต. แม่เม็ก
อ. เกิน จ. ลำปาง
โทร. 089-2625021

ตำบลเชียงทอง

กิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก

ข้อมูลพื้นฐานตำบลเชียงทอง

ตำบลเชียงทอง เป็นตำบลหนึ่งของกิ่งอำเภอวังเจ้า มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นเป็นภูเขาล้อมรอบ มีป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำสำคัญคือ แม่น้ำปิง คลองวังเจ้า คลองสบยม ประกอบไปด้วย 13 หมู่บ้าน มีเนื้อที่โดยประมาณ 182,196 ไร่ อยู่ในเขตการดูแลของ อบต. จำนวน 12 หมู่บ้าน และอยู่ในเขตเทศบาล 1 หมู่บ้าน ประชากรรวม 12,325 คน จำนวนครัวเรือน 3,310 ครัวเรือน ส่วนใหญ่อพยพมาจากหลายพื้นที่ทั่วสารทิศ เนื่องจาก เมื่อก่อนเป็นพื้นที่ป่าสงวน จึงมีชาวบ้านเข้ามาจับจองเพื่อทำมาหากิน อาชีพหลักในสมัยก่อนคือ อาชีพหาของป่า เลี้ยงไม้สัก เผาถ่าน ตัดไม้ขายให้กับภาคกลาง ต่อมาได้มีการปฏิรูปที่ดินตรวจสอบกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดิน เกิดปัญหาขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่สามารถเจรจาตกลงกันได้ในที่สุด ชาวบ้านได้รับสิทธิการทำประโยชน์ในที่ดิน จึงมีการส่งเสริมการขุดสระ ส่งเสริมการปลูกพืช ทำการเกษตร ชาวบ้านหันมาประกอบอาชีพทำสวน เลี้ยงสัตว์

สภาพปัญหาของคนในตำบลเชียงทอง สภาพพื้นดินเป็นดินเสื่อมคุณภาพ เกษตรกรบางครอบครัวต้องเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาหนี้สิน ชาวอาชีพเสริมช่วงฤดูแล้ง ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูง ชาวแคว้นน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้ง ระดับการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ต่ำ มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และขาดการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลเชียงทอง

การทำแผนพัฒนาตำบล ที่ผ่านมามีแต่เดิมเป็นการวางแผนจากบนสู่ล่าง ทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไขไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน ดังนั้น คนในชุมชนร่วมกับหน่วยงานในตำบล ได้จัดทำแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมที่เรียกว่า “กระบวนการแผนแม่บทชุมชน” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 โดยใช้การชักชวนชาวบ้านให้ร่วมกันค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและหาวิธีแก้ไขที่เหมาะสมและมีส่วนร่วม

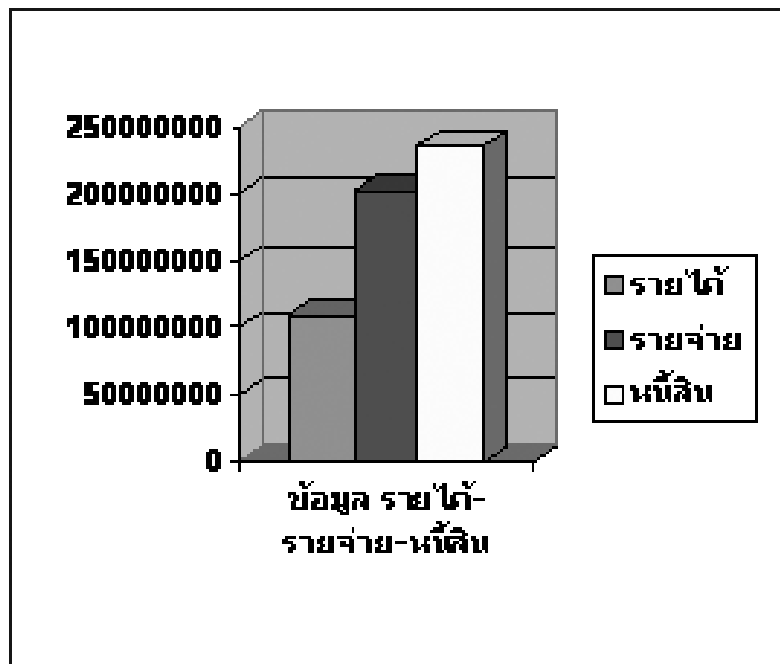
ต่อมา ได้เข้าร่วมกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือและได้รับการคัดเลือกเป็นพื้นที่ต้นแบบในปีพ.ศ. 2546 เป็นต้นมา และในปี พ.ศ. 2548-2549 ได้เป็นพื้นที่ตำบลที่นำแผนงานที่เกิดขึ้นจากแผนชุมชนไปสู่การปฏิบัติ และได้เข้าร่วมจัดการความรู้ด้านชีวิตชุมชนกับ วิทยาลัยการจัดการทางสังคม (วจส.)

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนของตำบลเชียงทอง ได้เริ่มทำกันอย่างจริงจัง เพื่อให้คนในตำบลได้รู้จักสาเหตุ ปัญหาและนำพาชุมชนไปสู่ความเป็นตำบลที่ทุกคนคาดหวังไว้ โดยมีกระบวนการดังนี้

1. สร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านอย่างชัดเจน
2. จัดเก็บข้อมูลต่างๆ ครบถ้วน
3. นำข้อมูลมาวิเคราะห์ หาปัญหาและสาเหตุที่แท้จริง
4. จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและวางแผนการแก้ไขปัญหาตามแผนงานที่วางไว้
5. ปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้

ยุทธศาสตร์ของตำบลเชียงทอง มีดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคน
2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาอาชีพ

ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำแผนชุมชน

จากการจัดเก็บข้อมูลและรวบรวมประมาณการค่าใช้จ่ายของครอบครัวทั้งด้านค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ การลงทุน ฯลฯ จะเห็นว่าทางตำบลมีหนี้สินมากเพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูง ดังข้อมูลที่เก็บได้ดังนี้ (ปีพ.ศ. 2549)

1. รายได้ 110,475,300 บาท
2. รายจ่าย 202,566,650 บาท
3. หนี้สิน 236,380,815 บาท

นางจันทร์หา อุดมโกชน์ แกนนำแผนชุมชนและกำนันตำบลเชียงทอง

ความรู้สึกต่อการทำงาน มีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง คือ กิจกรรมจากแผนชุมชนมาจากความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนและได้บรรจุในแผนการพัฒนาของ อบต. ได้รับการตอบรับที่ดีคือสามารถส่งแผนไปบรรจุในแผนการพัฒนาของ อบต. คิดเป็นร้อยละ 70-80 % และได้รับการสนับสนุนกิจกรรมและงบประมาณไม่น้อยกว่า 50 %

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ **กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าและเครื่องหนัง** สถานที่ตั้ง วัดแก้ววิเศษ หมู่ที่ 4 ตำบลเชียงทอง เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีการอพยพแรงงานกลับบ้านเนื่องจากการปิดโรงงาน จึงเกิดการรวมตัวกันทำกิจกรรมสร้างอาชีพให้กับสมาชิกในกลุ่มโดยมีการนำเอาประสบการณ์จากการทำงานในโรงงานมาใช้ในหมู่บ้าน เช่น เย็บเครื่องหนัง กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป มีการติดต่อตลาด โรงงานเพื่อรับงานมาทำในกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมที่ต่อยอดจากพื้นฐานประสบการณ์เดิมของชาวบ้าน คือ การทอผ้า เลี้ยงวัว

เลี้ยงปลา แปรูปการผลิต ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 100 คน มีทุนดำเนินการของกลุ่ม ประมาณ 250,000 บาท

■ **กลุ่มเกษตรทางเลือกใหม่** สถานที่ตั้ง 126 หมู่ที่ 4 ต.เชียงทอง กลุ่มเริ่มตั้งเมื่อพ.ศ. 2545 เป็นการรวมกลุ่มที่มีเป้าหมาย คือ การลดการใช้สารเคมี และการลดต้นทุนการผลิตในการทำไร่ ทำนา และลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีกิจกรรมที่ทำร่วมกันคือ การทำปุ๋ยชีวภาพ การทำปุ๋ยฮอร์โมน การผลิตน้ำยาอเนกประสงค์ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกจำนวน 560 คน มีทุนในการดำเนินงานประมาณ 30,000 บาท

■ **กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน** เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนตำบลเชียงทอง มีความผูกพันอยู่กับป่าที่เป็นทั้งแหล่งอาหาร ต้นน้ำลำธาร ชาวบ้านจึงมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยกันดูแลรักษาผืนป่าของชุมชน ป้องกันไฟป่า การบุกรุกป่าเพื่อทำกินของชาวบ้าน โดยมีการรวมตัวกันของ 3 หมู่บ้านร่วมกันทำเขตแนวกันไฟปลูกต้นไม้เพิ่มเติม จัดเวรยามช่วยกันดูแลป้องกันการลักลอบตัดไม้ มีการกำหนดข้อตกลง ระเบียบในการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่า เช่น การเก็บของป่า การตัดไม้ในป่า ที่ตัดแล้วจะต้องมีการปลูกใหม่เพื่อทดแทน

■ **กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต** สถานที่ตั้ง 65 / 4 หมู่ที่ 4 ต.เชียงทอง มีการก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นการส่งเสริมการออมทรัพย์ในหมู่บ้านและการสนับสนุนให้สมาชิกกู้ยืมไปเพื่อประกอบอาชีพ และนำดอกผลที่เป็นกำไรที่ได้มาจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก เช่น เงินช่วยเหลือค่าทำศพ ทุนการศึกษาให้กับบุตรหลานของสมาชิก บันผลคืนกำไรให้กับสมาชิก ปัจจุบันมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย 3 หมู่บ้าน มีสมาชิกประมาณ 430 คน มีทุนในการดำเนินการประมาณ 679,000 บาท

■ **ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ** การทอผ้า ทำให้บ้านเด่นวัวและตำบลเชียงทอง กิ่งอำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก เป็นที่รู้จักมากขึ้นเพราะมีสินค้าชุมชนที่สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้านและท้องถิ่น มีการใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ในงานบุญวัดในหมู่บ้านและตำบลส่วนใหญ่ยังมีการสวมใส่ผ้าทอกันอยู่ ทางโรงเรียนเองก็สนับสนุนโดยใช้ผลิตภัณฑ์ผ้าทอที่เป็นผ้าขาวม้ามาตัดเย็บเป็นชุดนักเรียน

ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของชุมชนในการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยมีการนำเอาความรู้ที่ได้เรียนรู้จากสังคมภายนอกมาผสมผสานกับความรู้ที่มีอยู่เดิม เป็นการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นที่ทำให้การสืบทอดความรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

ชื่อโครงการ	หนุนเสริมกิจกรรมกลุ่มทอผ้าและกลุ่มเลี้ยงโค
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 4 ตำบลเชียงทอง อำเภอวังเจ้า จังหวัดตาก
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	คนจนในหมู่บ้าน จำนวน 20 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 60 คน
ภาคี (สมทบ)	เกษตรอำเภอให้ความรู้ด้านวิชาการ
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สร้างอาชีพให้คนจนในชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	- เกิดธนาคารโค โคนมุนเวียนในชุมชน - สร้างอาชีพ เกิดรายได้ ปีละ 20,000 บาท ต่อครัวเรือน
ผลที่ยั่งยืน	เกิดความเอื้ออาทร ความสามัคคีขึ้นในชุมชน

ผู้ประสานงาน

นางจันทร์หา อุดมโภชนี
325/9 หมู่ 4 ต. เชียงทอง
กิ่ง อ.วังเจ้า จ. ตาก
โทร. 089-9608061

ตำบลงแดง

อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี

อดีตชุมชนตำบลงแดง

ชาวบ้านบางคนเล่าย้อนอดีตว่า สมัยก่อนรายได้ นอกจากขายข้าวแล้ว ยังมีรายได้จากการหาปลาลงเรือมอญตามลำน้ำน่าน และหากปีไหนน้ำมากท่วมที่นาเสียหายชาวบ้านในชุมชนวังแดงจะไปรับจ้างเก็บถั่วเหลืองหรือเก็บพริกที่ชุมชนอื่น ชุมชนวังแดง อยู่ด้วยการพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก รู้จักปรับตัวและมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติอย่างที่ได้กล่าวในข้างต้น หากน้ำท่วมยังสามารถหาช่องทางยังชีพด้วยการรับจ้าง ขณะที่บางปีน้ำหลาก ชาวบ้านจะรู้ว่าปีนั้น ข้าวในนาจะงามมาก เนื่องจากได้ปุ๋ยที่มาจากน้ำและปลาจะชุกชุมมาก เช่น ปลาค้าว ปลากระดี่ ปลาเทโพ ปลาสร้อย ฯลฯ สามารถจับปลามากินในครัวเรือนและขายได้อีกทางหนึ่ง ความรู้ในการหาปลาของชาวบ้านก็มีวิธีการที่น่าสนใจ เช่น วิธีการทำให้น้ำขุ่น ปลาจะขึ้นมาหายใจ เอาสวิงตักปลาจะชุกชุมมาก หรือการใช้คร่าว ไข่เบ็ด ไข่เหลนหรือใช้อีตม เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากการทำเกษตรที่เข้มข้นโดยเฉพาะนาข้าว ชุมชนวังแดงมีพื้นที่ทำนาในเขตชลประทาน 22,734 ไร่ ชุมชนวังแดงได้ทุ่มเทการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ผลผลิตมากที่สุด เพื่อเร่งจำหน่ายให้มีรายได้ ทว่าสภาวะความไม่แน่นอนของตลาดและการไม่สามารถกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตรได้ ชุมชนต้องขึ้นอยู่กับความผันผวนเรื่องราคา ต้นทุนการผลิต ทั้งราคาปุ๋ยเคมี สารเคมี รวมถึงภาวะโรคระบาดของข้าวในช่วงปรับเปลี่ยนฤดูกาลไม่ว่าจะเป็นเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เพลี้ยไฟ ฯลฯ ทำให้ชุมชนไม่สามารถกำหนดทิศทางใดๆ ได้ และเริ่มมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากชุมชนเกษตรเพื่อการยังชีพ มาสู่ชุมชนเกษตรเพื่อการพาณิชย์

“เมื่อก่อน ขายข้าวเกี่ยวคนเดียวได้ทอง 2 บาท ราคา 80 บาทเพราะสมัยนั้นราคาทองบาทละ 400 (บาท) แต่ดูปัจจุบันสิ ขายข้าว 1 เกวียนราคาดูเหมือนจะมากกว่าเก่าเยอะ ได้เงินมาประมาณ 8,000 บาท แต่ก็ยังไม่พอค่าทอง 1 บาทเลย ...ราคาข้าวไม่เพิ่มขึ้นเหมือนราคาทอง ถ้าราคาข้าวเพิ่มขึ้นเหมือนราคาทอง ชาวนาคงไม่ยากจน”

จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในชุมชนพบว่า ปริมาณรายจ่ายจากค่าอาหาร จากการดำรงชีวิต และต้นทุนในการผลิตที่สูง ทำให้ชุมชนเกิดภาวะหนี้สิน ชาวบ้านมีรายได้ไม่พอรายจ่าย ประกอบกับการผันผวนของราคาผลผลิตของข้าว ซึ่งชาวบ้านไม่สามารถเป็นผู้กำหนดราคาได้ สิ่งเหล่านี้คือประเด็นสำคัญที่ทำให้ความเป็นอยู่ของชุมชนค่อนข้างลำบาก และมีภาวะเสี่ยงต่อการเป็นหนี้ที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี

หลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว จึงมีการเริ่มต้นดำเนินกิจกรรมเพื่อลดรายจ่าย และควบคุมความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยให้ชาวบ้านในชุมชนที่สนใจร่วมกิจกรรมดังกล่าว ได้ทำการสำรวจครอบครัวตัวเอง รวบรวมข้อมูลของครัวเรือนด้วยตนเอง สร้างขบวนการกลุ่ม กำหนดกิจกรรม มีการศึกษาดูงานในพื้นที่อื่นๆ และสนับสนุนให้ทดลองทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครอบครัว เพื่อให้มองเห็นช่องทางร่วมกันในการปรับเปลี่ยนความเป็นอยู่ และแสวงหาทางออกอย่างยั่งยืน

ประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ชาวบ้านเห็นร่วมกันคือ ต้นทุนในการผลิตที่สูง เป็นสาเหตุของปัญหาในด้านต่างๆ ดังนั้นชาวบ้านในชุมชนวังแดงจึงร่วมกันวางแผนเพื่อลดต้นทุนในการผลิต โดยจัดแยกกลุ่มกิจกรรมออกเป็น 7 กลุ่มใหญ่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการปฏิบัติของชุมชนโดยใช้ฐานความรู้เดิมของแต่ละคน เช่น ประสพการณ์การทำนา ทำสวน เลี้ยงปลา ทั้งนี้เกษตรกรเป็นคนตัดสินใจที่จะเข้าร่วมและแตกประเด็นกิจกรรมกันเองและทำที่สุด จึงได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิต ออกเป็น 7 กลุ่มดังนี้

1. การทำนาปลอดสารเคมี
2. การปลูกผักปลอดสารพิษ
3. การทำเกษตรผสมผสาน
4. การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ
5. การทำอูรูปบล็อกซีเมนต์
6. การเลี้ยงสัตว์
7. การเลี้ยงปลาในกระชัง

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้น

จากการดำเนินการตามแผนแม่บท

ชุมชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม ปรากฏผลดังนี้

- เกิด เครือข่ายเกษตรยั่งยืน ทำกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ และหาช่องทางเพิ่มรายได้จากผลผลิต
- การขยายเครือข่ายเกิดวิสาหกิจชุมชน ทำอย่างครบวงจร
- เกิดการเพิ่มผู้นำใหม่ กลุ่ม องค์กร เครือข่ายมีความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา
- หน่วยงานท้องถิ่น ราชการ ผู้ว่าCEOs ให้การสนับสนุนงานพัฒนา โดยชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะในกรณีของการส่งเสริมกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็ง กระบวนการเรียนรู้ สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชน สังคม และการส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริม

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ โรงสีชุมชน

ในตำบลวังแดง มีการจัดทำโรงสีชุมชน 4 แห่ง คือ โรงสีชุมชนผู้สูงอายุ หมู่ที่ 6 โรงสีชุมชนเยาวชน หมู่ที่ 3 โรงสีชุมชนหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 ซึ่งเป็นระบบวิสาหกิจชุมชนที่ครบวงจร มีเครื่องมืออุปกรณ์ สถานที่พร้อมในการผลิต ไม่ว่าจะเป็น ยุ้งฉาง ธนาคารข้าว ลานตากข้าว โรงอบข้าวหนึ่ง รถเกี่ย/ตักข้าว และรถบรรทุกสิบล้อ โรงสีขนาดย่อมไว้เพื่อการเรียนรู้ของเยาวชนมีขนาดผลิตได้ 3 เกวียนต่อวัน และโรงสีผลิต 24 - 60 เกวียนต่อวัน เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดต้นทุนการผลิตข้าวได้มากและเป็นอาชีพเสริมรายได้ทางหนึ่ง

■ เกษตรผสมผสาน

เกษตรผสมผสาน เป็นการเกษตรที่เน้นทำกิจกรรมหลายอย่างในแปลงผลิต เช่น การปลูกพืชต่างๆ การเลี้ยงสัตว์ ทั้งนี้เป็นการปรับปรุงแปลงเกษตรเพื่อให้มีรายได้ตลอดปี และลดภาวะเสี่ยงต่อราคาผลผลิต วิธีการเกษตรผสมผสาน ใช้วิธีการทางชีวภาพในการบำรุงรักษาแปลงพืชผล เน้นการใช้ปุ๋ยน้ำหมัก ปุ๋ยชีวภาพ จากการหมักหอยเชอรี่ ผักผลไม้ กากน้ำตาล 3 เดือน จากนั้นนำไปผสมกับน้ำฉีดพ่นทางใบและรดโคนต้นให้เป็นปุ๋ยในดิน รวมถึงน้ำหมักดองกล้วยยังเป็นฮอร์โมนที่ช่วยเร่งผลผลิตที่ดี

นอกจากนั้น ยังเน้นการปลูกพืชคลุมดิน ซึ่งมีหญ้าแฝก ปอเทือง เพื่อเป็นการเพิ่มไนโตรเจนภายในดิน และลดการพังทลายของหน้าดิน โดยในแปลงหญ้าแฝกนั้น ได้ขยายพันธุ์เพื่อใช้ในชุมชนและให้กับผู้สนใจ หัวใจของเกษตรผสมผสาน คือ การปลูกพืชที่หลากหลาย ใช้ปุ๋ยทางชีวภาพ มีกิจกรรมต่างๆ ในแปลงเกษตร ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงปลา และสัตว์อื่นๆ มีผักต่างๆ ไว้กินได้ตลอดทั้งปี ลดต้นทุนรายจ่ายค่าอาหาร และเป็นรายได้ที่สามารถเก็บผัก เก็บปลาขายในตลาดทำให้มีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงปลา / เลี้ยงปลาในกระชัง
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	44/1 ม.10 ต.วังแดง อ.ตรอน จ.อุตรดิตถ์ 53140
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. 1,6จำนวน17 คน นอกทะเบียน สย.จำนวน 68คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 120 คน
ภาคอื่น ๆ (สมทบ)	1. องค์การชุมชน 15000 บาท 2. องค์การชุมชน (เครือข่ายเกษตรยั่งยืน) 48,000 บาท 3. อบต. (ผักปลอดสารพิษ) 4,000 บาท 4. องค์การชุมชน (เกษตรอินทรีย์) 27,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	กลุ่มเป้าหมายมีรายได้จากการประกอบอาชีพ 17 ครอบครัว (จำนวน 68 คน) เฉลี่ยเดือนละ 2,000 - 3,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดการขยายผลไปยังสมาชิกกลุ่ม 7 หมู่บ้าน ละอย่างน้อย 5 ครอบครัวรวม 35 ครอบครัว จำนวน 170 คน
ผลที่ยั่งยืน	- เกิดการพัฒนาและยกระดับกระบวนการเรียนรู้ จัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ประสานงาน

นายพงษ์ศักดิ์ ทองอยู่
41/1 หมู่ 10 ต. วังแดง
อ.ตรอน จ. อุตรดิตถ์
โทร. 081-0404939

ตำบลท่างาม

อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก

ย้อนอดีตความเป็นมาตำบลท่างาม

ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิม พื้นเพเดิมของชาวตำบลท่างามเป็นคนในท้องถิ่นดั้งเดิม พิจารณาได้จากเอกสารของทางราชการในเรื่อง ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม 7 จัดพิมพ์โดย กองพุทธศาสนาสถาน กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์ในปีพ.ศ. 2531 ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “วัดเสนาสน์ เป็นวัดเก่าแก่มาสร้างขึ้นเป็นวัดนับตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 1232” โดยมีหนังสือเรื่องปฐมเจดีย์ที่เรียบเรียงขึ้นจาก ท่านพระยาทิพากรวงศ์ (ขำ บุญนาค) ตอนหนึ่งว่า “พระมหาเถรโหล่นลายได้นำพระบรมธาตุจากประเทศลังกามาบรรจุไว้ในวัดเสนาสน์ เมื่อพุทธศักราช 1232 พรรษา” และปัจจุบันนี้พระบรมธาตุก็ยังมิใช่เป็นประจักษ์พยาน จึงสันนิษฐานได้ว่าวัดนี้สร้างขึ้นก่อน พ.ศ. 1232 และได้ย้ายเสนาสนะหลายครั้งหลายหน นับถึงปัจจุบันได้ 5 ครั้ง นับเป็นวัดชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้วในราว พ.ศ. 1820 จึงพอจะสันนิษฐานได้ว่าชุมชนที่อยู่ในตำบลท่างามมีบรรพบุรุษที่ได้จัดตั้งชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งพันปีมาแล้ว และได้มีคำเล่ากันต่อมาว่าชุมชนวัดเสนาสน์และชุมชนวัดโบสถ์ได้เคยสร้างโบสถ์แข่งกัน ซึ่งถ้าใครสร้างเสร็จก่อนก็จะได้รับพระบรมธาตุประดิษฐานไว้แต่เมื่อวัดเสนาสน์สร้างเสร็จก่อน พระบรมธาตุจึงถูกเก็บรักษาไว้สืบมาจนถึงปัจจุบัน ประมาณ 1,100 ปีมาแล้ว

ข้อมูลพื้นฐานตำบล

ตำบลท่างาม เป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 6 ตำบลของอำเภอวัดโบสถ์ อยู่บริเวณสองฝั่งลำน้ำแควน้อย ห่างจากที่ว่าการอำเภอวัดโบสถ์ไปทางทิศเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร โดยทางถนนลาดยางสภาพส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ราบลุ่ม บริเวณตอนกลางของตำบล ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 17,610 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 27.90 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล ในด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ของตำบล มีลักษณะเป็นที่ราบสูงหรือเป็นที่ดอนมีเนื้อที่ประมาณ 21,045 ไร่ หรือประมาณ ร้อยละ 33.34 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบลและมีพื้นที่ป่าเขาอยู่ทาง ด้านทิศเหนือและใต้ ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 7,741 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 12.26 ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล เป็นพื้นที่อื่นๆประมาณ 15,891 ไร่ หรือประมาณ 25.17% ของพื้นที่ทั้งหมดของตำบล สรุปแล้วตำบลท่างามมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 63,125 ไร่ หรือประมาณ 101 ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน การคมนาคมภายในตำบลและเชื่อมต่อระหว่างตำบลมีความสะดวก ส่วนใหญ่ลาดยางเชื่อมเกือบทุกหมู่บ้าน

สภาพภูมิประเทศ เป็นภูเขาล้อมรอบ เป็นป่าไม้ มีที่ราบระหว่างภูเขา สำหรับการเพาะปลูกและที่อยู่อาศัย โดยมีแม่น้ำปาดไหลผ่าน

แผนชุมชนตำบลท่างาม

ชุมชนตำบลท่างาม ประกอบด้วยบุคคลหลากหลายอาชีพ มีผู้นำทั้งที่เป็นผู้นำทางการและผู้นำธรรมชาติ ส่วนใหญ่ผู้นำเหล่านี้มักจะได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำอาสาสมัครหลายด้าน ซึ่งผู้นำส่วนใหญ่จะเข้าร่วมดำเนินการด้วยความเต็มใจ ถึงแม้ในบางครั้งจะมีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ติดภารกิจงานในอาชีพของตนเอง บางครั้งเกิดความท้อถอยในการดำเนินกิจกรรม แต่ทุกคนพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนชุมชนในตำบลท่างาม

ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตำบลท่างาม นับว่ามีความสำคัญในการพัฒนาชุมชน เป็นแหล่งที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมและจัดทำขึ้น โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แหล่งเรียนรู้ได้จัดทำขึ้นเพื่อต้องการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน โดยการคิดบนพื้นฐาน

1. การพึ่งตนเอง
2. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
3. การพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การดำเนินการแบบเศรษฐกิจพอเพียง
5. ดำเนินการในลักษณะกลุ่มหรือองค์กร
6. ดำเนินการเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และสร้างมูลค่าเพิ่ม

ศูนย์เรียนรู้ที่ได้มาจากการบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน จะสามารถดำเนินการวางแผนแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย แต่ก็พอมี

หนทางที่จะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ โดยคณะทำงานร่วมกับอาสาสมัครและประชากรในชุมชน และได้กำหนดกิจกรรมการพัฒนาที่จะวางแนวทางในการแก้ไขสภาพปัญหาได้จริงจังและยั่งยืน ดังมีแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เองได้แก่

1. แหล่งเรียนรู้วัดเสนาสน์
2. แหล่งเรียนรู้กลุ่มข้าวปลอดสารเคมีและโรงสีชุมชน
3. แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงโคขุน
4. แหล่งเรียนรู้การผลิตไม้ผลอินทรีย์
5. แหล่งเรียนรู้การผลิตไม้เลื้อยทวาย

กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ กลุ่มเลี้ยงโคบ้านหัวคองคา มีสมาชิกจำนวน 47 คน โดยได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกให้เป็นประธานกลุ่ม ได้ติดต่อประสานกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดพิษณุโลก และสำนักงานปศุสัตว์อำเภอวัดโบสถ์ ให้ความรู้กับสมาชิกเรื่องการเลี้ยงโคเนื้อ การจัดทำแปลงหญ้า ได้ขอรับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนจากสำนักงานพัฒนาชุมชนเพื่อให้สมาชิกกู้ยืมไปเลี้ยงโค จำนวน 200,000 บาท ขอรับการสนับสนุนเงินจากนิคมทุ่งสาน จำนวน 40,000 บาท ได้จัดทำโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากมูลนิธิไทยเยอรมันเพื่อการพัฒนาเป็นเงิน 400,000 บาท สำหรับให้สมาชิกกู้ยืมเลี้ยงโค ได้จดทะเบียนเป็นกลุ่มสหกรณ์ “สหกรณ์ปศุสัตว์ท่างาม” จำกัด เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ตั้งอยู่เลขที่ 61 หมู่ 10 บ้านหัวคองคา ต.ท่างาม อ.วัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก ได้กู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาวัดโบสถ์ เพื่อมาให้สมาชิกกู้ยืมในการเลี้ยงโคเนื้อและโคแม่พันธุ์ การจัดทำแปลงหญ้า จำนวน 3,000,000 บาท หาดตลาดในการซื้อขายเป็นระบบภายในกลุ่มให้สมาชิกและมีการใช้มูลโคไปหว่านแปลงหญ้าเพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีให้น้อยลง เหลือจากการใช้ก็จำหน่ายนอกหมู่บ้านในอัตรากระบะบละ 10 บาท ทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากการขายมูลโค ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 82 คน

กลุ่มปลูกไม้ผลแบบผสมผสาน โดยมีสมาชิกทั้งหมด 20 คน ปลูกไม้ผลแบบผสมผสาน โดยใช้สารสกัดจากอินทรีย์ในการดูแลรักษาโรคและแมลง

เช่น ปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ เป็นต้น ทำให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารเคมี ผู้ผลิตปลอดภัยจากสารเคมีและสารพิษตกค้างรวมทั้งผู้บริโภคก็ได้รับประทานผลไม้ที่ปลอดภัยจากสารเคมีด้วย

กลุ่มหน่อไม้ทวาย เริ่มต้นจากการไปดูงานที่บ้านของนายหอม บ้านอยู่ที่ อ.หนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ และได้ไปซื้อพันธุ์หน่อไม้ที่ อ.บึงสามพัน จ.เพชรบูรณ์ ได้นำมาปลูกที่บ้านเขา

ไร่ ปรับปรุงการปฏิบัติให้หน่อยไม่สามารถปลูกและจำหน่ายได้ จนถึงปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 15 คน มีนายชนาธิป อ้นภา เป็นประธาน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ โรงสีชุมชนและกลุ่มข้าวปลอดสารเคมี

กลุ่มข้าวปลอดสารเคมีได้เริ่มต้นจากการที่กลุ่มเกษตรกรทำไร่ทำนาม โดย นายสุรินทร์ อินจง ประธานกลุ่มฯ ได้จัดทำโครงการเพื่อการสร้างโรงสีสร้างโรงสีเสร็จทางกลุ่มได้จัดตั้งกลุ่มข้าวปลอดสารเคมีขึ้นเพื่อที่จะได้ขายข้าวเปลือกให้กับทางกลุ่มทางกลุ่มจะได้ซื้อข้าวสารปลอดสารเคมีขายให้กับผู้บริโภคภายในตำบลทำงานและผู้ที่บริโภคจะได้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงปลอดภัย รวมทั้งสมาชิกกลุ่มข้าวปลอดสารเคมีก็จะได้รับบริโภคข้าวที่ปลอดสารเคมีด้วย

เนื่องจากในปัจจุบันราคาข้าวเปลือกมีราคาต่ำ กลุ่มผู้ปลูกข้าวจึงรวมตัวเป็นสมาชิกเพื่อนำข้าวเปลือกมาขายให้กับกลุ่มเพื่อแปรรูปเป็นข้าวสารขาย ทำให้สมาชิกกลุ่มผู้ปลูกข้าวขายข้าวเปลือกในราคาที่สูงกว่าท้องตลาดและมีรายได้เพิ่มขึ้น ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกทั้งหมด 80 คน

กิจกรรมแก้ปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ผลิตข้าวครบวงจร
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 4 ตำบลท่างาม อำเภอดงบัง จังหวัดพิษณุโลก
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 22 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 19 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 366 คน
ภาคี (สมทบ)	- ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบล วิชาการ - เกษตรอำเภอ/จังหวัด วิชาการ และบุคลากร
กร	
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกเดือนละ 2,000-3,000 บาท ต่อครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ขยายผลสู่พื้นที่ตำบลข้างเคียง
ผลที่เกิดขึ้นระยะยาว	- เกิดกองทุนหมุนเวียนข้าวในชุมชน - เกิดเครือข่ายโรงสีชุมชน ทั้งตำบล - แหล่งจำหน่ายข้าวแปรรูป

ผู้ประสานงาน

นายสุรินทร์ อินจง
1/1 หมู่ 1 ต. ท่างาม
อ.วัดโบสถ์ จ. พิษณุโลก
โทร. 081-9621312

นายอนนท์ แดงอ่ำ
59 หมู่ 4 ต. ท่างาม
อ.วัดโบสถ์ จ. พิษณุโลก
โทร. 087-6344453

ตำบลภูน้ำหยด

อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์

ความเป็นมาตำบลภูน้ำหยด

ตำบลภูน้ำหยดได้แยกเขตการปกครองมาจากตำบลพุเตย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 โดยใช้ชื่อหมู่บ้านหนึ่งในตำบล คือ บ้านภูน้ำหยด เพราะเป็นจุดกึ่งกลางตำบล และได้ชื่อมาจากการเกิดปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่น้ำไหลออกมาจากหินหน้าผาลงสู่แอ่งหินตลอดทั้งปี ชาวบ้านเรียกกันมานานแล้วว่าภูน้ำหยดและบางคนก็เรียกว่าภูน้ำหยด ต่อมาจึงเรียกสั้นๆ ว่า “ภูน้ำหยด ”

ในความแตกต่างทางวัฒนธรรมกลับพบว่ามีความเหมือนร่วมกันอย่างหนึ่งในวิถีชีวิตนอกเหนือจากการทำการผลิตในภาคการเกษตร กิจกรรมนี้เองได้ก่อให้เกิดลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของชุมชนภูน้ำหยด คือการทอผ้าที่ทำเน็ดขึ้นมาจากการผสมผสานระหว่างกลุ่มผู้หญิงอีสาน และกลุ่มผู้หญิงที่มาจากบ้านหมี่ลพบุรี จากการทอผ้าตามได้ทุนบ้านเพื่อใช้ภายในครัวเรือนตามแบบเฉพาะของท้องถิ่นที่ผู้หญิงนำติดตัวมา ได้พัฒนามาสู่การแลกเปลี่ยนและร่วมกันสร้างเครือข่ายในพื้นที่ใหม่ที่เรียกว่า เครือข่ายทอผ้าภูน้ำหยด การทอผ้าไม่เพียงสร้างเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน หากแต่ยังเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยขยายความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นภายในชุมชนตลอดจนการส่งทอดภูมิปัญญาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นใหม่

แผนแม่บทชุมชน ของคนตำบลภูน้ำหยด

การทำแผนชีวิตพึ่งตนเอง หรือเรียกว่ากระบวนการบูรณาการทำแผนชีวิตชุมชนด้วยการพึ่งตนเอง เริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ. 2542 ภายใต้การสนับสนุนของสหประชาชาติ (UNDP) ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เครือข่ายภูมิปัญญาไทยมูลนิธิหมู่บ้าน ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 “2544 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) มองเห็นความสำคัญ รูปแบบขั้นตอนในกระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนด้วยการพึ่งตนเองเป็นรูปแบบการขยายผลสู่องค์กรชุมชนทั่วประเทศ ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 - 2546 ตำบลภูน้ำหยดจึงได้รับคัดเลือกให้เป็นตำบลต้นแบบที่จัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง โดยร่วมเป็นเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

จากการดำเนินงานตามขั้นตอนทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง เป็นการดำเนินงานที่เน้นวัฒนธรรมแบบพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงนั้นได้ก่อให้เกิดกลุ่มต่างๆ สามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้เป็นอย่างดี สามารถทำให้สมาชิกในชุมชนเริ่มที่จะพึ่งตนเองได้ กล่าวคือ สามารถลดปัญหาสังคมและความยากจนในชุมชนได้ และพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืนในอนาคต โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาต่างๆ ที่เป็นแบบอย่างไปถ่ายทอดให้กับรุ่นลูกหลานได้ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ช่างไม้ครุภัณฑ์ตำบลภูน้ำหยด

ในช่วงของการดำเนินงานแผนแม่บทชุมชนได้มีการรวบรวม ภูมิปัญญาต่างๆ ในท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาในด้านช่างไม้ครุภัณฑ์การทำ ชุ้มเรือนไทย ซึ่งมีลักษณะพิเศษโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตำบล จึงได้มีการ รวบรวมกลุ่มกันทำชุ้มเรือนไทย เปิดรับสมัครสมาชิกผู้สนใจ มีการระดมหุ้นเพื่อเป็น เงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินการ ปัจจุบันสมาชิกได้รับการจัดสรรกำไรสุทธิ ประจำปี และมีการแบ่งสรรจัดเป็นกองทุนด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดสรรเข้ากองทุนฉุกเฉินเพื่อแก้ปัญหาแก่สมาชิกและครอบครัว
2. จัดสรรเข้ากองทุนสำรองจ่ายภายในเครือข่าย
3. จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระเต็มแล้ว และครบเดือน
4. จ่ายเป็นเงินโบนัสให้แก่คณะกรรมการ ผู้ตรวจสอบ เจ้าหน้าที่
5. เป็นกองทุนการศึกษาดูงาน อบรมสัมมนา
6. เป็นกองทุนสะสมเพื่อเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกและครอบครัว
7. กองทุนสาธารณประโยชน์และอื่นๆ

■ ศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้ทอผ้าชุมชน

การทอผ้านับเป็นอาณานิคมของผู้หญิงในฐานะผู้ผลิตหลักโดยแท้ทั้งนี้ไม่นับรวมถึงบทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้ผลิตในไร่ นาซึ่งเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชาย ผู้หญิงยังมีบทบาทในฐานะของผู้ค้าจนครอบคลุมในแง่ของการเลี้ยงดูและถ่ายทอดวัฒนธรรม หากสัมผัสวิถีชีวิตของผู้หญิงขณะที่พวกเขากำลังทอผ้าทำให้มีโอกาสได้เห็นการเรียนรู้ระหว่างกันอย่างมากมาย คำถามสารพัดและการพัฒนาความรู้เกิดขึ้นในวงทอผ้านี้เอง

“การมัดหมี่อย่างไรให้มีสีสันสดใส”

“การเลือกเปลือกไม้ในการย้อมสีธรรมชาติ”

“เราจะย้อมสีผ้าจากสีธรรมชาติควบคู่กับการใช้สีเคมีอย่างไร”

“น้ำหนักของกี่กระตุกหนักเบาเท่าไรจึงทำให้เนื้อผ้าแน่นและมีความสม่ำเสมอ”

“การแลกเปลี่ยนและประยุกต์ลวดลายในการทอผ้า”

ในโลกของผ้าทอ ผู้หญิงไม่เพียงแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าและพัฒนารูปแบบตลอดจนวิธีการในเรื่องผ้าเท่านั้น หากแต่การรวมกลุ่มทอผ้ายังเป็นโอกาสสำหรับการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล สารทุกข์สุกดิบระหว่างกันภายในครอบครัวและชุมชน รวมตลอดถึงการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน นับตั้งแต่งานบวช งานแต่ง งานประเพณีท้องถิ่น งานบุญอื่นๆ ความเกี่ยวถูกระหว่างสมาชิกในชุมชนได้ขยายมากขึ้นจากวงทอผ้า

ด้วยเหตุนี้เองจึงมีหลายคนเห็นว่า การทอผ้าไม่ได้มีความหมายเฉพาะในแง่ของการสร้างรายได้ในเชิงเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่การทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต และวิถีชีวิตที่วันนี้ได้มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ กล่าวคือ จากในอดีตที่การทอผ้าของผู้หญิงต่างคนต่างทอตามได้ถนัดบ้านของแต่ละคน ในโลกปัจจุบันที่มีการทอผ้าเพื่อการค้าเข้ามาเกี่ยวข้องกลับเป็นเงื่อนไขหนุนเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มผู้หญิงได้มีกิจกรรมร่วมในพื้นที่เดียวกัน การรวมกลุ่มในทางกายภาพนี้เองได้นำมาสู่การเปิดพื้นที่ในเชิงนามธรรม กล่าวคือ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีนัยยะของการสร้างพื้นที่สาธารณะร่วมกันในหมู่ผู้หญิงในยุคสมัยปัจจุบัน

นอกเหนือจากนี้ การทอผ้าซึ่งต้องอาศัยสมาธิจดจ่อกับลายผ้ายังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้หญิงได้มีโอกาสดึงลึกเข้าไปในตนเอง เป็นการปลีกตัวออกจากความวุ่นวายของกิจกรรมอื่นๆ ในชีวิต เช่น การทำงานหนักในไร่ นา การเลี้ยงดูลูก เป็นต้น การนั่งลงบนกี่ทอผ้าและจดจ่อกับการขยับเท้าและมือที่สร้างลายผ้าในเบื้องหน้าของตนจึงเปรียบเสมือนช่วงเวลาของการพักผ่อนอย่างแท้จริงสำหรับผู้หญิงหลายคน จึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้หญิงหลายคนถึงกับเอ่ยปากว่า พวกเขา รู้สึกมีความสุขที่ได้มาทอผ้าด้วยกัน

“เวลามาทอผ้ารวมกลุ่ม จะชวนกันตำส้มตำครกใหญ่ ช่วยกันทำ ช่วยกันกิน มีความสุขใจดี”

ผู้ประสานงาน

นายกวี วิเศษชาติ
39 หมู่ 1 ต. ภูน้ำหยด
อ.วิเชียรบุรี จ. เพชรบูรณ์
67130
โทร. 084-0505451
089-2707511

ตำบลบัววัฒนา

อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

วิถีชีวิตความเป็นมาตำบลบัววัฒนา

ตำบลบัววัฒนาแยกออกมาจากตำบลบ้านโปสถ์ ในปี 2539 ราษฎรส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอหล่มสัก ประมาณร้อยละ 70 อีกร้อยละ 30 มาจากหลายจังหวัด ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยหล่มและภาษาไทยกลาง มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีภูเขาเป็นบางส่วน พื้นที่ราบสูงเป็นพื้นที่ป่าไม้และป่าสงวนเพื่อการอนุรักษ์ ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 6,014 คน เป็นชาย 3,040 คน เป็นหญิง 2,974 คน อาชีพหลัก ทำนา ทำสวน/ทำไร่ อาชีพรอง รับจ้าง ค้าขาย สถานที่สำคัญได้แก่ อ่างเก็บน้ำกรมพัฒนาที่ดิน (ล่องแพ) และสระวังประทุมม. 4 บ้านวังอ่าง

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลบัววัฒนาเริ่มในปี 2547 โดยมีหน่วยงานหลัก 4 หน่วยงาน ประกอบด้วย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กรมการพัฒนาชุมชน และกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยแต่ละหน่วยงานได้เข้ามาเก็บข้อมูลในพื้นที่หน่วยงานละครั้ง ไม่ได้มีการประสานงานกันอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนและไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดจนชาวบ้านและองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้รับทราบข้อมูลที่แต่ละหน่วยงานเหล่านั้นเก็บข้อมูลไป การทำแผนชุมชนจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

การจัดทำแผนชุมชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมีระบบแบบแผน ได้เริ่มในปี 2548 โดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ ได้มีการศึกษาดูงานการจัดทำแผนชุมชนระดับหมู่บ้านและระดับตำบลเพื่อนำปรับใช้ ดังนี้

- ได้นำวิธีการจัดรูปแบบการจัดประชาคม การจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลของปัญหาจากตำบลสระประดู่ ตำบลภูน้ำหยด ตำบลวังดี มาปรับใช้ในการจัดทำแผนชุมชน

- ได้นำวิธีการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพของตำบลสระประดู่กับตำบลวังท่าดี มาปรับใช้กับกลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าของตำบล
- ได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการบริหารการท่องเที่ยว การฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นของตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ ในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนมาปรับใช้ในตำบล
- ได้แลกเปลี่ยนวิธีการบริหารงานด้านโรงสีข้าว ลานตากข้าว บั่ม น้ำมันชุมชน กับตำบลท่าแดง อำเภอหนองไผ่ มาปรับใช้ในการบริหารงานของชุมชน

โดยแกนนำทำแผนชุมชนในตำบลบัววัฒนามาจากหลายกลุ่มประกอบด้วย คณะผู้บริหารและสมาชิก อบต. พร้อมเจ้าหน้าที่ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านทุกหมู่ สาธารณสุขประจำตำบล พร้อมสมาชิก อสม. ทุกหมู่บ้าน พร้อมกันนี้ยังมีกลุ่มเกษตรกรตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในตำบล

การขับเคลื่อนแผนชุมชนในตำบล ใช้ประธานคุ้มหมู่บ้านซึ่งมีทั้งหมด 67 คุ้ม ใน 8 หมู่บ้าน เป็นแกนนำสร้างความเข้าใจ นอกจากนี้การสร้างความเข้าใจในกระบวนการแผนชุมชนในตำบลยังได้ให้แต่ละหมู่บ้าน มีการขยายผลดังนี้

- ประชาสัมพันธ์ถึงเหตุผล วัตถุประสงค์ “โครงการจัดทำแผนแม่บทชุมชน”โดยใช้สื่อทางวิทยุชุมชนของตำบลบัววัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- มีการนำเรื่องโครงการจัดทำแผนชุมชน วิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน การจัดทำแผนชุมชน ไปชี้แจงในทุกเวทีที่จัดทำประชาคมประจำเดือนของหมู่บ้าน
- ให้หัวหน้าคุ้มและคณะกรรมการคุ้มได้จัดเวทีประชาคมย่อย เพื่อทำความเข้าใจในวัตถุประสงค์ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน (แต่ละคุ้มจะมีครัวเรือนประมาณ 10-20 ครัวเรือน)
- ในการจัดทำแผนทุกครั้งทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะดำเนินการประกาศ ประชาสัมพันธ์ ผ่านทางวิทยุชุมชนล่วงหน้าให้ประชาชนทราบว่าจะจัดที่ไหน จัดทำอะไร พร้อมทั้งส่งหนังสือเชิญให้ผู้นำหมู่บ้าน ดำเนินการต่อภายในหมู่บ้าน

ผลจากการทำแผนชุมชน มีการเก็บข้อมูลมาจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลหมู่บ้านในระดับครัวเรือน ข้อมูลหมู่บ้าน ซึ่งได้ลงพื้นที่สำรวจและเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จากการทำแผนที่ผ่านมา การตอบรับและการตื่นตัวของประชาชนเป็นไปในทางที่ดีมาก สังเกตได้จากการจัดเวทีประชาคมในระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มองค์กรอาชีพต่างๆ ผู้แทนแต่ละครัวเรือนที่เข้าร่วมประชุมอย่างพร้อมเพรียงและมีจำนวนมาก และในระหว่างในการประชุมจะมีการซักถามถึงผลดีของกิจกรรม

โครงการและกิจกรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนชุมชน ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงเป็นรูปธรรมในพื้นที่ตำบลได้แก่

1. โครงการก่อสร้างโรงสีข้าวชุมชน โดยมีแนวคิดที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกระดับ ให้มีคณะกรรมการดำเนินการอย่างเป็นทางการ และมีชาวบ้านเป็นผู้ถือหุ้น
2. โครงการลานตากพืชผลทางการเกษตรของตำบล
3. โครงการ “ปั้มน้ำมันชุมชน” โดยชาวบ้านมีส่วนร่วมจากการถือหุ้นส่วนดำเนินการคัดเลือกสมาชิกแต่ละหมู่บ้านมาบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการดำเนินการ
4. โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่
 - อ่างเก็บน้ำบ้านวังอ่างเป็นอ่างเก็บน้ำของกรมพัฒนาที่ดิน กว้าง 150 เมตร ยาว 300 เมตร ลึก 30 เมตร น้ำใสสะอาด พัฒนาเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีแพนั่ง มีป่าไม้ล้อมรอบ อ่างเก็บน้ำ บรรยากาศร่มรื่น เป็นธรรมชาติ
 - อ่างเก็บน้ำวังประทุมเป็นอ่างเก็บน้ำ กว้าง 200 เมตร ยาว 250 เมตร ลึก 3 เมตร น้ำใสสะอาด มีศาลาพักผ่อนกลางน้ำ มีปลานา ๆ ชนิด บริเวณรอบสระมีถนนรอบ มีสวนหย่อม และศาลาชมวิวยุโรปอ่าง ด้านหลังมีแนวเขาซับซ้อนเป็นฉากหลัง ช่วงเย็นจะเห็นพระอาทิตย์ตกดินสวยงาม
5. โครงการเศรษฐกิจชุมชน “จัดตั้งเงินกองทุนหมุนเวียน” สนับสนุนกลุ่มอาชีพภายในตำบล จำนวน 25 กลุ่ม
6. ตลาดกลางรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรภายในตำบล
7. ตาซังกลางประจำตำบล

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ โรงสีข้าวชุมชน

ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่มเกษตรกร ทำนา ทำไร่ มีการแปรรูปข้าวเปลือกมาสีขายทำให้เกิดมูลค่าของสินค้า มีแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้สมาชิกได้กู้ยืมไปทำอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ของสมาชิก

■ ปั้มน้ำมันชุมชน

ทำให้ราษฎรในตำบลมีเงินทุนหมุนเวียนในตำบล มีสถานบริการน้ำมันในชุมชนที่ราคาถูก ทำให้เงินไม่รั่วไหลออกนอกตำบล

■ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การปรับปรุงภูมิทัศน์ของสถานที่ท่องเที่ยว 2 แห่ง เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของคนในตำบล นอกจากนี้ยังชาวบ้านยังมีรายได้เพิ่มจากการนำสินค้ามาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวด้วย

ผู้ประสานงาน

นายผจญ กองมนต์
54 หมู่ 1 ต. บัววัฒนา
อ.หนองไผ่ จ. เพชรบูรณ์
โทร. 081-1968731
นายกรุง อำนาจ
82 หมู่ 1 ต. บัววัฒนา
อ.หนองไผ่ จ. เพชรบูรณ์
โทร. 086-2027370

ตำบลสระประดู่

อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์

ข้อมูลพื้นฐานตำบล

เดิมตำบลสระประดู่เป็นส่วนหนึ่งของตำบลสามแยก และต่อมาได้ขอแยกพื้นที่ปกครองขึ้นใหม่เป็นตำบลสระประดู่เมื่อ พ.ศ. 2522 มีจำนวน 7 หมู่บ้าน ประชาชนที่อาศัยในตำบลสระประดู่ ได้อพยพมาจากหลายพื้นที่ เช่น ทางภาคอีสานเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ปัจจุบันตำบลสระประดู่มี 12 หมู่บ้าน และอยู่ห่างจากที่ว่าการ

อำเภอวิเชียรบุรีทางทิศตะวันตกระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศของตำบลสระประดู่ ประกอบด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำการเกษตร สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย มีคลองล้อมรอบ มีแม่น้ำป่าสักไหลผ่านในตำบล ตำบลสระประดู่มีเนื้อที่ทั้งหมด 37.68 กิโลเมตร หรือ 23,555 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 22,208 ไร่ มีประชากรในตำบล จำนวน 2,680 คน ชาย 1,331 คน หญิง 1,349 คน มีครัวเรือนจำนวน 720 ครัวเรือน

แผนชุมชนตำบลสระประดู่

แผนการดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นเครื่องมือเป็น กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยชุมชนเป็นคนลงมือทุกขั้นตอน ตั้งแต่เตรียมความคิด เตรียมชุมชน เตรียมทีมงาน สำรวจข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล กำหนดยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ จัดทำโครงการ กิจกรรม จัดทำประชาพิจารณ์ และนำไปสู่การปฏิบัติ

หัวใจของการทำงานแผนชีวิตชุมชน คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนหลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพาและรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก

การจัดทำแผนชุมชน ตำบลสระประดู่

จะต้องเป็นแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริงและเกิดผล คือ หลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพาคนอื่น หันมาพึ่งพาตนเอง เป็นตัวของตัวเอง หลุดพ้นจากวัฒนธรรมอุปถัมภ์มาสู่วัฒนธรรมข้อมูลความรู้หลุดพ้นวัฒนธรรม “การเรียนรู้แบบรับ มาสู่การเรียนรู้แบบรุก” สืบค้น สำรวจ วิจัย แสวงหาพัฒนาองค์ความรู้

ใหม่ด้วยตัวเอง คิดแบบเชื่อมโยงบูรณาการและจัดการแบบฉันทวิสัย และก่อให้เกิดผล ไม่เพียงแต่พักพวกแต่เป็นผลวิเศษ

แผนชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ค้นพบตัวเอง ภูมิใจในรากเหง้า วัฒนธรรม ค่านิยมและศักยภาพที่แท้จริงตนเองจนกล้าลงทุนพัฒนาตนเองและชุมชน โดยไม่รอความช่วยเหลือจากรัฐ ถ้าช่วยก็ช่วยแบบ “ต่อยอดสมทบ เติมเต็ม เกิดวงจรชีวิตใหม่ในชุมชน จัดการชีวิตตนเองเป็นระบบ ตัดสินใจได้เองว่าจะกินจะอยู่จะทำอะไรอย่างไร โดยไม่ต้องมีใครมาสั่ง มาบอก เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนที่สร้างหลักประกันชีวิตมั่นคง และระบบสวัสดิการให้ครอบคลุม

โครงการแผนแม่บทชุมชนตามกลุ่มผู้รับผิดชอบ จากการสังเคราะห์ข้อมูลแผนชุมชน

โครงการ	หมู่บ้านที่รับผิดชอบ	ที่ตั้ง	ศักยภาพ หมู่บ้าน	ข้อมูลการใช้จ่าย / หน่วยงานสนับสนุน	
1. ผลิตน้ำแข็ง	1	ม. 1	วัดทุติบ,แรงงาน,ตลาด	ตลาด	980,000 บาท
2. ไก่ย่างวีเชียบุรี	1	ม. 1	กลุ่มผู้ผลิต,จำหน่าย	กลุ่ม	300,000 บาท
3. น้ำพริกนรก	2	ม. 2	วัดทุติบ,แรงงาน,ตลาด	ตลาด	460,000 บาท
4. ผลิตน้ำปลา	3	ม. 3	แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ,ตลาด	ตลาด	100,000 บาท
5. ปุ๋ยหมักชีวภาพ	4,6	ม. 4,6	วัดทุติบ,แรงงาน,ตลาด	ซื้อปุ๋ย	2.3 ล้านบาท
6. น้ำยาล้างจาน	4,11	ม.4,11	วัดทุติบ,แรงงาน,ตลาด	ซื้อน้ำยาล้างจาน	350,000 บาท
7. เลี้ยงโคเนื้อ	5	ม. 5	วัดทุติบ,แรงงาน,ตลาด	ตลาด	980,000 บาท
8. ที่นอนปิกนิก	7	ม. 7	แรงงาน,ตลาด	ซื้อที่นอน	230,000 บาท
9. โรงสีชุมชน	1-12	ม. 7	ความสามัคคี,แรงงาน	งบประมาณ	600,000 บาท
10. กลุ่มอาชีพลำนารวย			แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ	วัสดุ/อุปกรณ์	260,000 บาท
11. ตัดเย็บเสื้อผ้า	6,8,11	ม. 8		งบประมาณ	500,000 บาท
12. ปลูกผักเกษตรร่วมใจ	7,8,11			งบประมาณ	250,000 บาท
13. กลุ่มเลี้ยงโคเนื้อ	5,7,8			งบประมาณ	600,000 บาท
14. ไข่เค็มพอกดินสอพอง	-	ม. 9	แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ,ตลาด	ตลาด	930,000 บาท
15. ผลิตปลาต้ม	10	ม. 10	แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ,ตลาด	ตลาด	100,000 บาท
16. น้ำยาซักผ้า	11	ม. 11	แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ,วัดทุติบ	ซื้อผงซักฟอง	350,000 บาท
17. ปุ๋ยหมัก	8-12	ม. 12	แรงงาน,ผู้เชี่ยวชาญ,วัดทุติบ	ซื้อปุ๋ย	2.3 ล้านบาท
18. กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ปีก	1,2,8,10,12	ม. 2	วัดทุติบ,แรงงาน,ผู้ประกอบการ อยู่ในตำบลสระประดู่	งบ ผู้ว่าราชการ	1 ล้านบาท
19. กลุ่มเกษตรปลูกพืชไร่ ต.สระประดู่	1,5,6,7,8,11	ม. 7	วัดทุติบมีในพื้นที่และนอกพื้นที่, การผลิต,แรงงาน,	อบต. สนับสนุน	785,000 บาท
20. กองทุนส่งเสริม ผลิตภัณฑ์ชุมชน	7,8	ม. 8	ผู้ประกอบการในตำบล วัดทุติบมีในพื้นที่และนอกพื้นที่, การผลิต,แรงงาน, ผู้ประกอบการในพื้นที่	อบต. สนับสนุน	66,200 บาท

กระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเกิดอะไรขึ้นกับชุมชน

1. การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ กลุ่มเกษตรกรรวมใจ ในพื้นที่ตำบลสระประดู่มีฝายกั้นน้ำที่ได้มาตรฐานสามารถใช้ได้ตลอดปีจึงเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชต่างๆ เป็นอย่างดี จึงทำให้คนที่อยู่ติดกับริมคลองลงมือปลูกพืชผักเต็มไปหมด โดยเฉพาะการปลูกพริก/ หอมแดง/ กระเทียมและพืชผักอื่นๆ การปลูกพืชผักจะใช้ปุ๋ยชีวภาพ สร้างรายได้ให้กับครอบครัวๆ ละหลายหมื่นบาท/ ปี

2. กิจกรรมเลี้ยงสัตว์ปีก เนื่องจากตำบลสระประดู่ อำเภอลือชัยบุรีมีอาหารอันเลื่องชื่อ คือ ไก่ย่างวิเชียรบุรี ในแต่ละวันสินค้าจะไม่พอขายโดยเฉพาะช่วงเทศกาลต่างๆ ไก่ในชุมชนซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักไม่เพียงพอต่อความต้องการการเลี้ยงไก่จึงเป็นกิจกรรมสำคัญอันหนึ่ง

3. การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มลำนารวยพัฒนาอาชีพ เนื่องจากคนในชุมชนตำบลสระประดู่ มีอาชีพตัดเย็บผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น การถักไหมพรม เย็บหมวก หมวกก๊วก ผ้าห่ม ที่นอนเด็ก และหมวกควาบอย การทอเปลงวน แต่เดิมไม่มีการรวมกันเป็นกลุ่มมีการขายตัดราคากันเอง หรือถูกพ่อค้าคนกลางเองเปรียบ จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน

4. การเลี้ยงโคเนื้อ จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องแผนชุมชน ได้วิเคราะห์เรื่องการเลี้ยงโคเนื้อซึ่งเป็นสัตว์โตเร็ว เลี้ยงง่าย ขายได้ราคาดี และที่สำคัญยังสามารถนำมูลโคมาขาย หรือเอามาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ได้ด้วย

5. การตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดความสามัคคี และยังช่วยทำให้คนในชุมชนไม่ต้องอพยพไปหางานทำในต่างจังหวัด

6. กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้ด้วยดินหอม

7. สร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลสระประดู่

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงสัตว์ปีก , ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	ตำบลสระประดู่ อำเภอวิเชียรบุรี
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จดทะเบียน สย.จำนวน 25 คน - นอกทะเบียน สย.จำนวน 20 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 105 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	- อบต.สระประดู่ 50,000 บาท - ฝ่ายปกครอง - เกษตร / ปศุสัตว์
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	กลุ่มเป้าหมายเกิดรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 1,500 - 3,000 / เดือน / ครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดการขยายผลสร้างรายได้ไปยังครัวเรือน อื่นๆ ในตำบล
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	- คณะทำงานแผนชุมชน/ คนในชุมชนมีวิสัยทัศน์ อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้นและรู้เข้าใจตนเอง พัฒนาข้อมูลอย่างเป็นระบบ - เกิดศูนย์เรียนรู้ และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สู่การปฏิบัติจริง

ผู้ประสานงาน

นายทองใบ สุนทร

16 หมู่ 8 ต. สระประดู่

อ. วิเชียรบุรี จ. เพชรบูรณ์

โทร. 089-5623399

056-753055

ตำบลปากท่า

อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	182,087.5 ไร่
หมู่บ้าน	11 หมู่บ้าน
ครัวเรือน	1,548 ครัวเรือน
ประชากร	4,825 คน
ชาย	2,462 คน
หญิง	2,363 คน
โรงเรียนประถม	5 โรงเรียน
โรงเรียนมัธยม	3 โรงเรียน
ปั๊มน้ำมัน	10 แห่ง
โรงเรียนขนาดเล็ก	18 โรงเรียน
แหล่งน้ำธรรมชาติ 3 แหล่งน้ำ วัด/สำนักสงฆ์/โบสถ์ 6 วัด/	4 แห่ง/ 3 แห่ง
กลุ่มอาชีพ	27 กลุ่ม
กลุ่มออมทรัพย์	10 กลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลปากท่า

จากการสืบค้นประวัติศาสตร์ของคนตำบลปากท่า สืบได้ว่าอพยพมาจากหลวงพระบาง เมื่อประมาณ 200 กว่าปี โดยข้ามแนวเขาหลวงพระบางบริเวณภูตู่ ที่บ้านม่วงเจ็ดต้นอำเภอบ้านโคก แล้วเดินทางมาตามลำน้ำปาดมาตั้งหลักแหล่งอยู่ริมแม่น้ำปาดบริเวณบ้านปากท่าและวังขวัญ หรือสองคอนในปัจจุบันโดยมีคุ้มเจ้าเมืองอยู่บริเวณโรงเรียนวัดวังขวัญในปัจจุบัน หมู่บ้านจะตั้งอยู่คนละฝั่งแม่น้ำปาด ชาวบ้านตั้งชื่อว่า “บ้านปากท่า” และต่อมาได้เป็นชื่อ “ตำบลปากท่า” มาจนถึงทุกวันนี้ โดยอยู่ห่างจากอำเภopakท่าไปทางทิศเหนือ ประมาณ 5 กิโลเมตร

ตำบลปากท่า ประกอบไปด้วย 11 หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาล 1 หมู่บ้าน และอยู่ในเขต อบต. 10 หมู่บ้าน สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลปากท่าส่วนใหญ่เป็นที่ราบ โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นที่อยู่อาศัย และเป็นที่ทำการเกษตรเพาะปลูกพืชไร่และนาข้าว กระจายอยู่ทั่วตำบล โดยมีแม่น้ำปาดไหลผ่านในพื้นที่

อาชีพ ส่วนใหญ่ ทำนา ทำไร่ ทำสวน และงานหัตถกรรม โดยมีผลผลิตที่ปลูกกันมากและมีชื่อเสียงของตำบล ได้แก่ สับปะรด กระเทียม ข้าวโพด มะขามหวาน และมีผ้าทอพื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวตำบลปากท่าที่ขึ้นชื่ออีกด้วย

จุดเด่นของตำบลปากท่า

1. ผลผลิตทางการเกษตรหลากหลายชนิด เพียงพอต่อความต้องการ และเป็นสินค้าที่สำคัญของตำบล
2. แรงงานมีจำนวนมาก ซึ่งหากได้รับการพัฒนาฝีมือจะสามารถสนับสนุนการพัฒนาในด้าน หัตถกรรม อุตสาหกรรม และการบริการในอนาคตได้เป็นอย่างดี
3. หน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน ภาคธุรกิจและชุมชน มีสัมพันธภาพและความร่วมมือต่อกันค่อนข้างดี
4. มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะ

พื้นที่ป่าไม้ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว
และพักผ่อนตามธรรมชาติ

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ตำบลปากท่าเป็นหนึ่งในตำบลที่ทำแผนแม่บทชุมชน ร่วมกับเครือข่าย
แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ โดยเป็นตำบลนำร่องในการจัดทำแผน
เมื่อปี พ.ศ. 2547-2548 และได้รับงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากการจัดทำ
แผนในปี พ.ศ. 2548-2549 จากการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองได้ค้นพบสารทุกข์
สุขดิบรวมทั้งหมด เรียกว่า ทุกข์ 108 และได้แยกเป็น 15 ด้าน

การเข้าสู่กระบวนการดำเนินงาน

1. การดำเนินกระบวนการแผนชีวิตชุมชน เริ่มต้นจากกลุ่มประชาชน
ชวนกันเก็บข้อมูล วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล หาแนวทางแก้ไข
ปัญหาร่วมกันในลักษณะการพึ่งพาตนเองภายในกลุ่มก่อน
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้จากกระบวนการมีส่วนร่วม ใช้พื้นฐานข้อมูล
ตนเอง ครอบครัว คุ้ม ชุมชน ในกลุ่มอาชีพตนเองขยายผลไปยัง
กลุ่มข้างเคียง หมู่บ้านข้างเคียง ตำบลข้างเคียง การมีกิจกรรม
อย่างต่อเนื่องทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3. ทำงานไปควบคู่กับการเรียนรู้ ต้องสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับพี่น้องประชาชน ชาวบ้าน โดยการให้เห็นแบบอย่างที่ดีทั้งพื้นที่ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จและจากแกนนำที่เสียสละ ทีมงานที่มุ่งมั่น ซึ่งทำงานอย่างจริงจังต่อเนื่อง โปร่งใส ยุติธรรมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมรู้จักประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

4. ผู้บริหาร อบต. ควรให้ความสำคัญกับการติดตามความก้าวหน้า การดำเนินการโครงการต่างๆ เพราะจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวของผู้รับผิดชอบโครงการหรือผู้ปฏิบัติ

งานเกิดความใส่ใจในสิ่งที่ทำ และเกิดความพยายามในการพัฒนาให้เกิดขึ้นเรื่อยๆ

หลักคิดจากแผนงานพัฒนาตำบลด้วยกระบวนการแผนชุมชนพึ่งตนเองตำบลปากท่า

แผนแม่บทชุมชน เป็นแผนที่เกิดจากความคิดของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมและจัดทำขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน แผนแม่บทชุมชนจะบอกถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนว่าจะเดินไปทิศทางใดเพื่อการแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน และปัญหาร่วมกันของชุมชนซึ่งแผนแม่บทชุมชนมีโอกาสนำไปสู่การปฏิบัติได้หากคิดอยู่บนพื้นฐาน

1. การพึ่งพาตนเอง
2. การพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การดำเนินการแบบเศรษฐกิจพอเพียง
4. ดำเนินการในลักษณะกลุ่มหรือองค์กร
5. ดำเนินการเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และสร้างมูลค่าเพิ่ม
6. การใช้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทั้งข้อมูลจากกระบวนการเรียนรู้ในเวทีชุมชนและเรียนรู้จากนอกชุมชน
7. แผนแม่บทชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวมกิจกรรมมีความเชื่อมโยงสอดคล้อง และเกื้อกูลกันในทุกๆ ด้าน

ปัจจัยที่ทำให้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลปากท่า ประสบความสำเร็จ

1. การมีผู้นำเข้มแข็งทั้งผู้นำธรรมชาติ และผู้นำทางการในพื้นที่ชุมชนเป็นนักประสานงานที่ดี ประสานได้ทุกหน่วยงานองค์กรและการระดมการมีส่วนร่วมได้ง่ายขึ้น
2. การทำงานที่เชื่อมโยงกับกลุ่ม เครือข่าย ร่วมกับภาคีพัฒนาจากภาคส่วนต่างๆ ด้วยลักษณะ บวรส.

3. การมีส่วนร่วมในความรักถิ่นเกิดและมีทุนทางสังคมอยู่มาก การอยู่ร่วมกันเป็นแบบเครือญาติผูกพันเกี่ยวดองเอื้อเพื่อเกื้อกูล ทั้งมีทุนทางพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ที่ดีงาม
4. การหนุนเสริมในลักษณะพี่เลี้ยงของศูนย์การศึกษาชานนอกโรงเรียน พมจ. พช. เกษตรอำเภอ และจังหวัด
5. ความพร้อมของแกนนำกลุ่ม องค์กร เครือข่าย ประชาชนผู้สนใจ เชื่อมโยง อบต. เทศบาล โดยความสมัครใจ นำแนวทางพระราชดำริในการพึ่งตนเองและการเดินทางสายกลางมาปรับใช้นั่นคือ หลักการเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการทำแผนชีวิตชุมชน

ผลจากการลงประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชน ทำให้ได้กิจกรรมที่ตามมา ได้แก่ การปลูกผักปลอดสาร การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ การแปรรูปถนอมอาหาร ทำปลาแห้ง มะขามหวาน เป็นต้น ซึ่งอาชีพต่างๆ เน้นทำให้เกิดผลกระทบที่ดีต่อคนในชุมชนในด้านสุขภาวะชุมชน ปรับวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตในชุมชนและระบบนิเวศน์ คือไม่ใช้สารเคมีทั้งทางตรงและทางอ้อม

รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดจากการทำแผนชีวิตชุมชนคนปากท่า

1. การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชน อาชีพในชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ในลักษณะบูรณาการจำนวน 3 แห่ง ได้แก่

หมู่ที่ 1 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงบ้านปากท่า (สุรากลับชุมชน, เลี้ยงปลาในบ่อ, เลี้ยงกบในบ่อ, เลี้ยงไก่, เพาะเห็ด, น้ำยาอเนกประสงค์และแปรรูปถนอมอาหาร)

หมู่ที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรยั่งยืนครบวงจร เช่น เลี้ยงหมูหลุม ทำปุ๋ยอินทรีย์ ผักสวนครัว

หมู่ที่ 9 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เช่น แปรรูปขนมโรงน้ำดื่ม ปลูกผักปลอดสารพิษ

2. การจัดการป่าชุมชนตำบลปากท่า 2 แห่ง ได้แก่

• ป่าชุมชนบ้านโพนธาตุ พื้นที่หมู่ที่ 6 พื้นที่ประมาณ 100 ไร่

• ป่าชุมชนบ้านปากท่า หมู่ที่ 1

3. การจัดการขยะชุมชนด้วยตนเอง ดำเนินการโดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน

• รณรงค์ทุกหลังคาเรือน/ทุกหมู่บ้านแยกขยะในครัวเรือน การจัดการขยะในครัวเรือนตนเอง

• ร่วมจัดทำโครงการธนาคารขยะในโรงเรียนเริ่มจากหมู่ที่ 1,2 และครอบคลุม 5 โรงเรียน ในหมู่ที่ 5, 6 และ 9

4. การจัดภูมิทัศน์

จัดระเบียบจัดภูมิทัศน์ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ยืนต้นริมถนน ทุกหมู่บ้าน เริ่มจากหมู่ที่ 1-11 ขยายผลเต็มพื้นที่ สนับสนุนโดย อบต.ปากท่า และเทศบาลตำบลปากท่า

5. การจัดระเบียบคุ่ม

ฟื้นฟูพัฒนาระบบคุ่มในหมู่บ้านเพื่อพัฒนา จากบ้านตนเอง คุ่มของตนเองมาก่อนถึงระดับหมู่บ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากคณะทำงานแผนชุมชนเชิงคุณธรรมตำบลปากท่า เป็นงบประมาณจำนวน 2,000 บาท เริ่มจากคุ่มในหมู่ที่ 1

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงหมูหลุม , เกษตรอินทรีย์
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	จุดประสานงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านปากท่า 115 /1 ม.ต.ปากท่า
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จดทะเบียน สย.1.6 จำนวน 30 คน - นอกทะเบียน สย.จำนวน 120 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่น ๆ (สมทบ)	จำนวน 132 คน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนปากท่า สถานที่ดำเนินการ/ จุดประสานงานศบอ.ปากท่า/กศน.อุตรดิตถ์ งบประมาณ 15,000 บาท เกษตรอำเภอ/ศูนย์ บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี วิชาการ/บุคลากร กลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 ครัวเรือน (90 คน) มีรายได้เฉลี่ย 2,000 – 3,500 บาท/เดือน กิดการขยายผลจำนวน 30 ครัวเรือน (90 คน) เกิดการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนโดยการทำ บัญชีรายรับ –รายจ่าย หนี้สินอย่างเข้มข้น
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	
ผลที่ยั่งยืน	- เกิดการพัฒนาและกระบวนการเรียนรู้ใน การจัดทำแผนชีวิตตนเองเข้มข้น ส่งการพัฒนา คุณภาพชีวิต - เกิดการสร้างรายได้ลดรายจ่าย ขยายโอกาส อย่างยั่งยืน - เกิดกระบวนการเชื่อมโยงการแก้ไขปัญหา สังคมลดความยากจนเป็นยุทธศาสตร์ และสนับสนุนงบประมาณจากทุกภาคส่วน

ผู้ประสานงาน

นางทิพย์สุมน แก้วมูล
115/1 หมู่ 1 ต. ปากท่า
อ. ปากท่า จ. อุตรดิตถ์
43160
โทร. 081-0406111
055-489153
โทรสารที่ทำงาน
055-489013

E-Mail : phongsak_Thongyoo@hotmail.com

นางวันตรี เทพอินทร์
56 หมู่ที่ 1 ต. ปากท่า
อ. ปากท่า จ. อุตรดิตถ์
43160
โทร. 081-0406111

ตำบลป่าจั่ว

อำเภอศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์

วิถีและข้อมูลพื้นฐานตำบลป่าจั่ว

ตำบลป่าจั่ว มีแม่น้ำยมไหลผ่านกลางตำบลทำให้พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตก ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของที่ว่าการอำเภอศรีสะเกษ ระยะทางจากอำเภอถึงตำบลป่าจั่วประมาณ 3 กม. สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มติดภูเขา หมู่บ้านทุกหมู่บ้านเป็นชุมชนหนาแน่นมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่บริเวณรอบๆหมู่บ้าน มีหมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,817 คน ชาย 3,769 คน หญิง 4,048 คน อาชีพหลักได้แก่ ทำนา, ทำสวน, ทำไร่, เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ได้แก่ การทอผ้าพื้นเมือง ฝั่งตะวันออกของน้ำยมได้แก่หมู่ 2,3,6,7,9,10 และ 11 จะเป็นพื้นที่ทำนา ปลูกข้าว หอมหัวแดง ถั่วเหลือง กระเทียม ส่วนฝั่งตะวันตกของน้ำยมได้แก่ หมู่ 1,4,5 และ 12 จะเป็นพื้นที่ติดภูเขาส่วนใหญ่จะใช้ทำสวน (ส้มเขียวหวาน ลิ้นจี่และลำไย)

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ตำบลป่าจั่ว เคยได้รับการสนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลชุมชนเพื่อทำแผนชุมชนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอศรีสะเกษในปี 2547 แต่ข้อมูลที่เก็บได้ยังไม่ได้รวบรวมและถูกวิเคราะห์คืนกลับให้ชาวบ้านในตำบลได้รับรู้และนำไปสู่การปฏิบัติ

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 ได้จัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเชิงคุณภาพเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างจริงจัง โดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชน อำเภอศรีสะเกษคอยช่วยเหลือในการจัดทำแผนชุมชนครบทุกขั้นตอน เริ่มต้นจากค้นหาแกนนำ จัดตั้งคณะทำงานในตำบล จัดทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้าน และจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนทุกครัวเรือนที่มีอยู่จริงภายในหมู่บ้านทุกหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว และปัจจุบันอยู่ในขั้นตอนนำปัญหาของแต่ละหมู่บ้านมาสรุปเป็นภาพรวมของตำบลว่าต้องการให้จัดทำโครงการอะไรบ้าง

เพื่อปฏิบัติตามและขณะนี้ได้นำแผนชุมชนเสนอเข้าอบต. เพื่อดำเนินการจัดการตามแผนของชุมชนที่เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน

ในการจัดทำแผนชุมชนของตำบลป่าจ้อย มีแกนนำแผนชุมชนตำบลที่มาจากหลายภาคส่วนในตำบล การประสานงานในพื้นที่คือแต่งตั้งคณะทำงานที่มาจากแต่ละหมู่บ้านๆ ละ 2 คน รับผิดชอบงานภายในหมู่บ้านของตนเอง

การตื่นตัวและตอบรับของชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องภายในตำบลอยู่ในเกณฑ์ที่ดี และชาวบ้านเห็นความสำคัญของการจัดทำแผนชุมชน เห็นได้จากการจัดประชุมชี้แจงของแต่ละหมู่บ้านที่มีชาวบ้านเข้าร่วมประชุมรับทราบและซักถามเป็นอย่างดีสนใจรับฟังและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน บางหมู่บ้านมีผู้เข้าร่วมประชุมทำแผนชุมชนมากกว่าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน

ในระหว่างการจัดทำแผนชุมชนของตำบล คณะทำงานได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนกับตำบลอื่นและขอคำแนะนำจากประธานแผนชุมชนจังหวัดสุโขทัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางการทำงาน ทีมวิทยากรของตำบลป่าจ้อยได้ไปร่วมเป็นวิทยากรให้กับตำบลอื่นๆ ได้แก่ ตำบลดงคู่ ตำบลบ้านตึก ตำบลบ้านแก่ง ตำบลแม่สำ นอกจากนี้ตำบลสารจิตร ตำบลท่าชัย ตำบลบ้านแก่ง ตำบลแม่สำและตำบลศรีสัชนาลัยได้มาเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนของตำบลป่าจ้อยเพื่อนำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติงานจัดทำแผนชุมชนต่อไป

การจัดทำแผนชุมชนของตำบลป่าจ้อยเป็นปีแรกๆที่ดำเนินการ ดังนั้นโครงการ/กิจกรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนชุมชนของตำบลที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติโดยชุมชน และได้ค้นพบข้อมูลที่สำคัญดังนี้

1. องค์การที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ได้แก่

- 1.1 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าจ้อย เรื่อง งบประมาณด้านพัฒนา
- 1.2 เจ้าหน้าที่การเกษตร เรื่อง เมล็ดพันธุ์ข้าว ถั่วเขียว ถั่วเหลือง
- 1.3 เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เรื่อง สุขภาพพลานามัยของประชาชน
- 1.4 เจ้าหน้าที่จากกระทรวงศึกษา เรื่อง การศึกษาของชาวบ้าน

2. จุดแข็งของชุมชน ได้แก่

- 2.1 ผู้นำชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาชุมชน
- 2.2 พื้นที่ของชุมชนมีความพร้อมที่จะรองรับการพัฒนา
- 2.3 การติดต่อสื่อสารสะดวก รวดเร็ว
- 2.4 ประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนา
- 2.5 มีความสามัคคีในหมู่คณะ

3. ปัญหาของชุมชน ได้แก่

3.1 ปัญหาขาดแหล่งน้ำทางการเกษตร เพราะเกษตรกรตำบลป่าจ้อยมีความจำเป็นในการใช้น้ำทำนาปีละ 2 ครั้ง ไม่มีอ่างกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง / แนวทางแก้ไข โดยการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยทรงจะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ในฤดูแล้งได้ถึง 4 ตำบล

3.2 ปัญหาภัยรบกวนก่อนความวุ่นวาย / แนวทางแก้ไข คือ ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้มงวดกวดขัน จัดเวรยามรักษาความสงบเรียบร้อย

3.3. ปัญหาพืชผลทางการเกษตรราคาตกต่ำ เกษตรกรไม่สามารถตั้งราคาขายพืชผลของตนเองได้แนวทางแก้ไข คือ ให้รัฐบาลช่วยจัดระบบการซื้อขายของพ่อค้าคนกลางที่เอเปรียบเกษตรกร

4.4. ปู่ราคาแพง ส่งผลต่อการลงทุนทำให้ต้นทุนสูงมาก/ แนวทางแก้ไข คือ ช่วยควบคุมสินค้าเกษตรอย่าให้เอเปรียบเกษตรกรมากนัก

จากการจัดทำแผนชุมชนของตำบลป่าจั่วได้ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ สังเกตได้จากการทำงานร่วมกันของคณะทำงานแผนชุมชนตำบลป่าจั่วกับชาวบ้านในตำบลที่มีความกลมเกลียวกัน กล่าวคือกล้าแสดงความคิดเห็นมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ ให้ข้อมูลที่เป็นจริงต่อคณะทำงานทำให้รับทราบความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

เกิดศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมดนตรีไทย โดยมีผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยเป็นผู้ฝึกสอนให้ฟรี โดยเปิดโอกาสให้ผู้สนใจด้านวัฒนธรรมดนตรีไทยได้มาศึกษาเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ และกลุ่มเยาวชนได้รวมกลุ่มกันเองในการเล่นดนตรีไทย โดยได้รับการสนับสนุนจากคนผู้ที่มีความรู้เรื่องดนตรีไทยและผู้ปกครองที่ให้ความสำคัญแก่เยาวชน ส่วนอุปกรณ์เครื่องดนตรีไทยกลุ่มเยาวชนได้ลงทุนซื้อเองเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น เกิดความรักความผูกพันและหวงแหนในมรดกเก่าแก่ของท้องถิ่นไทย ทำให้กลุ่มเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ของเยาวชนตำบลป่าจั่วไม่หันไปพึ่งพาสื่อสื่อดิจิทัลและยังเป็นการช่วยเหลือครอบครัวหารายได้เสริมอีกทางหนึ่งเนื่องจากเด็กเยาวชนเหล่านี้สามารถบรรเลงดนตรีไทยในงานศพ งานบวช งานอื่นๆ และมีรายได้เป็นของตนเองเพื่อเป็นทุนการศึกษาได้ด้วย

ผู้ประสานงาน

นางอมรรัตน์ มิ่งรอด
339 หมู่ 9 ต. ป่าจั่ว
อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย
โทร 081-2846088
055-630261

ตำบลช่วงเปา

อำเภอปากกา จังหวัดอุดรธานี

ข้อมูลพื้นฐานตำบลช่วงเปา

ตำบลช่วงเปาแยกออกมาจากตำบลบ้านหลวงเมื่อปี พ.ศ. 2519 ที่มาของชื่อตำบลช่วงเปาได้มาจากหมู่บ้านช่วงเปาหมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดตำบลช่วงเปามีเนื้อที่ประมาณ 82.467 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 51,541 ไร่ อยู่ห่างจากอำเภอจอมทองประมาณ 4 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ประมาณ 55 กิโลเมตร

ลักษณะภูมิประเทศของตำบลช่วงเปาเป็นที่ราบเชิงเขา มีพื้นที่ราบกว้างลาดเอียงไปทางใต้มีแม่น้ำปิงไหลผ่านโดยเป็นพื้นที่ติดกับกิ่งอำเภอเวียงหนองล่องจังหวัดลำพูน อยู่ทางทิศตะวันออกของตำบลซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญ สำหรับบริเวณที่เป็นที่ราบเชิงเขาทางตอนเหนือของตำบลเป็นดินร่วนปนทราย

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลช่วงเปา

เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่เป็นแกนนำตำบล ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ และได้งบประมาณสนับสนุนจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ในการสร้างความเข้มแข็งและได้เชื่อมต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา เพื่อจัดทำแผนชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2546 - 2547 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง4ภาคมาดำเนินกิจกรรมต่อยอดจากทุนเดิมของตำบลช่วงเปา เป็นตำบลนำร่องในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้มีการจัดทำแผนชุมชนที่เข้มข้นเมื่อปีพ.ศ. 2547 และในปีพ.ศ. 2548 - 2549 ได้มีการพัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนชุมชนให้เข้มข้นขึ้นโดยมีการนำเสนอแผนแม่บทชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อบูรณาการและประสานแผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้นร่วมกับแผนของอบต. นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนแก้ไขข้อมูลในแผนแม่บทชุมชนโดยสุ่มเก็บเพิ่มอีก 220 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังได้เชิญแกนนำและประชาชนในตำบลบ้านหลวง เข้ามาร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อร่วมกระบวนการเรียนรู้ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนและเชิญตำบลสบเตี๊ยะเข้าร่วมสังเกตการจัดทำแผนแม่บทชุมชนด้วย

โครงการ/กิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติในปีที่สำคัญ
ได้แก่

1. ด้านหนี้สิน คือ โครงการร่วมกับรัฐบาลตามนโยบายคณะกรรมการ
แผนชุมชนและผู้นำชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ และอบต. ในการจัดทำข้อมูลบุคคล
และครัวเรือน ในการลงทะเบียนคนจน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

2. โครงการจัดการป่าเสื่อมโทรม คณะกรรมการแผนชุมชนร่วมกับทาง
อำเภอจอมทอง สำนักงานป่าไม้อำเภอจอมทอง อบต.และผู้นำชุมชน ประชาชน
ร่วมกันจัดการป่าชุมชนโดยมีกิจกรรมการปลูกป่าในวันสำคัญต่างๆตลอดปี
การป้องกันเขตป่าโดยการปักป้ายประกาศเขตแนวป่าห้ามการบุกรุกและการ
รณรงค์ในการช่วยกันรักษาป่า ไม่ตัดไม้ทำลายป่า และล่าสัตว์

3. ด้านยาเสพติด โครงการสร้างจิตสำนึกในชุมชนเฝ้าระวังปัญหา
ยาเสพติด หลังจากจัดทำแผนชุมชน หลังจากพบปัญหาผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ
แผนชุมชนร่วมกันจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน
โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน.ป.ป.ส. และได้รับการสนับสนุน
งบประมาณจำนวน 300,000 บาท

4. โครงการจากแผนชุมชนที่นำข้อมูลปัญหาที่ได้ไปสู่การจัดทำ
โครงการ SML. เรื่องที่ดินทำกิน/ ที่อยู่อาศัย โครงการหนึ่งที่ผู้นำชุมชนและประชาชน
นำปัญหาที่พบไปเป็นข้อมูลในการจัดทำโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
SML. คือ โครงการน้ำประปาหมู่บ้านมีผู้เข้าร่วมและได้รับผลประโยชน์ประมาณ
1,500 คน รวม 700 ครัวเรือน

5. โครงการ/กิจกรรมที่เห็นผลชัดเจน คือ โครงการสร้างจิตสำนึกใน
ชุมชนเฝ้าระวังปัญหาเสพติด หลังจากจัดทำแผนชุมชนและพบปัญหาผู้นำชุมชน
และคณะกรรมการแผนร่วมกันจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในหมู่บ้าน
และชุมชน โดยขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน.ป.ป.ส. และได้
รับการสนับสนุนจำนวน 300,000 บาท โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์
จำนวน 3 ตำบล รวม 4,480 ครัวเรือน ประชาชน 14,267 คน ตำบลหลักคือ
ตำบลช่วงเปา 13 หมู่บ้าน จำนวน 3,591 ครัวเรือน ประชาชนจำนวน 10,996 คน
ตำบลที่เข้ามาร่วมเรียนรู้คือตำบลบ้านหลวง 5 หมู่บ้านจำนวน 1,524 ครัวเรือน
ประชากร 4,379 คน ตำบลสบเตี๊ยะ 2 หมู่บ้าน 288 ครัวเรือน ประชากร
1,091 คน จากการดำเนินกิจกรรมด้านการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติดคาดว่าหลังจากสิ้นสุดโครงการ ประชาชนจะร่วมกันตระหนักถึงพิษภัยของ
ยาเสพติด ช่วยกันสอดส่องดูแลบุตรหลานไม่ให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับครอบครัวและสังคม
อยู่กันอย่างปกติสุขและประชาชนมีสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตที่ดีเป็นครอบครัว
และชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

6. โครงการกิจกรรมสวัสดิการวันละบาท ภายใต้ชื่อกองทุนสวัสดิการ
ตำบลช่วงเปา โดยกลุ่มเป้าหมายที่ดำเนินการ คือ ประชาชนในตำบลช่วงเปา
ปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 200 คน เงินทุนในการบริหารจัดการเบื้องต้นที่เกิดจาก
การรวบรวมของสมาชิกประมาณ 35,000 บาท และปัจจุบันได้มีการประชาสัมพันธ์
เพื่อขยายจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้น โครงการ/กิจกรรมดังกล่าวจัดตั้งขึ้นตามข้อมูล

พื้นฐานของแผนชุมชนที่ได้จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือสมาชิกในการคุ้มครองตั้งแต่เกิดจนตาย ทำให้สมาชิกเกิดความอุ่นใจในเรื่องค่าใช้จ่ายในยามที่ตนเองไม่สบาย รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนสามารถลดภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพของตนเองลงได้ด้วยการช่วยเหลือของกลุ่มสมาชิกด้วยกัน โดยการระดมเงินออมวันละบาท การจัดโครงการ/กิจกรรมดังกล่าวยังเป็นการสร้างนิสัยการบริหารค่าใช้จ่ายให้แก่สมาชิกให้รู้จักประหยัดเพื่อนำเงินบางส่วนมาออมร่วมกับการจัดโครงการ/ กิจกรรมดังกล่าวได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนทุกระดับทั้งในด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการเข้าร่วมเป็นสมาชิกและเป็นคณะทำงานกองทุนสวัสดิการ ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะและกิจกรรมการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามมา การพัฒนาตนเองเป็นศูนย์การเรียนรู้ซึ่งต่อยอดจากกระบวนการทำแผนที่แล้ว พัฒนาแกนนำให้สามารถจัดการความรู้ได้จำนวน 54 คน แยกเป็นกลุ่มผู้นำจากหมู่บ้านต่างๆ ในตำบลจำนวน 15 คน และกลุ่มแกนนำในหมู่บ้าน จำนวน 13 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน โดยสามารถเป็นแกนนำดำเนินการจัดการความรู้ในหมู่บ้านของตนเองได้

ผลการเปลี่ยนแปลงจากการทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

จากการทำแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลช่วงเปาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องต่างๆ ที่ก่อให้เกิดผลดีต่อคนในตำบล เช่น ชาวบ้านในตำบลตื่นตัวที่จะพัฒนาคุณภาพการทำแผนทำกิจกรรมตามแผนชุมชนมากขึ้นเกิดแกนนำในตำบลมากขึ้น ตัวชี้วัดของตำบลช่วงเปาในเรื่องดังกล่าวที่ผ่านมาประเมินได้จาก

- การเข้าร่วมประชุมของผู้นำทุกหมู่บ้านให้ความร่วมมืออย่างดี
- การจัดกิจกรรมต่างๆ มีแกนนำและชาวบ้านเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก เช่น กิจกรรมการรณรงค์และแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน
- การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาชุมชนสามารถเข้าถึงทุกครอบครัวโดยผ่านผู้นำชุมชน หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน
- มีพื้นที่ตำบลใกล้เคียงเกิดความตื่นตัวเริ่มทำแผนชุมชน ได้แก่ ตำบลสบเตี๊ยะ นอกจากนี้ หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานต่างๆ ให้การยอมรับและสนับสนุนกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่มากขึ้น ได้แก่

1. องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา การประสานแผนและความร่วมมือ
2. เทศบาลตำบลช่วงเปา การประสานคณะทำงาน
3. สำนักงานเกษตรอำเภอจอมทอง การประสานดำเนินงานเกษตร/ หมอдин
4. พัฒนาชุมชนอำเภอจอมทอง การประสานข้อมูลและความร่วมมือ
5. สถานีตำรวจอำเภอจอมทอง การประสานด้านยาเสพติด
6. นายอำเภอจอมทอง ขอความร่วมมือด้านที่ปรึกษางานกิจกรรม และ

ได้ยกระดับการจัดทำแผนชุมชนขึ้นสู่ระดับนโยบายเพื่อให้หน่วยงานต่างๆ นำข้อมูลไปจัดทำเป็นนโยบายนั้นที่สำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนงบประมาณด้านยาเสพติดภายใต้โครงการสร้างจิตสำนึกในชุมชนเฝ้าระวังปัญหาเสพติดหลัง

จากจัดทำแผนชุมชน ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการแผนร่วมกันจัดทำแผนเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในหมู่บ้านและชุมชน ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงาน ป.ป.ส. โดยได้รับการสนับสนุนประมาณจำนวน 300,000 บาทส่งผลให้ตำบลช่วงเป็นตำบลต้นแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน

ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ ผลิตภัณฑ์เมล็ดบักกอก , ผลิตภัณฑ์น้ำดื่ม

งบประมาณ 100,000 บาท

สถานที่ตั้งโครงการ ตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 80 คน
นอกทะเบียน สย. จำนวน 120 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 1,500 คน

ภาคี (สมทบ) - อบต. 30,000 บาท

- การประชาสัมพันธ์ 450,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น เกิดอาชีพสร้างรายได้ให้สมาชิกเดือนละ 1,500 - 2,000 บาท ต่อครัวเรือน

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง เกิดศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาการอาชีพ

ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้

ผู้ประสานงาน

นายรุ่งสุริยา เขียงชีระ

117 หมู่ 2 ต. ช่วงเปา

อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

โทร 089-5567135

ตำบลหนองแขม

อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลพื้นฐานตำบล

ตำบลหนองแขม ตั้งอยู่ทางทิศทางตะวันตกเฉียงเหนือของที่ว่าการอำเภอพรหมพิราม ประมาณ 5 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อบต. มะด็อง อ.พรหมพิราม จ. พิษณุโลก
ทิศใต้ ติดต่อกับ อบต. พรหมพิราม อ.พรหมพิราม จ. พิษณุโลก
ทิศตะวันออก ติดต่อกับ อบต. ทับยายเชียง อ.พรหมพิราม จ. พิษณุโลก
ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อบต. วังวน อ.พรหมพิราม จ. พิษณุโลก

ตำบลหนองแขม เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำน่านไหลผ่านมีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 34,656 ไร่ หรือจำนวน 55.44 ตารางกิโลเมตร

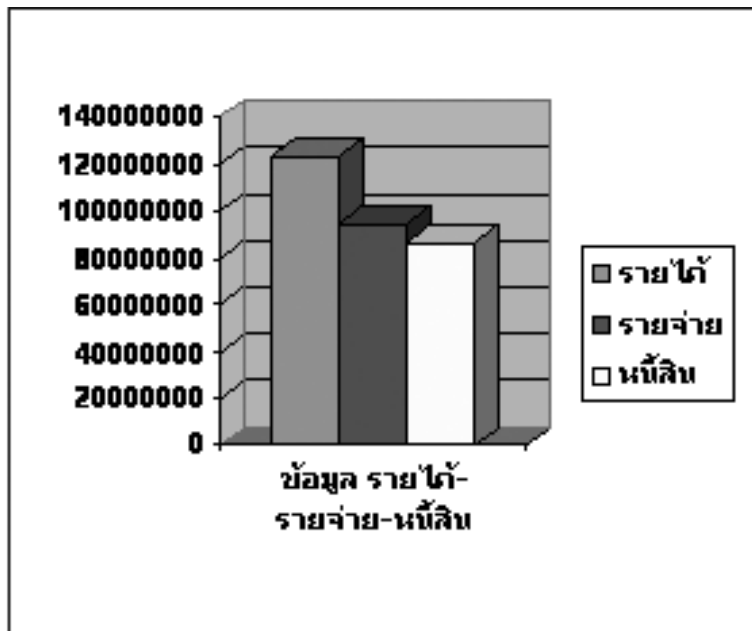
แผนชุมชนตำบลหนองแขม

การจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองและขั้นตอนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลหนองแขมมีกระบวนการดำเนินงานและแนวทางที่สอดคล้องกับความจริงในปัจจุบันจากปัญหาชุมชน รวมทั้งก่อให้เกิดศักยภาพของชุมชนการนำไปสู่แนวทางที่สำคัญของผู้คนและชุมชนในอนาคต หรืออีกทางหนึ่งที่ว่า การสร้างศักยภาพความพร้อมขององค์กรชุมชนมีก้าวหนึ่งที่พลักดันการแก้ไขปัญหาของสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงที่จะเป็นพลังต่อไป

ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำแผนชุมชน

จากการจัดเก็บข้อมูลและรวบรวมประมาณการค่าใช้จ่ายของครอบครัวทั้งด้านค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ การลงทุน ฯลฯ จะเห็นว่าทางตำบลมีหนี้สินมากเพราะมีค่าใช้จ่ายที่สูงดังข้อมูลที่เก็บได้ดังนี้

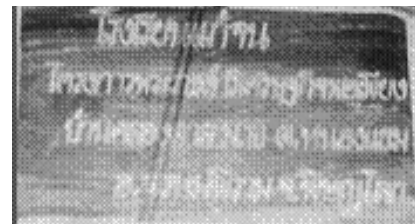
1. รายได้	123,356,463	บาท
2. รายจ่ายทั้งสิ้นปีละ	94,612,392	บาท
3. หนี้สินรวม	86,327,864	บาท
หนี้ ธกส.	67,793,762	บาท
หนี้ธนาคาร	9,929,059	บาท
หนี้กองทุน/กลุ่ม/ธนาคาร	8,605,043	บาท

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

● โรงเรียนแก่น

โรงเรียนแก่น ตั้งอยู่ที่บ้านคลองตาล หมู่ที่ 10 ตำบลหนองแวง ในโรงเรียนแก่นได้มีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้สนใจและปฏิบัติตาม เช่น เรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ การทำฮอร์โมน การทำน้ำยาล้างจาน การทำแชมพูสระผม ครีมนวดผม น้ำยาซักผ้า น้ำยาปรับผ้านุ่ม การทำพืชมะนาว เพื่อเป็นการลดรายจ่ายในชีวิตประจำวันและยังสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน

● กลุ่มออมทรัพย์ เริ่มต้นเมื่อประมาณปีพ.ศ. 2535 แต่ก็มีล้มลุกคลาก มาตลอดจนในปี พ.ศ.2544 ได้มีการจัดทำแผนชุมชนเกิดผลที่เป็นรูปธรรม มีการจัดเก็บข้อมูลทำให้คนได้เห็นข้อมูลต่างๆ จึงเกิดการออมทรัพย์มากขึ้นและกลุ่มออมทรัพย์ยังมีการช่วยเกี่ยหนี้ในระบบโดยการนำหนี้ในระบบที่เสียดอกเบี้ยร้อยละ 3 บาทต่อเดือนมาเข้าสู่ระบบของกลุ่มออมทรัพย์โดยจะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1.25 บาทต่อเดือน กลุ่มออมทรัพย์ได้จัดสวัสดิการให้แก่กรรมการชุดแรกโดยให้สวัสดิการปีละ 1,000 บาท และในอนาคตจะมีการจัดทำสวัสดิการให้ทุกคนในชุมชนถ้าอายุเกิน 60 ปี จะมีสวัสดิการให้และยังมีสวัสดิการให้สมาชิกที่ประสบอุบัติเหตุจะมีเงินช่วยเหลือและช่วยเหลือญาติสมาชิกถ้าประสบอุบัติเหตุแต่จะได้น้อยกว่าสมาชิก

การระดมทุนของกลุ่มออมทรัพย์โดยการออกหุ้นๆ ละ 100 บาท แต่รวมแล้วไม่เกิน 50,000 บาท การปันผลถ้าฝาก 6 เดือนแล้วเบิกจะได้ดอกเบี้ย 3.5 บาท ถ้าฝาก 6 เดือนแต่ไม่เบิกจะได้ดอกเบี้ย 5 บาท

“หลายคนยังมองเห็นแต่ผลประโยชน์อยู่ ยากที่จะให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นทันตาเห็น เหมือนการเป่าลูกโป่ง ถ้าเป็นแบบนั้นไม่ยั่งยืน แต่การทำแผนชุมชนอาจจะช้าแต่ยั่งยืน เป็นเหมือนแม่แรง จะยกขึ้นทีละน้อยแต่ยกทั้งหมู่บ้านและตำบล การทำกลุ่มถ้าไม่ล้มเราก็ไม่รู้จักลูก”(นายใบโพย พักแพง แกนนำทำแผนชุมชนตำบลหนองแวม)

● **ปั้มน้ำมันชุมชน** จากการเก็บข้อมูลแผนชุมชนเมื่อปีพ.ศ. 2544 ทำให้รู้ว่าในตำบลหนองแวมมีการใช้น้ำมันในการทำนาประมาณ 3 ล้านบาท จึงทำให้แกนนำแผนชุมชนเกิดความคิดที่จะทำปั้มน้ำมันในชุมชนขึ้นโดยเริ่มจากสมาชิก 6 คน โดยการกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านคนละ 8,000 บาทมาลงทุนด้วยเงินจำนวน 48,000 บาท เวลาผ่านไป 11 เดือน ได้แบ่งปันผลสามารถคืนทุนทั้งหมดและยังเหลือผลกำไรจากปั้มน้ำมันคนละ 8,300 บาท ต่อมาจึงได้ระดมทุนจากคนในชุมชนโดยการออกหุ้นๆละ 100 บาท ได้เงินมาลงทุนเพิ่มจำนวน 280,000 บาท มีสมาชิกทั้งหมดจำนวน 165 คน

● **กองทุนสวัสดิการชุมชน** เกิดจากกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงคุณธรรมและจริยธรรมภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนเชิงคุณธรรมและได้ต่อยอดเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองแวมเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนเริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2550 โดยเริ่มจากหมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 10 หลังจากได้ดำเนินการที่หมู่ 3 และได้ดำเนินการครอบคลุมทุกพื้นที่ของตำบลหนองแวมเป็นที่เรียบร้อยเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2550 มีสมาชิกเริ่มแรก 547 คนทั้งตำบล และได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

การจ่ายเงินของกองทุนสวัสดิการชุมชน

1. **เกิด** ทำขวัญเด็กแรกเกิด 500 บาท นอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ไม่เกินคืน 5 คืน
2. **แก่** ออมวันละบาทครบ 15 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 300 บาท
ออมวันละบาทครบ 20 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 400 บาท
ออมวันละบาทครบ 25 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 500 บาท
ออมวันละบาทครบ 30 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 600 บาท
ออมวันละบาทครบ 35 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 700 บาท
ออมวันละบาทครบ 40 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 800 บาท
ออมวันละบาทครบ 45 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 900 บาท
ออมวันละบาทครบ 50 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 1,000 บาท
ออมวันละบาทครบ 55 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 1,100 บาท
ออมวันละบาทครบ 60 ปี อายุ 60 ได้บำนาญเดือนละ 1,200 บาท

3. เจ็บนอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืน ใช้ได้ 1 กรณีเท่านั้น
ค่าพาหนะและค่าอาหารไปรักษาพยาบาลที่สถานื่อนามัย 100 บาท
ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี
ค่าพาหนะและค่าอาหารไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลในตัว
อำเภอ 200 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี
ค่าพาหนะและค่าอาหารไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลในตัว
จังหวัด 300 บาท ไม่เกิน 3 ครั้ง/ปี
4. ตายส่งครบ 6 เดือนกองทุนสวัสดิการชุมชน จ่าย 2,500 บาท
ครบ 1 ปี หรือ 365 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนจ่าย
5,000 บาท
ครบ 2 ปี หรือ 730 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนจ่าย
10,000 บาท
ครบ 3 ปี หรือ 1,460 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนจ่าย
15,000 บาท
ครบ 4 ปี หรือ 2,920 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนจ่าย
20,000 บาท
ครบ 5 ปี หรือ 5,840 บาท กองทุนสวัสดิการชุมชนจ่าย
30,000 บาท
5. จ่ายเพื่อสาธารณะประโยชน์
6. จ่ายเพื่อดำเนินกิจกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนตามมติของ
คณะกรรมการ
7. จ่ายตามวัตถุประสงค์ของที่ประชุมใหญ่

● **ศูนย์สวัสดิการตลาด** เป็นศูนย์จำหน่ายสินค้าต่างๆ ในชุมชนมีตั้งแต่
อุปกรณ์สินค้าทางการเกษตร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง น้ำมัน แม้กระทั่งการถ่าย
เอกสารและเป็นที่ตั้งของปั๊มน้ำมันชุมชน การบริหารจัดการจะมีการสรุปการ
เงินทุกวันได้จ้างลูกจ้าง1คนให้เงินเดือนละ 4,500 บาท โดยนำเงินกองทุน 3
แห่งมาจ่ายเป็นค่าจ้าง ได้แก่ จากกลุ่มออมทรัพย์จ่ายให้ 1,500 บาท กองทุน
SIF เมนู 5 จำนวน 1,500 บาทและจากศูนย์สวัสดิการตลาดอีก 1,500 บาท

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	นุ้ยหมักชีวภาพและสารไล่แมลง
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เลขที่ 277 ม.10 ตำบลหนองแขม
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 35 คน - นอกผู้จดทะเบียน จำนวน 38 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 124 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	1. งบประมาณจาก SML. สนับสนุนอาคาร 10,000 บาท 2. จัดซื้ออุปกรณ์/วัสดุ วัสดุดิบทำนุ้ยหมัก นุ้ยชีวภาพ 8,500 บาท 3. อบรมเรียนรู้และศึกษาดูงานภายใน จังหวัด 15,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ผู้จดทะเบียนภายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง มีรายได้จากการทำงานกลุ่มอย่างน้อยหมู่ละ 5 คน/วัน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน
ผลที่ยั่งยืน	1. ลดต้นทุนการบริโภค/ค่าใช้จ่ายของสมาชิก ทุกกลุ่ม เกษตรอินทรีย์อย่างน้อยปีละ 250,000 บาท 2. สุขภาพของกลุ่มเป้าหมายแข็งแรง 3. ผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ

ผู้ประสานงาน

นางสมาพร วัฒนาสุข
277 หมู่ 10 ต.หนองแขม
อ.พรหมพิรามจ.พิษณุโลก
โทรศัพท์ 087-3161504
น.ส.อุษาวดี สีขาว
163 หมู่ 2 ต.หนองแขม
อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก
โทรศัพท์ 083-3311446

ตำบลเนินปอ

อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ความเดิมของชุมชนตำบลเนินปอ / ข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลเนินปอหรือบ้านเนินปอ เป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลรังนก อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร อดีตคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ความเป็นมาของชื่อ บ้านเนินปอ มีสาเหตุมาจากมีกลุ่มคนจากอำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลกและกลุ่มคนจากจังหวัดลพบุรีเดินทางแสวงหาแหล่งทำกิน และพบเนินดินแห่งนี้อุดมสมบูรณ์หน้าน้ำท่วมไม่ถึง จึงตัดสินใจตั้งรกรากถิ่นฐานทำกินบริเวณเนินดินแห่งนี้และด้วยเหตุนี้เนินแห่งนี้มีต้นปอขึ้นเจริญงอกงามดี จึงได้ขนานนามบ้านนี้ว่า บ้านเนินปอ ขึ้นเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลรังนก สันนิฐานว่ามีการเดินทางมาโดยทางเรือและมาขึ้นฝั่งที่บ้านรังนกเมื่อประมาณปีพ.ศ.2425 ปัจจุบันนี้แยกเป็นตำบลเนินปอขึ้นตรงกับอำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ตำบลเนินปอมีพื้นที่ประมาณ 89.546 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 55,966.25 ไร่ สภาพภูมิประเทศของตำบลเนินปอเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง บริเวณพื้นที่ทางด้านตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ในหมู่ที่ 7,8,9,11,12,13,14,15,16,17,19 และ 20 ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 1,2,3,4,5,6,10 และ18 แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญของตำบลคือ คลองวังกระทิง คลองหนองไผ่ คลองปลายห้วย คลองอีไร คลองทุ่งกระเจี นอกจากนี้ยังมี บึง หนองน้ำ และสระน้ำกระจายอยู่ทั่วไปรวมทั้งบึงน้ำขนาดใหญ่ คือ บึงพนมบอบ (เนื้อที่ 100 ไร่)

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเนินปอ

ด้วยการพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งกำหนดการพัฒนาไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน คณะทำงานตำบลเนินปอตระหนักถึงปัญหาจึงได้ไปศึกษาดูงานในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนด้วยตนเองโดยตนเองในชุมชนที่ตำบลทับคล้อ ศึกษาตัวอย่างการทำโรงสีชุมชน ผลจากการจัดเก็บข้อมูลของคนในชุมชนตำบลเนินปอ 1 ปี คนในชุมชนต้องซื้อข้าวสารกินถึง 4 แสนบาทเศษ ซึ่งอาชีพของคนในตำบลเนินปอส่วนใหญ่ก็ทำนาแต่ไม่มีข้าวสารกินต้องขายข้าวให้กับโรงสี ส่วนข้าวที่ต้องบริโภคก็ต้องซื้อจากโรงสี ดังนั้นกิจกรรมแรกที่ต้องรีบแก้ไขปัญหของตำบล คือ จัดทำโรงสีชุมชน จากการดำเนินงานแก้ไขปัญหारेื่องข้าวได้เกิดกิจกรรมโรงสีชุมชนและมีกระบวนการทำแผนชุมชนอย่างต่อเนื่องซึ่งมีแนวทางการแก้ไขปัญหตามแผนงานดังนี้

• แผนงานด้านเศรษฐกิจจำนวน	3	แผนงาน
• แผนงานด้านพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ	1	แผนงาน
• แผนงานด้านทรัพยากรมนุษย์	2	แผนงาน
• แผนงานด้านวัฒนธรรม	1	แผนงาน
• แผนงานด้านสาธารณสุข	1	แผนงาน

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนชุมชน

โรงสีชุมชน โรงสีชุมชนเป็นกิจกรรมที่ให้คนในตำบลบริโภคข้าวสารในราคาถูก ช่วยแก้ไขปัญหारेื่องราคาข้าวตกต่ำและทำให้คนในชุมชนได้บริโภคข้าวที่ปลอดภัยจากพิษ จากการทำโรงสีชุมชนได้ขยายให้มีลานตากข้าว เครื่องชั่งมาตรฐาน โดยการระดมทุนชาวบ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้กู้เงิน

วัตถุประสงค์ของการทำโรงสีชุมชนมีดังนี้

1. เพื่อให้ชาวบ้านเก็บข้าวสารไว้บริโภค
2. เป็นการลดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากโรงสี
3. เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ข้าวในตำบล
4. เพื่อให้ชุมชนได้รวมตัวกันทำกิจกรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
5. เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิต, แปรรูปข้าว และการตลาด
6. เพื่อให้กิจกรรมนั้นนำไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน

เป้าหมายของโรงสีชุมชน

- ขยายกำลังการผลิตเพราะไม่เพียงพอต่อการบริโภค
- ขยายและรณรงค์ให้กินข้าวในตำบล (ข้าวปลอดสารพิษ)
- ก่อสร้างฉางข้าว ขยายสาขาฉางข้าว
- ขยายบริการให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน
- ตั้งธนาคารข้าว
- ผลิตปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ
- จัดสวัสดิการให้ครอบคลุม

กลุ่มผู้ปลูกข้าวปลอดสารพิษ โดยกลุ่มจะไม่ใช้สารเคมีในการปลูกข้าวเพื่อให้ได้ข้าวที่ปลอดจากสารพิษ และยังพัฒนาเพื่อขยายเครือข่ายเพิ่มพัฒนาคุณภาพในการผลิตข้าวปลอดสารและคนในชุมชนได้บริโภคข้าวปลอดสาร

กลุ่มการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด จากการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพซึ่งเดิมเป็นแบบชนิดน้ำ ทำให้ไม่สะดวกต่อการใช้งานของเกษตรกรและยุ่งยากต่อการดูแลเก็บรักษา กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจึงได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือจากงบประมาณแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อซื้อเครื่องอัดเม็ดปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดและได้รับความรู้ด้านวิชาการจากเกษตรอำเภอสามง่ามในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ส่งผลต่อสุขภาพที่ดีของเกษตรกร รักษาสิ่งแวดล้อมและลดต้นทุนการผลิต

ภาคีพัฒนาที่ให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม

- องค์การบริหารส่วนตำบลเนินปอ 100,000 บาท
- พัฒนาชุมชนอำเภอสามง่าม 300,000 บาท
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสามง่าม เพื่อองค์ความรู้จัดกิจกรรม 350,000 บาท
- สำนักงานเกษตรอำเภอสามง่าม ส่งเสริมวิชาการการทำปุ๋ยชีวภาพอินทรีย์
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์สาขาสามง่าม สนับสนุน เอกสาร, บอร์ด, เครื่องเสียง 15,000 บาท
- สำนักงานสหกรณ์ สนับสนุนเครื่องอัดสุญญากาศ 90,000 บาท
- งบประมาณศูนย์เศรษฐกิจ 911,085 บาท

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 5 ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 70 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 50 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	คนในชุมชน
ภาคี (สมทบ)	เกษตรอำเภอให้ความรู้ด้านวิชาการ
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดจ่ายจากการซื้อปุ๋ยเคมี ไร่ละประมาณ 1,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	- มีข้าวปลอดสารพิษสำหรับบริโภค - สมาชิก จำนวน 120 คน มีรายได้เพิ่มขึ้น ปีละ 9,600 / ครัวเรือน
ผลที่ยั่งยืน	สุขภาพของคนในชุมชนดีและแข็งแรง

ผู้ประสานงาน

นายสุนทร มัจฉิม
21 หมู่ 5 ต. เนินปอ
อ.สามง่าม จ.พิจิตร 66140
โทรศัพท์ 089-9615427 ,
056-842029

ตำบลผักขวาง

อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุตรดิตถ์

ข้อมูลพื้นฐาน พื้นที่ 110,000 ไร่

- หมู่บ้าน 14 หมู่บ้าน
- ครัวเรือน 2,452 ครัวเรือน
- ประชากร 9,161 ราย
 - เพศหญิง 4,495 คน
 - เพศชาย 4,666 คน
- โรงเรียน 11 โรง
- วัด/โบสถ์ 10 วัด / 4 แห่ง
- กลุ่มที่เข้มแข็ง 33 กลุ่ม

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลผักขวาง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอทองแสนขัน อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 12 กิโลเมตร ทางด้านตอนเหนือ ตะวันออก และตะวันตกของตำบลมีพื้นที่ป่าไม้ และภูเขาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตอนกลางของตำบลจะเป็นพื้นที่สูงตามเชิงเขา พื้นที่ราบลาดเอียง และพื้นที่ราบลุ่มเพียงบางส่วน สำหรับพื้นที่ลุ่มนี้จะใช้ในการทำนา

การประกอบอาชีพ ประชากรในตำบลผักขวางประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ การปลูกข้าว ถั่วเหลือง อ้อย ยาสูบ ข้าวโพด มะม่วง มะขาม ฯลฯ ซึ่งนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจ และเป็นรายได้หลักของครอบครัวโดยเกษตรกรจะนำไปขายเอง หรือมีพ่อค้ามารับซื้อแล้วนำไปจำหน่ายต่อ

ส่วนด้านการเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่จะเลี้ยงไว้เพื่อจำหน่าย เพื่อการบริโภค และเลี้ยงไว้ใช้งาน ได้แก่ โคเนื้อ กระบือ สุกร เป็ด ไก่ ปลา เป็นต้น โดยสัตว์จำพวกโค กระบือ จะเลี้ยงไว้เพื่อการจำหน่าย มากกว่าใช้แรงงานเนื่องจากในปัจจุบันเกษตรกรนิยมใช้แรงงานจากเครื่องมือเครื่องจักรในการทำไร่ทำนามากกว่าการใช้แรงงานของสัตว์

การทำเกษตรของตำบลผักขวางจะอาศัยน้ำฝนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรได้แก่ คลองตรอน ห้วยน้ำมิด ห้วยน้ำหมี่ ห้วยผักขวาง ฯลฯ รวมทั้ง บึง หนองน้ำ สระน้ำ และอ่างเก็บน้ำที่ทางราชการจัดสร้างขึ้นเพื่อประชาชนใช้สอย เช่น อ่างเก็บน้ำห้วยขุนลาด อ่างเก็บน้ำปางวุ่น เป็นต้น ซึ่งแหล่งน้ำเหล่านี้จะแห้งหรือตื้นเขินในฤดูแล้งปริมาณยังไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร

ทรัพยากรที่สำคัญได้แก่ แร่หินปูนซึ่งพบมากบริเวณหมู่ที่ 1 บ้านน้ำหมี่ใหญ่ แร่หินปูน จะเป็นประโยชน์ต่อการอุตสาหกรรมการก่อสร้าง

สถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อได้แก่ ถ้ำจัน ซึ่งตั้งอยู่บริเวณเพื่อกเขาจันบ้านน้ำหมี่ใหญ่ หมู่ที่ 1 มีลักษณะเป็นถ้ำหินปูนมีความสวยงาม นอกจากนี้ชาวบ้านบ้านน้ำหมี่ใหญ่และหมู่บ้านใกล้เคียงยังมีความเชื่อว่าเป็นถ้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะมีการประกอบพิธีบวงสรวงเป็นประจำทุกปี

กลไกการทำงานของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลผักขวาง

โครงสร้างการทำงานโครงการของแกนนำเครือข่ายแผนฯ ตำบลผักขวาง จำนวน 19 คน ดังนี้

ที่	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่			ตำแหน่งการทำงาน	
		ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	ตำแหน่งหน้าที่	ตำแหน่งโครงการ
1	ว่าที่ รต.บุญมาก ช้างโสภา	ศพช. เขต ๖ วังทอง		พิษณุโลก	นักวิชาการพัฒนาชุมชน	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
2	นายเสนาะ เกตุรักษา	วังแดง	ตรอน	อุตรดิตถ์	ฝ่ายติดตาม/พัฒนา	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
3	กำนันสมหมาย ยิ้มอ่ำ	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	กำนันตำบลผักขวาง	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
4	นายสมพงษ์ จำรัส	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	นายก อบต.ผักขวาง	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
5	อาจารย์พิพย์สุมน แก้วมูล	ปากท่า	ปากท่า	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯภาค/จังหวัด	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
6	นายพงษ์ศักดิ์ ทองอยู่	วังแดง	ตรอน	อุตรดิตถ์	ผปส.แผนฯภาคเหนือ/กองเลขา	ที่ปรึกษาฯ /ตำบล
7	นางศศิธร อินยา	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯจังหวัด/เลขา	ประสานโครงการ
8	นายสิงห์ชัย จันทรีดี	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
9	นายไสว เกิดแก้ว	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
10	นายอนงค์ พัดแก้ว	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
11	นายทอง ทวกอ่อน	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
12	นายถนอม เสี่ยงล้ำ	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
13	นายวาท อาจสุธรรม	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
14	นางมารีสา ทองพีช	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
15	นายสนั่น ยาน้อย	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
16	นายเทียม คำไวยทย์	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
17	นายสายันต์ ทองอินทร์	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
18	นายสมชาย มาปัด	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการโครงการ
19	นายรุ่งวิกรัย แสงสุข	ผักขวาง	ทองแสนขัน	อุตรดิตถ์	คณะทำงานแผนฯ ตำบล	กรรมการ/เลขาฯ

รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดจากการทำแผนชีวิตชุมชน ตำบลผักขง

1. การจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านอาชีพในชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในลักษณะบูรณาการ 4 แห่ง ได้แก่

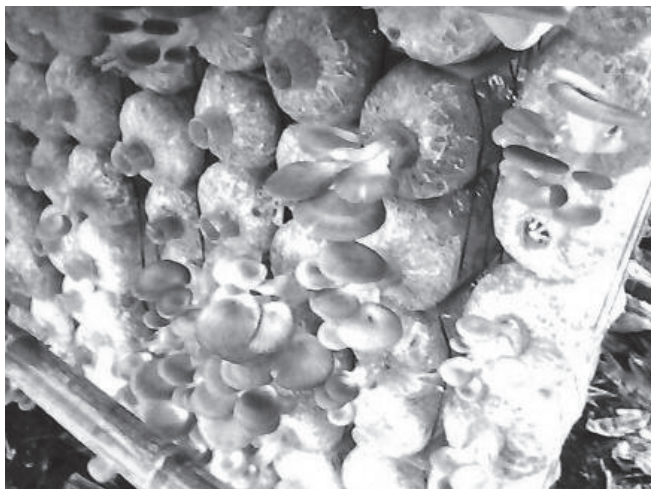
- + หมู่ที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน สุรากลั่นชุมชน
- + หมู่ที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนธรรมชาติ การปลูกไม้และพืชผักสวนครัวรั้วกินได้

+ หมู่ที่ 4 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเกษตรยั่งยืนครบวงจร เช่น แปรรูปถนอมอาหาร ทำปุ๋ยอินทรีย์ ผักสวนครัว เต้าอู่วาเตะ น้ำส้มควันไม้ เลี้ยงปลาในบ่อเพาะเห็ด น้ำยาอเนกประสงค์

+ หมู่ที่ 9 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง การทอผ้าตามภูมิปัญญาท้องถิ่น จากปราชญ์ชุมชนท้องถิ่น

2. การจัดการโรงน้ำดื่มชุมชน หมู่ที่ 5

3. การจัดระเบียบคุ่ม เพื่อฟื้นฟูพัฒนาระบบคุ่มในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาจากบ้านตนเอง คุ่มของตนเองมาก่อนถึงระดับหมู่บ้านโดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต.

ผู้ประสานงาน

นางศศิธร อินยา
173 หมู่ที่ 9 ต.ผักขง
อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์
43130
โทร. 081-04031161

นายรุ่งวิทย์ แสงสุข
6 หมู่ที่ 11 ต.ผักขง
อ.ทองแสนขัน จ.อุตรดิตถ์
43130
โทร. 087-8404749

ตำบลล้าน

อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

เรื่องราวในอดีตตำบลล้าน

ในอดีตมีราษฎรอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณฝั่งน้ำนาน เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูงโดยมีราษฎรอยู่ไม่กี่หลังคาเรือนแต่ความสะดวกสบายในการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภค รวมทั้งการทำเกษตรกรรมจึงทำให้ราษฎรจากบริเวณอื่นๆ ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น ที่ตั้งของหมู่บ้านเดิมมีชื่อว่า “พระเนตร” ซึ่งมีวัดพระเนตรเป็นศูนย์รวมจิตใจและมีต้นไม้ใหญ่ชื่อ “ต้นล้าน” อยู่ล้อมรอบเป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงใช้เป็น

สัญลักษณ์ของหมู่บ้าน ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2476 เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ติดต่อกัน 3 ครั้ง สร้างความเสียหายให้กับราษฎรเป็นจำนวนมากราษฎรจึงอพยพตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ปัจจุบันซึ่งห่างจากพื้นที่เดิมไม่กี่ไกลนักและได้ปลูกต้นล้านเป็นอนุสรณ์บริเวณหน้าวัดล้าน เมื่อหมู่บ้านมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้รับยกฐานะเป็นตำบลล้านซึ่งปัจจุบันได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้านด้วยกัน

การบูรณาการแผน

แผนชุมชนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้เกิดการพิจารณาอย่างรอบคอบ ถึงความเชื่อมโยงระหว่างแนวทางการดำเนินงานต่างๆ ที่อาจมีความเชื่อมโยงและส่งผลทั้งในเชิงสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการนำมาตัดสินใจกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และใช้ทรัพยากรการบริหารของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะสูงสุด การดำเนินงานตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง จากการจัดเวทีต่างๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยผู้นำหรือผู้แทนชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนมีบทบาทในการเป็นผู้จัดเวทีเสวนา จัดทำและรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล นำความรู้ที่ได้รับไปบอกเล่าและถ่ายทอดไปสู่คนในชุมชน มีผู้ประสานงานเป็นผู้จัดระบบการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้นำชุมชน กระตุ้นและติดตามกระบวนการต่อเนื่องจากเวทีเสวนาในระดับตำบลที่กระจายไปสู่สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้เข้าร่วมเสวนาและมีวิทยากรที่มีบทบาทในการถ่ายทอดเนื้อหาหรือข้อมูลให้กับสมาชิกในการเรียนรู้

เป็นผู้นำข้อมูลของชุมชนเชื่อมโยงกับข้อมูลภายนอกเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การจัดเวทีเสวนาแต่ละครั้ง ประกอบด้วย

- ครั้งที่ 1 รู้จักโลก สังคม ตนเอง รากเหง้า เอกลักษณ์
- ครั้งที่ 2 รู้รายรับ รายจ่าย หนี้สิน รู้ศักยภาพ รู้ “ทุนทางสังคม”
- ครั้งที่ 3 เรียนรู้จากชุมชนอื่น
- ครั้งที่ 4 วิเคราะห์ศักยภาพของตนเอง เห็นทางเลือก
- ครั้งที่ 5 กำหนดเป็นแผนของชุมชน มีการนำเสนอให้ชุมชนรับรู้

แผนชุมชนตำบลลำน

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทำแผนชุมชน จึงเกิดการเรียนรู้ชีวิต ...ทำไมเราถึงจน เพราะในปัจจุบันมุ่งการทำงานเพื่อให้ได้ “เงิน” แล้วซื้อทุกอย่างเพื่อการดำรงชีพ ปัญหาที่สำคัญคือ การจัดการของภาคประชาชนเมื่อไม่มีทุนก็กู้ยืม เมื่อกู้ยืมก็เป็นหนี้(เงิน) เมื่อมีคำถามว่า ทำไมเราถึงจนคำตอบส่วนใหญ่คือ จนเพราะมีหนี้มาจากการกู้ยืมมองไปที่หนี้ที่เป็นเงินจึงมุ่งไปที่การแก้ไขความยากจนด้วยการหาเงินให้ได้มากขึ้น ชีวิตจึงเข้าสู่วังวนของการทำมาหากินยากเมื่อทำมาหากินไม่พอใช้เพราะต้องส่งลูกเรียน ความสะดวกลดลง ความอยากมีเมื่อไม่มีก็ต้องหามาด้วยการกู้ยืม กู้เงินก้อนที่หนึ่งใช้หนี้ก้อนที่สอง กู้ก้อนที่สามใช้หนี้ก้อนที่ห้า หมุนเงินกู้ไปเรื่อยๆ จนในที่สุดเป็นหนี้ก้อนใหญ่ต้องเสียดอกเบี้ยจำนวนมาก ถ้าใครก็ตามที่หาเงินได้ 100 บาท กิน 65 บาท เหลือ 35 บาท ชีวิตจะไม่มีวันจน แต่ความเป็นจริงแล้วส่วนใหญ่หาได้เท่าไรก็กินหมดบางคนหาได้ 10 บาท กิน 20 บาท

เมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายเฉพาะการกินของคนเราต่ำที่สุดอยู่ที่ 10 บาท ต่อมือ กินวันละ 3 มื้อ หนึ่งปีมี 365 วัน คิดเป็นเงิน 10,950 บาท ถ้าคิดเป็นครอบครัวละ 3 คน เฉพาะค่ากินอย่างเดียวปีละ 32,850 บาท จากวิถีของคนในชุมชนอาชีพส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรมต้องพึ่งพาธรรมชาติ บางปีต้องเจอปัญหากับภัยธรรมชาติ ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำไม่สามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้ และยิ่งถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางจึงต้องกู้หนี้เพื่อใช้จ่าย กู้เพื่อการลงทุน กู้เพื่อส่งลูกเรียนหนังสือ เมื่อกู้มาแล้วเงินไม่พอใช้ก็ไปกู้รอบสองกับเจ้าหนี้รายใหม่ซึ่งจำนวนเงินที่กู้ต้องมากกว่าครั้งแรกเพราะต้องใช้คืนเงินกู้ครั้งแรกและบวกด้วยดอกเบี้ย ชีวิตก็วนเวียนไปเรื่อยๆ กู้ครั้งที่ 1 มัดซื้อเท่า กู้ครั้งที่ 2 มัดน่อง กู้ครั้งที่ 3 มัดเช่า กู้ครั้งที่ 4 มัดชา กู้ครั้งที่ 5 มัดเอว กู้ครั้งที่ 6 มัดดอก กู้ครั้งที่ 7 มัดคอ กู้ครั้งที่ 8 ห้อยเชือก จึงได้เรียนรู้วงจรที่ว่า “วงจรอุบาทว์ของชีวิต”

ลงมือแก้ปัญหา...เอาชนะความยากจนด้วยตนเอง

จะหลุดพ้นจากความยากจนได้จริง คำตอบคือทุกคนทำได้ถ้าใจสู้มีความตั้งใจจริงที่จะลงมือแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเอง ทำอย่างไรให้ไปสู่เป้าหมายแก้จนคำตอบคือ ทำทุกอย่างเหมือนเดิมเหมือนปีที่ผ่านๆ มา เช่น เงินลงทุน แรงงาน ความรู้ อุปกรณ์ ทรัพยากร เวลา ความสามารถ รายได้เคยมีเท่าไรให้มีเท่านั้นแต่เปลี่ยนพฤติกรรมและลงมือทำตามข้อกำหนด 8 ข้อ ดังนี้

1. เลิก สิ่งที่เลิกได้ เช่น เหล้า, บุหรี่, ผงชูรส, เครื่องดื่มชูกำลัง ฯลฯ
2. ลด ถ้าเลิกไม่ได้ก็ให้ลดลง เช่น ค่าเสื้อผ้า, ค่าไฟฟ้า, ค่าโทรศัพท์, ค่าของงานบุญ ฯลฯ
3. ทดแทน เช่น กินเกลือแทนซอส ซีอิ๊ว ใช้พื้นแทนแก๊ส (แต่ไม่ตัดไม้ทำลายป่า) ฯลฯ
4. ผลิตเอง เช่น ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก
5. แปรรูป เช่น แปรรูปหน่อไม้ เห็ด บรรจุเก็บไว้กินหรือขายในฤดูที่ไม่มี
6. ฉลาดซื้อ ซื้อเฉพาะที่จำเป็นจริงๆ อย่าซื้อตามกระแสโฆษณา
7. ฉลาดใช้ ใช้ทุกอย่างที่ซื้อ อย่าซื้อมาเก็บ กินทุกอย่างที่ซื้อ อย่าทิ้งให้เน่า
8. ประกอบการใหม่ จะทำอะไร ขายให้ใคร ต้องรู้รายรับรายจ่าย

ถ้าทำได้ 7 ข้อ รายได้ก็ไม่ต้องเป็นรายจ่ายเท่ากับเหลือเก็บคือทางรอดของชีวิตส่วนที่จะเหลือเท่าไร ก็ขึ้นอยู่กับรายรับรายจ่ายของแต่ละคน ส่วนข้อที่ 8 เป็นหนทางเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว แต่ก่อนตัดสินใจจะทำอะไร ขายให้ใครต้องรู้ว่าชุมชนต้องการอะไร ซื้ออะไรเท่าไร ไม่คิดไปถึงทำขายนอกชุมชนหรือต่างประเทศ

กระบวนการแผนแม่บทชุมชนเกิดอะไรกับชุมชน

1. การปลูกผักปลอดสารพิษ จากการสำรวจข้อมูลพบว่า มีค่าใช้จ่ายเป็นค่ากับข้าวสูงถึงปีละ 19.90 ล้านบาท ดังนั้น จึงมีความเห็นร่วมกันว่าในชุมชนน่าจะมีการปลูกผักเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งจะเป็นวิธีการประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและหากมีการผลิตเหลือจากการบริโภคในครัวเรือนก็นำไปจำหน่ายทั้งในและนอกชุมชนซึ่งในการปลูกผักจะเน้นการปลูกผักปลอดสารพิษใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตได้ในชุมชน ทั้งนี้เป็นการแก้ปัญหาสภาพโครงสร้างของดินที่เสื่อมสภาพให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ได้ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายในครัวเรือนได้เป็นอย่างดี โดยส่วนมากจะปลูกไว้หว่าไร่ปลายนาและบริเวณที่อยู่อาศัยหากมีปริมาณเหลือก็จำหน่ายในชุมชน

ต่อมาประมาณปลายปี 2549 (สิงหาคม) ได้จัดตั้งกลุ่ม “ผักปลอดสารพิษ” และปุ๋ยชีวภาพ มีสมาชิกเริ่มก่อตั้ง 22 คน โดยการลงหุ้น หุ้นละ 100 บาท ได้เงินทุนประเดิม 2,200 บาท และมีการออมเงินของสมาชิกอีก คนละ 20 บาท/เดือน

2. การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ของตำบลสำน มีอาชีพทำการเกษตร จากข้อมูลที่สำรวจจากเกษตรกรพบว่าในแต่ละปีจะมีการใช้ปุ๋ยเคมีกันเป็นจำนวนมาก ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ซึ่งจากการสำรวจข้อมูลพบว่าค่าปุ๋ยเคมีจะมีปริมาณสูงประมาณ 8 ล้านบาท สภาพดินเสื่อมคุณภาพและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ดังนั้นประชาชนจึงได้ร่วมกันคิดหาหนทางแก้ไขปัญหาโดยการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพกันขึ้นซึ่งเป็นทั้งการส่งเสริมอาชีพและการฟื้นฟูสภาพดินให้ดีขึ้นในระยะแรกประชาชนคิดว่าการผลิตไม่เห็นผลได้ทันตาแต่ระยะหลังมีการรวมกลุ่มกันปลูกผักปลอดสารพิษจึงได้นำปุ๋ยมาใช้กันอย่างแพร่หลายจนมีการขยายผลในชุมชนและนอกชุมชน

3. การทอดผ้าลายน้ำไหล และหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นการรวมตัวของกลุ่มสตรีที่ต้องการเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้แก่ครัวเรือนหลังฤดูการเก็บเกี่ยวผ้าทอดลายน้ำไหลเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของตำบลสำน จนได้มีการคัดเลือกให้เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์โดยได้รับคัดเลือกเป็นสินค้าในระดับ 4 ดาว ซึ่งจากจุดนี้จึงทำให้ชื่อเสียงของผ้าทอดลายน้ำไหลเป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป ผลิตภัณฑ์นี้มีจุดเด่นในตัว คือ ลายน้ำไหล ที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวตำบลสำนที่ได้สืบทอดกันมาจนเป็นมรดกทางปัญญาของชาวตำบลสำนซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้แก่ลูกค้าที่ต้องการเลือกซื้อผ้าทอดลายน้ำไหล

กลุ่มทอดผ้าบ้านไผ่งาม มีสมาชิก 130 คน ปัจจุบันมีการทอดผ้าในโรงทอดผ้าจำนวน 24 คน และมีการทอดอยู่ใต้ถุนบ้านอีกส่วนหนึ่ง จำนวน 106 คน สมาชิกมีผลผลิตประมาณ คนละ 15 ชุด/เดือน และมีรายได้จากการจำหน่ายผ้าทอดคนละ 13,500 บาท/ปี

4. การแปรรูปผลิตภัณฑ์ หลังจากเวลาว่างจากการทำการเกษตร กลุ่มสตรีได้รวมกลุ่มกันทำขนมต่างๆ ก๋วยเตี๋ยว มั่นฉาบ แหนม เพื่อจำหน่ายให้แก่คนในชุมชนและร้านค้าทั้งในและนอกชุมชนโดยกลุ่มมีการบริหารจัดการกันเองในกลุ่ม ซึ่งก็ได้รับการส่งเสริมการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์จากส่วนราชการในขณะเดียวกัน ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจากองค์การบริหารส่วนตำบลสำน

5. การทำผลิตภัณฑ์ลดรายจ่าย เช่น ผลิตภัณฑ์แชมพู ครีมนวดผม น้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน จากการสำรวจข้อมูลพบว่า มีค่าใช้จ่ายจากการซื้อสินค้าเหล่านี้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น จึงมีการผลิตกันเองเพื่อใช้ในครัวเรือนและจำหน่ายให้แก่ผู้สนใจ

6. กลุ่มผลิตข้าวกล้อง เกิดจากกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อต้องการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นคงอยู่กับชุมชนโดยการไว้สดูในท้องถิ่นแล้วหาวิธีการประดิษฐ์กรรมแบบโบราณเพื่อใช้ตำข้าวกล้อง ผลิตไว้บริโภคในครัวเรือน ที่เหลือจำหน่ายทั้งในชุมชนและนอกชุมชนในราคา กิโลกรัมละ 20 บาท อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมสุขภาพที่ดีแก่กลุ่มผู้สูงอายุ มีการพบปะพูดคุยกัน ก่อให้เกิดความสุขใจ ส่งผลให้มีสุขภาพกายที่ดี ปัจจุบันกระแสรังสรรค์สุขภาพด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ความต้องการบริโภคข้าวกล้องเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นชุมชนจึงได้รับโอกาสจากโครงการอยู่ดีมีสุขและได้รับการสนับสนุนเครื่อง

กะเพาะข้าวกลิ้งเพื่อผลิตให้ทันตามความต้องการของผู้บริโภคส่วนการตำข้าวกลิ้งโดยวิธีใช้ครกมองก็ยังคงอยู่

กลุ่มผู้สูงอายุ มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มก่อให้เกิดความรักสามัคคีในชุมชน มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นในระดับหมู่บ้านและตำบลกิจกรรมที่มีอย่างต่อเนื่องคือการรำไม้พลอง การเล่นสะบ้า เปตอง เป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย โดยการเน้นสร้างสุขภาพมากกว่าการชอมสุขภาพ มีการจัดการแข่งขันไปตามแต่ละหมู่บ้านหมุนเวียนกันไปทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล และอำเภอ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ

การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

4

ภาค

ชื่อโครงการ	ทำบุญหมักชีวภาพ, ปลูกพืชปลอดสารพิษ
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 5 ตำบลล้าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 75 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 184 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	คนในตำบลล้าน
ภาคี (สมทบ)	- เกษตรตำบลให้ความรู้ด้านวิชาการ - อบต. งบประมาณ 5,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายการซื้อปุ๋ยเคมีประมาณละ 800 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในชุมชน
ผลที่ยั่งยืน	สุขภาพคนในชุมชนร่างกายแข็งแรง

ผู้ประสานงาน

นายสมคิด สีเขียว
88 หมู่ 5 ต.ล้าน
อ.เวียงสา จ.น่าน
โทรศัพท์ 089-9852546

ตำบลบัวใหญ่

อำเภอหนองบัว จังหวัดขอนแก่น

ประวัติความเป็นมาและวิถีตำบลบัวใหญ่

เมื่อก่อนตำบลบัวใหญ่มิใช่เป็นตำบลสันตะแต่ในปี พ.ศ. 2525 ทุกหมู่บ้านของตำบลสันตะซึ่งอยู่ในการปกครองของกำนันบุญรัตน์ กาฬีน เห็นว่าเป็นอุปสรรคต่อการปกครองเพราะแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างไกลกันและการคมนาคมสมัยนั้นถนนยังเป็นถนนลูกรังอยู่ จึงขอแยกการปกครองออกเป็น 2 ตำบลโดยใช้เขตลำห้วยเป็นเขตแบ่งพื้นที่รับผิดชอบและได้ตั้งชื่อตำบล “บัวใหญ่” เพราะที่บ้านอ้อยหมู่ที่ 1 มีหนองน้ำธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาหลายร้อยปีชื่อว่าหนองปวน หนองน้ำนี้มีสิ่งแปลกอยู่ คือ จะมี “ดอกบัวหลวง” ขึ้นอยู่เต็มทั้งหนองซึ่งเป็นดอกบัวที่สวยงามมาก

ความเป็นอยู่ของคนบัวใหญ่ตั้งแต่สมัยโบราณถึงปัจจุบันตำบลบัวใหญ่เป็นสังคมชนบทตามคำโบราณว่าไว้เป็นสังคมที่ “สู้กันหัน ปั่นกันกิน” หมายความว่า เป็นสังคมที่มีอะไรก็มาเล่าสู่กันฟังและมีอาหารอะไรที่อร่อยก็ยกเอามาแบ่งกันกินโดยไม่ต้องซื้อขาย และยังมีพื้นที่ป่าที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ และพื้นที่เพื่อทำการเกษตรอยู่มาก มีพื้นที่ลุ่มเพียงเล็กน้อยที่สามารถนำน้ำจากฝายน้ำล้นที่กั้นลำน้ำแหว่งมาใช้ในการทำนาได้ 1 ครั้ง/ 1 ปี เท่านั้น ชาวบ้านมีกิจกรรมแต่ละเดือนในการดำเนินชีวิตและนับถือเป็นวัฒนธรรมประเพณีสืบทอดกันมาดังนี้

กติกาชุมชน ตำบลบัวใหญ่

1. เรื่องข้อห้ามบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปยุ่งเกี่ยวกับยาบ้าถ้าฝ่าฝืนจะทำโทษ ซึ่งแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ
 - 1.1 ผู้เสพ จะตักเตือนก่อนถ้าไม่ปฏิบัติตามจะทำโทษต่อไป
 - 1.2 ผู้ค้า/ผู้ขาย - ตัดน้ำประปา ตัดไฟฟ้า - ตัดห้ามใช้บัตรทองในการรักษาพยาบาล
 - ตัดสมาชิกในหมู่บ้าน - ตัดกิจกรรมอื่นๆ (ถ้าครอบครัวนั้น มีงานสืบทอดก็จะไม่รับนิมนต์)
2. ห้ามตัดไม้ทำลายป่าชุมชนห้ามตัดไม้ในป่าสงวน/ห้ามตัดไม้ในป่าชุมชนห้ามมีการตัดไม้ทำไม้แปรรูปข้ามเขตแดนของแต่ละบ้าน ถ้าฝ่าฝืนมีโทษปรับรายละ 10,000 บาท ขึ้นไปและจะยึดของกลางที่ทำานตัดไม้และทำไม้แปรรูป (ข้อยกเว้น)
 - 2.1 กรณีมีการตัดไม้ในเหล่าเอามาสร้างบ้านให้แจ้งกับผู้นำหมู่บ้านทุกครั้ง
 - 2.2 กรณีที่มีการทำไม้แปรรูปสร้างบ้านห้ามนำไปขายให้กับบุคคลต่างหมู่บ้าน
3. ห้ามตัดไม้ที่มีสีแดงอาศัยอยู่/ห้ามเผาป่าถ้าฝ่าฝืนมีโทษปรับรายละ 10,000 บาท
4. ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน/ตำบล ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีต่างๆ ถ้าฝ่าฝืนจะมีโทษปรับรายละ 500 บาท
5. ห้ามมีการทะเลาะวิวาทชกต่อยกันในงานมหรสพหรืองานประเพณีต่างๆ ถ้าฝ่าฝืนมีโทษดังนี้
 - 5.1 กรณีชกต่อยในงานมหรสพหรืองานประเพณีต่างๆ จะปรับครั้งละ 5,000 บาท
 - 5.2 กรณีทำให้งานของเจ้าภาพเกิดความเสียหายจะยกงานนั้นให้ชดใช้ค่าเสียหาย
6. ห้ามให้มีการซื้อตปลา กบ เขียด ในลำห้วย ทุ่งนา ลำน้ำแห้ง ถ้าฝ่าฝืนมีโทษปรับครั้งละ 5,000 บาท
 - 6.1 กรณีถ้าจับได้และว่าความที่ทำกรก้านมีโทษปรับ 15,000-20,000 บาท พร้อมยึดของกลางทั้งหมด
7. ห้ามมีการยิงนกในเขตหมู่บ้านและเขตป่าชุมชนที่ใกล้บ้าน ถ้าฝ่าฝืน มีโทษปรับครั้งละ 500 บาท
8. ห้ามทิ้งขยะมูลฝอยในที่สาธารณะ 2 ข้างทางถนนตำบลบัวใหญ่ถึงอำเภอนาน้อย เขตป่าสงวน ถ้าฝ่าฝืนปรับรายละ 5,000 บาท
9. ห้ามมีการปักเบ็ดกบในนาทุกหมู่บ้านดังนี้
 - 9.1 ปักในนาของตัวเอง ปรับหลังละ 100 บาท
 - 9.2 ปักในนาของคนอื่น หรือทั่วไป ปรับครั้งละ 1,000 บาท
10. ห้ามมีการยิงปืนในหมู่บ้าน ถ้าฝ่าฝืนปรับครั้งละ 500 - 1,000 บาท

11. ห้ามมีการลักเล็กขโมยน้อย ถ้าจับได้มีโทษปรับครั้งละ 3,000 - 5,000 บาท
12. ห้ามขับขี่รถมอเตอร์ไซด์โดยใช้ความเร็วเกินมาตรฐานจะมีโทษดังนี้
 - 12.1 ครั้งที่ 1 เรียกมาตักเตือน
 - 12.2 ครั้งที่ 2 ปรับ 100 บาท
13. กรณีควายขึ้นถนน ซอย ให้เจ้าของเก็บกวาดให้สะอาดถ้าไม่ทำ คณะกรรมการจะเรียกมาปรับกองละ 100 บาท
14. ถ้ารถไถคันไหนทำให้ถนนในหมู่บ้านเกิดความเสียหายให้กระทำการซ่อมแซม ถ้าฝ่าฝืนคณะกรรมการหมู่บ้านเรียกร้องความเสียหายตามความเป็นจริงและปรับอีกครั้งละ 1,000 บาท
15. ห้ามส่งเสียงดังหรือมีการร้องรำทำเพลงในตอนกลางคืนเลยเวลาตั้งแต่ 4 ทุ่ม เป็นต้นไป
 - 15.1 ครั้งที่ 1 จะเรียกมาตักเตือนก่อน
 - 15.2 ครั้งที่ 2 จะปรับเจ้าของบ้านและผู้ร่วมวงคนละ 100 บาท
16. คณะกรรมการหรือผู้ที่มีหน้าที่ถ้าไม่ทำตามกฎระเบียบดังกล่าว ถือว่ากระทำความผิดต่อหน้าที่มีโทษปรับครั้งละ 5,000 บาท และปรับตามกรณีที่ทำผิดทุกประการ

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ สวัสดิการชุมชน

- **สวัสดิการตามวิถีชีวิต** คือ การให้และการช่วยเหลือกันมาตั้งแต่ดั้งเดิม มี 2 ประเภท

1. การช่วยเหลือกันในยามมีสุข เช่น ช่วยกันทำงาน เตรียมงานบวชงานแต่ง งานขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ และช่วยเหลือกันในยามมีทุกข์เช่น การทำงานในงานศพ หอมข้าวสาร อาหารแห้ง พริก กระเทียม มะพร้าว ใบตอง การให้กันยามมีความทุกข์

- **สวัสดิการที่เกิดจากกิจกรรมกลุ่ม** คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 8 กลุ่ม กองทุนหมู่บ้านจำนวน 8 กลุ่ม (8หมู่บ้าน) กลุ่มฌาปนกิจศพ จำนวน 8 กลุ่ม แต่ส่วนมากจะมี(ทุกคนในชุมชน) การจัดสวัสดิการเฉพาะเรื่องการตาย

เกณฑ์การให้สวัสดิการสมาชิกตำบลบัวใหญ่

1. บาดเจ็บ นอนโรงพยาบาลคืนละ 50 บาท แต่ต้องนอนไม่เกิน 3 วัน /ครั้ง
2. คลอดบุตรคนละ 500 บาท
3. พิการ เช่น แขนขาด ตาขาด ขาขาด ฯลฯ รายละ 2,000 บาท
4. อุบัติเหตุ เช่น แขนหัก ขาหัก หรือมีโอกาshotายนั้น รายละ 1,000 บาท
5. เสียชีวิต รายละ 2,000 บาท

6. ทุนการศึกษาบุตร จบชั้น ม.6 แล้วไปเรียนต่อที่ไหนก็ได้ รายละเอียด 500 บาท (ถ้าไม่ได้เรียนไม่ได้เงิน) ถ้าศึกษาต่อจบปริญญาตรีหรือได้รับปริญญา จ่ายให้ค่าไปรับปริญญา รายละเอียด 1,000 บาท
7. ด้านสาธารณภัยต่างๆ ช่วยเหลือครอบครัวละ 1,000 บาท
8. กรณีถ้าไม่จ่ายเงินออมติดต่อกันเกิน 3 เดือน ถือว่าท่านไม่ได้เป็นสมาชิกและจะไม่ได้เงินใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่ากรณีใด แต่ถ้าจ่ายเงินออมเดือนที่ 4 ก็ให้นำเงินออมที่ค้าง 3 เดือนก่อนหน้านั้นมาจ่าย (ภายใน 3 เดือนนั้นได้รับสวัสดิการเหมือนเดิม) สรุปการจ่ายเงิน

■ การออมทรัพย์/บูรณาการเงินหมู่บ้าน

จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนตำบลบัวใหญ่ วิธีการโดยชุมชนบริจาคทรัพย์ช่วยกันสร้างห้องที่ทำการ 1 ห้อง รับการสนับสนุนอุปกรณ์ (คอมพิวเตอร์ใช้สำนักงาน) จาก ธกส. สาขา นาน้อย จำนวน 60,000 บาท เป็นการบูรณาการกองทุน/คน ทุกองค์กร (ท้องที่/ท้องถิ่น/ครู/หมอ/พระ/คณะกรรมการทุกกองทุน/เยาวชน

■ บ้านมั่นคงชนบท

จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองและได้รู้ว่ามีบ้านของนางปริศนา เข้มทอง บ้านสบแหลม หมู่ที่ 2 ที่มีสภาพผุพังประกอบกับสามีต้องออกจากบ้านไปทำงานต่างจังหวัดไม่กลับบ้านเป็นเวลา 2 ปี จึงได้ระดมทรัพย์สินเงินทองช่วยเหลือนางปริศนา เข้มแก้ว ในการสร้างบ้านโดยการนำของกำนันอำนวย กองสอน ซึ่งนางปริศนา เข้มทอง เป็นคนแรกที่สร้างบ้านโดยใช้งบประมาณโดยการบริจาคจากชุมชนจำนวน 4,900 บาท และได้ของบประมาณสมทบจากองค์การบริหารส่วนตำบลบัวใหญ่อีก 2,000 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้ได้นำไปซื้อสังกะสี ฯลฯ ส่วนไม้ใช้ไม้ในป่าชุมชนแรงงานจากการร่วมแรงร่วมใจกันของชาวบ้าน จากเหตุการณ์ดังนี้เองทำให้ชาวบ้านหันมารวมตัวกันและได้จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายคนจนขึ้นเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2548 ได้รับงบประมาณหนุนเสริมจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวน 3,600,000 บาท สร้างที่อยู่อาศัยให้สมาชิก บ้านทั้งหลังจำนวน 60 หลังคา ต่อเติมจำนวน 65 หลังคา

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

งบประมาณ 100,000 บาท

1. ชื่อโครงการ ทำขนมเค้กกล้วยหอม

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ 6 บ้านต้นมะม่วง ตำบลบัวใหญ่ อ.น่าน้อย

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง - ผู้จดทะเบียน สย.จำนวน 20 คน

ภาคีอื่น ๆ (สมทบ) - อบต.10,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น - กลุ่มสมาชิกมีรายได้จำนวน 40 ครอบครัว

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง - วัตถุดิบในชุมชนมีคุณค่าและมีราคามากขึ้น

2. ชื่อโครงการ ปลุกผักปลอดสารพิษ

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ 8 ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน่าน้อย จังหวัดน่าน

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง - ผู้จดทะเบียน สย.จำนวน 89 คน,
- นอกทะเบียน สย. จำนวน 104 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม - คนในชุมชน

ภาคีอื่น ๆ (สมทบ) - อบต.10,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น - ลดค่าใช้จ่าย 10 บาท / วัน / คน

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง - มีสุขภาพดีขึ้น

ผลที่ยั่งยืน - เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียงมีสุขภาพดีขึ้น

ลดค่าใช้จ่ายทุกด้าน

3. ชื่อโครงการ น้ำยาเอนกประสงค์

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ 1 ตำบลบัวใหญ่ อำเภอน่าน้อย จังหวัดน่าน

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง - ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 15 คน
- นอกทะเบียน สย. จำนวน 17 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม คนในชุมชน

ภาคีอื่น ๆ (สมทบ) - อบต. 12,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น - สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน 1,000/เดือน

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง - สามารถลดรายจ่ายได้ตลอดปี 12,000/ เดือน

ผลที่ยั่งยืน - สามารถพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปีและตลอดไป เงินไม่รั่วไหลออกนอกชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายอำนวย กองสอน

82 หมู่ที่ 8 ต.บัวใหญ่

อ.น่าน้อย จ.น่าน

โทรศัพท์ 086 -1804298

นางทิฆัมพร กองสอน

82 หมู่ที่ 8 ต.บัวใหญ่

อ.น่าน้อย จ.น่าน

โทรศัพท์ 081 -8841423

ตำบลเวียงยอง

อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ประวัติความเป็นมาของตำบลเวียงยอง

ตำบลเวียงยองเกิดจากการอพยพของคนที่มาจากเมืองยอง (ปัจจุบันเป็นเมืองหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ประเทศพม่า) ในสมัยพระเจ้ากาวิละ กษัตริย์ปกครองเชียงใหม่มีนโยบาย “เก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมือง” มีการเกณฑ์ผู้คนจากเมืองยองลงมาอยู่ที่ลำพูน ณ ตำบลเวียงยองและเรียกบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานที่เรียกว่า “เวียงยอง”

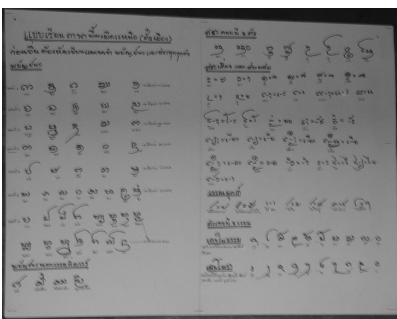
การตั้งถิ่นฐานของชาวยองในเมืองลำพูนนั้น เป็นไปตามสภาพเงื่อนไขทางสังคมและการเมืองการ

ปกครอง โดยพระเจ้ากาวิละได้ให้เจ้าเมืองยอง บุตร ภรรยา ญาติพี่น้อง ตลอดจนไพร่พลเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บนฝั่งแม่น้ำกว๋าด้านตะวันออก ตรงกันข้ามกับตัวเมืองลำพูน ซึ่งก็คือบ้านเวียงยองปัจจุบันเพื่อผลทางด้านการปกครองทำให้สามารถดูแลควบคุมได้อย่างใกล้ชิด

ดังนั้นตำบลเวียงยองในปัจจุบันจึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของเจ้าเมืองยองมาแต่อดีตและสืบเชื้อสายชาวยองติดต่อกันมาเป็นเวลาถึง 200 ปี มีอัตลักษณ์ของตนเอง คือการพูดภาษายอง จากการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานว่าผู้คนส่วนใหญ่น่าจะมีอาชีพการเกษตร เพราะแต่เดิมเมืองยองเป็นเมืองเกษตรกรรมและเมื่ออพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานก็จะตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์ เช่น ที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงแม่น้ำกว๋าดและแม่น้ำทาซึ่งเป็นแหล่งปัจจัยสำคัญในการทำอาชีพการเกษตร นอกจากนั้นจากงานวิจัยของ ฟอลเกอร์ กราโปสกี นักวิชาการชาวเยอรมัน ได้กล่าวถึงชุมชนที่อพยพมาจากเมืองยู่ (ปัจจุบันคือบ้านศรีเมืองยู่ ตำบลเวียงยอง) เมืองหลวงที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกกำแพงเมืองลำพูนด้านตะวันออกเฉียงใต้ว่าชุมชนเหล่านี้ถูกจัดให้เป็นผู้ทำหน้าที่ทอผ้าให้กับเจ้าเมืองลำพูน ดังนั้นชุมชนเวียงยองจึงเป็นชุมชนทอผ้าตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพชุมชนเวียงยอง

ชุมชนตำบลเวียงยองเป็นชุมชนที่อยู่ติดกับเมืองลำพูน ตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำแม่กว๋าดและน้ำแม่สาร ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของน้ำแม่ทาที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ แม้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่จะถูกความเป็นเมืองรุกเข้ามามากขึ้น แต่ชาวบ้านยังคงทำ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แผนชุมชนหาชนะปัญหาความยากจน ภายใต้ ศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อหาชนะความยากจนภาคประชาชน ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การเกษตรเป็นหลักบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทำงานก่อสร้าง ส่วนคนรุ่นใหม่ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวจะรับราชการ เป็นพนักงานบริษัท หรือทำงานในโรงงานนิคมอุตสาหกรรม มีผู้สูงอายุส่วนหนึ่งที่ร่างกายแข็งแรงดียังประกอบอาชีพทอผ้า

ตำบลเวียงยองมีกลุ่มทอผ้า 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านแม่สารบ้านตอง กลุ่มทอผ้าบ้านเวียงยอง กลุ่มทอผ้าบ้านแม่สารป่าแดด กลุ่มทอผ้าบ้านแม่สารป่าขาม กลุ่มสตรีทอผ้ายกดอกบ้านศรีเมืองยู้ กลุ่มเยาวชนทอผ้าบ้านศรีเมืองยู้ และกลุ่มสตรีทอผ้าพื้นเมืองบ้านแม่สาร-บ้านล้อง การที่อาชีพทอผ้ายังดำรงคงอยู่ เนื่องจากสมัยก่อนมีโรงทอผ้าของเจ้าพงษ์แก้วและโรงทอผ้าอื่นๆ หลายโรงตั้งอยู่ในตำบลในเมือง และจ้างผู้หญิงในตำบลเวียงยองไปทอผ้าในโรงทอหรือนำกลับมาทอที่บ้าน

ชุมชนในตำบลเวียงยองที่มีการประกอบอาชีพทอผ้ายกดอกเป็นหลัก คือ ชุมชนบ้านแม่สาร-บ้านตอง บ้านเวียงยอง บ้านศรีเมืองยู้ และบ้านแม่สารป่าแดด เมื่อมีงานบุญประเพณีประจำปี งานออกร้าน ชาวบ้านก็จะแต่งกายด้วยผ้าลายยกดอกและนำผ้ามาวางจำหน่ายร่วมกัน การพบปะพูดคุยนำไปสู่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ซึ่งกันและกัน เนื่องจากหนทางไปมาที่สะดวกและอยู่ใกล้กับวัดพระธาตุหรือภูไชยทำให้พ่อค้าและนักท่องเที่ยวเดินทางมาซื้อสินค้าในชุมชนได้ ปัจจุบันชุมชนเวียงยองยังเป็นที่ตั้งของศูนย์วัฒนธรรมชาวยองอีกด้วย

ขั้นตอนการจัดทำแผนชีวิตชุมชน ตำบลเวียงยอง

1. นำเสนอวิธีคิดกระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนต่อคณะประสานงานแผนฯ ตำบลเวียงยอง
2. ผู้ประสานงานค้นหาแกนนำอาสาสมัครในหมู่บ้าน
3. แกนนำเข้ามาประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องแผนชีวิตชุมชน
4. แกนนำร่วมกันทบทวนและตรวจสอบความเข้าใจก่อนตัดสินใจเข้าร่วมในการดำเนินงาน
5. จัดเวทีเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและแนวทางแก้ไขปัญหา
6. จัดเก็บข้อมูลชุมชนรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล
7. ยกร่างแผนชุมชนแต่ละหมู่บ้านและเชื่อมโยงเป็นระดับตำบล

8. จัดระบบหมวดหมู่รายละเอียดของแผนและกิจกรรม

9. จัดประชาวิจารณ์แผนชุมชนตำบลเวียงยอง

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเรื่องสำคัญถ้าหากเป็นการจัดทำโดยใช้ฐานจากชุมชนจริง ทำให้มีการสนับสนุนจากภาคีต่างๆ ตามความจำเป็นของชุมชน ทั้งนี้ต้องให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีศูนย์กลางที่ระดับตำบลเป็นหลัก ซึ่งสามารถเชื่อมแผนของตำบลเป็นแผนของอำเภอ จังหวัด ภาคและชาติได้ ชุมชนสามารถกำหนดแผนชีวิตชุมชนเพื่อปูทางไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างคนแต่ละหมู่บ้านและการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในพื้นที่ต่างตำบลเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และสร้างสรรค์ธุรกิจพอเพียงด้วยฐานข้อมูล วิธีคิดอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนรากเหง้าของสังคมไทยอย่างแท้จริง

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ผ้าทอยกดอกเวียงยอง

เป็นหัตถกรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าและมีเอกลักษณ์เฉพาะการนำความรู้ ศิลปะ ทักษะ จิตใจ ความมีสมาธิใส่ลงไปในผืนผ้าเหล่านี้เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสรรค์คุณค่า และความหมายของผ้าทอมือให้มีชีวิตจิตใจ ความมีเอกลักษณ์ของผ้าทอยกดอกได้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายทั้งในด้าน ความคิด ความเชื่อ ที่ผูกพันกับธรรมชาติ สังคมและวิถีชีวิตของคนในแต่ละท้องถิ่นลวดลายผ้ายกดอกเวียงยองถูกคิดค้นจากภูมิปัญญาที่มีแต่เดิมแล้วนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับยุคสมัย แสดงออกถึงความเป็นตัวตนของคนยองท้องถิ่นลำพูน ผ้าทอยกดอกมีทั้งประเภทผ้าไหมและผ้าฝ้ายที่มีลวดลายสีสันต่างๆสวยงามแต่เดิมผ้าทอยกดอกเป็นผ้าทอที่ผลิตและใช้ในหมู่เจ้านายชั้นสูงชาวบ้านทั่วไปไม่นิยมสวมใส่เพราะเป็นการทำตัวทัดเทียมเจ้านาย

■ การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการทำแผนชุมชนทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชุมชน ความเป็นมาจากอดีตของคนยอง ได้ศึกษาเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ภาษา รากเหง้า ภูมิปัญญาของตนเอง จึงให้คนในชุมชนหันมาช่วยกันอนุรักษ์ และฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามให้คงอยู่ โดยให้ผู้ที่มีความรู้ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ให้คนรุ่นหลังและเยาวชนที่สนใจได้เรียนรู้ วิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อจะไม่ให้วัฒนธรรมอันดีงามสูญหายไป จึงเกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น

1. การอนุรักษ์การทำเทียน
2. การอนุรักษ์การทำบายศรี
3. การจักสาน
4. การเรียนรู้ภาษาล้านนา
5. การตัดกระดาด
6. การก่อกองทราย
7. การทำขนมพื้นบ้าน

ผู้ประสานงาน

นางวันทนี สุขมิลินท์
179 หมู่ 3 ต.เวียงยอง
อ.เมือง จ.ลำพูน
โทรศัพท์ 089-4330738

ตำบลบ้านกาศ

อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

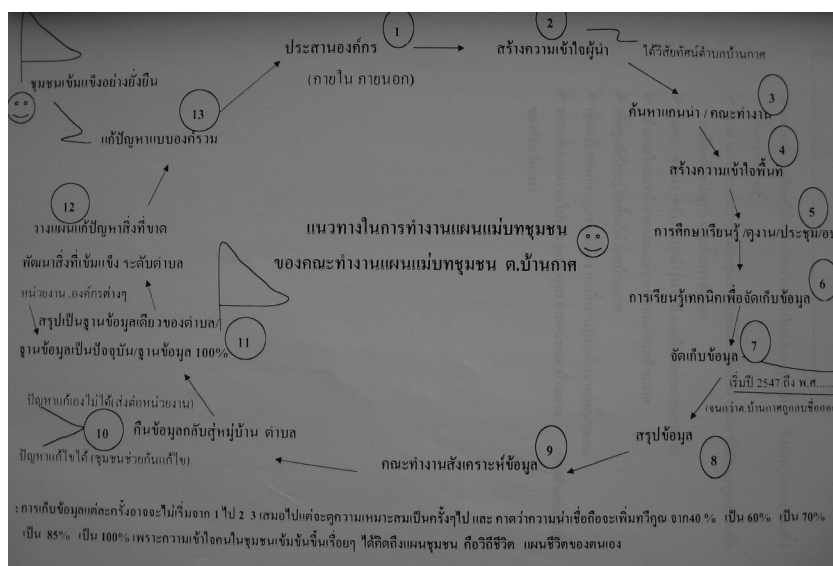
คณบดีชุมชนตำบลบ้านกาศ / ข้อมูลพื้นฐาน

จากการสืบค้นกล่าวว่า ตำบลบ้านกาศ ตั้งมาราว พ.ศ. 1950 โดย แคว้นสองปันนาได้เกิดการแย่งชิงอำนาจทำให้ราษฎรอพยพลงมา ได้แก่ ชาว ไทยจีน ไทยลื้อ และเห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้ เหมาะสมจึงจับจองเป็นที่อยู่อาศัย ทำกิน และได้ชาวพักพวกมาอาศัยตามสายห้วยแม่กาศ (เหมืองกาศในปัจจุบัน) มีต้นโพธิ์ขึ้นมากมายจึงเรียกว่า “กาศศรีดง” คำว่ากาศภาษาเหนือ แปลว่าตลาดและมีพ่อค้ามาค้าขายบริเวณนี้มาก

ตำบลบ้านกาศแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือน จำนวน 1,111 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,407 คน เป็นชาย 1,633 คน และหญิง 1,774 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง และเลี้ยงสัตว์ ทำสวนมะขามหวาน โดยเฉพาะ มะขามหวานนำรายได้และชื่อเสียงมาสู่ตำบล

แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลบ้านกาศ

ตำบลบ้านกาศจากที่เคยทำนาทำสวนแบบพออยู่พอกินก็หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจของบริษัทต่างประเทศมีการใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลง ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าหญ้า จนทำให้พืชผักที่ปลูกไว้ตามลำห้วยไม่สามารถนำมารับประทาน ได้เพราะไม่ปลอดภัย จึงหันมาซื้อจากตลาดแทนบ้างก็หันไปซื้อแกงถุง จากการสนับสนุนด้านสินเชื่อของธนาคารของรัฐก็เพื่อการปลูกพืชเชิงเดียวทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้มากขึ้นเพราะสินค้า

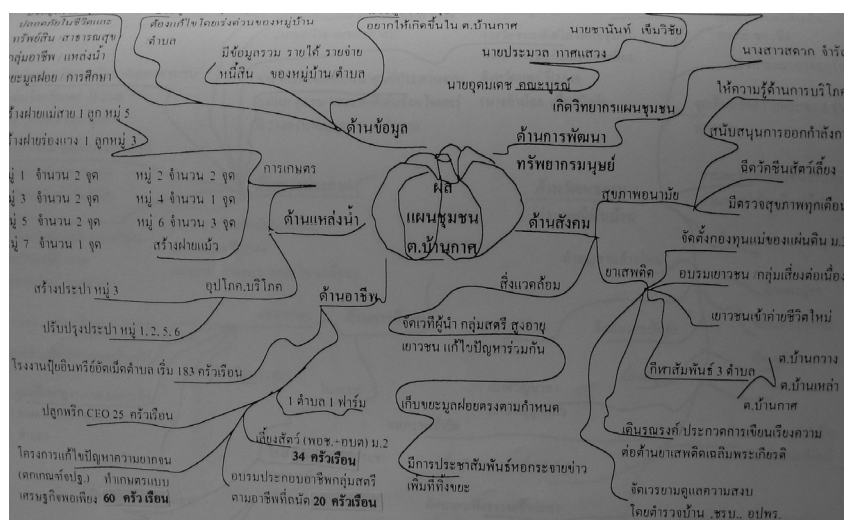
การเกษตรขึ้นอยู่กับตลาดโลกชาวบ้านไม่อาจกำหนดราคาเองได้และค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันก็พุ่งเฟ้อด้วย แกนนำนตำบลจึงลุกขึ้นมาจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง (แผนชีวิตชุมชน) โดยการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ แกนนำทำงานเชิงรุกด้านการพัฒนา ด้านการแก้ไข ปัญหา ด้านการเชื่อมประสาน ฯลฯ ดึงคนที่มีใจอาสาเข้ามาทำงานทำให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งและโดยการนำของนายชานันท์ เข็มวิชัย (กำนันตำบลบ้านกาศ)

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับตำบลอื่นในอำเภอสูงเม่นและในจังหวัดแพร่รวมทั้งถอดองค์ความรู้
- บูรณาการและประสานแผนชุมชนกับท้องถิ่นและภาคีพัฒนาทุกส่วนเพื่อร่วมมือแก้ไขปัญหารวมทั้งการพัฒนา
- ค้นหา/พัฒนา/สร้างแกนนำรุ่นใหม่และวิทยากรกระบวนการ
- สร้างกลไกการทำงานแผนแม่บทชุมชนตำบลบ้านกาศ
- เกิดศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ตำบลบ้านกาศ
- เชื่อมร้อยองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นจากเนื้องานประเดิมจากแผนชุมชน
- ยกระดับแผนงานไปบรรจุแผนยุทธศาสตร์ อบต.

- ด้านสาธารณะสุข
- ด้านอาชีพ 54 ครัวเรือน
- ด้านข้อมูลทำให้คนในชุมชนรู้ รายรับ - รายจ่าย
- ด้านการพัฒนาชุมชน เกิดวิทยากรแผนชุมชน
- ศูนย์เกษตรอินทรีย์ การผลิตอาหารด้านการเกษตรโดยไม่ใช้สารเคมี
- การทำบัญชีครัวเรือน ฝึกและเรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือน
- ด้านประเพณีวัฒนธรรม เกิดการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

■ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ (โค, กระบือ)

จากข้อมูลการกินเนื้อสัตว์ในแต่ละปีของตำบลบ้านกาตจึงเกิดกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ โดยการเลี้ยงกระบือและโคเนื้อซึ่งเป็นสัตว์ที่เลี้ยงง่ายไม่ยุ่งยาก การให้อาหารจะใช้การปล่อยเลี้ยงในแปลงหญ้าธรรมชาติหรือใช้วัสดุที่เป็นผลพลอยได้จากการปลูกพืชมาเป็นอาหารกระบือเสริมแร่ธาตุและเกลือแร่ให้กินเพื่อให้กระบือแข็งแรงจากการเก็บข้อมูลค่าอาหารอาหารเสริมและเกลือแร่ที่ใช้เลี้ยง

แม่กระบือ 1 ตัว ในระยะเวลา 5 ปี จะต้องใช้ทุนในการเลี้ยงดูประมาณ 17,000-23,000 บาท และแม่กระบือที่เลี้ยงภายใน 5 ปี สามารถให้ลูกได้ประมาณ 2-3 ตัว ลูกกระบือที่หย่านมแล้วขายได้ในราคาตัวละประมาณ 10,000 - 12,000 บาท ถ้าคิดเป็นค่าตอบแทนประมาณ 30,000 - 36,000 บาท และนอกจากนี้สมาชิกผู้เลี้ยงกระบือจะมีรายได้จากการขายมูลกระบือตัวละประมาณ 1,000 - 1,200 บาทต่อตัว

■ กลุ่มผักปลอดสารพิษ

จากการทำแผนชุมชนได้เกิดกลุ่มผักปลอดสารพิษ โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกาศให้งบประมาณในการทำกิจกรรม และได้รับความรู้ด้านการทำการเกษตรจากเกษตรตำบลและเกษตรอำเภอจากการทดลองใช้ปุ๋ยหมักน้ำหมักชีวภาพได้ทดลองใช้มาแล้ว

จากการทดลองทำมา 3 ปี สามารถทำให้ลดต้นทุนการผลิตได้มากที่สุด ทำให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค เกษตรกรผู้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บป่วยง่าย และยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงสัตว์
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	ต.บ้านกาศ อ.สูงเม่น จ.แพร่
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จดทะเบียน สย.1,5,6,8 จำนวน 58 คน - นอกทะเบียน จำนวน 119 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่น ๆ (สมทบ)	จำนวน 70 ครัวเรือน จำนวน 210 คน - อบต.บ้านกาศ 100,000 บาท - CEO และภาคีพัฒนา 15,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่าย 31 ครัวเรือน เฉลี่ย 800-1,000 / เดือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	- เกิดรายได้จาก 89 ครัวเรือน เฉลี่ย 2,000-3,000 / เดือน - เกิดกระบวนการเรียนรู้จัดทำแผนชีวิตชุมชนเป็นแกนนำ สรุปบทเรียนเพิ่มขึ้นจำนวน 70 ราย
ผลที่ยั่งยืน	- เกิดการพัฒนาเรียนรู้และสนับสนุนกระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองจากทุกภาคส่วนเพิ่มอย่างชัดเจน - เพิ่มรายสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาคความยากจนและพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้ประสานงาน

นายชานนท์ เข็มวิชัย
9 หมู่ 3 ต.บ้านกาศ
อ.สูงเม่น จ.แพร่
โทรศัพท์ 081-7834318
นายประมวล แสงกาศ
46/1 หมู่ 2 ต.บ้านกาศ
อ.สูงเม่น จ.แพร่
โทรศัพท์ 085-0395788

ตำบลดนาพูน

อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

วิถีชุมชนตำบลดนาพูน

ตำบลดนาพูนตั้งอยู่ในเขตอำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ ห่างจากตัวจังหวัดแพร่ประมาณ 80 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับหลายชุมชนทิศเหนือติดกับตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ทิศใต้ติดกับตำบลแม่สิน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันออกติดกับตำบลแม่สิน อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ทิศตะวันตกติดกับตำบลวังชิ้น อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

ประชาชนที่อาศัยอยู่มีทั้งชาวไทยพื้นเมือง ชาวไทยภูเขา เช่น อีเก้อ ไทยใหญ่ และอาข่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ข้าวโพดและปลูกส้มเขียวหวาน ส่วนการทำนาของชาวนาพูนยังคงใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง คือ ข้าวปี่ขาว ข้าวชิว ข้าวแดง ข้าวฮ้าว ข้าวแบ่ง โดยชาวบ้านจะเริ่มทำนากันตั้งแต่เดือน 9 หรือเดือนสิงหาคมของทุกปี เดิมใช้วิธีการลงแขกเกี่ยวข้าวแต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้รถไถนา การทำนาจะทำกันปีละครั้งเดียว

แผนแม่บท แผนของชุมชน เพื่อการพึ่งตนเอง

แรกเริ่มชาวบ้านรู้จักแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี 2546 เริ่มจากกระทรวงสาธารณสุขได้มีนโยบายจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง แก่นนำชาวบ้านตำบลดนาพูนจึงเริ่มวางแผนการดำเนินงานจัดทำแผนแม่บทฯ โดยมีสถานีอนามัยตำบลดนาพูนเป็นองค์กรหลัก การทำงานเริ่มจากการประชุมแกนนำในระดับตำบลเพื่อวางแผนการดำเนินงานและจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามรายรับรายจ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการศึกษาดูงานจากอำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก และที่ชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราชเพื่อเสริมแนวคิดและทักษะในการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ในปี 2547 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน)ได้สนับสนุนการทำงานของกลไกองค์กรชุมชนจังหวัดแพร่ คือ เครือข่ายคนแพร่และองค์การบริหารส่วนตำบลดนาพูน ได้สนับสนุนให้ชาวบ้านได้จัดทำแผนแม่บทแก้ไขปัญหาความยากจนอีกครั้ง ซึ่งการทำแผนในครั้งนี้มีความต่อเนื่องกับแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุข

เริ่มจากการคัดเลือกผู้นำและหน่วยงานในชุมชนเป็นคณะทำงานแผนแม่บทจำนวน 35 คนซึ่งประกอบด้วยผู้นำในชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน เมื่อได้ผู้นำแล้วก็เชื่อมประสานภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครือข่ายแผนแม่บท 4 ภาค สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และเครือข่ายคนแพร์

เมื่อได้คณะทำงานก็ได้จัดประชุมในชุมชนเตรียมทีมจัดกระบวนการจาก 11 หมู่บ้าน เพื่อร่วมกันกำหนดเครื่องมือในการทำแผนโดยใช้แบบจัดเก็บข้อมูลปัญหาและความต้องการของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในรอบปี แบ่งออกเป็น 10 หมวด (ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือน แหล่งน้ำ การเกษตร อาชีพเสริมรายได้ การศึกษา สาธารณสุข ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม และการสื่อสาร สวัสดิการสังคม ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน)

เริ่มดำเนินการจัดเก็บข้อมูลโดยมีผู้แทนจัดเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านหมู่บ้านละ 5 คน เมื่อได้ข้อมูลมาทีมงานจะทำการสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามทุกเดือนรวมถึงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและส่งคืนข้อมูลแก่ชุมชนโดยผ่านประชาคมหมู่บ้าน

ข้อมูลและเวทีประชุมร่วมกัน ทำให้ได้รับทราบถึงปัญหาและความต้องการของตำบลโดยเรียงลำดับปัญหาและความต้องการของชาวบ้านจากลำดับสูงสุดเพื่อทำกิจกรรมแก้ไขปัญหในระดับหมู่บ้านและทำแผนเพื่อนำเสนอแผนเข้าสู่ อบต. และส่งแผนต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทำแผน แล้วชุมชนได้อะไร

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วได้คืนข้อมูลให้กับชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านรับรู้ข้อมูลการใช้จ่ายในครัวเรือนของตนเองแล้วเกิดความตระหนักต่อภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการกินอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเกิดจากการพึ่งพาภายนอกการกินอยู่ ค่าอุปโภคบริโภคทั้งหลายไม่สามารถหาได้เอง ต้องพึ่งพาตลาดภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นน้ำยาล้างจาน เหล้า บุหรี่ หรืออาหารการกินต่างๆ ถึงเวลาที่ชาวบ้านจะต้องลดค่าใช้จ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นจะต้องพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุดเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและต้องหากิจกรรมการผลิตอื่นๆ

เริ่มจากลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในครัวเรือน เช่น ค่าเหล้า ค่าบุหรี่ และค่าหวย และแก้ไขปัญหในระดับครัวเรือนของกินของใช้ไม่ต้องซื้อ ชาวบ้านเริ่มปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงไก่ เพื่อบริโภคในครัวเรือน เพิ่มรายได้ในครัวเรือนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมแก้ไขปัญหามาจากปัญหาส่วนบุคคล ส่วนครอบครัว ถูกยกระดับมาเป็นปัญหาของกลุ่มของชุมชน ชาวบ้านได้รวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงหมู กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มบุญอินทรีย์ กลุ่มน้ำยาอเนกประสงค์

จากกระบวนการวางแผนแม่บทชุมชนของชาวบ้านตำบลนาพูน ได้ก่อให้เกิดการผลิตในระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สิ่งดีๆ ที่ได้จากการจัดทำแผน

1. ค้นพบครอบครัวเกษตรกรพอเพียง บนความสุขที่พอเพียงของคุณลุง ถวิลและคุณป้าแจ้ง สุตสาย ที่ทำการเกษตรปลอดสารพิษมานานหลายปีจนเป็นต้นแบบให้กับผู้คนในตำบลนาพูน

2. น้ำยา...แก้จน ของคนนาพูน มาจากการเก็บข้อมูลแผนที่พบว่ามีการใช้จ่ายค่าน้ำยาล้างจานสูงถึง 18,637 บาท ต่อเดือน จึงเกิดการรวมกลุ่มเพื่อทำน้ำยาล้างจานลดค่าใช้จ่ายดังกล่าว จนปัจจุบันโด่งดังทั่วจังหวัดแพร่

3. สอนส้มอินทรีย์ วิถีธรรมชาติ เป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากปลูกจำนวนมากเร่งผลผลิตให้ได้มากโดยใช้ทั้งยาฆ่าแมลงปุ๋ยอินทรีย์จนมีผลกระทบมากมายสุดท้ายจึงหันกลับมาใช้วิถีแบบธรรมชาติเพื่อรักษาความสมดุลดังกล่าว โดยมีทั้งโรงปุ๋ยชีวภาพ การหมักปุ๋ยน้ำ นำโดยนายก อบต. ที่เห็นคุณค่าของวิถีธรรมชาติ

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ การผลิตน้ำยาเอนกประสงค์

จากเป้าหมายแรกคือทำการผลิตเพื่อใช้กันเองเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือนได้เริ่มมีการขยายแนวคิดการทำน้ำยาเอนกประสงค์เพื่อขายเป็นการสร้างรายได้ของกลุ่ม กลุ่มผลิตน้ำยาเอนกประสงค์เป็นกลุ่มที่อยู่ภายใต้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งมีกิจกรรมร้านค้าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์และทำน้ำยาเอนกประสงค์ มีประธานคือ กำนันสงัด ก่าเจริญ และมีกรรมการ 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายดำเนินงานฝ่ายตลาด ฝ่ายเงินกู้และฝ่ายตรวจสอบ ปัจจุบันมีเงินออมประมาณ 100,000 บาท

กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ 3 ชนิด ได้แก่ น้ำยาล้างจาน น้ำยาซักผ้า และน้ำยาปรับผ้านุ่ม น้ำยาเหล่านี้ส่วนใหญ่ผลิตขึ้นเพื่อใช้กันเองภายในครอบครัวของสมาชิกกลุ่มที่มาช่วยกันทำเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว และมีการนำผลิตภัณฑ์จำนวนหนึ่งไปส่งขายตามร้านทั้งภายในตำบลและร้านค้าที่อำเภอวังชิ้น

แนวทางการดำเนินงานในอนาคต กลุ่มต้องการการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ให้ได้ มาตรฐานมากขึ้น และนำสินค้าที่ผลิตได้วางจำหน่ายร้านค้าในหมู่บ้านเพราะสินค้านี้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน เมื่อผลิตภัณฑ์ได้รับการยอมรับทางกลุ่มต้องร่วมกันขยายแนวคิดในการผลิตวัตถุดิบซึ่งก็คือสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน ให้ชาวบ้านปลูกสมุนไพรให้มากขึ้น เช่น มะนาว มะกรูด ขมิ้นชัน

■ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

สามารถทำการลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้มาก จะใช้เงินซื้อของจากภายนอกเฉพาะสิ่งที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้น และจากกิจกรรมการเกษตรยังทำให้ได้ออกกำลังกายไปด้วยจึงมีสุขภาพกายและใจที่สมบูรณ์แข็งแรง นอกจากนี้หนี้สินที่เคยกู้มาลงทุนก็ลดลง

กฎระเบียบของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

1. สมาชิกทุกคนต้องมาประชุมตามที่นัดหมาย
2. สมาชิกทุกคนต้องมาทำงานสวนส้มในโรงเรียนตามที่ได้มอบหมาย
3. สมาชิกต้องร่วมทำกิจกรรมทุกครั้ง
4. สมาชิกท่านใดไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกปรับ ครั้งละ 150 บาท

กิจกรรมแก่นจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน

จากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ทำน้ายาเอนกประสงค์
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	ตำบลนาพูน อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 20 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 60 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 120 คน
ภาคี (สมทบ)	- อบต. สนับสนุนด้านสถานที่ - สาธารณะสุข สนับสนุนด้านวิชาการและบุคลากร
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สร้างรายได้ให้สมาชิกเฉลี่ยเดือนละ 2,000-3,000 บาท ต่อครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ขยายผลต่อในตำบลอย่างน้อยหมู่บ้านละ 10 ครัวเรือน เกิดการสร้างรายได้
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	- องค์กรชุมชนได้รับการพัฒนาศักยภาพสู่ความเข้มแข็ง พึ่งตนเอง - ตระหนักและเห็นชอบความสำคัญของแผนชุมชน - เกิดความสามัคคีสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผู้ประสานงาน

นายสงัด กำเจริญ
142 หมู่ 2 ต.นาพูน
อ.วังชัน จ.แพร่
โทรศัพท์ 089-4293254

ตำบลศรีเมืองชุม

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ตำบลศรีเมืองชุมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของชายแดนแม่สายห่างจากตัวอำเภอ 10 กิโลเมตร ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ตำบลศรีเมืองชุมเป็นตำบลนำร่องในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ในปี 2547-2549 และมีกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เห็นชัดเจน เช่น กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มทอผ้า โรงเรียนชาวนา ธนาคารข้าว เป็นต้น

ตำบลศรีเมืองชุมเป็นตำบลหนึ่งในจำนวน 8 ตำบลของอำเภอแม่สาย ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่สายไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้เป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลเกาะช้าง อ.แม่สาย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลศรีดอนมูล อ.เชียงแสน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านด้าย อ.แม่สาย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเวียงพางคำ อ.แม่สาย

สภาพพื้นที่ตำบลศรีเมืองชุมมีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำไหลผ่านทางทิศใต้เชื่อมไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตำบลมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 42 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 25,240 ไร่

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ โรงเรียนชาวนา

โรงเรียนชาวนาของศรีเมืองชุมตั้งเมื่อปี 2548 รุ่นแรกเปิดเรียนวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548 จำนวนนักเรียนชาวนารุ่นแรกถึงรุ่นที่สามจำนวน 183 คน (จากใบลงทะเบียนของโรงเรียนชาวนา) รุ่น

ปัจจุบันเป็นรุ่นที่ 4 ซึ่งมีจำนวนนักเรียนจำนวนทั้งหมด 93 คน ระยะเวลาในการเรียนของรุ่นที่ 4 ระหว่างวันที่ 16 กุมภาพันธ์-29 มิถุนายน 2550

“เป้าหมายสูงสุดของเกษตรกรรมมิใช่การเพาะปลูกพืชผลแต่ คือ การบ่มเพาะความสมบูรณ์แห่งความเป็นมนุษย์”

ซึ่งจะเรียนอาทิตย์ละ 1 วัน คือวันศุกร์ ณ อาคารเรียนโรงเรียนชวานาหมู่ 7 ตำบลศรีเมืองชุมมีคุณพรณพิมล ปันคำ เป็นผู้ประสานงานและวิทยากร ประจำโรงเรียนชวานาเกษตรอินทรีย์

โรงเรียนชวานาเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลักของเกษตรกรกลุ่มเกษตรยั่งยืน ตำบลศรีเมืองชุมซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของ ชุมชนและยังช่วยเพิ่มพูนทักษะการสร้างและพัฒนาความรู้แก่เกษตรกรรวมทั้ง เป็นการติดอาวุธทางปัญญาให้แก่เกษตรกรด้วยวิธีการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริงใน แปลงนาทุกสัปดาห์ตลอดฤดูกาลทำนาตั้งแต่การเตรียมดิน การปรับปรุงบำรุง ดิน การศึกษาระบบนิเวศน์ การกำจัดกันเองของแมลงอย่างสมดุล การลดต้นทุน ด้วยการฝึกปฏิบัติ ทำจุลินทรีย์ ปุ๋ยน้ำหมัก ฮอโมน ปุ๋ยหมักแห้งชีวภาพเพื่อ ทดแทนปุ๋ยเคมีและฝึกปฏิบัติทำสมุนไพรไล่แมลงเพื่อทดแทนสารเคมี ป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชเป็นการลดละเลิกปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและเกิด การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเกษตรกรเพราะเปิดโอกาสให้เกษตรกรนำความรู้ของ ตนมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตรในด้านต่างๆแต่สิ่งสำคัญคือการ เรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของเกษตรกรในชั้นเรียนจะอภิปรายและ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันเพื่อพัฒนาความรู้ร่วมกันนอกจากนั้นยังรักษา ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นวิถีชีวิตและภูมิปัญญากลับมาสร้างวิถีคิดใหม่ไม่ใช่ สารเคมีก็อยู่ได้

โรงเรียนชวานาเกษตรยั่งยืนตำบลศรีเมืองชุมมีหลักสูตรการเรียนรู้ 20 สัปดาห์ ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

สัปดาห์ที่ 1 การเตรียมแปลงนา การปรับปรุงดิน เช่น การหมักฟาง การคลุมหญ้าด้วยจุลินทรีย์

สัปดาห์ที่ 2 การจัดการเมล็ดพันธุ์ข้าวและจุลินทรีย์สำหรับเร่งการแตกกอ

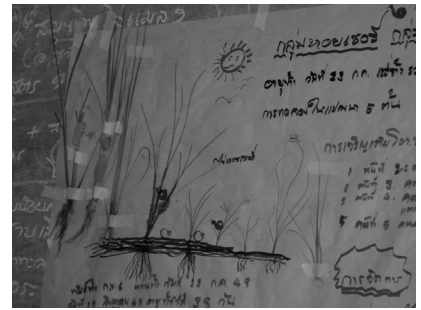
สัปดาห์ที่ 3 การทำจุลินทรีย์และสมุนไพร กำจัดแมลง

สัปดาห์ที่ 4 การทำปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ เคมีสูตรต่างๆ

สัปดาห์ที่ 5-20 กิจกรรมการสำรวจระบบนิเวศน์แมลงในนา เช่น โรคพืช

แมลงศัตรูพืช การเจริญเติบโตของ ข้าว การพัฒนาเปรียบเทียบระหว่าง เคมีกับอินทรีย์ การแลกเปลี่ยนความ รู้รวมทั้งเติมข้อมูลสถานการณ์ทาง สังคมและนโยบายที่เกี่ยวกับชวานา

นักเรียนชวานาต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนชวานาที่ กำหนดไว้เช่น การตรงต่อเวลา การ เข้าเรียนตามระยะเวลาที่กำหนด การ มีแปลงนาของตนเองซึ่งสามารถ พัฒนาเป็นแปลงสำหรับการศึกษา ดูงานได้

■ การผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต

การหมักฟาง/หญ้าด้วยจุลินทรีย์การทำน้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยชีวภาพ โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อใช้ในไร่นาก่อนการปลูกพืช การทำปุ๋ยอินทรีย์บำรุงราก ต้น ใบ ปกติการทำนาทำไร่และทำสวนไร่นาสารพิษแทบจะไม่มีโรคแมลงรบกวนธรรมชาติจะจัดการของอย่างสมดุล ในนาจะมีปู ปลา กบ เขียด แมงมุม ตัวห้ำ ตัวเบียน แมลงปอ และเนื่องจากต้นข้าวแข็งแรง ใบแข็งแรง พวกเพลี้ย ไร ไร จะทำลายยาก แต่หากมีโรคแมลงรบกวนให้ใช้สมุนไพรที่มีฤทธิ์ไล่แมลงชนิดสกัดหรือหมักฉีดพ่นในอัตรา 1-2 ช้อนแกงต่อน้ำ 20 ลิตร โดยอาจใช้ร่วมกับน้ำหมักจุลินทรีย์หมักกล้วยเพื่อเป็นการป้องกัน แต่เมื่อมีแมลงศัตรูพืชเข้าทำลายมากควรฉีดพ่นติดต่อกันอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้งและควรฉีดพ่นสมุนไพรในช่วงตอนเย็น

■ มีกลุ่มผักปลอดสาร ข้าวสารปลอดสาร

การใช้สมุนไพรไล่แมลงได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันทั่วไปแล้วว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชสำหรับการปลูกพืชผลไม้ไม่แพ้การใช้สารเคมีแต่มีข้อดีหลายอย่างคือ ราคาถูกกว่า ปลอดภัยต่อเกษตรกร ไม่มีสารพิษตกค้าง จึงปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งไม่เป็นอันตรายต่อแมลงที่มีประโยชน์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ และไม่ตกค้างในดิน น้ำ และสภาพแวดล้อม

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ

ปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด, จักรสาน

งบประมาณ

100,000 บาท

สถานที่ตั้งโครงการ

หมู่ที่ 4 ตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย จ.เชียงราย

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง

ผู้จดทะเบียน สย. และคนตกเกณฑ์ จปฐ. จำนวน 75 คน

นอกทะเบียน สย. จำนวน 35 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม
ภาคี (สมทบ)

จำนวน 350 คน

- อบต. งบประมาณ 30,000 บาท

- กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
อาคาร

เครื่องผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด

- เกษตรอำเภอ วิชาการ / บุคลากร

สร้างรายได้และลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี
ในการทำนาเฉลี่ยเดือนละประมาณ 1,500 -
2,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง

ผลที่ยั่งยืน

เกิดการขยายผลไปสู่ตำบลและอำเภอข้างเคียง
เกิดความสามัคคี เอื้ออาทร และความเข้มแข็ง
ในชุมชน

ผู้ประสานงาน

นางพรรณพิมล บันคำ

114/1 หมู่ 2 ต.ศรีเมืองชุม

อ.แม่สาย จ.เชียงราย

โทรศัพท์ 081-0255598

นายอุดร ฉิมสุข

83/1 หมู่ 5 ต.ศรีเมืองชุม

อ.แม่สาย จ.เชียงราย

โทรศัพท์ 081-3664351

ตำบลห้วยยางขาม

อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

รู้จักห้วยยางขาม

ย้อนหลังไปประมาณ 140-150 ปี (พ.ศ.2395-2400) มีกลุ่มชาวลาวอพยพมาจากเมืองหลวงพระบางเดินทางรอนแรมผ่านมาทางเมืองนันทบุรี (เมืองน่านในสมัยนั้น) กลุ่มที่เข้ามากลุ่มแรกคือ ตระกูลอินคำ มาถึงบริเวณที่ราบเชิงขุนห้วยไคร้ ขุนแม่ทะลายและขุนจุน เขตติดต่อกับอำเภอเชียงคำในปัจจุบัน เมื่อเห็นว่าทำเลเหมาะสำหรับที่จะตั้งหมู่บ้านจึงตัดสินใจยึดพื้นที่ราบที่มีแม่น้ำลำธาร 2 สายไหลผ่าน (ลำห้วยยางขามและลำห้วยเกียง) ปักหลักทำมาหากิน ตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านห้วยข้าวก่ำ

ต่อมาได้มีกลุ่มชนเผ่าไทลื้ออพยพตามมาจากแคว้นสิบสองปันนาซึ่งปัจจุบันคือต้นตระกูล “หอมนาม” ประมาณ พ.ศ. 2430 พ่ออุ้ยเขียว ไชยมงคล เห็นว่าบ้านห้วยข้าวก่ำมีคนอยู่กันหนาแน่นมากจึงแยกมาตั้งหมู่บ้านใหม่ทางด้านเหนือของหมู่บ้านห้วยข้าวก่ำและตั้งรกรากบริเวณใกล้ลำห้วย ซึ่งมีความสมบูรณ์ของป่าไม้และสัตว์นานาชนิด การเรียกชื่อหมู่บ้านที่ตั้งใหม่นี้สันนิษฐานว่าเรียกตามสภาพแวดล้อมที่มีฝูงนกกระยางขาวบินข้ามลำห้วยจึงเรียกว่ายางข้ามต่อมาการออกเสียงเพี้ยนเป็น ห้วยยางขาม ในปัจจุบัน

ตำบลห้วยยางขามมีพื้นที่ทั้งหมด 32,500 ไร่ ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ประชากร 5,445 คน 1,682 ครัวเรือน มีผู้จดทะเบียนการแก้ไขปัญหายาเสพติดและความยากจนเชิงบูรณาการรวม 11 หมู่บ้าน 1,229 ครัวเรือน จำนวน 1,413 คน

สภาพภูมิประเทศและเศรษฐกิจชุมชนห้วยยางขาม

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของตำบลห้วยยางขามเป็นที่ราบลุ่มสลับกับภูเขาบางส่วนพื้นที่ลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปทางทิศตะวันตกมีภูเขาประมาณร้อยละ 20 ของพื้นที่มีลำห้วยข้าวก่ำซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญที่สุดไหลมาจากป่าแม่จุนผ่านชุมชนและพื้นที่ทำการเกษตรไปลงแม่น้ำอิง พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลห้วยยางขามมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการเกษตร ในปัจจุบันมีพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกทั้งตำบลจำนวน 21,846 ไร่

อาชีพเกษตรถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนโดยเกษตรกรในพื้นที่ตำบลห้วยยางขามส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียวไว้สำหรับการบริโภคในครัวเรือน ส่วนข้าวเจ้าปลูกไว้ขายพันธุ์ข้าวเจ้าที่นิยมปลูกกันคือ กข.15 และมะลิ 105 และนอกจากปลูกข้าวแล้วชาวบ้านยังปลูกข้าวโพด กระเทียม และทำสวน

พัฒนาการของแผนชุมชนและงานพัฒนาตำบลห้วยยางขาม

- ปี พ.ศ. 2542 ชาวตำบลห้วยยางขามเริ่มมีการจัดทำแผนชุมชนโดยขอรับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) ทำให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งการระดมความคิดเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหา
- ปี พ.ศ. 2543 โครงการชีวิตสาธารณะ ท้องถิ่นน่าอยู่ ได้เข้ามาดำเนินงานในตำบลห้วยยางขาม โดยเน้นการเสริมสร้างคนในชุมชนให้มีจิตใจที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองทำให้เกิดทีมงานในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- ปี พ.ศ. 2545 โครงการพลังแผ่นดิน พลังชุมชน เข้ามาดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำแผนแม่บทชุมชนซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นในการทำแผนแม่บทของตำบล มีการขยายแนวความคิดเรื่องแผนแม่บทชุมชนเข้าไปในองค์การบริหารส่วนตำบลโดยมีทีมงานที่เป็นสมาชิกอบต. และผู้นำในท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการทำแผน
- ปี พ.ศ. 2546 โครงการชีวิตสาธารณะ จัดให้มีโครงการอบต.สัญจรขึ้นโดยมีการวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนเพื่อนำไปสู่การทำแผนแม่บทชุมชน
- ในปีพ.ศ. 2547มีโครงการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) ในช่วงนี้ได้มีกระบวนการพัฒนาแผนแม่บทชุมชนที่เข้มข้นมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจังหวัดอื่นในนามเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ
- ปี พ.ศ. 2548 ได้เกิดศูนย์อำนวยการต่อสู้ความยากจน (ศตจ.)ตำบลห้วยยางขาม อำเภอจุน ได้มีการทำแผนแม่บทชุมชนแก้ไขปัญหาความยากจนขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จำนวน100,000 บาท และองค์การบริหารส่วน

ตำบลห้วยยางขามจำนวน
11,000 บาท (หมู่บ้านละ 1,000บาท)

จากพัฒนาการงานชุมชนดังกล่าวทำให้เกิดกิจกรรมที่เป็นทางออกให้กับชุมชนที่มีหลักคิดพื้นฐานของการเข้าใจความทุกข์(ปัญหา)สาเหตุแห่งทุกข์(ปัจจัยที่ก่อปัญหา)ภาวะของความหมดทุกข์ (การพึ่งตน เอง)และมรรควิธีของการแก้ปัญหา (แนวทางของการพึ่งตนเอง) ได้แก่ การใช้ “ปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ” ทดแทนปุ๋ยเคมีใน

การผลิตจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนและพึ่งตนเองอย่างแท้จริงในปัจจุบัน ชาวบ้านตำบลห้วยยางขามมีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพอย่างชัดเจน 4 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านห้วยยางขามใหม่ หมู่ที่1 มีสมาชิก 45 ครอบครัว
2. บ้านแผ่นดินทอง หมู่ที่ 9 มีสมาชิก 42 ครอบครัว
3. บ้านปงสนุก หมู่ที่ 10 มีสมาชิก 79 ครอบครัว
4. บ้านห้วยยางขามกลาง หมู่ที่ 11 มีสมาชิก 73 ครอบครัว

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เกิดภายใต้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนของตำบลห้วยยางขาม อาทิเช่น กลุ่มทำหน่อไม้แป้นหมู 4 กลุ่มเพาะเห็ดหมู 2 กลุ่มทำไข่เค็มหมู 5 กลุ่มทอดผ้าพื้นเมืองหมู 6 กลุ่มสหกรณ์ปั้มน้ำมันชุมชน กลุ่มสุรากลั่นพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งทุกกลุ่มสามารถถ่ายทอดความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานได้

บทเรียนของชาวบ้านห้วยยางขามอาจไม่มีความสำคัญนักในแง่ของการแข่งขันกับต่างประเทศในรูปของตัวเลขต่างๆ แต่สำหรับครอบครัวเกษตรกรที่ต้องการทางเลือกเพื่อความอยู่รอดปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ คงเป็นคำตอบที่จะช่วยให้ความหวังที่เหี่ยวเฉาฟื้นกลับมาต่อสู้อีกหนหนึ่ง

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ศูนย์การเรียนรู้ปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ

ผลจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อต่อสู้กับความยากจนของชาวบ้านตำบลห้วยยางขามได้ก่อให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มงานพัฒนาในชุมชนหลายอย่าง แต่กลุ่มที่มีความก้าวหน้ากว่ากลุ่มอื่นๆ คือ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานของชาวบ้านในตำบลห้วยยางขามเป็นเกษตรกรทำนาเป็นหลัก ความพยายามที่จะลดต้นทุนการผลิตจึงเป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสนใจมากที่สุด ปุ๋ยอินทรีย์ที่ชาวบ้านสามารถทำใช้เองในราคาไม่แพงและเป็นวัสดุธรรมชาติที่ได้ทั่วไปในชนบทจึงเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุด

ในช่วงเริ่มต้นที่ยังไม่ได้รวมกลุ่มชาวบ้านผสมปุ๋ยกันเองในครอบครัว ตามความรู้ที่ได้จากการดูงาน และทักษะที่ได้รับจากการฝึกอบรมที่หน่วยงานต่างๆเข้ามาส่งเสริม คุณภาพของปุ๋ยในระยะแรกจึงยังไม่ดีนักประกอบกับความเสื่อมของดินในพื้นที่ผ่านการใช้ปุ๋ยเคมีมาเป็นเวลานาน ทำให้ชาวบ้านไม่มั่นใจต่อผลสำเร็จที่จะเกิดจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในปีแรกๆ จึงยังมีการใช้ปุ๋ยเคมีควบคู่กับปุ๋ยอินทรีย์เป็นแนวทางบุกเบิกเริ่มต้นก่อนซึ่งนับเป็นการประกันความเสี่ยงต่อผลผลิตในช่วงเก็บเกี่ยวอย่างชาญฉลาดและมีเหตุผล ซึ่งจากการเริ่มต้นดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่ผ่านการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในปีแรกนั้นได้ข้อสรุปตรงกันว่าค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยลดลงอย่างเห็นได้ชัดสภาพของดินในพื้นที่มีลักษณะร่วนมาขึ้นแตกต่างจากการใช้ปุ๋ยเคมีที่ทำให้ดินแข็งกระด้างและสิ่งที่ชาวบ้านมั่นใจมากที่สุดจากการใช้ปุ๋ยอินทรีย์คือผลผลิตที่ได้ไม่แตกต่างจากการใช้ปุ๋ยเคมี ผลจากการทดลองใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในปีแรกทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นว่าพวกเขาสามารถลดอัตราการใช้ปุ๋ยเคมีลงได้อีกมากในปีต่อไป และจะสามารถเลิกใช้ไปในที่สุด

กิจกรรมแก๊จนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน

จากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ปุ๋ยอินทรีย์ - ชีวภาพ
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 11 ตำบลห้วยยางขาม อำเภोजุน จังหวัดพะเยา
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 35 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 55 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 360 คน
ภาคี (สมทบ)	- เกษตรอำเภอ วิชาการ - พัฒนาชุมชน วิชาการ - มูลนิธิศุภนิมิต อาคารสถานที่
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายจากการทำการเกษตรไร่ละประมาณ 1,500-2,000 บาท / ไร่ / ครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ขยายผลต่อไปยังหมู่บ้านข้างเคียง อย่างน้อย หมู่ละ 10 ครัวเรือน
ผลที่ยั่งยืน	พัฒนาคุณภาพชีวิต มีความปลอดภัยในการ บริโภคพืชผัก ปลอดภัยสารพิษ สุขภาพแข็งแรง

ผู้ประสานงาน

นายวิเชียร เชี่ยวชาญ
เลขที่ 21 หมู่ 2
โทรศัพท์ 087-18477811
นายเสริมศักดิ์ ผั่นคำสอน
เลขที่ 42 หมู่ 5
โทรศัพท์ 089-5596402
นายบุญธรรม จันแสง
เลขที่ 15 หมู่ 1
โทรศัพท์ 089-2643045

ตำบลบ้านเลี้ยว

อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์

“นับถือปู่ตา งามผ้ามัดหมี่ รักษาประเพณีพื้นบ้าน มะขามหวานรสดี
องค์เจดีย์พระธาตุเก่า”

ค้นหาประวัติศาสตร์ตำบลบ้านเลี้ยว

ตำบลบ้านเลี้ยว เป็นตำบลที่มีมานานกว่า 200 ปี ตามคำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ ตำบลบ้านเลี้ยวอพยพมาจากฝั่งตะวันออกคือ เมืองหลวงพระบาง จำปาศักดิ์ เชื่อกันว่าได้หนีภัยสงครามมา ตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ บริเวณที่ราบริมห้วยเลี้ยวซึ่งมีลำน้ำไหลตัดกับห้วยเลี้ยวเมื่อก่อนเรียกว่า บ้านลุ่มใหญ่ เนื่องจากมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มมีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อได้ประสบกับภาวะน้ำท่วมจึงได้อพยพย้ายมาฝั่งตะวันตกประกอบกับได้ย้ายมาจากริมห้วยเลี้ยว จึงได้เรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านเลี้ยว”

ตำบลบ้านเลี้ยวเป็นหนึ่งในอำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอปากท่าประมาณ 13 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดประมาณ 104 กิโลเมตรสภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบเป็นป่าไม้มีที่ราบระหว่างภูเขาสำหรับการเพาะปลูกและที่อยู่อาศัยโดยมีแม่น้ำป่าดไหลผ่าน เดิมตำบลบ้านเลี้ยวมี 10 หมู่บ้าน เมื่อปี 2532 ได้แยกออกเป็น 2 ตำบล คือตำบลสองห้องในปัจจุบันตำบลบ้านเลี้ยวประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง ทำสวนมะขามหวาน โดยเฉพาะมะขามหวานที่นำรายได้และชื่อเสียงมาสู่ตำบลบ้านเลี้ยว

แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลบ้านเลี้ยว

ตำบลบ้านเลี้ยวจัดเป็นตำบลขยายผลแผนชุมชนเริ่มการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองเมื่อปี 2548-2549 โดยการหนุนเสริมจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคเหนือ ภายใต้ศูนย์ประสานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน (ศตจ.ปชช.) ซึ่งสนับสนุนงบประมาณผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เพื่อก้าวให้พ้นจากความยากจนโดยชุมชนเอง

กระบวนการขั้นตอนดำเนินการจัดทำแผนชุมชนตำบลบ้านเลี้ยว

1. ประชุมเวทีระดับตำบลเพื่อทำความเข้าใจและค้นหาแกนนำในการทำงาน
2. อบรมทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลของคณะทำงาน
3. จัดเก็บข้อมูลครัวเรือน หมู่บ้าน
4. จัดเวทีสรุป วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาในระดับหมู่บ้าน (กำลังดำเนินการ)
5. สังเคราะห์ข้อมูล
6. บันทึกข้อมูลจัดทำรูปเล่มแผนชุมชนระดับตำบลและนำเสนอ
7. การดำเนินงานตามแผนชุมชน

กระบวนการแผนแม่บทชุมชนเกิดอะไรกับชุมชน

1. ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน
2. มีข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในการวางแผนการพัฒนา
3. สร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี ความรับผิดชอบของชุมชนและคณะทำงาน
4. เกิดผู้นำทางธรรมชาติและความรับผิดชอบของผู้นำทางการ
5. เกิดการทำงานเชื่อมโยงแผนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีกิจกรรมตามแผนสามารถแก้ไขปัญหาได้

หน่วยงานภาคีร่วมพัฒนา

- > ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อ.ปากท่า
- > องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเลี้ยว
- > สถานีอนามัยตำบลบ้านเลี้ยว
- > สำนักงานเกษตรอำเภอปากท่า
- > สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปากท่า

รายได้		
ที่	ประเภทอาชีพ	จำนวนเงิน
1	การเกษตร	8,855,186
2	เงินเดือน	4,104,144
3	แปรรูปผลิตภัณฑ์	387,300
4	ค้าขาย	855,900
5	ลูกหลานส่งให้	763,600
6	บริการ	2,308,088
7	ดอกเบี้ย	155,000
8	อื่น ๆ	93,600
	รวม	57,522,810

รายจ่าย		
ที่	ประเภทอาชีพ	จำนวนเงิน
1	หมวดการผลิต	4,107,568
2	หมวดอาหารและยา	21,448,268
3	หมวดสินค้าปลีก	2,159,232
4	หมวดการศึกษา	2,313,996
5	หมวดงานสังคม	144,924
6	หมวดบันเทิง	650,432
7	หมวดฟุ่มเฟือย	2,308,088
8	หมวดอำนวยการ	
	ความสะอาด	5,552,540
9	หมวดหนี้สิน	8,699,309
10	อื่นๆ	1,972,128
	รวม	47,631,441

หลักคิดกระบวนการแผนชีวิตชุมชน

แผนแม่บทชุมชนจะบอกถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนว่าจะเดินไปทิศทางใด เพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนในชุมชน ปัญหาของชุมชนซึ่งแผนแม่บทชุมชนมีโอกาสนำไปสู่การปฏิบัติได้หากคิดอยู่บนพื้นฐาน

1. การพึ่งพาตนเอง
2. การพัฒนาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การดำเนินการแบบเศรษฐกิจพอเพียง
4. ดำเนินการในลักษณะกลุ่มหรือองค์กร
5. ดำเนินการเพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และสร้างมูลค่าเพิ่ม
6. การใช้ข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน ทั้งข้อมูลจากกระบวนการเรียนรู้ในเวทีชุมชน และเรียนรู้จากนอกชุมชน
7. แผนแม่บทชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวมกิจกรรมมีความเชื่อมโยงสอดคล้อง และเกื้อกูลกันในทุกๆ ด้าน

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. ศูนย์การเรียนรู้ครบวงจร จากกระบวนการแผนชุมชนทำให้เกิดศูนย์การเรียนรู้เกษตรยั่งยืนแบบครบวงจร ในศูนย์การเรียนรู้มีการเรียนรู้เรื่องต่างๆ เช่น การผลิตเตาที่สามารถประหยัดพลังงาน การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำน้ำหมักชีวภาพ อาชีพการเพาะเห็ด แปรรูปลูกผสมสวนครัว เตาประหยัดพลังงาน เป็นต้น โดยมีศูนย์เรียนรู้ 4 ศูนย์แยกตามหมู่บ้านดังนี้

- ✦ หมู่ที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพันธุ์ปลา

- + หมู่ที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน การปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้
- + หมู่ที่ 6 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง
บ้านภูมิปัญญาท้องถิ่นจากเศษวัสดุในชุมชนท้องถิ่น
- + หมู่ที่ 6 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เกษตรยั่งยืนครบวงจร

2. การทำผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุจากป่า จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้มีการตั้งกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จากเศษวัสดุจากป่าที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น เดิมมีสมาชิกซึ่งเป็นกลุ่มเยาวชน 10 คน ปัจจุบันมีประมาณ 35 คน จากการทำผลิตภัณฑ์เศษวัสดุจากป่าสามารถสร้างรายได้เดือนประมาณ 3,000+5,000 บาท/คน

3. น้ำดื่มชุมชน จากการเก็บข้อมูลแผนชุมชนทำให้ทราบจำนวนการซื้อน้ำดื่มในชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนได้ตั้งกลุ่มผลิตน้ำดื่มขึ้นเอง สมาชิกที่ผลิตน้ำดื่มเป็นคนในชุมชนได้มีการลงหุ้นเพื่อผลิตน้ำดื่มหุ้นละ 100 บาท

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนได้รวมตัวกันอนุรักษ์ปลาโดยได้จัดการอนุรักษ์ที่เรียกว่า “วังปลา” เพื่อเป็นการรักษาพันธุ์ปลาให้มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถแพร่ขยายพันธุ์ปลาและเป็นการเพิ่มจำนวนปลา/พันธุ์ปลา

5. การอนุรักษ์การทำบายศรีพระยานคร ปัจจุบันการทำบายศรีเป็นเรื่องที่ละเลียดอ่อนและทำยากทำให้คนรุ่นหลังไม่ค่อยสนใจที่จะทำ จึงได้เกิดการรวมกลุ่มจากผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการทำบายศรีเพื่อถ่ายทอดให้คนรุ่นหลังซึ่งได้เกิดหลักสูตรการเรียนการสอนขึ้นในโรงเรียน เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้และให้เด็กนักเรียนได้ทดลองทำกันอย่างจริงจัง

6. การจัดระเบียบคุ่ม พื้นฟูพัฒนาระบบคุ่มในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาจากบ้านตนเองคุ่มของตนเองมาก่อนถึงระดับหมู่บ้าน โดยได้รับการสนับสนุนจาก อบต.

ผู้ประสานงาน

นายเจียบ สวัสดิ์

50/ 1 หมู่ 5 ต.บ้านเสี้ยว

อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์ 43160

โทร. 089-5664157

นาง นงเยาว์ ทาต่อย

56 หมู่ที่ 1 ต.บ้านเสี้ยว

อ.ปากท่า จ.อุตรดิตถ์ 43160

โทร. 055-451555

ตำบลคุยบ้านโอง

อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร

ย้อนอดีตชุมชนตำบลคุยบ้านโอง

คุยบ้านโอง เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร เดิมทีเป็นส่วนหนึ่งของตำบลวังตะแบกได้ขอแยกตัวออกมาเป็นตำบลคุยบ้านโองเมื่อปีพ.ศ. 2512 สำหรับชื่อตำบล “คุยบ้านโอง” นั้นจากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่อธิบายว่าคำว่า “คุย” เป็นภาษาถิ่นหมายถึง ที่สูง ส่วนคำว่า “โอง” เพี้ยนมาจากชื่อสัตว์ คือ “ละอง” สัตว์ประเภทเดียวกับควาญซึ่งเมื่อก่อนมีชุกชุมมากเนื่องจากเดิมตำบลคุยบ้านโองมีสภาพเป็นป่ารกทึบดังนั้นจึงหมายถึงพื้นที่ (สูง) ที่เต็มไปด้วยตัวละอง

ตำบลคุยบ้านโองมีหมู่บ้านในเขตการปกครอง 8 หมู่บ้าน ประชากร 2,275 คน จำนวน 1,029 ครัวเรือน ประชากรในพื้นที่มีความ

สัมพันธ์กันแบบเครือญาติมีความสามัคคีกันเป็นอย่างดีชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก มีประเพณีที่ดั้งเดิมที่ยึดถือและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมาเนิ่นนาน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ก่อนเจดีย์ทราย เจดีย์ข้าวเปลือก ประเพณีรับขวัญข้าว แห่นางแมว ประเพณีการเลี้ยงโรงนา ประเพณีการการทรงยายข้าว ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีกินส้มตำคั่ว ประเพณีการแห่เทียนจำนำพรรษา เป็นต้น ซึ่งประเพณีเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับศาสนาและวิถีชีวิตทำกินแบบชาวนาชาวไร่อันเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านแห่งนี้

การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

แม้วิถีชีวิตของชาวบ้านคุยบ้านโองจะดูเรียบง่ายคล้ายภาพจำลองของชาวนาในการรับรู้ของคนทั่วไป คือ ปลูกข้าวเพื่อกินมีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยอยู่อย่างพอเพียงแต่เมื่อมีระบบชลประทานได้เข้ามาสู่ตำบลชาวบ้านสามารถใช้น้ำเพื่อการปลูกข้าวได้ตลอดทั้งปี ดังนั้นการใช้ที่ดินและระบบการผลิตของชาวบ้านตำบลคุยบ้านโองก็เริ่มเปลี่ยนไปมีการทำนาเพิ่มมากขึ้น จากเพียงปีละครั้งเป็นปีละ 2-3 ครั้ง ผลที่ตามมาคือการใช้ปุ๋ย ใช้น้ำ ฆ่าหญ้า ฆ่าแมลง เพิ่มแรงงาน เพิ่มกล้าข้าว และเพิ่มทุนลงไปนานาข้าว โดยหวังผลผลิตที่ดีเป็นผลตอบแทนทำให้สภาพดินทรุดโทรมผลผลิตตกต่ำ สุขภาพเริ่มแย่และอาหารตามท้องทุ่งธรรมชาติที่แต่เดิมได้จับกินอย่างปู ปลา กุ้ง

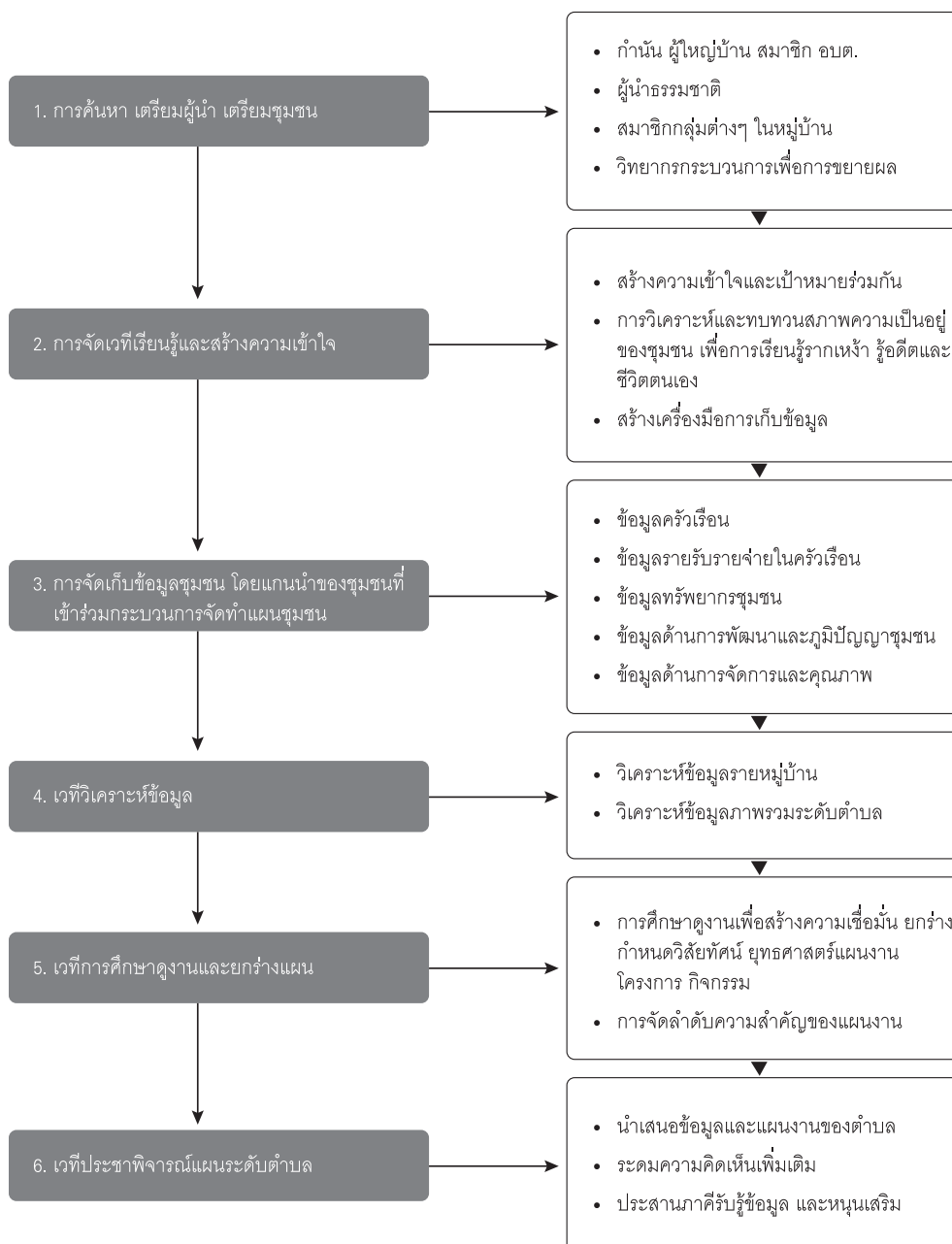
หอย และพืชผักริมคันนาหายไปจากวิถีชีวิตชาวนาอย่างเสียบๆ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้เกิดการตั้งคำถามจากคนในชุมชนว่าเพราะเหตุใดคุณภาพชีวิตจึงย่ำแย่ลงเรื่อยๆ ทั้งๆ ที่ในเมื่อพวกเขาขยันทำงานกันอย่างหนักจากการทำน่าน้ำฟ้าปีละครั้งมาเป็นการทำนาด้วยอาศัยน้ำจากระบบชลประทาน ปีละ 2-3 ครั้ง แต่ภาระหนี้สินยิ่งมากขึ้นในชีวิต

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร?

พวกเขายังขยันไม่พอหรือ?

หรือมีสิ่งอื่นใดที่พวกเขาทำผิดพลาดไป?

กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลคูยบ้านโอง

กระบวนการพัฒนาของคนและแผนชุมชนในตำบลคุยบ้านโอง

โดยเริ่มจากกลุ่มผู้นำชาวนาได้มีการแลกเปลี่ยน โดยรวบรวมเพื่อนบ้านที่ประสบปัญหาเหมือนกันในเบื้องต้นมีจำนวน 10 คน มานั่งพูดคุยถึงปัญหาหลักร่วมกันและเริ่มคิดหาทางออกว่าทำอย่างไรพวกเขาจึงจะสามารถทำให้ความสมดุลของธรรมชาติกลับคืนมาเหมือนเช่นเดิม ทำให้ในนามีสัตว์ เช่น กบ เขียด ปลา ปู ในนา มีอาหารการกินสมบูรณ์และทำอย่างไรให้สุขภาพของตนเองกลับมามีดีกว่าที่เป็นอยู่

จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อปีพ.ศ.2544 ชาวบ้านคุยบ้านโองและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โครงการ SIF.ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้มีการร่วมปรึกษาหารือ เกิดการจัดทำแผนชุมชนเพื่อค้นหาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบลพร้อมกับแนวทางการแก้ไข

และในปี 2548-2549 ได้รับการต่อยอดงบประมาณจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ในการสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองอีก 100,000 บาท ต่อยอดกิจกรรม ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ - กลุ่มทำนาปลอดสารพิษ

ชาวบ้านคุยบ้านโองมองเห็นแล้วว่า ทุกวันนี้พวกเขาสามารถลดต้นทุนการทำนาได้มากขึ้น พวกเขาสามารถมองเห็นอนาคตที่ดีขึ้น และกลุ่มเกษตรธรรมชาติที่เกิดขึ้นนั้นก็เป็นตัวจุดประกายให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ จนเกิดกลุ่มอาชีพและกลุ่มการทำงานดูแลชุมชนในด้านต่างๆ ตามมามากมาย ดังเช่น กลุ่มอาชีพไข่เค็ม กลุ่มอาชีพทำไม้กวาด กลุ่มจักสาน เปลไม้ไผ่ กลุ่มอาชีพจักสาน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มผู้เลี้ยงวัว ชุมชนชาวสวน กลุ่มอนุรักษ์ไก่พื้นเมือง กลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มผลิตข้าวพันธุ์ดี และกลุ่มโรงสีชุมชนตำบล เป็นต้น

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด

จากการทดลองปฏิบัติจริง กลุ่มเกษตรธรรมชาติคุยบ้านโองมีสูตรปุ๋ยต่างๆ รวมไปถึงสมุนไพรควบคุมแมลงที่น่าสนใจและเหมาะกับสภาพพื้นที่คุยบ้านโองดังต่อไปนี้ ปุ๋ยอินทรีย์ ฮอริโมนเร่งต้น ฮอริโมนเร่งผล สมุนไพรสด สารขับไล่แมลง เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนของการทำนาทั้งสองประเภทของนา นาที่ใช้ปุ๋ยเคมีมีต้นทุนสูงเป็นจำนวนเงินถึง 2,500 บาท ต่อไร่ ขณะที่นาธรรมชาติ หรือนาที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์มีต้นทุนอยู่ที่ 1,500-1,600 บาท ต่อไร่หรืออาจน้อยเป็นเงินจำนวนเพียง 800-920 บาท ต่อไร่หากเป็นข้าวนาปี

เปรียบเทียบต้นทุนการใช้ปุ๋ยต่างประเภทในนาข้าว

ประเภทนาที่ใช้ปุ๋ยต่างกัน	จำนวนต้นทุนต่อไร่ (บาท/ไร่)
นาที่ใช้ปุ๋ยเคมี	2,500
นาที่ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (นาธรรมชาติ)	
• ข้าวกข.	1,500-1,600
• ข้าวนาปี	800-920

ความรู้ที่ได้ นอกจากจะมีการถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในชุมชนแล้ว พวกเขายังรวมตัวกันตั้งศูนย์ถ่ายทอดบริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับตำบลอีกทั้งมีการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สู่ภายนอกอีกด้วย อย่างไรก็ตามสิ่งที่พวกเขาเรียนรู้และค้นหาก็ยังไม่หยุดนิ่งเพราะในขณะนี้ปุ๋ยอินทรีย์ที่พวกเขาทำขึ้นมาใช้ในการทำนาเป็นหลักก็จริงแต่เขายังได้เริ่มทำการทดลองใช้ในไร่มันซึ่งผลที่ได้ยังไม่สรุปออกมาแน่ชัดเรียกได้ว่าอยู่ในขั้นของการทดลอง

กิจกรรมแก๊จจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุน

จากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เกษตรธรรมชาติผักปลอดสารพิษ ปุ๋ยอัดเม็ด
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 1 ตำบลคูยบ้านโอง อำเภอพรานกระต่าย
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 74 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 58 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 147 คน
ภาคี (สมทบ)	เกษตรตำบลให้ความรู้ด้านวิชาการ
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายในการซื้อผักสวนครัวบริโภค เฉลี่ยเดือนละประมาณ 900-1,200 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ขายให้คนในชุมชนรับประทานเป็นอาหาร ปลอดสารพิษ
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	สุขภาพคนในชุมชนแข็งแรง

ผู้ประสานงาน

นายมนตรี จันทระนตร
32/1 หมู่ 1 ต.คูยบ้านโอง
อ.พรานกระต่าย
จ.กำแพงเพชร
โทรศัพท์ 081-0360271

กรณีศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตำบลบ้านใหม่

อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

วิถีความเป็นมาชุมชนตำบลบ้านใหม่

นับย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2500 ในเขตตำบลบ้านใหม่ปัจจุบันคือ พื้นที่ “ป่าดงอีจาน” ที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง ของจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าดงดิบหนาแน่น เต็มไปด้วยสัตว์นานาชนิด กินเนื้อที่กว้างจากอำเภอโชคชัย ครบุรี จักราช หนองบุญมาก (หนองบุญนา) จนถึงรอยต่ออำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์ ป่าดงอีจานกว้างใหญ่ไพศาล สุดลูกหูลูกตา ถูกทำลายลงเรื่อยๆ จากการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกมีถนนดินลูกรังจากโชคชัย มีการสัมปทานทำไม้ต่างๆ เช่นสัมปทานไม้ซุง สัมปทานพื้นที่เป็นเชื้อเพลิงรถจักรไอน้ำ สัมปทานถ่านไม้ใช้หุงต้ม ไม่ว่าจะเป็นไม้เล็ก ไม้ใหญ่ใช้ได้หมด จนถึงปี พ.ศ.2506-2507 ป่าดงอีจาน ถูกทำลายเกือบหมด หลังจากนั้นนโยบายปลูกพืชไร่ ปอ มัน ข้าวโพด จากรัฐบาล พื้นที่ป่าถูกทำลายไม่มีโอกาสฟื้นตัว ป่าไม้กลับกลายเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่ผลประโยชน์ตอบแทน คั้นเงินรายได้เกษตรกร และรายได้มหาศาลจากต่างประเทศที่ไหลเข้ามาประเทศไทย จากการขายผลผลิตจากการเกษตร

ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

งานปรีชาสงคราม จะจัดหลังจากการออกพรรษา 3 วัน ณ วัดป่าสมบุรณ์ ทุกๆ ปีจะมีพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกา มาปฏิบัติธรรมในป่า 10 วัน เป็นจำนวนมากกว่า 1,000 รูป ประชาชนวันละกว่า 3,000 คน

การขับร้องสรภัญญะ หรือในบางท้องถิ่นเรียกว่า สรภัญญ์ เป็นบทสวดที่มีท่วงทำนองไพเราะ เพลงขับแห่งภูมิปัญญา เพื่อบูชาองค์พระรัตนตรัย และขับกล่อมอบรมจิตใจ อุบาสก อุบาสิกา ในภาคอีสานนิยมสวดในวันถือศีล อุโบสถ งานชุมนุมการกุศลระหว่างเข้าพรรษาในวันธรรมสวนะ งานทอดเทียน หรืองานบุญประจำปีของหมู่บ้าน และจัดการประกวดอยู่ตลอด

การบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีรับขวัญให้กับแขกที่มาเยือน การผูกมิตร ผูกเกลอหรือบุคคลที่เสียขวัญจากสิ่งที่ไม่พอใจ

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากทำแผน และการสนับสนุนจากหน่วยงาน ได้แก่

หมู่ 1 ผลิตหัวอาหาร (ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. 110,000 บาท) กลุ่มเลี้ยงหมู เหยิงหมู กลุ่มแปรรูป

หมู่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสะสมสมุนไพร กลุ่มสตรีพวงหรีด (งบสหกรณ์ 80,000 บาท) โรงสีชุมชน (งบ SIF 170,000 บาท) กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ (สินเชื่อจากธนาคารออมสิน 1 ล้านบาท, เงินหมุนเวียน อบต. 200,000 บาท)

หมู่ 3 กลุ่มวัยว้าว กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มปลูกผัก กลุ่มวัฒนธรรมดนตรีปีพาทย์

หมู่ 4 กลุ่มแปรรูปข้าว (งบสหกรณ์ 40,000) กลุ่มสินค้าของใช้ลดรายจ่าย (งบ อบต. 130,000 บาท) กลุ่มหัตถกรรมหินทราย กลุ่มทำนาไร่สารพิษ

หมู่ 5 กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ (งบ อบต. เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย 190,000 บาท) กลุ่มแปรรูปข้าวเกรียบสมุนไพร ศูนย์เรียนรู้ทอผ้า

หมู่ 6 กลุ่มแปรรูปผลผลิตมะม่วง กลุ่มตลาดชุมชน

หมู่ 8 โรงสีชุมชน (งบ SIF.)

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ป่าชุมชนบ้านใหม่สมบูรณ์

จากการที่ชาวบ้านพลิกบทบาทจากผู้ที่เคยทำลายในอดีตมาเป็นร่วมกันอนุรักษ์ในปี พ.ศ.2534 เป็นต้นมา ป่าชุมชนก็กลับฟื้นคืนความเป็นป่า ให้ชีวิตใหม่แก่ชาวบ้าน การดูแลกันระหว่างคนกับป่า จึงกลายเป็นความผูกพันความหวงแหนในทรัพยากรที่จะสืบทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน การอนุรักษ์ป่าให้ฟื้นคืนสภาพเดิม แก่นำชาวบ้านได้นำบทเรียนในอดีตมาปลูกจิตสำนึกของชุมชนให้ร่วมกันรักษาป่า มีเวทีชาวบ้านเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกัน ออกมาตรการสังคมในการใช้ประโยชน์จากป่า กำหนดเขตป่า ป่าอนุรักษ์ ป่าใช้สอย และพื้นที่ทำกินของพี่น้องชาวบ้านในชุมชนและพื้นที่ชุมชนอื่นที่มีเขตติดต่อกัน โดยร่วมกันกำหนดแนวเขตอย่างชัดเจนและสันติวิธี เพื่อป้องกันการบุกรุกป่า

การอนุรักษ์และการดูแลป่าชุมชน

1. จัดทำแนวเขตป่าชุมชนตำบลบ้านใหม่
2. จัดทำแนวเขตป้องกันไฟป่า โดยใช้รถไถ ทำทางกันไฟในฤดูร้อน มีการอบรมการดับไฟป่า
3. ชาวบ้านทุกคนจะเป็นยามคอยเฝ้าระวัง เมื่อบุคคลเขามาตัดไม้ในเขตป่าหรือเมื่อเกิดไฟป่าจะต้องรีบแจ้งให้ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านทุกคนช่วยกัน แก้ไขปัญหาทันที
4. พระสงฆ์ที่จำพรรษาในสำนักสงฆ์ได้ประชุมกับชาวบ้านถึงประโยชน์ของป่าและมีแนวคิดที่จะรักษาพันธุ์พืชในป่า คือมีการอนุรักษ์ห้ามทำลายและมีขยายพันธุ์พืช เช่น ผักหวาน ผักอีหนูและสมุนไพรไว้มิให้ทำลาย ปลูกเพิ่มเติมทุกปี จะเก็บผักหวานปีเว้นปี จนในปัจจุบันนี้ ต้นผักหวาน ได้เติบโตเป็นไม้ยืนต้นออกผลให้ขยายพันธุ์ให้ชาวบ้านนำไปปลูกในสวนเป็นจำนวนมาก สามารถนำมาประกอบอาหาร และเพิ่มรายได้มาก
5. ห้ามนำไม้ในป่าชุมชนไปใช้ประโยชน์โดยเด็ดขาด ยกเว้นในกรณีที่ดินไม้ตายโดยธรรมชาติและต้องนำมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน
6. มีโครงปลูกป่าเพิ่มเติม เช่นปลูกในวันสำคัญต่างๆ อาทิ ในวันแม่ 12 สิงหาคม วันเข้าพรรษา และเมื่อมีคณะศึกษาดูงาน
7. มีการรวบรวมข้อมูลป่าชุมชน ศึกษาพันธุ์พืช ประโยชน์ของป่า เพื่อจะทำสื่อความรู้

8. มีโครงการการบวชป่า การทอดผ้าป่าพันธุ์ไม้โดยการนำของ เจ้าคณะจังหวัด พระธรรมวงศาจารย์ พระครูวินัยธรนิคม สิริวัฒนโน และทาง หน่วยราชการป่าไม้

ผลประโยชน์ที่ได้จากป่าชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้มีรายได้ ลดรายจ่ายพึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. ได้อาหารและสมุนไพรจากพืชและสัตว์ในป่าชุมชน เช่น เห็ดป่า ผักพื้นบ้านจำพวก ผักหวาน กระเจียว กระบุง สมุนไพร เช่น หนอนตายยาก กระชายดำ ม้ากระทืบโรง ฯลฯ เมื่อถึงฤดู ชาวบ้านในตำบลบ้านใหม่และตำบลใกล้เคียงจะมาเก็บเห็ดป่า ผักพื้นบ้าน และสัตว์เช่น กบ อึ่งอ่าง แต่ละคนจะมีรายได้ไม่ต่ำกว่าคนละ 100 บาท
2. ได้ใช้สอยไม้ที่แห้งตายโดยธรรมชาติ
3. จัดเป็นแหล่งการเรียนรู้และพักผ่อนให้กับเยาวชน เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. จัดเป็นสถานปฏิบัติธรรม เป็นเขตบวรธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสที่เฝ้าธรรม โดยในแต่ละปีจะมีผู้มาร่วมปฏิบัติธรรมไม่ต่ำกว่า 1,000 ราย
5. ในฤดูร้อนจะมีน้ำซับซึมออกมาภูเขา ยิ่งความชุ่มชื้นและมีระดับน้ำใต้ดินที่เพียงพอในการเพาะปลูกและยังใช้เป็นทำเลเลี้ยงสัตว์

■ **กลุ่มออมทรัพย์บ้านใหม่อุดม สร้างฐานการออมและดูแลสวัสดิการชุมชน**

กลุ่มออมทรัพย์บ้านใหม่อุดมมีสมาชิก 425 คน เงินทุน 860,000 บาท มีการฝากเงินทุกวันที่ 3 ของเดือน และปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ ทุกวันที่ 5 ของเดือนปันผลทุก 6 เดือน และได้จัดสวัสดิการในเรื่องต่างๆ เช่น ทุนการศึกษาทุนละ 200 บาท 20 ทุน สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการผู้พิการ/ผู้ยากลำบาก ช่วยเหลือโดยการฝากสัจจะ แล้วให้ผู้ยากไร้สามารถได้รับสวัสดิการจากกลุ่มออมทรัพย์ได้ รวมทั้งการช่วยเหลือเป็นข้าวสาร อาหารแห้ง ฌาปนกิจต่อผู้ยากไร้ เกิดกิจกรรมกลุ่มอาชีพที่ต่อเนื่องจากกลุ่มออมทรัพย์ ได้แก่ กลุ่มพวงหรีด กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสมุนไพร (ภูมิปัญญา) กลุ่มออมทรัพย์เป็นฐานทุนการพัฒนาที่สำคัญ ทำให้เกิดอาชีพ/รายได้เสริม และการเพิ่มมูลค่าผลผลิต

รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชน ลดปัญหาความยากจน

1.	กลุ่มแปรรูปข้าว 32 ครอบครัว รายได้ $1,200 \times 12$ เดือน	=	460,800	บาท
2.	กลุ่มแปรรูปพริก 12 ครอบครัว $\times 700 \times 12$ เดือน	=	100,800	บาท
3.	กลุ่มหัตถราย 17 ครอบครัว $\times 5,000 \times 12$ เดือน	=	1,020,000	บาท
4.	กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน $27 \times 600 \times 12$ เดือน	=	194,400	บาท
5.	กลุ่มผู้สูงอายุ $500 \times 13 \times 12$ เดือน	=	78,000	บาท
6.	กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ 52 ครอบครัว $\times 20,000$ บาท $\times 12$ เดือน	=	12,480,000	บาท
7.	กลุ่มเลี้ยงวัว 12 ครอบครัว $\times 20,000 = 1$ ปี	=	240,000	บาท
8.	กลุ่มเลี้ยงหมู 18 คน 300 บาท $\times 12$ เดือน	=	64,800	บาท
9.	กลุ่มพวงหรีด + ดอกไม้จันทน์ 13 คน $\times 1,500 \times 12$ เดือน	=	234,000	บาท
10.	กลุ่มสมุนไพร 8 คน $\times 200 \times 12$ เดือน	=	19,200	บาท
11.	กลุ่มปลูกผักผสมผสาน 30 ครอบครัว $\times 1,800 \times 12$ เดือน	=	648,000	บาท
12.	กลุ่มข้าวเกรียบสมุนไพร 12 ครอบครัว $\times 400 \times 12$ เดือน	=	57,600	บาท
สรุปกิจกรรมรวมที่แก้ไขปัญหาความยากจนต่อปี			15,357,600	บาท

ผู้ประสานงาน

นางจินดา บุษสระเกษ
3 หมู่ 2 ต. บ้านใหม่
อ. หนองบุญนาก
จ. นครราชสีมา
โทร. 081-0740379

ตำบลบึงโขงหลง

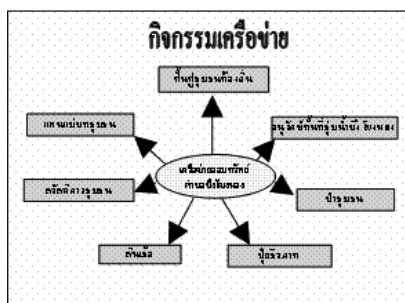
อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคาย

ตำบลบึงโขงหลง อยู่ห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 220 กิโลเมตร พื้นที่ติดกับอำเภอบึงโขงหลง ระยะทางโดยประมาณ 1.3 กิโลเมตร ประกอบไปด้วยเนื้อที่ 107.64 กิโลเมตร หรือประมาณ 67,275 ไร่ สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบป่าเชิงเขามีหนองน้ำขนาดใหญ่ คือบึงโขงหลง ประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน ประชากรจำนวนทั้งสิ้น 6,618 คน แยกเป็นชาย 3,206 คน หญิง 3,412 คน อาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตรกรรม รับจ้าง รับราชการ และค้าขาย

จุดเด่นของชุมชนคือมีพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ติดกับอ่างเก็บน้ำบึงโขงหลง ซึ่งเป็นอ่างขนาดใหญ่มีพันธุ์ปลาและพันธุ์นกเป็นจำนวนมากและมีแหล่งท่องเที่ยว คือ หาดคำสมบูรณ์ อ่างเก็บน้ำบึงโขงหลงสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมอาชีพการประมง น้ำจืด การเลี้ยงสัตว์ และส่งเสริมพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวหาดคำสมบูรณ์ ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญ และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์พื้นเมืองและการให้บริการนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัด

แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลบึงโขงหลงได้ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบล ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ หรือองค์กรเอกชนต่างๆ ได้มีการระดมแนวคิดแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านตำบลให้มีความเจริญก้าวหน้า และเข้าถึงประชาชนที่อยู่ในชุมชน เพื่อกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง โดยยึดคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีความสัมพันธ์กับภาคีท้องถิ่นและทำงานแบบบูรณาการ แผนชุมชนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของคนในชุมชน ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสู่ความยั่งยืนเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ปีงบประมาณ 2548-2549 ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) ภายใต้นโยบายการแก้ไขปัญหาสังคมและลดความยากจนของรัฐบาล สนับสนุนให้เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองใช้นวัตกรรมแผนแม่บทชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมและลดความยากจน ตำบลบึงโขงหลงจึงได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำชีวิตชุมชนพึ่งตนเองกับตำบลอื่นๆ ในภาคอีสานอีกจำนวน 479 ตำบล ในการใช้แผนชีวิตชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนเพื่อหนุนเสริมให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมาย คณะทำงานแผนแม่บทชุมชนตำบลบึงโขงหลงใช้คณะทำงานกลุ่มออมทรัพย์ตำบลบึงโขงหลงเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำธรรมชาติ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ครู อาจารย์และกลุ่มเยาวชน ได้ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาคีท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากประชาชนในตำบล ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของคนในชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดเอง

ผลจากการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าวทำให้เกิดกิจกรรมในการพัฒนาตำบลขึ้นในหลายๆ กิจกรรม และได้รวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ที่ชุมชนเผชิญอยู่ ได้แก่

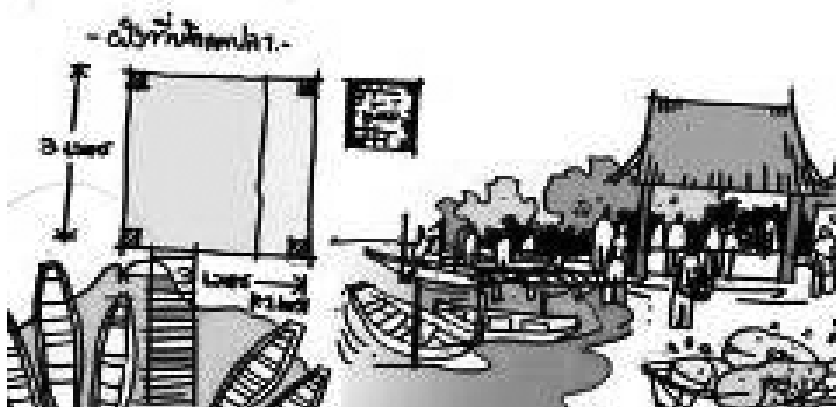
1. **การแก้ไขปัญหาด้านที่ดิน** มีการจัดประชาคมเรื่องการแก้ไขปัญหาที่ดินทุกเดือน จัดทีมงานเพื่อแบ่งหน้าที่ไปติดตามเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัย และมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดทำเอกสาร และแบบฟอร์มการสำรวจ ผู้ที่มีความเดือดร้อน เรื่องไม่มีเอกสารสิทธิ์ที่อยู่อาศัยและไม่มีที่อยู่อาศัย มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ร่วมกับภาคี สรุปข้อมูลผู้มีปัญหาที่อยู่อาศัยทั้งตำบล โดยผู้มีปัญหาด้านที่ดินจำนวน 146 คน ซึ่งได้รวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

2. **การจัดการป่าชุมชน** มีการระดมความคิดการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้แก่เยาวชนและคนในชุมชน เพื่อจัดทีมดูแลป่าชุมชน จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน/จัดทำป้ายบอกชื่อต้นไม้/พืชสมุนไพร/ทางเดินป่าเชิงอนุรักษ์ ปลุกพันธุ์ไม้หายาก ดอกไม้ป่าเพื่อเผยแพร่ปลูกในที่ดินสาธารณะ เช่น โรงเรียน ดอนปู่ ป่าช้า วัด จัดเก็บข้อมูลพันธุ์ไม้ป่าอำเภอบึงโขงหลง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ ประชาสัมพันธ์ปลูกป่าในที่สาธารณะ ป่าชุมชน พิธีกรรมบวชต้นไม้ ในช่วงหลังเทศกาลวันสำคัญต่างๆ (ช่วงฤดูฝน) และเชื่อมโยงกิจกรรม การปลูกป่า และการอนุรักษ์ป่าต่อชุมชนอื่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อขยายผล โดยมีท่านพระอาจารย์บุญสม สุภาจาโร

3. **การพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง** ทำแนวเขตห้ามจับปลาบึงโขงหลง ระยะ 500 เมตร จากฝั่ง ในช่วงฤดูวางไข่ ทำพิธีสวดแข่งน้ำ เพื่อไม่ให้ชาวบ้านจับปลาในฤดูวางไข่ จัดเก็บข้อมูลเรื่องพันธุ์ปลา เพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ (ทำนบป้องกันพันธุ์ปลา) ติดตามประเมินผล อย่างมีส่วนร่วมโดยภาคีท้องถิ่น และชุมชน เยาวชนร่วมปลูกต้นไม้ พื้นที่บนเกาะกลางน้ำ เพื่อรักษาระบบนิเวศน์ ชุมชนร่วมรักษาความสะอาดสภาพแวดล้อมแหล่งน้ำบึงโขงหลง โดยการเก็บขยะในสถานที่ท่องเที่ยว จัดทำประชาสัมพันธ์ แผ่นพับ โบว์ชัวร์ เรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำบึงโขงหลง

ปรับปรุงแพปลา ลดผลกระทบต่อ

ผู้ประสานงาน

นายประสิทธิ์ชัย แสงสว่าง
40 หมู่ 4 ต.บึงโขงหลง
อ.บึงโขงหลง จ.หนองคาย
โทรศัพท์ 087-0539139
นางกานดาพร ไชยปากดี
104 หมู่ 4 ต.บึงโขงหลง
อ.บึงโขงหลง จ.หนองคาย
โทรศัพท์ 081-0515639

4. ด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งระดับอำเภอ และชุมชน ส่งการเป็นองค์ความรู้ ในการสืบทอดมรดกวัฒนธรรม พื้นฟูวัฒนธรรมลงแขกเกี่ยวข้าว, ตีกลองลงวัด (เรียกชาวบ้าน เขียวชนพัฒนาวัด และชุมชน), ก่อปะทาย (เจดีย์ทราย, เจดีย์หิน แล้วเอาไปทำประโยชน์ (ทางเท้า, ถนน, ถนนที่วัด), รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ช่วงเทศกาลสงกรานต์ จัดการแข่งขันผญา, สรรพัญญะร่วมแรงเพื่อพัฒนาในชุมชนโดยการใช้บุญประเพณี โดยการร่วมลงแรง อนุรักษ์สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลดอนปู่ตา ศาลาไม้วัด หอระฆัง พื้นฟูสถาปัตยกรรมเก่าแก่ รื้อฟื้นอาชีพดั้งเดิมของชุมชน เช่น เซ็นผ้าฝ้าย ย้อมคราม ดนตรีพื้นเมือง พื้นฟูและรื้อฟื้นประเพณีชาวบ้านประเพณีวัฒนธรรม ประเพณี (ผญา นักกลอนอีสาน) ช่าง (ปลูกบ้านใช้สลักแทนตะปู)

5. ด้านการส่งเสริมอาชีพและการทำปุ๋ยชีวภาพ หนุนเสริมองค์ความรู้ หลักการวิธีการทำ การวางแผนบริหารจัดการเครือข่ายอาชีพในชุมชน (เกษตร, เย็บผ้า, จักสาน, ทอผ้า, ทอเสื่อ) จัดฝึกอบรมการทำเกษตรแบบพึ่งตนเอง เช่น เรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ และการทำน้ำหมักชีวภาพทำแปลงสาธิต เกษตรปลอดสารพิษ (นาข้าว, ผัก, สวนยางพารา) เพื่อเป็นต้นแบบการทำเกษตรอินทรีย์ในชุมชน และขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ ปลูกฝังให้กับเยาวชน ในโรงเรียนทำโรงปุ๋ยชีวภาพ และปลูกผักปลอดสารพิษเป็นอาหารกลางวัน ส่งเสริมชุมชนที่อนุรักษ์ป่า เกษตรกรที่ทำเกษตรตามริมตามแหล่งน้ำ บึงโขงหลง และชุมชนที่ปลูกผักสวนครัว ให้ใช้ปุ๋ยชีวภาพ

ตำบลเมืองคง

อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

ตำบลเมืองคง ประกอบไปด้วยหมู่บ้าน จำนวน 18 หมู่บ้าน 2,200 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,637 คน เป็นชาย 2,811 คน เป็นหญิง 2,826 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

จุดเริ่มต้น ค้นหาทิศ คิดทำแผน

บทเรียนการทำแผนชุมชนตำบลเมืองคง เคยมีประสบการณ์ทำแผนชุมชน ในช่วงที่อาจารย์ปรีชา อุยตระกูล มหาวิทยาลัยราชภัฏจังหวัดนครราชสีมา มาร่วมกับชุมชนในการทำวิจัยชุมชน นอกจากนี้แกนนำของตำบลมีความสนใจ และเคยเห็นประสบการณ์การทำแผนชุมชนจากตำบลใกล้เคียงคือ ตำบลดอนใหญ่ ที่เคยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) จึงมีความสนใจที่จะทำแผนชุมชน โดยเป้าหมายของการทำแผนชุมชนในช่วงแรกเพราะต้องการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของราชการในการทำกิจกรรมของชุมชน

เริ่มจัดทำแผนชุมชนอีกครั้งในปี พ.ศ. 2548 โดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนฝั่งตนเอง ภาคอีสาน ให้เป็นตำบลขยายผล โดยมีแกนนำจากตำบลเข้าร่วมในเวทีสร้างความเข้าใจเรื่องการทำแผนชุมชน ได้มีการเข้าร่วมกระบวนการทำแผนชุมชนตั้งแต่การอบรมวิทยากรกระบวนการ แกนนำที่มาทำแผนชุมชนจะเป็นแกนนำระดับตำบลมีจำนวน 5 คน และจะให้แกนนำระดับตำบลเป็นผู้คัดเลือกแกนนำระดับหมู่บ้าน หลังจากนั้นได้มีการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับแกนนำระดับหมู่บ้าน และการอบรมเรื่องเกี่ยวกับการทำแผนและการจัดเก็บข้อมูลปัญหาที่พบและเป็นอุปสรรคต่อการทำแผนก็คือความไม่ต่อเนื่องของคณะทำงานแผนชุมชนในระดับหมู่บ้าน

“คณะทำงานบางคนที่ยากให้มาก็ไม่สามารถมาได้ เนื่องจากติดภารกิจ จึงต้องให้คนที่มาได้เข้าอบรมแทน ซึ่งจะพบปัญหาว่าบางครั้งไม่สามารถสื่อสารได้ดีเท่าที่ควร เมื่อมาอบรมวิทยากรกลับไปแล้วก็ไม่สามารถนำสิ่งที่ได้ไปถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้ ทั้งๆ ที่มีใจอยากจะทำงาน จึงทำให้บางครั้งก็เป็นอุปสรรคต่อการทำงานและไม่สามารถดำเนินงานได้ตามที่ต้องการ”

หลังจากที่มีการอบรมวิทยากรกระบวนการแล้วก็มีการจัดเวทีขึ้น 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 เป็นเวทีสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำระดับตำบล และจัดเวทีพูดคุยร่วมกันที่อบต. ส่วนครั้งที่ 2 เป็นเวทีสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำระดับหมู่บ้าน และระหว่างแกนนำระดับหมู่บ้านกับแกนนำระดับตำบลมารวมกัน โดยจัดขึ้นที่จังหวัด (จัดเมื่อ 2 เดือนที่ผ่านมา งบประมาณที่ใช้ในการจัดเวทีได้รับการสนับสนุนจากอบต. เป็นเงินจำนวน 60,000 บาท ซึ่งใช้ในการสนับสนุนแผนชุมชนด้วย

ในการทำแผนชุมชนในครั้งนี้ได้รับคำแนะนำและให้ความรู้จาก ธ.ก.ส. ซึ่งจะให้ข้อคิดในการเก็บข้อมูลการเกษตร เป็นต้น การจัดเวทีระดับหมู่บ้าน ก็ได้ทำความเข้าใจกันเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นจะมีการเก็บข้อมูลแต่ละครัวเรือน โดยจะมีการทำบัญชี รายรับ รายจ่ายของแต่ละครัวเรือน เช่น แบบครัวเรือน แบบรายรับ-จ่าย รายวัน 30 วัน โดยให้แต่ละครอบครัว บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งบางคนก็ลงครบ แต่บางคนก็ไม่ได้ลง เป็นต้น และจะมีการเก็บข้อมูลเพิ่ม เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เก็บมาได้ในแต่ละครัวเรือนอีกครั้ง โดยมีทั้งสิ้น 2,200 ครัวเรือน (ขณะนี้ยังเก็บข้อมูลได้ไม่หมด) และมีการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อนำข้อมูลมาดูพบว่าส่วนใหญ่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้และเป็นหนี้จำนวนมาก บางครัวเรือนก็จะไม่กรอกรายได้ บางครัวเรือนก็ลืมลงรายจ่าย แต่บางครัวเรือนก็มีความใส่ใจ เช่น บางคนเป็นคนแก่หรือผู้สูงอายุบันทึกข้อมูลไม่ได้ แต่ก็นำไปให้ลูกหลานลงให้ทุกวัน เป็นต้น

“บางคนก็ถามว่านำไปคิดภาษีไหม เพราะเคยมีมาเก็บ ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับแกนนำด้วยว่าทำความเข้าใจกับชาวบ้านได้ดีแค่ไหน” (ว่าที่ร้อยตรีอนงค์นาฏ จันทร์ดี-แกนนำแผนชุมชน-)

หลังเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีการนำข้อมูลไปสะท้อนกลับให้ชาวบ้าน เพื่อที่จะบอกว่า ข้อมูลเหล่านี้ก็สำหรับตัวเขา สิ่งที่ได้ก็เพื่อตัวเขา ผลสะท้อนที่กลับมาก็เพื่อให้ตัวเขาเองให้หมู่บ้านไม่ใช่ให้หน่วยงานไหน แต่ปัจจุบันยังไม่ได้มีการสะท้อนกลับข้อมูล เพราะต้องมีการเก็บใหม่บางส่วนยังได้ข้อมูลไม่ครบบางหมู่บ้านก็ส่งกระดาษเปล่ากลับมา

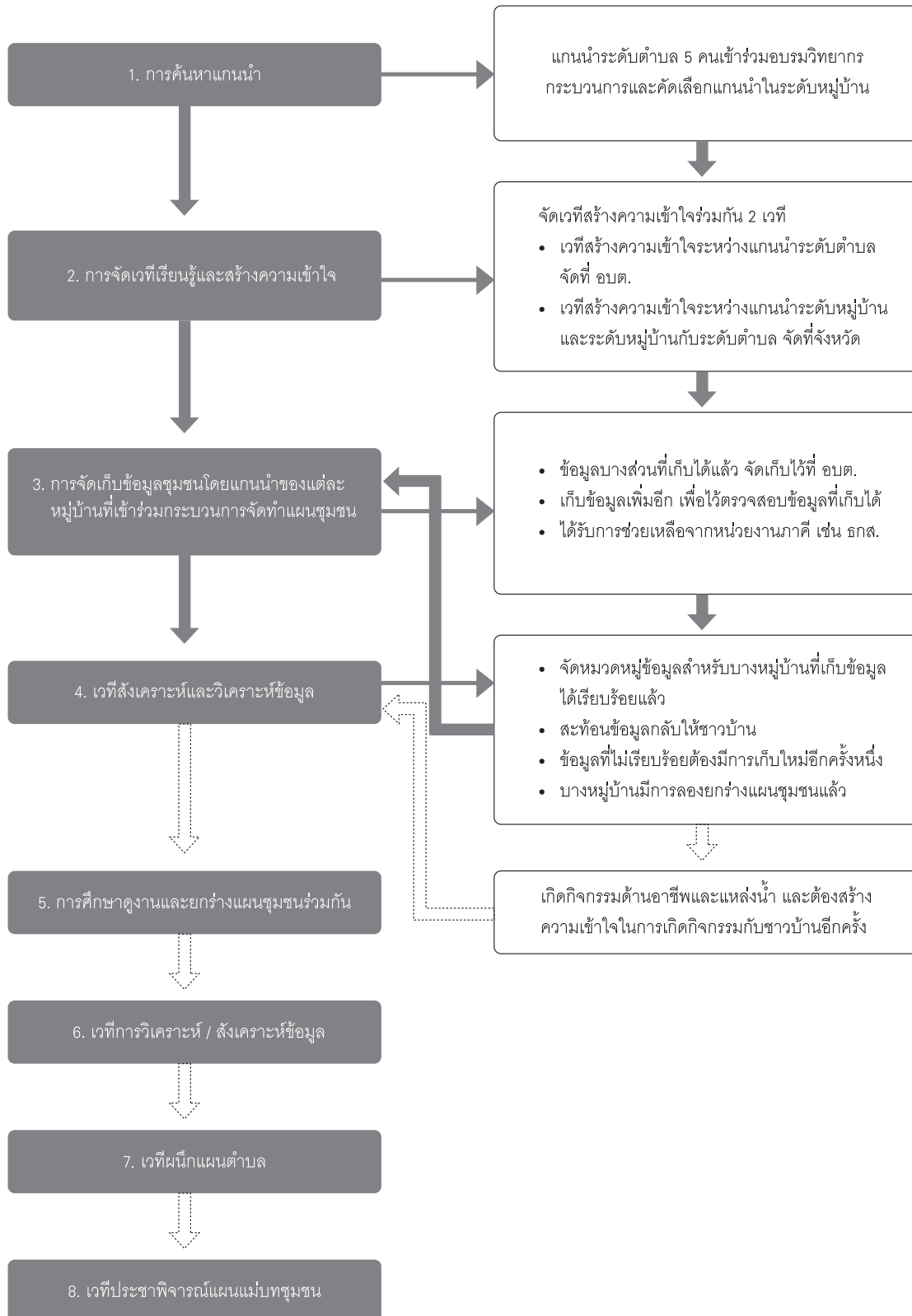
“สิ่งที่ต้องการไปปัจจุบันก็คือ อยากให้นำเยาวชนไปศึกษาและวิเคราะห์เรื่องแผนชุมชนว่าเป็นอย่างไร เพราะบางครั้งการทำงานก็เป็นเหมือนการคิดคนเดียว” อย่างไรก็ตาม คณะทำงานได้มีการสร้างความเข้าใจให้กับแกนนำ และการสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านอีกครั้ง เรื่องการเก็บข้อมูลเพื่อให้เห็นความสำคัญของการเก็บข้อมูลที่เป็นจริง เนื่องจากชาวบ้านจะไม่เข้าใจเรื่องเก็บข้อมูล เนื่องจากถูกปลูกฝังในเรื่องการจัดเก็บข้อมูลว่าไม่ใช่ข้อมูลเพื่อตัวเขา แต่เพื่อตอบสนองหน่วยงานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งที่ผ่านมาก่อนที่จะมีการเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำแผน มักทำเพื่อตอบสนองความต้องการของหน่วยงานมากกว่าเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน แต่กระบวนการทำแผนชุมชนจะเป็นการเก็บข้อมูลเพื่อตัวชาวบ้านเอง ดังนั้นกระบวนการทำแผนชุมชน จึงเป็นกระบวนการเพื่อตัวเขาเองไม่ใช่หน่วยงาน

สิ่งที่แกนนำตำบลและคณะทำงานแผนชุมชน จะดำเนินการต่อเกี่ยวกับแผนชุมชน ได้แก่

- จัดทำข้อมูลครัวเรือน / ชุมชน และแผนชุมชน ให้ครบทุกหมู่บ้าน
- จัดทำข้อมูล และแผนชุมชน ต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เกิดความต่อเนื่องในการพัฒนา
- พัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนชุมชน ให้มีข้อมูลสนับสนุนชัดเจน และมีส่วนร่วมกว้างขวางขึ้น

■ มีการประสานผู้เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน คือ พัฒนาชุมชน
ศบอ. คง เกษตรอำเภอ สาธารณสุข ธกส. มาร่วมสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน

กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนตำบลเมืองคง

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากเริ่มกระบวนการจัดทำแผนชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ และการพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งจะมีการยกตัวอย่างให้เห็น เช่น ลุงคนหนึ่งบ้านทำขนมขาย แต่สู้บู่หรือวันละ 2 ชอง ค่าบู่หรือเดือนละ 1,200 บาท ก็จะต้องบอกว่า สู้บู่หรือลดลงวันละชอง ได้เงินคืนเดือนละ 600 บาท ซื้อมันตาลได้กระสอบหนึ่ง เป็นต้น เป็นการลดรายจ่ายและพัฒนาตนเองไปในตัว บางกิจกรรมก็ยังไม่เกิด เนื่องจากตอนจัดทำเวทีไม่ได้สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เพราะยังคงมีการถามกันว่าใครจะเป็นคนรับรองแผน ทำไปแล้วจะได้อะไร

พลังภาคีบนวิถีการทำแผนชุมชน ตำบลเมืองคงได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการทำแผนชุมชนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค เพื่อสนับสนุนให้เกิดการทำแผนชุมชน เป็นเงินจำนวน 40,000 บาท และอบต.ได้ตั้งงบประมาณเพื่อที่จะสนับสนุนอีก 60,000 บาท ในเรื่องการจัดเวทีสร้างความเข้าใจ สนับสนุนอุปกรณ์ สถานที่ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น กศน. ธ.ก.ส. พัฒนาชุมชน สาธารณสุข สนับสนุนเรื่องความรู้ การอบรมวิทยากรกระบวนการ ให้ความรู้เรื่องการเก็บข้อมูล

ผู้ประสานงาน

ว่าที่ร้อยตรี อนงนาฏ จันทร์ดี
ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน
อำเภอคง จังหวัดนครราชสีมา

ตำบลบ้านเป้า

อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

บรรพบุรุษเริ่มตั้งถิ่นฐาน

บรรพบุรุษของชาวตำบลบ้านเป้าเป็นชนกลุ่มหนึ่งซึ่งอพยพมาจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง เมื่อประมาณ พ.ศ. 2387 เป็นกลุ่มอพยพรุ่นเดียวกับชาวบ้านหนองสูง พวกเขามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่ฝั่งขวาของห้วยบังอี่ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงกันข้ามกับบ้านหนองสูง และเรียกตัวเองว่า ไทบ้านบังอี่ บริเวณบ้านบังอี่นั้นพอลงถึงฤดูฝนในแต่ละปีมักถูกน้ำท่วมขัง จึงทำให้เกิดโรคระบาดแก่ชาวบ้าน และที่ต่อมาหากินก็ลำบากชาวบ้านจึงเริ่มแสวงหาที่ทำมาหากินแห่งใหม่ ประกอบกับมีเสือเข้ากินม้าในหมู่บ้าน โบราณเชื่อว่าเสือตัวไหนที่มันเคยกินม้าแล้วต่อไปมันจะกินคน ชาวบ้านพากันกลัวเสือกิน จึงหาทางอพยพย้ายบ้าน โดยมีสถานที่อันมีทำเลเหมาะแก่การสร้างบ้านแปลงเมืองคือพื้นที่ป่าใหญ่ ตำบลบ้านเป้าเผ่าพันธุ์บรรพบุรุษเป็นชาว “ผู้ไทย” บางท่านเขียนผู้ไทยว่า “ภูไท” แต่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียนว่าผู้ไทย ถิ่นฐานดั้งเดิมของชาวผู้ไทยอยู่ในแคว้นสิบสองจุไทยและแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือของลาวและเวียดนามซึ่งติดต่อกับดินแดนภาคใต้ของจีน ราชอาณาจักรไทยสูญเสียดินแดนสิบสองจุไทยซึ่งอยู่ในเขตลาวให้แก่ฝรั่งเศส เมื่อ ร.ศ. 107

วิถีชีวิตของคนบ้านเป้า

วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เด่นของสาวชาวผู้ไทย จะต้องมีความสมบัติและความสามารถในการทอผ้าประจำเผ่า ที่เรียกว่า “แพรวา” ให้ได้ พอๆ กับผู้ชายจะต้องจักสานเป็น อันเป็นวัฒนธรรมสืบทอดติดต่อกันมา วัฒนธรรมท้องถิ่นของคนผู้ไทยตำบลบ้านเป้ายังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยตามแบบดั้งเดิมที่เห็นโดดเด่นเป็นพิเศษ คือ การแต่งกายชุดประจำเผ่าในงานประเพณีต่างๆ เช่นงานแต่งงาน

บรรพบุรุษชาวบ้านภูคือผู้ไทย
มัดหมี่ฝ้ายมัดหมี่ไหมลายทอขึ้น
ทำสวนฝ้ายปลูกหม่อนใช้เลี้ยงหม่อน
ทอผ้าฝ้ายผ้าไหมเอาไว้ใช้
มัดหมี่ขึ้นลายนานาคิดประดิษฐ์
หมี่มะจับขอลูกหมี่ตุ้มชู
พวงมาลัยหมี่ดอกสาสร้อยดอกหมาก
มัดหมี่ข้อพันมหาหมี่โคมไฟ
ลายหมี่สวยเนื้อเรียบหนาผ้าบ้านภู
ใครได้เห็นเป็นจับต้องผ่องปรืดา

ชนเผ่าได้สร้างสรรค์หัตถศิลป์
ฝ้ายกดันตีนจกยกทอลาย
ทำการสอนสืบสานทุกที่ทุกใหม่
ที่ย้ายถ่ายสืบทอดงานศิลป์ฟู
ส่งผลผลิตมีราคาผ้าเลิศหรู
หมี่ค้นรู้ทั่วแคว้นในแดนไทย
หมี่น้อยยกลายถ่มมัดหมี่ไหม
สร้อยพรวนไชรักลูกหลานได้พัฒนา
สืบสานวัฒนธรรมชาติเลือกสรรหา
ใครซื้อหาด้วยราคาเป็นสามัญ

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเชิงคุณภาพ

ในปี 2548 ตำบลบ้านเป่าได้เตรียมการในการจัดเก็บข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ โดยอบต.สนับสนุนทั้งอุปกรณ์และบุคลากรเพื่อบริการให้กับชุมชนให้เกิดการนำแผนของตำบลไปบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข เกษตร พัฒนาชุมชนและได้จัดเวทีทบทวนแผนของชุมชนก่อนที่ อบต. จะบรรจุแผนตำบลเป็นข้อบัญญัติของ อบต. โดยที่สภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้จัดทำประชาคมตำบลหรือจัดทำแผนงานโครงการขึ้นใหม่เลย โครงการหรือกิจกรรมที่ อบต. สนับสนุนให้กับชุมชนจะเน้นการสนับสนุนต่อยอดให้กับกลุ่มองค์กรในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้าไหม 100,000 บาท กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีด 80,000 บาท กลุ่มเลี้ยงเป็ด 80,000 บาท กลุ่มเลี้ยงไก่เนื้อ 60,000 บาท เป็นต้น นอกจากนี้ อบต. ยังให้การสนับสนุนในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ เช่น การฝึกอบรมและการศึกษาดูงานในเรื่องต่างๆ โดยเน้นตามกลุ่มสนใจของชุมชนเป็นหลักเพื่อวัตถุประสงค์ในการกลับมาพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของตนเอง

การพัฒนาให้เป็นศูนย์เรียนรู้โดยการพัฒนานักจัดการความรู้ 5 คน มีทักษะสามารถเป็นวิทยากรได้อย่างดี 20 คน มีการจัดระบบเอกสารและข้อมูลชุมชน มีการจัดทำสื่อชุดความรู้ของชุมชน โดยใช้สถานที่ อบต.

ผลการเรียนรู้จากการจัดทำแผนชุมชนได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น เกิดแกนนำในการจัดทำแผนที่เข้มแข็งใส่ใจในการทำงานเพื่อชุมชนอย่างน้อย 20 คน ตื่นตัวในการทำอาชีพเกิดกลุ่มอาชีพในชุมชนมากขึ้น อบต. เปลี่ยนระบบในการจัดการงบประมาณโดยสนับสนุนกิจกรรมที่เกิดภายใต้แผนโดยนำแผนของชุมชนมาเป็นข้อบัญญัติของตำบลทั้งหมด

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

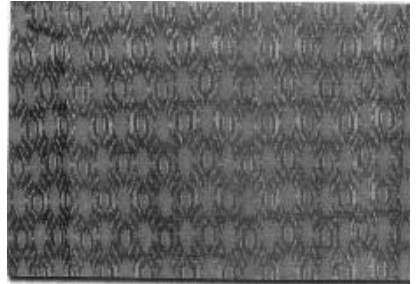
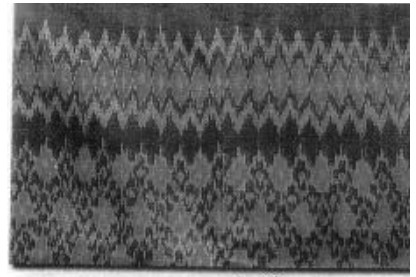
■ การทอผ้ามัดหมี่ไหมแก้วมุกดา

เป็นลวดลายผ้ามัดหมี่ที่กลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู ได้ต้นแบบจากลวดลายของผ้าโบราณ ในหลายๆ ลวดลาย นำมาประยุกต์คิดค้นเป็นลวดลายผ้า เพื่อนำเข้าประกวดคัดเลือกเป็นลายผ้าสัญลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร ตามนโยบายของผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เมื่อปีพุทธศักราช 2547 ผลจากการคัดเลือกของคณะกรรมการหลายภาคส่วน ได้ให้ลายผ้ามัดหมี่แก้วมุกดาเป็นลายผ้าเอกลักษณ์ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดมุกดาหาร และวางนโยบายเชิญชวนให้บรรดาข้าราชการ พนักงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ในองค์กรการปกครองทุกระดับในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารได้สวมใส่เป็นชุดปฏิบัติราชการในทุกวันศุกร์ โดยกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบ้านภูได้มีการพัฒนารูปแบบ กรรมวิธีการทอลายผ้ามัดหมี่แก้วมุกดา

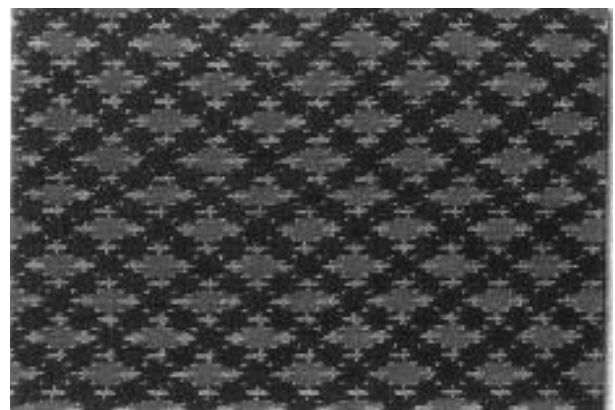
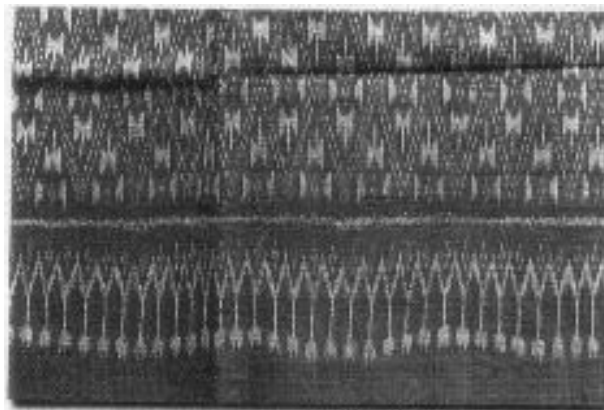
การนำลายผ้าโบราณมาลงพื้นผ้า ประกอบด้วยลายผ้าโบราณ จำนวน 5 ลาย ในแต่ละลวดลายมีแม่แบบสัญลักษณ์สิ่งสำคัญของจังหวัดมุกดาหาร 4 อย่าง ดังนี้

- 1) ลายจิ้งก่อกแห้ง หรือซิกแซ็ก สัญลักษณ์แทน สายน้ำของแม่น้ำโขง
- 2) ลายนาคน้อย สัญลักษณ์แทน พญานาคแห่งลุ่มน้ำโขง
- 3) ลายดอกไม้ สัญลักษณ์แทน ดอกช้างน้ำว
- 4) ลายตาเข สัญลักษณ์แทน ดอกช้างน้ำว
- 5) ลายตุ้มเจ็ดไม้ สัญลักษณ์แทน ดวงแก้วมุกดา

ประโยชน์โดยตรงต่อสมาชิกของกลุ่มทอผ้ามัดหมี่

1. ได้เพื่อน ได้ระบบ ได้ระเบียบ และทำให้เกิดความคิด มีความตระหนักในภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกัน สามารถอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรม และพัฒนาการทอผ้าที่เป็นงานหัตถศิลป์ร่วมกับกลุ่มด้วยความภาคภูมิใจ
2. ได้เงิน เห็นตลาด สามารถผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตผ้าได้อย่างหลากหลาย ทำให้มีรายได้ รู้กลไกและภาวะของตลาด
3. ได้รับความศรัทธา ความเชื่อถือ จากภาครัฐ ภาคเอกชน สามารถสร้างอำนาจต่อรองทั้งในด้านการส่งเสริม การสนับสนุนจากภาครัฐ และอำนาจการต่อรองด้านการตลาดจากภาคเอกชน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

กิจกรรมที่ 1. พัฒนาศักยภาพศูนย์เรียนรู้ชุมชน

งบประมาณ 20,000 บาท

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ที่ 1, 2 ตำบลบ้านเป้า อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง เป็นแหล่งข่าวสารศึกษาข้อมูล

ผลที่ยั่งยืน พัฒนาศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นสถานที่ศึกษา
ดูงานของตำบลและหน่วยงานทั่วไป

กิจกรรมที่ 2. ส่งเสริมกลุ่มทอผ้าฝ้ายลายขิด

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4 ตำบลบ้านเป้า อำเภอนางรอง

งบประมาณ 50,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น เพิ่มรายได้ให้กลุ่มสมาชิกในชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง สร้างงานให้กับคนในชุมชนลดรายจ่ายในครัวเรือนและ
ลดปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

ผลที่ยั่งยืน ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ที่ยั่งยืนและเป็นการอนุรักษ์
ศิลปะพื้นบ้าน

กิจกรรมที่ 3. ส่งเสริมกลุ่มอาชีพปฏักชีวภาพ

สถานที่ตั้งโครงการ หมู่ที่ 6 ตำบลบ้านเป้า อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

งบประมาณ 30,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น ชาวบ้านมีปฏักชีวภาพใช้ในการเกษตร

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง เพื่อเพิ่มรายได้ลดรายจ่ายให้กับสมาชิกและเพิ่มผลผลิต
ทางการเกษตรให้มากขึ้น ลดสารพิษให้กับสิ่งแวดล้อม

ผลที่ยั่งยืน เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 40 คน

นอกทะเบียน สย. จำนวน 140 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม จำนวน 200 คน

ผู้ประสานงาน

นายสิริพงศ์ นามคูหา
82 หมู่ 2 ตำบลบ้านเป้า
อำเภอนางรอง
จังหวัดบุรีรัมย์
โทรศัพท์ 081-7080544

ตำบลโคกตาล

อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิถีความเป็นมาตำบลโคกตาล

ตำบลโคกตาลได้แยกตัวออกจากตำบลปรีอใหญ่ อำเภอภูซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อ ปี 2525 ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งกิ่งอำเภอภูสิงห์ในปี 2534 ตำบลโคกตาลจึงอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอภูสิงห์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ปัจจุบันมีเขตการปกครองทั้งหมด 13 หมู่บ้าน อยู่ทางทิศตะวันออกอำเภอภูสิงห์เป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษไปทางทิศใต้ 67 กิโลเมตร มีพื้นที่ 4,425 ตารางกิโลเมตร ประชาชนมีหลากหลายวัฒนธรรม เขมร ลาว ส่วย

คำขวัญตำบลโคกตาล

โคกตาล บ้านสิงห์คู่	คุณ้ำใส น้ำใจดี
มีไร่นา สวนผสม	อุดมวันโดนตา
รักษา วัฒนธรรม	เลิศล้ำสามัคคี

ขั้นตอนกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาแม่บทชุมชน

- ขั้นที่ 1 รวบรวมข้อมูลในทุกด้านนำเสนอให้กลุ่มชุมชนได้เรียนรู้
- ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อย
- ขั้นที่ 3 สร้างทางเลือกหลายทางและหลายด้าน
- ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ทางเลือกในขั้นตอนที่ 3 แล้วเลือกทางเลือกที่เป็นไปได้
- ขั้นที่ 5 นำทางเลือกแต่ละทางมาวางแผนจัดทำเป็นแผนพัฒนาแม่บทชุมชน
- ขั้นที่ 6 เสนอแผนแม่บทชุมชนให้องค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาว่าเป็นแผนพัฒนาตำบล
- ขั้นที่ 7 ติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข ทุกขั้นตอน

ดำเนินการโดยผ่านการประชุมหารือทุกระดับในชุมชนให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางทุกสาขาอาชีพ

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้น

ผลการดำเนินงานตามแผนและโครงการข้างต้น ได้รับผลเป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั้น สามารถสรุปผลการดำเนินงานในเชิงรูปธรรม ภูมิปัญญาเกษตรอินทรีย์และภูมิปัญญาน้ำยาเอนกประสงค์ของตำบลโคกตาลเกิดจากการศึกษา ทดลอง ของผู้รู้มาเป็นเวลานาน องค์ความรู้ภูมิปัญญาจากผู้รู้คือ

นายปิง รัตนพันธ์ หมู่ที่ 9 บ้านนาศิลา ตำบลโคกตาล อำเภอกุฉินารายณ์ เป็นเกษตรกรที่มีความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตทางการเกษตรเป็นที่ยอมรับทั่วไป ได้รับคัดเลือกเป็นเกษตรกรดีเด่นของอำเภอกุฉินารายณ์ และกลุ่มแม่บ้านหมู่ที่ 8 ตำบลโคกตาล เป็นกลุ่มแม่บ้านที่มีกิจกรรมทางสังคมมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะการทำน้ายาเอนกประสงค์ สามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านได้เป็นอย่างดี ดีมีการประชาสัมพันธ์สร้างเครือข่ายไปยังกลุ่มแม่บ้านใกล้เคียงอย่างต่อเนื่อง

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ การทำเกษตรอินทรีย์

ตำบลโคกตาลได้มีการทำการเกษตรมาช้านานด้วยวิธีการตามธรรมชาติ โดยใช้ปุ๋ยคอกบำรุงดิน ต่อมาวิทยาการเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทและกระแสความนิยมเพิ่มขึ้นตามลำดับเกษตรกรได้หันมาใช้ปุ๋ยเคมีเพราะเห็นผลทันตา เมื่อใช้ปุ๋ยเคมีนานๆ เข้าดินเกิดการเสื่อมสภาพปริมาณการใช้ปุ๋ยก็เพิ่มขึ้นตามไปด้วย สารเคมียากำจัดวัชพืช-ศัตรูพืชก็ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางโดยไม่รู้ถึงอันตรายที่จะตามมา การใช้ปุ๋ยในการทำนาแบบเกษตรอินทรีย์เป็นการใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งหมดนอกจากค่าแรงแล้วเกษตรกรก็ไม่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุนใดจึงไม่ทำให้ค่าใช้จ่ายสามารถประหยัดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง 1,900 บาท/ต่อไร่ และการทำการเกษตรแบบเกษตรอินทรีย์ ช่วยให้ดินตายเสื่อมสภาพมีสารพิษตกค้าง มีสภาพดีขึ้น สุขภาพอนามัยของเกษตรกรแข็งแรงไม่เจ็บไข้ได้ป่วย ต้องเสียเงินรักษาพยาบาล การทำเกษตรอินทรีย์เป็นกำไรที่ไม่สามารถประเมินค่า

■ น้ำหมักชีวภาพแก้ไขปัญหาล้างแวล้อม

ปัญหาล้างแวล้อม ควรเริ่มต้นแก้ตั้งแต่ในครัวเรือน โดยนำเศษอาหารมาทำน้ำหมักชีวภาพเพื่อใช้ประโยชน์ หรือก่อนจะนำขยะเปียกไปทิ้ง ควรฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพเสียก่อนเพื่อป้องกันกลิ่นเหม็นและแมลงวัน ปัญหาเรื่องขยะเปียก และน้ำเสียในชุมชน น้ำหมักชีวภาพสามารถช่วยได้โดย ฉีดพ่นขยะเปียกที่มีกลิ่นเหม็นในอัตราส่วนเข้มข้น 1:1,000 จะช่วยลดกลิ่นเหม็นและแมลงวันได้ แหล่งน้ำในชุมชนที่เน่าเสียจนสัตว์น้ำตาย ใส่ น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยหมักชีวภาพบ่อยๆ ช่วยป้องกันและปัญหาที่เกิดขึ้นได้

■ การผลิตน้ายาเอนกประสงค์กลุ่มแม่บ้าน

การทำน้ายาเอนกประสงค์เกษตรกรสามารถลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดีเป็นวิธีการปลดหนี้ได้ในระดับหนึ่ง

- ยาสระผมสมุนไพรมะกรูด ว่านหางจระเข้กลุ่มแม่บ้านใช้เงินลงทุนทำน้ายาสระผม 1 ชุด เป็นเงิน 740 บาท ได้น้ำยาล้างจานปริมาณ 20 ลิตร เมื่อเปรียบเทียบกับราคาลดต้นทุนในท้องตลาด 20 ลิตร ราคาประมาณ 5,000 บาท

- น้ายาล้างจานกลุ่มแม่บ้านใช้เงินลงทุนทำน้ายาล้างจาน 1 ชุด เป็นเงิน 535 บาท ได้น้ำยาล้างจานปริมาณ 28 ลิตร เมื่อเปรียบเทียบกับราคาลดต้นทุนในท้องตลาด 28 ลิตร ราคาประมาณ 1,120 บาท

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการ
สนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เพิ่มศักยภาพกลุ่มอาชีพพึ่งตนเอง
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ 8 ตำบล โคกตาล อ.ภูสิงห์
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 35 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 150 คน
ผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 230 คน
ภาคอื่นๆ (สมทบ)	งบชุมชนสมทบ 93,900 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ชุมชนมีร้านค้า สินค้าราคาถูก ลดรายจ่าย ในครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สมาชิกมีรายได้จากการผลิตการันผลไม้ต่ำกว่าคนละ 500 บาทต่อเดือน สมาชิกในกลุ่ม มีความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ผลที่เกิดขึ้นระยะยาว	ชุมชนมีความเข้มแข็งสร้างรายได้ลดรายจ่าย และช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนได้ระดับหนึ่ง

ผู้ประสานงาน

นายบัวลอย สำนวญ
19 หมู่ 1 ต.โคกตาล
อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ
โทร. 084-7080544
นางนงลักษณ์ บริบูรณ์
36 หมู่ 13 ต.โคกตาล
อ.ภูสิงห์ จ.ศรีสะเกษ

ตำบลคอโค

อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

วิถีความเป็นมา/ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

บ้านคอโค เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ มีอายุนับร้อยปี ก่อตั้งเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2412 พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ ตั้งชื่อบ้านตามชื่อต้นไม้ต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่พูดภาษาพื้นเมือง คือ ภาษาเขมรสระเริน อาชีพส่วนใหญ่ทำนา อาชีพรอง ได้แก่ รับจ้าง กรรมกรก่อสร้าง จุดเด่นของพื้นที่ มีบ้านดงมัน ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนตำบลคอโค ได้เริ่มจากการรวมกลุ่มเกษตรกร ตำบลคอโค ตั้งแต่ ปี 2518 แต่เป็นการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อรองรับนโยบายรัฐ การให้สินเชื่อปุ๋ยเคมีแก่เกษตรกร ตลอดระยะเวลา 12 ปี จนกระทั่งปี 2529-2530 ได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้ามาทำงานตามโครงการเสริมประสิทธิภาพการทำงาน (คสป.) ทำให้กลุ่มเกษตรกรได้เรียนรู้ในการจัดทำแผนชีวิตของตัวเอง โดยการจดบันทึกรายได้รายจ่าย ของครอบครัว ค่าใช้จ่ายในการทำนา ทำให้เกิดการเริ่มการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

เริ่มต้นกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

ในช่วงปี 2544 สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ได้สนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน ต่อมาได้รับเลือกเป็นตำบลต้นแบบในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกับเครือข่ายแผนฯ 4 ภาค และเป็นพื้นที่ศูนย์การเรียนรู้แผนแม่บทชุมชน ในปี 2548-2549 ด้วย ซึ่งตำบลคอโคเป็นตำบลหนึ่งที่ได้เริ่มจัดทำแผนชุมชนโดยคณะทำงานเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรชุมชนเมืองสุรินทร์ ได้ร่วมกับแกนนำหมู่บ้านตำบลในการจัดทำแผนชุมชนขึ้น มีคณะทำงานแผนชุมชน 27 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1. จัดอบรมวิทยากรกระบวนการระดับตำบล โดยมีตัวแทนหมู่บ้านหมู่บ้านละ 5 คน บัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน 1 คน เข้ารับการอบรมเพื่อเป็นแกนนำในการทำแผนแม่บทชุมชน
2. แกนนำหมู่บ้าน และบัณฑิตกองทุนหมู่บ้าน ไปจัดเวทีระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีการ ทบทวนอดีตที่ผ่านมา สิ่งที่ดี/ไม่ดีในปัจจุบัน สิ่งที่ดีในอดีตที่หายไป สร้างภาพความฝัน ความต้องการ โดยให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญทั้ง 8 ด้าน
3. การจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลครัวเรือน และข้อมูลหมู่บ้าน
4. การจัดเวทีสรุปข้อมูลวางแผนระดับหมู่บ้าน
5. เวทีรวบรวมข้อมูล/แผนระดับตำบล จัดทำรูปเล่มแผน

แผนชุมชนพึ่งตนเองตำบลคอโค ประกอบด้วย

- แผนงานแก้ไขปัญหาศรษฐกิจ ประกอบด้วยเรื่องเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมอาชีพทอผ้าไหม ส่งเสริมปลูกพืชหมุนเวียน ฯลฯ
- แผนงานแก้ไขปัญหาค้นคว้ากลุ่มองค์กร ได้แก่ การอบรมการจัดทำบัญชีกองทุน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กองทุนหมู่บ้าน ฯลฯ
- แผนงานด้านการศึกษา ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน/ฐานข้อมูลประจำศูนย์ กองทุนการศึกษา
- แผนการแก้ไขปัญหาด้านสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ เครือข่ายชุมชนด้านยาเสพติด เบี่ยงชีฟผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ
- แผนแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมป่าชุมชน ศูนย์เรียนรู้การเพราะกล้าไม้เยาวชน ฯลฯ

ผลจากการแก้ไขปัญหของชุมชน

1. คนในชุมชนมีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้น 20,000.-บาท/คน/ปี
2. มีกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้นและกลุ่มออมทรัพย์เพิ่มขึ้น
3. มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น
4. มีศูนย์ฝึกอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และศูนย์ข้อมูล
5. เกิดเครือข่ายองค์กรชุมชนระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด
6. ผู้นำสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้
7. คณะกรรมการกลุ่มสามารถทำบัญชีได้เป็นปัจจุบัน และสามารถตรวจสอบได้
8. เกิดผู้นำรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเก่าเพิ่มขึ้น
9. คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น
10. ประชาชนรวมพลังและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น
11. ประชาชนทราบถึงสิทธิทางการเมือง และสามารถใช้สิทธิได้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

รูปธรรมความสำเร็จที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ เกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

วัตถุประสงค์ของการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี การฟื้นฟูความสมบูรณ์ของดิน และสิ่งแวดล้อม โดยได้ไปเรียนรู้จากการทดลองทำของหลวงพ่อดำ โดยมีแกนนำ แกนนำผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ โดยได้ใช้มูลสัตว์ต่างๆ ผสมน้ำหมักชีวภาพ และดินเหนียว ซึ่งขณะนี้ได้ผลิตเป็นปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

ปุ๋ยอินทรีย์ผง น้ำหมักชีวภาพ และปุ๋ยพืชสดหรือปุ๋ยอินทรีย์ชนิดหนึ่งที่ได้จากต้นพืชและใบสดที่ปลูกเอาไว้หรือขึ้นเองตามธรรมชาติ เมื่อสับ-ตัด-กลบ หรือทิ้งไว้ให้เน่าเปื่อยยุพัง แล้วจะให้ธาตุอาหารพืช และเพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุลง

ไปในดินซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อพืชที่ปลูกตามมา ปุ๋ยพืชสดที่นิยมใช้ทำปุ๋ยพืชสดได้ดีที่สุด คือ พืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วพุ่มดำ ถั่วพรี ถั่วเขียว ปอเทือง และโสน อพริกัน เป็นต้น เป็นพืชที่ปลูกง่ายโตเร็วดูแลรักษาง่าย และเมื่อพืชปุ๋ยพืชสดครบกำหนด คือระยะเวลาการออกดอกให้ไถกลับ โดยถั่วไปมีอายุประมาณ 45-65 วัน ขึ้นอยู่กับชนิดพืช ก็จะได้ปุ๋ยพืชสด ไม่น้อยกว่า 1-3 ตัน/ไร่ ซึ่งเป็นวิธีการเพิ่มปุ๋ยอินทรีย์ วัตถุให้แกดินได้เร็ว จำนวนมาก และราคาถูก

การผลิตข้าวอินทรีย์ เป็นการผลิตข้าวโดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร ทุกชนิดเป็นต้นว่า ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรค แมลงและสัตว์ศัตรูของข้าวตลอดจนสารเคมีที่ใช้รม เพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าวในโรงเก็บ การผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพสูงและปลอดภัยแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและพัฒนากาเกษตรแบบยั่งยืนอีกด้วย

การผลิตข้าวอินทรีย์เป็นกระบวนการทางเกษตรที่เน้นเรื่องของธรรมชาติ อันเป็นสิ่งสำคัญ ได้แก่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ การอนุรักษ์ทรัพยากรและการใช้ประโยชน์ทางธรรมชาติ เพื่อผลิตอย่างยั่งยืน เช่น การปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินโดยการปลูกพืชหมุนเวียน การใช้สารอินทรีย์ในการทำนาหรือจากแหล่งอื่น ควบคุมโรค โดยธรรมชาติ รักษาสมดุลของศัตรูธรรมชาติ การจัดการพืช ดิน น้ำ ให้ถูกต้องเหมาะสมกับความ ต้องการของต้นข้าวเพื่อให้ต้นข้าวเจริญเติบโต ได้ดีมีความแข็งแรงสมบูรณ์ ตามธรรมชาติการจัดสภาพแวดล้อมไม่ให้เกิดการระบาดของโรคแมลงและ สัตว์ ศัตรูข้าว เป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ก็สามารถทำให้ต้นข้าวให้ผลผลิตสูงใน ระดับที่น่าพอใจ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ
การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	พัฒนากิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความยากจน
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนคอคโค อ.เมือง จ.สุรินทร์
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 16 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 55 คน
ผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 150 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	งบ SML. 90,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกิจกรรม เกิดการประสานงานที่ดีระหว่างกลุ่มกิจกรรม
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้ในชุมชน การเพิ่มผลผลิตของกลุ่มกิจกรรมทั้งคุณภาพ ชีวิตที่ดีขึ้น
ผลที่ยั่งยืน	เกิดขบวนการเรียนรู้ เทคนิควิธี ภูมิปัญญาท้องถิ่น พึ่งพาตนเองลดการพึ่งพา ปัจจัยภายนอกที่ไม่จำเป็น

ผู้ประสานงาน

นายประสิทธิ์ชัย แสงสว่าง
นายพิพัช หวังดี
31 หมู่ที่ 7 ตำบลคอคโค
อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
โทร. 081-3893130,
087-9573116

ตำบลนาโพธิ์กลาง

อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติความเป็นมาและวิถีชุมชน

ตำบลนาโพธิ์กลาง เริ่มต้นที่บ้านทุ่งนาเมือง หมู่ที่ 6 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีชุมชนที่อาศัยอยู่กับป่ามาช้านานตั้งแต่ปู่ย่าตายาย ป่า ซึ่งเป็นชีวิตของพวกเขา คนทั่วไปอาจมองว่าแร้นแค้น แต่ด้วยภูมิปัญญาทำให้พวกเขาสามารถ มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับป่าหาอยู่หากินจากป่า มีอาหาร สมุนไพร ป่าไม้ เพียงพอ เป็นแหล่งอาหาร น้ำ แต่ยังมี

ดอนปู่ตาเป็นพื้นที่ป่าศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน สถานที่ประกอบพิธีกรรม แต่แล้วผืนป่าก็ถูกบุกรุกทำลายป่าจากกลุ่มนายทุน จนสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม อีกทั้งอุทยานผาแต้ม ได้ประกาศเป็นพื้นที่ทับซ้อน หมู่บ้านจึงทำให้เกิดปัญหาและด้วยเหตุนี้ ชาวบ้านจึงมีการประสานงานระดับตำบล 10 องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานบางส่วนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมอาชีพเสริมรายได้ให้กับชุมชน 9 หมู่บ้านมีอาชีพ เกษตรอินทรีย์ แบบพอเพียง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2550

ขั้นตอน/กระบวนการแผนแม่บทชุมชน

การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกันของตำบลนาโพธิ์กลางได้เริ่มตั้งแต่ปี 2536 เนื่องจากปัญหาการสัมปทานป่าไม้ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าลดลง และการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติเมื่อปี 2534 ที่ทำให้เกิดการจำกัดขอบเขตการทำมาหากินของชาวบ้าน จึงได้เกิดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนขึ้น (ปี 2536) จนกระทั่งได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายป่าชุมชนดงนาทาม เมื่อปี 2538 จาก 9 หมู่บ้านในตำบลได้ขยายสู่พื้นที่ข้างเคียงอีก 4 ตำบล 36 หมู่บ้าน

เมื่อปี 2542 ได้รับการสนับสนุนโครงการสวัสดิการผู้ยากลำบาก จากสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) และได้รับการสนับสนุนทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับเครือข่ายต่างๆ จนในที่สุดได้เริ่มทำแผนชุมชน เมื่อปี 2543 และเข้าร่วมทำแผนชุมชนเพิ่มเติมกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน 4 ภาค ในปี 2547-2549 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การจัดให้มีคณะทำงานแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง
2. การจัดฝึกอบรมวิทยากรกระบวนการ 1 คน/ตำบล (ครู ก.)
3. การคัดเลือกวิทยากรกระบวนการบ้านละ 5 คน
4. การจัดประชุมร่วมกันเพื่อค้นหาปัญหา
5. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และจัดทำแผนงาน
6. นำแผนงานแต่ละหมู่บ้านมารวมกัน
7. จัดเรียงลำดับความสำคัญเป็นแผนตำบล
8. นำแผนไปปฏิบัติและนำเสนอแผนที่ทำร่วมกับหน่วยงานอื่น ไปเสนอต่อหน่วยงาน

กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาตามแผนชุมชน

กิจกรรมหลายอย่างของตำบลนาโพธิ์กลางได้เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการจัดทำแผนชุมชน แต่การทำแผนชุมชนได้ทำให้ชุมชนได้รู้ศักยภาพและปัญหาของตนเองชัดเจนขึ้น จึงได้มีการเชื่อมโยงและขยายกิจกรรมที่ได้ทำมาแล้วให้เกิดผลมากขึ้น

การขยายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองสู่พื้นที่อื่น

การทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองตำบลนาโพธิ์กลาง ทำให้เกิดวิทยากรกระบวนการที่สามารถสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนได้ 13 คน และคณะทำงานแผนชุมชนรวม 29 คน จากการใช้แผนแม่บทชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ ค้นหาศักยภาพของชุมชน จนกระทั่งสามารถพัฒนากิจกรรมเดิมที่ทำอยู่เดิมให้ขยายผลเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ในส่วนของการจัดทำแผนชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง ได้พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องแผนชุมชน และได้ขยายการทำแผนชุมชนไปสู่ 3 ตำบล คือ ตำบลน้ำแพร่ ตำบลสำโรง และตำบลเผ่างาม

การจัดการป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ร่วมกันของชุมชนท้องถิ่น

เมื่อมีการจัดทำแผนชุมชน ได้ทำให้ข้อมูลพื้นที่ที่ชัดเจนขึ้น ทำให้เกิดการรวมกันเป็นเครือข่ายป่าดงนาทาม รวม 9 ป่า มีพื้นที่ 27,852 ไร่ โดยมีการจัดการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันของหมู่บ้านที่อยู่บริเวณป่า มีการตั้งคณะกรรมการดูแลป่า และผู้ประสานงานชัดเจน กิจกรรมที่ทำ ได้แก่ การทำแนวเขตให้ชัดเจน ปักป้ายแนวเขต คำขวัญรอบพื้นที่ การเฝ้าระวังไฟป่า ทำความสะอาดรอบแนวกันไฟ ปลูกไม้เสริมในพื้นที่ว่างเปล่า จัดอบรมให้ความรู้และทำความเข้าใจเรื่องป่า จัดค่ายเยาวชนในป่าศึกษาธรรมชาติ มีกติกาในการดูแลป่า เช่น ฝ่าฝืน ตักเตือน ปรับ ฯลฯ ในส่วนของการใช้ประโยชน์ได้แบ่งเป็น ป่าที่เป็นแหล่งอาหาร (เห็ด ผัก แมลง หนอนไม้) ไม้ใช้สอย สมุนไพร ทำเลเลี้ยงสัตว์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

ผลจากการดูแลรักษาป่าของชาวบ้านนาโพธิ์กลาง ทำให้ธรรมชาติฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์ พื้นฟูแหล่งอาหารให้อุดมสมบูรณ์ สามารถหาของป่า อาทิเช่น เห็ด แมลง มัน กลอย หนอนไม้ เม็ดจะบก ลูกพอก ลูกหนามแท่ง ทำให้เกิดรายได้เสริมให้กับชาวบ้าน ป่าที่อนุรักษ์ทั้ง 3 แห่งได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในส่วนของอุทยานแห่งชาติผาแต้มได้ให้ชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาป่าบริเวณที่จัดเป็นป่าชุมชนทั้งหมด นอกจากนี้กลุ่มเด็กและเยาวชน ก็ได้มีการจัดค่ายเยาวชนในป่า เพื่อให้เด็กได้ศึกษาธรรมชาติ วาดภาพสิ่งที่พบเห็นในป่า ซึ่งขณะนี้ มี 3 โรงเรียนในตำบลกำลังทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับป่า

นอกจากกิจกรรมการพัฒนาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ตำบลนาโพธิ์กลาง ยังมีกิจกรรมที่ช่วยสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่าย และสร้างโอกาสให้คนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มทำไม้กวาด กลุ่มจักสาน กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทำขนมเม็ดกะบก กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ ฯลฯ

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ

จากการที่สมาชิกในกลุ่มทอผ้าได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นนั้น ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้จากการทอผ้ามากขึ้นแก้ปัญหาความยากจนที่มีในชุมชน ลดน้อยลงได้ถึงร้อยละ 60 ของคนในชุมชน โดยการบริหารการจัดการในชุมชนเอง ทำให้สมาชิกในกลุ่มสามารถรักษาการทอผ้าที่ย้อมด้วยสีธรรมชาติให้เป็นมรดกเพื่อถ่ายทอดให้รุ่นหลังต่อไปได้อีกด้วย และยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีในท้องถิ่นให้เจริญงอกงามอย่างหนึ่งอีกด้วยด้วยปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ค่อยๆลดลง เพราะไม่มีการทำไร่เลื่อนลอย

■ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านชะจอม

บ้านชะจอมเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ชายป่าดงนาทาม ที่ไม่เคยได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวมาก่อน หลังจากที่มีสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ได้เข้ามาทำวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทำให้ชาวบ้านได้รู้จักกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์แบบพักแรมที่บ้าน (โฮมสเตย์) ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันทำเรื่องนี้ ได้ทำโครงการใช้งบประมาณจาก อบต. โดยไปศึกษาดูงานจากพื้นที่อื่นที่มีการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์

หลังจากดูงานได้มาพูดคุยร่วมกัน เห็นว่า บ้านชะจอมมีศักยภาพสำหรับการจัดการท่องเที่ยว คือ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายในหมู่บ้าน เช่น โบสถ์สมบัติเทิบ ถ้ำลายมือ ประกอบกับมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ชื่อ “กลุ่มสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น” หรือ “กลุ่มกินข้าวเช้าเฮือน” ซึ่งขณะนี้ได้มีนักท่องเที่ยวทั้งจากในประเทศและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมเยือน ส่วนใหญ่จะเป็นนักศึกษา นักพัฒนาที่ทำงานด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้ประสานงาน

นายสมหมาย แสงเนตร
155 หมู่ที่ 2 ต.นาโพธิ์กลาง
อ.โขงเจียม จ. อุบลราชธานี
โทร. 089-8950123

ตำบลพุทไธสง

อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์

ตำบลพุทไธสงเป็นเมืองเก่าแต่โบราณ ตัวเมืองตั้งอยู่บนชัยภูมิที่ดี เพราะเป็นที่สูงมีคูดินและลำน้ำล้อมรอบ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีฐานะเป็นหัวเมือง มีเจ้าเมืองปกครอง ปัจจุบันมีหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ในเขตการปกครองของเทศบาล 3 หมู่บ้าน และอยู่ในส่วนการปกครองของอบต. 10 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 8,890 คน ภูมิประเทศโดยทั่วไปมีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบมีลำน้ำธรรมชาติไหลผ่าน ได้แก่ แม่น้ำมูล และลำพังชู เหมาะแก่การทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา และมีการเลี้ยงสัตว์ ทอผ้าไหมรับจ้าง เป็นอาชีพเสริม

จุดเริ่มต้นของการทำแผนชุมชน

เมื่อปี 2542 ตำบลพุทไธสงได้เริ่มกระบวนการทำแผนชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ซึ่งได้เข้ามาส่งเสริมกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนผ่านทางกรมส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่มูลนิธิหมู่บ้าน การเริ่มกระบวนการทำแผนชุมชนในครั้งนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม และเป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน จนกระทั่งเดือนมกราคม พ.ศ.2543 จึงเสร็จสิ้นกระบวนการจัดทำแผนชุมชนและได้จัดทำแผนออกมาเป็นรูปเล่มในครั้งแรก และได้จัดทำแผนชุมชนเพิ่มเติมหลังจากที่ได้เข้าร่วมพัฒนาเป็นพื้นที่ต้นแบบกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคอีสาน และเป็นพื้นที่ศูนย์เรียนรู้แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองด้วย

หลังจากได้รับความรู้จากการทำแผนชุมชน ตำบลพุทไธสงก็ได้เริ่มต้นกระบวนการทำแผนชุมชน โดยการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำ ผู้ใหญ่บ้าน และอบต. ในขณะเดียวกันกลุ่มแกนนำก็ได้สร้างความเข้าใจร่วมกันระดับชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นจึงคัดเลือกแกนนำและคณะทำงานแผนชุมชนจากแต่ละหมู่บ้านอีกหมู่ละ 3-5 คน เพื่อเป็นคณะทำงานแผนชุมชนระดับตำบล ซึ่งในขั้นตอนดังกล่าวได้มีการจัดเวทีขึ้น ดังนี้

เวทีที่ 1 คนแก่เล่าเรื่องพื้นบ้านให้ฟัง

เวทีนี้เป็นการเปิดโลกแห่งการเรียนรู้

เวทีที่ 2 การสร้างจิตสำนึก

เป็นการนำเสนอศักยภาพของชุมชน ซึ่งจะการวิเคราะห์ศักยภาพในด้านต่างๆ มีการเก็บข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สินภาคครัวเรือน ข้อมูลทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ข้อมูลปัญหา ข้อมูลสุขภาพ สถานะความเป็นอยู่ ฯลฯ

เวทีที่ 3 หาปัญหาร่วมกัน

เมื่อมีการเก็บข้อมูลในทุกครัวเรือนเรียบร้อยแล้ว พอถึงสิ้นเดือนก็จะให้แกนนำรวบรวมข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านมาสรุป เพื่อนำข้อมูลมารวมกันในเวทีใหญ่ ระดับตำบล แล้วแกนนำก็จะนำเสนอข้อมูลในลักษณะการมาเล่าสู่กันฟัง

เวทีที่ 4 วิเคราะห์ปัญหา

เวทีนี้เป็นการจัดให้แต่ละหมู่บ้านวาดหมู่บ้านในฝัน หมู่บ้านในฝันของชาวบ้านนั้นอยากให้ มี กบ เขียด ปลา ฯลฯ ที่กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม ซึ่งเป็นภาพชุมชนที่คนในชุมชนพึงปรารถนา นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาและทำประชาพิจารณ์หมู่บ้านร่วมกันเพื่อเตรียมการทำแผนแม่บทชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งการประชุมในเวทีใหญ่ก็ได้ข้อสรุปว่า สิ่งทีแต่ละหมู่บ้านต้องการอันดับแรก คือ มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์

เวทีที่ 5 ยกร่างแผนระดับตำบล

เวทีนี้เป็นการนำเสนอแผนแม่บทชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน โดยแผนชุมชนจะประกอบด้วยแผนงาน โครงการ กิจกรรม วิเคราะห์สรุปบทเรียน และมีการวางแผนร่วมกันกับการทำแผนแม่บทชุมชนระดับตำบลและเตรียมการทำประชาพิจารณ์ตำบลด้วย

เวทีที่ 6 การประชาพิจารณ์แผนทั้งตำบล

เวทีนี้จะให้ชาวบ้านมาช่วยกันดูว่ากิจกรรมหรือโครงการใดบ้างที่จะสามารถแก้ปัญหาของชุมชนได้จริง หากกิจกรรมหรือโครงการใดที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้จริงก็จะตัดออกไป และจะมีการเพิ่มเติมกิจกรรมที่เห็นว่าสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เข้ามาเพิ่มแทน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. กลุ่มสัจจะออมทรัพย์

กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย เช่น 1) กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ระดับชุมชนที่มีขึ้นในทุกชุมชน 2) กิจกรรมการออมทรัพย์ในกลุ่มกิจกรรมแต่ละกลุ่ม 3) กลุ่มออมทรัพย์ของผู้นำชุมชน 4) กลุ่มออมทรัพย์ระดับตำบล เป็นการนำเงินออมของกลุ่มออมทรัพย์ระดับชุมชนมาออมรวมกันเป็นเครือข่ายทุกหมู่บ้านๆ ละ 100 บาท ทุกเดือน ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียนประมาณ 2,500,000 บาท สมาชิก 1,919 ราย ในระดับหมู่บ้านกลุ่มออมทรัพย์สามารถจัดสรรผลกำไรมาแบ่งปันกันและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกได้แล้ว

2. กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพ

แกนนำจึงได้ค้นหาแหล่งเงินทุนมาสนับสนุนการทำกิจกรรม โดยเงินทุนที่ได้มาทำกิจกรรมหลักมาจากเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลพุทไธสง และการระดมเงินทุน โดยการขายหุ้นให้กับสมาชิกในตำบล ในระยะแรกสมาชิกทำการผลิตปุ๋ยตามความสามารถและเงินทุนที่มีอยู่ เมื่อทำมาระยะเวลาหนึ่งตำบลพุทไธสงจึงเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานและได้รับการคัดเลือกให้เป็นตำบลนำร่องในโครงการเพิ่มขีดความสามารถการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นโรงเรือนที่ถาวร เครื่องปั้นเครื่องอัดเม็ดปุ๋ย ผลผลิตที่ได้เกือบทั้งหมดจะใช้และจำหน่ายกันเองในชุมชน ในปีที่ผ่านมาสามารถผลิตปุ๋ยอัดเม็ดได้ 18 ตัน และผลิตปุ๋ยผงได้ 120 ตัน

3. ธนาคารฝักปลอดสารพิษ

จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนทำให้เกิดการจัดเก็บข้อมูลและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทำให้ทราบว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในครัวเรือนที่ไม่จำเป็นไม่น้อยเลย “นายวันชัย กุ่มไธสง” จึงได้หารือกับสมาชิกในการลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก จึงตั้งกลุ่ม “ธนาคารฝักปลอดสารพิษ” มีสมาชิก 26 คน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็สังกัดกลุ่มกิจกรรมอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย ที่ดินที่กลุ่มใช้ในการปลูกผักได้รับการสนับสนุนจาก อบต. ให้ใช้ที่ดินสาธารณะเนื้อที่ 15 ไร่ โดยจัดสรรให้กับสมาชิกคนละ 2 งาน สมาชิกกลุ่มได้คิดวิธีเอาชนะความแห้งแล้ง โดยประยุกต์เอาระบบรดน้ำต้นหม่อนของศูนย์มีชัยมาใช้เพื่อให้สามารถปลูกผักได้ตลอดทั้งปีกลุ่มกำหนดว่าสมาชิกทุกคนต้องช่วยกันเสียค่าไฟฟ้าเท่ากันทุกคน ห้ามเปิดน้ำทิ้ง หากจะทำการรดน้ำสมาชิกจะต้องถือสายยางรดน้ำซึ่งสมาชิกจะรดน้ำผักทั้งวันก็ได้ ในช่วงแรกสมาชิกไม่ได้ทำการจดบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่ายเนื่องจากคิดเพียงว่าปลูกผักกินเองเพื่อลดรายจ่ายเท่านั้น จากการเก็บข้อมูล 2-3 เดือนแรกพบว่าสมาชิกมีรายได้จากการขายผักประมาณ 1,500-2,000 บาท แม้จะมียอดขายไม่มากนักแต่สมาชิกถือว่าการแบ่งปันกันกิน ในแปลงจะมีการปลูกผักหลายชนิดโดยสมาชิกแต่ละคนจะพยายามปลูกผักที่ไม่ซ้ำกัน เพื่อให้มีผักขายหลากหลายชนิด ปัจจุบันมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่โดยสมาชิกมียอดขายประมาณเดือนละ 4,000-5,000 บาท

4. กลุ่มทอผ้าไหมและกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมเป็นวิถีที่อยู่คู่กับชุมชนมานาน ในตำบลพุทไธสงมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแทบทุกครัวเรือน แต่ที่ผ่านมาเป็นการทำกิจกรรมแบบปัจเจกไม่ได้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม แขนงนำจึงได้มีการรวมกลุ่มเพื่อยกระดับจากการทำกิจกรรมแบบการทอผ้าในครัวเรือนเป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น คือ “กลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่” มีกิจกรรมการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าไหม การอบรมการทอผ้า การออกแบบลวดลาย การออกแบบและการตัดเย็บ และได้เกิดกลุ่มกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องกันอีกคือ “กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม” เป็นกิจกรรมที่ทำให้การผลิตในชุมชนมีความสมบูรณ์ครบวงจรมากขึ้น โดยการทำกิจกรรมปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมในแปลงรวม ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเกษตรอำเภอฟุทไธสง และอบต.

5. กลุ่มโรงสีชุมชนตำบลพุทไธสง

ข้าวเป็นผลผลิตหลักของเกษตรกรตำบลพุทไธสงที่ต้องขายผ่านพ่อค้าคนกลางทำให้เกษตรกรไม่ได้ราคาที่เป็นธรรมเป็นประจำทุกปี แขนงนำแผนชุมชนจึงได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกันให้กับเกษตรกรในชุมชน โดยการเชื่อมแผนของตำบลพุทไธสงเข้ากับหน่วยงานภาครัฐและกิจกรรมหลักของกลุ่มคือ รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก แปรรูปข้าวออกจำหน่าย ปัจจุบันกิจกรรมยังไม่สามารถแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรได้มากนัก แต่ก็เป็นที่ชุมชนพยายามร่วมกันคิด ร่วมกันทำเพื่อแก้ปัญหาให้กับตนเอง และสามารถทำให้เกิดตลาดรับซื้อผลผลิตของชุมชนในราคาที่เป็นธรรมโดยอยู่บนพื้นฐานของความช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชน ช่วยลดการเอาเปรียบของพ่อค้าคนกลาง เกิดเงินทุนหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็จะปันผลคืนกำไรให้กับสมาชิกโดยมิได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดอย่างที่พ่อค้าคนกลางปฏิบัติ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากกระบวนการทำแผน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งการเปลี่ยนแปลงในแง่ของตัวบุคคล และการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการเก็บข้อมูล เช่น ผู้ใหญ่บ้าน แต่เดิมมักเข้าประชุมสายและเมาเหล้า แต่เมื่อเก็บข้อมูลแล้ว เห็นว่าเสียค่าเหล้าเป็นจำนวนมาก จึงได้เลิกกินเหล้าและได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากที่เคยมาประชุมสายก็มาก่อนเวลา เป็นต้น และปัญหาหนี้สินของชาวบ้านก็ลดลงอย่างมากเนื่องจากได้รู้จักตัวเอง ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องทางมากยิ่งขึ้น

“กระบวนการทำแผนชุมชนทำให้ชาวบ้านรู้เท่าทัน ได้รับรู้รายรับรายจ่ายของตนเองปัจจุบัน ถึงรู้ว่าเป็นแผนพึ่งตนเอง...ไม่ใช่แผนขอเงิน” (คุณบรรจง พรหมจิต-แกนนำแผนชุมชนตำบลพุทไธสง-สัมภาษณ์วันที่ 12 พฤศจิกายน 2548)

ส่วนสภาพแวดล้อมนั้นก็เห็นการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน หลังจากที่เคยพูดคุยกันว่าอยากจะย้อนยุคให้สัตว์และธรรมชาติกลับคืนมา และปัจจุบันก็เริ่มสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลง เช่น เริ่มมีเห็ดและสมุนไพรต่างๆ มากขึ้น ธรรมชาติก็เริ่มกลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง กบ เขียด ก็สามารถหากินได้ง่ายขึ้น ธรรมชาติก็ฟื้นตัว และในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาการใช้ยาฆ่าแมลงก็ลดลง สังเกตได้จากเมื่อก่อนที่ปลาใหญ่ๆ จะเป็นโรคตาย ปัจจุบันมีเพียงประมาณ 10% เท่านั้นที่ยังคงมีการใช้สารเคมีกันอยู่

กระบวนการทำแผนชุมชนจึงทำให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ชาวบ้านเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของคนในชุมชน และทำให้เห็นว่าชุมชนสามารถร่วมมือกันแก้ปัญหของชุมชนได้

เครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเองภาคอีสานกับการสนับสนุนแผนชุมชนตำบลพุทไธสง

เครือข่ายแผนชุมชนพึ่งตนเองภาคอีสาน ได้สนับสนุนงบประมาณจำนวน 100,000 บาท ให้ตำบลพุทไธสงให้เป็นตำบลศูนย์เรียนรู้ โดยแกนนำจากตำบลได้รับการพัฒนาให้เป็นนักจัดการความรู้ มีการรวบรวมองค์ความรู้การทำกิจกรรมกระบวนการทำแผนชุมชน การผลิตสื่อเพื่อการเผยแพร่องค์ความรู้ ประสพการณ์ทำแผนชุมชน เพื่อให้พื้นที่ ตำบลขยายผลได้มาศึกษาดูงาน และเกิดการทำแผนชุมชนครอบคลุมพื้นที่ ทั้ง 13 ตำบล โดยมีตำบลพุทไธสงเป็นพื้นที่ต้นแบบการทำแผนชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายบรรจง พรหมจิต
8 ม. 11 ต.พุทไธสง
อ.พุทไธสง จ.บุรีรัมย์ 31120
โทร. 081-7253375

ตำบลเสียว

กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

ข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลเสียว กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2323 โดยชาวลาวที่อพยพมาจากกรุงเวียงจันทน์ เข้ามาฝั่งไทย และอพยพเรื่อยมาตามลำน้ำมูล ซึ่งมีหัวหน้าเป็นผู้นำชื่อ “ท้าวบุญเรือง” มาเลือกตั้งบ้านอยู่ใกล้หนองน้ำใหญ่ เนื่องจากเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และให้ชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านเสียว” ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้านเดิมของท้าวบุญเรืองที่อยู่ฝั่งเวียงจันทน์ ตำบลเสียว มีกำนันคนแรก เมื่อปี พ.ศ.2372 ชื่อ นายอ้วน สุมาลย์ และกำนันคนปัจจุบัน เป็นคนที่ 9 ชื่อ นายสมเด่น บัวศรี

พื้นที่โดยทั่วไปของตำบลเป็นที่ราบสูง บางส่วนเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำการเกษตร ด้านทิศเหนือ จรดกับตำบลเปือย อำเภอเบ็ญไพร จังหวัดศรีสะเกษ ทิศใต้ จรดกับตำบลโคก กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ และตำบลหนองใหญ่ อำเภอเมืองจันทร์ จังหวัดศรีสะเกษ ทิศตะวันออก จรดกับตำบลหนองม้า กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ และทิศตะวันตก จรดกับตำบลอิเซ กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ

แผนชุมชนตำบลเสียว

ตำบลเสียว กิ่งอำเภอโพธิ์สุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในตำบลต้นแบบของการทำแผนชีวิตชุมชนภาคอีสาน ได้สะท้อนภาพของคนในชุมชนที่พยายามต่อสู้กับความยากจน ด้วยความร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยเชื่อว่า “แผนชุมชน” จะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน สามารถรู้จักตัวตน กำหนดอนาคต และนำสู่การพึ่งตนเองของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

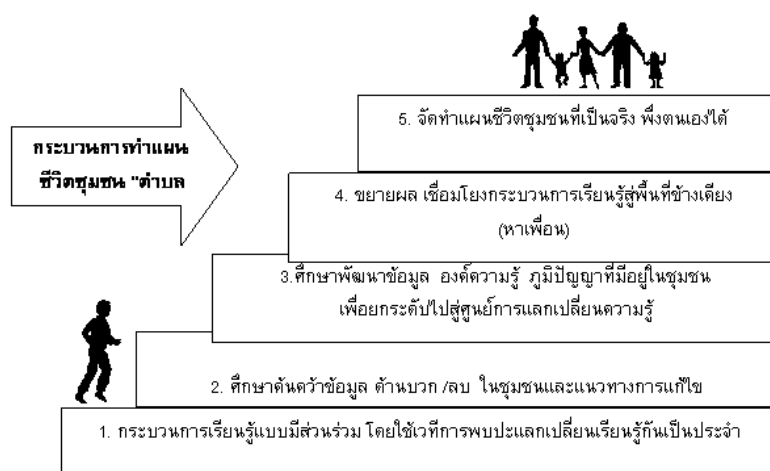
แผนชีวิตชุมชน...สู่การจัดการปัญหาความยากจน

จากการสำรวจข้อมูล ในพื้นที่ของชาวตำบลเสียว พบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุด คือ ความยากจน หนี้สิน ผลผลิตตกต่ำ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง แม้หน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ สนับสนุนส่งเสริมกลุ่มอาชีพ ช่วยเหลือด้านเงินทุนอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาของชาวตำบลเสียวได้ทั้งหมด หลายโครงการที่สนับสนุนนั้นไม่สอดคล้องเหมาะสมกับพื้นที่ และที่สำคัญคือ การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน และการประสานงานที่ดี ชาวตำบลเสียว จึงเริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนชีวิตชุมชน เพื่อเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนได้

ในปี 2543 สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ได้เข้ามาสนับสนุน และมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ชาวบ้านเรียนรู้กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งตำบลนี้ ถือเป็นพื้นที่นำร่องพื้นที่หนึ่ง โดยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาส

ให้ชุมชนเป็นผู้วางแผนชีวิตของตนเอง เมื่อมีการประเมินผลและสรุปวิเคราะห์ แล้ว พบว่ากระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ร่วมกันของชาวบ้านเพื่อให้ได้แผนชีวิตชุมชน มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ความต้องการของชุมชนโดยภาพใหญ่ และเกิดแนวทาง/กลไกในการพัฒนาชุมชน ร่วมกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในระดับพื้นที่อีกด้วย

กระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนตำบลเสียว ได้อาศัยหลักการเชื่อมโยง คน ชุมชน และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน มีคณะทำงานแผนแม่บทของตำบล เป็นหลักโดยประสานกับภาคีภาครัฐ และส่วนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อบริหารจัดการ กำหนด แขนงนำ พื้นที่เป้าหมาย และขยายผลสู่ตำบลข้างเคียง คือ ตำบลโคด ตำบลหนองม้า และตำบลอิเซ การลงพื้นที่สำรวจและจัดเก็บข้อมูล ทั้งในระดับเวทีการ ออกแบบสอบถาม สัมภาษณ์กลุ่ม ได้รับความร่วมมือจากแกนนำ ผู้นำ ตลอดจนสมาชิกในชุมชน กลไกภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่เป็นหลัก ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้เป็นเรื่องใกล้ตัว และเกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน

จากการสำรวจข้อมูล หลังจากทำแผนชีวิตชุมชน ค่าอาหารลดลง 7,000 บาท/ปี/ครัวเรือน เช่น หมู่ที่ 3 บ้านหนองโน ส่วนหนึ่งเพราะมีกลุ่มวนเกษตร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ ที่ปลูกผักปลอดสารพิษ และชุดบ่อเลี้ยงปลา จำนวน 23 ครัวเรือน จึงมีอยู่มีกินกันในครัวเรือน และในชุมชนเอง นอกจากนี้ยังผลิตปุ๋ยใช้เอง ช่วยลดต้นทุนด้านเกษตร 4,500 บาท/ปี/ครัวเรือน ส่วนค่ายารักษาโรคนั้นลดลง 450 บาท/ปี/ครัวเรือน เพราะมีกลุ่มหมอพื้นบ้านป่าโนนใหญ่ มีการฟื้นฟูภูมิปัญญาแพทย์แผนไทยรักษาผู้ป่วยในชุมชน ค่าใช้จ่ายอบายมุขลดลง 9,616 บาท/ปี/ครัวเรือน เพราะเกิดกิจกรรม เพื่อรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และอบายมุข ในทุกชุมชน เช่น โครงการทักทอพลังมวลชน พลังแผ่นดิน ฯลฯ

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน...จากการทำแผนชีวิตชุมชน

ผู้นำ สมาชิกในชุมชนตื่นตัว เห็นความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้เรื่องแผนชุมชน มีความสนใจข้อมูลในชุมชนของตนเอง ตระหนักถึงปัญหา และรู้ชุดถึงการในการหาแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ต้องเป็นคนพื้นที่นั่นเอง ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อคิดหาแนวทางแก้ปัญหาาร่วมกัน (การจัดทำแผนชีวิตชุมชน) อย่างเป็นระบบ และเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างภาคีต่างๆ รัฐ/เอกชน สิ่งที่สำคัญ คือ เกิดการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาสอดคล้องกับสภาพพื้นที่อย่างเหมาะสม

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการถอดบทเรียนสำคัญนี้

1. ได้ข้อมูลชุดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิทยาการ/ปราชญ์ชาวบ้านที่เชื่อมโยงกลุ่มกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่หลายกลุ่มเมื่อก่อนต่างคนต่างอยู่ไม่โอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และบทเรียนระหว่างเครือข่าย/กลุ่มองค์กรชุมชนรวมกันอย่างต่อเนื่อง
2. เห็นรูปธรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน องค์กรเครือข่ายเชิงพื้นที่ ซึ่งจากการร่วมกิจกรรมในรูปแบบเครือข่ายพันธมิตรในพื้นที่ มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนเหมาะสม
3. เกิดระบบฐานข้อมูลชุมชนที่เป็นจริง สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพคนทรัพยากรองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน ที่เป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาในประเด็นทุนทางสังคม “ของดี...วิถีชีวิตแบบพอเพียง”

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ กลุ่มสตรีทอผ้าไหม

บ้านสามขา หมู่ที่ 6 ได้จัดตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าไหมขึ้นโดยการสนับสนุนของพัฒนาชุมชนโพธิ์ศรีสุวรรณ เมื่อปี 2543 รูปแบบการการผลิต จะรวมกลุ่มกันทอผ้าไหม ซึ่งมีลวดลาย และสีสันทันที่แปลกใหม่ และลายเดิม ซึ่งเป็นมรดกสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน เรียกว่า “ผ้าลายขิด บ้านเสียว” มีศูนย์ทอผ้าไหมเป็นอาคารชั้นเดียวโล่ง จุกทอผ้าได้ 15 หลัง สมาชิกจะหมุนเวียนกันมาทอผ้าของตนเองจนเสร็จสิ้น ก็จะมีสมาชิกคนอื่นเข้ามาใช้ที่และอุปกรณ์การทออย่างต่อเนื่อง สำหรับการบริหารจัดการนั้น ในเรื่องการขาย ช่วงเริ่มต้นรวมกลุ่มกันทอผ้าไหมๆ ขายผ้าไม่ค่อยได้เพราะราคาสูง ปัจจุบันได้รับการหนุนเสริมจากทางหน่วยงานภาครัฐ มีตลาดรับซื้อผ้าไหม ซึ่งได้รับการพัฒนาเป็นผลิต OTOP ของกิ่ง อ.โพธิ์ศรีสุวรรณ ผลผลิตผ้าไหมของบ้านสามขา ได้รับเกียรติคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ 4A ระดับจังหวัด รายได้ของสมาชิกเฉลี่ย 3,000 บาท/คน ซึ่งทำให้สมาชิกนารายได้จากการขายผ้าไหม ไปจุนเจือครอบครัวได้ และอนุรักษ์ลวดลายผ้า ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนอีสานได้ มีกลุ่มต่างๆ มาศึกษาดูงานเกือบทุกเดือน

■ กลุ่มเย็บผ้า พัฒนาอาชีพ

ได้เกิดกลุ่มพัฒนาอาชีพที่สำคัญของชุมชน โดยมีจุดเริ่มจาก ปี 2537 คุณสมคิด สุมาลี ซึ่งขณะนั้นทำงานในโรงงานทอผ้าในกรุงเทพฯ ได้เรียนรู้เทคนิคการเย็บผ้าโดยอาศัยความจำจากที่เห็นพนักงานที่เขาเย็บผ้าอยู่ลองผิดลองถูกจนสามารถเย็บผ้าได้อย่างชำนาญ คุณสมคิด ลาออกจากปี 2545 กลับที่ตำบลเสียว กิ่ง อ.โพธิ์ศรีสุวรรณ จ.ศรีสะเกษ ซึ่งขณะนั้นไม่มีรายได้อื่นนอกจากขายข้าว ซึ่งปีหนึ่งขายได้ครั้งเดียวประมาณ 30,000 บาท คุณสมคิดจึงรวมกลุ่มพี่น้องในหมู่บ้านมาฝึกเย็บผ้า แรกๆ มีสมาชิก 10 คน จนทุกวันนี้มีสมาชิก 22 คน และทุกคนมีความสามารถเย็บผ้าได้ผ่านการตรวจของโรงงาน จนเป็นที่ยอมรับ รายได้ของกลุ่มพัฒนาอาชีพ บ้านหนองสำโรง มีรายได้เฉลี่ยคนละ 2,000 บาท/สัปดาห์ บางคนทำได้มากถึง 3,000 บาท ต่อสัปดาห์ มีงานจากบริษัทมาทุกเดือน

นอกจากคุณสมคิด ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม ที่มีความสามารถแล้ว ยังมีคุณอุดร วงศ์เจริญบุญเย็น คุณศรีรอง และคุณมิละ สุมาลี เป็นวิทยากรฝึกเย็บผ้า ซึ่งทุกคนฝึกสอนโดยไม่คิดค่าจ้างแต่อย่างใด ทางกลุ่มฝึกเยาวชนที่สนใจสามารถใช้เวลาวางวันหยุดเย็บผ้า สร้างรายได้ไม่เดือดร้อนค่าเล่าเรียน แบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง ถือเป็นการขยายงานสู่เยาวชน ให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือประพฤตินทางไม่ดี

■ โรงสีชุมชนตำบลเสียว

จากการที่ชาวบ้านประสบปัญหาหาคาผลผลิตตกต่ำและต้องการลดต้นทุนการผลิต จึงได้ตั้งโรงสีชุมชนขึ้น โดยได้รับงบประมาณสนับสนุน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับชุมชน ตำบลละ 1 ล้านบาท ซึ่งได้ประสานกับอบต.ช่วยสนับสนุนงบประมาณค่ากระแสไฟฟ้า เป็นงบประมาณ 740,000 บาท และทำถนนดินเข้าโรงสีชุมชน 35,000 บาท โรงสีชุมชนนี้สามารถแก้ปัญหาได้ระดับหนึ่งขณะนี้กำลังก่อสร้างโรงสีชุมชน

■ กลุ่มเกษตรกรรม

อาชีพหลักของตำบล คือการเกษตรกรรม ชาวบ้านได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มวนเกษตร ปลูกพืชผักปลอดสารพิษที่สร้างรายได้ต่อคนประมาณ 2,000-2,500 บาทต่อเดือน จากการสำรวจข้อมูลชุมชน พบว่าชาวบ้านยังมีค่าใช้จ่ายทางการเกษตรสูง ไม่ว่าจะเป็นปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง เมล็ดพันธุ์ แรงงาน จึงมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรอินทรีย์ขึ้น ผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้เอง เน้นการพึ่งพิงธรรมชาติมากขึ้น นอกจากนี้กลุ่มผู้เลี้ยงโค-กระบือ ที่ SIF ให้งบประมาณสนับสนุน ก็ยังคงดำเนินไปอยู่ สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ในการทำแผนชุมชนทำให้เกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ ดังที่กล่าวมา นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่ คือกลุ่มทำปลาต้ม บ้านหนองแคน, กลุ่มทำปลาต้ม บ้านหนองผือ และกลุ่มทำดอกไม้ประดิษฐ์ บ้านหนองขาม ชุมชนในตำบลเสียวรู้จักพึ่งพาตัวเองได้และสามารถลดรายจ่ายโดยไม่จำเป็นต้องพอสมควรและสามารถรู้ความลำบากของตนเอง รู้ความทุกข์ของครอบครัว รู้จักประหยัด อดออม รวม

กลุ่มสร้างรายได้เสริมอย่างมาก

นอกจากนี้ ชุมชนยังมีกิจกรรมงานพัฒนาต่างๆ อีกหลายอย่าง เช่น จากการลงจัดเก็บข้อมูลชุมชน ทำให้ได้ทราบถึงบุคคลด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ/คนพิการ และได้หาโอกาสตรงนี้ ให้ชุมชนหมู่บ้านได้ดูแลกันเองโดยใช้โอกาสใช้เงินกองทุน หมู่บ้านละ 1 ล้าน ผลกำไรเป็นการจัดสวัสดิการการช่วยเหลือคนยากจนในแต่ละหมู่บ้าน ผลปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากกรรมการกองทุนในแต่ละหมู่บ้านเป็นอย่างดี

ป่าชุมชนโนนใหญ่

ในช่วงปี 2540 เริ่มมีการต่อสู้เพื่อให้ป่าคงอยู่ในตำบลเสียวได้ต่อสู้กับสวนราชการมาตลอดในเพื่อกรมป่าไม้เปิดสัมปทานป่าโนนใหญ่ จึงได้เกิดการรวมตัวเพื่อรักษาป่าโนนใหญ่ เพื่อลูกเพื่อหลาน จนรักษาไว้ได้อยู่ทุกวันนี้ จนได้เป็นจุดรวมน้ำใจของคนตำบลเสียว เพื่ออนุรักษ์ป่าชุมชนโนนใหญ่ เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษานิเวศน์ป่าชุมชน ห้องเรียนธรรมชาติของเด็กนักเรียน โรงเรียนใกล้บ้าน รวมถึงกลุ่มคนต่างๆ ให้ความสนใจ และมาศึกษาดูงานอยู่ตลอด

จากการที่ชาวตำบลเสียว ได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น ด้วยพลังสามัคคีระบบเครือญาติ ทำให้ตำบลเสียวเกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แล้วร่วมกันพัฒนาตำบล จนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่น และได้รับความไว้วางใจ ให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของจังหวัดศรีสะเกษ ในเรื่องการวางแผนแก้ปัญหาของ ชุมชน ถือเป็น “ตำบลต้นแบบ” อย่างแท้จริง

รูปธรรมกิจกรรมที่ดำเนินการตามแผนชุมชน

แผนชุมชนตำบลเสียวนับว่า มีความต่อเนื่อง ดังนั้นกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่จึงเห็นผลสำเร็จ และมีกระบวนการพัฒนายกระดับไปข้างหน้า ที่สามารถวิจัยถอดชุดความรู้ ทั้งกระบวนการ และกิจกรรม เป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานได้ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา มีทั้งองค์กรทั้งในและต่างประเทศมาศึกษาดูงานมากมาย ซึ่งทั้ง 17 หมู่บ้าน มีกลุ่มกิจกรรมในการเรียนรู้ อยู่ทุกหมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านเสียว กลุ่มหล่อเสา กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ ร้านค้าชุมชน ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์

หมู่ 2 บ้านเสียว กลุ่มทอผ้าไหมลายขิด ธนาคารข้าว กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ

หมู่ 3 บ้านหนองโน กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มวนเกษตร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ธนาคารข้าว กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน กลุ่มคัดพันธุ์ข้าว

หมู่ 4 บ้านหนองสำโรง กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มเลี้ยงไหม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ

หมู่ 5 บ้านหนองแห่น ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ

หมู่ 6 บ้านสามขา กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มยุวเกษตร กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ

หมู่ 7 บ้านหนองพระ กลุ่มเย็บผ้า กลุ่มทอผ้า ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์

- หมู่ 8 บ้านหนองผือ ร้านชุมชน กลุ่มออมทรัพย์
 หมู่ 9 บ้านตลาด กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มออมทรัพย์
 หมู่ 10 บ้านหนองขาม กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน ธนาคารข้าว
 หมู่ 11 บ้านสามขา กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
 หมู่ 12 บ้านหนองผือ ร้านค้าชุมชน กลุ่มทำปลาต้ม กลุ่มทอผ้า กลุ่มแปรรูปอาหาร
 หมู่ 13 บ้านหนองเรือ กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มออมทรัพย์
 หมู่ 14 บ้านหนองผือบุรพา กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มหล่อเสา
 หมู่ 15 บ้านหนองมะโนรมย์ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรยั่งยืน กลุ่มทอผ้าไหม กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
 หมู่ 16 บ้านหนองขุนศรี กลุ่มทอผ้าลายขิด
 หมู่ 17 บ้านหนองสำโรงปัจจิม กลุ่มเลี้ยงวัว กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	หนุนเสริมโรงสีชุมชนเพื่อลดปัญหาความยากจน
งบประมาณ	130,000
สถานที่ตั้งโครงการ	26 ม.10 บ้านหนองขาม ตำบลเสียว
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 47 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 2,017 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 4,517 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	งบชุมชนสมทบ 30,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ชุมชนในตำบลเสียวมีความอยู่ดีกินดีและร่วมเป็นสมาชิก
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	การร่วมกลุ่มของสมาชิกเกษตรทำนาแบบก้าวหน้าผลิตเองแปรรูปเองและจำหน่ายเอง สร้างอาชีพเสริมรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มทำธุรกิจชุมชนร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ชุมชนสามารถผลิตเองแปรรูปเอง เป็นเจ้าของผู้ส่งออกสร้างงานสร้างรายได้แก้ไขปัญหาความยากจน โดยองค์กรชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายสมเด่น บัวศรี
 1 หมู่ที่ 7 ตำบลเสียว
 กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ
 จังหวัดศรีสะเกษ
 โทรศัพท์ 086-2538761
 นายประสาน ชันติวงศ์
 26 ม.10 ต.เสียว
 กิ่งอำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ
 จ.ศรีสะเกษ 33120
 โทรศัพท์ 089-5800997

ตำบลบ้านแท่น

อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

ความเป็นมาเป็นไป ตำบลบ้านแท่น

จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์ ทำให้เชื่อว่า พื้นที่อำเภอบ้านแท่นและบริเวณใกล้เคียงเป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ มีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยมานานหลายร้อยปีมาแล้ว และหลักฐานบางอย่างที่วิเคราะห์ได้ว่า พื้นที่อำเภอบ้านแท่น ยังเป็นทางผ่านของวัฒนธรรมอันเก่าแก่ ตลอดจนเคยเป็นเส้นทางเดินทัพเส้นทางคมนาคม ที่สำคัญมาแต่ครั้งอดีตกาลอีกด้วย

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตำบลบ้านแท่น เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2473 จากสภาพป่าทึบ ได้มีการตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยมากขึ้น ที่เรียกว่าบ้านแท่นมาจากพระแท่นบัลลังก์ที่สลักด้วยศิลาแลง ขนาดกว้าง 45 ซม. สูง 65 ซม. เข้าใจว่าเป็นพระแท่นประดิษฐานพระ บ้านแท่นในอดีตอยู่ในเขตตำบลบ้านมอญ อำเภอภูเขียว ต่อมาอยู่ในเขตตำบลสามสวน และจัดตั้งเป็นตำบลบ้านแท่นภายหลัง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบ ส่วนใหญ่เป็นที่นา มีพื้นที่ทำการเกษตร 25,200 ไร่ พื้นที่ป่าชุมชน 3,150 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 4,200 ไร่ แหล่งน้ำธรรมชาติและอื่นๆ 2,450 ไร่ พื้นที่การปกครองอยู่ในเขต อบต. 12 หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาล 4 หมู่บ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวนผัก

ทุนที่มีคุณค่าในชุมชนตำบลบ้านแท่น

เจดีย์พระธาตุคู่ ตั้งอยู่บ้านป่า หมู่ที่ 7 ต.บ้านแท่น อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ เป็นเจดีย์ธาตุคู่ ขนาดกว้าง 1.9 และ 2.2 เมตร สูงประมาณ 5 เมตร ก่ออิฐฉาบปูนเป็นชั้นๆ มีลวดลายกลีบบัวหยาบๆ ธาตุ ทางทิศตะวันออกมีร่องรอยวิหาร ปัจจุบันได้สร้างเจดีย์องค์ใหม่ครอบไว้ ของเก่าที่หลงเหลืออยู่ก็มีเพียงใบเสมาหินทราย ที่ตั้งตระหง่านอยู่รายรอบพระอุโบสถ บ้านป่า เป็นหมู่บ้านเก่าแก่มาแต่โบราณ อาจอยู่ในยุคเดียวกับ บ้านดอนโกย ที่อยู่ถัดมาทางทิศตะวันตกซึ่งได้กลายเป็นหมู่บ้านร้างเพราะเกิดโรคระบาดอย่างรุนแรง

แผนชุมชนตำบลบ้านแท่น

จากการเห็นความสำคัญของการดำเนินงานบูรณาการตามแผนชุมชน เพื่อความเข้มแข็งและเอาชนะความยากจน จึงได้ดำเนินการจัดเวที โดยทีมวิทยากรกระบวนการจากหลายหน่วยงานในอำเภอบ้านแท่นซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานโครงการบูรณาการชุมชน เพื่อความเข้มแข็งและเอาชนะความยากจน และโครงการถักทอพลังเครือข่ายพลังชุมชนพลังแผ่นดิน ได้เข้าร่วมค้นหาแกนนำชุมชนตามธรรมชาติในชุมชน หมู่บ้าน เพื่อเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้าน ชุมชน หมู่บ้านละ 5 คนและร่วมกันสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ ประกอบด้วย

- แบบเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายประจำครัวเรือน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ตัวแทนของทุกครัวเรือน

- การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลประมาณการค่าใช้จ่ายประจำครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชน สรุปภาพรวมทั้งตำบล จากการรวบรวมข้อมูลประมาณการค่าใช้จ่ายของครอบครัว ทั้งด้านการใช้จ่ายซื้ออาหาร ค่ารักษาโรค ค่าใช้จ่ายสังคม ค่าใช้จ่ายการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน และ ค่าใช้จ่ายเพื่อการผลิต พบว่ารายรับครอบครัวมีน้อยกว่ารายจ่ายแตกต่างกันมาก จึงต้องกู้เงินจากแหล่งอื่นๆ เพื่อการใช้จ่าย

นอกจากนี้ ได้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านแหล่งหนี้สิน สถาบัน สาธารณูปโภคในระดับตำบล อาชีพหลักและอาชีพเสริมในตำบล ซึ่งจากข้อมูลข้างต้น ทำให้พบสภาพปัญหาหลายประการที่ครอบคลุมทั้งปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาน้ำกิน น้ำใช้เพื่อการเกษตร ปัญหาด้านความรู้เพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิต ปัญหาด้านสาธารณสุขและการอนามัย ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

- นำเสนอวิเคราะห์ข้อมูล ในการประชุมเวทีชาวบ้าน ครั้งที่ 2
- ประชุมจัดทำแผนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน
- ประชุมบูรณาการแผนชุมชนพึ่งตนเอง

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ การทอผ้าท้องถิ่น

การทอผ้าในชุมชนท้องถิ่นนั้น ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เป็นมรดกที่ต้องอาศัยทักษะ ประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ พรสวรรค์ ความรัก ความหลงใหลในการทอผ้าของบรรพบุรุษแล้วถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานที่มีใจรักกันมารุ่นต่อรุ่น มิใช่เพียงรู้วิธีการทอผ้าก็สามารถทอผ้าได้อย่างสวยงามได้เลย แต่ยังมีเทคนิควิธีการอื่นๆ อีกมากมายที่จะช่วยให้ผ้าทอที่ได้สวยงาม และสร้างความภาคภูมิใจให้กับผู้ทอได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้ผู้ต้องการทอผ้าให้ เป็นต้องรู้จักกระบวนการทอผ้า และได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้เรื่องการทอผ้าที่แท้จริงเท่านั้น

อาชีพทอผ้าไม่ใช่อาชีพที่ร่ำรวย แต่พออยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ได้มากได้น้อยขึ้นอยู่กับความขยัน อดทน อดออม ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย พึ่งตนเอง รายได้เฉลี่ยเดือนละ 4,000-8,000 บาทต่อคน ที่สำคัญคือ ได้อยู่กับครอบครัว ทำให้มีชีวิตที่สมบูรณ์

การตั้งราคาขาย ขึ้นอยู่กับชนิดของผ้า ลวดลาย ความหนา บางของผ้า และชนิดของไหม ชนิดของฝ้าย เช่น

- ผ้าไหม สีพื้น ตั้งแต่เมตรละ 200-350 บาท
- ผ้าไหมมัดหมี่ ตั้งแต่ราคาเมตรละ 400-600 บาท
- ผ้าฝ้าย สีพื้น ตั้งแต่เมตรละ 60-90 บาท
- ผ้าฝ้ายมัดหมี่ ตั้งแต่เมตรละ 150-180 บาท
- ผ้าโสร่งไหม เมตรละ 400-500 บาท
- ผ้าโสร่งฝ้าย เมตรละ 150-180 บาท
- ผ้าขาวม้าไหม ผืนละ 200-300 บาท (หนึ่งผืนยาวประมาณ 2 เมตร)
- ผ้าขาวม้าฝ้าย ผืนละ 80-120 บาท (หนึ่งผืนยาวประมาณ 2 เมตร)

■ **การส่งเสริมทักษะกลุ่มอาชีพเกษตรกร** พบว่า ตัวแทนกลุ่มองค์กรต่างๆ วิทยากรกระบวนการและเครือข่ายกลุ่มอาชีพ จำนวน 12 หมู่บ้าน 8 กลุ่มได้มีการประสานเชื่อมโยง และมีการหนุนเสริมกระบวนการขับเคลื่อนแผนชีวิตชุมชน และได้มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การทดลองทำการเกษตรแบบอินทรีย์ ซึ่งสามารถลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรได้ เกษตรกรกว่า 500 ครัวเรือน มีการใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการฝึกอบรมช่างฝีมือให้กับผู้สนใจ รุ่นแรกจำนวน 50 คน ที่สามารถมีรายได้หลักและรายได้เสริม และสนับสนุนกลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นเงินทุนในการดำเนินการ

■ **การส่งเสริมและพัฒนาด้านการผลิตภัณฑ์และของใช้เองภายในครัวเรือน** เพื่อลดค่าใช้จ่ายและเป็นการส่งเสริมอาชีพเสริมสร้างรายได้ เช่น การผลิตยาสระผม น้ำปลา น้ำยาล้างจาน ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพรปราบศัตรูพืช การตัดเย็บเสื้อผ้า ทอเสื่อกก เป็นต้น พร้อมทั้งส่งเสริมด้านการจัดการผลผลิต โดยเฉพาะด้านการแปรรูปผลผลิต ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มผลิตโต๊ะ ผลิตฝ้าย ผ้าไหม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผลิตขนมจากกล้วย กลุ่มผลิตหม่า มีการจัดการเรื่องเงินทุนของชุมชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารหมู่บ้าน สหกรณ์หมู่บ้าน กลุ่มฉางข้าวหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจหมู่บ้าน กองทุนผู้เลี้ยงสัตว์ กลุ่มผู้ปลูกส้มโอ

ผู้ประสานงาน

นางบำรุงศิลป์ เอื้อกุลไพฑูรย์
17/1 ม.12 ต.บ้านแท่น
อ.บ้านแท่น จ.ชัยภูมิ 36190
โทร. 086-0946289

ตำบลขามเปี้ย

อำเภอโพธิ์ จังหวัดร้อยเอ็ด

ความเดิมตำบลขามเปี้ย/ข้อมูลพื้นฐาน

เดิมบ้านขามเปี้ยอยู่ในเขตอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ต่อมาปี 2542 มีคนอยู่หนาแน่นขึ้น คนกลุ่มหนึ่งได้แยกไปตั้งหมู่บ้านใหม่ขึ้นบริเวณโคกกระโดน ซึ่งห่างจากพื้นที่เดิมประมาณ 1.5 กม. ชาวบ้านเห็นว่าอยู่ในอำเภอกมลาไสย ติดต่อราชการไม่สะดวกจึงแยกขอย้ายมาอยู่ในเขตปกครองของอำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าเมืองร้อยเอ็ดเห็นว่าชื่อโคกกระโดนไม่ไพเราะ จึงเปลี่ยนชื่อเป็นโพธิ์ชัย ตามต้นโพธิ์ในวัด ต่อมาในปี 2517 ได้แยกตำบลขามเปี้ยตำบลเชียงใหม่ ตำบลสะอาด มาตั้งอำเภอใหม่เป็นกิ่งอำเภอ และเป็นอำเภอโพธิ์ชัยในปี 2522

การประกอบอาชีพของหมู่บ้านส่วนใหญ่ คือ การทำนา ทำไร่ เมื่อหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยว มีบางส่วนต้องไปทำงานต่างถิ่น ผู้ที่อยู่ที่บ้านประกอบอาชีพเสริม เช่น ค้าขาย แต่จะมีอยู่อาชีพหนึ่งที่ชาวบ้านทำเกือบหมดทุกครัวเรือน คือ การทอผ้า เห็นได้จากการทอผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนตนเองแล้ว ยังทอขายส่งตลาดอีก ปัจจุบันจึงมีกลุ่มทอผ้าที่เข้มแข็งขึ้น และมีส่วนราชการเข้าให้การช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการ การพัฒนากลุ่ม และงบประมาณบางส่วน

กระบวนการทำแผนชุมชน

การจัดทำแผนชุมชนตำบลขามเปี้ยได้เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2546 มีการรวมตัวของชุมชนแล้วมาเสนอให้ อบต.สนับสนุน โดยจัดให้มีคณะกรรมการแผนชุมชนพึ่งตนเอง 6 คน ที่ปรึกษาจากหน่วยงาน 6 คน แกนนำแผนระดับหมู่บ้าน 27 คน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนจัดทำแผนชุมชน 8 ขั้นตอนคือ

- => เตรียมคณะทำงาน
- => ประสานแกนนำ ที่อยู่ในหมู่บ้านเพื่อมาร่วมกันจัดทำแผนชุมชน และทำหน้าที่ในการประสานในหมู่บ้าน
- => จัดเวทีสร้างความเข้าใจแกนนำ/ชาวบ้าน
- => จัดเวทีสร้างความเข้าใจระดับหมู่บ้าน
- => ลงพื้นที่เก็บข้อมูลรายได้ รายจ่าย หนี้สิน อาชีพ อื่น ๆ
- => จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูลระดับหมู่บ้าน
- => จัดเวทีวิเคราะห์แผนระดับหมู่บ้าน
- => จัดเวทีวิเคราะห์ระดับตำบล
- => นำแผนสู่การปฏิบัติ (ทำเอง + ร่วมกัน + ขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น/ราชการ)

จุดเด่นและปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำแผนชุมชน ตำบลขามเปี้ย

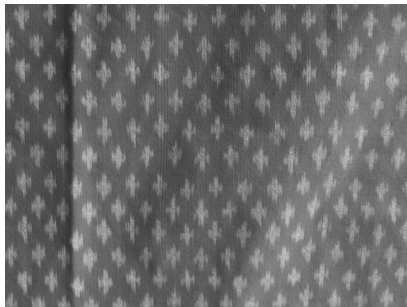
- **องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น** อบต.สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำแผนชุมชน และได้ร่วมเป็นคณะทำงานแผนชุมชนพึ่งตนเอง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่อื่น และเปิดพื้นที่ตำบลขามเปี้ย ให้เครือข่ายแผนชุมชนจากพื้นที่อื่นมาใช้เป็นที่ประชุมสัมมนา มีการแลกเปลี่ยนกับชาวบ้านขามเปี้ย รวม อบต.ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอาชีพรายได้ คุณภาพชีวิตของคนในตำบลเป็นอย่างมาก งบประมาณ อบต. ได้สนับสนุนกลุ่มอาชีพจนเกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ที่เห็นผลชัดเจน

- **หน่วยงานราชการในท้องถิ่น** ส่วนของนักพัฒนาชุมชน ครู การศึกษานอกโรงเรียน นักวิชาการ เกษตร สาธารณสุขอำเภอ ราชการ กำนัน เป็นที่ปรึกษาและเข้าร่วมในกระบวนการจัดทำแผน เวทีการเรียนรู้ร่วมกันโดยตลอด แผนงานที่เกิดขึ้นสามารถประสานการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นๆ ได้ดี เพราะเจ้าหน้าที่หน่วยงานเข้ามาร่วมกระบวนการอย่างต่อเนื่อง

- **ความกระตือรือร้นของชุมชนในการจัดทำแผน** จากการสรุปกระบวนการแผนชุมชนตำบลขามเปี้ย ชาวบ้านได้สะท้อนให้ฟังว่าการทำแผนชุมชน ทำให้ชาวบ้านได้รู้ข้อมูลตนเอง ข้อมูลหมู่บ้าน ข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านด้านต่างๆ มีเวทีแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน เกิดการวิเคราะห้ร่วมกัน รู้แนวทางพัฒนาของหน่วยงานสนับสนุน ชาวบ้านได้นำเสนอแผนชุมชนของตนเองที่จะเป็นกลุ่มย่อยและภาพรวมของหมู่บ้าน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ **กลุ่มทอผ้า** การที่ชาวบ้านขามเปี้ย มีภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทอผ้า มีการทอผ้าไว้ใช้เองในครอบครัว และขายบางส่วนเพื่อเป็นรายได้เสริม มีการรวมกลุ่มทอผ้ากันขึ้นในตำบล นำมาผสมผสานจนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น สร้างอาชีพในชุมชน ลดปัญหาการว่างงานระหว่างฤดูทำนา ลดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งทำให้คนขามเปี้ยสามารถกลับมาทำงานในท้องถิ่นได้ประมาณ 350 ราย

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการทอผ้า

1. การทอผ้าสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้ครอบครัวมีงานทำตลอดปี
2. เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง
3. การทอผ้าอยู่ที่บ้านดีกว่าไปทำงานต่างถิ่นเพราะการอยู่ที่บ้านทำให้ครอบครัว
4. ได้อยู่ร่วมกับชุมชนทำให้มีการพัฒนาชุมชน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพึ่งพาอาศัยกัน การได้ทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชน การทอผ้าถือว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อีกทางหนึ่ง
5. ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สถาบันครอบครัวอบอุ่น

■ **กลุ่มจัดสานกระติบข้าวจากไม้ไผ่** เป็นภูมิปัญญามาตั้งแต่ยุคก่อตั้งหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นกระติบข้าวสิ่งจำเป็นทุกครอบครัว ลูกหลานสามารถทำได้จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำบ้าน สามารถทำเป็นอาชีพเสริมในช่วงว่างจากการทำนา ต่อมาได้จัดตั้งให้สมาชิกแบ่งกันไปลงทุนจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ โดยให้ส่งคืนเป็นรายเดือนๆ ละ 80 บาท หรือเอาผลิตภัณฑ์กระติบข้าว ส่งแทนเงินก็ได้ ผลงานด้านการจักสานของกลุ่มเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เคยได้รับรางวัลที่ 1 ของระดับจังหวัดและสมาชิกภายในกลุ่มได้รับคัดเลือกไปแข่งขันประกวดงานจักสาน ได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 1 อาชีพจักสานสามารถทำรายได้ให้สมาชิกได้ประมาณปีละ 9,000 บาท/ครอบครัว

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เพิ่มศักยภาพกลุ่มอาชีพพึ่งตนเอง
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	เขตพื้นที่ตำบลขามเปี้ย 12 หมู่บ้าน
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย.จำนวน 45 คน นอกทะเบียน สย.จำนวน 250 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 550 คน
ภาคอื่นๆ (สมทบ)	อบต. 13,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ในชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดความเข้มแข็งในการดำเนินงานของกลุ่ม กิจกรรมเกิดการเพิ่มผลผลิตของกลุ่มกิจกรรม รวมทั้งคุณภาพที่ดีขึ้น
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	เกิดการระดมการเรียนรู้ เทคนิควิธี ภูมิปัญญา ท้องถิ่น พึ่งพาตนเอง

ผู้ประสานงาน

นางนุชนันท์ ชุนศรีทอง
5 หมู่ที่ 9 ต.ขามเปี้ย
อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด
โทร. 089 - 8621458
นายนิพนธ์ ชูศรีวาสน์
39 หมู่ที่ 2 ต.ขามเปี้ย
อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด
โทร. 081-6235027

ตำบลโพธิ์ศรี

อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

“โพธิ์ศรี ถิ่นคนดีมีน้ำใจ ผ้าไหมชั้นดี สตรีโสภา หมอนขิดลือชา การกีฬาเป็นเลิศ”

วิถีสวนชุมชนตำบลโพธิ์ศรี

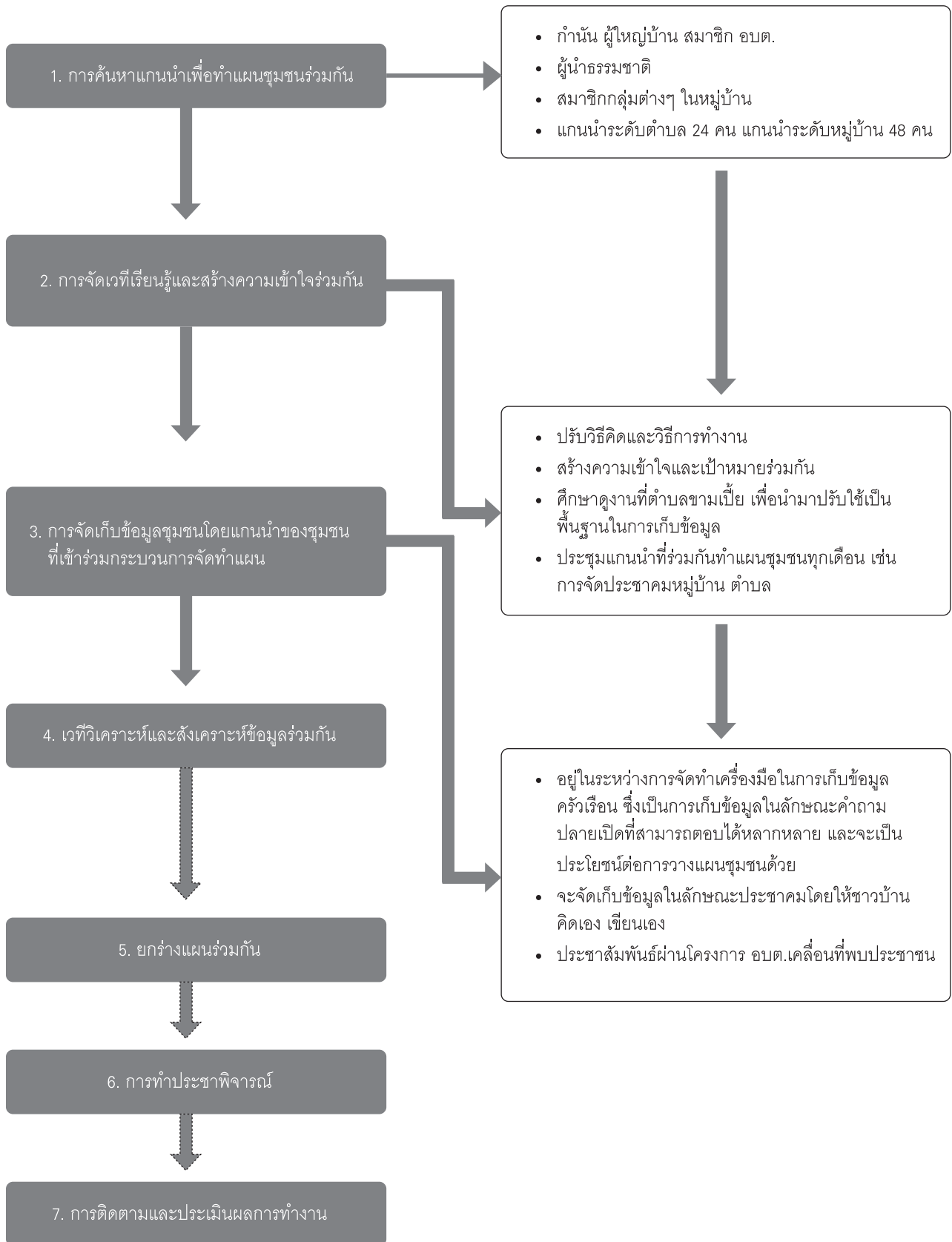
บ้านโพธิ์ศรี เดิมชื่อว่า “บ้านดงเม่า” ในปี พ.ศ. 2435 ชาวบ้านร่วมมือกันสร้างวัดสว่างโพธิ์ศรีขึ้นจึงได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “บ้านโพธิ์ศรี” ซึ่งขณะนั้นขึ้นอยู่กับตำบลขามเปี้ย อำเภอโพธิ์ชัย และต่อมาในปี พ.ศ. 2511 บ้านโพธิ์ศรีย้ายมาอยู่ในเขตการปกครองของตำบลคำพูน กิ่งอำเภอโพธิ์ชัย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2533 ก็ได้แยกจากตำบลคำพูน มาตั้งเป็นตำบลใหม่ชื่อว่า “ตำบลโพธิ์ศรี”

ตำบลโพธิ์ศรี มีจำนวนหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน 375 ครัวเรือน ได้แก่ บ้านราษฎร์ถาวร บ้านพลไทย บ้านหนองนกทา บ้านรุ่งแสงทอง บ้านเหล่าสูง บ้านโพธิ์ศรี บ้านโพธิ์ทอง บ้านหนองขุมเงิน จำนวนประชากรทั้งสิ้น 3,741 คน แบ่งเป็นชาย 1,937 คน เป็นหญิง 1,804 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ อ้อย เลี้ยงสัตว์ และมีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม รับจ้าง อุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นอาชีพเสริม

กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

ตำบลโพธิ์ศรีมีประสบการณ์การทำแผนพัฒนาตำบลเช่นเดียวกับตำบลอื่นๆ เช่น แผนอบต. และแผนพัฒนาต่างๆ แต่ไม่เคยจัดทำแผนชุมชนมาก่อน การจัดทำแผนชุมชนของตำบลโพธิ์ศรี เริ่มดำเนินการในปี 2547 โดยเริ่มจากการที่ผู้นำในตำบลได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมและมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำแผนชุมชนตำบลขามเปี้ย มีการศึกษาดูงานเรื่องแผนชุมชนที่ตำบลขามเปี้ย คณะทำงานได้นำเอาความรู้ และประสบการณ์มาปรับใช้และเป็นฐานข้อมูลในการแก้ไขปัญหา จึงมีการมาพูดคุยกันเพื่อที่จะทำให้ตำบลโพธิ์ศรีมีการทำแผนชุมชน วิธีการทำแผนชุมชนเริ่มจากการคัดเลือกแกนนำระดับตำบลจากทั้ง 8 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 คน แกนนำต้องมีคุณสมบัติคือ เคยทำงานด้านข้อมูล มีประสบการณ์การทำแผน และเป็นผู้นำกลุ่ม เมื่อได้แกนนำในแต่ละหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 24 คน มีการไปศึกษาดูงานการทำแผนแม่บทชุมชนที่ตำบลขามเปี้ย เพื่อการปรับวิถีดคิดของคณะทำงาน หลังจากนั้นได้ไปค้นหาแกนนำในหมู่บ้านเพิ่ม เพื่อร่วมในการดำเนินงาน โดยคัดเลือกมาอีกหมู่บ้านละ 6 คน ทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน รวมเป็น 48 คน ขณะนี้อยู่ในระหว่างการทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างแกนนำระดับตำบล (24 คน) กับแกนนำระดับหมู่บ้าน (48 คน)

กระบวนการทำแผนชุมชนตำบลโพธิ์ศรี

แผนชุมชนตำบลโพธิ์ศรี สู่การเชื่อมโยงเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน พึ่งตนเองภาคอีสาน

การจัดทำแผนชุมชนของตำบลโพธิ์ศรี ได้เข้าร่วมในกระบวนการทำแผนกับเครือข่าย 4 ภาค โดยได้เข้าร่วมเวทีสร้างความเข้าใจร่วมกับคณะทำงานภาค และได้รับงบประมาณสนับสนุนจำนวน 60,000 บาท การจัดทำแผนชุมชน มีการวางแผนที่จะเก็บข้อมูลทั้ง 375 ครัวเรือน โดยได้ศึกษาตัวอย่างการเก็บข้อมูลจากตำบลขามเฒ่า แต่ได้มีการปรับให้เข้ากับบริบทของตำบลโพธิ์ศรี เช่น เรื่องข้อมูลด้านอาชีพก็จะเปิดกว้างไม่ได้กำหนดตายตัวจะเป็นคำถามเปิดกว้าง เพราะไม่รู้ว่ามีชาวบ้านมีอาชีพอื่นๆ อะไรอีกบ้าง การทำแผนชุมชนได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากอบต. โดย อบต.จะมีเวที อบต. เคลื่อนที่ เพื่อการประชุมชาวบ้านเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องการทำแผนของอบต. “งานพัฒนาหมู่บ้านเป็นภารกิจของ อบต.โดยตรง ในการเก็บข้อมูลต้องทำให้ละเอียด เพราะยิ่งละเอียดก็จะได้แก้ไขได้ตรงจุด...การทำงานต้องเน้นความถูกต้องของข้อมูล เข้าใจ และต้องประสานงานกันตลอดเวลา” (สมชาย ภูมิประเสริฐ-ปลัด อบต.)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หลังจากเริ่มดำเนินการทำแผนชุมชน

เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างแรกก็คือ การเปลี่ยนแนวคิดเรื่องการเก็บข้อมูลในด้านต่างๆ ละเอียดมากขึ้น มากกว่าข้อมูลของ จปฐ. เพราะเป็นข้อมูลจริงๆ จากชาวบ้าน ความคาดหวังของคณะทำงานแผนชุมชน คือ การรวบรวมข้อมูลที่เป็นจริง เนื่องจากเป็นหัวใจของการจัดทำแผน วิธีการเก็บข้อมูลก็จะเริ่มจากการประชาสัมพันธ์ผ่านโครงการ เพื่อให้ชาวบ้านทราบก่อนแล้วจึงให้ทำแบบสอบถาม การเก็บข้อมูลแบบใหม่ที่ให้ชาวบ้านคิดเอง เขียนเอง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนของคุณภาพข้อมูลและผลได้ที่ออกมา คือ ชาวบ้านจะได้รับการตอบสนองความต้องการได้อย่างตรงจุด เพราะเกิดจากความคิด และความสนใจของชาวบ้านเอง

สิ่งที่ได้จากกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน

ประสบการณ์ทำแผนของชุมชนโพธิ์ศรีที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงช่วงเวลาไม่นานนัก แต่สิ่งที่ชุมชนได้จากการทำแผนชุมชนนั้นก็สามารทำให้ชาวบ้านได้รู้ปัญหาของตนเอง และได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ตรงจุด “หลายคนหลายมันสมองคิด” (สมชาย ภูมิประเสริฐ ปลัด อบต.โพธิ์ศรี) ส่วนประโยชน์ที่อบต. ได้รับจากการทำแผนคือ แผนชุมชนที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาชุมชน และสามารถบรรจุเข้าเป็นแผนงานพัฒนาของอบต.ได้ด้วย

ผู้ประสานงาน

นายสะอาด สิงหาทิพย์
4 หมู่ที่ 3 ต.โพธิ์ศรี
อ.โพธิ์ชัย จ.ร้อยเอ็ด
โทร. 089-7626211
สมชาย ภูมิประเสริฐ
องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ศรี
อ.โพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

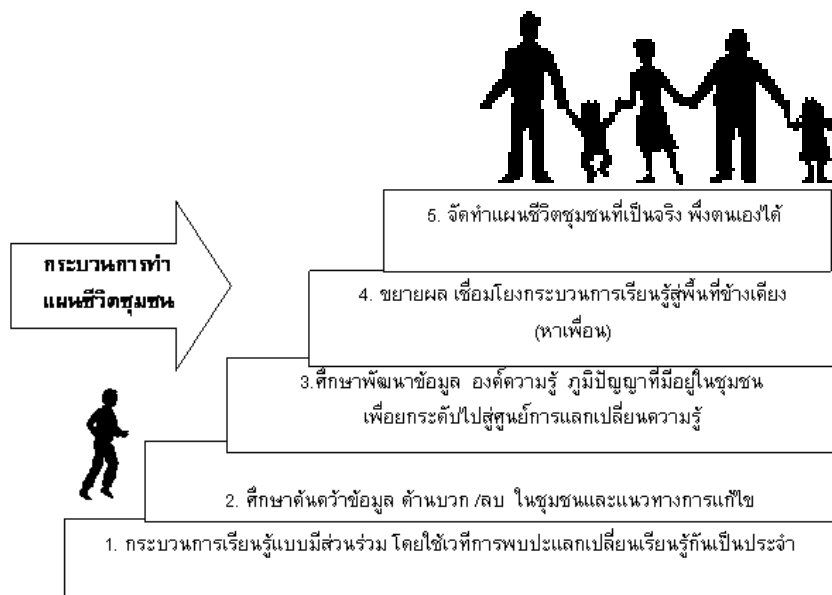
ตำบลร่อนทอง

อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

เป็นหมู่บ้านที่มีการอพยพมาจากจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นส่วนมาก พื้นเพดั้งเดิมของคนสมัยโบราณมีการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น ด้วยเหตุนี้เมื่อมีการอพยพมาอาศัยที่หมู่บ้านแห่งนี้ อาชีพที่ทำควบคู่กันมากับการทำนา คือ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม เพื่อนำมาไว้ในครอบครัวของตนเอง และทำเป็นของฝากที่มีค่าอันสูงยิ่งในงานพิธีต่างๆ เช่นงานแต่งงาน เป็นต้น ชาวบ้านหนองแม่เม็ดจึงมีการทอผ้ามาเป็นเวลาช้านาน แต่การทำในสมัยนั้นทำอยู่ที่บ้านของตนเอง ในฤดูที่ว่างจากการทำนา ทอทั้งผ้าไหม และผ้าฝ้าย โดยใช้กี่ที่ทำขึ้นใช้เองแบบเรียบง่าย การทอสมัยนั้นใช้เวลาในการทอมากเพราะเป็นกึ่งพื้นบ้าน

แผนชีวิตชุมชน...สู่การจัดการปัญหาความยากจน

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน...จากการทำแผนชีวิตชุมชน

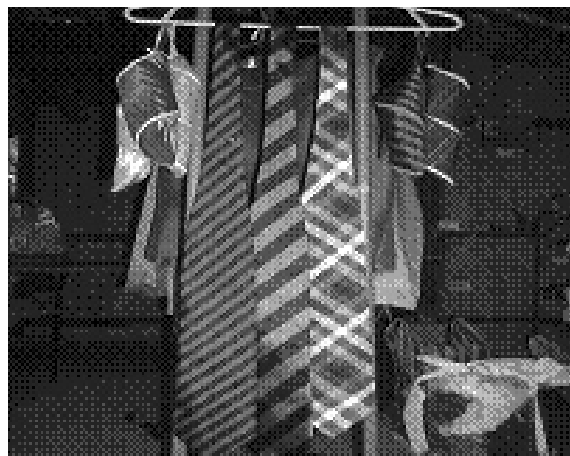
ผู้นำ สมาชิกในชุมชนตื่นตัว เห็นความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้เรื่องแผนชุมชน มีสนใจข้อมูลในชุมชนของตนเอง ตระหนักถึงปัญหา และรู้ชัดถึงการในการหาแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ ต้องเป็นคนพื้นที่นั่นเอง ทำให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม/เครือข่าย เพื่อคิดหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน (การจัดทำแผนชีวิตชุมชน) อย่างเป็นระบบ และเชื่อมประสานความร่วมมือระหว่างภาคีต่างๆ รัฐ/เอกชน สิ่งที่สำคัญ คือ เกิดการฟื้นฟูวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาสอดคล้องกับสภาพพื้นที่อย่างเหมาะสม

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ทอผ้าไหม

การทอผ้าไหมจากอดีตนั้นจุดประสงค์เพื่อนำมาใช้เองในครอบครัวเพื่อนำไปใช้ในงานประเพณีต่างๆ และในวันสำคัญๆ เช่น วันเข้าพรรษา ออกพรรษา วันขึ้นปีใหม่ และวันสงกรานต์ และยังใช้ประกอบในพิธีมงคลต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค และยังเป็นมรดกตกทอดให้ลูกหลาน การทอผ้าไหมได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงปัจจุบันในปัจจุบัน การทอผ้าไหมไม่เป็นแต่เพียงทำใช้เองในครอบครัว แต่สามารถนำมาทำเป็นรายได้เสริมในครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง โดยไม่ต้องเดินทางไปหางานทำในที่อื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดผลดีในหลายๆ ด้าน เช่น การลดปัญหาการอพยพแรงงาน ปัญหาทางด้านครอบครัว และลดปัญหาทางสังคม ซึ่งทำให้เกิดผลดีดังต่อไปนี้

- สามารถทำใช้เองในครอบครัวเป็นการลดรายจ่าย
- สามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว/กลุ่ม
- สามารถเป็นอาชีพเสริม หลังจากฤดูกาลทำนา
- แก้ปัญหาการว่างงาน
- แก้ปัญหาการอพยพแรงงาน

การทอผ้าไหมสามารถแก้ปัญหายากจนได้จริง โดยดูได้จากตารางการแสดงผล
ข้อมูลเปรียบเทียบรายรับรายจ่าย ของกลุ่มทอผ้าบ้านหนองแม่เม็ด การทอผ้าไหม
สั่งทำทางฟุ้ง 100 เมตรทอสำเร็จได้ 92 เมตร ใช้เวลาในการทอประมาณ 90 วัน
รายได้ในการทอผ้าไหม คิดได้เป็นดังนี้

1. จ้างทำทั้งหมด	5,590 บาท
2. ทอเองแต่จ้างมัดหมี่	9,270 บาท
3. ทอผ้าเอง	13,410 บาท
4. รายได้ทั้งปีเฉลี่ย	53,640 บาท ต่อ คน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เสริมสร้างอาชีพเศรษฐกิจ พืชความยากจน
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	24 ม. 10 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลร่อนทอง อ.สตึก
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 35 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 126
ผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 250 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	งบชุมชนสมทบ 19,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ทำให้สมาชิกในตำบลร่อนทอง สร้างรายได้แก่ ชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ทำให้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมกลับมาสู่ชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้มีอาชีพเสริมหลังฤดูการทำนา
ผลที่ยั่งยืน	ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น มีการสร้างงานให้กับคนในพื้นที่ เป็นการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายสมศรี ทองหล่อ
1 หมู่ที่ 1 ตำบลร่อนทอง
อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
โทร. 081-9676430

ตำบลเปือย

อำเภอสีอำนาง จังหวัดอำนาจเจริญ

ประวัติความเป็นมา

ถิ่นฐานเดิมของบรรพชนคนตำบลเปือย อยู่ที่ตำบลหนองบัวลำภู ในช่วงสมัยต้นสมัยรัตนโกสินทร์ เกิดสงครามทำให้ต้องอพยพย้ายถิ่น มาปักหลักอยู่ที่ตำบลเปือยในปัจจุบัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2370 ในบริเวณพื้นที่ยังคงร่องรอยอารยธรรมสมัยขอม มีซากใบเสมาหินทรายและศิลาแลง ซื่อบ้านเปือย ตั้งตามชื่อต้นไม้ (ภาษากลางคือต้นตะแบก) การจัดการปกครองดูแลหมู่บ้านสมัยก่อน ได้แบ่งเป็นคุ้มๆ มีความเป็นเครือญาติ และมีความใกล้ชิดกับวัดและพระสงฆ์ วัฒนธรรมประเพณี ฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต

วิถีชีวิตของชาวตำบลเปือยเป็นผู้ตั้งมั่นในหลักพุทธธรรม และ ฮีต 12 ถือปฏิบัติตาม ฮีต 12 ครบทั้ง 12 ฮีต แต่เน้นกันมากเป็นพิเศษ คือ ฮีต บุญมหาชาติ บุญสงกรานต์ บุญบั้งไฟ บุญกฐิน และที่เพิ่มขึ้นมาอีกคือ โครงการ บรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน มีสามเณร ในโครงการปีละ 80-100 รูป ทุกปี มีวัด 4 แห่งที่พัทสงฆ์ 1 แห่ง เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน มีแหล่งอารยธรรม เสมำพันปี 4 แห่ง คือ ลานเสมา วัดโพธิ์ศิลา เสมาศิลาแลงวัดป่าเรไร (ที่พัทสงฆ์) โนนเสมานกแก้ว และกลุ่มเสมาศิลาทรายปูตามี พระพุทธรูปสมัย ทวารวดีด้วย

กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

การจัดทำแผนชุมชนตำบลเปือย มีขั้นตอนการดำเนินการคล้ายคลึงกับตำบลอื่นๆ คือ การค้นหาแกนนำ การอบรมวิทยากรกระบวนการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา กำหนดแผนระดับตำบล และมีเวทีประชาพิจารณ์เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านในตำบล แต่จุดเด่นสำคัญของการทำแผนชุมชน ตำบลเปือย คือ การใช้วิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างความเข้าใจวิทยุชุมชนมีรายการเรื่องแผนชุมชนต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องแผนชุมชนในตำบลแล้ว ได้ทำให้เกิดความเข้าใจในพื้นที่ใกล้เคียง ตามที่คลื่นวิทยุไปได้ถึงครอบคลุมประมาณ 3 อำเภอ ซึ่งกับพื้นที่การปกครอง แต่เป็นพื้นที่ชุมชนทางอากาศ

แผนงานสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติและบรรจุไว้ในแผน ได้แก่

1. ศูนย์เรียนรู้แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ได้ขยายผลแผนชุมชนไปสู่พื้นที่อื่น 16 ตำบล โดยการจัดอบรมวิทยากรกระบวนการ 16 รุ่น
2. ศูนย์เรียนรู้วิทยุชุมชน 1 แห่ง จัดอบรมนักจัดรายการวิทยุ ปีละ 1 รุ่น ขยายผลไปสู่พื้นที่อื่น 3 สถานีศูนย์เรียนรู้จุลินทรีย์ชีวภาพ อบรมทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ปีละ 2 รุ่น รุ่นละ 40 คน ทำไปแล้ว 2 ปี
3. แผนงานด้านเศรษฐกิจ กำหนดเป้าหมายครัวเรือนมีรายได้เพิ่มขึ้นปีละ 10,000 บาท จำนวน 260 ครัวเรือน
4. กองทุนวิสาหกิจชุมชน จัดหา โค-กระบือ แม่พันธุ์ ให้องค์กรเครือข่าย เข้า 1,000 ตัว ตัวละ 20,000 บาท

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. การทอผ้ามัดหมี่-ทอผ้าไหม ลายขวงสั่ว

เริ่มต้นจากการคัดเลือกเส้นไหมเลือกเส้นไหมที่ขนาดพอดีไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไปเส้นสม่ำเสมอ หลังจากที่ได้เส้นไหมมาแล้วต้องนำเส้นไหมมาแล้วต้องนำเส้นไหมมาฟอกขาว เพราะเส้นไหมที่ได้มาเส้นจะแข็งและไม่มีสีสำหรับผ้าไหม 1 ผืนจะใช้ไหม 240 กรัม (2 เมตร) จะเป็นทางยืน 120 กรัม และจะเป็นทางทอ 120 กรัม ดังนั้น เราจะนำเอาเส้นไหมจำนวน 240 กรัม มาผ่านการฟอกขาวเพื่อให้ได้เส้นไหมที่มีความสวยงามและอ่อนนุ่ม เพื่อที่จะได้นำเอาเส้นไหมนั้นมามัดเป็นลายหมี่

ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม

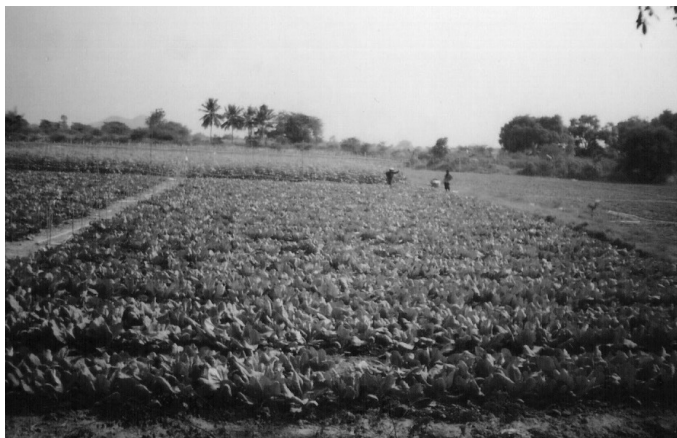
1. การรับสมัครใหม่ต้องมีสมาชิกเฝ้ารับรองอย่างน้อย 2 คน
2. สมาชิกต้องประชุมสมัยสามัญปีละ 1 ครั้ง และสมัยวิสามัญตามความจำเป็น
3. สมาชิกต้องถือหุ้นร้านค้าสวัสดิภัณฑ์ หัตถกรรมชุมชนอย่างน้อย 1 หุ้น
4. สมาชิกทุกรายต้องเป็นลูกหนี้ร่วมกันทั้งหมดทุกราย
5. คณะกรรมการดำเนินงานมี 9 คน มาจากการเลือกของสมาชิกมีวาระคราวละ 2 ปี
6. คณะกรรมการดำเนินงานต้องประชุมอย่างน้อยปีละ 12 ครั้ง
7. คณะกรรมการดำเนินงานต้องทำบัญชีรายรับรายจ่าย แจ่งสมาชิกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. การเลี้ยงหมูครบวงจร

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนทำให้ชาวตำบลเปือย ได้รู้ข้อมูลว่าต้องซื้อเนื้อหมูเข้าชุมชนวันละ 150 กิโลกรัม หรือ 51,750 กิโลกรัม/ปี ถ้ามีการเลี้ยงหมูทดแทนการซื้อจากภายนอกแล้ว จะทำให้ลดค่าใช้จ่ายได้ พ่อประยูร ไตรวงศ์ ซึ่งเป็นคณะทำงานแผนชุมชน และเคยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจกำลังหาช่องทางการประกอบอาชีพที่มั่นคง ที่สามารถอยู่ในชุมชนได้ จึงได้ชักชวนกันตั้งกลุ่มเลี้ยงหมูขึ้น มีสมาชิก 83 คน ได้ระดมทุนจากสมาชิก มาจัดซื้อพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ และหมูขุน จากนั้นตั้งโรงชำแหละ จนกลายเป็นศูนย์สาธิตการเลี้ยงสุกรแบบครบวงจร

3. เกษตรอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมี ลดรายจ่าย

ตำบลเปือยมีพื้นที่ทำนา 21,415 ไร่ ก่อนทำแผนชุมชน ได้ใช้ปุ๋ยเคมีไร่ละ 50 กิโลกรัม รวมแล้วใช้ปุ๋ยเคมี 1,070,750 กิโลกรัม เมื่อเทียบราคาปุ๋ยกิโลกรัมละ 10 บาท ต้องใช้เงินซื้อปุ๋ยเคมี รวม 10.70 ล้านบาท/ปี หลังจากทำแผนจึงได้เริ่มทำเกษตรอินทรีย์

4. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

พระครูอุดมโพธิกิจ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ศิลา บ้านเปือย ได้เข้าร่วมเป็นวิทยากรกับคณะทำงานแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ก็ได้แนะนำแนวคิดแนวปฏิบัติของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขยายพื้นที่ที่ทำแผนแม่บทชุมชนด้วย โดยได้จัดทำองค์ความรู้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เผยแพร่ โดยมีรายละเอียดทั้งในส่วนของฐานคิด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดตั้ง โดยอิงหลักธรรมะ บทบาทหน้าที่คณะกรรมการกลุ่ม โครงสร้างการทำงานและหลักเกณฑ์ต่างๆ ระบบสวัสดิการ

ผลจากการดำเนินการทำให้ปัจจุบันเกิดกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในตำบลเปือย สมาชิกสามารถนำเงินไปแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ลงทุนประกอบอาชีพ และมีการออม เกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ สัจจะสะสมทรัพย์วัดโพธิ์ศิลา 1 แห่ง เกิดกองทุนสวัสดิการที่มาจากครึ่งหนึ่งของผลกำไรกลุ่มสัจจะ

5. กองทุนวิสาหกิจชุมชน แหล่งทุนเพื่อการผลิตตามแผนชุมชน

ตำบลเปือย ได้ระดมเงินทุนภายในชุมชนมาจัดตั้งเป็นกองทุนวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุน หนุนเสริมกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ที่ได้กิจกรรมลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ ที่ต่อเนื่องจากการทำแผนชุมชน ได้เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2543 มีสมาชิก รวม 320 ครอบครัว ได้ปล่อยกู้ให้กลุ่มองค์กรภายในตำบลนำไปลงทุนทำวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การจัดทำปุ๋ยชีวภาพ โดยได้มีการสำรวจความต้องการใช้ปุ๋ยชีวภาพก่อน แล้วจึงทำโครงการเสนอกองทุนวิสาหกิจชุมชน การทำผ้ามัดหมี่ ทอผ้าไหม การเลี้ยงหมูครบวงจร

6. วิทยุชุมชน เครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนทางอากาศ

ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน ตำบลเปือย ซึ่งเป็นแผนงานหนึ่งที่เกิดจากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ และส่งผลต่อการสร้างความเข้าใจเรื่องแผนชุมชน นำแผนชุมชนที่เกิดขึ้นไปสู่การปฏิบัติ ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน ได้ออกรายการวิทยุเรื่องแผนชุมชน วิสาหกิจชุมชน การร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด การเปิดให้เยาวชนเป็นผู้จัดรายการวิทยุ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ

การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ร้านค้าวิสาหกิจชุมชนตำบลเปือย
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ 7 บ้านเปือย ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 40 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 240 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 190 คน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ลดรายจ่าย แก่สมาชิกในชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สมาชิกและคนในชุมชนได้ใช้สินค้าที่คนใน ชุมชนผลิตเองและใช้เอง สินค้าราคาถูก เป็น ศูนย์จำหน่ายหรือแลกเปลี่ยนสินค้า
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	เกิดการบริหารจัดการร้านค้าวิสาหกิจชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายวิเชียร อุตสาหะวงศ์
16 หมู่ที่ 7 ต.เปือย
อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ
โทรศัพท์ 081 - 7134788

ตำบลท่าลาด

อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

ย้อนประวัติชุมชนตำบลท่าลาด

ประวัติความเป็นมาของตำบลท่าลาด อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม เมื่อปี พ.ศ. 2313 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ตอนนั้นดำรงตำแหน่งเป็นพระยาจักรี ได้ยกทัพไปปราบที่เมืองลาว ด้านตะวันออก ได้แก่ เมืองจำปาสัก เมืองอัตตะปือ และได้กวาดต้อนราษฎรเข้ามายังไทยเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีบรรพบุรุษของบ้านท่าลาดอยู่ด้วย ซึ่งเป็นเมืองอัตตะปือ ตอนแรกมาตั้งถิ่นฐานอยู่บ้านพระซองปัจจุบันเป็นตำบลพระซอง ปี 2319 ย้ายรกรากใหม่โดยการนำของ นายแก้ว มาตั้งชื่อว่าบ้านสก ตามศัพท์แปลว่า ครก จึงได้นายแก้วเป็นผู้ครองเมืองได้ชื่อใหม่ว่า นายแก้วปัญญา ต่อมาปี 2437 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ครั้นดำรงตำแหน่งเป็นเสนาบดี กระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จออกตรวจราชการ ที่อำเภอมุกดาหารทางชลมาตามลำแม่น้ำโขงพอถึงลำน้ำก่ำจึงได้ขึ้นมาเรื่อยๆ และได้แวะเยี่ยมราษฎรที่บ้านสก (บ้านท่าลาดปัจจุบัน) ณ ศาลารับเจ้าสาเหตุที่เรียกชื่อนี้ เพราะมีเจ้านายมาเยี่ยมบ่อยมาก ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็นหมู่บ้านใหม่ จากคำว่า “สก” มาเป็น “ท่าลาด”

ประเพณีวัฒนธรรมชุมชนและงานบุญที่สำคัญๆ ของตำบลได้แก่

1. เดือนอ้าย บุญกองข้าว
2. เดือนสาม ขึ้นสามค่ำ จำขวัญข้าว (บูชาแม่โพสพ) ทำที่เล่าข้าวบ้านใครบ้านเราตั้งแต่เวลาเช้าตรู่โดยมีข้าวหวาน ข้าวดำ ข้าวแดง หมากพลูบุนหรือพอถึงเวลาจึงหันกันนำอาหารถวายพระที่วัด
3. เดือน สี่ บุญมหาชาติ (บุญผะเหวด) ชาวบ้านจะสนุกสนาน มีการทำข้าวต้ม ขนม ทำสาโททำเอง ไว้คอยต้อนรับพี่น้องที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงมีการแห่น้ำเถราภิเษกโดยมโหรี ช้องกลองสนุกสนาน แห่พระเวสสันดรเข้าเมือง มีการจุดบั้งไฟ กลางคืนมีมหรสพคบขัน มีการทำบุญหย่อนบาทสวรรค์ เสี่ยงท้ายผ้าผะเหวด มีการฟังเทศน์เรื่องราวในพระเวสสันดร กัณฑ์ต่างๆ การแห่พราหมณ์ การแห่กัณฑ์หลอน ฯลฯ
4. บุญเดือนห้า บุญสงกรานต์ นิมนต์พระพุทธรูปในวัดลงสงน้ำ ตลอด 3 วัน ร่วม ก่อเจดีย์ทราย รดน้ำดำหัว ขอพรผู้เฒ่าผู้แก่ ร่วมขบวนแห่ที่อำเภอเรณูนคร
5. เดือนหก ทำบุญวันวิสาขบูชา ทำบุญ ตักบาตร เวียนเทียน รักษาศีลที่วัด
6. เดือนแปด บุญเข้าพรรษา แห่เทียน ทำบุญตักบาตร ถวายผ้าอาบน้ำฝน ถวายต้นกล้วยพฤกษ์ (ทอดต้นกัณฑ์) ตามหมู่บ้านต่างๆ ในช่วง 3 เดือนที่เข้าพรรษา ส่วนมากนิยมทำกันตอนกลางคืน หลังจากดำนเสร็จแล้ว

7. บุญเดือน เก้า บุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านตระเตรียมข้าวต้ม ขนมอาหารคาวหวาน (เน้นอาหารคนสมัยก่อนเน้นอาหารที่ ญาติที่ตายไปชอบ) ห่อใบตองนำไปให้ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ยังที่เก็บอัฐิ หรือธูปกำแพงวัด โดยไปกันตั้งแต่ตี 3-4 ไปถึงก็จุดเทียนเรียกวิญญาณญาติพี่น้องมารับกินข้าวปลาอาหารที่นำมาส่ง โดยแกะห่อใบตองออก ชาวบ้านเชื่อกันว่าในแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า ประตูนรกเปิดวิญญาณที่รับใช้กรรมในนรกถูกปล่อยขึ้นมายังโลก เพื่อมารับส่วนบุญและข้าวปลาอาหารที่ญาติและลูกหลานนำมาให้ พอถึงเวลาถวายภัตตาหารเช้าก็นำภัตตาหารไปถวายพระที่วัด

8. บุญเดือน สิบ บุญข้าวสาก (สลากภัตร) การเตรียมคล้ายกับบุญข้าวประดับดิน แต่ห่อข้าวนำไปตอนไปจ้งหัน กลางคืนปล่อยเรือไฟ

9. บุญเดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา มีการทำบุญตักบาตรในวันขึ้น 15 ค่ำ กลางคืนมีมหรสพคั้ง

10. เดือนสิบสอง บุญกฐิน ชาวบ้านจะบริจาคร่วมกันเรียกว่า กฐินสามัคคี แต่ส่วนมากจะเป็นกฐินที่มีผู้ศรัทธาจากกรุงเทพฯ นำมาถวาย ชาวบ้านร่วมกันสันทบ และเตรียมการต้อนรับเท่านั้น

แผนแม่บทชุมชนเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตชาวบ้านคนในชุมชน

หลังจากร่วมเวทีเข้าใจ มีการเก็บข้อมูลเศรษฐกิจ การวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ชาวบ้านเข้าใจสภาพเศรษฐกิจของตนเอง จากนั้นก็มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสม การกินอยู่แบบฟุ่มเฟือย ลดการใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น การไม่มั่วสุมอบายมุข เพราะการที่ชาวบ้านโนนสว่างได้ประชุมกันบ่อยๆ ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้เกิดการตกลงร่วมในการเพิ่มรายได้การจัดตั้งกลุ่มและจัดทำศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน ลดรายจ่าย เช่น การทำผลิตภัณฑ์ของใช้ครัวเรือน เช่น สบู่เหลว น้ำยาล้างจาน แชมพู ทำยาอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพใช้แทน ปุ๋ยเคมีทำให้เศรษฐกิจในครัวเรือนดีขึ้น

จากการที่ตำบลท่าลาดทำแผนชุมชนมาจึงเกิดแนวคิดในการประกอบอาชีพก่อนเคยใช้ไม้ไผ่จักสานกระติบข้าวลำบากต่อการนำพาวัสดุไม้ไผ่หายาก จึงเกิดแนวคิดหลังจาก กระบวนการทำแผนชุมชน และวิเคราะห์แนวทางแก้ไข จากนั้นจึงเกิดกระบวนการแนวคิดหลังจากได้ศึกษาดูงาน บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอ นาหว้า ที่จักสานผลิตภัณฑ์ด้วยกกมีหลาย ๆ รูปแบบจึงเกิดการร่วมคิดร่วมทำมาเป็นจักสานด้วยกก ชาวบ้านโนนสว่างจึงนำเอากกมาเพื่อปลูกเป็นทุนการจักสาน ปัจจุบันมีทั้งแหล่งผลิตกก ผลิตภัณฑ์จากกกมีทั้งวิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนอื่น นำไปปฏิบัติได้

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้น กลุ่มอาชีพ

1. กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง
2. กลุ่มผลิตพันธุ์ข้าว
3. กลุ่มเลี้ยงปลา
4. กลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ
5. กลุ่มทำขนมหวาน
6. กลุ่มทำน้ำยาล้างจาน
7. กลุ่มจักสาน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ การจักสานกระบติบข้าวจากกก

การทำกระบติบข้าวให้สวยงามและคงทนต่อการใช้งานสามารถเลือกวัสดุเพื่อนำมาใช้สานได้หลายประเภท เช่น กกที่ปลูกบนบก (ชาวบ้านเรียกว่าไหล) ต้นกล้าซึ่งเป็นพืชตระกูลเดียวกับกก แต่ต้นกล้าเมื่อนำมาทำเป็นเส้นเล็กๆ แล้วจะมีความเหนียวมาก แต่ค่อนข้างแข็ง ผู้ทำจะรู้สึกเจ็บมือ ต้นกล้าหายาก ไม่นิยมปลูกทั้งที่มีประโยชน์ในด้านงานหัตถกรรมมากมาย ส่วนไหล มีคุณสมบัติคล้ายกก มีผู้ปลูกกันมากในชุมชน สามารถปลูกง่าย ดูแลรักษาง่าย ทนต่อความแห้งแล้ง เมื่อนำมาสานกระบติบข้าว ผีจะมันวาวกว่ากกน้ำ

การทำกระบติบข้าว สามารถเลือกทำรูปทรงต่างๆ เช่น รูปทรงกระบอก ธรรมดา ทรงกลมแบบนูนป่องตรงกลาง ฝาครอบมีจุกจับแบบเก้เก้ หรือทำเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม ขึ้นอยู่กับเทคนิคความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของแต่ละคน

การทำสายสำหรับสะพายกระบติบข้าวเพื่อความสวยงาม เราสามารถใช้วัสดุชนิดเดียวกันกับกระบติบข้าวมาทำเป็นเชือกสำหรับสะพานไหล่ แทนเชือกไนลอนได้

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	หนุนเสริมกิจกรรมแผนชุมชนแก้ไขปัญหาความยากจน
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	49 หมู่ 4 ตำบลท่าลาด อำเภอเรณูนคร
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 34 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 60 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่นๆ (สมทบ)	จำนวน 220 คน อบต. 60,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สร้างอาชีพ สร้างรายได้เสริมให้กับสมาชิก อย่างน้อย 2,000 บาท/คน/เดือน ชุมชนเห็นความสำคัญของการออมเข้ากลุ่ม เป็นสมาชิกออมทรัพย์
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาศักยภาพ ผู้นำการบริหารจัดการ ผลกำไร สวัสดิการ ชุมชนเพื่อเกิดการหนุนเสริมกิจกรรมเชิงบูรณา การภายใต้แผนชุมชนจากอบต./หน่วยงาน
ผลที่ยั่งยืน	

ผู้ประสานงาน

นายชวน คำแสน

49 หมู่ 4 ต.ท่าลาด

อ.เรณูนคร จ.นครพนม 48170

โทร. 089-9376082

นายภานุพงษ์ วงษ์จำปา

59 หมู่ 4 ต.ท่าลาด

อ.เรณูนคร จ.นครพนม 48170

โทร. 09-6211242

ตำบลวังน้ำเขียว

อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

วิถีชีวิตชุมชนของคนวังน้ำเขียว

ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา เป็นตำบลที่มีอายุประมาณ 30 ปี ประกอบไปด้วยหมู่บ้านจำนวน 19 หมู่บ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่คนในตำบลวังน้ำเขียว ส่วนใหญ่เป็นคนที่ยอพยพมาเพื่อมาจับจองที่ดินทำกิน มาตั้งถิ่นฐานจากที่อื่น จึงทำให้คนวังน้ำเขียวมีความแตกต่างหลากหลาย และเป็นชุมชนความผูกพันทางเครือญาติมีน้อย วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ไม่ปรากฏชัดเจน การตั้งบ้านเรือนจะอยู่กันเป็นกลุ่มๆ ตามถิ่นเดิมที่ยอพยพมา อาชีพส่วนใหญ่ของคนวังน้ำเขียว คือ การทำไร่ข้าวโพด ในบางพื้นที่มีการปลูกมะเขือเทศและผักชนิดอื่นๆ ซึ่งสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี

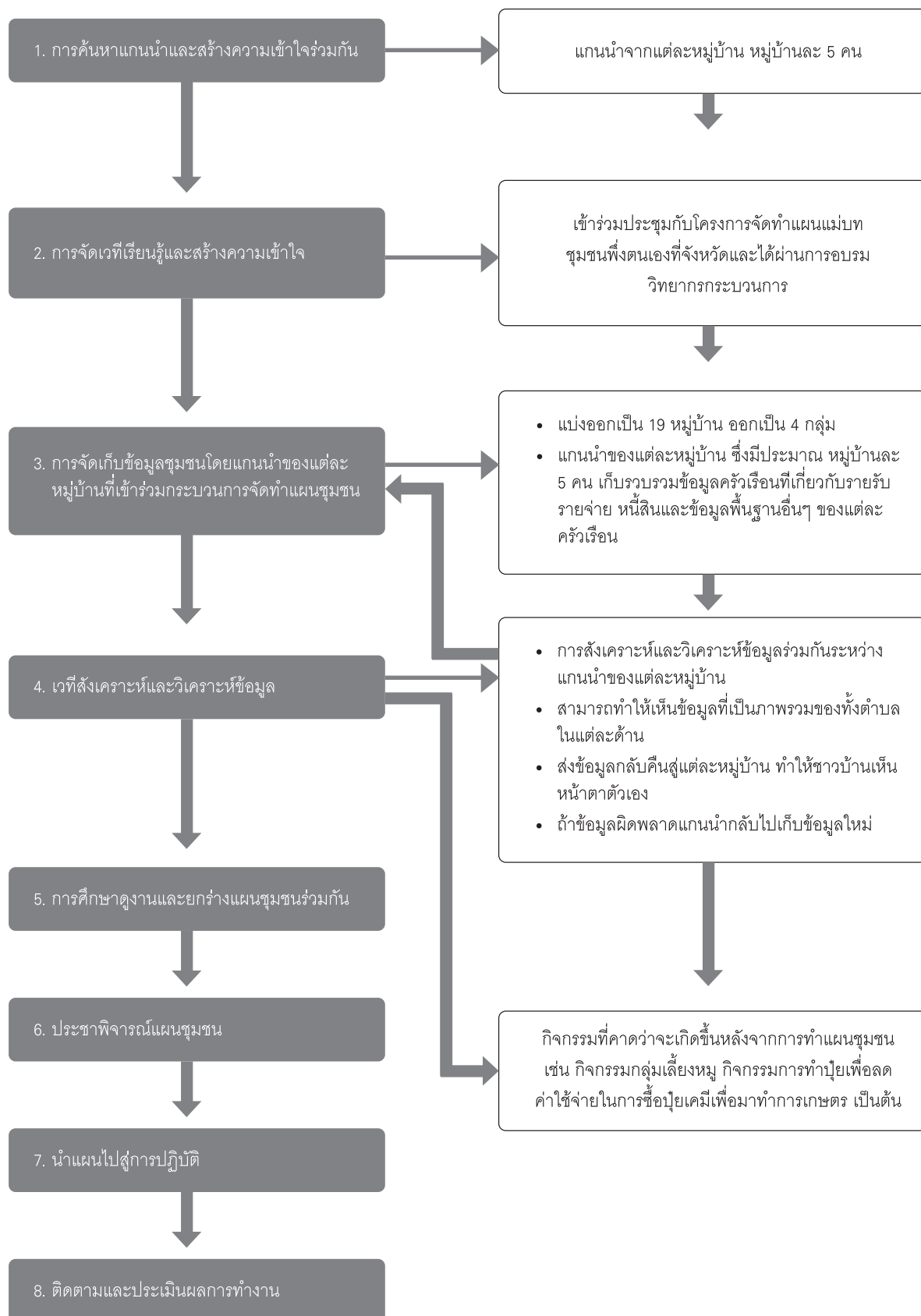
แผนชุมชนตำบลวังน้ำเขียว

แผนชุมชนตำบลวังน้ำเขียวเป็นตำบลขยายผลการทำแผนชุมชน เริ่มจากการค้นหาผู้นำในการทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลวังน้ำเขียวนั้นจะเป็นในลักษณะของการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านก่อน แล้วจึงชักชวนชาวบ้านมาร่วมดำเนินงาน การทำงานในลักษณะนี้จะสามารถทำให้ได้แกนนำที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติและจะสามารถทำให้การทำงานง่ายขึ้นหลังจากที่มีมีการสร้างแกนนำ และอบรมวิทยากรกระบวนการเพื่อทำหน้าที่ในการเผยแพร่ และเก็บข้อมูลเพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล และการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม วิธีการเก็บข้อมูลได้จัดแบ่งหมู่บ้าน หมู่บ้านออกเป็น 4 กลุ่ม การจัดทำแผนชุมชน เริ่มจากการให้แกนนำของแต่ละหมู่บ้านซึ่งมีประมาณหมู่บ้านละ 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนที่ข้อมูลประกอบไปด้วย รายรับ รายจ่าย หนี้สิน และข้อมูลพื้นฐานอื่นๆ ของแต่ละครัวเรือน “ถ้าข้อมูลเพี้ยนแผนก็จะเพี้ยนๆ โดยธรรมชาติที่เคยทำมามันเป็นอย่างนั้น แผนจะออกมาเป็นถนน ไฟฟ้า ประปา ซึ่งตัวนี้มันไม่ได้แก้ไขปัญหาความยากจน แต่มันทำให้ยากจนหนักขึ้น ไฟฟ้า ประปา มันทำให้ยากจนขึ้นนะ” (สุพจน์ ชีมกลาง คณะทำงานแผนชุมชน)

เมื่อได้ข้อมูลแล้วแกนนำของแต่ละหมู่บ้านก็จะนำข้อมูลมารวบรวมและจะพูดคุยร่วมกันในลักษณะของการจัดเวที เพื่อให้เกิดการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันระหว่างแกนนำของแต่ละหมู่บ้านที่ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทชุมชน ในการพูดคุยสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันนั้นจะสามารถทำให้เห็นข้อมูลที่เป็นภาพรวมของทั้งตำบลในแต่ละด้าน จากนั้นจึงส่งข้อมูลกลับคืนสู่แต่ละหมู่บ้าน สามารถทำให้ชาวบ้านเห็นข้อมูลที่เป็นรายรับ รายจ่าย หนี้สินและข้อมูลพื้นฐานอื่นๆ ของแต่ละครัวเรือน

กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนตำบลวังน้ำเขียว

จุดเด่นของตำบลวังน้ำเขียว

1. มีแกนนำที่ทำเรื่องแผนชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีหลักคิดในการทำงานคือทำตัวเองให้เข้มแข็งก่อนแล้วชาวบ้านจะทำตาม และแกนนำเหล่านี้ยังเป็นแกนนำตามธรรมชาติอีกด้วย
2. ภูมิประเทศของตำบลวังน้ำเขียวที่มีลักษณะเอื้อต่อการตั้งกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มเกษตรปลอดสารพิษ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการเชื่อมโยงกลุ่มการทำงานร่วมกันเนื่องจากคณะงานเป็นชุดเดียวกัน
3. ตำบลวังน้ำเขียวมีหมู่บ้านที่เข้มแข็งอยู่มาก เช่น บ้านซับไทรทอง หมู่ที่ 13 มีโรงเรียนบ้านซับไทรทองที่ทำโครงการพันธกรรมพืช ซึ่งได้บรรจุหลักสูตรเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นความรู้เกี่ยวกับกลอย และถ่ายทอดให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้เรื่องกลอยกันในลักษณะคล้ายๆ กับการทำวิจัย ซึ่งช่วยให้องค์ความรู้เก่าถูกถ่ายทอดไปยังเด็กรุ่นใหม่ได้ จึงทำให้ภูมิปัญญาบางอย่างที่เกี่ยวกับกลอยยังคงมีอยู่ เป็นต้น

การผนึกกำลังจากภายนอกในการทำแผนชุมชน

จากระยะเวลา 2 เดือนที่ผ่านมา สำหรับการทำให้แผนชุมชนของตำบลวังน้ำเขียว ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในเรื่องของการอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ การออกหนังสือราชการต่างๆ วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็น แต่ยกเว้นเรื่องงบประมาณ เนื่องจากไม่ได้ทำเรื่องของบประมาณในการทำแผนชุมชนเสนอให้กับทางอบต.

อย่างไรก็ตาม มีการประสานงานกับ สาธารณสุขจังหวัด เพื่อให้มาสนับสนุนการทำแผนชุมชนตำบลวังน้ำเขียว ซึ่งได้รับการสนับสนุนในด้านการอำนวยความสะดวกเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนชุมชน เป็นอย่างดี

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ปี 2548-2549 โดยทำร่วมกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคอีสาน จึงเกิดการต่อยอดกิจกรรมทั้งจากกิจกรรมเดิมที่ดำเนินการอยู่แล้วและกิจกรรมใหม่ที่ได้เริ่มดำเนินการ เช่น การจัดทำแผนที่คนดี (ร่วมกับศูนย์คุณธรรม) กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้าสาธิต กลุ่มผลิตอิฐดินซีเมนต์ กลุ่มกลสิกรรมไร้สารพิษ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ และกลุ่มบริหารจัดการประทุมชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มมีการประชุมกันต่อเนื่องทุกเดือน

โครงการบ้านมั่นคงชนบทนั้นได้เริ่มทำร่วมกับกลุ่มกลสิกรรมไร้สารพิษ มีการสำรวจข้อมูลคนจนที่อยู่ในเขตอำเภอดำเนินน้ำเขียวและศึกษาข้อมูลจากทางอำเภเพิ่มเติม มีฐานคนจนที่ได้ขึ้นทะเบียนจำนวนมาก ทำการกลั่นกรองได้ทั้งหมด 218 ครอบครัว จึงได้ทำโครงการร่วมกับ ทาง สปก. ได้ยึดคืนที่ดินจากเอกชนและจัดทำเป็นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินแก่คนจน แต่ยังไม่ดำเนินการจึงได้จัดประชุมชาวบ้านเพื่อจัดทำโครงการโดยมีผลการวิจัยรองรับว่าพื้นที่ที่วังน้ำเขียวสามารถปลูกพืชปลอดสารพิษ โดยจัดแบ่งพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยให้ครอบครัวละ 3 ไร่ ต่อมา สปก. ได้ประกาศเป็นศูนย์นำร่องนิคมเศรษฐกิจพอเพียง

จึงมีการปรับแผนงานและงบประมาณ มีการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านได้จัดทำแผนพื้นที่ทำกินเป็น 4 โซน และมีพื้นที่อยู่อาศัย 4 ชุมชน โดยมีงบประมาณอุดหนุนจาก สปก. ช่วงแรกมีคนเข้าไปอยู่ประมาณ 50 ครอบครัว จาก 218 ครอบครัว

ภาพกิจกรรมในโครงการบ้านมั่นคงวังน้ำเขียว

ผักปลอดสารพิษ ซึ่งมีทั้งปลูกเองในครอบครัว และรวมกลุ่มกันทำแปลงผักปลอดสารพิษ

กลุ่มผลิตอิฐมอญประสาน

ร้านค้าชุมชนคนวังน้ำเขียว

ผู้ประสานงาน

นางสาวสมจิตร ลาคำ
60 หมู่ 11 ต.วังน้ำเขียว
อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา
โทร. 081-0713461

นายสุพจน์ ชีมกลาง
องค์การบริหารส่วนตำบล
วังน้ำเขียว
โทร. 086-9829262

นายโชคชัย สมนัทรัฐ
95 หมู่ 11 ต.วังน้ำเขียว
อ.วังน้ำเขียว จ. นครราชสีมา
โทร. 081- 7254460

ตำบลนาฝื่อ

อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ

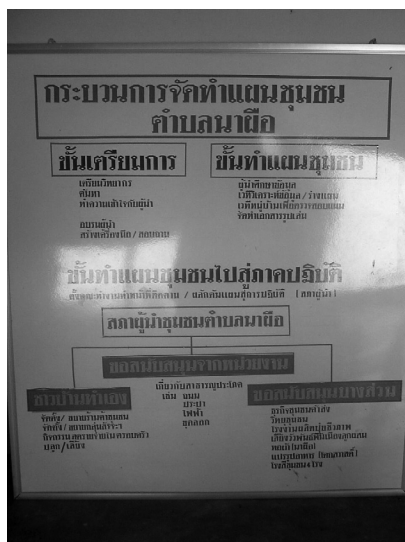
ความเป็นมาชุมชนตำบลนาฝื่อ

บ้านนาฝื่อตั้งเดิมนั้น ตั้งอยู่ที่ “บ้านเก่าใหญ่” ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เดิมมีชื่อว่า “บ้านหินลาด” และว่าเป็นหมู่บ้านของ “ข้า” มาก่อน ภายหลังจึงมีคนไทยเข้าไปปะปน กล่าวกันว่า นามสกุล “สีฟ้า” เป็นผู้สืบสกุลมาจาก “ข้า” และยังมีผู้พบเห็น “ข้า” มาขุดเอาไหในบริเวณนี้หลายครั้งว่ากันว่าให้ที่มาขุดเอาไปนี้ เป็นที่เก็บกระดูกของบรรพบุรุษ

มีคำปริศนา “ลายแทงชุมทรัพย์” กล่าวกันในคนรุ่นเก่าบ้านนาฝื่อว่า “เดือนหกเขาควายใส่ข้า เดือนห้าหื้ออ้าบักส้มโอง” มีผู้รู้ชี้แจงว่าสมัยก่อสร้างพระธาตุพนม เจ้าผู้ครองนครได้เกณฑ์เอาทรัพย์เงินทอง จากหัวเมืองไปสมทบก่อสร้าง จึงได้มีคนนำทรัพย์สินามีค่าดังกล่าวมาจากเมืองได้มาถึงย่านบ้านนาฝื่อ สมัยนั้นเกิดการล้มป่วย เห็นว่าจะไปไม่รอดแน่ จึงได้นำทรัพย์สินนั้นฝังไว้ในป่า ณ ที่ใดไม่มีใครทราบ ภายหลังจึงได้เกิดเป็นคำ “ปริศนา” ดังกล่าว คำปริศนาที่ว่า “เดือนหกหักเขาควายใส่ข้า” เป็นหน่อไม้ไผ่ป่า เพราะหน่อไม้ไผ่ป่าयीนยาวออกนอกกอคล้ายเขาควาย เวลาคนไปเก็บก็มักเก็บใส่ตะกร้า ที่เรียกว่า กะข้า ส่วนคำปริศนาที่ว่า “เดือนห้าหื้ออ้าบักส้มโอง” ก็อธิบายไว้ว่า ลูกส้มโอง ส้มโองนี้เป็นไม้ป่า ออกลูกหน้าแล้งลูกสุกสีเหลืองมีรสเปรี้ยว รูปร่างคล้ายมังคุด แต่เป็นพุ่มอยู่รอบรวมความว่าสิ่งของมีค่านั้นได้ถูกฝังไว้บริเวณกอไผ่และต้นส้มโอง จากคำปริศนานี้ ไม่มีผู้ใดพบเห็น มาเมื่อ พ.ศ.2521 ได้มีนายเสมอ รินทอง ราษฎร บ้านโคกสูง ตำบลนาฝื่อ ได้บุกเบิกที่นาของตน ซึ่งอยู่บริเวณบ้านเก่าใหญ่ พบพระพุทธรูปองค์หนึ่ง ขนาด 10 นิ้ว

แผนชุมชนตำบลนาฝื่อ

จากแนวความคิดกระบวนการทัศน์ทางด้านการพัฒนา ให้ประชาชนทุกส่วน เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งเรียกว่า กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วม และเป็นหลักในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของตนเอง และมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน นับตั้งแต่ร่วมคิดค้นปัญหา ร่วมวางแผนตัดสินใจ ระดมทรัพยากร และเทคโนโลยี ตลอดจนภูมิปัญญาในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งนับว่าเป็นโอกาสที่ดีของประชาชน ตำบลนาฝื่อที่มีโอกาสได้รับเลือกเป็นตำบลนำร่อง ในการทำแผนแบบใหม่ใช้ชื่อว่า แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ผลการเรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวทำให้คนพบสภาพกับปัญหาที่หลากหลาย รวมทั้งศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่ กล่าวคือ ประชาชนในตำบลประสบกับปัญหาหลักมาตลอด เช่น การซื้อวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ราคาแพง ปุ๋ย ยาเคมี และอื่นๆ แต่ราคาผลิตภัณฑ์การเกษตรราคาตกต่ำ ช้างยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้า เช่น โกดังช้าง กidora คาสินค้าทางคณะกรรมการสร้างผู้นำตำบลนาผือ ซึ่งมีฐานการคิดพึ่งพาตนเอง จัดเก็บข้อมูลได้พบว่า แต่ละครอบครัว แต่ละหมู่บ้านในตำบลมีค่าใช้จ่ายซื้อสินค้าแต่ละปีหลายสิบล้าน แกนนำจึงแนวความคิดตั้งร้านค้ากองทุนหมู่บ้านจัดตั้งร้านชุมชนธุรกิจค้าส่งขึ้นในตำบล

ขยายและจัดตั้งร้านค้าชุมชนในช่วงทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง (ปี 2543) ในแต่ละหมู่บ้านได้ค้นพบศักยภาพชุมชนของตนเอง ทั้งด้านบวกและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา จึงได้มาเชิญผู้นำกลุ่มร้านค้าชุมชนไปเล่าประสบการณ์การจัดตั้งและการดำเนินงานร้านค้าชุมชน เมื่อไปช่วยจัดตั้งแล้วยังช่วยเป็นพี่เลี้ยงในเรื่องการบริหารจัดการและการจัดทำบัญชีอีก จากการขยายแนวคิดขยายร้านค้าชุมชนในพื้นที่ตำบลนาผือ จากเดิมมีร้านค้าเพียง 3 ร้าน คือ ที่บ้านโคกกอก, บ้านโคกพัฒนา, บ้านโคกสวัสดิ์และบ้านนาผือ

จากการเสวนาบ่อยๆ โดยเฉพาะในช่วงสรุปงานประจำปีพบข้อมูลตัวเลขยอดซื้อสินค้ามาจำหน่ายจากร้านค้าส่งของแต่ละร้านค้าที่เป็นพันธมิตร จำนวน 15 ร้านมีมูลค่ารวมกันถึง 12,800,000 บาท จากข้อมูลตัวเลขดังกล่าวทำให้คณะผู้นำได้วิเคราะห์กันหลากหลายและได้ข้อสรุปที่น่าสนใจ คือ เงินไหลออกจากพื้นที่ตำบลนาผือเฉพาะที่เห็นค่าใช้จ่ายด้านอุปโภคบริโภคจำนวนไม่น้อยกว่าปีละ 20 ล้านบาท เพราะตัวเลขที่ได้จากจำนวน 13 ร้านค้าชุมชนก็มียอดเงินถึง 12,800,000 บาท ในขณะที่ตำบลนาผือยังมีร้านค้าเอกชนอีก 10 ร้าน

รูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ร้านค้าชุมชน

การทำร้านชุมชนระยะเริ่มแรกประสานกับตัวแทนบริษัท (เซลแมน) ต่างๆ แต่ประสานได้ไม่มากนักเพราะถูกปิดบังข้อมูลจากคู่แข่งทางการค้าทำให้ได้สินค้าไม่พอต่อความต้องการของสมาชิกจึงประสานกับ เอเยนต์ การค้าภายในจังหวัด แต่ก็ถูกเอาเปรียบด้านราคาเพราะเขาถือว่าเราเป็นสาขาส่วนหนึ่งของเขาเอง ทุกวันนี้ (ปี 2549) เราไม่มีปัญหาเรื่องสินค้าตรงจากบริษัทเพราะทุกบริษัทที่ผลิตสินค้ารู้จัก ธุรกิจชุมชนค้าส่ง ตำบลนาผือ สามารถประสานสินค้าได้

บทบาทของคณะกรรมการบริหาร

1) กำหนดนโยบายในการบริหารจัดการ กล่าวคือต้องสรรหาสินค้าอุปโภคบริโภค มาส่งให้สมาชิกในราคาที่ถูกลงกว่าร้านค้าส่งเอกชนทั่วไป คุณภาพต้องมาตรฐานเดียวกัน

2) วางแผนพัฒนาธุรกิจชุมชนค้าส่งและองค์กรสมาชิกเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ

- 3) ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการดำรงชีวิต โดยให้ฐานร้านค้าส่งเป็นตัวกระจาย
- 4) รณรงค์ในสมาชิกและชาวบ้านทั่วไปได้ประหยัดลดค่าใช้จ่ายประจำวันลงทุกวิธีการ
- 5) ตรวจสอบสินค้า ปีละครั้ง

กระบวนการจัดการ

- 1) ผู้จัดการ ส่งสินค้าจากบริษัทต่างๆ แล้วบริษัทนำสินค้ามาส่ง ผู้จัดการตรวจรับสินค้าถูกต้อง
- 2) รับ-ส่งสินค้าตามรายการที่สั่งซื้อ
- 3) การตรวจสอบธุรกิจชุมชนค้าส่ง คณะกรรมการบริหารจะตรวจนับสินค้าปีละ 1 ครั้ง โดยวิธีการเจนนับสินค้าแต่ละประเภทเป็นกล่อง หรือเป็นโหล
- 4) ฝ่ายบัญชีจะตรวจสอบบัญชีปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้เกิดความถูกต้องระหว่างสินค้าที่จำหน่ายกับยอดเงินที่ได้รับ หลังจากการตรวจสอบสินค้า/ตรวจสอบบัญชีเสร็จ และจะสรุปผลการดำเนินงาน
- 5) การปันผล เมื่อจัดทำบัญชี รายรับ-รายจ่าย เสร็จเรียบร้อยแล้วเหลือเป็นกำไรสุทธิ แบ่งเป็นค่าตอบแทนฝ่ายจัดการทั้งหมด 35% โดยใน 35% นี้ ฝ่ายบัญชีจะได้ค่าตอบแทน 5% ที่เหลือ 30% เป็นค่าตอบแทนผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ และพนักงานขนส่งสินค้า เมื่อหัก 35% ออกแล้วคิดเป็น 100% จัดสรรอีก เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 = 65% ส่วนที่ 2 = 35%

ส่วนที่ 1 65% คิดเป็น 100% จัดสรรดังนี้

- บัณฑิตให้แก่สมาชิก 20%
- เฉลี่ยคนกำไร ตามยอดซื้อ 65%
- ค่าตอบแทนคณะกรรมการบริหาร 10%
- สนับสนุนสมาชิกผู้นำ 5%

ส่วนที่ 2 35% คิดเป็น 100% จัดสรรดังนี้

- การศึกษาแก่ลูกหลานสมาชิก 20%
- กองทุนพัฒนาการเรียนรู้ 30%
- พัฒนาร้านค้า 10%
- ทุนสำรอง 30%
- พัฒนาชุมชน 10%

การจัดสรรในส่วนที่ 2 เป็นการคืนทุนสู่สังคม และเป็นตัวชี้วัดอย่างหนึ่ง ในเจตนารมณ์ของธุรกิจค้าส่ง ที่ตั้งโดยประชาชน เพื่อประชาชนโดยเฉพาะ ประชาชนที่อยากไว้

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ธุรกิจค้าส่งตำบลนาฝื่อ
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ 1-หมู่ 12 ต.นาฝื่อ

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง ผลที่ยั่งยืน	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 40 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 156 คน จำนวน 372 คน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่ม มีการสร้างงานให้ กับสมาชิกในชุมชน เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น มีการรวมตัวของ สมาชิกของชุมชนเพื่อต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง เป็นแหล่งผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ในการดำรงชีวิตของชุมชน
--	---

ผู้ประสานงาน

นายเพียร ละท่ากุล
40 หมู่ 12 ต.นาฝื่อ
อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ
โทร. 086-5837431
นายไสว จำปาสาร
5 หมู่ 15 ต.นาฝื่อ
อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ

กรณีศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ภาคกลาง

ตำบลบ้านฆ้อง

อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

1. บริบทของพื้นที่

ประวัติศาสตร์ ที่มาของของผู้คนตำบลบ้านฆ้องและตำบลใกล้เคียงในอำเภอโพธาราม เช่น ตำบลบ้านสิงห์ ตำบลบ้านเลื่อม ต่างมีหลักฐานที่ถูกรวบรวมและบอกเล่าไว้ในลักษณะที่คล้ายๆ กันคืออพยพมาจากเวียงจันทน์ในราวต้นๆ กรุงรัตนโกสินทร์ หลักฐานที่เป็นเครื่องพิสูจน์ตามประวัติศาสตร์ ได้แก่ คัมภีร์ภาษาขอมและตู้คัมภีร์โบราณ วัฒนธรรมลาวเวียง ได้แก่ ภาษาพูด ประเพณี และความเชื่อ นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญและเป็นที่เคารพสักการะของคนในตำบล เช่น ศาลเจ้าพ่อหลวงราม เป็นศาลเจ้าพ่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์ก่อเกิดประมาณ ปี 2310, หลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์พิบูลทอง พระคู่บ้านบ่อมะกูด เป็นต้น

หลวงพ่ ศักดิ์สิทธิ์พิบูลทอง

ตำบลบ้านฆ้องถือเป็นตำบลที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ทำให้ผู้คนในตำบลมีความรักเคารพและนับถือผู้อาวุโส ผู้คนมีอายุยืน เข้าวัดฟังธรรมกันมาก จากการที่สืบเชื้อสายจากลาวเวียงทำให้ผู้ คนที่มีความสามารถด้านงานจักสาน งานฝีมือ เย็บปักถักร้อย เช่น ตะกร้า กระบุง จนแสดงออกมาในปัจจุบัน ได้แก่ การเย็บตุ๊กตา การทำฟูก ที่นอน เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกทุกชนิด เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบระหว่าง 2 ลุ่มน้ำ (นครชัยศรีและแม่กลอง) อาชีพการเกษตรจึงถือเป็นอาชีพหลักที่ทำกันมายาวนาน ได้แก่ ทำนาข้าว ปลูกไม้ผลต่างๆ รวมถึงการทำไร่ การเลี้ยงสัตว์ (วัวนม/วัวเนื้อ) และจากเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกสบายใกล้ถนนใหญ่ที่เชื่อมไปสู่ตัวอำเภอ จังหวัดและกรุงเทพฯ ยิ่งทำให้มีความหลากหลายในการประกอบอาชีพและการเข้ามาอาศัยของผู้คนต่างถิ่นมีมากขึ้น ส่วนหนึ่งมีการย้ายเข้าทำงานในเมือง (คล้ายกับชุมชนชนบททั่วไป) และส่วนหนึ่งมีความเจริญเข้ามาในชุมชน เช่น มีวิทยาลัยเทคนิคโพธาราม (หมู่ 3) โรงงานฝักกาด (หมู่ 4) โรงงานกังวานการทอ (ดึงบ่อเก่ามาใช้ในโรงงาน) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง (หมู่ 4) สวนสาธารณะหนองกลางแตงและโรงงานทำตุ๊กตา เป็นต้น

ตำบลบ้านฆ้อง ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน จากการเก็บข้อมูลในการทำ
แผนชุมชน ในปี 2549 มีจำนวนประชากร ดังนี้

หมู่	บ้าน	จำนวนประชากร			ผู้ใหญ่บ้าน	ประธานชุมชน
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านฆ้อง	502	520	1,022	นายสมชัย มหขจิตนันท์	จ.ส.อ. ชัชวาลย์ อินทรา
2	บ้านฆ้อง	455	525	980	นายประเสริฐ ม่วงเขียว	-
3	บ้านฆ้องใหญ่	338	365	703	นายอำ แซ่ยุ่ง	นายประเสริฐ ลิ้มทอง
4	ดียบอน	600	717	1,317	นายสุรพล สาลีจันทร์	นายสุรพล สาลีจันทร์
5	บ้านเก่า	572	637	1,209	นายสมาน ผลเรือน	นายประเสริฐ ทองสาต
6	ทุ่งเจริญ	292	300	592	นายสยาม มุกดา	-
7	บ่อมะกรูด	311	327	638	นายประเวช กอตระกุล	นายทองสุข ลาลาด
8	บ่อมะกรูด	217	265	482	นายธีรพล ศศิธร	จ.ส.อ. ดินันท์ วสุรักษะ
9	แจ่มใส	366	367	733	นายเล็ก จันทรดี	นายสำเริง บารมี
10	บ้านฆ้อง	295	373	668	นางสร้อยมาศ เตียงเกตุ	นายศุภชัย จันทรดา

2. การจัดทำแผนชีวิตชุมชน (2548-2549)

ตำบลบ้านฆ้องได้รับเลือกให้เป็นศูนย์ประสานการทำแผนชีวิตชุมชน
พึ่งตนเอง ของอำเภอโพธาราม อันประกอบไปด้วย 10 ตำบล ที่เข้าร่วมการจัด
ทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเองในปี 2548-2549 ในฐานะที่เป็นตำบลที่มีคณะทำงาน
เข้มแข็งและสามารถเป็นตัวอย่างในการจัดการกับชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี
นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ในการทำงานชุมชนในด้านอื่นๆ มาอย่างต่อเนื่อง
ได้แก่ การแก้ไขปัญหายาเสพติด การบริหารจัดการกองทุน (กลุ่มออมทรัพย์ กองทุน
หมู่บ้าน) จึงได้รับความเชื่อถือจากคณะทำงานแผนชุมชนในอำเภอโพธารามให้
ตำบลบ้านฆ้องเป็นศูนย์กลางในการประสานงานเรื่องการจัดทำแผนชีวิตชุมชน
พึ่งตนเอง

แนวคิดเรื่องการทำแผนชุมชน เริ่มจากแกนนำบ้านบ่อมะกรูดไปศึกษา
ดูงาน ที่บ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ผู้ใหญ่โชคชัย) ในปี 2543
กลับมาจึงเริ่มทำแผนในกลุ่มย่อยๆ ก่อน โดยมีการเขียนแผนไว้ทุกด้าน ทั้ง
ประเพณี วัฒนธรรม และทำกิจกรรมร่วมกับงานอื่นๆ ที่หมู่บ้านทำอยู่ และได้
ศึกษาการทำแผนชุมชน และแผนการบริหารจัดการของกลุ่ม จนได้เข้าร่วมกับ
การทำแผนชีวิตชุมชนร่วมกับเครือข่ายชุมชนตะวันตก

“เราเคยเป็นข้าราชการมาก่อน
ถ้าเราไม่มีแผนในการทำงาน การ
บริหารจัดการในหมู่บ้านก็จะสะเปะสะปะ
ไม่รู้ว่าจะต้องไปเริ่มแก้ปัญหาที่ตรงไหน

อาจารย์ทองสุข ลาลาด
ประธานชุมชนบ่อมะกรูด หมู่ 7

โดยได้จัดทำแผนชุมชนตามขั้นตอนการทำแผนชุมชนครบทั้ง 10 ขั้นตอน เช่น การจัดทำความเข้าใจในกระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชน การจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล จนได้แผนที่เกี่ยวข้องกับทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมสุขภาพอนามัยคนในชุมชน และการคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรม จนได้มีการนำแผนเข้าสู่ท้องถิ่น และมีหลายหน่วยงานให้ความสนใจในการทำแผนของชุมชน เช่น พัฒนาชุมชน นายอำเภอ เป็นต้น นอกจากนี้บ้านฮ่องยังได้ทำการรวบรวมข้อมูลการจัดทำแผนชุมชนของตำบลต่างๆ ทั้ง 10 ตำบลมาไว้ที่ศูนย์บ้านฮ่องและมีการจัดกีฬาสัมพันธ์ ระหว่างคนทำงานแผนชุมชน 10 ตำบลด้วย ฯลฯ

คณะทำงานแผนชุมชนมาจากทั้ง 10 หมู่บ้านๆ ละ 5 คน รวม 50 คน และได้คัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนชุมชนของตำบลบ้านฮ่อง อีก 17 คน ดังนี้ นายทองสุข ลาลาด ผู้ประสานงานแผนชีวิตชุมชน, พ.ท. สุรินทร์ ศิริจำปา ผู้ช่วยผู้ประสานงานแผนชีวิตชุมชน, นายธัมมัสัญญ์ อุ่มเอิบ ผู้ช่วยผู้ประสานงานแผนชีวิตชุมชน, นางสุนันทา รักงาม ฝ่ายบัญชี, จ.ส.อ. ดินันท์ วสุรักษะ ฝ่ายสังเคราะห์ข้อมูล

3. แผนการพัฒนาตำบลและแนวทางการแก้ปัญหา จากกระบวนการแผนชุมชน

ปัญหาที่เกิดขึ้นในตำบล	แนวทางการแก้ปัญหา
1. หนี้สิน จากการใช้จ่ายฟุ่มเฟือยและต้นทุนการผลิตสูง	- ส่งเสริมการออม (โครงการออมทรัพย์กับองค์กรการเงินในชุมชน)
2. ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมีในการเกษตร การเกษตร และระบบเศรษฐกิจผันผวน	- ส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตจากวัตถุดิบของชุมชน (โครงการผลิตปุ๋ยคอกใช้เอง)
3. ขาดเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากรายได้ของประชากรไม่แน่นอน	- จัดหาแหล่งเงินทุน / ออมทรัพย์ (โครงการหาแหล่งเงินกู้เพื่อเป็นทุนหมุนเวียน)
4. เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาแพง เนื่องจากผลผลิตต้นทุนสูง	- ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น (โครงการประชาสัมพันธ์จัดทำบัญชีครัวเรือนให้ทั่วถึง)
5. ขาดอาชีพเสริมเพราะไม่มีความรู้ด้านอาชีพ	- จัดตั้งกลุ่มอาชีพเสริม (จัดตั้งกลุ่มอาชีพรายได้)
6. ขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาของท้องถิ่น (โครงการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น)
7. ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ประคบอาชีพไม่ได้	- เพิ่มกิจกรรมให้ผู้สูงอายุให้ดูแลตัวเองได้ (โครงการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์)
8. ความสะอาดในหมู่บ้าน (ปัญหาเรื่องขยะ)	- รณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้มีจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด
9. ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน	- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม

4. กลุ่มองค์กรชุมชนที่เป็นศูนย์การเรียนรู้

- 1.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโครงการอินเทอร์เน็ตชุมชน ICT.
- 1.2 กลุ่มราษฎรอาสาต้านยาเสพติด
- 1.3 กลุ่มอุบาสก-อุบาสิกา
- 1.4 กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หมู่ 7
- 1.5 กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน หมู่ 7
- 1.6 กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน (12 สิงหาคม 2548)
- 1.7 กลุ่มธนาคารข้าว หมู่ 7 (ตั้งวันที่ 9 ธันวาคม 2548)

5. ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนบ้านฆ้องประสบความสำเร็จ

1. วัฒนธรรมลาวเวียงที่เชื่อมโยงผู้คนอย่างแนบแน่น
2. ผู้นำชุมชน ที่ทั้ง เก่ง กล้า สามารถและเป็นที่เคารพนับถือ
 - o ผู้นำมีความจริงจังในการทำงานให้กับชุมชน
 - o ผู้นำที่เป็นที่เคารพและเป็นอดีตข้าราชการ
3. การสนับสนุนของหน่วยงานอย่างต่อเนื่องและหลากหลาย
 - หน่วยงานที่เป็นพี่เลี้ยงและให้การสนับสนุน ได้แก่
 - 1. ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียนอำเภอโพธาราม
 - 2. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดราชบุรี
 - 3. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคกลาง
 - 4. สนง. พัฒนาชุมชนอำเภอโพธาราม
 - 5. สนง. พัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดราชบุรี
 - 6. สนง. ประชาสัมพันธ์จังหวัดราชบุรี
 - 7. สกอ. โพธาราม โดยที่ทำการสำรวจชุมชนตำบลบ้านฆ้อง
 - 8. เทศบาลตำบลบ้านฆ้อง
 - 9. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(สำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันตก)
 - 10. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)

**การตำข้าวกินเอง .. ได้ทั้งวิตามินข้าว
ได้รำข้าว ได้ออกกำลังกาย .. และได้
เพิ่มผลผลิตที่คุ้มค่า ลดค่าใช้จ่ายด้วย**

**เตาเผาขี้กิ้ง... เพื่อกำจัดขยะ
ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ลดการ
พึ่งพาแก๊สและหม้อหุงข้าวไฟฟ้า**

**บ่อนะกุด กลับมายึดถือ
วิถีชีวิต ดั้งเดิม ... เพราะความ
ล้มเหลวแบบฟุ่มเฟือย
และไร้ทิศทางสมัยปัจจุบัน**

ข้อมูลแผนชุมชนตำบลบ้านฆ้อง ดูเพิ่มเติมได้ที่ <http://www.magrood.com/planchumchol.html> และ ข้อมูลจากแกนนำตำบลบ้านฆ้อง

คุณธัมมัสัญญ์	อุ่มเอิบ	089-2350663
อาจารย์ทองสุข	ลาลาด	086-7634457
คุณวินัย	คงนะภา	086-7611976
คุณหทัยรัตน์	อุ่มเอิบ	032-231763

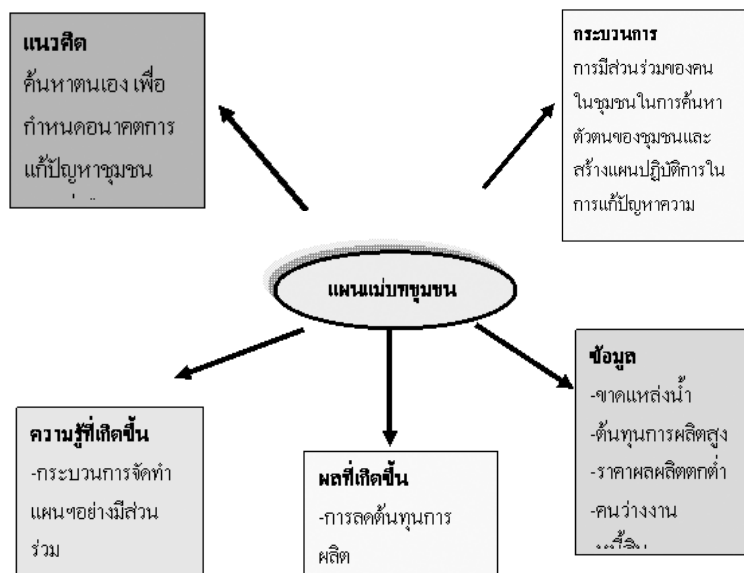
ตำบลทุ่งหลวง

อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

ข้อมูลพื้นฐานตำบลทุ่งหลวง

ตำบลทุ่งหลวง เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้าน วัด โรงเรียน อยู่ในชุมชน สภาพพื้นที่กว้างเป็นทั้งพื้นที่ลุ่มและพื้นที่ดอน ส่วนพื้นที่ราบสูงเป็นเขตภูเขา มีป่าที่บางส่วน และมีลำห้วย ลำคลองเป็นแหล่งน้ำไว้ใช้สอย ชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรม จึงมีที่ไร่นา เลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ยังมีอาชีพค้าขาย และรับจ้างตามวิถีชีวิตของคนชนบททั่วไป ชาวบ้านอยู่กันแบบพอมีพอกิน ส่วนใหญ่เป็นคนยากจน มีภาระหนี้สินมาก จึงทำให้เกิดกระบวนการคิดการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยยึดข้อมูลพื้นฐานของชุมชนมาจัดทำเป็นแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

กระบวนการแผนแม่บทชุมชน

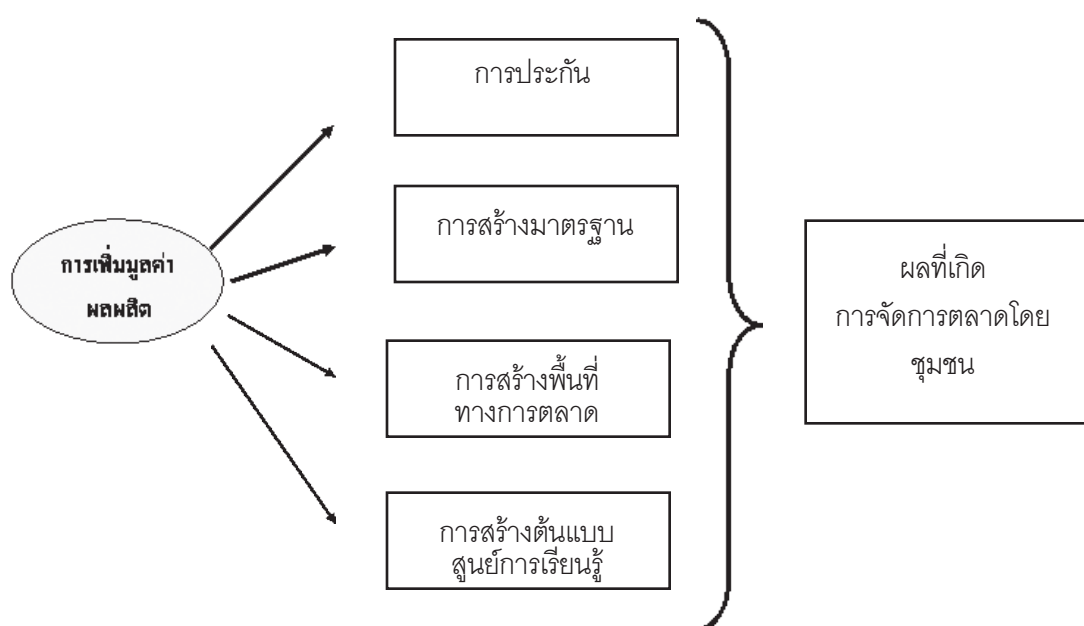
ตำบลทุ่งหลวงเริ่มดำเนินการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองมาตั้งแต่ ปี 2543 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม โดยมีแนวคิด ชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนสามารถกำหนดอนาคตตนเองโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลทุ่งหลวงในช่วงแรกมีหลายหน่วยงานเข้าร่วมในการการจัดเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลเพียงหมู่บ้านเดียว โดยการสุ่มเก็บข้อมูลเฉพาะครอบครัวที่เห็นด้วยก่อน และแกนนำนำข้อมูลที่ได้ มาวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทตำบลทุ่งหลวง จึงทำให้พบปัญหาต่างๆ จากสภาพปัญหาที่รู้มเร้าชุมชน

ชุมชนไม่ได้ยอมจำนนต่อปัญหาเหล่านั้น แต่กลับลุกขึ้นมาค้นหารากเหง้าของสาเหตุที่ทำให้เกิดความยากจน เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างความเข้าใจ ชุมชนตระหนัก ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เกิดกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วม ที่ใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนตำบลทุ่งหลวง คือ กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนตระหนัก ตื่นรู้และเห็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ภูมิปัญญา ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน จากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหาอื่นตามมา เช่น การลดรายจ่าย โดยการลดต้นทุนการผลิตเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรโดยการแปรรูป การสร้างแหล่งเงินทุน และเป็นหลักประกันให้กับชุมชนโดยการออมทรัพย์ และการแก้ปัญหาทรัพยากร โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมเยาวชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. การเพิ่มมูลค่าการผลิต แปรรูปมะม่วง

คนส่วนใหญ่ในชุมชนปลูกมะม่วงเป็นอาชีพหลัก แต่ราคาผลผลิตตกต่ำขาดตลาดรองรับ จึงทำให้คนส่วนใหญ่ที่มีรายได้จากการปลูกมะม่วงเป็นหลักประสบกับภาวะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เมื่อรายได้และรายจ่ายไม่สมดุลกันปัญหานี้สืบเนื่องจตามมา ดังนั้น เกษตรกรปลูกมะม่วงจึงรวมตัวกัน เมื่อปี 2543 เพื่อสร้างทางเลือกให้ชุมชนในการเพิ่มมูลค่าผลผลิต โดยการแปรรูปมะม่วง แต่ชุมชนยังขาดความรู้ในการแปรรูปมะม่วง และการจัดระบบการบริหารจัดการกลุ่ม ดังนั้นจึงเริ่มต้นจากการอบรมการแปรรูปมะม่วง และสร้างปฏิบัติการในการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

จากการแปรรูปมะม่วง เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต ทำให้ชุมชนค้นพบว่า ปัญหาที่แท้จริงของราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนหนึ่งมาจากการที่เกษตรกรไม่สามารถเข้าไปมีส่วนในการกำหนดตลาดได้ ดังนั้นชุมชนจึงสร้างระบบการจัดการตลาดโดยชุมชน โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มเกษตรกร การประกันราคา การสร้างมาตรฐานสินค้า การสร้างพื้นที่ทางการตลาด และการสร้างต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ จากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เกิดการแก้ปัญหา ดังนี้

- สามารถลดจำนวนคนว่างงานในชุมชนได้
- เกษตรกรมีรายได้สม่ำเสมอ
- คนในชุมชนเกิดรายได้เสริม
- มีตลาดรองรับผลผลิต และเกษตรกรสามารถกำหนดราคาเองได้
- เกิดการเรียนรู้กระบวนการจัดสรรงบประมาณภาครัฐ

2. การลดต้นทุนการผลิต โดยใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี

เริ่มจากการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อการลงทุน กลุ่มเริ่มขยายตัวขึ้น แต่กลุ่มขาดความในการใช้เครื่องอัดเม็ดปุ๋ย ประกอบกับขาดตลาดรองรับปุ๋ยชีวภาพ เพราะจังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดนำร่องเรื่องเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นแทบทุกชุมชนมีการผลิตปุ๋ยชีวภาพ จึงต้องหยุดการดำเนินการเพื่อสรุปบทเรียน ทบทวนตนเอง สรุปเป็นความรู้ในการลดต้นทุนผลผลิตอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. กลุ่มต้องเป็นผู้กำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของตนเอง โดยรับการสนับสนุน จากภายนอกไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนควรมีการวิเคราะห์ทุนที่มีอยู่ ทั้งด้านความรู้ บุคลากร ระบบการบริหารจัดการกลุ่ม
2. การรวมกลุ่มที่ยั่งยืนต้องมีการบริหารจัดการที่มีระบบ แบ่งการทำงาน เป็นฝ่าย คณะกรรมการ สมาชิกรับบทบาทการทำงานของตนเอง มีกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกันเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม และชุมชน
3. การที่เกษตรกรแก้ปัญหาความยากจนไม่ได้ ไม่สามารถปลดหนี้ตนเอง ได้ เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนทางการเกษตร ดังนั้น แกนนำจึงส่งเสริมให้เกิดการสร้างแหล่งเงินทุนชุมชนขึ้น

3. การสร้างแหล่งทุนชุมชน (กลุ่มสัจจะออมทรัพย์)

จากการสรุปบทเรียนปฏิบัติการแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ โดยการเพิ่มมูลค่า และการลดต้นทุนปุ๋ยเคมีโดยปุ๋ยชีวภาพ เห็นว่า อีกสาเหตุปัญหาที่ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาความยากจน คือ การขาดเงินทุนหมุนเวียน แกนนำจึงส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มออมทรัพย์ เมื่อปี 2543 โดยการจัดตั้งของพัฒนาชุมชน แนวคิดหลัก คือ การสร้างแหล่งเงินทุนให้ชุมชน การบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการมีโครงสร้างการบริหารจัดการ กิจกรรมหลักคือ การออม และการกู้ โดยไม่มีกฎระเบียบร่วมกัน ไม่มีระบบการฝากเงิน จะออมเมื่อไหร่ก็ได้ เมื่อมีการออมเงินจะนำเงินไปฝากไว้ที่ธนาคารออมสิน เมื่อสิ้นปีไม่มีการปันผล สมาชิก มีกรรมการ 2-3 คนดำเนินการ แกนนำเห็นว่าการดำเนินการกลุ่มที่ขาดบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ จะก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา เมื่อแกนนำ

เมื่อแกนนำมีโอกาสในการศึกษาดูงานที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด เรื่องเกี่ยวกับ
สัจจะออมทรัพย์ ตามแนวคิดพระอาจารย์สุปิล จึงนำความรู้ที่ได้มาคุยกับแกนนำ
คนอื่น บางคนเห็นด้วย บางคนไม่เห็นด้วย เพราะกลุ่มออมทรัพย์ ถูกจัดตั้งโดย
พัฒนาชุมชน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นจึงเริ่มต้นกับแกนนำ ที่เห็นด้วย
โดยการปรับแนวคิดที่ได้จากการศึกษาดูงานให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน รวมกลุ่ม
“สัจจะออมทรัพย์” ในปี 2544 มีสมาชิกทั้ง 240 คน

“การบริหารจัดการ” นำระบบการบริหารจัดการเป็นรูปแบบคณะกรรมการ
นำกฎระเบียบการออม/กู้ยืม/การปันผล มาจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์วัดไผ่ล้อม
โดยมีระเบียบหลักๆ ดังนี้

- ประชุมใหญ่สมาชิกกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ทุกวันที่ 6 ของเดือน ซึ่งเป็นวันที่สมาชิกทุกคนจะมาออมเงิน ถอนเงิน กู้เงิน คืนเงินกู้ เบิกค่ารักษาพยาบาลในวันนั้น เป็นโอกาสให้สมาชิกได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ต่างๆ และเริ่มมีสมาชิกลำเลียงมาขายจึงเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาให้เป็นตลาดนัดในวันนั้น เพื่อให้สมาชิกได้นำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน

- การออม ต้องมีการออมทุกเดือน
- รายรับมาจาก การออม ค่าบำรุง ค่าปรับบัญชีเล่มละ 10 บาท
- การกู้เงิน จะกำหนดวงเงินในการกู้ ไม่เกินบัญชีละ 5,000 บาท ค่าบำรุงร้อยละ 2 บาท กู้ได้ไม่เกินครอบครัวละ 2 บัญชี การปล่อยกู้จะปล่อยกู้ปล่อยเงินทั้งหมดที่เป็นรายรับในวันนั้นให้กู้ฉุกเฉิน

- การคืนเงินกู้ จะต้องคืนทุกวันที่ 6 ของเดือนเช่นกัน ทุกคนที่กู้ยืมต้องคืนเงินกู้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในวันนั้น หากการคืนเงินกู้ไม่ครบจะไม่มีสิทธิปิดบัญชีและไม่ปล่อยกู้ในวันนั้น ดังนั้นสมาชิกต้องร่วมกันรับผิดชอบ ออกเงินที่ขาดให้ครบเพื่อจะปิดบัญชีการคืนเงินกู้ และเปิดการกู้ยืมสำหรับคนอื่นต่อไป ดังนั้นสมาชิกที่ไม่คืนเงินต้นในวันนั้นจะต้องเป็นหนี้สมาชิกคนอื่น และตามใช้นี้ในภายหลัง หลังจากนั้นไม่มีสมาชิกคนไหนไม่ส่งเงินคืนในวันนั้นอีกเลย

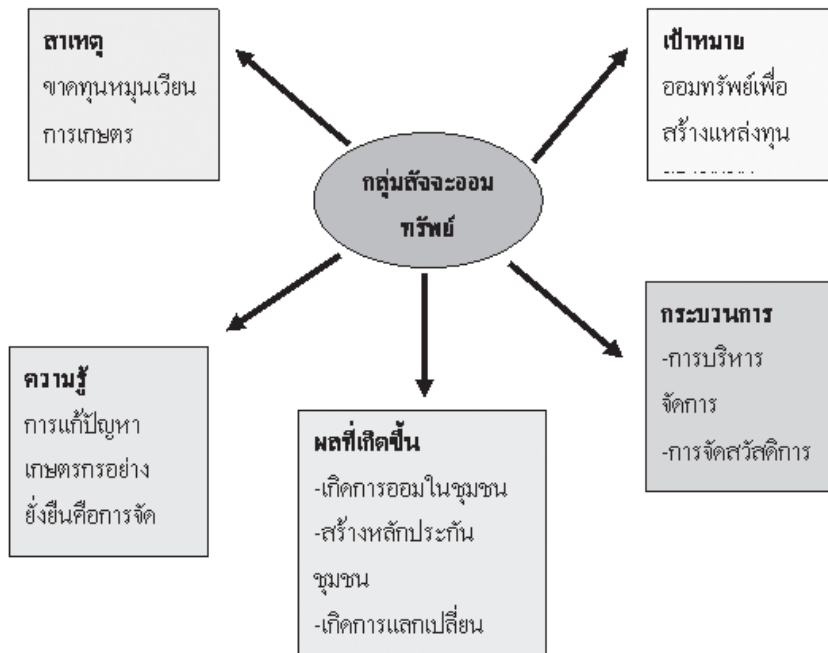
- การปันผล ทุกสิ้นปี จากค่าบำรุงที่ได้ แบ่งเป็นสองส่วน 50% สำหรับคืนกำไรให้สมาชิก ส่วนอีก 50 % ที่เหลือจัดเป็นสวัสดิการ

- การจัดสวัสดิการ ในช่วงแรกกรรมการไม่เข้าใจการจัดสวัสดิการ จะมีวิธีการยังไง เพราะเงิน 50% ที่เหลือจากการปันผล ไม่เพียงพอในการนำมาแบ่งให้สมาชิกทุกคน จึงเสนอทางออกให้กำหนดกติกาการจัดสวัสดิการร่วมกัน โดยเริ่มจากสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล คนละ 50 บาทต่อคืน 5 วันต่อปี และมีการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้การจัดสวัสดิการของกลุ่ม ในปีแรกมีเงินสำหรับจัดสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาล 12,000 บาท จ่ายสวัสดิการเป็นเงิน 7,000 บาท โดยการนำเงินจากรายได้ที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือนจ่ายเป็นสวัสดิการ จึงทำให้ไม่ได้ใช้เงินกองทุน สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล 12,000 บาท คณะกรรมการเริ่มเห็นแนวทางการจัดสวัสดิการจึง ขยายสวัสดิการสำหรับเด็กแรกเกิด โดยการเปิดบัญชีเงินออมล่วงหน้า 500 บาท และสวัสดิการการตาย

- การรับสมัครสมาชิก จะเปิดรับทุกปี เป็นหุ้นๆ ละ 10 บาท ต่อบัญชี
 - การขยายผล เน้นการประชาสัมพันธ์เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วม
- ปัจจุบันมีการขยายผลภายในชุมชนทุกครอบครัวในหมู่ 15 เป็นสมาชิกกลุ่ม
สัจจะออมทรัพย์ และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชนใกล้เคียง

จากการดำเนินการกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ไปได้ระยะหนึ่ง แขนงนำจึงเห็นว่า
สาเหตุหนึ่งของปัญหาความยากจนมาจากการที่ชุมชนไม่มีเงินออม ขาดหลัก
ประกันในชีวิต ดังนั้น จึงเกิดความรู้ในการจัดการสวัสดิการอย่างมีส่วนร่วมโดย
ชุมชน เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตให้กับชุมชน

แผนภาพการสร้างแหล่งเงินทุน/หลักประกันชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายประสิทธิ์ ช้างแก้ว
168 หมู่ที่ 3 ตำบลทุ่งหลวง
อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
โทร. 081-459-6693

นายธนกาญจน์ สวัสดิ์
161 หมู่ที่ 7 ตำบลทุ่งหลวง
อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
โทร. 086-126-2334

นายสงค์ จักรเพชร
24 หมู่ที่ 11 ตำบลทุ่งหลวง
อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี
โทร. 081-880-9920

ตำบลท่าเสา

อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อมูลพื้นฐานตำบล

สภาพทั่วไป ตำบลท่าเสาแยกมาจากตำบลทุ่งสุม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 11 หมู่บ้านและ 1 เทศบาลตำบล ตำบลท่าเสามีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา มีต้นน้ำลำธาร ป่าไม้ อนุรักษ์ผืนน้ำแควน้อย พื้นที่บริเวณริมแม่น้ำน้ำเป็นแหล่งท่องเที่ยว และประกอบธุรกิจ เช่น โรงแรม รีสอร์ท

คนในชุมชนส่วนใหญ่มีความหลากหลาย ย้ายมาจากราชบุรี ภาคใต้ ภาคอีสาน ภาคเหนือ และยังมีคนมอญ กระเหรี่ยง พม่า ด้วยความหลากหลายของคนในชุมชนสภาพปัญหาจึงทำให้ปัญหาชุมชนซับซ้อนทั้งด้านวัฒนธรรม การรวมกลุ่มในการแก้ปัญหาชุมชนค่อนข้างยาก คนอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก เช่น ปลูกข้าวโพด มะเขือ พืชไร่เศรษฐกิจอื่น ๆ และมีการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ ไก่พื้นเมือง ปลา เป็นต้น นอกจากนี้มีอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร เช่น การค้าขายไม้ดอกไม้ประดับ ผลผลิตทางการเกษตร รับจ้างทำไร่ ทำสวน และทำงานตามสถานประกอบการ เป็นต้น คนในชุมชนมีรายได้มาจากการผลิตทางการเกษตรเป็นหลักและการจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับแก่นักท่องเที่ยว

แผนชุมชนตำบลท่าเสา

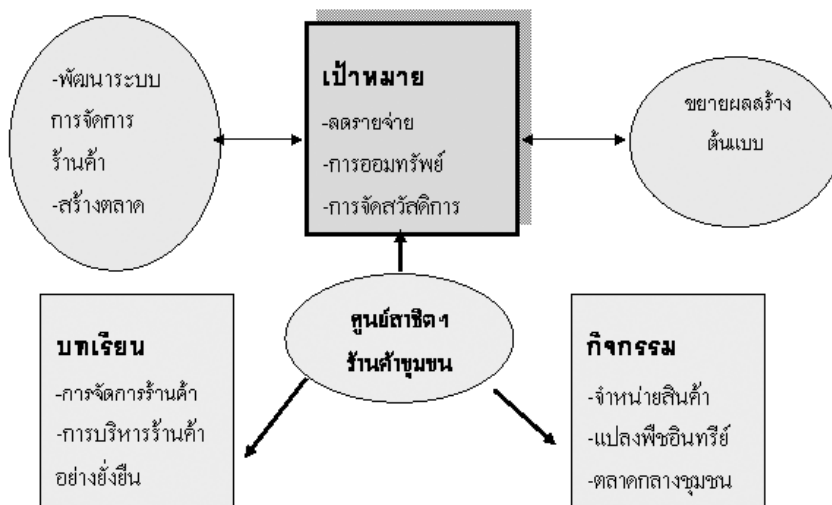
ตำบลท่าเสาเป็นชุมชนหนึ่งที่ใช้แผนแม่บทชุมชนเป็น “เครื่องมือ” ที่รวมผู้คนในชุมชนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา ชุมชนได้เรียนรู้ถึงปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา และร่วมกันวางแผนแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญามากกว่าเงิน รวมทั้งเกิดความรู้ เช่น การลดรายจ่าย การลดต้นทุนการผลิต การแปรรูปอาหาร ด้วยกิจกรรมที่ดำเนินการโดยชุมชนอย่างต่อเนื่องจึงทำให้เกิด การแก้ไขปัญหาต้นทุนอาหารสัตว์ของกลุ่มที่เลี้ยงโคและการจัดองค์การการเงินรวมทั้งพัฒนาเป็นสวัสดิการชุมชน ที่สร้างความมั่นคงทางชีวิตของคนในชุมชน ช่วยเหลือเกื้อกูล ทั้งยังมีการยกระดับเป็นศูนย์สาธิตร้านค้าชุมชนที่สามารถสร้างการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา

การเริ่มต้นการทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลท่าเสาก็มีการเริ่มต้นแบบง่าย โดยมีการเรียนรู้จากพื้นที่ที่มีประสบการณ์ คือ บ้านผู้ใหญ่ไชยชัย ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรายรับรายจ่ายครัวเรือน ข้อมูลทางการเกษตรและการผลิต ด้วยการเก็บข้อมูลโดยชุมชนทำให้ชุมชนเข้าใจและสัมผัสกับปัญหาอันแท้จริง จึงเกิดความตระหนักในปัญหาของท้องถิ่น การรวมพลังของชุมชนอาจมองว่าเป็นเรื่องนามธรรมแต่ทว่าเป็นรูปธรรมสำหรับชุมชนเพราะเขาคือผู้ที่สามารถสร้างพลังเหล่านั้นหากไม่ถูกปิดกั้น ปกปิด ซ่อนเร้นข้อมูลที่เกิดการเอาัดเอาเปรียบในสังคม

ผลจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน

แนวความคิดการก่อตั้งร้านค้าชุมชนส่วนหนึ่งมาจากชุมชนเห็นปัญหาเกี่ยวกับเกษตรกรซื้อปุ๋ยในราคาแพง ขาดตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร รายจ่ายในการเดินทางซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคสูง ดังนั้น แกนนำจึงร่วมกันการระดมความคิดเห็นจัดทำโครงการร้านค้าชุมชน เพื่อลดค่าใช้จ่าย มีทุนหมุนเวียนในชุมชน ชุมชนสามารถจัดสวัสดิการได้ด้วยชุมชนเอง จึงนำโครงการร้านค้าชุมชนเสนอต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน ในครั้งแรกคณะกรรมการไม่เห็นด้วยเพราะการนำเสนอโครงการไม่เป็นระบบ ทำให้คณะกรรมการไม่เข้าใจเป้าหมายที่แท้จริงของโครงการของโครงการ ทางกลุ่มจึงกลับมาพัฒนาโครงการร้านค้าชุมชน และให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอข้อมูลคณะกรรมการหมู่บ้านอีกครั้งและได้รับการอนุมัติจึงเริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2543 มีสมาชิกเริ่มแรก 65 ราย มีปรัชญาการดำเนินงานคือ ผู้นำมีความเสียสละ สร้างความสามัคคีแก่ชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ทุนศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน หาสมาชิกโดยการระดมหุ้น เพื่อเป็นทุนเปิดศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน เริ่มก่อตั้ง รายได้จากการขายสินค้าจะมีการปันผลให้สมาชิก ดังนี้

- ปันผลคืนสมาชิก 50% คือ คืนสมาชิกร้อยละ 1 บาทในการซื้อ
- ส่วนอีก 50% ที่เหลือ แบ่งเป็น
 - 25% เป็นทุนหมุนเวียน
 - 10% การบริหารจัดการร้านค้าชุมชน
 - 15% สวัสดิการชุมชน

ปัจจุบันมีทุนดังนี้

- หุ้นสมาชิก 385 ราย 13,867 หุ้น เป็นเงิน	1,386,700	บาท
- เงินสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา หมู่ที่ 7,8 เป็นเงิน	350,000	บาท
- เงินสนับสนุนเพื่อพัฒนาอาชีพจาก อบต.ท่าเสา (สร้างโรงสีข้าวชุมชน)	400,000	บาท
- เงินกำไรสะสม ปี 44-47 เป็นเงิน	367,773	บาท
รวมเป็นทุนทั้งสิ้น	2,504,473	บาท

กิจกรรม

1. จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค อุปกรณ์การเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถซื้อปุ๋ย ซื้ออุปกรณ์การเกษตรได้ในราคาถูก และสามารถประหยัดค่าเดินทางในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคได้ ส่วนแผนในอนาคต คือ เพิ่มประเภทสินค้าในร้านค้าชุมชน และจำหน่ายอาหารสด
2. ตลาดกลางการจำหน่ายสินค้าชุมชนเพื่อสร้างตลาดกลางชุมชนรองรับผลผลิตทางการเกษตร
3. ทุนหมุนเวียน เช่น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (กล้วย ฟักทอง ฯลฯ)
4. สร้างต้นแบบร้านค้าชุมชนเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้
5. ขยายผล คือ หนุนเสริมให้เกิดการขยายแนวคิดร้านค้าชุมชนทุกหมู่บ้าน

การจัดการสวัสดิการสมาชิก

- ทุนการศึกษาเด็กและเยาวชน
- ค่ารักษาพยาบาล
- สวัสดิการช่วยเหลือผู้สูงอายุช่วยเหลือ
- ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรม
- พัฒนาสิ่งแวดล้อม

พัฒนาแกนนำคนรุ่นใหม่

ส่งเสริมให้เกิดแนวคิดการออมทรัพย์ คือ เมื่อสมาชิกซื้อสินค้าจากร้านค้าชุมชน จะถูกแบ่งส่วนหนึ่งเป็นผลคืนกำไรแก่สมาชิก

■ ธนาคารหมู่บ้านพุทธวิมุตติ ตำบลท่าเสา

การดำรงชีวิตของสมาชิกในตำบลท่าเสา ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะยากจน ขาดอาชีพที่มั่นคง ขาดเงินทุนในการประกอบอาชีพ จากปัญหาดังกล่าว กระตุ้นให้ชุมชนตระหนัก ตื่นรู้ ปัญหาของชุมชน แกนนำจึงรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มธนาคารหมู่บ้านขึ้น เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543 เพื่อเป็นทางออกของชุมชน มีสมาชิกเริ่มแรก 15 ราย มีเงินทุน 1,500 บาท

แผนการดำเนินงาน แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. แผนการดำเนินงานระยะ 1 ปี เน้น การพัฒนาระบบการบริหารจัดการธนาคาร ดังนี้

- มีระบบการจัดการและบริหารได้อย่างเป็นระบบ
- มีการฝาก “ถอน” ฎี อย่างเป็นระบบ
- มีการจัดทำเอกสารการฝาก การถอน การฎี
- มีการตรวจสอบ เช็คยอดและสรุปทุกครั้ง
- มีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน

2. แผนการดำเนินงาน ระยะ 3 ปี เน้นการพัฒนาด้านการชุมชนเป็นแหล่งทุนชุมชน ดังนี้

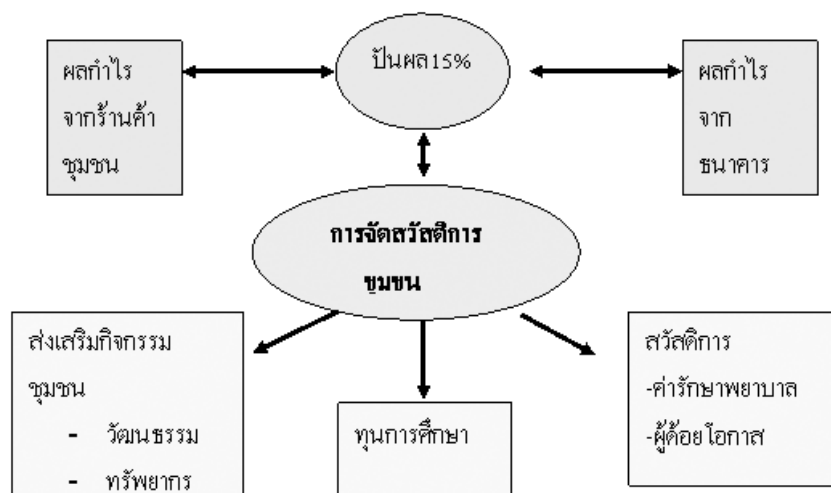
- พัฒนาให้เป็นธนาคารชุมชนเพื่อเป็นแหล่งทุนของชุมชนเอง
- พัฒนาให้เป็นตัวกำหนดและสร้างเศรษฐกิจภายในชุมชน
- พัฒนาให้เป็นแหล่งทุนที่มีความพร้อมทั้งด้านการบริหารจัดการ และเงินทุนสำหรับสมาชิก

ทุนธนาคารบ้านพุทธวิมุตติ 7 หมู่ 8 หมู่ 11 ตำบลท่าเสา

- ปัจจุบันมีสมาชิก 189 ราย มีเงินออม
ถึงเดือน ก.ย. 2548 689,830 บาท
- กำไรสะสมจากปี 44-47 42,933 บาท
- รวมมีเงินทุนทั้งสิ้น 732,763 บาท**

■ กองทุนสวัสดิการ ตำบลท่าเสา

การจัดกองทุนสวัสดิการ จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2543 เงินทุนมาจากผลกำไรสุทธิ 15% ของร้านค้าชุมชนและธนาคารหมู่บ้าน 7-8-11 ตำบลท่าเสา แรกเริ่มมีสมาชิก 75 ราย มีเงินทุน 17,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 397 ราย ปัจจุบันมี

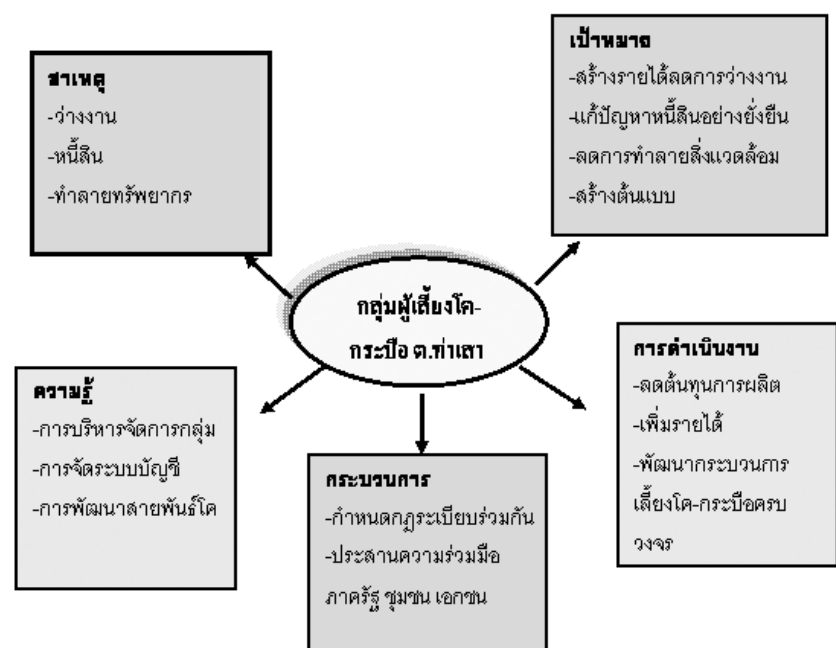
เงินทุน 180,000 บาท มีการบริหารจัดการกองทุนในรูปแบบคณะกรรมการ ภายใต้กติกาที่กำหนดร่วมกัน การใช้งบประมาณสวัสดิการในกิจกรรมต่างๆ จะต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการ

การให้สวัสดิการแก่สมาชิก ดังนี้

- สมาชิกเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลคืนละ 50 บาท ไม่เกิน 15 คืน
- จัดทุนแก่ผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ เป็นประจำทุกปี
- สนับสนุนทุนการศึกษา เช่น ชุตนักเรียน นักศึกษา อุปกรณ์การศึกษา แก่บุตรของสมาชิก ทุกปี
- สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เช่น ประเพณีวันฉัตรมงคล สิ่งแวดล้อม สุขภาพ เป็นประจำทุกปี

■ กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา

การดำเนินงาน เริ่มจากการทำโครงการขอยืม พันธุ์โค จากหน่วยงานของรัฐและเอกชน ในช่วงเริ่มต้นได้งบประมาณสนับสนุนจาก อบต. 130,000 บาท ซื้อวัวได้ 26 ตัว เพื่อให้สมาชิกทุกคนยืมวันคนละหนึ่งตัว ซึ่งถือเป็นการลงทุนให้ก่อน แต่จำนวนวัวไม่เพียงพอต่อจำนวนสมาชิกทุกคน ดังนั้น จึงจับฉลากเพื่อนำวัวไปเลี้ยง ต่อมากลุ่มได้ยืมวัวจากธนาคารโคกระบือ ของกรมปศุสัตว์ 31 ตัว จนถึงปัจจุบันกลุ่มได้ประสานยืมโค รวม 302 ตัว ปัจจุบันมีโค-กระบือ ภายในกลุ่มรวมทั้งสิ้น 806 ตัว นอกจากนี้ยังมีการขยายผลต่อชุมชน โดยการประชุม แต่ละหมู่บ้านเพื่อวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหา โดยการเลี้ยงโค จัดตั้งคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้าน สร้างต้นแบบในการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาสายพันธุ์โค

การบริหารจัดการ ใช้รูปแบบคณะกรรมการ โดยมีปรัชญาการดำเนินงาน คือ ซื่อสัตย์ เสียสละ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการโปร่งใสตรวจสอบได้ สมาชิกและคณะกรรมการ ระดมความคิดเห็นกำหนด กฎกติกาในการยืมโค ในการยืมโค-กระบือ ต้องรวมกลุ่ม ดังนี้

1. การทำสัญญาค้ำประกันโดย กลุ่มเป็นผู้ทำสัญญาค้ำประกันกับกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน
2. ลูกวัวเกิดต้องแจ้งให้หัวหน้ากลุ่มทราบและต้องคืนลูกตัวแรกกับกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา ส่วนลูกวัวตัวต่อไปคนเลี้ยงเก็บไว้เลี้ยงเอง
3. กรณีที่โคที่ถูกคืนเป็นตัวเมียจะให้สมาชิกคนอื่นยืมต่อ ส่วนตัวผู้จะเลี้ยงเป็นโคขุนต่อไป

ผู้ให้การสนับสนุนเครือข่าย

- ปศุสัตว์จังหวัดกาญจนบุรี ให้ยืมแม่โค จำนวน 31 ตัว
- กองการเกษตรและสหกรณ์หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ให้ยืม 20 ตัว
- วัดศาลี ให้แม่พันธุ์โค จังหวัดสุพรรณบุรี 209 ตัว

ทุนกลุ่มโคเนื้อ-โคขุน ตำบลท่าเสา

- ระดมทุนจากการซื้อหุ้นสมาชิก 188 ราย	115,200	บาท
- เงินสนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา	190,000	บาท
- เงินกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	500,000	บาท
- เงินสนับสนุนสร้างโรงโคขุน 1 หลัง จาก อบต.ท่าเสา	240,000	บาท
- พันธุ์โคเนื้อของกลุ่ม ฯ จำนวน 260 ตัว	2,040,000	บาท
- ทุนที่ดินสาธารณะหมู่ที่ 8 จำนวน 60 ไร่		
รวมเป็นเงินทุนทั้งสิ้น	3,085,000	บาท

ผู้ประสานงาน

นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง
66 หมู่ 7 ต.ท่าเสา
อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี
โทร. 089-9187663
นายสมศักดิ์ บุญมี
14 หมู่ 1 ต.ท่าเสา
อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี
โทร. 083-4569048

ตำบลชัยสนุ่น

อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดสกลนคร

สภาพทั่วไปของตำบลชัยสนุ่น

ตำบลชัยสนุ่น แยกออกมาจากหมู่บ้านในตำบลคำพานและตำบลหนองยางเสือ เมื่อปี 2505 โดยตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งในอดีตบ้านชัยสนุ่นมีน้ำซับอยู่หลายจุดถือว่าเป็นบ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ประกอบกับบริเวณนี้มีต้นนุ่นป่าอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้เรียกกันติดปากว่าชัยสนุ่น จนมาเป็นตำบล ในปัจจุบัน

คนในตำบลชัยสนุ่นมีทั้งที่อยู่ในบริเวณเดิมมาก่อน แต่ส่วนใหญ่จะอพยพมาจากภายหลัง ซึ่งได้รับรู้จากการบอกต่อกันมาว่าเป็นที่อุดมสมบูรณ์ มีฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้การประกอบอาชีพทางการเกษตรได้ดี เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อยและการเลี้ยงโคนม จึงมีการอพยพเข้ามามากขึ้น ทำให้เกิดการผสมผสานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชน

สถานการณ์ก่อนการทำแผนชีวิตชุมชน

จากการที่ตำบลชัยสนุ่นประกอบไปด้วยผู้คนที่มีความเชื่อวิถีชีวิตแตกต่างกัน เพราะมาจากต่างถิ่นฐานที่ย้ายมาอยู่ร่วมกัน ทำให้การพัฒนาไม่ครอบคลุมความต้องการในชีวิตประจำวันของคนในตำบล ถึงแม้ว่าในตำบลชัยสนุ่นเองจะมีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรด้านการพัฒนาชุมชนมากมาย เช่น กลุ่มที่ทำงานกับ พอช. พช. อสม. มีกลุ่มออมทรัพย์ของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มองค์กรชุมชนเหล่านี้มีการพัฒนาขึ้นตามลำดับ แต่เนื่องจากการพัฒนากลุ่มยังเป็นความคิดของข้าราชการตามแต่ละหน่วยงาน การทำงานจึงเป็นเพียงหน้าที่ ที่ทำแล้วให้เสร็จตามโครงการ การต่อยอดกิจกรรมให้ก้าวหน้าและเติบโตมากยิ่งขึ้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยในหลายๆ ด้าน ตำบลชัยสนุ่นเองเป็นตำบลที่ทำกิจกรรมด้านพัฒนาชุมชนมากมาย แต่การพัฒนาจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ไม่มีการประสานต่อยอดไปสู่กิจกรรมอื่น ในส่วนของผู้นำก็มีแนวคิดของตนเองไม่มีการทำงานในลักษณะร่วมกันกับผู้นำคนอื่น ๆ

ความเป็นมาของการทำแผนชีวิตชุมชน

การจัดทำแผนชีวิตชุมชนตำบลชัยสนุ่นได้จัดทำแผนครบทั้ง 15 หมู่บ้าน เพื่อให้ชุมชนทราบถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีการเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหาด้านต่างๆ ของสมาชิกในหมู่บ้านมาวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลร่วมกันเป็นภาพรวมของหมู่บ้านแล้วหาทางแก้ไขปัญหาและกำหนดวิธีการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตำบลอย่างตรงจุดตรงตามความต้องการของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลให้กับหน่วยงานต่างๆ ได้ศึกษาและร่วมกันพัฒนาตำบลชัยสนุ่นต่อไป

ความสำเร็จจากการจัดทำแผนชีวิตชุมชน

ในช่วงปี 2548-2549 ตำบลซับสนุ่นได้ทำแผนชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน โดยได้จัดทำแผนชุมชนครบทั้ง 15 หมู่บ้าน โดยได้รับงบประมาณจัดทำแผนชุมชนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคกลาง จำนวน 60,000 บาท เพื่อจัดทำแผนชุมชนเริ่มตั้งแต่การค้นหาผู้นำที่ใจอาสาเป็นแกนนำจัดทำแผน มีการจัดเก็บข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน รวมถึงปัญหาของทุกครัวเรือน วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลรายหมู่บ้านหาทางแก้ไขและกำหนดเป็นแผนพัฒนาตำบลต่อไป โดยได้มีการรวมกลุ่มที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการจัดทำแผนชุมชนหลายๆ ด้าน เช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรก้าวน้ำ โดยคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกัน อสม. ทำโครงการ “ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากชุมชนร่วมเสริมสร้างคุณภาพชีวิต” มีกิจกรรมย่อยๆ ดังนี้ โครงการผลิตน้ำยาล้างถังนม, โครงการอบประคบ นวด ของกลุ่ม อสม. ซับสนุ่น, โครงการโรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์เพื่อชุมชน หมู่ 14, โครงการพัฒนาคุณภาพเด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจากการรวมกลุ่มดังกล่าวได้เกิดประโยชน์ให้กับคนในชุมชนอย่างมาก เช่น ลดต้นทุนการผลิต ก่อเกิดการหมุนเวียนเงินทุนในชุมชน ลดรายจ่ายเกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชนทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้และเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป

ซึ่งแกนนำแผนชุมชนตำบลซับสนุ่นได้ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ในระดับจังหวัดและระดับภาค หลายครั้งจนสามารถเป็นวิทยากรขยายผลเรื่องการจัดทำแผนชีวิตชุมชนได้เป็นอย่างดี

คณะกรรมการจัดทำแผนชีวิตชุมชนตำบลซับสนุ่น ขอขอบพระคุณคณะกรรมการแผนชุมชนจังหวัดสระบุรีเป็นอย่างสูง ที่คัดเลือกตำบลซับสนุ่นเข้าร่วมโครงการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อความเจริญและอยู่เย็นเป็นสุขของชาวตำบลซับสนุ่นต่อไป

ผู้ประสานงาน

นายประจัญ คำสง่า
23 หมู่ 14 ต.ซับสนุ่น
อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี
โทร. 081-7808701
นายณรงค์ กิ่งแก้ว
44 หมู่ 14 ต.ซับสนุ่น
อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี

ตำบลตลุก

อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท

- หมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน
- ครัวเรือน 2,211 ครัวเรือน
- ประชากร 9,424 คน
- พื้นที่ทำการเกษตร 29,959 ไร่
- ที่อยู่อาศัย 4,941 ไร่
- พื้นที่บอบาตาลเพื่อการเกษตร 30 ไร่

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลตลุก อำเภอสรรพยา จ.ชัยนาท เป็นที่ราบลุ่มติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตอาจมีความหมายไปถึงพื้นที่เป็นหลุมเป็นบ่อมีส่วนโค้งเว้าและเนินดินทรายมูล จากการไหลกัดเซาะของแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ พื้นที่ราบลุ่มต่ำจะมีน้ำไหลเป็นลำราง เข้าสู่หมู่บ้านและพาดผ่านหลายหมู่บ้าน ชาวบ้านจะใช้โอกาสของธรรมชาติเป็นการขนส่ง ค้าขาย และเดินทาง อาชีพหลัก ทำนา รับจ้าง ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงสัตว์

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลเสือโฮก	อำเภอเมือง
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลหาดอาสา	อำเภอสรรพยา
ทิศใต้	ติดกับตำบลบางหลวง	อำเภอสรรพยา
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลบ้านกล้วย	อำเภอเมือง

ประวัติความเป็นมา

ตำบลตลุก อำเภอสรรพยา จังหวัดชัยนาท เป็นพื้นที่ราบลุ่ม เรียบติดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตมีสภาพพื้นที่เป็นหลุมเป็นบ่อ มีส่วนโค้งเว้า และเนินดินทรายมูล จากการไหลกัดเซาะของแม่น้ำเจ้าพระยา มีแม่น้ำไหลเป็นลำรางเข้าสู่หมู่บ้านและพาดผ่านหลายหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านใช้ในการคมนาคมขนส่ง และค้าขายมาเป็นเวลาช้านาน

ที่ตั้งของตำบลตลุก จะอยู่ห่างจากอำเภอสรรพยา 22 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดชัยนาท 15 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ราว 52 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 31,517 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน 2,211 ครัวเรือน ประชากรประมาณ 9,424 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้าง บางส่วนค้าขาย รับราชการ และอื่นๆ

ด้วยความเก่าแก่ของหมู่บ้านในตำบลตลุก ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่มานานกว่า 300 ปี ทำให้คนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรัก ความผูกพันระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น จึงได้เกิดการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาในพื้นที่ด้านต่างๆ อาทิ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม อสม. กลุ่มเกษตรชีวภาพ เป็นต้น จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลตลุก เพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์ของแต่ละหมู่บ้าน กระตุ้นให้เกิดการศึกษารวบรวมข้อมูล สภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนา เพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนแม่บทชุมชนอันเปรียบเสมือนแผนชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ผลจากการศึกษาข้อมูลในด้านรายได้ ภาวะหนี้สิน และรายจ่ายของคนในตำบล ปรากฏดังนี้

สถาบันการศึกษาและศาสนา

โรงเรียนประถมศึกษา	2	แห่ง
สถานีนอนมัย	2	แห่ง
โรงเรียนมัธยมศึกษา	2	แห่ง
ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน	2	แห่ง
ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	4	แห่ง
วัด	4	แห่ง
ศาลเจ้า	3	แห่ง
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	1	แห่ง

กลุ่มองค์กร

กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ ในตำบลตลุก ล้วนมีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหาต่างๆ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเอง ส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งทุนให้กับสมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพ รวมถึงการจัดหาสิ่งจำเป็นที่สมาชิกต้องการ กิจกรรมที่เกิดขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเกษตร กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเกษตรชีวภาพ

ความเป็นมาการก่อเกิดของกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

แนวทางของแผนพัฒนาชุมชน แผนแม่บทชุมชนเป็นเครื่องมือหลักที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในฐานะผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาและเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หรือผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนา ส่วนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นเพียงเครื่องมือเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืน เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองจังหวัดชัยนาท ได้นำทีมงานเข้าพบปรึกษาหารือกับปลัดจังหวัด คือ นายวิฑิต เจียรนัย และได้มีการเชื่อมโยงกับผู้ว่าราชการจังหวัด จึงเป็นการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคี

จากการสำรวจข้อมูลในการจัดทำแผนชุมชน รวบรวมได้ดังนี้

- รายได้รวม 97,037,926 บาท
- รายจ่ายรวม 75,486,078 บาท

ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมดังกล่าวได้นำไปสู่การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลลูกโดยมีวิสัยทัศน์ที่สำคัญ คือ “ชุมชนเข้มแข็ง รายได้ดี มีงานทำ นี่สินลดหมดความยากจน” พร้อมทั้งได้จัดทำแผนการพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว

กิจกรรมที่เกิดจากการทำแผนชุมชน

- หมู่ 1 กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด กลุ่มข้าวซ้อมมือ
- หมู่ 3 กลุ่มผ้าบาติก ผ้ามัดย้อม ดอกไม้โยบัว กัดลายกระจก วิสาหกิจชุมชนพืชสวนครัวปลอดสารพิษ
- หมู่ 12 กลุ่มประดิษฐ์หุ่นฟางนกเล็ก

ผู้ประสานงาน

นายดำรงค์ ดำรงพันธ์
72/2 หมู่ที่ 2 ต.ตลุก
อ.สรรพยา จ.ชัยนาท
โทรศัพท์ 086-2024300

ตำบลประดู่ยืน

อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลประดู่ยืน อำเภอลานสัก จ.อุทัยธานี เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้านทิศตะวันตกติดกับ ต.ลานสัก มีแนวเทือกเขาเขตป่าห้วยขาแข้งพาดผ่านทาง ด้านทิศใต้มีแนวเขาช่องชัย เขาปลาร้า เขาดินแดง ที่มีไพร่ง้าหิน พันธุ์ไม้ยุคดึกดำบรรพ์ เช่น มะยมหิน ป่าตาด ล้อมรอบอยู่ ทำให้ ต.ประดู่ยืน ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาได้รับน้ำ จากป่าห้วยขาแข้งอย่างเต็มที่ มีเขื่อนทับเสลาเป็นแหล่งเก็บน้ำใหญ่ปล่อยผ่านทั้งลำคลองตามธรรมชาติ เช่น คลองวังรี คลองโป่ง และคลองชลประทาน รับน้ำไหลมาสะสมในไร่นา จนมีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี ภูมิอากาศที่ร้อนชื้นเอื้อต่อการทำนา และมีพันธุ์ข้าวไวแสง 3 เดือน ทำให้ทำนาได้ถึงปีละ 3 ครั้ง

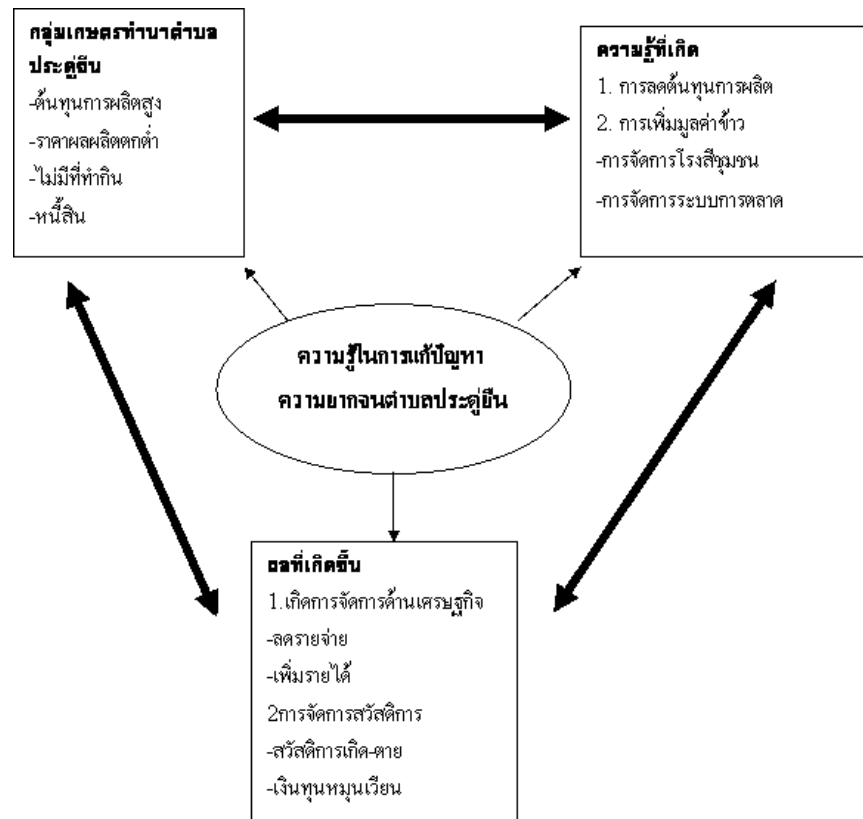
กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน

จากการวิเคราะห์แผนชุมชนของคณะทำงาน ต.ประดู่ยืนพบว่า การทำงานในรูปกลุ่มกิจกรรมแบบต่างคน ต่างทำ ต่างคน ต่างแก้ปัญหาของผดลองถูกรู้กันอยู่แต่ในกลุ่ม ไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาบางอย่างจึงแก้ไม่ได้ จึงเกิดการรวมกลุ่มประสานเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ร่วมทาง ต.ประดู่ยืนได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานโดยความร่วมมือของมูลนิธิหมู่บ้านซึ่งเป็นต้นแบบในเรื่องแผนแม่บทชุมชนและดำเนินการมาหลายปีโดยเฉพาะที่ชุมชนไม้เรียง จ.นครศรีธรรมราช ได้จัดทำแผนแม่บทชุมชน มาก่อนและดำเนินงานตามแผนจนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้แผนแม่บทชุมชนเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนรวบรวมข้อมูลของชุมชนโดยคนในชุมชน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน โดยมีทุกภาคส่วนเข้าร่วม ต.ประดู่ยืน เริ่มต้นทำแผนแม่บทชุมชนเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 โดยคณะทำงานตำบลทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ประชาชน หน่วยงานรัฐ องค์กรต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ให้เห็นผลดีของการจัดทำแผนแม่บทชุมชน จนเกิดความเข้าใจร่วมกัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้นำชุมชน จึงดำเนินการตามกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาจากการศึกษาสภาพความเป็นจริงของชุมชน จากทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชน โดยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล

“ในการทำแผนฯ ทำให้เราเห็นปัญหาแล้วก็นำไปบอกกับชาวบ้าน ซึ่งบางทีเขาก็นึกไม่ถึงว่าเป็นปัญหา แล้วก็ดูแนวทางว่าจะแก้กันอย่างไร จะลดต้นทุนการผลิตด้วยวิธีไหน ลดค่าใช้จ่ายได้อย่างไร ป้องกัน ดูแลสุขภาพ ด้วยการลดเลิกใช้สารเคมี กินอาหารปลอดภัย ซึ่งกว่าจะเห็นผลต้องใช้เวลา ไม่ใช่ทำวันนี้แล้ว จะเห็นผลพรุ่งนี้ อย่างที่เราทำมา 3 ปี เพิ่งจะเห็นผลเหมือนการ

ปลูกต้นไม้ ปลูกวันนี้ยังไม่ได้กินผล ต้องอาศัยเวลาให้เติบโตออกผล ซึ่งในที่สุดก็จะนำสู่การแก้ปัญหาความยากจน แก้ปัญหาชุมชนได้”

แผนภาพประเด็นความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจนตำบลประดู่ยืน

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ ข้าวปลอดสาร : ลดต้นทุนการผลิตด้วยทรัพยากรท้องถิ่น

จากตัวเลขต้นทุนปัจจัยการผลิต ปุ๋ย ยา สารเคมี ที่ใช้สำหรับนาข้าว ในต.ประดู่ยืน สูงถึง 37 ล้านบาท เฉพาะสารเคมีที่เป็นฮอร์โมน ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้า ถึง 24 ล้านบาท ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูง ข้าวไร่ยังทำลายความอุดมสมบูรณ์ของผืนดิน อาหารธรรมชาติ ก็หายไป สารพิษสะสมในข้าว สุขภาพชาวนาแยลง โครงการข้าวปลอดสารพิษจึงเกิดขึ้น ในปีแรกเปิดรับสมาชิก 60 ราย เพื่อขยายพื้นที่ทำนาข้าวปลอดสารอย่างน้อยปีละ 200 ไร่ โดยการสนับสนุนของ เกษตรอำเภอ กศน. ธกส. อบต. ศูนย์ขยายพันธุ์ข้าวชัยนาทและเครือข่าย เกษตรยั่งยืน จ.อุทัยธานี

“ปุ๋ยยาเคมี มีราคาแพง อย่างปุ๋ยเขียว ฉีดข้าว 3 ครั้ง เป็นเงิน 1,200 บาท แต่ถ้าน้ำหมักสูตรน้ำพ้อ น้ำแม่ (เร่งใบดอกผล) ใช้เงินลงทุนแค่ 400-500 บาท” นอกจากการทำเป็นรายครัวเรือนแล้ว ยังขยายเป็นกลุ่มโดยที่บ้านหนองปลาไหล หมู่ 10 รวมกลุ่มกันทำปุ๋ยชีวภาพ ทั้งแบบแห้ง และน้ำ มีการรวมเงิน รวมแรงกัน ทำโรงเรือนหมักปุ๋ยอีกด้วย”

■ โรงสีข้าวชุมชน : รอยต่อของการจัดการข้าวครบวงจรโดยชุมชน

โรงสีข้าวชุมชนเกิดขึ้นตามแผนแม่บทชุมชนตำบลประดู่ยืน ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามแนวทางของกลุ่มเกษตรกรทำนาประดู่ยืนที่ดำเนินงานเพื่อชาวนาประดู่ยืนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 สมาชิกแรกตั้ง 220 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 812 คน มีการดำเนินงานต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน บั่มน้ำมันดีเซล (บางจาก) ลานตากพืชผลการเกษตร 3 ไร่ เครื่องซัง 50 ตัน ยุ้งฉาง 500 ตัน เมื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชน ได้วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน พบว่าชาวประดู่ยืนผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 4000 ตัน และพบภูมิปัญญาการแปรรูปข้าวเป็นขนมต่างๆ เช่น ขนมปาดแบบขนมขึ้นชื่อของท้องถิ่น ซึ่งเป็นขนมที่แปรรูปจากข้าวเจ้า หากชุมชนสามารถเพิ่มมูลค่าข้าวได้จะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนอีกมาก ชุมชนจึงวางแผนที่จะแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร เป็นแบ่งเป็นขนมต่างๆ จึงต่อยอดแนวทางของกลุ่มเกษตรกรทำนาประดู่ยืน ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

โรงสีมีกำไรจากการดำเนินงานถึงเดือนมกราคม 2547 เป็นเงิน 22,845 บาท โรงสีข้าวชุมชนมีจำนวนสมาชิกแรกตั้ง 84 ครัวเรือน ระดมทุนหุ้นละ 50 บาท ไม่เกิน 100 หุ้นต่อครัวเรือน ค่าสมัครรายละ 20 บาท รวมเป็นเงิน 14,880 บาท กรรมการโรงสีทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทน ช่วยกันด้วยใจ เพื่อให้กิจกรรมโรงสีดำเนินงานไปได้ กำไรที่ได้จากโรงสี ส่วนหนึ่งจะปันผลคืนให้สมาชิกผู้ถือหุ้น ส่วนหนึ่งตั้งเป็นกองทุนบำรุงรักษาโรงสี และอีกส่วนหนึ่งคืนสู่ชุมชนในรูปแบบกองทุนต่างๆ

การสีข้าว โรงสีสามารถสีข้าวได้ ในอัตราส่วนข้าว 1 เกวียน ต่อ 1 วัน เมื่อทำการสีข้าวผลผลิตที่ได้ ดังนี้ ข้าวสุพรรณบุรี 60, ชัยนาท, ข้าวหอมปทุม ในความชื้นมาตรฐาน 12% เมื่อทำการตากข้าว 1 เกวียน เท่ากับ 1,000 กิโลกรัม ความชื้นในข้าวจะลดลงทำให้น้ำหนักข้าวจะขาดไป 120 กิโลกรัม ต่อ 1,000 กิโลกรัม ดังนั้นส่วนที่เหลือจากข้าว 1,000 กิโลกรัมหลังจากตากแห้งแล้วเราจะได้วัตถุดิบอยู่ที่ 880 กิโลกรัม

■ กลุ่มน้ำปลาโบราณ

แนวคิดการผลิตน้ำปลาเพื่อการบริโภคภายในชุมชน และเพื่อให้เกิดอาชีพเสริมแก่สมาชิกกลุ่มเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว และเป็นการหยุดยั้งไม่ให้เงินไหลออกนอกชุมชน จากการดำเนินงานโครงสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาแผนแม่บทชุมชนตำบลประดู่ยืน อำเภอลานสก จังหวัดอุทัยธานี คณะทำงานได้ศึกษาข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และพบว่าปัญหารายจ่าย ในการ

บริโภคน้ำปลา คือ ปัญหาหนึ่งที่สำคัญ ทำให้เงินไหลออกนอกชุมชนปีละกว่า 6 แสนบาท

กลุ่มผลิตน้ำปลาโบราณบ้านหนองแหน หมู่ที่ 6 ต.ประดู่ยืน อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี เกิดขึ้นจากการทำแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี 2543 เพราะจากการบริโภค น้ำปลาของประชาชน ต.ประดู่ยืน ปีละ 803,000 บาท ด้วยเหตุนี้กลุ่มสตรี ต.ประดู่ยืน จึงเกิดการร่วมตัวจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตน้ำปลาโบราณขึ้น เมื่อปี 2545 มีจำนวนสมาชิก กลุ่มเริ่มแรก จำนวน 150 คน ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 180 คน และเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เป็นอย่างต่อเนื่อง มีเงินทุนดำเนินการจำนวน 150,000 บาท ซึ่งสมาชิกกลุ่มเป็นผู้ลงทุนร่วมกัน มีคณะกรรมการจำนวน 9 คน มีนางสุดใจ บุตรสิงห์ เป็นประธานกลุ่ม การผลิตน้ำปลาโบราณ เป็นการผลิต น้ำปลาแท้จากการหมักปลาไว้ก่อนเป็นเวลา 1 ปี ขึ้นไป แล้วทำการผลิตแบบ ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา จึงเป็นการผลิตน้ำปลาที่มีคุณภาพ มีคุณค่า ทางอาหาร และเป็นการประหยัดรายจ่ายในครัวเรือนด้วย

■ กลุ่มแชมพู

ชุมชนเห็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงมาก ในเรื่องแชมพู สบู่ น้ำยาล้างจาน จึงทำให้ชุมชนเกิดแนวคิด การรวมกลุ่มผลิตแชมพูลดรายจ่ายในครัวเรือน การผลิต ใช้เอง จึงเกิดการรวมกลุ่มกันขึ้นในปี 2545 และนำแนวคิดดังกล่าวประสานความร่วมมือกับธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส) ซึ่งมีแนวคิดการลดต้นทุนการผลิต และโครงการพักชำระหนี้ สำหรับสมาชิก ธกส. ดังนั้น ธกส. จึงสนับสนุนโรงเรียน และให้กู้เงินเพื่อการลงทุนเป็นจำนวนเงิน 50, 000 บาท โดยคิดดอกเบี้ย อัตรา ร้อยละ 5.50 บาท/ปี และทางธนาคารเพื่อการเกษตรยังเป็นผู้จัดหาตลาดในการ จัดจำหน่ายสินค้าให้กับทางกลุ่มอีกทางหนึ่งด้วย และทางกลุ่มมีการระดมทุน จากสมาชิก

■ กลุ่มไม้กลึง

ชุมชนประสบปัญหาขาดทุนจากการประกอบอาชีพหลัก เช่น ทำไร่ข้าวโพด ต้องซื้อพันธุ์, ซื้อปุ๋ย ในราคาสูง รายได้จากการขายผลผลิตน้อยไม่คุ้มกับทุนที่ลงไป จึงทำให้รายได้ไม่สมดุลกับรายจ่ายที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงกับภัยธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม ทำให้ผลผลิตเสียหายทำให้ประสบปัญหาขาดทุน จึงคิดหาทางทำอาชีพเสริมขึ้นมา ประกอบกับชาวบ้านได้เข้าร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล และได้จัดทำข้อมูลครัวเรือน ได้รู้ถึงรายได้-รายจ่ายที่ชัดเจนขึ้น และได้มองเห็นทรัพยากรในท้องถิ่นว่ามีอะไรที่จะนำมาซึ่งรายได้ของคนในท้องถิ่น คือ ไม้มะม่วงที่ชาวบ้านได้ปลูกไว้ตามสวนหรือหัวไร่ปลายนาที่มีอายุมากแล้วและให้ผลผลิตต่ำถูกตัดทิ้งหรือทำลายโดยเปล่าประโยชน์ จึงได้คิดหาวิธีทำเป็นผลิตภัณฑ์ขึ้นมาประกอบกับเขามีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษในการกลึงไม้ จึงได้คิดรวมตัวจัดตั้งกลุ่มไม้กลึงขึ้น

กลุ่มไม้กลึงจัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2543 โดยมีนายสมหวัง แก้ววิกิจ เป็นแกนนำในการจัดตั้งโดยครั้งแรกมีสมาชิกเข้าร่วมเพียง 3 ราย แต่ปัจจุบันกลุ่มไม้กลึงมีสมาชิก 27 ราย และยังคงได้รับสนับสนุนทุนจากสหกรณ์จังหวัด มาจัดซื้อเครื่องมือเป็นบางส่วน และกลุ่มไม้กลึงยังได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบ หรือสี ลวดลายอยู่ เสมอจนในขณะนี้เป็นที่ยอมรับให้เป็นสินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว

แผนงานในอนาคต

- เรื่องการตลาด รู้ถึงความนิยมในผลิตภัณฑ์ และจะพัฒนารูปแบบตามความต้องการของตลาด
- เรื่องทรัพยากร ที่นำมาทำเป็นวัตถุดิบ นอกจากไม้มะม่วงแล้วยังมีไม้เนื้ออ่อนอีกหลายชนิดที่นำมาทำเป็นวัตถุดิบได้และรวมไปถึงการปลูกไม้ทดแทนจากการตัด
- เรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องถ่ายทอดให้กับเยาวชนในท้องถิ่นที่สนใจและเผยแพร่ให้กับผู้สนใจทั่วไป
- ทำเครื่องมือ, อุปกรณ์การผลิตขาย ถ้ามีคนสนใจที่จะไปทำงานกลึงไม้ในลักษณะนี้ก็สามารถจะมาซื้อเครื่องมือ, อุปกรณ์การทำได้จากที่กลุ่มไม้กลึง
- มีคนสนใจที่จะมาทำมากขึ้น เพื่อที่จะถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้
- มีการถ่ายทอดการทำสี, ทำลายให้มีคุณภาพมากขึ้น
- เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ วิชาชีพในชุมชน เพื่อให้คนที่สนใจมาเรียนรู้ถึงวิธีการกลึงไม้ ทำสี ลวดลายเพื่อนำไปเป็นอาชีพได้
- ได้รับการสนับสนุนทุนจากหน่วยงานของรัฐ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	การผลิตข้าวปลอดภัย
สถานที่ตั้งโครงการ	36/1 ม.9 ต.ประดู่เย็น อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. 1-8 จำนวน 20 คน ผู้ตกเกณฑ์ จปฐ. จำนวน 85 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 150 คน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ชุมชนมีข้าวที่ปลอดภัย จากสารพิษลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ขยายผลไปสู่ตำบลข้างเคียง เกิดศูนย์การเรียนรู้เรื่องข้าวปลอดสารพิษ
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	คนในชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง
ชื่อโครงการ	จัดซื้ออุปกรณ์การทำงานไม้
สถานที่ตั้งโครงการ	35 ม.10 ต.ประดู่เย็น อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. 1-8 จำนวน 10 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 110 คน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกมีอุปกรณ์ในการทำงานไม้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกเฉลี่ยคนละ 1,500 บาท / เดือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สมาชิกมีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มขึ้น เฉลี่ยคนละ 30,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	เป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับเยาวชน ภายในตำบลและผู้สนใจ เป็นการสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนอย่างยั่งยืน ทำให้ไม่เกิดการว่างงาน และละทิ้งถิ่นฐานอพยพแรงงานออกนอกพื้นที่ ทำให้เกิดจิตสำนึกรักถิ่นกำเนิด

ผู้ประสานงาน

นายจตุร วิสิทธิ์
10 หมู่ 1 ต.ประดู่เย็น
อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี
โทร. 086-2042986
นางพิสมัย ชูศักดิ์
35 หมู่ 10 ต.ประดู่เย็น
อ.ลานสัก จ.อุทัยธานี
โทร. 081-7403307

ตำบลพระยาเสือ

อำเภอลาดบัวหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แผนชุมชนตำบลพระยาเสือ

แหล่งทุนที่ชุมชนเคยได้รับการสนับสนุน คือ กองทุนเพื่อสังคม (ซีป) ได้งบประมาณส่งเสริมการเรียนรู้ จัดทำแผนแม่บทชุมชนและสร้างอาคารศูนย์การเรียนรู้ และได้งบประมาณจากการระดมทุนของชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดของชุมชนพระยาบันลือประกอบด้วยกิจกรรม 6 ประเภท คือ

1. แผนแม่บท วางแผนแม่บทชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
2. การเงิน สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กลุ่มออมทรัพย์
3. เกษตร ปุ๋ยชีวภาพ วนรงค์กินข้าวปลูกเอง
4. อาชีพเสริม น้ำพริกไม้กวาด
5. สิ่งแวดล้อม ป่าสมุนไพร หน้าบ้านน่ามอง
6. ด้านยาเสพติด ดนตรี กีฬา

ความสัมพันธ์ของ มี 3 มิติของชุมชน คือ

1. การตกลงร่วมกัน เป็นลักษณะหนึ่งของการปฏิบัติโดยการตกลงที่ว่าจะเป็นตัวยึดโยงให้ชุมชนมีความเหนียวแน่น การตกลงร่วมกันของชาวบ้านจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า สมาชิกภาพ ซึ่งการมีสมาชิกจะทำให้เห็นถึงความหลากหลายของสมาชิก, ความหลากหลายของข้อมูล, และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งชาวบ้านแต่ละคนจะได้เรียนรู้และพัฒนาความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ผ่านความหลากหลายนั้น

2. การทำกิจกรรม (joint enterprise) ร่วมกัน การทำกิจกรรม เป็นผลรวมสุดท้ายของกระบวนการต่อรอง และเกี่ยวข้องกับการผลักดันให้งานมีความคืบหน้า การผลักดันงานจึงเรียกร้องให้เกิด idea ใหม่ ๆ การปฏิบัติจะเป็นแหล่งรวมของการตกลงร่วมกัน ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน (sense-making)

3. การแสดงออกถึงลักษณะบางอย่างร่วมกัน (shared repertoire) ลักษณะหรือองค์ประกอบร่วม คือ วิถีชีวิตประจำวัน, คำพูดต่างๆ, เครื่องใช้, ไม้สอย, เรืองเล่า, กิริยาท่าทาง, สัญลักษณ์ต่างๆ, ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นและดำรงมันเอาไว้

ผลจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ สวัสดิการชุมชน

สวัสดิการ หมายถึงการบรรเทาทุกข์ให้กับสมาชิก และให้สมาชิกเกิดความมั่นใจว่าถ้าหากตนเองเสียชีวิตลงไปครอบครัวก็จะไม่ลำบาก หรือถ้าหากใครเจ็บป่วยก็จะเบิกได้ไม่เกิน 3,000 บาท โดยใช้โรงพยาบาลของรัฐเท่านั้น โครงการนี้เราทำมาก่อนที่จะมีโครงการ 30 บาท ของรัฐบาล พอทำในเรื่องสวัสดิการรักษาพยาบาลแล้ว เราก็มาทำในเรื่องผู้สูงอายุว่าจะดูแลในเรื่อง

ความเป็นอยู่ของเขายังไง โดยเราจะจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปี โดยจะจ่ายให้เดือนละ 250 บาท/คนเมื่อดำเนินการมาถึงปีที่ 5 กลุ่มก็ริเริ่มโครงการสวัสดิการรักษายาบาลขึ้น โดยให้สมาชิกทุกคนนำเงินมาเข้ากองทุนคนละ 10 บาท/เดือน ทั้งนี้การบริหารงานทั้งหมด คณะกรรมการจะไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ ในฐานะกรรมการทั้งสิ้น คือ ทั้งเบี้ยเลี้ยงหรือเงินตอบแทนจากการทำงาน

มีการสนับสนุนเงินกู้ โดยมีวงเงินไม่เกิน 100,000 บาท และสวัสดิการในกรณีที่ถูก เสียชีวิตและผู้ที่ยังผ่อนชำระไม่หมด ทางกลุ่มก็จะยกหนี้ที่เหลือให้และมอบเงินออมให้อีกหนึ่งเท่าของยอดเงินที่มีอยู่ในสมุด ส่วนเงินฝาก วงเงินไม่เกิน 100,000 บาท (เผื่อเรียก) จะมีดอกเบี้ยหรือเงินปันผลให้แก่สมาชิกด้วย

“หลักการที่เป็นหัวใจหลักที่ทำให้เกิดการพัฒนาคณะ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการพัฒนา จิตใจเป็นสิ่งแรก รวมถึงการนำเสนอวิธีคิดแบบใหม่เพื่อให้เขามีตัวเลือกที่ดีที่สุดที่เขาสามารถเลือกปฏิบัติได้รวมถึงต้องให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนของเขาด้วย โดยจะต้องคุยถึงเหตุที่เกิดแล้วจึงค่อยนำเสนอแนวคิดของเราสอดคล้อง”

การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการของที่นี่ก็คือเรื่องสวัสดิการการดูแลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิตสนับสนุนให้เด็กรู้จักการออมตั้งแต่ยังเยาว์ นอกจากสวัสดิการเรื่องเด็กแล้วยังมีเรื่อง สก. 5 สวัสดิการ (การตาย) มีสมาชิกประมาณ 15,000 คน โดยเก็บสพละ 5 บาท เฉพาะคนที่เป็นสมาชิก เงินที่ได้ขึ้นอยู่กับการจำนวนผู้เข้าร่วม เนื่องจากที่ผ่านมาชาวบ้านไม่เคยได้รับการดูแลจึงทำให้เกิดโครงการเหล่านี้ขึ้นมาเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน ซึ่งหัวใจสำคัญที่ทำให้เกิดสวัสดิการขึ้น คือ ชาวบ้านมีความมั่นใจและมีที่พึ่งของชีวิต หรือพูดง่ายๆ ก็คือมีหลักประกันให้กับชีวิต

■ โครงการ “ยุวเกษตร”

ตำบลพระยาบันลือ ซึ่งมีสมาชิกเยาวชนทั้งหมด 35 คน เข้าร่วมโครงการ “เยาวชนปลดหนี้ให้พ่อแม่” เพื่อให้เกษตรกรหมดหนี้ เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เรียนรู้การทำมาหากิน เรียนรู้ระบบตลาด และเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมบางคนเป็นเยาวชนที่เคยไปฝึกงานการเกษตรที่อิสราเอล โดยมีแนวคิดในการปฏิบัติ คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมขาย และกระบวนการสำคัญๆ เช่น

1. ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองของเยาวชน ถึงวัตถุประสงค์โครงการ
2. พ่อแม่ลงทุนให้โดยการแบ่งที่ 2 ไร่ให้ลูกตนเองเข้าร่วมโครงการ
3. เยาวชนจะปลูกผักในพื้นของตนเอง หากใครไม่มีความรู้ในการเกษตร ก็จะสอน สมาชิกทุกคนจะช่วยกันโดยไม่คิดค่าแรง
4. เยาวชนเข้าไปเรียนรู้การตลาด โดยการนำผลผลิตไปขายที่ตลาดกับคุณคำจันทร์

5. สมาชิกจะแจ้งยอดหนี้ที่ต้องการปลดหนี้ จำนวนเท่าไร เป็นหนี้ใครบ้าง เมื่อขายผักได้ จะแบ่งเป็นเงินสองส่วน 70% ใช้หนี้ ส่วนอีก 30% เป็นรายได้ของเยาวชน ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่สูงมากนักแต่เกษตรกรสามารถปลดหนี้ได้

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ

การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	กองทุนเกษตรกรเพื่อลดความยากจน
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 6 ต.พระยาบันลือ อ.ลาดบัวหลวง จ.พระนครศรีอยุธยา
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 57 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 25 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	จำนวน 150 คน - ชุมชนสามารถขายผลิตภัณฑ์การเกษตรเดือนละ 160,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	- ลดการใช้สารเคมีโดยการผลิตปุ๋ยชีวภาพใช้เอง - สามารถลดต้นทุนการผลิตได้เดือนละ 10,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	- ขยายเครือข่ายการทำเกษตรกรรมชาติดัดต้นทุน - การผลิตจากการใช้ปุ๋ย สารเคมี โดยการผลิตเอง ใช้เอง - เป็นการลดรายจ่ายและสร้างความสมดุลทางธรรมชาติที่ยั่งยืน

ผู้ประสานงาน

นายสำรวย มีสมชัย
70/2 หมู่ 6 ต.พระยาบันลือ
อ.ลาดบัวหลวง
จ.พระนครศรีอยุธยา
โทร. 087-0389553

ตำบลหัวไผ่

อำเภอเมือง จังหวัดสิงห์บุรี

ข้อมูลพื้นฐานตำบล

ตำบลหัวไผ่ ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ในปี 2540 มีทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ อยู่ที่ บ้านบางกระเจ็ด หมู่ที่ 7 ตำบลหัวไผ่ ตำบลหัวไผ่มี 13 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 5,287 คน ชาย 2,487 คน หญิง 2,800 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 305 คน/ตารางกิโลเมตร จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 4,427 คน

แผนชุมชนตำบล

จากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลหัวไผ่ทำให้ชุมชนได้สำรวจข้อมูล ได้แก่ สภาพปัญหา ความเป็นมาของชุมชน สภาพเศรษฐกิจและ สังคม และทำให้รู้ถึงเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการจัดการความรู้ชุมชนและรู้ถึงวิธีการค้นหาความรู้ ผู้รู้ แหล่งที่มาของความรู้ บทบาทของผู้รู้ ปราชญ์ จนกระทั่งเกิดการพัฒนากิจการความรู้นั้นร่วมกันโดยมีวิธีการที่หลากหลาย เชื่อมโยงความรู้ ถ่ายทอดโดยอาศัยกลุ่มองค์กรเครือข่ายและพยายามสร้างความหมายและความเป็นชุมชนขึ้นมาเอง รวมทั้งมีการผสมผสานความรู้สมัยใหม่กับความรู้ภูมิปัญญาเดิม และนำความรู้นั้นมาช่วยเหลือคนว่างงานและผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งสร้างอาชีพ

การจัดการความรู้ของตำบลหัวไผ่ที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนนั้นได้ส่งผลทำให้แก้ไขหรือลดปัญหาความยากจนลง ลดการว่างงาน พัฒนาอาชีพ ให้โอกาสคนจน ดังนั้นกระบวนการจัดการความรู้จึงเป็นการยกระดับความสามารถชุมชนในอีกทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับท้องถิ่น

ข้อมูลต่างๆ ในตำบลหัวไผ่

รายจ่ายเพื่อการเกษตร (รวมเงินทั้งสิ้น 48,851,522 บาท/ต่อการทำนา 1 ครั้ง)

ค่าเช่าไร่ ค่าเช่านา, ค่าเมล็ดพันธุ์, ค่าจ้าง, ค่าปุ๋ย, ค่ายาคุม/ฆ่าหญ้า, ค่าฮอร์โมน, ค่ายาปราบศัตรูพืช, ค่าแรงงานในการฉีดพ่นยา, ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต, ค่ารถบรรทุกผลผลิต, ค่าน้ำมันเพื่อการเกษตร

รายจ่ายเพื่อการอุปโภค รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 1,754,428 บาท/ เดือน (66,686,139 บาท/ปี)

ค่าไฟฟ้า, ค่าน้ำประปา, ค่าโทรศัพท์, ค่าเสื้อผ้า, ค่าผงซักฟอก, ค่ายาสระผม, ค่ายาสีฟัน, ค่าสบู่, ค่าน้ำยาล้างจาน, ค่าแบ่งน้ำหอม, ค่าถ่านและแก๊สหุงต้ม

รายจ่ายเพื่อการบริโภค รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 2,914,545 บาท/เดือน (34,974,546 บาท/ ปี)

ค่าข้าวสาร, ค่าน้ำมันพืช, ค่าเนื้อหมู-เป็ด-ไก่-วัว-ควาย-ปลา, ค่าน้ำตาล-น้ำปลา-เกลือ-พริก-หอม-กระเทียม-ผงชูรส, ไข่, ผักและ อาหารแห้ง

รายจ่ายเพื่อบริโภค รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 570,101 บาท / ปี

ค่าเทป, VCD ,วารสารและหนังสือพิมพ์

รายจ่ายเพื่องานสังคม รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 5,400,530 บาท/ ปี

งานบวช,งานแต่งงาน, งานศพ, งานบุญต่าง ๆ

รายจ่ายฟุ่มเฟือย รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน 2,564,085 บาท/ปี

ค่าสุรา/เบียร์, บุหรี่, ค่าหอย

รายจ่ายเพื่อการศึกษา รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 12,646,299 บาท/ปี

ค่าเทอม, ค่าอุปกรณ์การศึกษา, ค่าอาหารกลางวัน, ค่าเช่าหอพัก

รายจ่ายภาษี รวมเป็นเงิน 1,804,440 บาท

ภาษีที่ดิน, ภาษีร้านค้า, ภาษีโรงเรียน

เงินออม รวมเป็นเงินออมทั้งสิ้น 26,271,059 บาท(ปี)

เป็นเงินออมในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์, กลุ่มเพื่อการเกษตร, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์, ธนาคารอื่นๆ, สหกรณ์เพื่อการเกษตร, เงินที่ปล่อยกู้, หุ้นในองค์กร

หนี้สิน มีทั้งสิ้นเป็นเงิน 39,462,796 บาท/ปี

กระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ส่งผลต่อชุมชน

1. กลุ่มจักสานบ้านปากคลองบางกระเพียง

ในกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน ตั้งแต่ปี 2545-2549 ชาวชุมชนหัวไผ่ได้เสนอ สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ในเวทีวิเคราะห์แผนชุมชนระดับหมู่บ้าน จึงเป็นที่มาของกลุ่ม และได้รับการประสานจากคณะทำงานแผนแม่บทชุมชน กับพัฒนากร ผู้นำในหมู่บ้าน นายก อบต. ปลัด อบต. ให้ช่วยจัดตั้งกลุ่ม และมีหน่วยงานพัฒนาชุมชนยอมรับ กลุ่มจักสานบ้านปากคลองบางกระเพียง เป็นกลุ่มผลิตสินค้า OTOP ในระดับสี่ดาว แต่อุปสรรคสำคัญคือ ยังประสบปัญหาเรื่องการตลาด เพราะชาวบ้านยังไม่มีความสามารถในเรื่องของการขาย จึงได้เรียนรู้ปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตสินค้า สินค้าที่ชาวบ้านผลิตได้จึงหมุนเวียนไว้ในกลุ่มหรือในบ้าน

เมื่อทางกลุ่มมีผลิตภัณฑ์ออกมามีผู้พบเห็นสนใจและขอซื้อ เพราะชอบในความสวยงามและเป็นงานฝีมือที่หาได้ยากแล้วในปัจจุบัน เมื่อมีรายได้เข้ามาทำให้เกิดกำลังใจในการสานงานต่อไป แต่ยังเป็นเพียงกลุ่มริเริ่มเล็กๆ นอกจากนี้ชาวบ้านได้ไปศึกษางานชุมชนของชาวบ้านในจังหวัดลพบุรีมีการทำตะกร้าหวายขายเป็นรายได้ดีจึงนำมาแลกเปลี่ยนกับผู้สูงอายุที่มีความรู้เรื่อง

ตะกร้าก็เป็นจุดเริ่มต้นทำกันขึ้นมาในกลุ่มคนเล็กๆ เพียงไม่กี่คนส่งไปขายยังหมู่บ้านใกล้เคียง เริ่มมีคนนอกตำบลเห็นผลงานมารับไปจำหน่ายก็ทำรายได้ให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะถ่ายทอดให้ลูกหลานต่อไป จนพัฒนาชุมชนเข้ามาเห็นผลงานแต่ไม่สามารถนำเสนอได้เพราะต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มจึงจะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงาน

เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2544 ปลายปีได้มีการรวมตัวกันประชุมในการจัดตั้งกลุ่มมีสมาชิกด้วยกัน 15 คน แบ่งหน้าที่กันทำโครงการของงบประมาณสนับสนุนทาง อบต. ใน ปี 2546 ทาง อบต.อนุมัติเงินทุนสนับสนุน 30,000 บาท ในขณะนี้ กลุ่มจักสานบ้านปากคลองบางกระบือเพียงมีสมาชิก 17 คน ลงหุ้นหุ้นละ 50 บาทเป็นเงิน 1, 300 บาท ได้รับเงินสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไผ่ 30,000 บาท และได้เงินสมทบจากกลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านหมู่ที่ 11,000 บาท มีการสะสมทุนของกลุ่มโดยการหักเปอร์เซ็นต์เข้ากลุ่มได้ 600 บาท ปัจจุบัน กลุ่มจักสานบ้านปากคลองบางกระบือเพียง สามารถสร้างรายได้คนละ 5,000-7,000 บาท ต่อเดือน ส่วนคนอื่นๆ ก็เป็นการฝึกทำและเก็บไว้ใช้เองที่ทำได้ก็ไว้ใช้เอง หรือไว้เป็นของฝากญาติ เพื่อสร้างความประทับใจ

2. กลุ่มหมู่บ้านเรือนไทยเรือใบจักสาน

กลุ่มหมู่บ้านเรือนไทยเรือใบจักสาน เป็นกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งโดยภาคประชาชน ที่กลุ่มอาชีพเดียวกัน โดยใช้ภูมิปัญญาเดิมในเรื่องงานก่อสร้างและปรับปรุงยุคเข้ากับเรื่องจักสานหวายไม้ไผ่ กลุ่มหมู่บ้านเรือนไทยใบจักสาน ถือเป็นกลุ่มสมาชิกที่ทำงานศิลปะ ประดิษฐ์เป็นเรือใบจำลอง 18 ใบ และบ้านเรือนไทยจำลอง โดยก่อตั้งกลุ่มเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2547 โดยได้รับการฝึกอบรมจากวิทยากร จากฝ่ายสำนักงานจัดหางาน ผ่านทางวิทยุ อสมท. 105.3 จึงสามารถผลิตเรือใบแบบ 18 ใบ ยาว 30 ซม. สูง 36 ซม. กว้าง 6 ซม. โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งผลิตได้กว่า 10 ลำ และในขณะเดียวกันประดิษฐ์บ้านเรือนไทยได้ 5 หลังแต่ยังเป็นแบบซ้ำๆ จึงไม่ประสบความสำเร็จ ส่วนการประดิษฐ์เรือใบก็มีการแข่งขันกันมาก จึงหันมาผลิตเรือใบจักสานชนิดลำผา 3 ใบใหม่ โดยใช้ไม้ไผ่สีสุกและหวายหอม เป็นวัสดุ ซึ่งเรือลำผาลำนี้มีชื่อว่า “สิงห์บุรีลำผาทอง SSG-999” ซึ่งตอนแรกยังขาดทุนและได้เงินทุนก้อนแรกจากบิดาเป็นจำนวน 1,000 บาท ระยะเวลาในการทำประมาณ 2 เดือน 15 วัน

3. กลุ่มทำสวนผลไม้

กลุ่มทำสวนผลไม้เป็นการรวมตัวของชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่หมู่ 10-11 ได้ปรับพื้นที่นาที่มีปัญหาเรื่องของการผลิตข้าวไม่ได้เพราะเกิดโรคระบาด และการส่งเสริมการให้ความรู้ทางการตลาด และเป็นค่านิยมที่เกิดขึ้นในตอนนั้นว่าสวนผลไม้สามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้ครอบครัวได้เป็นอย่างดีจากการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ และการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านให้ความสนใจเรื่องสวนผลไม้ ผลไม้ที่ชาวบ้านปลูก ได้แก่

ส้มโอ ชมพู มะม่วง กระท้อน ขนุน ฝรั่ง

“กิจกรรม” สมาชิกกลุ่มเป็นชาวสวนที่หลังจากว่างจากฤดูการทำนา ผลไม้ที่ปลูกมี ส้มโอ ชมพู มะม่วง กระท้อน ขนุน ช่วงแรกๆ ให้ผลผลิตดี มีคุณภาพ และได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ มีการจัดตลาดกลางให้ขาย มีการจัดประกวดผลผลิตที่ได้คุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งเน้นผลใหญ่ ผิวสวย น้ำหนักดี เกษตรกรเองได้รับความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมีช่วยเร่งการออกดอก ออกผลในได้ปริมาณมาก และมีน้ำหนัก อยู่ได้ระยะหนึ่งต่อมาต้นเป็นกิ่งตอนอายุไม่ยืน และใช้สารเคมีมากทำให้ผลผลิตในระยะหลังไม่แน่นอน ได้บ้างไม่ได้บ้าง ปริมาณก็น้อยลง

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ปี

ชื่อโครงการ	ผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพ และผลิตพืชสมุนไพร
สถานที่ตั้งโครงการ	ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีตำบลหัวไผ่
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	สมาชิก 687 ครัวเรือน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	คนในตำบลหัวไผ่ จำนวน 5,300 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	อบต. หัวไผ่ สนับสนุนสถานที่/อาคาร/ การจัดทำเอกสารข้อมูล สำนักงานเกษตร สนับสนุนเรื่องของ วิทยากร
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่าย/เพิ่มรายได้ในการทำนาลด ค่าใช้จ่าย 250 บาท/ไร่/ครั้ง ลดค่าใช้จ่าย 30 บาท/ไร่/ฤดูการผลิต (พืชสมุนไพร)
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เพื่อสร้างสมดุลทางธรรมชาติเสริมสร้าง สุขอนามัยทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค
ผลที่เกิดขึ้นระยะยั่งยืน	สมาชิกได้ใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพในการทำนา และปลูกพืชสมุนไพรตลอดไป และเป็น การรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยคืนชีวิตให้กับ พื้นนา และเป็นการฟื้นฟูชีวิตชุมชนให้กับ คนในตำบลหัวไผ่

ผู้ประสานงาน

นางสุภาวดี แกมทับทิม
12 หมู่ 5 ต.หัวไผ่
อ.เมือง จ.สิงห์บุรี
โทร. 086-9872189
นายประทีป จุมนัน
61/1 หมู่ 2 ต.หัวไผ่
อ.เมือง จ.สิงห์บุรี
โทร. 081-7773946

ตำบลบางเจ้าฉ่า

อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลบางเจ้าฉ่า อยู่ห่างจากตัวอำเภอเลียบไปตามคลองชลประทานเพียง 5 กิโลเมตร พื้นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนา ทำสวน มีแม่น้ำน้อยไหลผ่านด้วยเหตุนี้อาชีพดั้งเดิมของชาวบ้าน คือ การทำนา วิถีชีวิตของคนภาคกลางอาศัยอยู่ริมแม่น้ำ อยู่กันแบบเครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นแบบไทยๆ (ภาคกลาง) ยังคงรักษาเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงรำโทนเอาไว้ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการทำมาหากิน และดำรงชีวิต เช่น หมอพื้นบ้าน การปลูกสมุนไพร การจักสาน ฯลฯ

กระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน

ในระบบเดิมข้อมูลของหมู่บ้านจะถูกนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เป็นเวทีประชุมประจำเดือน ของหมู่บ้าน ในทุกวันที่ 3 ของเดือน หลังจากการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านตอนแรกนั้นเป็นการพูดคุยกันในหมู่ของผู้นำแต่ละกลุ่มเรียกว่า “สภาผู้นำ” เป็นการทำแผนโดยธรรมชาติ

จนเมื่อปี 2542 กำนันสุรินทร์ นิลเลิศ และคณะกรรมการหมู่บ้านได้ชวนกันทำแผนชุมชนขึ้นเมื่อได้มีกระบวนการทำแผนขึ้นอย่างเป็นระบบสามารถรวบรวมข้อมูลจากหลายคน หลายบ้านมารวมกันและทำให้ทุกคนเห็น “หมู่บ้านหรือชุมชน” เป็นภาพรวม ภาพเดียวกัน สามารถเชื่อมโยงข้อมูลของตนเองกับข้อมูลของคนอื่นได้

การทำแผนชุมชนของตำบลบางเจ้าฉ่า เริ่มจากการที่กลุ่มแกนนำมานั่งแลกเปลี่ยนพูดคุยเกี่ยวกับการทำแผน จากนั้นจะกำหนดเนื้อหาข้อมูลที่ต้องการรู้เรื่องอะไรแกนนำแต่ละกลุ่มจะลงสำรวจข้อมูลรายวัน ไปพร้อมกับอาสาสมัครนำข้อมูลทุกบ้านมาจัดระบบ เปิดเวทีให้ตัวแทนแต่ละบ้านและภาคีเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน “เห็นอะไรจากข้อมูลที่ได้บ้าง” หลังจากวิเคราะห์แล้วชาวบ้านตั้งโจทย์ว่า “ทำอย่างไรจึงจะลดหนี้สินได้” และหาทางออกร่วมกัน

จากการสำรวจรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในชุมชน ทำให้ทราบภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีอยู่รายได้ รายจ่าย พบว่าชุมชนมีของดีที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่มากมาย เช่น การจักสานไม้ไผ่ การนวดแผนโบราณที่ถ่ายทอดมาจากหมอต้าแย มีพืชสมุนไพรนานาชนิด ฯลฯ นอกจากนี้ยังพบว่า ในแต่ละปี ชาวบ้านมีรายจ่ายจากสิ่งที่ไม่จำเป็นจำนวนมาก เช่น ค่าปุ๋ยเคมี ค่าอาหารประจำวัน ที่ต้องซื้อจากตลาดต่างๆ ที่สามารถหาได้ในชุมชนจึงนำข้อมูลเหล่านี้ไปสู่การวางแผนชุมชน ดังตารางที่กล่าวมา ตำบลบางเจ้าฉ่า ได้จัดทำระบบข้อมูลศูนย์การเรียนรู้แผนชุมชนขึ้น เพื่อให้เห็นภาพรวมทรัพยากรพื้นฐาน ศักยภาพของชุมชนและปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งคนภายในและภายนอกใช้ได้

ความสำเร็จของแผนชุมชน หัวใจ คือ การมีส่วนร่วม เวทีไม่ติดกับระบบทางการแบบเก่า แต่เป็นเวทีสาธารณะเพื่อสร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทุกฝ่าย ไม่ติดตำแหน่ง แต่เข้าร่วมด้วยจิตที่เป็นสาธารณะ เป็นผู้ที่มีชะตากรรมร่วม มีทุกข์ร่วมทุกข์ มีสุขร่วมสุข เป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน ตำบลรู้ปัญหา รู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแต่อดีต และเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่อยู่แล้ว เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่ใช่ความสัมพันธ์ใหม่ แต่เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีมาแต่เดิม

การบริหารจัดการทุนชุมชน

เรื่องเงินทุนนั้นเป็นปัญหาที่ใหญ่ปัญหาหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านนั้นติดขัด เมื่อมีการสำรวจข้อมูลพบว่า แนวทางการแก้ไขคือ การตั้งกองทุนหมู่บ้าน แนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่เกิดจากการตอบโจทย์ที่จะลดหนี้สินของชาวบ้านที่มีอยู่ ถ้ามีกองทุนของชุมชนก็จะสามารถที่จะกำหนดทิศทางของชุมชนในเรื่องของการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะเป็นแหล่งเงินกู้หมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ

“แหล่งที่มาของเงินทุน” เบื้องต้นนั้นต้องทำข้อตกลงกับกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนว่า จะขอแบ่ง 10% - 20% จากกำไรของกลุ่มของการปันผลให้กับสมาชิกนำมารวมกันเป็นกองทุน ของชุมชนกลุ่มที่คาดว่าจะได้เงินมากคือกลุ่มจักสานไม้ไผ่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างเป็นที่รู้จักกันทั่วไป (จากการสำรวจพบว่า ในแต่ละเดือนคนในชุมชนต้องเสียเงินซื้อของกินของใช้ประมาณ 1-2 ล้านบาทต่อเดือน)

กองทุนนี้จะสนับสนุนใน 2 เรื่องหลัก คือ

1. สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนโดยให้กู้ยืมเป็นเงินลงทุนในอาชีพ (โครงการที่เสนอมาแต่ละกลุ่มจะต้องผ่านการกลั่นกรองจากกลุ่มแล้วว่าจะใช้ได้หรือไม่ ก่อนที่จะนำมาเข้าสภาผู้นำชุมชน)
2. สนับสนุนทุน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ การศึกษา ผู้ด้อยโอกาส เป้าหมายสูงสุดคือ การจัดสวัสดิการชุมชน

จากการสำรวจข้อมูลตอนทำแผนชุมชน พบว่า ชาวบ้านต้องจ่ายเงินซื้อสินค้าจากตลาดเป็นจำนวนมาก จึงได้จัดตั้งศูนย์สวัสดิการตลาด หรือ ร้านค้าชุมชนขึ้น ขายได้เดือนละเป็นแสนเลยทีเดียว เงินทองก็ไม่รั่วไหลออกนอกชุมชน ผลกำไรที่เกิดจะแบ่ง 15% ไปดูแลคนชรา และเด็กๆ ยากจนในชุมชน เป็นการทำกุศลร่วมกัน สิ่งที่ทำเนิการนั้นมีความสอดคล้องกับแนวคิดกองทุนหมู่บ้าน สามารถเชื่อมโยงการทำงานกันได้ ตามโครงสร้าง 3 เรื่องของชุมชน คือ สภาผู้นำ กองทุนหมู่บ้าน และข้อมูลแผนชุมชน

หนึ่งปีกับการพัฒนากระบวนการจัดทำแผนชุมชน

1. มีการเก็บข้อมูลทุกหลังคาเรือน ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน

ปี 2548 ตำบลบางเจ้าฉ่าเริ่มมีการเก็บข้อมูลใหม่ เพื่อทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในครัวเรือน เริ่มจากเด็ก พ่อ แม่ ซึ่งเป็นครอบครัวเดียวกันโดยคณะกรรมการแผนจะออกแบบพร้อมข้อมูลที่เน้นด้านเศรษฐกิจแบบง่ายๆ ระบุการรับจ่ายภายใน 1 สัปดาห์ให้กับโรงเรียน 3 โรงเรียน ในตำบลได้ทำความเข้าใจเพื่อจะได้นำกลับไปบ้านถามพ่อถามแม่ ว่าวันหนึ่งมีรายรับเท่าไร มีรายจ่ายเท่าไร เป็นอะไรบ้าง แล้วให้เด็กได้บันทึกให้ครบในหนึ่งสัปดาห์ เพื่อนำกลับมาส่งครูที่โรงเรียนตนเอง กรรมการแผนจะได้รวบรวมกลับมาสรุปเป็นข้อมูลของชุมชนหมู่บ้านอีกครั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวโดยถูกเป็นผู้ร่วมเรียนรู้กับปัญหาครอบครัวตั้งแต่เด็ก

สภาพปัญหาเนื่องจากว่าจำนวนเด็กนักเรียนไม่มีครบทุกของหมู่บ้าน ทำให้ข้อมูลยังไม่เต็มทุกหลังคาเรือน

2. การจัดเก็บข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์

3. อยู่ในช่วงของการเตรียมการ ในช่วงของสิ้นปีที่ได้มีการสรุปรวมข้อมูลใหม่อีกครั้ง การเชื่อมโยงกับข้างเคียง ในการศึกษาข้อมูลยังมีน้อยแต่เริ่มเรียนรู้ในเชิงของผลมากขึ้น ส่วนหนึ่งงานที่สนใจศึกษาและใช้เพื่อประกอบกับการสนับสนุนชุมชน เช่น พัฒนาชุมชนโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) เกษตร โครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว สนับสนุนในกิจกรรมดังกล่าวเกี่ยวกับชุมชน อบต. สนับสนุนกิจกรรมเครือข่ายอาชีพ ในการสร้างอาชีพสร้างงานเพิ่มรายได้ การจัดสวัสดิการ และการเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรม

4. การทบทวนแผนเดิม มีการจัดเวทีชวนคิด ชวนพูด ชวนทำ ทุกวันที่ 16 ของเดือน เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ถ่ายทอดข้อดีที่เกิดจากการทำงานของเครือข่ายทั้งในและนอก การร่วมคิดแก้ปัญหาชุมชน ที่เกิดจากปัญหาทั้งภายในและภายนอก มีผู้เข้าร่วมในเวทีครั้งละ 100-150 คน

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. กลุ่มจักสานไม้ไผ่....ภูมิปัญญาดั้งเดิม สู่ความภาคภูมิใจของชุมชน

เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนาน สำหรับการทำเครื่องใช้ไม้สอยไว้ใช้เองในครัวเรือน เช่น กระบุง กระจาด ตะแกรง ฯลฯ รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพมาตั้งแต่ ปี 2515 จนพัฒนามาเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้ อย่างมากในช่วงปี 2540-2542 ได้ทำเรื่องของการอนุรักษ์ภูมิปัญญานี้ไว้ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ไม้ไผ่ และศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ และเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยวโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนปี 2546 ได้ขยายกิจกรรมมาสู่ “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร” และได้รับการยกระดับเป็นสินค้ามาตรฐาน OTOP ปี 2547 ซึ่งยอดขายของกลุ่ม ณ เดือน สิงหาคม 2547 เป็นเงิน 384,512 บาท ถือว่ามีรายได้ดี เพราะจำหน่ายส่งออกต่างประเทศด้วยไม่ว่าจะเป็น ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อินโดนีเซีย

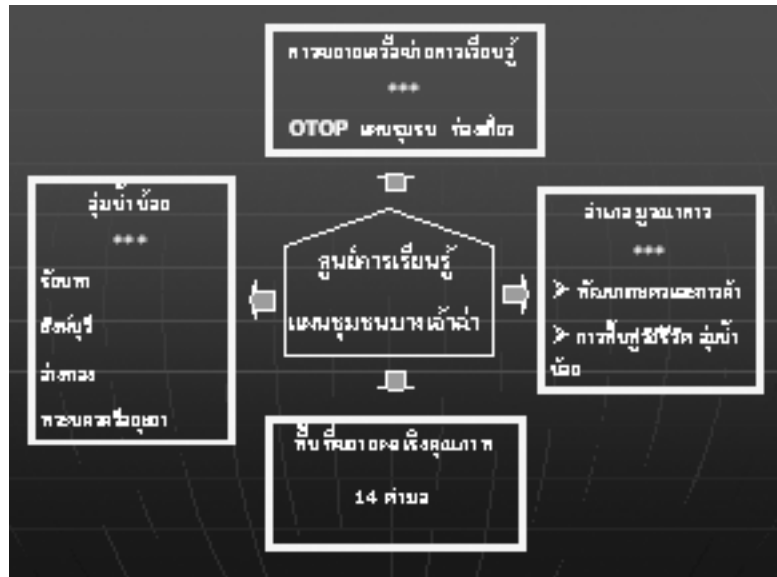
2. สมุนไพร...นวัตกรรมไทย ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพ

กิจกรรมเกิดจากแผนชุมชน ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับสมุนไพรที่โรงพยาบาลอภัยภูเบศร เมื่อปี 2540 จึงเกิดแนวคิดที่บ้านเราก็มีสมุนไพรเหมือนกัน เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ไว้ดูแลรักษาคนเจ็บป่วยในชุมชน ชาวบ้านจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มสมุนไพร และแปรรูปสมุนไพรขึ้น เพื่อทำใช้เองเป็นทั้งอาหารและยา มีการรวบรวมความรู้ไว้เพื่อการเผยแพร่ และต่อมาก็ปลูกสมุนไพรเป็นอาชีพสร้างรายได้เสริมอีกทางหนึ่งหน่วยงานสาธารณสุขก็ให้การสนับสนุนอย่างดี ผลที่เกิดขึ้นคือ คนในชุมชนมีสุขภาพดี และขยายผลดีนี้ไปสู่คนอื่น ๆ ด้วยโดยมีวิทยากรให้ความรู้ สร้างเครือข่ายสมุนไพรระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด นอกจากนี้ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพรไปบริโภคก็มีสุขภาพดีด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มนวดแผนโบราณหรือนวดแผนไทย โดยใช้สมุนไพร และวิถีธรรมชาติในการบำบัดดูแลสุขภาพอีกด้วย

3. กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ

ปี 2542 ตัวแทนชุมชนได้ไปฝึกอบรมเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริ ประกอบการทำแผนชุมชน จึงมีผู้นำชุมชน ชาวบ้าน สนใจร่วมกลุ่มกันทำปุ๋ยชีวภาพขึ้นมาโดยมีหน่วยงานให้การสนับสนุน ทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์แห้ง ใช้ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ ปลา และบำบัดน้ำเสียในครัวเรือน พอทำแล้วเห็นผลดีจึงขยายไปสู่คนอื่น ๆ โดยมีวิทยากรจากชุมชนให้ความรู้ จากประสบการณ์ที่แท้จริง การเกษตรธรรมชาติบางเจ้าฉ่า ช่วยลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มผลผลิตขึ้นทุกปี จึงเป็นอีกช่องทางสร้างอาชีพและรายได้จากปุ๋ยหมัก ผลไม้พืชผัก ก็อร่อย มีรสชาติดี และคนก็มีสุขภาพดีด้วยเช่นกัน

งบประมาณการสนับสนุนของ อบต. ปี 2549

1. ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

- ฝึกอาชีพ	40,000	บาท
- อุดหนุนกลุ่มอาชีพ	40,000	บาท
- ส่งเสริมอาชีพเกษตร	80,000	บาท

2. ด้านสังคม

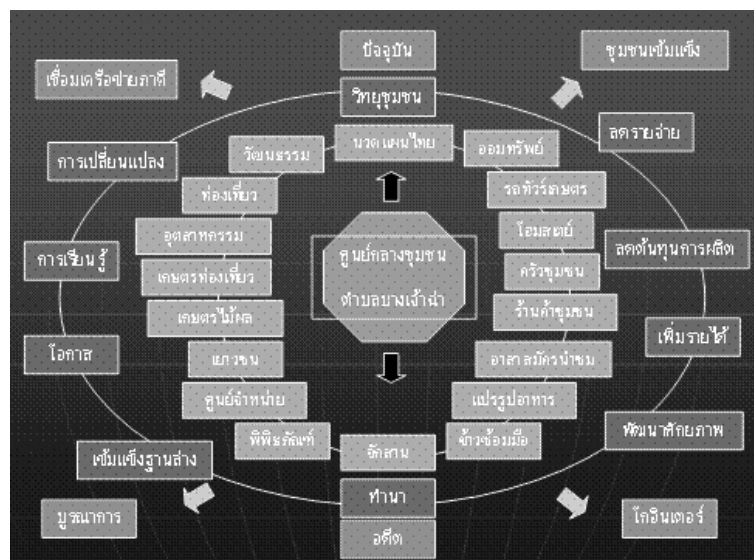
- พัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่น	80,000	บาท
-------------------------	--------	-----

3. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

- พัฒนาวิถีชีวิตและวัฒนธรรม	20,000	บาท
- การจัดการขยะ	230,000	บาท
- ปรับภูมิทัศน์ ม.1-ม.8	800,000	บาท

4. การจัดสวัสดิการชุมชน

- ประชาคมแผนชุมชน	80,000	บาท
- กองทุนสวัสดิการ	2,600,000	บาท

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ

การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	สนับสนุนการพัฒนาอาชีพจักสานและการท่องเที่ยว
งบประมาณ	งบประมาณ 100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	ศูนย์กลางชุมชนชุมชนตำบลบงเจ้าฉ่า หมู่ที่ 8
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 37 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 329 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	ชาวบ้านนอกพื้นที่ที่เป็นตำบลข้างเคียง 2 ตำบล จำนวน 215 คน
ภาคอื่นๆ (สมทบ)	- ยุทธศาสตร์จังหวัดผ่านสำนักงานพัฒนาชุมชน 1,900,000 บาท - การท่องเที่ยวจำนวน 1,000,000 บาท - เอส เอ็ม แอล 300,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	- ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์จักสาน เดือนละ 50,000-100,000 บาท - รายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว/ดูงาน เดือนละ 100,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ชาวบ้านในตำบลบางเจ้าฉ่า ตำบลองค์กรักษ์ ตำบลบางระกำเกิด รายได้จากการผลิตงานจักสานการขายผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้ทั้งในชุมชนตนเอง และนอกชุมชนปีละ 5-10 ล้านบาท
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเป็นงานอาชีพหลัก พัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงเศรษฐกิจ เป็นสินค้าส่งออกสู่ต่างประเทศมากขึ้น เกิดการถ่ายทอดขยายผลด้านความรู้ในศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นระบบการใช้ทุนทางสังคมนำไปสู่การพัฒนาที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10

ผู้ประสานงาน

นายสุรินทร์ นิลเลิศ
64 หมู่ 8 ต.บางเจ้าฉ่า
อ. โพธิ์ทอง จ. อ่างทอง
โทร. 081-5874226

นางนารีรัตน์ แสงชนะ
88 หมู่ 4 ต.บางเจ้าฉ่า
อ. โพธิ์ทอง จ. อ่างทอง
โทร. 086-1282849

นายประวิทย์ เยื่อนยัม
25 หมู่ 1 ต.บางเจ้าฉ่า
อ. โพธิ์ทอง จ. อ่างทอง
โทร. 085-8198202

นายสุเทพ บุญยัง
49 หมู่ 1 ต.บางเจ้าฉ่า
อ. โพธิ์ทอง จ. อ่างทอง
โทร. 186-5119548

ตำบลบางสระเก้า

อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี

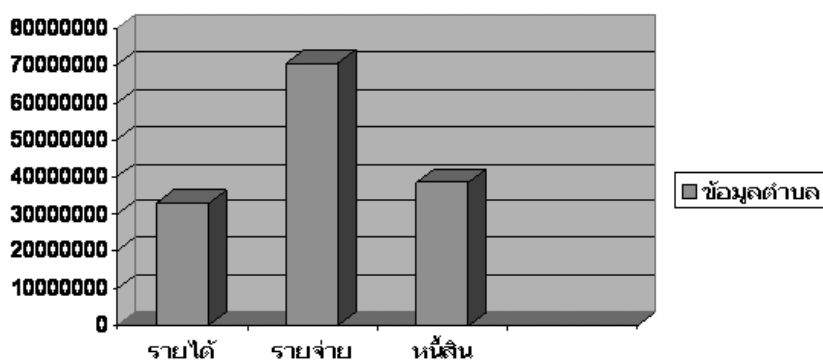
ข้อมูลพื้นฐานตำบล

สภาพพื้นที่ ตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี อยู่ใกล้ทะเล มีพื้นที่ป่าชายเลน และมีที่ดินไม่มากนักแต่เพียงพอสำหรับการเกษตร ชาวบ้านจะกันคันดินเพื่อกันไม่ให้น้ำเค็มเข้ามา มีการทำนาปีละหนึ่งครั้ง เก็บเกี่ยวจากเพื่อมุงหลังคา ทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม และซ่อมแซมบ้านเรือน เป็นต้น ชุมชนมีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ใช้ภูมิปัญญาชุมชนในการประกอบอาชีพ พึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในชุมชน มีการสืบทอดความรู้ ภูมิปัญญาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

แผนชุมชนตำบลบางสระเก้า

จากการเข้าร่วมจัดทำแผนแม่บทชุมชนตั้งแต่ปี 2543 ถึงปี 2548 ทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพตนเอง นำศักยภาพชุมชนใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตตนเอง ซึ่งทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพตนเอง รายรับ รายจ่ายที่เกิดขึ้นกับชุมชน ในปี 2547 ได้นำประสบการณ์การเก็บรายรับ รายจ่าย มาใช้ใน “กระบวนการสร้างภาวะชุมชนเป็นสุข” กระบวนการที่ส่งเสริมให้ชุมชนค้นหาสาเหตุความยากจน และหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาความยากจนของชุมชน และมีการพัฒนาการเก็บข้อมูลรายรับ รายจ่าย เป็นการทำ “บัญชีชีวิต” ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ชุมชนนำมาใช้ในการแก้ปัญห ความยากจน เพื่อเห็นรายรับ รายจ่ายที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน และกำหนด แนวทางการแก้ไขปัญหา 3 ระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกหรือรายบุคคล ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน

แผนภูมิข้อมูลตำบลบางสระเก้า

รายได้ มาจากเกษตรกรรม การประกอบอาชีพเสริม คือ การแปรรูปหัตถกรรม การค้าขาย การบริการเช่นการท่องเที่ยว เป็นต้น รับจ้าง รวมเป็นเงิน 32,913,420 บาท รายจ่าย ที่เกิดขึ้นเป็น รายจ่ายเกี่ยวกับอาหาร เครื่องดื่ม มินิเมา เครื่องนุ่งห่ม ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เช่น สนุ่ย ยาสีฟัน ฯลฯ การเลี้ยงโชค คือ หอย การพนัน ช่วยงานบุญต่างๆ การศึกษา สุขภาพ การลงทุนทางอาชีพ ขำระหนี้สิน รวมเป็นเงิน 70,690,087 บาท หนี้สินที่เกิดขึ้นเป็นมาจากการลงทุนทางการเกษตร เงินทุนหมุนเวียน เครื่องอำนวยความสะดวก รวมเป็นเงิน 38,654,760 บาท จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ชุมชนเห็นรายรับ-รายจ่าย ที่ไม่สมดุลกัน ทำให้เกิดภาวะหนี้สินตามมา ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล เมื่อมีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ส่งผลให้เกิดความเครียดในครอบครัว นำไปสู่การสร้างปัญหาชุมชน ดังนั้น การทำบัญชีชีวิต จึงเป็นทางออกของการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชน เกิดแนวคิด “การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ลดหนี้สิน” นำสู่การแก้ปัญหาชุมชน 3 ระดับ ดังนี้

ระดับปัจเจก เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ลด ละ เลิก อบายมุขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทำนำไปสู่การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

ระดับครัวเรือน มีความระมัดระวังการใช้จ่ายภายในครอบครัว มีการวางแผนค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีการผลิตแซมพู สนุ่ย ใช้เองในครอบครัวเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เมื่อภาวะเศรษฐกิจในครอบครัวไม่ตึงเครียด ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น

ระดับชุมชน เกิดกระบวนการแก้ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

- เกิดการออมวันละ 1 บาท เพื่อสวัสดิการ ที่ชุมชนบ้านล่าง และบ้านเนินกลาง การออมดังกล่าวจะถูกนำไปฝากกับกองทุนหมู่บ้าน เพื่อสร้างกระบวนการออมทรัพย์อย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

- เกิดกองทุนจำหน่ายข้าวสาร ซึ่งจะจำหน่ายให้สมาชิกในราคาถูกเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน แต่ละพื้นที่จะมีกฎระเบียบ และชื่อแตกต่างกันออกไป

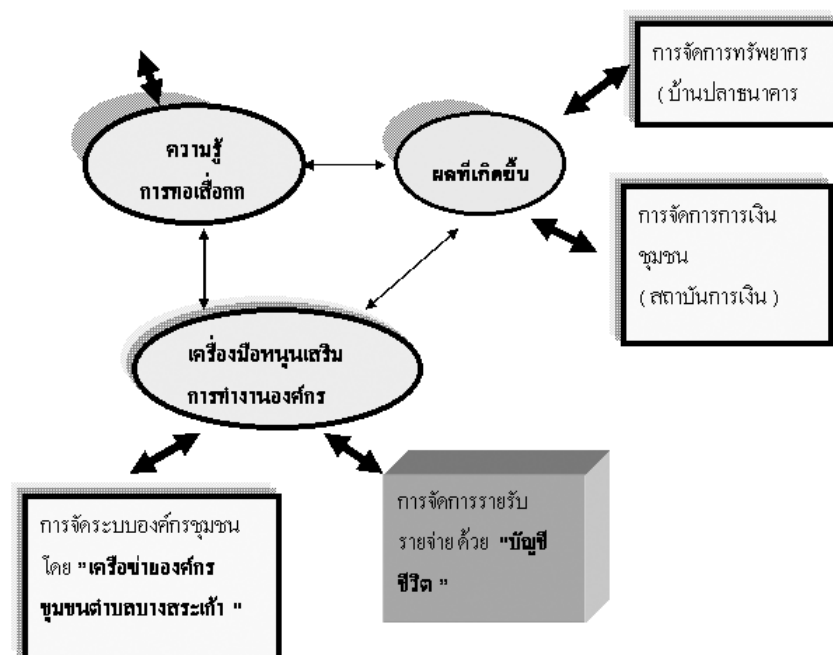
- เกิดการผลิตน้ำปลาใช้เองในชุมชน

- กระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่ม

- เกิดการนำข้อมูลรายรับ รายจ่าย ไปใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา กลุ่ม/องค์ชุมชน เช่น การฟื้นฟูป่าชายเลน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและเป็นแหล่งอาหารของชุมชนบ้านบ้านเนินกลาง และบ้านเนิน เกิดแนวความคิดการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ โดยการทำตารางและเวลาการผลิตเลือกสืบค้นภูมิปัญญาและทดลองผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในการทอเสื่อ

จะเห็นว่าชุมชนบางสระเกล้าใช้ความรู้หลายๆ ด้านในการแก้ปัญหาความยากจน ทั้งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ความรู้นอกชุมชน นำมาผสมผสานเกิดเป็นความรู้ใหม่ของชุมชนที่ใช้ในการแก้ปัญหาความยากจนตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน ตำบลบางสระเกล้าจึงเห็นว่า ประเด็นความรู้เรื่อง “การทำบัญชีชีวิต” เป็นหนทางรอดของชุมชน ในการแก้ปัญหาความยากจน”

ประเด็นความรู้ในการแก้ปัญหาความยากจนตำบลบางสระเก้า

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

■ **การทอเสื่อครบวงจร** โครงการศูนย์ศิลปาชีพเสื่อบางสระเก้า จึงเกิดขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมติดตามผล ร่วมผลประโยชน์ มีกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) สนับสนุนงบประมาณกิจกรรม พระครูโสภาสกิจจารุ เจ้าอาวาสวัดบางสระเก้า ในขณะนั้น (ปัจจุบันท่านมรณภาพแล้ว) ในพื้นที่ดำเนินการก่อสร้างอาคาร นายแจก บรรเทาวงศ์ นายช่างก่อสร้างในชุมชน ออกแบบแปลนอาคารและดำเนินการก่อสร้าง กลุ่มชุมชนโดยฐานสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบางสระเก้าร่วมสมทบแรงงาน นายมงคล ทองอ่อน กำนันตำบลบางสระเก้า และประธาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตฯ เป็นประธานกรรมการบริหาร โครงการและดำเนินโครงการแล้วเสร็จเมื่อ ปี 2544

จำนวนสมาชิกผู้ถือหุ้นของศูนย์ศิลปาชีพเสื่อบางสระเก้าในปัจจุบัน มี 355 คน มูลค่าหุ้นๆ ละ 50 บาทมีการจำกัดสัดส่วนการถือหุ้นต่อรายไม่เกิน 40% ของหุ้นทั้งหมด เพื่อป้องกันการถือสิทธิความเป็นเจ้าของ และการถอนหุ้นสามารถถอนได้ไม่เกิน 10% ของหุ้นที่ถืออยู่เพื่อควบคุมการเกิดผลกระทบต่อการดำเนินงาน เมื่อสมาชิกมาถอนหุ้น จำนวนหุ้น ณ ปัจจุบันมี 1,018 หุ้น คิดเป็นจำนวนเงิน 50,900 บาท

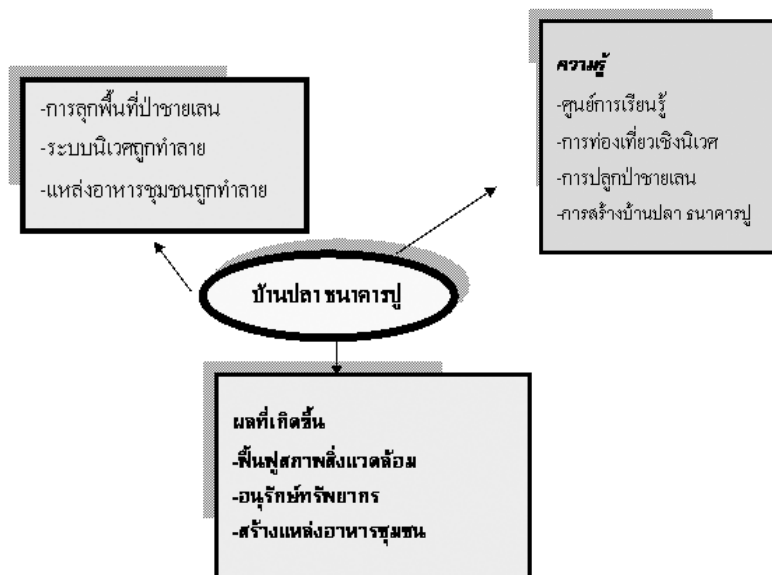
■ **การจัดการบ้านปลา** ธนาคารปู ธรรมชาติได้สร้างสรรค์ระบบนิเวศน์ ที่ลงตัวมีป่าชายเลน แหล่งพุ่มผักสัตว์น้ำวัยอ่อนให้เจริญเติบโต มีลำคลอง ที่เชื่อมติดต่อกับทะเลอ่าวไทย ไหลผ่านหมู่บ้านทุกหมู่ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ นานาชนิด เป็นเส้นทางคมนาคม ติดต่อด้านขายกับคนภายนอก และยังเป็นแหล่ง อาหารตามธรรมชาติ ที่หล่อเลี้ยงผู้คนในตำบลบางสระเก้ามายาวนาน ปัจจุบัน สัตว์น้ำตามธรรมชาติลดจำนวนลง อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ ที่พอสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. การเจริญเติบโตของชุมชน เมื่อจำนวนของประชากรในตำบลเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารจากธรรมชาติก็เพิ่มมากขึ้น ตามลำดับ
2. การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ในปี พ.ศ. 2530 ป่าชายเลนที่เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ ได้ถูกบุกรุกทำลายเปลี่ยนสภาพเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง
3. การใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ผิดประเภท เช่น การใช้เรืออวนรุน การล้อมอวนเหี่ยวตาถี่ เป็นต้น
4. การใช้สารเคมีในบ่อกุ้ง แล้วปล่อยน้ำลงในลำคลอง เช่น การใช้กากชาเบื่อปลา การใช้ยาฆ่าหอยเจดีย์ เป็นต้น

“การต่อสู้...เพื่อสัตว์น้ำ” ผู้ใหญ่สถิตย์ แสนเสนาะ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านแวงนา แคนนำผู้เอาจริงเอาจัง และให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติ จากการศึกษาข้อมูลครัวเรือนในชุมชน ปี พ.ศ.2543 ด้วยการรวบรวมใบปลิวขายเนื้อปูม้า พบว่า ชาวบ้านมีรายได้จากการดักปูม้ามาต้มแกะเนื้อขาย รวมเป็นเงิน 3 แสนกว่าบาท แต่ปัญหาอุปสรรคของชาวบ้านก็คือ “เรืออวนรุน” ที่มาปล่อยอวนรุนในลำคลองที่ดักปู ทำให้ลอบและอวนที่วางดักปูม้าถูกเรืออวนรุนทำลายเสียหายอยู่ตลอดเวลา

ในช่วงระยะเวลาของการจัดทำแผนชุมชน ผู้ใหญ่สถิตย์ แสนเสนาะ ผู้ใหญ่บ้านบ้านแวงนา ได้ไปศึกษาดู งานเรื่องสิ่งแวดล้อม ที่บ้านเป็ดใน จ.ตราด พบเห็นการทำเตาเผาเพื่อเป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำในลำคลอง ทำให้เกิดความคิดที่จะนำมาใช้ในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำตามธรรมชาติ จึงได้ศึกษาขั้นตอนและวิธีการทำ และนำเสนอเข้าสู่แผนชุมชน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติ จริงในชุมชน

แผนภาพบ้านปลา ธนาคารปู

น้ำขึ้น น้ำลง เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติของน้ำทะเล ในรอบระยะเวลา 1 วัน “น้ำขึ้น” เป็นช่วงระยะเวลาที่น้ำจากทะเลหนุนไหลขึ้นมาตามลำคลองน้อยใหญ่ “น้ำลง” เป็นช่วงระยะเวลาที่น้ำทะเลลด น้ำจากลำคลองก็จะไหลกลับสู่ท้องทะเล จนเหลือน้ำเฉพาะร่องคลองเท่านั้น การไหลขึ้นไหลลงของน้ำทะเล ทำให้เกิดคั้งวัง ในลำคลองที่คดเคี้ยว เช่น วังยายตา วังหนู วังหน้าโบสถ์ วังเวียน เป็นต้น ในยามน้ำลด คั้งวังเหล่านี้ได้เป็นที่อาศัยของสัตว์น้ำที่เข้ามาในลำคลองในขณะที่น้ำขึ้น

ปัจจุบัน ลำคลองเกิดการตื้นเขิน คั้งวังที่สัตว์น้ำได้อาศัยหลบกระแสน้ำไหลก็หมดไป การสร้าง “บ้านปลาธนาคารปู” เป็นการสร้างเสริมระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ ให้กลับคืนมาดังเดิม

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดบางสระแก้ว

จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 2545 มีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการออมสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ และจัดสวัสดิการชุมชน มีสมาชิก 5 หมู่บ้าน จาก 130 คน จนถึงปัจจุบันเป็น 320 คน ทุนเริ่มต้น 13,000 บาท เพิ่มเป็น 1,599,980 บาท กลุ่มเติบโตขึ้น มีการบริหารจัดการที่ดี เป็นแหล่งทุนที่สร้างอาชีพให้กับสมาชิกก็ยืมได้ในวงเงิน 8,000-3,000 ต่อคน และเกิดกองทุนสวัสดิการขึ้นมา มีเงิน 226,280 บาท นำไปจัดสวัสดิการชุมชน เช่น เงินฌาปนกิจศพ ค่ารักษาพยาบาล ทุนการศึกษา ฯลฯ

หลักการแนวคิด

1. “ออมคน” สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการและบริหารจัดการ เริ่มจากการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์
2. “ออมเงิน” สร้างกระบวนการเรียนรู้การบริหารจัดการระบบการเงินของชุมชน
3. “อมน้ำใจ” สร้างจิตสำนึกร่วมกันของประชาชน ในการเป็นเจ้าของเงินชุมชน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	แปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกกบางสระแก้ว
สถานที่ตั้งโครงการ	ศูนย์ศิลป์เสื่อกกบางสระแก้ว 2/1 ม.2 ต.บางสระแก้ว
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จดทะเบียน ส.ย. จำนวน 60 คน - นอกทะเบียน ส.ย. จำนวน 14 คน
ผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคีอื่นๆ สมทบ	จำนวน 100 คน องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง 100,000 บาท เพื่อจัดซื้อต้นกก
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกเพิ่มรายได้จากการขายและค่าจ้างแปรรูปต้นกก
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน
ผลที่ยั่งยืน	1. เกิดกระบวนการทำงาน และการบริหารจัดการของกลุ่ม 2. เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

ผู้ประสานงาน

ด.ต.ปัญญาวัฒน์ กระทุ่มเขต
70/2 หมู่ 1 ต.บางสระแก้ว
อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
โทร. 081-153-4289
น.ส.กัลยา ลำอาจ
15 หมู่ 3 ต.บางสระแก้ว
อ.แหลมสิงห์ จ.จันทบุรี
โทร. 085-019-8692

ตำบลหนองกี่

อำเภอกบินทร์บุรี จังหวัดปราจีนบุรี

คำบอกเล่าขาน ตำนานคนหนองกี่

สมัยกรุงธนบุรีตอนต้น พระยามหากษัตริย์ศึกกับพระสุรสีห์นาท ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ได้กวาดต้อนไพร่พลจากนครเวียงจันทน์ มาทางโคราช ผ่านปากช่อง ลงไปทางสระบุรี ตามหลักฐานทางบุคคล คนเฒ่าคนแก่เล่ามาถึงลูกหลานว่าสมัยนั้น “บ้านหนองกี่” มาจากนครเวียงจันทน์ เมื่อเดินทางมาถึงโคราช ไพร่พลบางส่วนได้ออกเดินทางตัดเขาใหญ่ซึ่งผ่านมาจากปักธงชัย บุพราหมณ์ ชุนศรี บ้านด่าน พุ่งไพร่ ถึงบ้านหนองกี่ มาปักหลักสร้างบ้านเรือนเป็นปึกแผ่น จนเจริญรุ่งเรืองในสมัยหนึ่ง “หนองกี่” สันนิษฐานตั้งชื่อตามอาชีพ เช่น การทอผ้าโดยใช้เครื่องมือที่ชาวบ้านเรียกว่า “กี่” ซึ่งมีชาวบ้านมารวมตัวกันทอผ้าทั้งหนองน้ำจึงเรียกว่าหนองกี่ หรือ สันนิษฐานอีกอย่างว่า มาจากการตีเหล็กซึ่งก่อนดัดนำมาเผาภาษาพื้นบ้านเรียก “กี่” จึงเรียกว่าหนองกี่

“หนองกี่” เดิมเป็นหมู่บ้าน ต่อมาได้ยกฐานะเป็นตำบลในราวปี พ.ศ.2365 โดยมีเจ้าพระยากำแหง สมัยนั้นเป็นเจ้าเมืองกบินทร์บุรี ตั้งมาแล้วเป็นเวลา ประมาณ 184 ปี

จากอดีต

วิถีในการดำเนินชีวิตของคนหนองกี่ มีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับธรรมชาติที่เป็นไปตามฤดูกาล เช่น การประกอบอาชีพ อาทิจากปลูกพืชผลให้เข้ากับฤดูกาล เก็บผัก หาปลา และยังสามารถสะสมอาหารโดยวิธีการถนอมอาหารแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน พอว่างจากการทำไร่ ทำนาแล้ว ชาวบ้านก็จะประดิษฐ์เครื่องมือใช้ไม้สอยจากธรรมชาติ เช่น การทอผ้า ทอเสื่อ สานแห ฯลฯ และยั้่นนำหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย

ปัจจุบันจากข้อมูลแผนแม่บทชุมชนสู่การแก้ไขปัญหา

1. การบริหารจัดการ

1. ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบ, ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมชุมชน
3. พัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน

2. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. การจัดการขยะชุมชนและครัวเรือน
2. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
3. ปลูกป่าชุมชน

3. สวัสดิภาพและสวัสดิการชุมชน
 1. ใฝ่ระวังตรวจสอบดูแลป้องกันยาเสพติด
 2. จัดตั้งกองทุน
4. วัฒนธรรมประเพณี
 1. พื้นฟูวิถีวัฒนธรรมชุมชนวัฒนธรรมการกินอยู่
 2. พื้นฟูสืบทอดวัฒนธรรมพิธีกรรม/ความเชื่อ
5. การลดต้นทุนผลผลิต
 1. เกษตรอินทรีย์-ชีวภาพ
6. สุขภาพชุมชน/สุขภาพะ
 1. ใฝ่ระวังป้องกันโรคระบาดต่างๆ ตามฤดูกาล
 2. สนามเด็กเล่น-ลานกีฬา
 3. พื้นฟูแพทย์แผนไทยและสมุนไพรพื้นบ้าน
7. ลดรายจ่ายในครัวเรือน
 1. ข้อมูลครัวเรือน
 2. เกษตรผสมผสานพึ่งตนเอง
 3. ออมทรัพย์
8. สถาบันการเงินชุมชน/การศึกษาพัฒนาชุมชน
 1. บูรณาการกองทุน จัดสรรผลกำไร สวัสดิการเพื่อสุขภาพ
 2. ธนาคารหมู่บ้าน/ตำบล
9. การศึกษา
 1. หลักสูตรท้องถิ่น

ผู้ประสานงาน

ไชยวัฒน์ เจริญผล
 666 หมู่ 10 ต.หนองกื
 อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี
 โทร. 081-831-5845,
 037-455-4578

ตำบลดอนยาง

อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของคนตำบลดอนยาง

ในสมัยรัชกาลที่ 1 และ 3 ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การศึกสงครามกับเพื่อนบ้านยังมีอยู่เป็นระยะๆ เช่น กบฏอนุวงศ์ (ลาว), กบฏพระยาละแวก (เขมร) ซึ่งทางการสยามได้ส่งกองทัพไปปราบอยู่เสมอ ในการศึกสงครามทุกครั้งในสมัยนั้นวิธีการที่จะกำราบข้าศึกได้ดีที่สุด ก็คือการกวาดต้อนผู้คนให้เข้ามาอยู่ใกล้ๆ พวกชาวบ้านก็ให้ตั้งบ้านเรือน (สร้างบ้านแปงเมือง) ตามเส้นทางเดินทัพกำหนดเป็นจุดยุทธศาสตร์การสงครามไล่เรื่อยมาซึ่งการศึกสงครามในสมัยก่อนผู้คนยังไม่มากเช่นในปัจจุบัน จึงถือได้ว่าการกวาดต้อนข้าศึกเข้ามาจะช่วยให้สลายกำลังของข้าศึกลงได้ ส่วนเจ้าฟ้าข้าแผ่นดินจะถูกพาเข้าไปอยู่ใกล้กับเมืองหลวงมากที่สุด เช่น เส้นทางของพี่น้องไทยพวน ที่ฝ่ายเจ้านายฝ่ายในจะให้ตั้งถิ่นฐานอยู่บางขุนพรหม และให้แต่งงานอยู่กินกับพระราชวงศ์ของไทย นับสำคัญที่เป็นกุศโลบาย ก็คือการละลายศัตรูทางสายเลือด ส่วนตามย่านผ่านทางไล่เรื่อยมาก็ให้ทำเช่นนี้เช่นกันโดยให้ขุนศึก นายกองแต่งงานกับข้าศึก เชลยที่กวาดต้อนมา แล้วขยายชุมชนออกไปเป็นช่องทางการสื่อสาร ช่องทางป้องกันข้าศึกเป็นแหล่งตระเตรียมเสบียงกรังเมื่อยามจำเป็น ทางวังหลวงก็พระราชทานยศถาบรรดาศักดิ์ให้ปกครองดูแลหัวเมืองด่านนอก สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

ตำบลดอนยางก็อยู่ในเส้นทางเดินทัพในอดีตเช่นกันซึ่งเส้นทางศึกในทิศตะวันออกนั้นสันนิษฐานว่าคงมีจารึกไว้ในตำราพิชัยสงครามเนื่องจากการศึก ทั้ง 2-3 ครั้งทางตะวันออกเส้นทางเดินทัพจะอยู่ในเส้นทางเดียวกันในทุกยุคสมัย

โดยสามารถดูตามแผนที่ในปัจจุบันจะพบได้ว่าการสืบย่านสาวโยกของพี่น้องไทยพวน และเขมรจะอยู่ในเส้นทางเดินทัพ 3 เส้นทางดังนี้ ปีกซ้ายของทัพหลวงจะเดินไปทางสระบุรี ลพบุรี เข้าโคราช ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย ปีกขวาจะมุ่งหน้าออกทางฉะเชิงเทรา, ศรีมโหสถ, กบินทร์บุรี, นางรอง, บุรีรัมย์ ส่วนทัพหลวงมุ่งหน้าทางเมืองปราจีนบุรี, นครนายก, ปักธงชัย, พินาย ซึ่งตามเส้นทางเหล่านี้จะมีพี่น้องทั้งสองชาติสร้างบ้านแปงเมืองอยู่ทุกพื้นที่ ในตำบลดอนยางดั้งเดิมมีลักษณะเป็นดงไม้เบญจพรรณรกทึบ รอบๆ ตำบลจะมีหนองน้ำใหญ่และยาวมากอยู่รอบตำบล ลักษณะเป็นเกาะ แต่ในปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้วการเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนโฉมหน้าของตำบลดอนยางจะอยู่ในช่วงที่มีสงครามเวียดนามเมื่อมีการตัดถนนสายยุทธศาสตร์สี่ดหีบ-โคราชขึ้น ซึ่งทำให้การไหลของน้ำตามธรรมชาติถูกปิดกั้นความตื้นเขินจึงเกิดขึ้น รวมทั้งการรุกคืบเข้าครอบครองพื้นที่ของชาวบ้านด้วย ในปัจจุบันพี่น้องไทยพวนยังรักษา

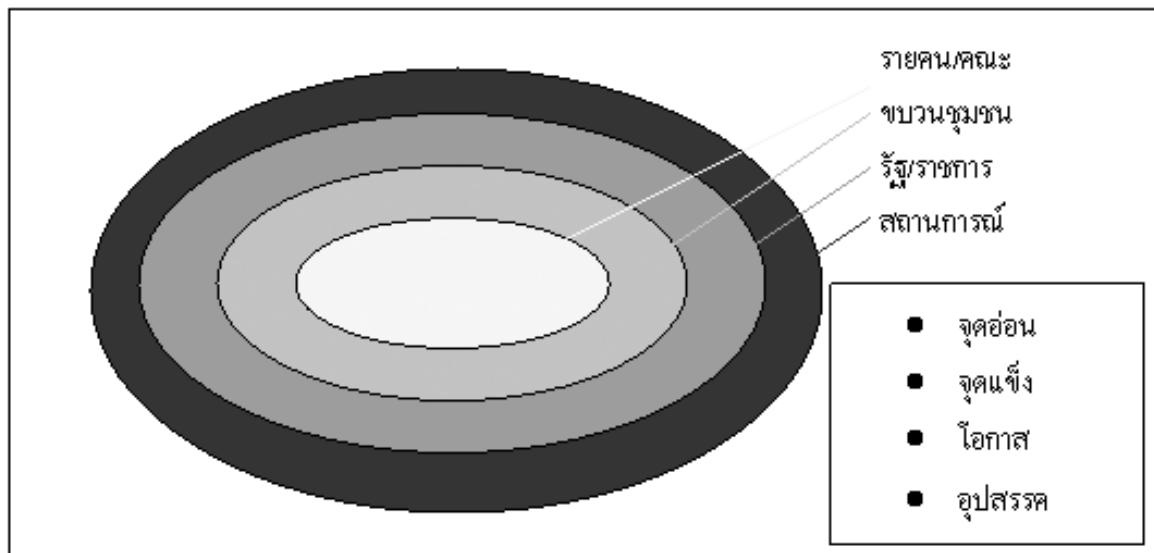
เอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีไว้ได้อย่างเหนียวแน่นโดยเฉพาะการพูดและงานตามประเพณีทั้ง 12 เดือน แต่ในส่วนของพี่น้องเชื้อสายเขมรกลับน่าเป็นห่วงว่าอีกไม่นานนักคงไม่มีใครที่จะสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามไว้ได้ ในปัจจุบันคนอายุเฉลี่ย 60 ปีขึ้นไป จึงจะสามารถพูดและรักษาขนบธรรมเนียมเดิมไว้ได้ ปัจจุบันใน 12 หมู่บ้าน มีประชากรประมาณ 8,740 คนเศษ มีจำนวนครัวเรือน 1,630 ครัวเรือน กว่า 70 เปอร์เซนต์เป็นพี่น้องเชื้อสายไทยพวน อีก 20 เปอร์เซนต์จะเป็นพี่น้องเชื้อสายเขมร ที่เหลือจะเป็นคนจีน และไทย ตำบลหนองยาวเป็นตำบลที่มีความสงบสุข มีความรักเกี่ยวพันกันมาโดยตลอดซึ่งเป็นฐานของทุนที่ดีของชุมชน...

หลักคิด..หลักยึด..หลักปฏิบัติ..ในการทำแผนชุมชนตำบลหนองยาว

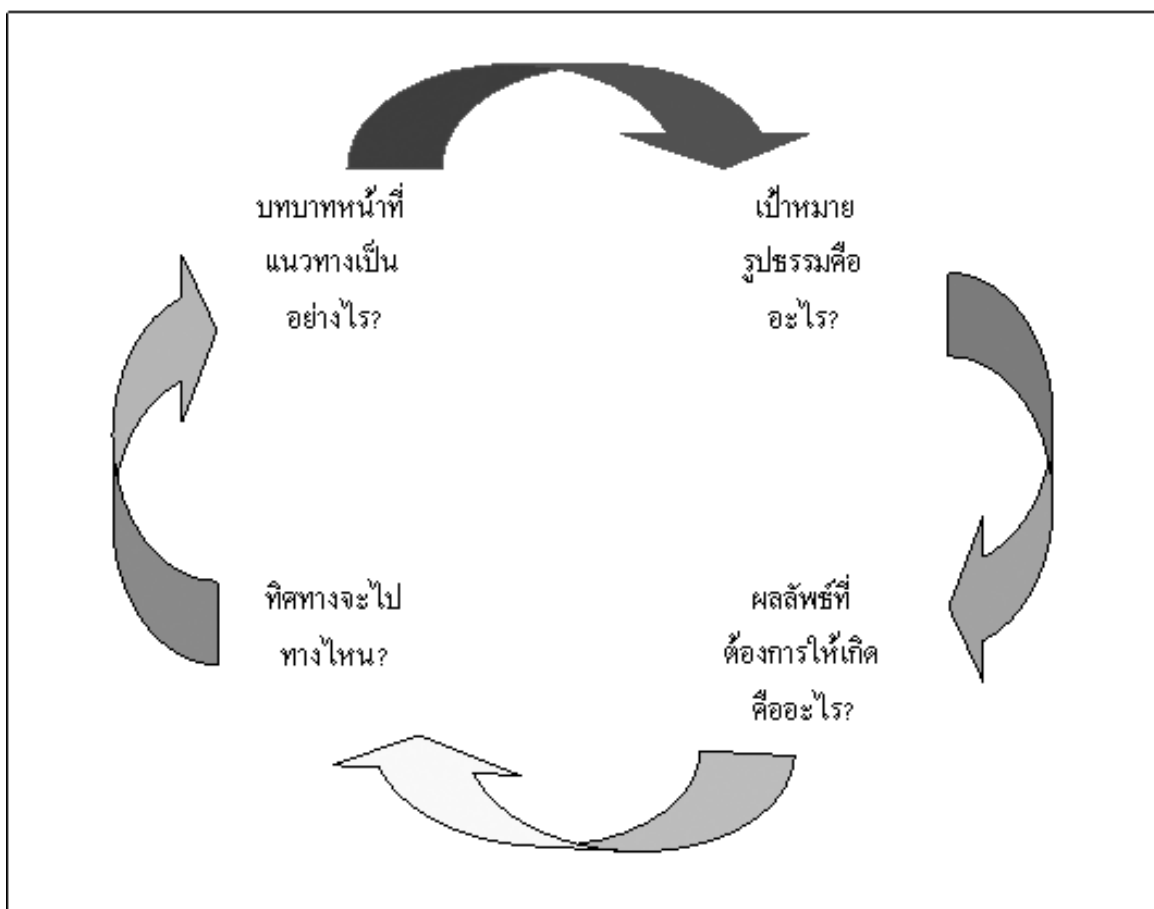
- แผนชุมชน เรื่อง ของการฟื้นฟูคน ดิน น้ำ ป่า
- แผนชุมชน ของ ชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน
- แผนชุมชน เครื่อง ปลูกคนให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น
- แผนชุมชน มือ ที่หยิบยื่นให้มากกว่ารับ
- แผนชุมชน กู้ วิถีชุมชนและท้องถิ่น
- แผนชุมชน ชีวิต ที่ก้าวสู่ความสมดุลกับธรรมชาติ
- แผนชุมชน คุณ ต้องเริ่มที่ตนเองก่อนสู่ชุมชน
- แผนชุมชน รู้ จริงจากการร่วมเรียนรู้
- แผนชุมชน หรือ แผนชีวิตชุมชน(ทำอยู่ทำกิน)
- แผนชุมชน ไม่ ได้ทำเพื่อแก้ทุกข์แต่แก้ที่สาเหตุ
- แผนชุมชน ว่า ด้วยมาสโลว์ ขั้นที่ 1
- แผนชุมชน ต้อง เริ่มต้นที่ปัจจัย 4
- แผนชุมชน ทำ จากสิ่งที่มี จากสิ่งที่เป็นจริง
- แผนชุมชน อย่าง ไกล่พอกิน อย่างไกลพอเพียง
- แผนชุมชน ไร วัฒนธรรมที่แปลงร่างเกาะพญาครุฑให้พาไปยังวิมานฉิมพลี.

ขั้นตอน/กระบวนการทำแผนที่แม่บทชุมชน

1. ประเมินสภาพความเป็นจริง (ปัจจุบันเป็นอย่างไร?)

2. กำหนดแนวทางของการทำแผนแม่บทชุมชน

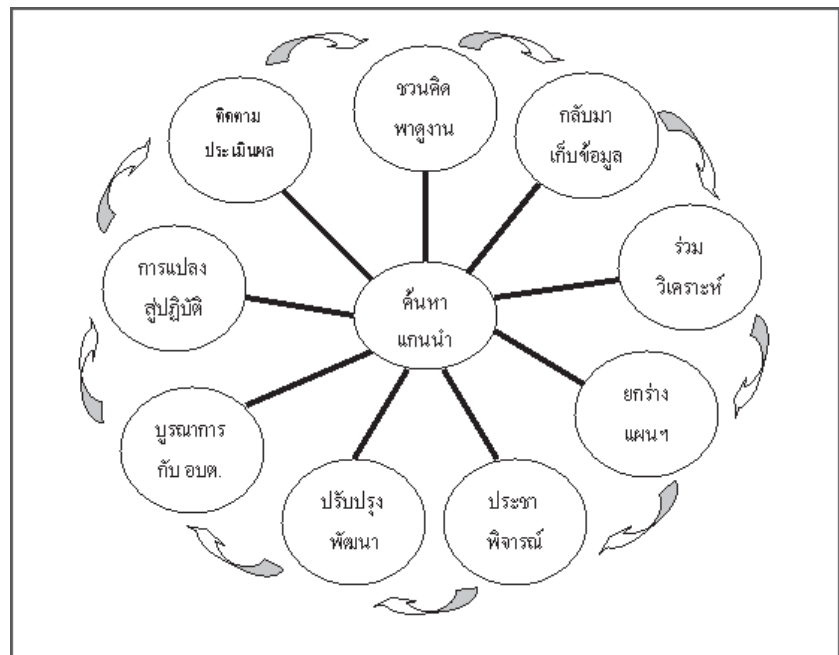
3. กำหนดหนทางเดินสู่เป้าหมาย (ขาดทุนเพื่อกำไร)

ผลจากการประเมินสถานะ	วิสัยทัศน์? เป้าหมายขององค์กร?
เป็นจริงของชุมชน/ตำบล	กลยุทธ์หลัก/กลวิธี/นโยบาย
การจัดความสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้อง (ราษฎร+รัฐ)	สร้างความพึงพอใจได้ประโยชน์ เพิ่ม/มีส่วนร่วม
	เป็นเรื่องเย็นใช้ได้ทุกภาคส่วน/ ยอมรับและนับถือ
กระบวนการภายในตำบล	คนดี..งานดี..ระบบดี..สอดคล้อง กับระยะเวลา (ใคร/ทำอะไร/อย่างไร/เมื่อไร)
การเรียนรู้/พัฒนาทีมงาน	ความคิด = ปัญญา/ฝีมือ = ศักยภาพ/หัวใจ = ศรัทธา
การบริหารจัดการทรัพยากร	ความคุ้มค่า/มีคุณค่าที่ลงทุน

4. การนำแผนแม่บทไปสู่ปฏิบัติ

- ใช้วิธีดำเนินการอย่างไร? เพื่อให้ได้แผนชุมชนที่ดี - ควบคุม/ประเมินผล อย่างไร?	แผนปฏิบัติการ/โครงการ/กิจกรรมระดับ ตำบล มีอะไรเป็นตัวบ่งชี้ ความก้าวหน้า/ ความสำเร็จ
--	---

10 ขั้นตอนที่จะทำให้แผนชุมชนมีชีวิต

10 ขั้นตอนย่อย ใน 3 ระดับ

ระดับที่หนึ่ง : ระดับเตรียมการ ได้แก่ ค้นหาแกนนำ, จุดประกายความคิด, ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน

ระดับที่สอง : ระดับปฏิบัติการ ได้แก่ ลงมือเก็บข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูล, ยกร่างแผนฯ, ประชาพิจารณ์แผนฯ, ปรับปรุงพัฒนารูปเล่ม, มอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาว บูรณาการเข้าเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่น

ระดับที่สาม : ร่วมปฏิบัติตามแผนฯ, ติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนา

ผู้ประสานงาน

นายเจษฎา มิ่งสมร

3/2 ม.10 ต.หนองยาว

อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

โทร. 086-000-1727

นางสาวลภัสสรดา กรัตพงษ์

235 ม.3 ต.หนองยาว

อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา

โทร. 089-600-9234

ตำบลทับไทร

อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี

จุดกระแส..สร้างการเรียนรู้..แก้ปัญหาสังคมและความยากจน

“ทับไทร” เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี คนดั้งเดิมเป็นคนชอง เดิมเรียกว่า “ทัพไทย” เนื่องจากในอดีตมีกองทัพจากเมืองหลวงเดินทางไปปราบจลาจลแขก ที่หัวเมืองพระตะบอง ได้ไปตั้งกองทัพอยู่ได้ต้น ไทร ต่อมาภาษาพูดการสื่อสารที่ชาวบ้านเข้าใจได้เพี้ยนไป ชาวบ้านได้เรียกบริเวณดังกล่าวว่า “ทับไทร” ติดปากมาจนถึงปัจจุบัน สภาพพื้นที่เป็นที่ราบเนินสูงภูเขา ป่าไม้ สภาพปัญหาในวิถีชีวิต มีหนี้สินหมุนเวียน ต้นทุนทำการเกษตรสูง ใช้จ่ายด้านการศึกษาสูง ติดกระแสบริโภคนิยม ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เป็นทาสอบายมุข

ทุนที่มีคุณค่า

วัด : ทับไทร (ศูนย์ปฏิบัติธรรม/ฝึกอาชีพ) ชะแมบ(สอนดนตรีไทย) น้ำเขียว พังอน พุงกร่าง / ที่พักสงฆ์ : วัดกระแพร เขาถ้ำสลิกา เขาสอยดาวใต้ พระพุทธสันติสุข ศาลเจ้าแม่เขาเกลือ
ประเพณีสงกรานต์ ทำบุญส่งทุ่ง เข้าพรรษา ออกพรรษา (ตักบาตรเทโว) ลอยกระทง

โรงเรียน : โป่งน้ำร้อนวิทยาคม/วัดทับไทร/ดงจิก/พังอน/พุงกร่าง/พุงม่วง/วิทยาลัย ศูนย์เด็กเล็ก : วัดทับไทร/พังอน/กศน./ห้องสมุด)
หอพักบ้าน นวดแผนไทย สวนคูน ลุงแขก
สื่อวิทยุชุมชน/เสียงตามสาย/กลองยาว/เล่นสะบ้า

ทุนที่มีอยู่ในชุมชน

การปกครอง/ป้องกัน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอโป่งน้ำร้อน/สภ.อ. โป่งน้ำร้อน/ด่านตรวจคนเข้าเมือง/ตำรวจอาสา/อปพร./พลังแผ่นดิน)
การบริหารท้องถิ่น(อบต.ทับไทร/ทต.โป่งน้ำร้อน)
สาธารณสุข (สธ./รพ.โป่งน้ำร้อน/หน่วยควบคุมโรคแมลง/อสม./ กาศาตอาสา)
กิจกรรมเพื่อสังคม (สตรีอาสา/แม่บ้าน/เยาวชน/ผู้สูงอายุ/ผู้พิการ/ สภาชาวบ้าน/เครือข่าย)
ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม(ศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์ป่า/ศูนย์เพาะขยายพันธุ์ไม้/หน่วยรักษาป่าไม้/หน่วยวิจัยพันธุ์พืช-हनอน/ท่องเที่ยวเชิงนิเวศเขาสอยดาวใต้) ที่ตั้งหน่วยทหาร(ฉก.นบ./ศปศ.61)
ด้านการเกษตร (เกษตรอินทรีย์/โรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ มาบคล้า/ พังอน/แปรรูปพุงม่วง)

ธุรกิจ-บริการ(อิงดาวฮิลส์สอร์ท/สินทิพย์การ์เดน/สนามกอล์ฟสอยดาว
ไฮแลนด์/ตลาดสด/ร้านค้า

ทุนเงิน/สวัสดิการ

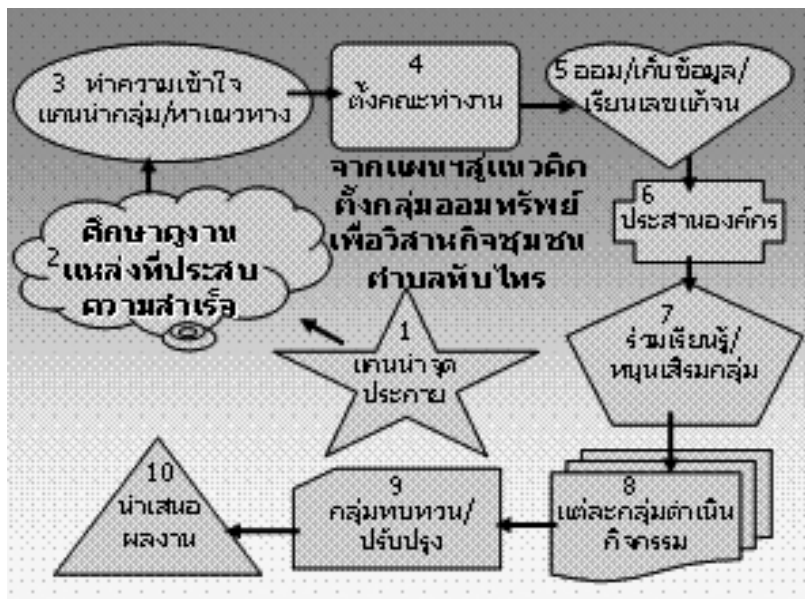
สัจจะ/เครดิตยูเนียน/กองทุนหมู่บ้าน/ออมทรัพย์/ฌาปนกิจ/สหกรณ์
การเกษตร/ธกส./กรุงเทพฯ

แผนชุมชน..คนทับไทร

คนทับไทร เริ่มเรียนรู้แผนชุมชนเมื่อปี 2547 แต่ยังไม่เป็นรูปธรรม ในปี
2548 แกนนำได้เรียนรู้กระบวนการทำแผนชุมชน 10 ขั้นตอน จากเครือข่าย
แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค และจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
จึงเริ่มเข้าใจในทิศทาง และสานก่อร่างรอยเป็นลำดับ “หนี้สิน” เป็นเป้าหมายร่วม
ของคนทับไทรที่ตั้งความหวังที่จะแก้ไขได้ จึงได้เริ่มทบทวนตนเองอย่างลึกซึ้ง
ปัจจุบันกำลังฝึกเรียนรู้วิธีการจัดการกับตนเอง/หนี้สิน/วิถีชีวิต คิดแผนงาน/โครงการ
ที่อยู่ระหว่างการเรียนรู้ ได้แก่

- ✓ สร้างชุมชนเป็นสุข (ลด-ละ-เลิกอบายมุข/สร้างสัมพันธ์ในครัวเรือน
เรียนเลขแก้จน รายรับ-รายจ่าย/รู้ประมาณตน/ปรับพฤติกรรม/สร้าง
คนต้นแบบ)
- ✓ ฝึกพึ่งตนเอง ปลูกของกิน ทำของใช้ ปลูกพืชผสมผสาน ฝึกปลอด
สารพิษ เลี้ยงปลา เลี้ยงหมูหลุมทำของใช้ในครัวเรือน หนึ่งไร่แก้จน
- ✓ “หนามยอกเอาหนามบ่ง : จนเงินต้องแก้ด้วยเงิน” ตั้งกลุ่มออม
ทรัพย์วิสาหกิจชุมชน ลดพึ่งพาภายนอกฝึกรวมกลุ่มทำกิจกรรม เพาะ
เห็ด น้ำพริก กระวาน เลี้ยงวัวเนื้อ ร้านค้าชุมชน น้ำดื่มทับไทร
เทียนหอม เย็บผ้า/ฝึกจัดการกับรายได้สร้างวินัยการใช้เงิน แบ่ง
ส่วนใช้หนี้ ออม สะสมเข้ากลุ่ม และแบ่งใช้รายวัน
- ✓ ปลูกกระแสเศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรธรรมชาติ
- ✓ ฟื้นฟูการทำนา ตั้งโรงสีชุมชน เพื่อใช้วัตถุดิบเกื้อกูลกิจกรรม/
โครงการอื่นๆ
- ✓ คนจนขายโอกาสในที่อยู่อาศัย “ผลิตอัฐิประสาน”
- ✓ ฝึกสอนเยาวชนเล่นดนตรีไทย เป่าพาทย์ กลองยาว
- ✓ ฟื้นฟูคนจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม “อ่างเก็บน้ำคลอง
พระพุทธ ปล่อยกกล้วยไม้เหลืองจันทร์คืนสู่ป่า ตั้งกลุ่มอนุรักษ์/
เครือข่ายเยาวชนรักษ์อ่างฯ”
- ✓ “แก้ขาดน้ำช่วงหน้าแล้ง” ใช้พลังกังหันลมต่อท่อน้ำดิบจากอ่างเก็บ
น้ำคลองพระพุทธไปสู่ชุมชนต่างๆ 15 กิโลเมตร และประปาภูเขา
- ✓ สำรวจความจริงแก้ปัญหาที่ดินทำกิน
- ✓ สร้างสื่อเพื่อสิทธิ/การเปลี่ยนแปลง “วิทยุชุมชน”
- ✓ ฟื้นฟูส่งเสริม “ทำบุญส่งทุ่ง”
- ✓ ตรวจสอบสุขภาพผู้สูงอายุประจำปี

- ✓ อสม.ตรวจเฝ้าระวังป้องกันโรคระบาด
- ✓ ตำรวจอาสา/อปพร.รักษาความสงบ ลดอุบัติเหตุ และป้องกันยาเสพติดในชุมชน
- ✓ ส่งเสริมออกกำลังกายและเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ
- ✓ เชื่อมสัมพันธ์กับเครือข่ายบ้านพี่เมืองน้องตั้งสัจจะ “ไม่กู้เงินธนาคาร” พึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลทางการเงิน ความรู้ประสบการณ์ด้านการตลาด กับธนาคารชุมชนตำบลบางสระแก้ว “เงินของชุมชน ดอกผลจึงต้องแบ่งปันเพื่อคนในชุมชน”

วิเคราะห์ข้อมูลครัวเรือนปี 2549

หนี้	79,081,680 บาท
เงินจ่าย	58,487,496 บาท
เงินได้	15,297,653 บาท

คนทับไทร กำลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับการทำแผนชุมชน ส่วนหนึ่งลงมือทำได้เอง ส่วนหนึ่งร่วมทำกับหน่วยงานแผนฯ/โครงการที่เงินกำลัง เสนอให้ท้องถิ่น/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับไปดำเนินการ

แกนนำแผนชุมชนตำบลทับไทร

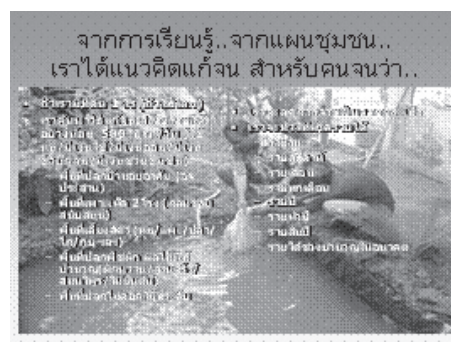
นายธงชัย	แพรงาม	กำนัน ต.ทับไทร	086-3108732
นายฉลาด	สายแก้ว	ผู้ประสานงาน	085-2759299
นายสนิทเธอ	วิสิทธิ์ธรรม	ผู้ประสานงาน	086-1550217
ด.ต.วชิรวิทย์	จันทร์เขียว	พี่เลี้ยง	086-1510732, 089-8345912

ผู้ให้การสนับสนุนในพื้นที่

นายจุมพล	ม่วงทอง	นายอำเภอโป่งน้ำร้อน
นายใบ	มะณู	นายกฯ ทต.โป่งน้ำร้อน
นายสมศักดิ์	พะเนียงทอง	นายก อบต.ทับไทร

ผู้ประสานงาน

ด.ต.วชิรวิทย์ จันทร์เขียว
74/98 หมู่ 1 ต.ทับไทร
อ.โป่งน้ำร้อน จ.จันทบุรี
โทร. 089-834-5912

ตำบลหนองเพรางาย

อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี

ตำบลหนองเพรางาย ห่างจากอำเภอไทรน้อย ไปทางทิศใต้ 14 กิโลเมตร ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2537 มีเนื้อที่ประมาณ 27.38 ตารางกิโลเมตร (17,116 ไร่) ทิศเหนือ ติดกับตำบลทวีวัฒนา อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี ทิศใต้ ติดกับตำบลบ้านใหม่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี ทิศตะวันออก ติดกับตำบลบางคูรัด อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี ทิศตะวันตกติดกับ อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

ตำบลหนองเพรางาย แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หมู่บ้าน จำนวนประชากร 6,531 คน ชาย 3,136 คน หญิง 3,395 คน สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบ มีลำคลอง ที่มีน้ำไหลผ่านตลอดปี ได้แก่ คลองทวีวัฒนา คลองตาชม คลองบะสง คลองหนองทับ คลองสหกรณ์ คลองสิบ เป็นต้น

อาชีพของชาวตำบลเพรางายส่วนใหญ่ ทำนา ทำสวนผัก ไม้ผล ไม้ประดับ ธุรกิจชุมชน

ข้อมูลทั่วไป ของตำบลเพรางาย

1. โรงเรียน 3 แห่งตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 บ้านใหม่ หมู่ 6 บ้านนาหลวง หมู่ 9 บ้านเสนียวงค์
2. วัด 3 แห่งได้แก่วัดเพรางาย ตั้งอยู่ หมู่ 6 บ้านหลวง / วัดเสนียวงค์ ตั้งอยู่หมู่ 9 บ้านเสนียวงค์ / วัดอ่วมอ่อง ปรชานฤมิตร ตั้งอยู่หมู่ 10 บ้านเขมร
3. สถานีอนามัย 2 แห่ง ตั้งอยู่ที่ หมู่ 3 บ้านตลาดมะเกลือ หมู่ 6 บ้านนาหลวง
4. ห้องสมุดประจำหมู่บ้าน 3 แห่ง ตั้งอยู่ หมู่ 3-8-12
5. ประปาหมู่บ้าน 9 แห่ง
6. ลำน้ำ ลำคลอง 16 สาย

กลุ่มองค์กรชุมชนในตำบลหนองเพรางาย 42 กลุ่ม

- กลุ่มอาชีพ 29 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์ 1 กลุ่ม
- กลุ่มกองทุนหมุนเวียน 12 กลุ่ม

โดยสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบล หนองเพรางาย เป็นที่ราบลุ่ม มีลำคลอง ไหล่หลายสาย เหมาะต่อการเพาะปลูก ชาวตำบลเพรางาย จึงประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก อาชีพรองคือ การทำสวนไม้ผล ทำสวนไม้ดอก ไม้ประดับ

พื้นที่ทั้งหมดของตำบลเพรางาย แยกตามกลุ่มอาชีพดังนี้
(17,116 ไร่)

ลำดับ	การใช้ประโยชน์	จำนวนไร่	จำนวนครัวเรือน
1	ทำนาข้าว	13,129.25	590
2	ทำสวนไม้ผล	1,635	405
3	ปลูกพืชผัก	910.75	221
4	ปลูกไม้ดอก / ไม้ประดับ	262	58
5	เลี้ยงปลา	342.25	277
6	อื่นๆ	836.75	-

การถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตำบลเพรางาย

- มีที่ดินที่เป็นของตนเอง จำนวน 205 ครัวเรือน
- มีที่ดินเป็นของตนเอง และต้องเช่าบางส่วน จำนวน 101 ครัวเรือน
- เช่าที่ของคนอื่นทำกิน จำนวน 559 ครัวเรือน

จากข้อมูลและสภาพพื้นที่ทางกายภาพของตำบลหนองเพรางาย จะเห็นได้ว่าปัญหาส่วนใหญ่ ของชาวตำบลหนองเพรางาย จะเป็นเรื่องอาชีพ และเศรษฐกิจ เป็นอันดับต้นๆ เนื่องจากชาวตำบลเพรางายมีอาชีพหลักในการทำนาข้าวและทำสวนผลไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ ดังนั้นบที่ใช้ลงทุนส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการซื้อปุ๋ยเคมี / ยาปราบศัตรูพืช และยากำจัดวัชพืช ทำให้ต้นทุนสูงแต่เวลาขายผลผลิตได้น้อย (ขาดทุน) ขาดกลไกการตลาดในการต่อรองกับคนกลาง

จากภาวะการขาดทุนในการทำอาชีพด้านการเกษตรดังกล่าวทำให้ชาวตำบลหนองเพรางาย เป็นหนี้สินสถาบันการเงิน และแหล่งทุนต่างๆ ดังนี้

- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) 70 ล้าน
- สหกรณ์ไทรน้อย 20 ล้าน
- สหกรณ์บางใหญ่ 15 ล้าน
- กองทุนหมู่บ้านและแหล่งทุนนอกระบบ ประมาณ 19 ล้าน

รวมทั้งสิ้น 124 ล้านบาท

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตำบลหนองเพรางาย

ปี พ.ศ. 2547 ตำบลหนองเพรางาย เข้าร่วมเป็นพื้นที่ปฏิบัติการขยายผล การจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเครือข่ายแผนแม่บท ชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนตำบลหนองเพรางาย โดย นายบุญเกิด คงคั่น ประธานแผนชุมชนและนายประทีป จันทรแสง กำนันตำบลหนองเพรา ยาย ที่ได้ดำเนินการมีขั้นตอน ดังนี้

- ค้นหาทีมแผนทำแผนชุมชนจากหมู่ 3-10 คน
- เวทีจุดประกายความคิด กระตุ้นปลุกเร้าให้คนในชุมชนสนใจและ เห็นความสำคัญของกระบวนการทำแผนชุมชน
- เวทีสืบค้นศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจากผู้สูงอายุ และหน่วยงาน ภาครัฐ
- สร้างแบบฟอร์ม ในการสำรวจจัดเก็บข้อมูล
- รวบรวม / วิเคราะห์ / สังเคราะห์ข้อมูล
- ยกร่างแผนชุมชน ซึ่งแบ่งเป็นหมวดหมู่ตามสภาพปัญหาแต่ละด้าน
- แผนด้านการพัฒนาการเกษตร
- แผนด้านเศรษฐกิจ / วิสาหกิจชุมชน
- แผนด้านสังคม (การฟื้นฟูวัฒนธรรม / ประเพณี ชุมชนท้องถิ่น)
- แผนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- แผนด้านกองทุนหมุนเวียน
- แผนด้านสุขภาพะชุมชน
- แผนด้านสร้างการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพแกนนำชุมชน
- แผนด้านโครงสร้างพื้นฐาน / ระบบสาธารณูปโภค
- เวทีประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนและบูรณาการแผนชุมชนกับ อบต.
- นำแผนสู่การปฏิบัติ

ผู้ประสานงาน

นายอรุณ คุ่มแ้วน
19/1 หมู่ 5 ต.หนองเพรางาย
อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี
โทร. 086-973-4503
นายบุญเชิด คงคั่น
4 หมู่ 7 ต.หนองเพรางาย
อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี
นางสาวสุนันท์ เหมือนแดง
36 หมู่ 4 ต.หนองเพรางาย
อ.ไทรน้อย จ.นนทบุรี
โทร. 089-048-0956

รูปธรรมโครงการ/ กิจกรรมที่ดำเนินการ ภายใต้แผนชุมชนตำบล หนองเพรางาย ที่สามารถแก้ไขปัญหา และพัฒนาเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้ได้

- กลุ่มออมทรัพย์
- กลุ่มสหกรณ์ตำบลหนองเพรางาย
- โครงการฟื้นฟูปรับปรุงพื้นที่ทำการเกษตร
- โครงการบ้านมั่นคงชุมชนตำบลหนองเพรางาย
- ศูนย์ศึกษาการตลาดเพื่อพัฒนาส่งเสริมเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทาง ด้านการเกษตร

ตำบลบึงกาสาม

อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี

ตำบลบึงกาสาม ตั้งอยู่ในเขตอำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี มีสภาพเป็นชุมชนชนบทมากกว่าเมือง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตัวอำเภอ เป็นเขตติดต่อกับอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี มีคลองระบายน้ำตัดผ่าน 3 คลอง ได้แก่ คลอง 9,10 และ 11 มีพื้นที่ประมาณ 53.4 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 85,400 ไร่

1. ประวัติความเป็นมา

“บึงกาสาม” เป็นชื่อที่เรียกตำบลที่ (เคย) มีบึงหรือหนองน้ำอันกว้างใหญ่ไพศาล เป็นป่าดงรกเถื่อน เป็นที่อยู่อาศัยของเหล่าฝูงสัตว์นานาชนิด เต็มไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีปลาชุกชุม จากการจัดทำประวัติศาสตร์ของตำบลโดยให้ผู้สูงอายุมาเล่าให้ฟัง ซึ่งคำบอกเล่าเหล่านั้นมีความคล้ายคลึงกันเป็นที่น่าเชื่อถือได้ ดังว่า ยังมีครอบครัวหนึ่ง เมื่อถึงฤดูแล้งก็จะพากันมาจับปลาในหนองน้ำและบึงแถวนี้เป็นประจำ และมีกาอยู่สามตัวที่คอยเฝ้าวนเวียนดูแลจับปลาและคอยเก็บกินปลาตัวเล็กตัวน้อยที่ไม่ต้องการ สันนิษฐานว่ากาสามตัวคงเป็น ผัว เมีย ลูก เพราะสังเกตจากนิสัยที่ได้ปลามากก็จะแบ่งให้ตัวเล็กกิน ในปีนั้นตรงกับสมัยที่รัชกาลที่ 5 ทรงให้มีการขยายเขตการปกครองออกเป็นตำบล และให้ชาวบ้านราษฎรที่อยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ตั้งชื่อหมู่บ้านตามเห็นพ้องต้องกัน เพื่อให้ง่ายต่อการปกครองและให้สอดคล้องกับพื้นบ้านของตนเอง ชื่อ “บึงกาสาม” จึงถูกเรียกมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5

2. จำนวนหมู่บ้านประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1	บ้านบึงส้มพันธ์	120	ครัวเรือน
หมู่ที่ 2	บ้านบึงสมบุรณ์	217	ครัวเรือน
หมู่ที่ 3	บ้านคชสาร	379	ครัวเรือน
หมู่ที่ 4	บ้านเจริญบุญ	144	ครัวเรือน
หมู่ที่ 5	บ้านแสนสุขสกดห้า	156	ครัวเรือน
หมู่ที่ 6	บ้านระพีพัฒน์	62	ครัวเรือน
หมู่ที่ 7	บ้านบึงกาสาม	129	ครัวเรือน
หมู่ที่ 8	บ้านเจริญสุขพัฒนา	106	ครัวเรือน
หมู่ที่ 9	บ้านหนองบัวทอง	186	ครัวเรือน
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด		1,499	ครัวเรือน

3. จำนวนประชากร (มี.ค. 2549) 6,149 คน

แบ่งเป็นชาย	3,061	คน
แบ่งเป็นหญิง	3,088	คน

4. สภาพเศรษฐกิจ

พื้นที่ตำบลบึงกาสาม เคยเป็นพื้นที่ปลูกสวนส้ม (ส้มรังสิต) ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของตำบลแต่ประมาณปี 2539-2543 ส้มเริ่มเสียหาย ชาวบ้านเริ่มหันมาปลูกพืชล้มลุกอื่นๆ ได้แก่ พริก ข้าวโพดหวาน กระเจี๊ยบ ถั่วฝักยาว ฯลฯ นอกจากนี้ยังเริ่มมีบางกลุ่มที่จะปรับปรุงพื้นที่ที่เคยเป็นสวนส้มให้กลับมาเป็นพื้นที่นาอีกครั้ง

ตารางแสดงรายได้ รายจ่าย หนี้สิน เฉลี่ยเป็นรายปี (สำรวจระหว่าง มกราคม-มีนาคม 2549)

หมู่ที่	จำนวนครัวเรือนที่เก็บ	รายได้	รายจ่าย	หนี้สิน
1	120 ครัวเรือน	7,284,700.00	1,213,693.00	8,077,820.00
2	205 ครัวเรือน	7,501,675.00	2,140,664.00	5,849,925.00
3	176 ครัวเรือน	20,302,340.00	23,905,124.00	5,138,000.00
4	133 ครัวเรือน	25,264,300.00	16,996,185.00	69,347,600.00
5	144 ครัวเรือน	22,757,420.00	16,290,449.00	7,457,900.00
6	61 ครัวเรือน	2,795,700.00	1,598,379.00	2,472,000.00
7	47 ครัวเรือน	14,974,200.00	18,646,997.00	19,535,454.00
8	82 ครัวเรือน	1,460,200.00	1,201,170.00	1,302,000.00
9	186 ครัวเรือน	8,795,848.00	2,886,018.00	16,341,000.00
	1,154 ครัวเรือน	111,109,383.00	84,878,679.00	135,521,699.00

5. กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลบึงกาสาม ได้เข้าร่วมกับสำนักงานกองทุนพัฒนาทางสังคม (SIF.) ในปี 2544 ทำการเก็บข้อมูลและสำรวจการข้อมูลเพื่อจัดทำแผนของชุมชน และในปี 2548-2549 เข้าร่วมเป็นตำบลขยายผล “โครงการจัดการความรู้และขยายผลแผนชุมชนเอาชนะปัญหาความยากจน” โดยมีการทำงานร่วมกับ อบต.บึงกาสาม มีนายก อบต. และกำนันตำบลบึงกาสาม เป็นคณะทำงานแกนนำ 5 เสือ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนให้กับชุมชนและสามารถต่อยอดไปสู่งานอื่นๆ ได้อีกเช่น การจัดสวัสดิการชุมชนและการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน เป็นต้น

ตำบลบึงกาสามเป็นตำบลขยายผลในการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ในปี 2548-2549 มีการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน จำนวน 1,204 ครัวเรือน จาก 1,499 ครัวเรือน ซึ่งถือว่าเป็นตำบลหนึ่งที่มีการเก็บข้อมูลได้ค่อนข้างมากและมีข้อมูลที่ละเอียดชัดเจนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง การมีส่วนร่วมของการจัดทำแผนชุมชน นั้นมีอยู่สูง ตั้งแต่คณะทำงานที่มีองค์ประกอบจากภาคีพัฒนาในตำบล การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่ให้ข้อมูลจากการจัดทำแผนชุมชนจริง ร่วมวิเคราะห์ ร่วมสังเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา นอกจากนี้ยังได้ค้นพบ ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ในชุมชน ที่ต้องนำมาปรับปรุง และได้ค้นพบกลุ่มองค์กร ต่างๆ ที่มีอยู่ในตำบล ทั้งกลุ่มด้านอาชีพ กลุ่มที่เป็นการจัดตั้งจากหน่วยงาน ภาครัฐ ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้เองที่จะเป็นหลักในการทำชุมชนของบึงกาสาม ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นไปในอนาคต

กระบวนการทำงาน

จากการทำแผนชุมชนสู่การรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนตำบลบึงกาสาม

6.	จัดทำหลักเกณฑ์ ประมวลสรุปและลงนามรับรองกลุ่มองค์กร
5.	นำข้อมูลองค์กรชุมชนที่ได้มาสังเคราะห์ความมีตัวตนจริง
4.	จัดทำแผน, ยกร่างแผน, นำแผนสู่การปฏิบัติและนำเข้า อบต.
3.	วิเคราะห์, สังเคราะห์ข้อมูล, ลำดับความสำคัญของปัญหา
2.	ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน / สำรวจ, รวบรวมข้อมูลของแต่ละครัวเรือน
1.	ค้นหาแกนนำ เข้าหาหน่วยงานภาคีความร่วมมือเพื่อร่วมจัดทำแผนชุมชน

กลุ่มที่เข้มแข็งและผ่านกระบวนการรับรองในระดับท้องถิ่น จำนวน
15 กลุ่ม ได้แก่

ชื่อกลุ่ม	สมาชิก	เงินออม	ผู้ประสานงาน
1. กลุ่มสวัสดิการเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน	915 คน	30,195 บาท	นายจำนวน แจ่มดวง 086-892-2087
2. กลุ่มเกษตรกรครบวงจร	72 คน	100,000 บาท	นายจำนวน แจ่มดวง
3. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 2	127 คน	650,000 บาท	นายจำนวน แจ่มดวง
4. กลุ่มอาชีพสตรีบ้านบึงสมบุรณ์	20 คน	14,000 บาท	นางอำนวย แจ่มดวง
5. กลุ่มกีฬา ดนตรี และนันทนาการ	กำลังรวบรวม	10,000 บาท	นายวสันต์ เอี่ยมชัย
6. กลุ่มอาชีพหมู่บ้านคชสาร	10 คน	ยังไม่มีเงินของกลุ่ม	นางมาลี สงวนบุญ
7. กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน หมู่ 5	124 คน	20,000 บาท	นายทองสุข สีสิด
8. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หมู่ 5	124 คน	800,000 บาท	นายทองสุข สีสิด
9. กลุ่มฟื้นฟูชาวนาปทุม	20 คน	ใช้ส่วนตัว	นางนันทมนัส อัครจิตจานนท์
10. กลุ่มสตรีบึงกาสาม	10 คน	30,000 บาท	นายเล็ก พวงตัน
11. กลุ่มสตรีพัฒนา	10 คน	10,000 บาท	น.ส.ขวัญใจ หันชะโค
12. กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน หมู่ 7	120 คน	140,000 บาท	นายเล็ก พวงตัน
13. กลุ่มน้ำพริกแกง	15 คน	20,000 บาท	น.ส.สำรวย เรืองสุชา
14. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	15 คน	15,000 บาท	น.ส.สำรวย เรืองสุชา
15. กลุ่มเกษตรขยายพันธุ์ข้าว	30 คน	150,000 บาท	นายสมศักดิ์ เอี่ยมชัย

ผู้ประสานงาน

นายล้วน ธรรมสุข
22 หมู่ 5 ตำบลบึงกาสาม
อำเภอหนองเสือ
จังหวัดปทุมธานี
โทร. 086-064-7454
นายจำนวน แจ่มดวง
โทร. 086-892-2087

เป็นที่น่าภูมิใจในการจัดทำแผนของชุมชนตำบลบึงกาสามที่มีกำนันตำบลบึงกาสามเป็นประธานแผน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านเป็นกรรมการ และมีนายก อบต. เป็นผู้ให้ความเห็นชอบ พร้อมให้การสนับสนุนแผนชุมชนของตำบล และที่สำคัญคือคนในชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดลำดับปัญหามากที่สุด ซึ่งตรงนี้เองทำให้สามารถค้นพบปัญหา อุปสรรคและทางออกในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้อย่างมากมาย และได้นำมาเสนอต่อ อบต. เพื่อผนวกกับแผนพัฒนาของ อบต. เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาของคนในชุมชนได้อย่างตรงจุด

ตำบลคลองสาม

อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ข้อมูลพื้นฐานตำบลคลองสาม

ตำบลคลองสาม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีทั้งหมด 16 หมู่บ้าน ภูมิประเทศของตำบลคลองสาม เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองระบายน้ำที่ 3 เชื่อมคลองระพีพัฒน์ มีถนนเลียบบคลองระยะต้นทางจนถึงปลายทางประมาณ 16 กิโลเมตร

เหลียวหลัง แลหน้าตำบลคลองสาม

ตำบลคลองสามได้พัฒนาริมคลองด้วยการปลูกต้นไม้ ทำสวนหย่อม จัดทำเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ปรับปรุงสภาพถนน พัฒนาคลองให้มีความสะอาด เพื่อสร้างทัศนียภาพให้สวยงาม เป็นที่เจริญหูเจริญตา ต่อผู้พบเห็น อีกทั้งยังเหมาะแก่การทำตลาดน้ำ จัดจำหน่ายสินค้าชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อีกแห่งหนึ่ง

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ คนในชุมชน ให้มีความกินดีอยู่ดี ปราศจากหนี้สิน ลด ละ เลิกอบายมุข และ สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนในทุกด้าน

ในตำบลคลองสาม ยังมีสถาบันทางศาสนาที่สำคัญคือ วัดพระธรรมกาย เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นสถานที่ฝึกอบรม ธรรมะให้แก่พระภิกษุ สามเณร เยาวชนและประชาชนทั่วไป

ความเป็นมาและพัฒนาการของแผนชุมชน

ชาวบ้านตำบลคลองสามมีความเห็นพ้องกันว่า แผนชุมชนสิ่งที่ได้มาคือความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน ถึงแม้ว่าข้อมูลที่ลงไปเก็บในพื้นที่จะไม่ครบ 100% ก็ยังดีกว่าการทำแผนชุมชนที่ใช้เพียงเวทีประชาคมเพียงอย่างเดียว ข้อมูลทำให้คนได้เห็นความเป็นจริงและหลักฐานที่ทำให้คนเกิดการเรียนรู้”

วิถีชีวิตหรือสภาพความเป็นอยู่ของชาวตำบลคลองสาม เป็นสังคมเมือง เพราะมีหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ตั้งอยู่ ในช่วงแรกของการจัดทำแผนชุมชนจึงไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเท่าที่ควร จากอุปสรรคของการจัดทำแผนชุมชนในช่วงแรกเกิดกิจกรรม รูปธรรมเกิดขึ้นและชุมชนต่างก็ได้รับผลประโยชน์ การทำแผนชุมชนปีต่อมาจึงได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดเวที เก็บข้อมูลเพื่อทำแผนชุมชน การทำเอกสาร มีกิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชนและมีการมีการเก็บข้อมูลชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547-2548 มีการเก็บข้อมูลครบทุกครัวเรือน หลังจากเก็บข้อมูลมีการบันทึกข้อมูลโดยเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ข้อมูลของ อบต. เป็นฐานข้อมูลของตำบล เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงในแต่ละปี และใช้เป็นแนวทางในการทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ฐานคิดที่ทำ

กรอบวิสัยทัศน์ของแผนฯ ฉบับที่ 9 ได้มุ่งเน้นการแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยเริ่มจากแผนพัฒนาระดับชุมชน ที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก นำไปสู่การเชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติการในระดับที่สูงกว่าต่อไป

ผู้นำชุมชน ประชาชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม จึงร่วมมือกับภาคีการพัฒนาในระดับอำเภอ จังหวัด ในการเสริมสร้างความเข้าใจการจัดทำแผนชุมชนในระดับพื้นที่ จนเกิดเป็นแผนชุมชนที่เชื่อมโยงกับการจัดทำแผนของท้องถิ่น รวมทั้งหน่วยงานราชการ

เป้าหมายที่ทำ

การทำแผนชุมชนตำบลคลองสามต้องการให้คนที่อยู่ในชุมชน ได้มีโอกาสมาร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา แนวทางที่จะให้ชุมชนของเราสามารถพึ่งตนเองได้ จึงควรที่จะมาเรียนรู้ร่วมกัน ทุกคนในตำบลต้องช่วยกันค้นหาสาเหตุของปัญหาและร่วมหาทางแก้ไขปัญหากันเอง การแก้ปัญหาก็จะสำเร็จได้ยาก ถ้าทุกคนในชุมชนไม่ช่วยกันคิด ไม่ช่วยกันทำ โดยเฉพาะเมื่อคิดแล้วต้องเริ่มทำกันอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ในการทำแผนชุมชน

เพื่อเป็นเวทีค้นหาความต้องการของชาวบ้านในระดับรากหญ้าอย่างแท้จริง และเพื่อประมวลความคิดอย่างเป็นระบบของคนในตำบล สรุปร่วมกันของคนในตำบล เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาที่ตรงตามปัญหา และความต้องการของคนในชุมชน โดยเฉพาะ ปัญหาความยากจนและเพื่อนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

การทำแผนชุมชนตำบลคลองสามเป็นต้นแบบของการทำแผนโดยมีส่วนร่วมของชาวชุมชนและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในทางปฏิบัติได้มีการเชื่อมโยงและขยายผลเข้าสู่ระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ประสานงานเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคกลางเป็นคณะกรรมการพัฒนาจังหวัด และนายก อบต. คลองสามเป็นคณะกรรมการพัฒนาแผนอำเภอ จึงมีการเปิดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน โดยมีการเชิญตัวแทน อบต. เข้าร่วมในเวทีสร้างความเข้าใจครบทุกตำบล มีตำบลที่มีความต้องการทำแผนชุมชน เพิ่มขึ้นเป็น 20 ตำบล โดยมีการเก็บข้อมูลชุมชนและมีการใช้โปรแกรมในการบันทึกข้อมูลให้เป็นฐานเดียวกันทั้งจังหวัด

จากการทำแผนชุมชนทำให้เกิดมีวิทยากรกระบวนการเกิดขึ้นและได้รับการพัฒนาให้เป็นนักจัดการความรู้เพื่อขยายผลเรื่องแผนชุมชน จำนวน 20 คน นักจัดการความรู้และแกนนำชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรให้ตำบลทุกตำบล ในปี พ.ศ. 2548 มีการจัดเวทีเพื่อสร้างความเข้าใจประมาณ 20 ครั้ง นอกจากนี้ตำบลคลองสามเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการทำแผนแม่บทชุมชนมีตำบลอื่นๆ สนใจทำแผนชุมชนมาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์ประมาณ 30 ตำบล จำนวน 2,000 คน มีการจัดทำสื่อ วัสดุทัศนแนะนำกิจกรรมของตำบล มีหนังสือพิมพ์ทำข่าวการทำแผนชุมชน เช่น หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น พิมพ์ไทย และรายการวิทยุชุมชน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่มีการทำแผนชุมชนคือ ชาวบ้านและแกนนำชุมชนเกิดความตื่นตัวและให้ความสำคัญในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสะท้อนภาพรวมของตำบล และกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การยอมรับ และสนับสนุนงบประมาณการทำกิจกรรมที่เกิดจากแผนแม่บทชุมชน และมีการขยายผลเชื่อมโยงในระดับจังหวัด มีการนำข้อมูลไปขยายผลในระดับจังหวัด เช่น เกษตรจังหวัด พัฒนาสังคมจังหวัด พัฒนาชุมชน สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 1 (สสว.1) ได้รับการตอบรับอย่างดี การทำแผนปี 2549 จะสนับสนุนงบประมาณในตำบลที่มีการจัดทำแผนชุมชน

กิจกรรมที่เกิดจากแผนชุมชนและประสบความสำเร็จ

ซึ่งมีตัวอย่างที่เกิดขึ้นจากการทำแผนแม่บทชุมชน

- ตลาดน้ำคลองสาม เกิดจากการสำรวจข้อมูลพบว่า มีคนว่างงาน

หลังจากโรงงานเลิกจ้าง หน่วยงานราชการเข้ามาฝึกอาชีพ แต่ชาวบ้านไม่มีสถานที่จำหน่ายสินค้า จึงมีการจัดทำตลาดน้ำ คลองสาม และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. และจากผู้ว่า CEO สนับสนุนกิจกรรมเป็นจำนวนเงิน 530,000 บาท ส่งผลให้มีตลาดขายผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งผลให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

■ **วิทยุชุมชน** จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าคนในชุมชนขาดการติดต่อสื่อสารกัน จึงมีการทำวิทยุชุมชนเพื่อเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนและศูนย์ประสานแผนชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจาก SIF. และ อบต.

■ **การพัฒนากลุ่มอาชีพ** เช่น กลุ่มเบเกอรี่ กลุ่มขนมไทย กลุ่มสมุนไพรแปรรูป กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทุกกิจกรรมได้รับการสนับสนุนจาก อบต. และมีการประสานขอรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงาน อบต.

■ **การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน** มีการจัดตั้งกองทุนโดยสมาชิกสมทบวันละ 1 เป็นกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกด้านทุนการศึกษาค่าใช้จ่ายในการเฝ้าไข้ ฌาปนกิจ กองทุนประกอบอาชีพและทำเป็นกองทุนเงินกู้ฉุกเฉิน

ตำบลคลองสาม มีองค์กรชุมชนที่ผ่านการรับรองสถานภาพฯ แล้ว ดังนี้

เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550 เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดปทุมธานี ร่วมกับภาคีพัฒนา 14 หน่วยงานได้จัดพิธีมอบใบประกาศการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชน ให้กับองค์กรชุมชนตำบลคลองหลวงจำนวน 25 องค์กร ณ ห้องประชุมใหญ่ ที่ว่าการอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและสาธารณะยอมรับสถานะความเป็นองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ตลอดจนดึงเอาศักยภาพ บทบาทขององค์กรชุมชน ในการเป็นกลไกพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป ระยะเวลาในการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนทั้ง 41 องค์กร มีระยะเวลา 2 ปี จนถึงวัน 22 กุมภาพันธ์ 2552

ผู้ประสานงาน

นางวิไลลักษณ์ เลขาขำ
หมู่บ้านกัศสร 2 ต.คลองสาม
อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี
โทร. 086-991-2203
คุณลำพู พูลทอง
องค์การบริหารส่วนตำบล
คลองสาม อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี
โทร. 086-991-2203,
0-2524-0753

ตำบลคลองสามมี 5 เสือที่เป็นแกนหลักคือ

1. นายวิระศักดิ์ ฮาดดา	นายกองค์การบริหารส่วนตำบล
คลองสาม
2. นายสถาพร มาทรัพย์	กำนันตำบลคลองสาม
3. นายจุฬา มีบุญรอด	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล
4. นายประสาร แซกซอง	ผู้ประสานงานประชาคมตำบล
5. นางวิไลลักษณ์ เลขาขำ	ศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนจังหวัด
ปทุมธานี

ชุมชนจิตรา

เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร

ข้อมูลพื้นฐานชุมชนจิตรา

ชุมชนจิตรา ตั้งอยู่ หมู่ 2 ติดถนนร่มเกล้า 1 แขวงคลองสองต้นนุ่น เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ชุมชนจิตรา มีจำนวนประชากรทั้งหมด 475 คน เป็นชาย 224 คน หญิง 257 คน ผู้สูงอายุ 22 คน เยาวชน 98 คน จำนวนหลังคาเรือน 103 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 112 ครอบครัว รวมพื้นที่การดูแล 211.60 ตารางกิโลเมตร หรือพื้นที่ 152 ไร่

ชุมชนจิตราประกอบด้วยซอยหลัก 5 ซอย คือ

1. ซอยทองคำ 5 มี 15 หลังคาเรือน 15 ครอบครัว ประชากรรวม 50 คน
2. ซอยจินตนา มี 8 หลังคาเรือน 12 ครอบครัว ประชากรรวม 35 คน
3. ซอยจิตรา มี 60 หลังคาเรือน 62 ครอบครัว ประชากรรวม 303 คน
4. ซอยอรุณพูนสิน มี 16 หลังคาเรือน 5 ครอบครัว ประชากรรวม 67 คน
5. ซอยอรุณพูนสิน มี 4 หลังคาเรือน 5 ครอบครัว ประชากรรวม 20 คน

ประวัติที่มาของชุมชน

เดิมที่ตั้งของชุมชนจิตรา พื้นที่เป็นท้องนา ท้องไร่ เจ้าของเดิมมีชื่อว่า คุณยายจิตราต่อมา คุณพ่อทองคำ ขำหรั่ง ได้เป็นผู้ครอบครองเมื่อปี พ.ศ. 2520 เป็นต้นมาได้มีการจัดสรรแบ่งขายเป็นล็อตๆ ละ 40-50 ตารางวา รวมพื้นที่จัดสรรทั้งหมด 5 เส้น ประมาณ 70-90 ไร่ การซื้อขายที่ดิน ขณะนั้นเป็นการซื้อขายแบบผ่อนส่ง บุคคลที่ได้มาซื้อที่ดินและได้เข้ามาอยู่เป็นกลุ่มแรก คือ พนักงานบริษัทสยามนิสสัน โดยการนำของนายสมจิตร รอดลอย มีการปลูกบ้านเรือนกันเองตามกำลัง รวมได้ในขณะนั้น 20 หลังคาเรือน กลุ่ม 2 มาจากญาติพี่น้องและเพื่อนๆ เข้ามาอยู่ชาวบ้านใกล้เคียงจึงเรียกกันติดปากว่า “หมู่บ้านสยาม” กลุ่มที่ 3 คือ ผู้ค้าของเก่า จากซอย “ศิริพจน์” ถนนอ่อนนุชนำทีมโดยพ่อสวัสดิ์ เอี่ยมสมบูรณ์หรือเป็นรู้จักกันในนาม เตี่ยสวัสดิ์ท่านได้นำลูกหลานพี่น้องที่อยู่ซอยศิริพจน์ ซึ่งในขณะนั้นบ้านเรือนอยู่ในชุมชนมากขึ้นในช่วงนั้นการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคยังไม่เจริญ ถนนทางเข้ายังเป็นลูกรังถนนซอยต่างๆ ยังเป็นดินไฟฟ้า น้ำประปาไม่มี ความยากลำบากของพี่น้องมากมาย ซึ่งในขณะนั้นชุมชนวัดลานบุญได้มีการจัดตั้งเป็นชุมชน ได้มีการจดทะเบียนกับสำนักงานเขตลาดกระบัง

“การพึ่งตนเองเป็นหนทางในการแก้ปัญหาได้ดีที่สุด”

“แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง” เป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาแบบยั่งยืน ชุมชนจิตราได้รับการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2543 โดยชาวชุมชนมีส่วนร่วมได้รับองค์ความรู้และงบประมาณขับเคลื่อน จากหน่วยงานต่างๆ อาทิ กองทุนเพื่อสังคม (sif) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และสำนักงานเขตลาดกระบัง ผลจากการจัดทำแผนกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ได้มีการจัดวางแผนอย่างเป็นระบบมากขึ้น แต่สิ่งที่ยังขาดคือ คณะทำงานแกนนำชุมชนรุ่นใหม่ ที่ต้องสานงานต่อให้การดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน

ชุมชนจิตราเป็นชุมชนขยายผลในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนเต็มรูปแบบของเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนจังหวัดกรุงเทพมหานคร และเป็นชุมชนนาร่องของเขตลาดกระบัง ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนในปี 2548 -2549 เป็นต้นมา โดยมีการขับเคลื่อนการจัดทำแผนชุมชนเต็มทุกครัวเรือน

ผลที่เกิดจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

1. ด้านสาธารณูปโภค /สิ่งแวดล้อม

ถนนในซอยชุมชน ชุมชนจิตรามีซอยทางเข้าชุมชนที่ตัดจากถนนร่วมเกล้า จำนวน 5 ซอย แต่ละซอยเป็นการนำดินมาถมเป็นตามการจัดสรรที่ดินจากเจ้าของเดิม สภาพจะเป็นดินลูกรัง หลังจากได้เริ่มจดทะเบียนชุมชน คณะกรรมการได้ขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองขอหินคลุกตามถนนซอยต่างๆ ปัจจุบันได้มีการเทคอนกรีต 2 ซอย คือ จิตรา ซอยอรุณพูลทรัพย์ 1 ส่วนที่เหลือ 3 ซอย ยังอยู่ในสภาพเดิม คณะกรรมการให้จัดทำแผนส่งขอความช่วยเหลือยังสำนักงานเขตในการเทคอนกรีตต่อไป

น้ำประปา จากการจัดสรรที่ดิน มิได้มีการวางระบบน้ำไว้ ชาวชุมชนใช้น้ำจากคลอง ลำธาร จากที่ดินที่ขุดขึ้นมาทำถนนและเดินท่อน้ำขึ้นมาจากคลองแม่จันทร์ โดยชาวชุมชนได้ออกค่าใช้จ่ายในการเดินท่อน้ำเอง หลังจากเจ้าของที่ได้ยกถนนซอยเป็นสาธารณะ คณะกรรมการได้ประสานไปยังการประปาเพื่อให้ติดตั้งเดินประปา ขณะนี้เดินได้แค่ 4 ซอย คือซอยจิตรา ซอยอรุณพูลสิน 1 อีก 1 ซอยได้ขอความช่วยเหลือไปแล้ว คำตอบคือ งบประมาณไม่พอตามจำนวนหลังคาเรือน ชาวชุมชนต้องออกค่าใช้จ่ายเอง ซึ่งเป็นเงินจำนวนมาก ขณะนี้คณะกรรมการกำลังติดตามดำเนินการต่อไป

ไฟฟ้า เดิมการจัดสรรที่ดิน เจ้าของมิได้มีการวางแผนในการเดินเสาไฟฟ้า ต้องให้ผู้อยู่พักอาศัยเดินขอตนเอง ค่าใช้จ่ายเจ้าของเป็นผู้จัดการให้ทั้งหมด หลังจากตั้งเป็นชุมชน การพัฒนาด้านไฟฟ้าได้มีการขอให้ไฟฟ้าติดตั้งไฟทาง และมีการพัฒนาดูแลจากคณะกรรมการชุมชนมาตลอด ขณะนี้มีไฟฟ้าทุกหลังคาเรือนไฟทางมี 5 ซอยครบ

2. กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ

■ **กองทุนออมทรัพย์ชุมชน** เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2535 ถึงปัจจุบัน จากสภาพปัญหาชุมชนที่ต้องแก้ไขพัฒนากันมาตลอดไม่ว่าจะเป็น การประสานงานภายนอกชุมชน การจัดกิจกรรมตามประเพณีวันเด็กแห่งชาติ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรม คณะกรรมการไม่มีทุนในการดำเนินงานจึงต้องเรียกรายได้จากชาวบ้าน จึงเกิดเสียงสะท้อนในการขอบริจาค เนื่องจากชาวบ้านมีรายได้น้อย คณะกรรมการจึงมีแนวความคิดที่จะจัดตั้งกองทุนของชุมชนขึ้น เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินและนำไปพัฒนาหรือทำกิจกรรมในชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2535 จึงได้จัดตั้งกองทุนชุมชนโดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนจิตรา” มีสมาชิกครั้งแรก ประมาณ 20 คน โดยลงทุน คนละ 100 บาท รวมเป็นเงิน 2,000 บาท (สองพันบาท) เป็นทุนหมุนเวียนเริ่มต้นมีการปล่อยกู้ให้กับสมาชิกระยะหนึ่ง คณะกรรมการได้สรุปผลการดำเนินงานเห็นพ้องกันและลงมติให้สมาชิกออม ทุกเดือน เพราะเป็นโครงการที่ดีมีประโยชน์ จึงได้เชิญเจ้าหน้าที่พชม. (พัฒนาชุมชนเมือง) ที่มีประสบการณ์ มาให้ข้อมูลแก่สมาชิกในชุมชน

■ **เศรษฐกิจชุมชน** การออมทรัพย์ที่ผ่านมา เป็นระบบการลงหุ้นครั้งเดียว เงินหมุนเวียนไม่คล่องตัวการเติบโตช้า มีการปรับให้เป็นการออมเป็นรายเดือนตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ พชม. มีสมาชิกเริ่มต้นการออมจำนวน 30 รายและขอสินเชื่อจาก พชม. จำนวน 300,000 (สามแสนบาทถ้วน) รวมเงินออมหมุนเวียนจากชาวชุมชน 30,000 บาท (สามหมื่นบาท)

■ **กองทุนอาชีพ** จากการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แยกจากผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์และร่วมกันนำเสนอโครงการกองทุนอาชีพ โดยการปล่อยกู้ร้อยละไม่เกิน 7,000 บาท โดยมีอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2/บาท/เดือน โดยมีหมุนเวียนไม่เกิน 6 เดือน

■ **สวัสดิการผู้สูงอายุ** การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ โดยผ่านเครือข่ายร่มเกล้า-ลาดกระบัง จัดขอทุนจากกองทุนเพื่อสังคม โดยมอบทุน 300-500/เดือนเป็นเวลา 1 ปี ปัจจุบันมีการช่วยเหลือเป็นบางครั้งคราว จนถึงความจำเป็นหรือเป็นผู้ยากไร้ส่วนหนึ่งจัดส่งรายชื่อผู้ยากไร้ไปยังสำนักงานเขต เข้าร่วมกองทุนสวัสดิการผู้ยากไร้ ผู้สูงอายุ/คนพิการ แบ่งออก 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 ประเภทที่ไม่มีคนดูแลหรือมีแต่ยากจน ช่วยเหลือเป็นรายเดือนๆ ละ 500 บาท หักเข้ากองทุน 20% จัดจ่ายทุกเดือนเป็นเวลา 1 ปี (ปี พ.ศ 2544-2545)

ประเภทที่ 2 ผู้สูงอายุ/คนพิการมีคนดูแลมีรายได้ปานกลาง จัดจ่ายเดือนละ300 บาท หัก 20% เป็นเวลา 12 เดือนเท่ากัน

■ กองทุนการศึกษา มัธยมศึกษา ปริญญาตรี

สวัสดิการเยาวชน กองทุนการศึกษาเยาวชน เมื่อปี พ.ศ. 2544 คณะกรรมการได้จัดให้ทุนการศึกษาตั้งแต่เรียนอนุบาล-ปริญญาตรีได้รับทุนจากกองทุนเพื่อสังคม (sif) ขณะนี้กลุ่มออมทรัพย์มีการปล่อยกู้ทุนการศึกษาในอัตราดอกเบี้ยต่ำ การมอบกองทุน

- อนุบาล	ให้ทุนปีละ 1,000	บาท
- ประถมศึกษา	ให้ทุนปีละ 3,000	บาท
- มัธยมศึกษา	ให้ทุนปีละ 3,000-5,000	บาท
- ปริญญาตรี	ให้ทุนปีละ 6,000-10,000	บาท

■ ธุรกิจกลุ่มข้าวสาร

จากการรวมตัวกันในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ และเข้าร่วมขบวนการเครือข่ายร่มเกล้า-ลาดกระบัง โดยมีสำนักงานพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช) ได้ประชุมร่วมกันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมชุมชน โดยเห็นว่าร้านค้าชุมชนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สามารถช่วยเหลือชาวชุมชนในการลดรายจ่าย รายได้สามารถเข้าส่วนรวมได้ สินค้าที่จำเป็นที่สุดคือ ข้าวสาร โดยเริ่มต้นเป็นกลุ่มข้าวสารชุมชนเมื่อปี พ.ศ.2541 โดยการนำข้าวสารจากโรงสีโดยตรง ลงทุนร่วมกับเครือข่ายคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน ปัจจุบันมีนายบ้านาญ ประวิสารตันเป็นประธาน

■ กลุ่มร้านค้าชุมชน

เกิดจากกลุ่มแม่บ้านที่ไม่มีรายได้ และต้องการหารายได้เสริมให้กับครอบครัวประกอบกับการค้าขายต้องหาสถานที่ทำเลชุมชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูง และต้องแข่งขันกันมาก คณะกรรมการชุมชน เห็นสมควรจัดสถานที่ในการค้าขาย เพื่อลดรายจ่ายชุมชน นายประวิสารตัน เอี่ยมสมบูรณ์ ได้เชื้อเพื่อสถานที่ที่ดินว่างเปล่าของตนเองและปรับสถานที่ให้เหมาะกับการค้าขาย รายได้ส่วนหนึ่งเข้าส่วนรวมผู้รับผิดชอบคือ นางสุภาภรณ์ เอี่ยมสมบูรณ์

3. กิจกรรมด้านการศึกษา

■ กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน

คณะกรรมการได้เห็นปัญหาของสามชิกที่ต้องการเข้ากินค่า ไปทำงานนอกบ้านการดูแลเด็กจึงภาระ เพราะแม่บ้านก็ต้องออกทำงาน เพื่อเป็นการลดภาระ คณะกรรมการจึงจัดทำโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน โดยทำเรื่องขอที่ดินจากคุณพ่อทองคำ ขำหรั่ง ซึ่งมีความยินดีให้เป็นสาธารณประโยชน์ ในนามของคุณหมอกทศนี้อย ขำหรั่ง โดยได้รับงบบริจาคประมาณ 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน) ด้วยความอนุเคราะห์จากหลวงพ่อริยงค์ แห่งวัดธรรมมงคล แล้วเสร็จ พ.ศ. 2539 และทำการเปิดสอนเรื่อยมา การดำเนินการเปิดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการดำเนินงานโดยศิษย์เก่าหลวงพ่อริยงค์ นำโดย นายสนิท คำแก้ว และนายยุทธศิลป์ ตาสว่าง และคณะกรรมการชุมชนสมัยนั้น

ต่อมาจากการทำแผนการพัฒนา ที่จะให้มีที่ทำการของชุมชนและให้ เกิดธนาคารชุมชนโดยเริ่มจากกลุ่มออมทรัพย์จัดสรรงบประมาณ 100,000 บาท และมีการระดมทุนจากชาวชุมชนเรื่อยมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544-2547 ประธานดำเนินงาน คือ นายประวิทย์ เอี่ยมสมบูรณ์ โดยชั้นบนเป็นที่ทำการชั้นล่างเปิดเป็นศูนย์เด็กเล็กเพิ่มเติม เยาวชนที่เข้ารับการดูแลจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เริ่มตั้งแต่อายุ 2 ขวบครึ่งถึง 3 ขวบ

4. ด้านฉาปนกิจศพ

เป็นประเพณีวัฒนธรรมของคนไทยมีการเสียชีวิตในชุมชน จะเข้าร่วม ให้เกียรติกับญาติผู้เสียชีวิต หลังจากได้มติดั้งเป็นชุมชน ชุมชนจะร่วมกันเป็น เจ้าภาพให้กับญาติผู้เสียชีวิตมาตลอดกรณีผู้เสียชีวิตไม่มีเงินในการทำศพ ชาวชุมชนจะเป็นเจ้าภาพให้ทั้งหมด กรณีชาวชุมชนเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ จะมีสวัสดิการฉาปนกิจศพให้พร้อมทั้งสวัสดิการชำระเงินกู้แทน

5. ด้านยาเสพติดชุมชน

ยาเสพติดเป็นปัญหาที่ชาวชุมชนพยายามแก้ไขกันเองมาช้านาน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 โดยพยายามจัดกีฬาให้เยาวชนและจัดหาสถานที่ลานกีฬา เยาวชนขึ้น โดยการขออนุญาตสถานที่ใกล้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นที่ดินว่างเปล่าของคุณลุงทองคำ ขำหรั่ง เป็นลานกีฬาเยาวชน

เมื่อ พ.ศ. 2544 คณะกรรมการได้จัดตั้งกลุ่มเยาวชนกีฬา จัดตั้งทีม ฟุตบอล 2 รุ่น เพื่อจัดแข่งกีฬาให้เยาวชน ได้เล่นกีฬานางไกลยาเสพติด ต่อมา นายประวิทย์ เอี่ยมสมบูรณ์ ได้ควบคุมด้านเยาวชน ได้มีการฝึกให้เยาวชนได้ เล่นดนตรีและเพื่อส่งเสริมด้านวัฒนธรรมให้เยาวชนได้ฝึกกลองยาวเยาวชนขึ้น ทำให้เยาวชนได้แสดงความสามารถและสร้างรายได้ให้กับเยาวชนขึ้นจนถึง ปัจจุบัน

6. ด้านสุขภาพชุมชน

ศูนย์สุขภาพชุมชนเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2539 มีนายสนธิ คำแก้ว อดีตประธานเป็นผู้ริเริ่มโดยการอบรมเป็น อสส. กับศูนย์สาธารณสุขและมี อาสาสมัครเข้าร่วมอบรมอีก 4-5 ท่าน มีการผลัดเปลี่ยนเวรเข้าประจำศูนย์

ผู้ประสานงาน

นายณัฏพล เกิดเกษม
61/21 หมู่ 2
แขวงคลองสองต้นนุ่น
เขตลาดกระบัง
กรุงเทพมหานคร
โทร. 081-433-5158

ชุมชนสามัคคีร่วมใจ

แขวงอนุสาวรีย์ชัย เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ชุมชนสามัคคีร่วมใจ มีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่เศษ บ้านตั้งอยู่เป็นแนวยาวไปตามริมคลองบางบัว ประมาณ 300 เมตร จำนวนประชากร 554 คน ชาย 251 คน หญิง 303 คน จำนวน 101 หลังคาเรือน

ชาวชุมชนสามัคคีร่วมใจ มีการตื่นตัวในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากร (อนุรักษ์น้ำในคลอง) ด้านสวัสดิการ (กลุ่มออมทรัพย์) ด้านสาธารณสุข ด้านรักษาความปลอดภัย (ตำรวจบ้าน)

กระบวนการจัดทำแผนชุมชนของชุมชนเริ่มจากที่แกนนำในชุมชน ได้เข้าร่วมกับการเคหะแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดำเนินโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นรูปธรรมในการดำเนินงาน สามารถเป็นที่ศึกษาเรียนรู้ในกระบวนการทำงานได้เป็นอย่างดี เมื่อคณะกรรมการในชุมชนเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของชุมชน จึงได้เสนอตัวเข้าร่วมจัดทำแผนชุมชนกับเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชุมชนสามัคคีร่วมใจได้มีการจัดเก็บข้อมูลโดยเก็บครอบคลุมทั้งชุมชนและทุกครัวเรือน รวม 112 ครัวเรือน การจัดทำแผนชุมชนมีขั้นตอนดังนี้

1. จัดประชุมทำความเข้าใจร่วมกันกับคณะกรรมการที่อยู่ในทุกกลุ่มกิจกรรมในชุมชน
2. จัดตัวแทนลงเก็บข้อมูลชุมชน
3. วิเคราะห์ข้อมูลชุมชนร่วมกันโดยได้ผลการวิเคราะห์คือ
 - ชาวบ้านที่ตกงานมีจำนวน 5% ของครัวเรือน
 - ชาวบ้านที่มีหนี้ในระบบ จำนวน 3% ของครัวเรือน
 - ชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน 2% ของครัวเรือน
4. ได้จัดทำแผนเสนอของบสนับสนุนชุมชน
 - เบื้องต้น ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายพัฒนาของสำนักงานเขตบางเขน โดยสนับสนุนในเรื่องของการอบรม การฝึกอาชีพให้คนในชุมชน
 - ประสานงานกับบริษัท เอส แอนด์ พี และโรงงานทำดอกไม้พลาสติก ให้มารับคนงานในชุมชนไปทำงานที่บริษัท

ชุมชนสามัคคีร่วมใจ ได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น และหน่วยงานต่างๆ คือ

- แลกเปลี่ยนร่วมกับเครือข่ายจตุจักร พญาไท ที่ชุมชนประดิษฐ์โครงการถึงเรื่องของการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์
- แลกเปลี่ยนเรื่องของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ

- แลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการทำบัญชีกลุ่มออมทรัพย์กับ พอช. ได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาปรับใช้กับชุมชนในเรื่องของ
- การคัดแยกขยะในชุมชน
- ปรับเรื่องของการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ / กลุ่มฌาปนกิจ

ตัวอย่างโครงการ/กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม

1. โครงการจากกลุ่มออมทรัพย์ที่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการมิยาฮาวา/โครงการ SIF โดยมีเงินทุนหมุนเวียน 2 ล้านบาท มีผู้รับประโยชน์ที่เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 222 คน ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้ของระบบของชุมชนได้
2. โครงการฌาปนกิจชุมชน โดยการจัดตั้งของชุมชนเอง/ดูแลเอง ซึ่งมีสมาชิก 222 คน ดูแลช่วยเหลือกรณีสมาชิกเสียชีวิต โดยการช่วยเหลือครอบครัว ละ 2,000 บาท
3. โครงการเพื่อที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคง โครงการสนับสนุนจาก พอช. จำนวน 112 ครัวเรือน และการสนับสนุนจากกรมธนารักษ์ในการให้เช่าที่ดิน
4. โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมที่แก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนงบประมาณ 400,000 บาท จากองค์การสหประชาชาติโดยการนำของ กทม. ผู้รับประโยชน์ 112 ครัวเรือน
5. กลุ่มแม่บ้านที่มีงานทำโดยรับงานมาทำที่บ้าน เช่น ทำกระดาดประดิษฐ์ ดอกไม้ยางพารา มีสมาชิก 14 คน มีรายได้ต่อเดือน 1,000-2,000 บาท
6. กลุ่มอาชีพปลาแห้งที่รับซื้อขยะในชุมชน จำนวน 3 คัน มีรายได้ต่อเดือน 4,000-5,000 บาท
7. จากการพัฒนาสิ่งแวดล้อมคลองทำให้มีผู้ประกอบการอาชีพเก็บผักนึ่งขายเพื่อเป็นการสร้างรายได้วันละ 800 บาท โดยปัจจุบันมี 2 ครอบครัวที่ดูแลและรับประโยชน์
8. กลุ่มผู้รับเหมาก่อสร้างบ้านในชุมชน 4 ครัวเรือน โดยทำสีปูนพลาสเตอร์ ทำบัว ทำตู้ ปลูกติดฝาดมั่ง ส่งขายสวนจตุจักร ส่งต่างประเทศ มีรายได้มากกว่า 10,000 บาท/เดือน
9. กลุ่มผู้สูงอายุ รับทำขนมหวาน โดยปัจจุบันมีผู้สูงอายุ 2 ราย ที่รับทำขนม สร้างรายได้ให้กับครอบครัวผู้สูงอายุ โดยมีกำไรวันละ 100 บาท (ถ้ามีผู้มาดูงานก็จะรับเหมาก่อทั้งหมด)

ผู้ประสานงาน

นางบุปผามาศ ชนิต
7/18 หมู่ 6 แขวงอนุสาวรีย์
บางเขน กทม.
โทร. 084-676-2274

ตำบลโพทะเล

อำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี

ประวัติตำบลโพทะเล / สภาพทั่วไป

ตำบลโพทะเล เป็นตำบลเก่าแก่มากพร้อมกับอำเภอสิงห์หรืออำเภอบางระจันในปัจจุบัน มีอาณาเขตกว้างขวางมากจนต่อมาต้องแบ่งไปเป็นตำบลบ้านจำ (ปัจจุบันขึ้นอยู่กับอำเภอบางระจัน) เป็นกำนันคนเข้มแข็งอิทธิพลคนเกรงกลัวมาก เป็นเศรษฐีมีฐานะ มีช้าง 3 เชือก ชอบตีไก่ไปตรวจท้องที่ชอบขี่ม้า ถ้าเป็นหน้าฝนชอบขี่ควาย (หางด้วน) พื้นเพเดิมท่านขุนกำนันเป็นคนชาวบ้านจำร้างใหญ่ใจกว้าง หน้าตาดี คนทุจริต คิดชั่วกลัวเกรง อำนาจมาก สมัยท่านขุนเป็นกำนัน จะหาโจรผู้ร้ายยาก เพราะปราบจริงๆ บ้านเมืองอยู่ร่มเย็นเป็นสุขขนาดปล่อยวัว ควายตามทุ่งได้สบายไม่มีใครกล้าขโมย

ตำบลโพทะเล ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของจังหวัดสิงห์บุรี ห่างจากจังหวัดสิงห์บุรี ประมาณ 20 กิโลเมตร ห่างจากอำเภอดำรงวิทยารบระจัน ประมาณ 11 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตการปกครองอำเภอดำรงวิทยารบระจันมีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้านดอนมะสังข์ บ้านหนองลี บ้านคลองระมาน บ้านดอนมะขาม บ้านโพธิ์ทะเล

แผนชุมชนตำบลโพทะเล

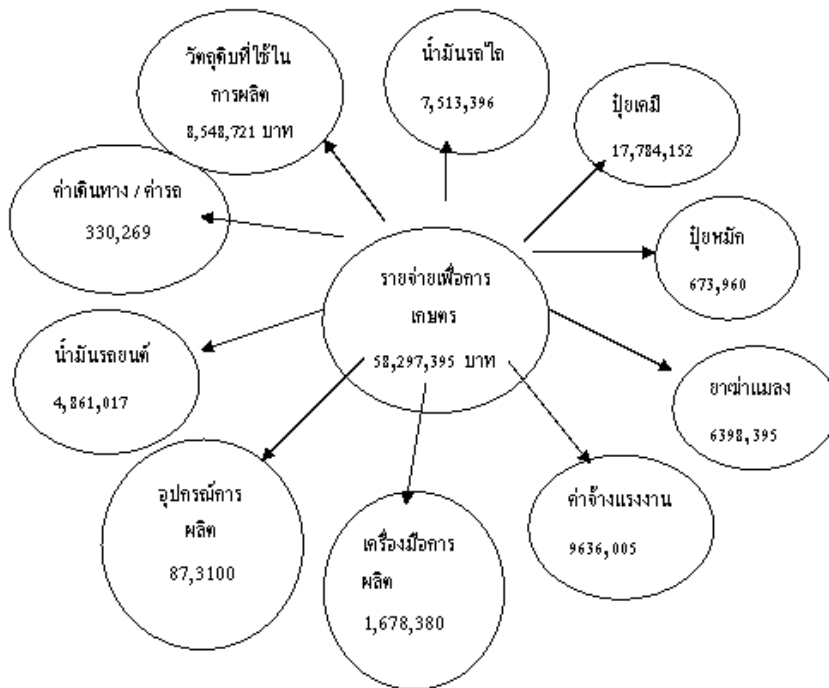
แผนชุมชนพึ่งตนเอง คือแผนของชุมชนหรือหมู่บ้าน ที่ชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดว่า ชีวิตในวันนี้และวันข้างหน้าของพวกเขาและของลูกหลานจะเดินไปอย่างไร รวมถึงการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ในปัจจุบันด้วย โดยการกำหนดร่วมกันออกมาเป็นแผนงานที่สามารถปฏิบัติได้ด้วยตัวชาวบ้านเอง อาจจะพึ่งพาภายนอกชุมชนเท่าที่จำเป็น

ทำไมต้องแผนแม่บทชุมชน

เมื่อชุมชนหรือหมู่บ้านอยู่ในภาวะที่เป็นแรงงานในที่ดินของตัวเองและไม่สามารถระดมการแก้ปัญหาแบบเดิมๆ ที่นักการเมือง และหน่วยราชการทำให้อีกต่อไปได้แล้ว หนทางเดียวที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ คือการพึ่งตนเอง และแผนชุมชนจะเป็นแผนที่ชาวบ้านคิดและทำตามกำลังความสามารถ จึงยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก เพื่อเป้าหมายที่สำคัญ 2-3 เรื่อง คือ

1. ทำให้ตนเองและครอบครัวพอมีพอกิน ไม่เป็นหนี้
2. เพื่อให้ลูกหลานอยู่ทำกินได้ต่อไปในชุมชน ไม่ต้องไปเร่ขายแรงงาน
3. เพื่อวิถีชีวิตที่มีคุณค่า มีความภูมิใจและมีศักดิ์ศรีของความเป็นคน

รายจ่ายเพื่อการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา

ทุนในชุมชนตำบลโพทะเล

1. มีกลุ่มแม่บ้านตำบลโพทะเล
2. มีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์
3. กลุ่มสงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน
4. กลุ่มประปา
5. กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน
6. มีผู้นำท้องถิ่นที่เข้มแข็ง
7. มีกลุ่มอาชีพมากมาย เช่น กลุ่มขนมหวาน กลุ่มกล้วยแสนวิช กลุ่มไม้กวาด กลุ่มเลี้ยงสุกร ฯลฯ
8. มีการพัฒนาตำบลอย่างต่อเนื่อง
9. ประชาชนมีความสามัคคี
10. มีการประสานงานอย่างดียเยี่ยม

● ทบทวนปรับปรุงแผนแม่บทชุมชน

จากการดำเนินงานจัดทำโครงการแผนแม่บทชุมชนของตำบลโพทะเล โดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลโพทะเล ผู้นำชุมชน คณะทำงาน แกนนำต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานราชการในเขตพื้นที่ของตำบลโพทะเล ผู้นำชุมชน คณะทำงาน แกนนำต่างๆ รวมทั้งหน่วยงานราชการ ในเขตพื้นที่ของตำบล

โพทะเล ได้สรุปผลการจัดทำแผนและนำเสนอแก่ผู้นำและประชาชนในตำบลให้ได้รับทราบถึงข้อมูลต่างๆ ทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นการส่งเสริมความรู้ที่สำคัญเพราะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของแต่ละครอบครัว เพื่อจะได้นำความรู้และข้อมูลต่างๆ ไปปรับปรุงและพัฒนาครอบครัว ในเรื่องของความจำเป็นขั้นพื้นฐานต่างๆ การใช้ของอุปโภค-บริโภค ทั้งยังเป็นการจุดประกายความคิด ที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองอีกด้วย

สำหรับการจัดทำแผนแม่บทดังกล่าวทางคณะทำงานได้จัดเก็บข้อมูลต่างๆ ในทุกๆ ด้านเพื่อจะสรุปออกมาเป็นข้อมูลในภาพรวมของตำบลโพทะเล และยังมีการเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้านเพื่อที่จะหาทางแก้ไข และแก้ปัญหาให้ถูกจุด ซึ่งในการสำรวจข้อมูลดังกล่าวจากการที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ทางคณะทำงานได้รับกระแสตอบว่าเป็นการจัดทำข้อมูลที่ดีมาก แต่จะมีบางส่วนที่ยังไม่ถูกต้อง เนื่องจากเป็นการเก็บข้อมูลที่ละเอียดมาก ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความเข้าใจในข้อดีของการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตามก็ถือว่า “แผนแม่บทชุมชนตำบลโพทะเล” ประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี เพราะมีข้อมูลที่ละเอียดกว่าการจัดเก็บข้อมูลที่ยังไม่ละเอียด

● ประเมินผลสรุปบทเรียน

จากบทเรียนที่ได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการทำงานของคณะทำงานที่ได้จัดทำแผนแม่บทชุมชนขึ้น ได้มีการประเมินผลการทำงาน ซึ่งจากการประเมินผลและสรุปผลการจัดทำแผนแม่บทชุมชนของตำบลโพทะเล ทำให้รู้ถึงคุณค่าของการจัดเก็บข้อมูล และการที่มีข้อมูลอยู่แล้วทำให้การแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้อง มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล และหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น

รวมทั้งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ที่ทางประชาชนต้องการจริง รวมทั้งยังรู้ถึงว่าทรัพยากรส่วนใด ที่จะนำมาพัฒนาและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งยังลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชน เป็นการส่งเสริมแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเล็งเห็นถึงการดำเนินชีวิตของประชาชนในประเทศไทยว่าสมควรจะรู้ว่าตนเองจะสามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้อย่างไร

ผลจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

งบประมาณโครงการ พพพ. ได้รับโครงการ 4 หมู่บ้าน

1. หมู่ที่ 3 บ้านครองระมาน โครงการน้ำดื่มเชิงพาณิชย์
2. หมู่ที่ 1 บ้านดอนมะสังข์ โครงการธนาคารข้าว
3. หมู่ที่ 5 บ้านโพทะเล โครงการส่งเสริมทำน้ำพริก ทำน้ำยา
เอนกประสงค์
4. หมู่ที่ 8 บ้านท่าลอบ โครงการธนาคารข้าว

แผนชุมชนตำบลโพทะเล ปี 2550

เป้าหมาย เนื่องจากตำบลโพทะเลได้ทำแผนชุมชนขึ้นมา จึงเห็นความสำคัญเรื่องสวัสดิการชุมชน ซึ่งจะช่วยเหลือประชาชนของตำบลโพทะเล เรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยเห็นความสำคัญ ที่จะช่วยชุมชนเข้มแข็งช่วยเหลือกันเอง

วัตถุประสงค์ ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้มีรักและความสามัคคี มีความเข้มแข็งของประชาชนในตำบล

ทางด้านเศรษฐกิจ ประชาชนลดรายจ่าย เพิ่มรายได้แก่ครอบครัว มีการส่งเสริมด้านอาชีพการ เลี้ยงสุกร ได้รับงบประมาณของยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขของจังหวัดสิงห์บุรี ของหมู่ที่ 8 บ้านท่าลอบ

ทางด้านบริการ ได้รับงบประมาณของยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขของจังหวัดสิงห์บุรี หมู่ที่ 1 บ้านดอน มะสังข์ เรื่องน้ำดื่มสะอาด โดยผ่านเครื่องกรองน้ำแบบหยอดเหรียญพร้อมถังใส่น้ำ

ด้านสุขภาพ ได้รับงบประมาณของยุทธศาสตร์อยู่ดีมีสุขของจังหวัดสิงห์บุรี หมู่ที่ 6 บ้านกลับ ได้รับงบประมาณเครื่องออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

ผู้ประสานงาน

นางปาริยา เพชรด้วง
19/1 หมู่ 5 ต.โพทะเล
อ.ค่ายบางระจัน จ.สิงห์บุรี
โทร. 089-081-0053

ตำบลบ้านช่อง

อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประวัติความเดิมชุมชน / ข้อมูลพื้นฐานตำบล

ตำบลบ้านช่องเดิมชื่อ “บ้านช่อง” เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ว่าเป็นช่องทางพ่อค้าโค กระบืองาน จากอีสานสู่ พนม-ชลบุรี ต่อมาตำบลบ้านช่องได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บ้านช่อง” เนื่องจากกำนันคนแรกของตำบล ชื่อ ชุนช่อง จึงตั้งชื่อตำบลให้เป็นเกียรติแก่กำนัน เพื่อแสดงถึงคุณงามความดีของกำนันที่ดูแลลูกบ้านให้อยู่ดีมีความสุข จึงใช้ชื่อตำบล “บ้านช่อง” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

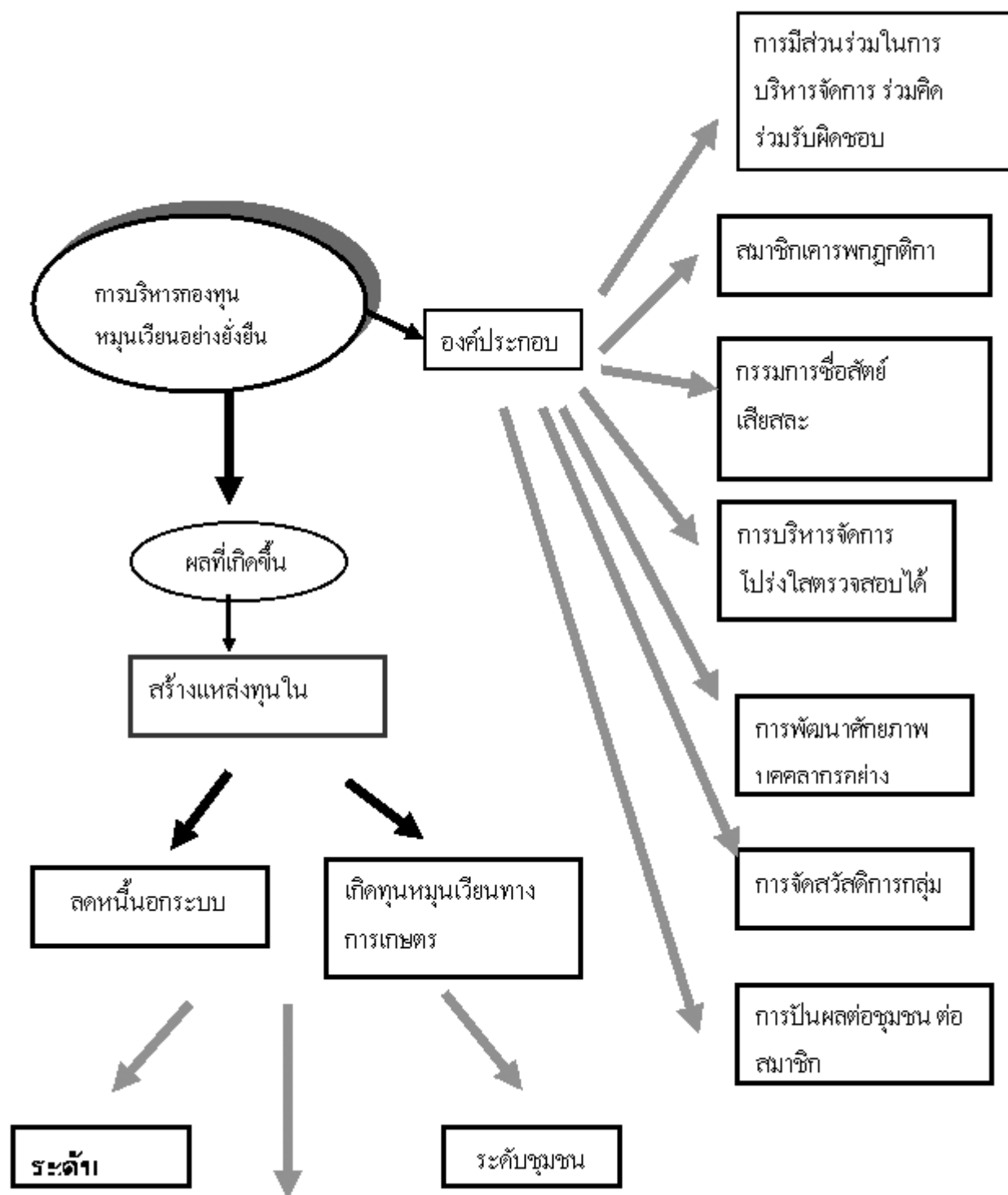
ชุมชนตำบลบ้านช่องมีหลายเชื้อสาย ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยในการสื่อสาร มีบางส่วนที่ใช้ภาษาพวน คือ หมู่ 5 และหมู่ 10 แต่ทุกคนก็รู้จักภาษาไทยเป็นอย่างดีและอ่านออกเขียนได้ คนไทยพวนมีประเพณีที่ปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง คือ ประเพณีบุญกลางเดือน 3 ซึ่งจะทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ตรงกับเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี มีการทำบุญด้วยข้าวหลาม และการไหว้เจ้าและบรรพบุรุษหรือตรุษจีนและสารทจีน นั้นประชาชนก็จะทำกันทุกครัวเรือน

สภาพพื้นที่ตำบลบ้านช่องส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบลูกฟูกเชิงเขาลาดจากตอนตะวันออกเฉียงใต้มายังด้านตะวันตกเฉียงเหนือ และทางด้านตะวันตกของตำบลพื้นที่มีความลาดชัน ประมาณ 2% มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 10-40 เมตร ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีการระบายน้ำดี สภาพพื้นที่เหมาะสำหรับการเกษตรประมาณร้อยละ 95 ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลบ้านช่องจะใช้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมสำหรับที่ลุ่ม ได้แก่ การทำนา สลับกับการเพาะปลูกพืชไร่ สำหรับที่ราบสูงส่วนใหญ่เกษตรกร จะเพาะปลูกมันสำปะหลัง, ถั่วเหลือง, ปลูกไม้ผลยืนต้น เช่น มะม่วง ขนุน และเลียงสัดว์ เช่น สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น

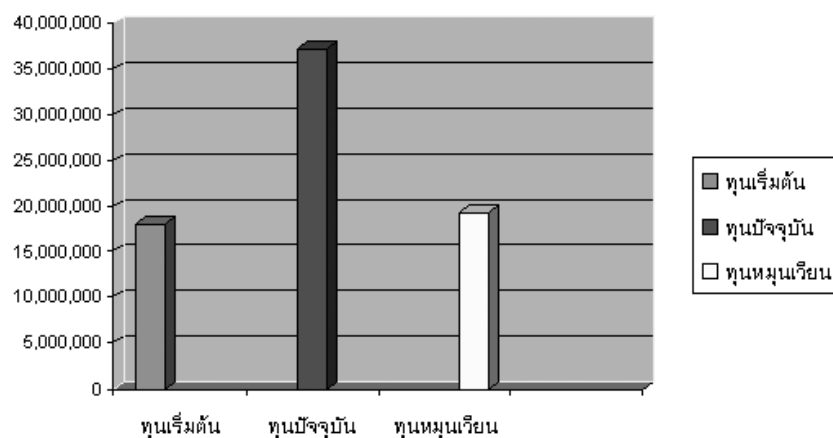
แผนชุมชนตำบลบ้านช่อง

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนไม่ได้มีงานอดิเรกแต่กลับลุกขึ้น มากำหนดแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม โดยการจัดเก็บข้อมูล ทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง จากกระบวนการดังกล่าว ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ถึงศักยภาพตนเองในการแก้ปัญหาความยากจนของชุมชนโดยการพึ่งตนเอง ซึ่งจุดเด่นของตำบลบ้านช่องอย่างหนึ่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือที่เรียกสั้นๆ ว่า อบต. ที่มีวิสัยทัศน์กว้าง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาของชุมชนเอง โดยใช้กระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนการพัฒนาตำบล ให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดแผนในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงเกิดแนวคิด “การสร้างแหล่งทุนชุมชน...ด้วยการออม” ขึ้น โดยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ที่พยายามสร้างแหล่งทุนในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนของชุมชน ในหลายๆ รูปแบบ เช่น กองทุนหมู่บ้านละล้าน กองทุนมิยาซาว่า กองทุนข้าว กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นต้น

กระบวนการแผนชุมชนเกิดอะไร ...ขึ้นกับชุมชน

แผนภาพแสดงเงินทุนหมุนเวียนในชุมชนตำบลบ้านช่อง

แผนภาพข้างต้นเป็นการแสดงเงินทุนหมุนเวียนชุมชนตำบลบ้านช่อง 14 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 72 กลุ่ม เงินลงทุนทั้งสิ้น 18,179,998 บาท มีเงินทุนหมุนเวียนกลับมาทั้งสิ้น 37,597,842 บาท ซึ่งหลังจากหักค่าใช้จ่ายการบริหารจัดการแล้วมีส่วนต่างที่เป็นเงินทุนหมุนเวียนอยู่ในชุมชน 19,417,844 บาท โดยแต่ละกลุ่มจะมีโครงสร้างคณะกรรมการในการบริหารกองทุนถึงแม้ว่ากรรมการจะมีการเข้าช้อนกันก็ไม่เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการบริหารกองทุน เนื่องจากในการบริหารจัดการกองทุนมีโครงสร้างในการตรวจสอบการดำเนินงานกองทุนโดยชุมชน และชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบในการบริหารจัดการกองทุนด้วยตนเอง

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน

ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	กิจกรรมการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษ
สถานที่ตั้งโครงการ	ต.บ้านซ่อง อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	- ผู้จัดทะเบียน ส.ย.จำนวน 28 คน - นอกทะเบียน ส.ย. จำนวน 42 คน
ผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 20 คน
ภาคีอื่นๆ สมทบ	1. อบต.บ้านซ่อง 41,604 บาท สนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	1. ข้อมูลครัวเรือนระดับตำบล 2. รู้จักวิธีการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือน 3. เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม 4. เกษตรกรลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผักสวนครัวต่างๆ
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	1. เกษตรกรมีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ในครัวเรือน 2. เกิดความประหยัด
ผลที่ยั่งยืน	1. ลดปัญหาหนี้สิน 2. ชุมชนพึ่งตนเอง

ผู้ประสานงาน

นายเดชา คชเลิศ
14 ม.6 ต.บ้านซ่อง
อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา
โทร. 086-140-9354

ตำบลทุ่งโพธิ์

อำเภอชาติ จังหวัดปราจีนบุรี

พื้นที่ 86,875 ไร่

- หมู่บ้าน 7 หมู่บ้าน
- ครัวเรือน 2,221 ครัวเรือน
- ประชากร 6,671 คน
- โรงเรียน 4 แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง
- วัด 4 วัด
- สถานีอนามัย 2 แห่ง

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลทุ่งโพธิ์ มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา บางส่วนเป็นพื้นที่ เป็นเนินลาดชัน ประมาณ 70% ส่วนที่เหลือเป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการทำนาและอยู่อาศัย มีแนวเขตติดต่ออุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ด้านทิศเหนือเป็นแนวยาวตลอด

ชาวตำบลทุ่งโพธิ์มีอาชีพดั้งเดิมคือ การเกษตรกว่าร้อยละ 60 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป จากนั้นจะเป็นอาชีพค้าขาย ต่อมาได้มีการส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในพื้นที่ตำบลหนองกิ้ง อำเภอกบินทร์บุรี ซึ่งอยู่ห่างจากตำบลทุ่งโพธิ์ 9 กิโลเมตรไปทางทิศใต้ ทำให้ประชากรส่วนใหญ่เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมมารับจ้างในโรงงาน

สภาพทั่วไปก่อนการจัดทำแผนชุมชน

เมื่อ 40 ปีที่ผ่านมาสภาพส่วนใหญ่ของตำบลทุ่งโพธิ์มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมเป็นจำนวนมาก ต่อมาเกษตรกรจากจังหวัดอื่นๆ เช่น นครราชสีมา ชลบุรี อำเภอกบินทร์บุรี ได้มาตั้งรกรากทำการถากถางป่าเพื่อทำที่ดินทำกิน เนื่องจากที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง ทำให้สภาพป่าหมดไปอย่างรวดเร็ว การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวติดต่อกันมายาวนาน เช่น การปลูกมันสำปะหลัง ทำให้สภาพดินเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ โครงสร้างดินเปลี่ยนไปเนื่องจากเกษตรกรใหม่ใช้สารเคมี สารกำจัดวัชพืช เมื่อทำการเกษตรแล้วต้นทุนการผลิตสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว สารกำจัดวัชพืชทำให้เกิดสารตกค้าง เมื่อฝนตกลงมาเกิดการชะล้างลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ อย่างต่อเนื่องเป็นเวลายาวนาน สัตว์น้ำตามธรรมชาติไม่เติบโต ไม่ขยายพันธุ์ และสูญหายไปจากแม่น้ำลำคลองในที่สุด ส่งผลทำให้ชุมชนขาดอาหาร เมื่อต้องการกินปลาจะต้องซื้ออย่างเดียว ชาวบ้านต้องจ่ายเงินซื้อของเพื่อการดำรงชีวิตมากขึ้น เนื่องจากสิ่งจำเป็นที่เคยหาได้จากแหล่งธรรมชาติหมดสิ้นไปแล้ว เกษตรกรมีการกู้เงินจากธนาคารมาลงทุนในการเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวนตลอดเวลา ทำให้หนี้สินของชุมชนเพิ่มขึ้นทุกปี หากปล่อยให้การดำเนินชีวิตประจำวันปล่อยแบบนี้ไปเรื่อยๆ โดยไม่มีการควบคุม คุณภาพชีวิตของชุมชนก็จะต่ำลงไปเรื่อยๆ สิ่งของที่เคยพึ่งพา เชื้ออาหารต่อกันเหมือนในอดีตมีน้อยลง พึ่งพาปัจจัยจากภายนอกมากเกินไปเกิดความจำเป็น ไม่มีการพึ่งพาตนเอง

กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

เกิดแกนนำซึ่งเป็นคณะทำงานอาสาที่มีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาย่างตรงประเด็น ภายใต้การนำของ นายอำนวย โพธิ์แก้ว ได้นำเสนอแนวทางการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างมีประสิทธิภาพและถาวร โดยการเตรียมพื้นที่เป้าหมาย ที่มีผู้นำชุมชนซึ่งมีความเข้าใจในเรื่องการจัดทำแผนชุมชนระดับหนึ่ง ตำบลทุ่งโพธิ์ หมู่ 5, 6, 7 ได้เตรียมทีมทำงานหรือวิทยากรกระบวนการ โดยเริ่มจาก 3 หมู่บ้าน มาสร้างความเข้าใจการจัดทำแผนชุมชน เกิดแนวร่วมในเบื้องต้น 36 คน

ข้อมูลสำคัญจากการทำแผนชุมชน

รายได้	70,631,840.00	บาท
หนี้สินรวม	51,659,612.00	บาท
รายจ่ายรวม	84,489,702.00	บาท

กลุ่มที่มีศักยภาพในการการพัฒนาและเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของชุมชน

1. กลุ่มผลิตข้าวสารเพื่อชุมชน
2. กลุ่มฟื้นฟูดินเพื่อการเกษตร/กลุ่มปุ๋ยหมัก/กลุ่มเกษตรอินทรีย์
3. กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง/กลุ่มส่งเสริมอาชีพ
5. กลุ่มแปรรูปอาหาร/แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
6. กลุ่มผลน้ำดื่มราคาถูกและน้ำดื่มให้นักเรียนดื่มฟรี
7. กลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. กลุ่มส่งเสริมอาชีพทำนา การเลี้ยงหมูหลุม

จากการเรียนรู้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และการเริ่มต้นของแกนนำเพียงกลุ่มเล็กๆ ทำให้แผนชุมชนตำบลทุ่งโพธิ์ สามารถขยายผลเพิ่มเติมพื้นที่ 7 หมู่บ้าน เกิดการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหา พื้นฟูสภาพเสื่อมโทรม ความตกต่ำของคุณภาพชีวิต มีกิจกรรมมากมาย คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของคนในตำบล ขยายผลสู่ตำบลใกล้เคียง คณะทำงานและวิทยากรกระบวนการเพิ่มมากขึ้น

ผู้ประสานงาน

นายไชยยศ โนจิตต์
32 หมู่ 7 ต.ทุ่งโพธิ์
อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี
โทร. 087-1425324

ตำบลทัพหลวง

อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ข้อมูลพื้นฐานของตำบลทัพหลวง

ตำบลทัพหลวงแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 หมู่บ้าน เป็นตำบลที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ตำบลหนึ่งของอำเภอบ้านไร่ มีพื้นที่ประมาณ 86.305 ตารางกิโลเมตร หรือ 138,088 ไร่ อยู่ห่างจากจังหวัดอุทัยธานีประมาณ 72 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอบ้านไร่ประมาณ 5 กิโลเมตร มีพื้นที่ติดกับตำบลต่างๆ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลห้วยแห้ง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดกับตำบลวังคัน อำเภอด่านช้าง จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันออก	ติดกับตำบลหูช้าง และตำบลหนองจอก อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันตก	ติดกับตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และตำบลห้วยขมิ้นอำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรทั้งสิ้น 7,928 คน เป็นชาย 4,004 คน และเป็นหญิง 3,924 คน จำนวนครัวเรือน 2,308 ครัวเรือน ความหนาแน่นเฉลี่ย 57.4 คน / ตารางกิโลเมตร

ประวัติความเป็นมาของตำบลทัพหลวง

จากการจัดเวทีศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน ทำให้ทราบว่าชาวตำบลทัพหลวง อพยพมาจากประเทศลาว เมื่อสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งไทยได้กวาดต้อนเอาประชาชนลาวมาเป็นเชลย จากนั้นพอมีสึกกับพม่า ไทยได้ยกกองทัพมาตีพม่าฝั่งตะวันตก จึงได้เกณฑ์เอาชาวลาวที่กวาดต้อนมานั้นไปเป็นทหารและลูกหาบในการทำสงคราม โดยมีชื่อหมู่บ้านที่มาจากการศึกครั้งนั้นหลายหมู่บ้าน เช่น ทัพละคร ทัพผึ้ง ทัพคล้าย และทัพหลวง เป็นต้น ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เกิดหลังจากที่กองทัพไทยได้ยกทัพกลับเมืองหลวง จึงให้ชาวลาวที่เกณฑ์มาตั้งหมู่บ้านและอยู่เป็นกองสอดแนม ส่งข่าวให้เมืองหลวง จนกลายมาเป็นหมู่บ้านในปัจจุบัน รวมเวลากว่า 250 ปี

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน

1. เงินพดด้วง, เงินฮ้าง (ของลาว) ยังเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน
2. ร่องรอยของการตั้งค่ายทหาร ที่ชาวบ้านขุดพบดาบและของ้าว ที่เป็นอาวุธในสมัยนั้น
3. ภาษาถิ่นที่ใช้อยู่ ซึ่งเป็นภาษาลาวเวียง ซึ่งเป็นภาษาพูดที่ใช้กันอยู่ในประเทศลาว
4. ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมบางอย่าง เช่น การแต่งกาย การทอผ้า ฯลฯ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลทัพหลวงที่สำคัญ เช่น การทอผ้าลายขิดโบราณ
สมุนไพรรักษาโรคการตัดเย็บเสื้อผ้า การจักสาน การทำปุ๋ยไว้ใช้เอง การแกะสลัก
ผลไม้ ฯลฯ

ขั้นตอนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนตำบลทัพหลวง

1. อบรบทำความเข้าใจขั้นตอนการจัดทำแผนชุมชนในระดับภาค
2. ประชุมทำความเข้าใจและวางแผนการดำเนินงาน สร้างทีมงาน
3. กระตุ้นความคิดในเวทีต่างๆ ของตำบล เช่น ประชุมสัจจะกำนันผู้ใหญ่บ้าน
และประชุมของหมู่บ้าน
4. จัดเวทีศึกษาประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
5. สัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ ปัญหาของชุมชน รายได้
รายจ่าย หนี้สิน ความต้องการ เป็นต้น
6. วิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดหาจุดด้วย จุดเด่นในข้อมูลเพื่อประเมิน
สถานการณ์
7. ยกร่างแผนเพื่อแก้ปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นความสามารถในชุมชนและ
ต้นทุนทางสังคม
8. ประชาภิวิจารณ์แผน ให้สมาชิกในชุมชนเพื่อพิจารณาความถูกต้องความ
เจตนาและดูความเหมาะสมในการทำแผนสู่การปฏิบัติ
9. ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ
10. ทบทวนปรับปรุงแผนที่ดำเนินการแล้ว
11. ประเมินความสำเร็จ

กิจกรรมและความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนชุมชน เพื่อเสริมความเข้มแข็งของคนตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

1. ด้านอาชีพ

- ทำปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภาพ เพื่อใช้ในการเกษตรของตำบลทัพหลวง
- ส่งเสริมกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภค
- ปรับปรุงแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2. ด้านสวัสดิการชุมชน

- ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ
- ส่งเสริมอาชีพผู้ด้อยโอกาส
- ส่งเสริมอาชีพผู้พิการ
- ส่งเสริมอาชีพเยาวชน

3. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

- ปลูกจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร
- ปลูกป่าเสริม
- ทำแนวกันไฟและดับไฟป่า
- ฟื้นฟูอาชีพหลังน้ำท่วม

ผู้รับผิดชอบกิจกรรม

1. ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 15 หมู่บ้านของตำบลทัพหลวง
2. ทีมงาน 5 เลือ
3. คณะทำงานประชาคมหมู่บ้าน 15 หมู่บ้าน

ผู้ประสานงาน

นายทะเบียน ป้อมคำ
99 หมู่ 10 ต.ทัพหลวง
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
โทร. 056-546-130
นายประยูร วงศ์ปัญญา
168 หมู่ 10 ต.ทัพหลวง
อ.บ้านไร่ จ.อุทัยธานี
โทร. 086-212-0243

กรณีศึกษากระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง

ภาคใต้

ตำบลแหลม

อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำขวัญประจำตำบลแหลม

แหลมเมืองคนดี	ข้าวมีมากมาย
หลากหลายพืชผัก	อนุรักษ์อ่างน้ำ
คนงามน้ำใจ	ทุ่งทับในงามตา
ปลาร้าบ้านตาเทียน	เยี่ยมเยือนคลองราชดำริ

ข้อมูลพื้นฐาน

ที่ตั้งตำบลแหลม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอหัวไทร อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอหัวไทร ประมาณ 15 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดนครศรีธรรมราช ประมาณ 70 กิโลเมตร ตำบลแหลม มีพื้นที่ทั้งหมด 33,935 ไร่ หรือประมาณ 53 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะของพื้นที่ของตำบลแหลม เป็นพื้นที่ราบลุ่ม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. พื้นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบล อยู่ทางตอนกลางของตำบลไปถึงทางตะวันออกของตำบล เป็นพื้นที่ดินเหนียวและเหมาะแก่การทำนาปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ และมีคลองขนาดใหญ่ตัดผ่านทางทิศเหนือของตำบล คือ คลองพระราชดำริ ประกอบด้วยพื้นที่ของ 7 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1,2,3,4,5,6, และหมู่ที่ 9 มีพื้นที่ไม้ที่ขึ้นได้ดี คือ ตาลโตนด แคน ไม้ จามจุรีและกระท่อม ราษฎรส่วนใหญ่ใช้ไม้เหล่านี้นในการสร้างบ้านเรือนและของใช้ต่างๆ

2. พื้นที่ป่าพรุ เป็นพื้นที่ทางทิศตะวันตกของตำบล ประกอบด้วย หมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 7,8 และ 10 สภาพพื้นดินจะเป็นดินเปรี้ยว ไม่เหมาะแก่การทำนา แต่เหมาะแก่การเลี้ยงปลาน้ำจืด เช่น ปลาดุก ปลาหมอ ปลาช่อน ฯลฯ พื้นที่ประกอบไปด้วยป่าเสม็ดและทุ่งหญ้าทำให้เหมาะแก่การเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงโค กระบือ เป็นต้น

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลแหลม

ตำบลแหลมได้ผ่านกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนภายใต้โครงการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนแม่บทชุมชน สนับสนุนงบประมาณโดยกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF.) ช่วงปี 2543 โดยมีอาจารย์จันทงค์ พูลนวล เครือข่ายภูมิปัญญาไทเป็นวิทยากรให้ความรู้ ต่อมาช่วงปี 2547 เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคใต้ได้สนับสนุนให้มีการปรับปรุงและพัฒนาแผนแม่บทชุมชนพร้อมทั้งยกระดับเป็นตำบลนำร่องเรื่องกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยมี นายชม หนูพันธ์ กำนันตำบลแหลมเป็นแกนหลักคนสำคัญ ช่วงปี 2548-2550 ตำบลแหลมได้นำแผนแม่บทชุมชนสู่การปฏิบัติในระดับพึ่งตนเองและพึ่งพาหน่วยงานภายนอกหลายโครงการเช่น โรงสีข้าวชุมชน โรงผสมอาหารสัตว์ กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มเลี้ยงโค กลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ กลุ่มเลี้ยงปลา โครงการผลิตหญ้าแห้งสำหรับปศุสัตว์ โครงการฟื้นฟูนาร้างในพื้นที่ดินเปรี้ยว โดยเฉพาะปี 2550 นี้ ตำบลแหลมได้รับงบประมาณจากโครงการอยู่ดี มีสุข ภายใต้กระบวนการแผนชุมชน วงเงินจำนวน 700,000 กว่าบาท ถือได้ว่าเป็นตำบลที่นำแผนแม่บทชุมชนสู่การปฏิบัติและมีการบูรณาการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี หน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมภายใต้กระบวนการแผนแม่บทชุมชนตำบลแหลม ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลแหลม เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองภาคใต้ สำนักงานพัฒนาที่ดินนครศรีธรรมราช สำนักงานเกษตรอำเภอหัวไทร โครงการอยู่ดี มีสุข จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

แผนชุมชนพัฒนาทั้ง 6 ด้านได้กำหนดรายละเอียด ดังนี้

แผนที่ 1 และแผนที่ 2 แผนพัฒนาอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง ให้ชุมชนตำบลแหลมสามารถพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพาจากภายนอก โดยการพัฒนาอาชีพของประชากรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่โดยแบ่งโซนออกเป็น 2 โซน คือ

1.1 โซนพื้นที่ที่เป็นนาพรุ ประกอบด้วยหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 7 หมู่ที่ 8 และหมู่ที่ 10 ดำเนินการพัฒนาใน 5 ประการ คือ

- การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ให้เกิดการปรับแนวคิด มีคุณธรรม มีปัญญา เพื่อส่งเสริมการพัฒนาในทุกๆ ด้านตามแผนงานและโครงการ
- พัฒนาการผลิตในชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาภายนอกและพัฒนาการจัดการผลผลิตของชุมชนให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์เป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในและนอกพื้นที่

- การพัฒนาระบบทุนของชุมชน ให้มีการจัดตั้งกลุ่มและพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์เพื่อระดมทุนที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาอาชีพและการแก้ไขปัญหาหนี้สินต่อไปของชุมชน
- พัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับพื้นที่เช่น การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูป เน้นระบบการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนางานอาชีพ ชุมชนระดับอำเภอและระดับจังหวัดต่อไป
- ส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความ สมดุล และยั่งยืน

1.2 โซนพื้นที่นา ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบล ประกอบด้วย พื้นที่ 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 และหมู่ที่ 9 เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การทำนา ทำสวน ปลูกผัก และเลี้ยงสัตว์ ได้กำหนดการพัฒนาไว้ ดังนี้

- การพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีศักยภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม มีปัญญาเพื่อเสริมการพัฒนาในด้านทุกด้าน
- การพัฒนาระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากรและผลผลิต ในชุมชน การเพิ่มมูลค่า การลดต้นทุนการผลิตและการพัฒนาการผลิตใหม่ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชากร
- ส่งเสริมการสร้างอาชีพเสริมในชุมชน เพื่อให้ประชากรมีงานทำ และมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น

แผนที่ 3 การพัฒนาระบบทุนและสวัสดิการชุมชน เพื่อให้มีการพึ่ง ตนเองได้ในเรื่องทุนและชุมชนมีระบบสวัสดิการ ได้กำหนดไว้ดังนี้

- ให้มีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อระดมทุนและสมาชิกที่จะเป็น เครื่องมือในการพัฒนาอาชีพต่อไปของชุมชน
- ให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ เช่น กองทุนสุขภาพ กองทุนการศึกษา กองทุนอุดหนุนการผลิต กองทุนฌาปนกิจ

แผนที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรและผลผลิต นอกจากทรัพยากรที่มีอยู่ ตามฐานอาชีพเดิมมีการพัฒนาการผลิตใหม่ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ภายใต้ ศักยภาพและภูมิปัญญาของชุมชนได้กำหนดไว้ดังนี้

- การพัฒนาการผลิตการทำนาข้าวอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การพัฒนาพันธุ์กรรมพืชและขยายพันธุ์ การผลิตที่เน้นตลาดและผู้บริโภคภายใน ชุมชน หากเหลือจะพัฒนาระบบการตลาดนอกชุมชน
- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน สร้าง จิตสำนึกปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและลดการใช้สารเคมีทุกขั้นตอนในการผลิต

แผนที่ 5 การจัดการทรัพยากรและผลผลิต ทรัพยากรและผลผลิตที่มี ในชุมชนต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงต่อการขาดทุน เน้นการแปรรูปและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ได้กำหนดแนวไว้ ดังนี้

1. การสร้างร้านค้าของชุมชนและร้านค้าของสมาชิก
2. พัฒนาระบบตลาดกลางเพื่อรวมผลผลิตในตำบล
3. การแปรรูปผลผลิตของชุมชนและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ

แผนที่ 6 การบริหารจัดการการเรียนรู้และการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนทุกด้าน จำเป็นต้องมีระบบการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพในการสร้างคนและกลุ่มองค์กรให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ ได้มีการกำหนดแนวทางไว้ ดังนี้

1. ให้มีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับฐานอาชีพของชุมชนและมีศูนย์ข้อมูล
2. ให้มีการฝึกอบรม/ศึกษาดูงานทุกกิจกรรมตามแผนงาน
3. ให้มีการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และส่งเสริมการทำความดี
4. สร้างกลุ่มองค์กรชุมชนระดับตำบล เพื่อประสานแผนงานไปสู่การปฏิบัติ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	จัดซื้อข้าวเปลือก
สถานที่ตั้งโครงการ	บ้านแหลมตก 38/1 หมู่ที่ 4 ตำบลแหลม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
ผู้ประสานงาน	นายชม หนูพันธ์ 23 หมู่ที่ 3 ตำบลแหลม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดนครศรีธรรมราช
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 99,450 บาท
ผู้รับประโยชน์ทางตรง	ผู้จัดทะเบียน สย. จำนวน 20 คน นอกทะเบียน สย. 129 คน
ผู้รับประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 165 คน
ภาคีอื่นๆ (สบทบ)	องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 50,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	จัดซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิก ทำให้ไม่ถูกกดราคาจากบุคคลภายนอก
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ชุมชนได้บริโภคข้าวสารในราคาถูกกว่าท้องตลาด เดือนละประมาณ 600 บาท/ครัวเรือน ส่วนรำข้าว ปลายข้าว สมาชิกจัดส่งขายให้กับโรงผสมอาหารสัตว์ เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกอีกทางหนึ่ง
ผลที่เกิดขึ้นระยะยั่งยืน	ชุมชนได้บริโภคข้าวสารราคาถูก ปลอดภัยและผลกำไรที่ได้จะมีการปันผล และช่วยเหลือผู้ยากจนในรูปของสวัสดิการ

ผู้ประสานงาน

นายชม หนูพันธ์
ที่ทำการกำนันตำบลแหลม
อำเภอดำเนินสะดวก
จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายไชดำ บุญช่วย
ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4
ตำบลแหลม อำเภอดำเนินสะดวก
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ตำบลนาเค็ง

อำเภอเบะออต จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

พื้นที่ของตำบลนาเค็งส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าพรุ มีพื้นที่ราบลุ่มทำมาหากินค่อนข้างจำกัด และบางปีในพื้นที่ราบยังมีน้ำท่วมขังทำให้มีปัญหาด้านอาชีพการทำนาและปลูกผัก ประชากรส่วนใหญ่จะมีวิถีชีวิตการทำมาหากินที่เกี่ยวข้องกับป่าพรุ และการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำ ประชากรโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือ การทำนา ทำสวน ทำไร่ จักสาน (ทอเสื่อกระจูด) และการจับสัตว์น้ำ และมีบางส่วนที่มีอาชีพรับจ้างและมีอาชีพค้าขาย ส่วนด้านวิถีชีวิตคนในตำบลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีระบบความเป็นอยู่ผูกพันกันแบบระบบเครือญาติ

ข้อมูลพื้นฐาน

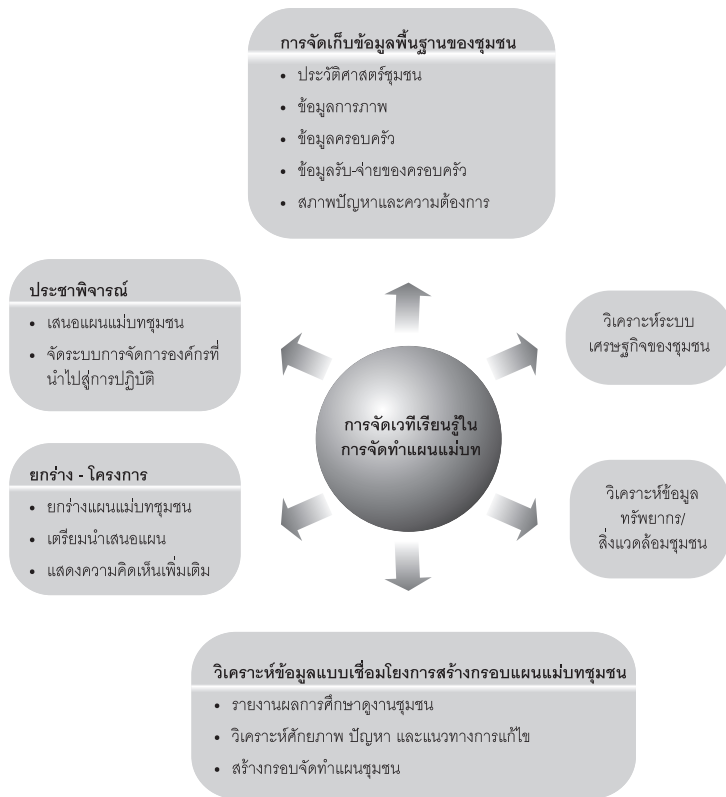
พื้นที่	16,118 ไร่
หมู่บ้าน	11 หมู่บ้าน
ประชากร	8,596 ราย
- เพศหญิง	4,150 คน
- เพศชาย	4,446 คน

ขั้นตอน/กระบวนการแผนแม่บทชุมชน

การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลนาเค็ง ได้มีการเรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบการทำแผนแม่บทชุมชนหลายแห่ง และได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิหมู่บ้าน สำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม ที่ได้สนับสนุนให้เกิดการจัดกระบวนการเรียนรู้เกิดเป็นจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลนาเค็ง ซึ่งมีขั้นตอนจัดทำแผนดังนี้

ข้อมูลรายได้ รายจ่ายและหนี้สินของชุมชน

- รายได้โดยเฉลี่ยปีละ 28,041,398 บาท/ปี
(รายได้ส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างและทำนา ทำสวน)
- รายจ่ายที่เป็นค่าอาหาร ประมาณ 18,500,000 บาท
- รายจ่ายที่เป็นค่าอาหารสำเร็จรูป และเครื่องปรุง 3,765,000 บาท
- เครื่องดื่ม/ขนม 15,660,000 บาท
- ยารักษาโรค 1,230,000 บาท
- ของใช้ต่างๆ 12,285,000 บาท
- (หนี้สิน (ธกส./สหกรณ์/กลุ่ม/นายทุน) 40,794,150 บาท

แผนแม่บทชุมชนตำบลเคิ่ง

1. **แผนพึ่งตนเอง** ประกอบด้วยโคราซ เลี้ยงหมู โรงสีข้าว เลี้ยงปลาน้ำจืด เลี้ยงเป็ด ปลูกผักปลอดสารพิษ เลี้ยงวัว โรงน้ำปลา ผลิตภัณฑ์ปรงรสกะปิ โรงงานทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ ผลิตภัณฑ์ไข่ครัวเรือน ตัดเย็บเสื้อผ้า จักสาน โรงงานผลิตเครื่องมือทางการเกษตร (ผลิตภัณฑ์จากเหล็ก)

2. **แผนงานการจัดการทุน/หนี้สินระบบสวัสดิการ** ประกอบด้วยโครงการที่สำคัญได้แก่ พัฒนากลุ่มออมทรัพย์ระดับหมู่บ้าน จัดตั้งธนาคารตำบล การจัดการระบบวิสาหกิจชุมชนและกองทุนอื่นๆ เพื่อเป็นสวัสดิการ จัดตั้งกองทุนเพื่อสุขภาพ กองทุนฌาปนกิจ กองทุนการศึกษา กองทุนอุดหนุนการผลิตแพทย์แผนไทย

3. แผนงานการพัฒนาทรัพยากรและการจัดการผลผลิต ประกอบด้วย โครงการที่สำคัญได้แก่ โครงการฟื้นฟูและพัฒนาระบบการทำนา ทำนา กระจูด ปลุกพืชไร่ ปลุกพืชสมุนไพร ปลุกพืชแซมในสวน เลี้ยงผึ้ง เพาะเห็ด เพาะซากลำไย ขยายพันธุ์สัตว์ ปลุกหวาย ปลุกหญ้าเลี้ยงสัตว์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป่าชุมชน การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การแปรรูปปลา แปรรูปหมู แปรรูปผลไม้ แปรรูปสมุนไพร แปรรูปกระจูด ร้านค้าชุมชน แปรรูปไม้ยางพารา จัดตั้งกลุ่มแชร์แรงงาน

4. แผนงานด้านการบริการจัดการและการเรียนรู้ ประกอบด้วย โครงการที่สำคัญ ได้แก่ จัดตั้งสร้างผู้นำ โรงเรียนผู้นำเกษตร กลุ่มเยาวชนรักถิ่น ฝึกอบรม/ศึกษาดูงาน ศูนย์ข้อมูลตำบล การจัดทำสารานุกรมพันธุ์กรรมพืช การอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาคุณธรรม

โครงการ/กิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน ได้แก่

- องค์การบริหารส่วนตำบลเคิ่ง: ใช้แผนชุมชนเป็นแผนการพัฒนาของ อบต.
- กรมทรัพยากรน้ำ : สนับสนุนการก่อสร้างฝายกันน้ำ
- UNDP : สนับสนุนการถอดชุดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการน้ำ
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น : สนับสนุนโครงการเศรษฐกิจชุมชนนำร่อง
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย : สนับสนุนโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน : สนับสนุนศูนย์เรียนรู้/กระบวนการจัดทำแผน/กองทุนข้าวสาร
- โครงการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา : โครงการทดลองปลูกปาล์มน้ำมัน
- กรมทางหลวงชนบท : โครงการคันกันน้ำ
- กรมชลประทาน : โครงการคันกันน้ำ

รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

1. ศูนย์ผลิตภัณฑ์กระจูดชุมชนตำบลเคิ่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลเคิ่ง อำเภอยะเอยด จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากชาวบ้านในตำบลเคิ่งส่วนหนึ่งประกอบอาชีพการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากต้นกระจูด แต่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างขาย หลังจากที่มีเวทีการพูดคุยกันจึงได้มีการรวมกันเป็นเครือข่ายและจัดทำศูนย์ผลิตภัณฑ์กระจูดชุมชนตำบลเคิ่ง เมื่อปี 2546 มีจำนวนสมาชิกจัดตั้ง 30 คน มีเงินทุนเริ่มต้น 3,000 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 130 คน มีทุนของกลุ่ม 130,000 บาท กิจกรรมสำคัญที่ทำร่วมกัน คือ การรวบรวมผลิตภัณฑ์จากกระจูดและพัฒนาปลูกต้นกระจูด จำนวน 1,700 ไร่ จากการดำเนินกิจกรรมร่วมกันในปี 2546-2547 สามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกคิดเป็นมูลค่ารวมเป็นเงิน 670,000 บาท

2. กิจกรรมอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง สถานที่ตั้งประสานงาน หมู่ที่ 3 ตำบลเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวบ้านในตำบลเคร็งมีความผูกพันกับป่าพรุ และป่าพรุเป็นฐานชีวิตและทำมาหากินของชาวบ้าน แต่สภาพป่าพรุในปัจจุบันมีความเสื่อมโทรม ชาวบ้านจึงรวมตัวกันเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ป่าพรุควนเคร็ง เมื่อปี 2546 ในช่วงแรกมีหมู่บ้านที่เข้าร่วมประมาณ 5 หมู่บ้าน ในปัจจุบันมีหมู่บ้านเข้าร่วม 7 หมู่บ้าน กิจกรรมที่เครือข่ายทำร่วมกัน คือ การศึกษา ข้อมูลจากแผนชุมชน และการจัดทำโครงการสร้างฝายชุมชน 9 แห่ง ปลูกต้นกระลูกจำนวน 1,700 ไร่ ปลูกไม้ในป่าพรุ จำนวน 200,000 ต้น มีการปักเขตอนุรักษ์ป่าพรุครอบคลุม 11 หมู่บ้าน

ผลที่เกิดขึ้นชาวบ้านสามารถร่วมกันฟื้นฟูป่าพรุ ซึ่งมีเนื้อที่ทั้งหมด 18,700 ไร่ ให้คืนความอุดมสมบูรณ์กลับมาอีกครั้ง ไม่เกิดปัญหาไฟไหม้ป่า และสามารถเพิ่มปริมาณของต้นกระลูกเพื่อนำมาแปรรูปได้ สัตว์น้ำในพื้นที่ป่าพรุควนเคร็งมีเพิ่มขึ้น เป็นการอนุรักษ์สัตว์น้ำ ปัญหาที่เกิดขึ้นหน่วยงานท้องถิ่นต้องหนุนเสริมและพัฒนาให้กลุ่ม/องค์กรเกิดความเข้มแข็ง

“วันนี้ไม่มีควันไฟ ในป่าพรุควนเคร็ง..แล้วพรุ่งนี้ปลาตุ๊กลาพันจะกลับมา”

3. กลุ่มออมทรัพย์ ได้จัดสวัสดิการให้แก่ชุมชน เช่น มอบทุนการศึกษาให้นักเรียน ช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ ทรัพยากร พืชสมบูรณ์มากขึ้น การเกิดไฟไหม้น้อยลง เกิดความร่วมมือ/เข้าใจระหว่างชุมชนกับหน่วยงานมากขึ้น เช่น จากกรณีประชาชนไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือมีเอกสารสิทธิ์แต่ไม่สามารถแปลงเป็นทุนได้ มีความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่เขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ฝ่ายปกครองสำนักงานที่ดิน แต่เมื่อได้จัดให้มีเวทีพูดคุยระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ จึงทำให้เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น

ตำบลนาหมอบุญ

อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

“...การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลนาหมอบุญ องค์การบริหารส่วนตำบลนาหมอบุญและหน่วยงานต่างๆ ให้การยอมรับในการจัดทำแผน แม้จะไม่มียงบประมาณสนับสนุนในการทำแผนชุมชนจากหน่วยงานต่างๆ แต่การจัดทำแผนชุมชนก็ดำเนินการไปได้ เพราะตำบลนาหมอบุญ สามารถพึ่งตนเองได้ในวันนี้ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการทำแผนชีวิตชุมชนของตำบลนาหมอบุญ เป็นการทำให้ต้องการให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในวันนี้ถือว่าตำบลนาหมอบุญสามารถทำได้แล้ว..”

ที่มาของนาหมอบุญ

อาจารย์ ไสว วังปรีชา เล่าว่า นาหมอบุญนั้นได้แยกมาจากบ้านวังฆ้อง โดยหม่อมอุบลได้มาสำรวจพื้นที่ทำมาหากิน พอสำรวจเสร็จจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัย และได้ใช้พื้นที่บริเวณนี้ประกอบอาชีพทำนาบริเวณแดนนี้ชาวบ้านจริงเรียกว่า “บ้านหม่อมอุบล” ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นนาหม่อมบุญ ปัจจุบันนี้เรียกว่า “บ้านนาหมอบุญ”

อาจารย์ ชื่น วิมลย์กาญจน์ เล่าว่า เดิมเป็นที่นาของหม่อมอุบล หรือหม่อมบุญ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา หม่อมทั้งสองได้อพยพหนีพม่าลงมาแรกเริ่มตั้งบ้านวังฆ้อง (หม่อมแควน้อยกับหม่อมแควใหญ่) ต่อมาหม่อมทั้งสองได้ให้ลูกๆ ออกทำมาหากิน หม่อมบุญมาได้ทางแควน้ำบุญ และตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นั่น คือ “บ้านนาหมอบุญ”

นายแคล้ว มีชนะ เล่าว่า ที่เรียกคือนาหมอบุญแต่คนแควนี้เรียก “น้ำบุญ” มีเรื่องทางประวัติศาสตร์สงครามพม่า หม่อมอุบลมาหาที่ทำมาหากินตั้งบ้านเรือนที่นาหมอบุญ จึงเรียกว่า “นาหมอบุญ” ตามคนเก่าแก่

จุดประกายการทำแผนชุมชน

ในปี 2544 คนในตำบลได้เริ่มมีการพูดคุยถึงเรื่อง การจัดทำแผนชุมชน และได้ประสานให้เกิดการทำแผนชุมชน ร่วมกับหน่วยงานภาคี ได้แก่ SIF. และสภาพัฒน์ฯ ซึ่งปัญหาในตอนแรกของการจัดทำแผนชุมชน คือ ผู้นำไม่สนใจที่จะเข้าร่วม ไม่ได้ให้ความร่วมมือและไม่ยอมรับ แกนนนำจึงต้องประสานทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ จนได้เกิดคณะทำงานมา 1 ชุด เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ข้อมูล 1 ชุด มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามกระบวนการ ความต้องการของตำบล (พื้นฐานของคนในตำบลเป็นพื้นที่สีแดง, คอมมิวนิสต์ จึงเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานจริงกับชาวบ้าน)

ในปี 2547 ตำบลนาหมอบุญ ถูกคัดเลือกเป็นตำบลต้นแบบของเครือข่ายแผนชุมชน จากการจัดทำแผนชุมชนในปี 2547 ได้มีการจัดเก็บข้อมูลแผนชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน/กระบวนการและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตำบล และมีการถอดชุดองค์ความรู้เรื่องของการบริหารจัดการทำแผนชีวิตชุมชน ตำบลนาหมอบุญและกิจกรรมภายใต้แผนนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมและลดปัญหาความยากจน

ในปี 2548 มีการพัฒนาคุณภาพการจัดเก็บข้อมูลแผนชุมชน โดยนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์เป็นฐานข้อมูลของตำบล วัตถุประสงค์เพื่อต้องการอำนวยความสะดวกในเรื่องการให้ข้อมูลชุมชน กับคนในชุมชน รวมทั้งผู้มาศึกษาดูงาน และหน่วยงานต่างๆ การจัดทำข้อมูลของชุมชนจะใช้คนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ อบต. นาหมอบุญ การจัดพิมพ์ข้อมูล นอกจากนี้ตำบลนาหมอบุญได้มีการปรับข้อมูลของกลุ่มกิจกรรมทุกกลุ่ม ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นเรื่องการจัดการเอกสาร เพื่อความสะดวกในการนำเอาข้อมูลไปใช้ในแต่ละส่วนแต่ละหน่วยงาน และเพื่อเป็นข้อมูลส่งออกสู่หน่วยงานต่างๆ

ตำบลนาหมอบุญได้ใช้สหกรณ์การหมักบ้านอำเภอจุฬารักษ์ เป็นตัวเชื่อมโยงองค์กรเชื่อมองค์กร แก่นนำเชื่อมแกนนำ ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวได้มีการถือหุ้น ลงทุนร่วมกัน เป็นระบบถือหุ้นไขว้ ผลที่ได้จากการเชื่อมโยง ทำให้มีเวทีการประชุมทุกวัน 30 ของเดือน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนในทุกๆ เรื่อง ซึ่งเรื่องที่เน้นมากที่สุดในการประชุม คือ ปัญหา/อุปสรรค ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งแนวทางการแก้ไขจากที่ประชุม

การเชื่อมโยงกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นได้มีการเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยทักษิณ เรื่องเทคนิคกระบวนการจัดการชุมชน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช (เกษตรไสใหญ่) เรื่อง การเลี้ยงสัตว์ครบวงจร และสูตรอาหารสัตว์

แผนชุมชนกับการแก้ไขปัญหาความยากจน

ได้รับงบจากเครือข่ายแผนฯ จำนวน 93,500 บาท เพื่อสนับสนุนกิจกรรมแก๊จน จัดสร้างโรงเรือนผสมอาหารสัตว์ จากนั้นจึงขยายสู่กองทุนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 16 กลุ่ม มีระบบไว้วางใจกัน เชื้อมัน และมีการถกเถียงเพื่อให้ได้แนวทางในการทำงาน การประชุมของคนตำบลจะเริ่มประมาณบ่ายโมง (เสร็จจากกรีดยางและเก็บน้ำยาง) การขยายกิจกรรมเริ่มจากปัญหาการเลี้ยงหมูที่ขายเป็นตัวไม่ได้ จึงแตกมาเป็นเลี้ยงหมู เนื้อหมูที่เหลือมาทำเป็นแหนมหมู มีทุนหมุนเวียน 1-2 ล้านบาท มีการส่งลูกหมูจากราชบุรีมาก 161 ตัว แต่ไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร

โครงการ/กิจกรรมตามแผนชุมชนที่ได้นำไปสู่การปฏิบัติในปีนี้ ประกอบด้วย

ลำดับที่	โครงการ/ กิจกรรม	แหล่งงบประมาณ	งบประมาณ (บาท)	ที่ตั้งโครงการ
1	ปุ๋ยชีวภาพ	ชุมชนสมทบ	15,000	ม. 6
2	สุราพื้นบ้าน	ชุมชนสมทบ	20,000	ม. 6
3	โรงอาหารสัตว์	งบกระตุ้นเศรษฐกิจ	1,000,000	ม. 3
4	อาหารสัตว์	ชุมชนสมทบ	111,000	ม.3
5	คอกหมู	ชุมชนสมทบ	400,000	ม. 6
6	หมูขุน	ชุมชนสมทบ	320,000	ม. 6
7	รถยนต์ชุมชน	ชุมชนสมทบ	444,000	ม. 5
8	น้ำมันตามสั่ง	ชุมชนสมทบ	-	ม. 5
9	สินค้าตามสั่ง	ชุมชนสมทบ	-	ม. 5
10	โรงตีเหล็ก	ชุมชนสมทบ	-	ม. 5
11	ศูนย์เรียนรู้	เครือข่ายแผนฯ ภาคใต้	70,700	ม.3
12	จัดซื้อแม่พันธุ์สุกร	เครือข่ายแผนฯ ภาคใต้	93,500	ม. 3

กิจกรรม ที่เกิดขึ้นภายใต้แผนแม่บทชุมชนตำบลนาหมอบุญ มีผู้ได้รับผลประโยชน์แต่ละกิจกรรมมากกว่า 50% ของจำนวนครัวเรือน โครงการ/กิจกรรม ที่เห็นผลชัดเจน ได้แก่ กลุ่มปุ๋ยชีวภาพ และอาหารสัตว์ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็น กิจกรรมผลิตทดแทน โดยเฉพาะปุ๋ยชีวภาพ สามารถลดต้นทุนการผลิตได้ถึง 1.12 ล้านบาทต่อปี ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องของ “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส” ให้กับชุมชน นอกจากนี้ทำให้ชุมชนมีการจัดการในเรื่องของระบบนิเวศ สุขภาวะของคนในชุมชน การจัดการทุนในชุมชน และที่สำคัญที่สุด คือ การปันผลกำไรคืนชุมชน

จากการมาศึกษาดูงานและเรียนรู้ร่วมกันของแต่ละตำบลและหน่วยงาน ต่างๆ ได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ แต่ไม่ได้ติดตามประเมินผลว่ามีการทำอย่างต่อเนื่องหรือไม่ ซึ่งจากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ทำให้ตำบลนาหมอบุญมีแนวคิด ในการที่จะติดตามประเมินผลกลุ่มเป้าหมายที่จะมาศึกษาดูงานในครั้งต่อไป

ตัวอย่างพื้นที่ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ภายใต้การจัดทำแผนชุมชนประกอบด้วย

1. คนในพื้นที่เอง เรื่อง การใช้ปุ๋ย/ผลิตภัณฑ์ทดแทนเรื่องการทำเหล้า
2. ตำบลบริเวณใกล้เคียง เรียนรู้ เรื่องปุ๋ยชีวภาพ และเรื่องการทำสุราพื้นบ้าน ได้แก่ ตำบลสามตำบล (ปุ๋ยชีวภาพ) ตำบลควนมุด (ปุ๋ยชีวภาพ/สุราพื้นบ้าน) และตำบลบ้านชะวอด (สุราพื้นบ้าน)
3. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้แก่
 - ตำบลทุ่งโพธิ์
 - ตำบลบ้านชะวอด
 - ตำบลสามตำบล

การที่ตำบลนาหมอบุญ เป็นศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องของแผนชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความร่วมมือของคนในชุมชน เมื่อ 3 ปี ที่ผ่านมาคนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือร่วมทั้งมีการต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับกระบวนการจัดทำแผนชุมชน แต่ที่มงานไม่ได้ย่อท้อโดยรวมกลุ่มคนในชุมชนที่มีความเห็นเหมือนกันดำเนินการต่อ เมื่อปี 2546 กิจกรรมเริ่มเกิดขึ้นในตำบลนาหมอบุญในเรื่องของปุ๋ยชีวภาพ สุราพื้นบ้าน และโรงผสมอาหารสัตว์ ทำให้คนในชุมชนเริ่มสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม ปัจจุบันทำให้คนในพื้นที่ที่มีการตื่นตัวสนใจ สงสัยในสิ่งที่ทำมากขึ้นและได้รับความร่วมมือจากแกนนำทุกภาคส่วนในตำบล

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงสุกรครบวงจร (จัดซื้อแม่พันธุ์)
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 3 ตำบลนาหมอบุญ อำเภอจุฬาภรณ์
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 70 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 40 คน
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 93,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 270 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	กองทุนวิสาหกิจ จำนวน 317,500 บาท
สมาชิกกลุ่ม	จำนวน 27,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายในการจัดซื้อลูกสุกรของกลุ่ม และ เพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกหลังแม่พันธุ์คลอด ประมาณ 50,000 บาท/ครั้ง
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงแม่พันธุ์เองในชุมชน เนื่องการแม่พันธุ์พื้นเมืองเป็นแม่พันธุ์ที่มี ภูมิต้านทานสูง ลดรายจ่ายในการจัดซื้อลูก สุกรของกลุ่มได้ปีละประมาณ 100,000 บาท ลดต้นทุนในการดูแลรักษาโรคของลูกสุกร ส่วนนี้หมูสามารถนำไปผลิตเป็นหมูหมัก ชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตรได้อีกทางหนึ่ง สามารถลดรายจ่ายในการซื้อปุ๋ย
ผลที่เกิดขึ้นยืน	สามารถลดรายจ่ายของกลุ่มผู้เลี้ยงหมูขุน เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม

ผู้ประสานงาน

นายสุรพล ฤทธิชัย
49/2 หมู่ 5 ตำบลนาหมอบุญ
อำเภอจุฬาภรณ์
จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทรศัพท์ 085-8849361

ตำบลหน้าสตน

อำเภอท่าวีร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

หน้าสตนในอดีตเริ่มต้นด้วยวิถีชีวิตด้วยลำน้ำและทะเล เหตุผลที่ว่าภูมิประเทศหน้าสตนทิศตะวันตกฝั่งอ่าวไทยตลอดแนวทิศตะวันตกจดคลองหัวไทรตลอดแนว ในอดีตคนในชุมชนประกอบอาชีพประมงชายฝั่งและเกษตรกรรม การคมนาคมในอดีตใช้เรือเป็นพาหนะถ้าหากมองไปในอดีตแล้วชุมชนมีความรักสามัคคี มีการแลกเปลี่ยน ร่วมคิด ร่วมทำ แต่วันนี้หน้าสตนต้องเปลี่ยนไปจากเดิมเนื่องจากธุรกิจนาุ้งเกิดขึ้น สังคม ชุมชนเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง กลายเป็นชุมชนเศรษฐกิจแบบมั่งคั่ง ความคิดชุมชนเปลี่ยนไป เมื่อสิ่งเหล่านี้เข้ามาและวันนั้นก็จากไปทิ้งไว้แต่ความล้มเหลวให้คนในชุมชนหน้าสตนจำเป็นต้องหาทางออกดิ้นรนเพื่อหาคำตอบ

อาชีพส่วนใหญ่กลับเข้าสู่รูปแบบเดิมคือประมงชายฝั่ง เพื่อที่จะลบล้างหนี้ที่เกิดจากความล้มเหลวในอดีต 70.3 ล้านบาท ในขณะที่รายได้ 36.4 ล้านบาท แต่ก็ยังหาคำตอบไม่ได้

พ.ศ. 2545 ตำบลหน้าสตน ค้นหาตัวเองเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบเพื่อความอยู่รอด ภายใต้แผนแม่บทชุมชนโดยการสนับสนุนของ พอช.เครือข่ายแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเองภาคใต้ ซึ่งมี จ.ท.โกเมศร์ ทองบุญชู เป็นแกนประสาน หลายคนในชุมชนเริ่มเข้าใจ หลายคนยังมองไม่เห็นว่าจะอะไรเกิดขึ้นกับตำบลหน้าสตน

พ.ศ. 2546 ตำบลหน้าสตนได้รับคำตอบภายใต้แผนและงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจเกิดศูนย์สินค้าชุมชน ตำบลหน้าสตนหลายคนหุดาสว่างขึ้น เกิดการเรียนรู้ ศึกษาตัวเอง มีกลุ่มอาชีพไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำ กลุ่มประมงชายฝั่ง กลุ่มอนุรักษ์ภูมิปัญญา มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันขึ้น

พ.ศ. 2547 ตำบลหน้าสตนก้าวสู่ตำบลต้นแบบของแผนชีวิตชุมชนภาคใต้ คนในชุมชนเริ่มเข้าใจมากขึ้น ยอมรับความเป็นไปได้ของแผนชุมชน ทำให้คนหน้าสตนรู้จักตนเองมากขึ้น

หน้าสตน พบความจริงว่าภาวะฟองสบู่ที่มาหลอกคนหน้าสตนอยู่นั้นไม่ได้หมายถึงอนาคตที่แท้จริง การทำแผนชุมชนทำให้หันกลับมาสู่ฐานอาชีพเดิม เกือบ 100% หลังจากนั้นไป หน้าสตนจะพัฒนาไปภายใต้แผนชีวิตชุมชนคนหน้าสตนภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า

“รวมพลังแห่งความคิด ร่วมสร้างจิตเป็นหนึ่งเดียว ร่วมสร้างชุมชนให้มั่นคง เพื่อทุกคนอยู่ดี กินดี มีสุข ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อมุ่งมั่นพัฒนาตำบลหน้าสตนให้รุ่งเรือง”

หน้าสตนวันนี้ ทำนาุ้งยุ่งใจ ต้องกลับไปออกเลเหมือนเดิม

ข้อมูลพื้นฐาน

หมู่บ้าน	9 หมู่บ้าน
ประชากร	10,758 ราย
- เพศหญิง	4,910 คน
- เพศชาย	5,848 คน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	กองทุนข้าวสาร
สถานที่ตั้ง	หมู่ที่ 3 ตำบลหน้าสตน อำเภอกหว
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 97,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 158 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 117 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 210 คน
ภาคอื่นๆ (สมทบ)	งบกระตุ้นเศรษฐกิจ จำนวน 1,000,000 บาท
ศูนย์ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน	จำนวน 5,000 บาท
สมาชิก	จำนวน 4,500 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายค่าข้าวสารในชุมชน เดือนละ ประมาณ 50,0000 บาท ชุมชนได้บริโภค ข้าวสารปลอดสารพิษ เนื่องจากกลุ่มได้จัด ซื้อข้าวสารในเครือข่ายเดียวกัน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สามารถลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนในการ จัดซื้อข้าวสาร กิโลกรัมละ 2-3 บาท เมื่อเปรียบ กับราคาจากท้องตลาดภายนอกชุมชน
ผลที่ยั่งยืน	ลดรายจ่ายในการซื้อข้าวสารมาบริโภคได้ อย่างยั่งยืน เพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่ม สามารถลดปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง

ตำบลเกาะจันทร์

อำเภอระยอง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เมื่อก่อน หากเอ่ยถึงตำบลเกาะจันทร์ อาจจะยังไม่ค่อยมีใครคุ้นเคย แต่ถ้าหากเอ่ยถึง “บ้านไม้เสียบ” จะเป็นชื่อที่หลายคนคุ้นหูและรู้จักเป็นอย่างดี เพราะบ้านไม้เสียบเป็นชุมชนที่มีอายุเก่าแก่ประมาณ 200 ปี

ในอดีตชุมชนบ้านไม้เสียบมีสภาพเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีทั้งสัตว์ป่า พืชพรรณไม้ต่างๆ ชาวบ้าน ประกอบอาชีพหาของป่า ทำไร่ ทำนา ลำสัตว์ เรียกได้ว่าเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเอง ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย จนกระทั่งเมื่อปี 2504 เมื่อเข้าสู่ยุคของการพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากได้มีการอพยพจากคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน เช่น มาจากอำเภอเชียรใหญ่ อำเภอหัวไทร ส่วนใหญ่จะมาจากป่าเพื่อจับจองที่ดินในการปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ ซึ่งบางช่วงจะมีปัญหาความขัดแย้งเรื่องการแย่งชิงพื้นที่และเกิดกลุ่มโจรเช่น เลือชั่น เลือแสง ขึ้นในช่วงนี้

ในช่วงปี 2516-2525 เป็นยุคที่เกิดความขัดแย้งทางความคิด แย่งชิงมวลชนระหว่างรัฐกับกลุ่มที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกับรัฐ ซึ่งรัฐเรียกว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในช่วงนี้มีชาวบ้านจำนวนมากที่หนีเข้าป่า มีเหตุการณ์ฆ่ากันตายทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน มีการเผาและทำลายสถานที่ราชการ เช่น สถานีตำรวจ โรงเรียน

ในช่วงปี 2542 การเคลื่อนไหวของภาคประชาชนภาคใต้เริ่มมีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง อย่างกว้างขวาง โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNDP ร่วมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เครือข่ายภูมิปัญญาไท มูลนิธิหมู่บ้าน และสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF)

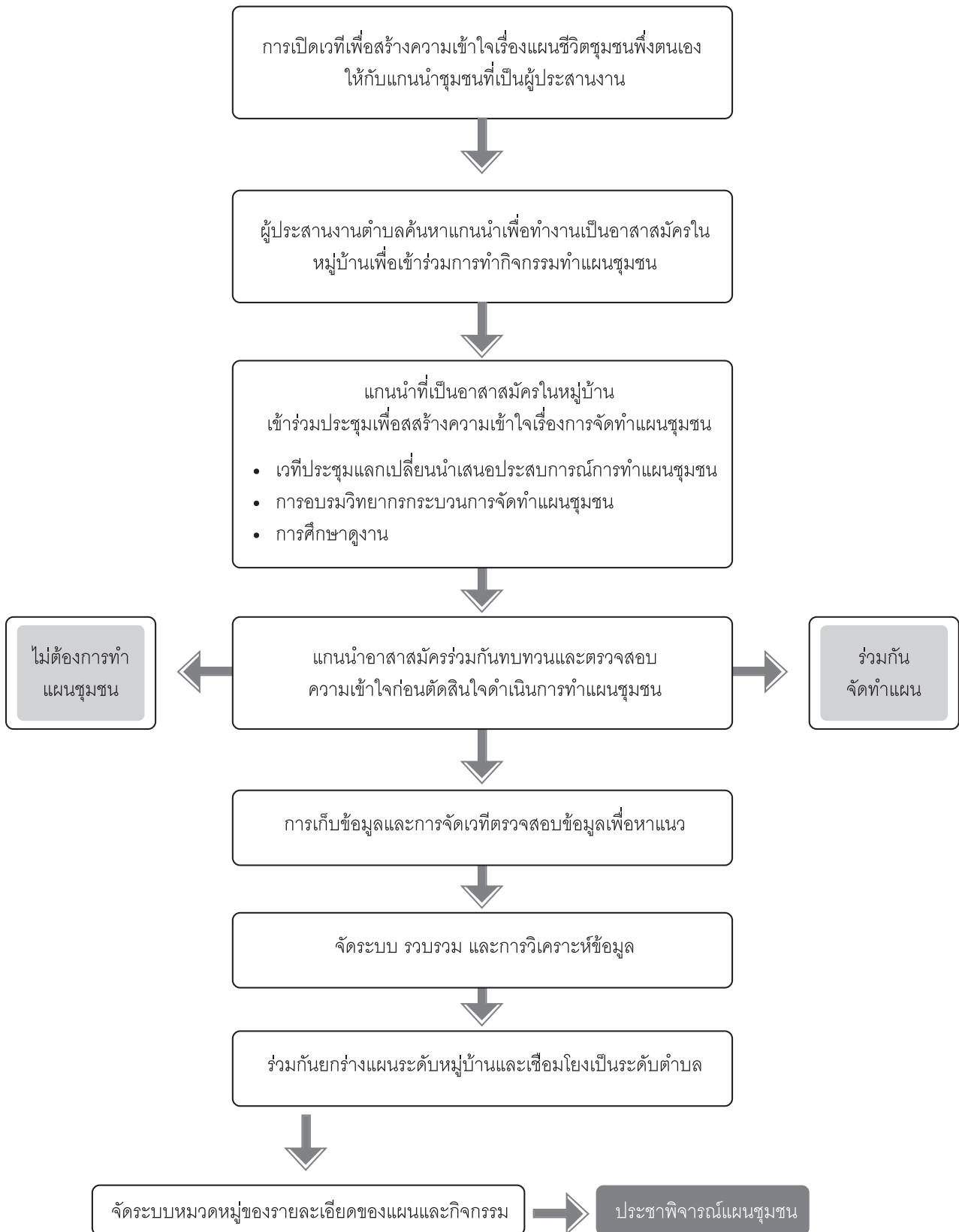
จากการสำรวจข้อมูลทั้ง 9 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลเกาะจันทร์ เพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาแต่ละหมู่บ้าน รวมไปถึงข้อมูลที่เป็นศักยภาพทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

หมู่บ้าน	9 หมู่บ้าน
ครัวเรือน	1,705 ครัวเรือน
ประชากร	10,758 ราย
- เพศหญิง	4,910 คน
- เพศชาย	5,848 คน

กระบวนการจัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเองตำบลเกาะจันทร์

หลังจากที่ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนชุมชนและมีการเชื่อมโยงกันเป็นแผนงานระดับตำบลจึงได้มีการกำหนดแผนปฏิบัติการ “แผนชีวิตชุมชน” มีการจัดลำดับความสำคัญและกำหนดพื้นที่เป้าหมายครอบคลุมพื้นที่ 9 หมู่บ้าน นำไปสู่การเชื่อมโยงเป็นวิสาหกิจชุมชน ระดับตำบล โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาตำบลดังนี้

1. **ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเอง** ประกอบไปด้วยแผนงานเกี่ยวกับการผลิตอาหารเพื่อการพึ่งตนเอง มีกิจกรรมคือ การสร้างโรงสีชุมชน เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เนื้อ เลี้ยงปลาน้ำจืด เลี้ยงวัวพื้นเมือง ปลูกผักปลอดสารพิษ โรงงานผลิตน้ำดื่ม โรงงานผลิตเส้นขนมจีน การผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว ได้แก่ การทำโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โรงงานอาหารสัตว์ ผลิตน้ำยาล้างจาน ยาสระผม ตัดเย็บเสื้อผ้า

2. **ยุทธศาสตร์การจัดการทุนและสวัสดิการ** มีแผนการจัดการเงินทุนชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมคือธนาคารหมู่บ้าน กองทุนระดับตำบล กองทุนหมู่บ้าน แผนงานการจัดสวัสดิการของชุมชน มีการทำกิจกรรมคือ มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสุขภาพ กองทุนการศึกษา กองทุนฌาปนกิจ กองทุนอุดหนุนการผลิตและการจัดสวัสดิการอื่นๆ

3. **ยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรและการจัดการผลผลิต** มีแผนงานการแปรรูปผลผลิต เช่นการพัฒนาการทำสวน การพัฒนาการทำนา การทอดผ้าพื้นเมือง แพทย์แผนไทย การแปรรูปผลผลิตอื่น การพัฒนาปุ๋ยชีวภาพ

4. **ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ** มีโครงการต่างๆ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล ศูนย์ข้อมูลตำบล ศูนย์สาธิตการตลาด ตลาดกลางผลไม้ สภาผู้นำตำบล ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรม เครือข่ายองค์กรชุมชน การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน

รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

โรงสีชุมชนครบวงจร จากการสำรวจข้อมูลพบว่าในแต่ละปีชาวบ้านจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวปีละประมาณ 12.36 ล้านบาท และซื้ออาหารสัตว์เป็นเงินประมาณ 21.37 ล้านบาท จึงมีการจัดตั้งโรงสีชุมชนครบวงจร เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มและชุมชนบริโภคข้าวในราคาที่ถูกลง และนำร่ำมาแปรรูปเป็นอาหารสัตว์ในชุมชน เป็นกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมในระดับตำบล มีสมาชิก 9 หมู่บ้าน มีการระดมหุ้นในระดับหมู่บ้าน โดยประสานงานกับ อบต.ใช้งบประมาณอุดหนุนเศรษฐกิจมาสนับสนุนการดำเนินงาน

กลุ่มผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน น้ำยาปรับผ้านุ่ม จากการสำรวจข้อมูลพบว่าในแต่ละปี ชาวบ้านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อสบูยาสีพื้น น้ำยาล้างจาน ยาสระผม เป็นเงินประมาณ 4.28 ล้านบาท จึงมีการรวมกลุ่มกันผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน ยาสระผม เพื่อใช้เองโดยเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว มีกิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านต่างๆ จำนวน 3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านไม้เสียบ บ้านควนดินแดง

โรงอบหมากแห้ง เป็นกิจกรรมที่บ้านไม้เลียบจัดตั้งขึ้นภายหลังที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า มีชาวบ้านจำนวนมากที่เคี้ยวหมากและจำนวนต้นหมากที่ปลูกในพื้นที่มีอยู่จำนวนมาก แต่ในปัจจุบันยังไม่มีมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องสามารถทำได้เฉพาะในช่วงที่มากให้ผลผลิต

ในช่วงระยะหนึ่งปีที่ผ่านมา มีบางกลุ่มที่ไม่สามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสาเหตุเนื่องมาจากการรับเสื้อผ้าจากโรงงานมาเย็บ สมาชิกของกลุ่มขาดประสบการณ์ และมีมือยังไม่มีความชำนาญ จึงต้องเลิกกลุ่ม แต่ก็มีสมาชิกที่รวมกันในกลุ่มเครือข่ายตัดเย็บเสื้อผ้าชุดนักเรียนขายในท้องถิ่น โดยใช้อุปกรณ์ของกลุ่ม ทำให้มีรายได้เสริมในครอบครัว ในขณะที่บางกลุ่มมีสมาชิกลดลง เช่น

กลุ่มผลิตเส้นขนมจีน จากเดิมมีสมาชิกประมาณ 17 คน ลดเหลือประมาณ 5-7 คน เนื่องจากต้องผลิตตามที่ถูกคำสั่งมาซึ่งไม่ได้ผลิตเส้นขนมจีนทุกวัน อีกทั้งชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านทำสวนยางพารา และทำสวนผลไม้

จากสภาพปัญหาการขาดผลผลิตจากสวนผลไม้ตกต่ำทำให้ชาวบ้านมีการคิดที่จะทำตลาดกลางผลผลิต การจัดตั้งศูนย์สาธิตวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้กิจกรรมเหล่านี้ยังเป็นเรื่องใหม่ที่ถูกกำหนดโดยรัฐ จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนจะต้องเรียนรู้ในการทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐที่ให้การสนับสนุนชุมชนอยู่เช่น สำนักงานส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ อบต. สำนักงานพัฒนาชุมชน การศึกษาออกโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาความยากจน ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของพี่น้องชาวตำบลเกาะจันทร์ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

แผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง ตำบลเกาะจันทร์ ไม่เพียงมีการสำรวจข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของแต่ละหมู่บ้าน เช่น การทำกะละแมของบ้านควนดินแดง การร่วมกันทำการทำแผนระดับตำบล เช่น โครงการโรงสีข้าว ซึ่งทุกโครงการมีเป้าหมายเพื่อการพึ่งตนเอง เพิ่มรายได้ลดค่าใช้จ่าย เท่านั้น แต่ยังมีการประสานงานกับ อบต. เพื่อให้การจัดทำแผนของชาวบ้าน และ ของอบต. มีความสอดคล้องและเกื้อหนุน ซึ่งกันและกันอีกด้วย

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ต่อยอดโรงสีชุมชนครบวงจร (โดยการส่งเสริมการทำนาพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ส่งเสริม การเลี้ยงหมู และผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพ)
สถานที่ตั้ง	ตำบลเกาะจันทร์ อำเภอสระหวัด
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 125,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 87 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 34 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่นๆ (สมทบ)	จำนวน 320 คน องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนโรงผสม ปุ๋ยหมักชีวภาพกระตุ้นเศรษฐกิจสนับสนุน โรงสีข้าวชุมชน พร้อมโรงผสมอาหารสัตว์ ชุมชนจัดสร้างโรงเรียนเลี้ยงหมู
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	คนจนทะเบียน สย. และนอกทะเบียน สย. จำนวน 111 คน มีรายได้เพิ่มจากกิจกรรม เฉลี่ยคนละประมาณ 2,500-2,700 บาท/ เดือน ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ประมาณ 320 ครอบครัว สามารถลดรายจ่ายจากการ ซื้อข้าวสาร เดือนละประมาณ 46,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง/ยั่งยืน	เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่ของคน ที่ลงทะเบียน สย. และไม่ลงทะเบียน สย. จำนวน 111 ครอบครัว ที่หันมาปลูก ข้าว พันธุ์ที่ชุมชนบริโภค คิดเป็นพื้นที่จำนวน 736 ไร่ แล้วนำข้าวเปลือกส่งโรงสีชุมชน เพื่อแปรรูป เป็นข้าวสารจำหน่ายให้กับคนในชุมชนราคา ถูกกว่าท้องตลาด กิโลกรัมละ 2 บาทนำวัสดุ จากโรงสี ประเภท รำข้าว ปลายข้าว มาผลิต เป็นอาหารหมู ให้กับกลุ่มเลี้ยงหมู แกลบ ส่วนที่เหลือนำมาเป็นวัสดุในการจัดทำปุ๋ยหมัก

ผู้ประสานงาน

นางเพ็ญศรี ทองบุญชู
92/5 หมู่ 2 ตำบลเกาะจันทร์
อำเภอสระหวัด
จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทร.083-1803004

ตำบลแวง

อำเภอแวง จังหวัดนราธิวาส

ประวัติความเป็นมา

“แวง” มาจากคำว่า “ระแวง” เป็นชื่อมะเขือชนิดหนึ่งที่มีลูกเล็กๆ กลมเท่านี้วก้อยเป็นพวงภาษาไทย เรียกว่า มะเขือพวง จากการสืบค้นประวัติศาสตร์ของตำบล ว่ากันมีครอบครัวหนึ่ง หัวหน้านครบครัวชื่อจริงไม่มีใครจำได้คนส่วนใหญ่ว่าจะเรียกท่านว่า “โต๊ะระแวง” เพราะครอบครัวของท่านอพยพมาจากบ้านระแวง หมู่ที่ 4 ตำบลระแวง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน เป็นครอบครัวที่มาบุกเบิกและตั้งถิ่นฐานเป็นครอบครัวแรกจนกระทั่งเสียชีวิตที่นี่ (ที่ฝั่งศพของท่านหรือป่าช้าอยู่ตรงโรงรถของสถานีตำรวจภูธร อำเภอแวง ในปัจจุบัน) เริ่มแรกชุมชนมีไม่กี่หลังคาครัวเรือน แต่หลังจากที่มีการทำเหมืองทองโต๊ะโม๊ะ “บ้านโต๊ะโม๊ะ” ก็เริ่มคึกคักเป็นท่าเรือ (อดีตการคมนาคมเป็นท่าเรือ) พ่อค้าแม่ค้าจะขนส่งสินค้าโดยทางเรือมาจากปัตตานี บางนรา ตากใบ กลันตัน เพื่อนำสินค้าไปขายที่โต๊ะโม๊ะ และมาแวะถ่ายสินค้าที่ทำเรือโต๊ะระแวง บางครอบครัวอพยพมาปักหลักตั้งถิ่นฐานค้าขายที่บ้านโต๊ะระแวง บางครอบครัวก็เข้ามาถากถางป่าเพื่อทำไร่ ทำนา ทำสวน สภาพจากชุมชนเล็กๆ ก็เปลี่ยนเป็นชุมชนใหญ่ขึ้นเรียกชื่อชุมชนค่อยๆ สั้นจากบ้าน “โต๊ะระแวง” กลายเป็นบ้าน “โต๊ะแวง” และจากบ้านโต๊ะแวงกลายเป็น “บ้านแวง” จนถึงปัจจุบัน ตำบลแวงมีเนื้อที่ประมาณ 33,918 ไร่ ประชากรตำบลแวง มีประชากรอาศัย จำนวน 1,817 ครัวเรือน ประชากรทั้งสิ้น 12,493 คน

กลุ่ม/องค์กรของตำบลแวง

1. กลุ่มส่งเสริมการเลี้ยงโค แพะ ปลา และผึ้ง
2. กลุ่มส่งเสริมและพัฒนากลุ่มสตรีต่างๆ
3. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข
4. กลุ่มออมทรัพย์
5. กองทุนหมู่บ้าน
6. กลุ่มเกษตรพริกไทยสมุนไพรและเครื่องเทศ
7. กองทุน กขคจ.
8. กลุ่มการจัดตลาดผลผลิตไม้ผลทางเกษตร

ทุนชุมชนตำบลแว้ง

ทุนชุมชนที่เป็นองค์กรการเงิน	ทุนที่ไม่เป็นองค์กรการเงิน
* กองทุนหมู่บ้าน * กลุ่มออมทรัพย์ * กองทุนซากัส * กองทุน กขคจ. * กองทุน SML	* ยางพารา * ผลไม้ (ลองกอง เงาะ ทุเรียน สะตอ มังคุด ฯลฯ) * การค้าขาย/รับจ้างทั่วไป * กลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ และปราชญ์ชาวบ้าน * แหล่งน้ำและภูเขาจากธรรมชาติ * ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

จุดเด่น/จุดด้อยของตำบลแว้ง

จุดแข็ง (จุดเด่น)	จุดอ่อน (จุดด้อย)
* มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก * มีกลุ่มอาชีพและกองทุนต่างๆ * มีความสมบูรณ์ในทรัพยากรธรรมชาติ และผลผลิตทางการเกษตร * ความสามัคคี * ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ * ยางพารา * ผลไม้	* มีกลุ่มอาชีพและกองทุนไม่เข้มแข็ง * ขาดเงินลงทุนในการประกอบอาชีพ *เยาวชนขาดศึกษาและว่างงาน * ยาเสพติด * ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ * ผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ * คนชรา (ยากจน) ไม่มีรายได้ * หวาดระแวงไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

โอกาสจากภายนอกของตำบลแว้ง

- ได้รับการสนับสนุนโครงการส่งเสริมอาชีพต่างๆ จาก อบต. เทศบาล และส่วนราชการต่างๆ
- ได้รับการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากหน่วยงานราชการต่างๆ
- ได้มีโครงการอบรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
- ได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมในชุมชน ตำบล จากหน่วยงานราชการต่างๆ
- มีหน่วยงานภาครัฐให้ความรู้และความร่วมมือแก่ประชาชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน
- ได้มีโครงการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานอื่นๆ ของภาครัฐ

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

ชื่อโครงการ	กองทุนข้าวสาร
สถานที่ตั้งโครงการ	35 หมู่ที่ 5 ตำบลเว้ง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส
ผู้ประสานงาน	นางนันทนา มหินทรภรณ์ 37/1 หมู่ที่ 1 ตำบลเว้ง อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 100,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 56 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 120 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 240 คน
ภาคอื่นๆ (สมทบ)	ชุมชนสมทบโรงเรียน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มสมาชิก ได้ บริโภคข้าวสารในราคาถูกลงกว่าท้องตลาด
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ลดรายจ่าย สร้างรายได้ให้กับชุมชนและกลุ่ม สมาชิก ชุมชนมีข้าวสารบริโภคในราคาที่ต่ำ กว่าท้องตลาดกิโลละประมาณ 2 บาท
ผลที่ยั่งยืน	ลดรายจ่ายในการซื้อข้าวสารมาบริโภคได้ อย่างยั่งยืน ลดปัญหาความยากจนได้ใน ระดับหนึ่ง เกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพ อื่นๆ ในลักษณะของเครือข่าย

ผู้ประสานงาน

นางนันทนา มหินทรภรณ์
นางมีเนาะ พงศ์สันติ
31 หมู่ 5 ตำบลเว้ง
อำเภอเวียง จังหวัดนราธิวาส
โทร.081-3684963

ตำบลขอนแก่น

อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลขอนแก่น อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช อาชีพหลักของชุมชน คือทำนา 738 ครัวเรือน ทำสวนยางพารา 168 ครัวเรือน ไร่นาสวนผสม 141 ครัวเรือน อุตสาหกรรมในครัวเรือน 70 ครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ 56 ครัวเรือน ค้าขาย 44 ครัวเรือน มีรายได้รวมทั้งตำบล (ปี 2547) 86 ล้านบาท 45 มีรายจ่าย 93 ล้านบาท หนี้สิน ประมาณ 42 ล้านบาท ปัญหาหลักของตำบล คือ ปัญหาด้านสังคม ขาดแหล่งเรียนรู้ด้านข้อมูลข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การดูแลสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาต้นทุนการผลิตสูง การขาดที่ดินทำกิน ราคาผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ขาดการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ขาดความรู้ในเรื่องการบริหาร จัดการ ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การใช้สารเคมี ปัญหาที่ดินเสื่อมสภาพ ปัญหารายได้ไม่พอจ่าย ซึ่งเป็นที่มาของปัญหาหนี้สินในระบบ ผลที่ตามมาคือ ทำให้เกิดปัญหาโครงสร้างทางสังคมทั้งระบบเป็นเวลายาวนานทำให้ต้องใช้เวลาในการแก้ปัญหา

ปี 2542 คนในชุมชนตำบลขอนแก่นเริ่มให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนรู้เรื่องแผนแม่บทชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมของ UNDP มูลนิธิหมู่บ้าน กรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อให้คนในชุมชนคิดเป็น ทำเป็นแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง พึ่งตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยคนในชุมชน มีนายประยงค์ หนูบุญคง, นายสมพงศ์ ปานมา, นายแสวง จัยน้อย นายประนอม ดำหนูอินทร์, นายชื่น ทิพย์เพ็ง, และทีมผู้นำท้องถิ่นเป็นแกนนำในการขับเคลื่อน

ปี 2543 เกิดกิจกรรมภายใต้แผนชีวิตชุมชน เรื่องโรงสีชุมชน จากการหนุนเสริมงบประมาณจากกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ,กลุ่มทอผ้า จากการหนุนเสริมของ อบต.ขอนแก่น กศน. พัฒนาชุมชน

ปี 2543-2547 เกิดกิจกรรมหลากหลาย เช่น กลุ่มแปรรูปพริก ผลิตเครื่องแกง ร้านค้าชุมชน 3 ระดับ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงวัว พื้นเมือง กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ, กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ภายใต้การหนุนเสริมของอบต. และภาคีพัฒนาอื่นๆ เช่น เกษตร กศน. พัฒนาชุมชนและ พอช.

ปี 2543-2547 เกิดกิจกรรมหลากหลาย เช่น กลุ่มแปรรูปพริก ผลิตเครื่องแกง ร้านค้าชุมชน 3 ระดับ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน กลุ่มเลี้ยงวัว พื้นเมือง กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับ, กลุ่มผลิตปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ด และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับตำบล หมู่บ้าน ภายใต้การหนุนเสริมของอบต. และภาคีพัฒนาอื่น

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	27,890 ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	9 หมู่บ้าน
ครัวเรือน	1,329 ครัวเรือน
ประชากร	6,631 ราย
- เพศหญิง	2,789 คน
- เพศชาย	3,553 คน
พื้นที่สาธารณะ	136 ไร่
พื้นที่การเกษตร	22,221 ไร่

วันนี้ตำบลขอนหาด มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนมีการสร้างอาชีพ ส่งเสริมอาชีพหลัก อาชีพรอง เพื่อสร้างรายได้ ลดค่าใช้จ่าย ผลิตสิ่งที่ชุมชนทำได้โดยกระบวนการจัดการความรู้และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อลดปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนในชุมชนดังวิสัยทัศน์

ขอนหาด : ชุมชนแห่งการเรียนรู้ บ้านเมืองน่าอยู่ สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ต่อยอดร้านค้าชุมชน
สถานที่ตั้ง	หมู่ที่ 1 ตำบลขอนหาด อำเภอชะอวด
ผู้ประสานงาน	นายประยงค์ หนูบุญคง (09-9776389) ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลขอนหาด
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 99,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จัดทะเบียน สย. จำนวน 106 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 48 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 700 คน

ภาคอื่นๆ (สมทบ)	องค์การบริหารส่วนตำบล สนับสนุนอาคาร 80,000 บาท
สมาชิก	จำนวน 70,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายให้กับคนในชุมชนได้บางส่วน ส่ง เสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ชุมชนได้บริโภคสินค้าในราคาที่ถูกลงกว่าตลาด ภายนอก สมาชิกมีสวัสดิการ สร้างงานให้ กับคนในชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นตลาดรองรับ ผลิตภัณฑ์ของตำบล สมาชิกได้รับเงินปันผล/ ปี ตามยอดซื้อของแต่ละครัวเรือน ประมาณ 600-800 บาท/คน
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	ลดรายจ่ายในการซื้อสินค้าจากภายนอกได้ อย่างยั่งยืน สมาชิกมีสวัสดิการและเป็นการ สะสมยอดเงินไปพร้อมๆ กับการใช้จ่ายเงิน ในรูปแบบของเงินปันผลปลายปี และเป็น แหล่งเรียนรู้ของเยาวชนและชุมชนใกล้เคียง

ผู้ประสานงาน

นายประยงค์ หนูบุญคง
ตำบลขอนหาด อำเภอชะอวด
จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทรศัพท์ 089-9776389

ตำบลคลองชะอุ่น

อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	61,171 ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	13 หมู่บ้าน
ประชากร	8,634 ราย

ตำบลคลองชะอุ่น แยกออกมาจากตำบลต้นยวนเมื่อปี 2526 สภาพทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบสูงประมาณ 80% ของพื้นที่ทั้งหมด มีภูเขาสลับซับซ้อนบางส่วน ในเขตหมู่ที่ 1 มีจุดที่น้ำคลองศกไหลมารวมกับน้ำคลองชะอุ่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ควบคู่กับการรับจ้าง ค้าขาย ทำสวนยาง สวนปาล์ม สวนกาแฟ และสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน ลำไย ลองกอง ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น น้ำตกบางหิน น้ำตกสวนพิน อ่างเก็บน้ำบางทรายขาว บางน้ำร้อน เป็นต้น โครงสร้างพื้นฐานและพื้นที่สาธารณประโยชน์นั้นมีทางหลวงหมายเลข 415 ผ่านทั้งตำบล ซึ่งในอนาคตกรมทางหลวงจะขยายถนนเป็น 4 ช่องทางจราจร มีโรงเรียน 6 แห่ง วัด/สำนักสงฆ์ 8 แห่ง ป่าชุมชน 8 แห่ง มีสถานีอนามัย อบต. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำ บ่อบาดาล

การขับเคลื่อนขององค์กรชุมชนสู่การจัดทำแผนแม่บทชุมชน

ตำบลคลองชะอุ่นมีหลายกลุ่ม องค์กรชุมชนเกิดขึ้น ในปี 2542 ได้เกิดกลุ่มที่เข้มแข็ง เป็นแกนกลางของการพัฒนา เชื่อมประสานในท้องถิ่นคือ กลุ่มออมทรัพย์คลองหัวช้างพัฒนา เกิดขึ้นโดยการริเริ่มของชุมชน เริ่มแรกมีสมาชิก 17 คน จนถึงปัจจุบันเป็น 40 คน มีคณะกรรมการ 15 คน เพื่อดำเนินการออมทรัพย์และส่งเสริมให้สมาชิกประกอบอาชีพ มีสวัสดิการของกลุ่ม และกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้น รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภายนอก

จากกลุ่มออมทรัพย์นี้ ได้เชื่อมกับกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ในตำบลใกล้เคียง เกิดเป็น “เครือข่ายองค์กรกลุ่มน้ำคลองศก” เป็นช่วงของการที่ชุมชนเริ่มขึ้นมาเป็นหลักในการก่อตั้งกลุ่มองค์กร ทำกิจกรรมโครงการพัฒนา บริหารจัดการ โดยตนเอง จึงมีกระแสความไม่เข้าใจ แรงต้านทั้งจากภายในและภายนอก มีผู้นำเสียชีวิตตามธรรมชาติไปบ้าง กลุ่มสมาชิกถอนตัวออกไปบ้าง ปัจจุบันเครือข่ายสลายตัวลง แต่กลุ่มออมทรัพย์ยังคงอยู่ ได้ดำเนินกิจกรรมผ่านปัญหาอุปสรรคต่างๆ เรื่อยมา มีโรงเรียนในตำบล 2 แห่งเข้าร่วมกิจกรรม ครูเป็นที่ปรึกษากลุ่ม และให้นักเรียนได้เข้ามาเรียนรู้ชุมชนของตนเอง มีศูนย์ข้อมูลองค์กรชุมชน อยู่ที่หมู่ 6 และพื้นที่ทำกิจกรรมอยู่ที่หมู่ 4 บริเวณร้านค้าชุมชน เครือข่ายฯ ได้ประสาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเครือข่ายองค์กรชุมชน จ.สุราษฎร์ธานี อย่างต่อเนื่อง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานพัฒนาต่างๆ เช่น สภาชนาการหมู่บ้านภาคใต้ และ SIF สนับสนุน “ศูนย์เรียนรู้แบบองค์รวม” 1.5 ล้านบาท

ปี 2543 กลุ่ม องค์กรต่างๆ ในตำบลได้มีการเรียนรู้การจัดทำแผนแม่บทชุมชน จาก SIF กลุ่มคนส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจมากนัก แต่อีกส่วนหนึ่งที่สนใจได้ประสานการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนในปีต่อมาผู้ใหญ่ไพบูลย์ ทองบุญชู

แกนนำแผนแม่บทชุมชนได้นำความรู้ประสบการณ์จากการทำจริงมาถ่ายทอดใน “เวทีนี้กำลังประจักษ์” ให้กับแกนนำชุมชน ระดับอำเภอ จึงทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้น และเชื่อมั่นว่าชุมชนสามารถทำแผนของตนเองได้ คือ แผนชุมชน กลุ่มออมทรัพย์คลองหัวช้างพัฒนา จึงเป็นแกนกลางเชื่อมประสานการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลคลองชะอุ่นขึ้น

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

กระบวนการเรียนรู้การจัดทำแผนแม่บทชุมชนนั้น ประกอบด้วยกิจกรรม การประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ, ตำบล และหมู่บ้าน อบรมวิทยากร การจัดเก็บข้อมูล จัดเวทีระดับตำบล/หมู่บ้าน การศึกษาดูงาน การจัดเก็บข้อมูล และการประสานงาน/เอกสาร ชุดองค์ความรู้ เมื่อได้แนวทางการทำงานแล้ว ตำบลคลองชะอุ่นได้มาจัดกระบวนการของตนเอง เริ่มด้วยการหาคณะทำงาน และกรรมการบริหารแผนชุมชน ต่อมาก็จัดเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานชุมชนที่คณะทำงานจัดเก็บตามแบบสำรวจ
2. วิเคราะห์ หาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน
3. ข้อมูลชุมชนต้นแบบ จากวิทยากร และการไปศึกษาดูงาน
4. ข้อมูลศักยภาพ/ผลผลิต/องค์กรชุมชน/ประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นจากเวทีประชุม ได้นำมาสู่ขั้นตอนสำคัญคือ การทำแผนแม่บทชุมชน เสนอกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อไปแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่มต่างๆ ซึ่งชุมชนจะจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และโครงการ เพื่อจัดลำดับความสำคัญก่อนหลัง กำหนดยุทธศาสตร์ภายใต้แผนชุมชนตำบลคลองชะอุ่น ซึ่งมี 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ การพัฒนาคน, เกษตรกรรมยั่งยืน,ทุนชุมชน และทรัพยากรชุมชน

กลไกการทำงาน/บทบาทหน้าที่

ในชุมชนได้มีการคัดเลือกผู้นำชุมชน มาเป็นคณะทำงานระดับตำบล รวม 44 คน แบ่งเป็นกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่ 6 คน อบต. 7 คน ประชาคม 10 คน และ ผู้นำองค์กรชุมชน 20 คน มีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีสิทธิ์เลือก คณะกรรมการบริหาร เก็บรวบรวมวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล และจัดเวทีหมู่บ้าน/ ตำบลอย่างต่อเนื่อง

ส่วนคณะกรรมการบริหารแผนชุมชน มี 15 คน มีบทบาทในการเชื่อม ประสานทุกระดับรวมถึงหน่วยงานภาคี ติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวทุกด้าน จัดเตรียมเครื่องมือในการทำงาน เช่น แบบบันทึกการสำรวจข้อมูล ฯลฯ การ จัดเวที และทำชุดองค์ความรู้

ข้อมูลจากการทำแผนตำบลคลองชะอุ่น

- รายได้รวม 143,573,086.- บาท
- รายจ่ายรวม 109,259,769.- บาท
- หนี้สินรวม 103,036,762.- บาท

ทุนชุมชนที่สำคัญที่สุด คือ คน ดังนั้น ในการทำแผนชุมชน จึงเก็บ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคนไว้อย่างละเอียด มีข้อมูลผู้รู้/ปราชญ์ชุมชนรวมทั้งหมด 30 คน เป็นความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น หมอยาสมุนไพร หมอตำแย หมอเปิบ หมอเส้น หมอเอ็น หมอน้ำมัน หมอเป่า หมอดู หมองู และ หมอพราหมณ์ ด้านศิลปวัฒนธรรมจะมีผู้รู้เรื่อง มโนราห์ หนังตะลุง ดนตรีพื้นบ้าน ตีกลองยาว เจ้าโวหาร และเพลงกระบอก ส่วนด้านวิชาชีพนั้นจะมี งานจักรสาน งานแกะสลัก งานจัดดอกไม้งานพิธี ช่างไฟฟ้า ช่างก่อสร้าง และช่างไม้

วันนี้ที่คลองชะอุ่น เกิดวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง คือ เครื่องแกง ดอกหน้าวัว น้ำดื่มชุมชน และที่สำคัญที่สุดคือ “Tapee Coffee ที่มีรสชาติ ไม่น้อยหน้ากว่า คู่รัก คู่รส เนสกาแฟ”

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	กองทุนข้าวสาร
สถานที่ตั้งโครงการ	ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์คลองหัวช้างพัฒนา หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้ประสานงาน	นายโกมล ทิพย์มาก (09-5899434) 95 หมู่ที่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 96,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 43 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 84 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่นๆ (สมทบ)	จำนวน 450 คน กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม จำนวน 50,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดรายจ่ายค่าข้าวสารในชุมชน เดือนละ ประมาณ 17,000 บาท และยังเป็นการ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มสมาชิก เดือนละ ประมาณ 1,500-2,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ชุมชนได้บริโภคข้าวสารที่ปลอดสารพิษ เนื่อง จากทางชุมชนได้จัดซื้อข้าวสารของกลุ่ม เครือข่ายเดียวกัน และสามารถลดรายจ่าย ให้กับคนในชุมชน ในการจัดซื้อข้าวสาร กิโลกรัมละ 2 บาท สมาชิกมีรายได้เสริมจาก อาชีพหลักคนละประมาณ 24,000 บาท/ปี ลดรายจ่ายในการซื้อข้าวสารมาบริโภคได้ อย่างยั่งยืน สมาชิกมีรายได้เพิ่มและสามารถ ขยายตลาดสู่ชุมชนใกล้เคียง
ผลที่ยั่งยืน	

ผู้ประสานงาน

นายโกมล ทิพย์มาก
95 หมู่ 4 ตำบลคลองชะอุ่น
อ.นม จ.สุราษฎร์ธานี
โทรศัพท์ 084-9913539

ตำบลต้นยวน

อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ด่านแรกคือการค้นหาความจริง คนพันธุ์แท้ เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ความสนใจในการทำแผนแม่บทชุมชนเริ่มมาจากการที่ผู้นำได้ไปศึกษาดูงานที่ตำบลเกาะขันธุ์ ที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เห็นกระบวนการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเอง ตั้งแต่การรวมตัวกันเป็นกลุ่มพัฒนาอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนหลายชุมชน อีกทั้งยังสามารถที่จะสร้างเพื่อนผู้นำรุ่นใหม่ขึ้นมาช่วยงาน การประสานหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาหนุนเสริมการทำกิจกรรมประชาชนในตำบล จึงเกิดความสนใจและกลับมารวมตัวกันโดยใช้ชมรมผู้ใหญ่บ้านในอำเภอพนมเป็นฐานในการเคลื่อนไหวงาน

เริ่มจากการจัดกิจกรรมที่จะทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง มีการประสานงานกับนายโกเมศร์ ทองบุญชู และคณะที่มหาวิทยาลัย มาถ่ายทอดกระบวนการทำแผนชุมชนในพื้นที่อำเภอพนม ประกอบไปด้วย 12 ตำบลคือ ตำบลพนม ต้นยวน คลองศก คลองชะอุม่ พังกาญจน์ พลุเถื่อน ท่าเรือ นาใต้ ทรัพย์ทวี ตำบลวังท่าชนะ สมอทอง คลองพา คันธุลี ประสงค์

ตำบลต้นยวน เป็นตำบลหนึ่งที่มีการจัดทำแผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง ครอบคลุมพื้นที่ 12 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 7,367 คน จำนวน 2,010 ครัวเรือน โดยแยกเป็นเพศชาย 3,553 คน เพศหญิง 3,615 คน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2546) ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร คือทำสวนยาง สวนปาล์ม สวนผลไม้ เงาะ ทุเรียน ลองกอง ทำนาและรับจ้าง มีสถานศึกษาเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา 5 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา 3 แห่ง สถานีนอนมัย 2 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง โทรศัพท์สาธารณะ 14 แห่ง วัดและสำนักสงฆ์ 8 แห่ง

การทำแผนชุมชนพึ่งตนเองของตำบลต้นยวน เริ่มจากการค้นหาผู้นำที่จะมาร่วมเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองในระดับตำบล อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ตัวแทนประชาคม และผู้นำกลุ่ม องค์กรชุมชน รวมถึงผู้รู้ ปราชญ์ชุมชน

ข้อสังเกตในขั้นตอนนี้จะทำงานเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นควรจะประสานงานกับองค์กรท้องถิ่นเข้าร่วมเรียนรู้การจัดทำแผนไปพร้อมๆ กัน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานส่งเสริมการเกษตร วิทยาลัยเกษตรกรรม สำนักงานสาธารณสุข อ.ก.ส. หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่อยู่ในท้องถิ่น ถ้าหากมีผู้นำที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ หรือบุคคลที่ชุมชนยอมรับและนับถือจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

หน้าที่หลักของผู้นำที่เข้ามาร่วมการทำแผนชุมชน คือเข้ามาฝึกเรียนรู้ หลักสูตรวิทยาการกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชน และการลงไปจัดเวทีในชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจให้สมาชิกของชุมชน และเป็นแกนนำในการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน หลังจากนั้นจะมีการจัดเวทีเพื่อร่วมกับคนในชุมชน วิเคราะห์ชุมชน กำหนดแผนชุมชนร่วมกันกับสมาชิกภายในหมู่บ้าน

ข้อมูลชุมชน กระบวนการสะท้อนภาพแห่งความจริงของชุมชน

หลังจากที่มีการรวบรวมตัวแทนที่เป็นผู้นำชุมชน ตัวแทนองค์กรชุมชนในแต่ละหมู่บ้านแล้วก็จะมีการพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าที่เข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง โดยการจัดเวทีเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การเข้าร่วมอบรมวิทยาการกระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง การศึกษาดูงานศูนย์เรียนรู้เรื่องการจัดทำแผนชุมชน การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

หลังจากนั้นจะร่วมกันออกแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลในชุมชน โดยเน้นข้อมูลที่เป็นศักยภาพของชุมชน เช่น ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน ในครอบครัว ข้อมูลศักยภาพชุมชน ผู้รู้ ภูมิปัญญา พืชทางสังคม ฐานทรัพยากร ปริมาณผลผลิต จำนวนองค์กรชุมชน รวบรวมสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะมีการอบรมเพื่อสร้างความเข้าใจกับทีมงาน และคณะกรรมการหมู่บ้านที่จะทำหน้าที่ในการเก็บข้อมูลในชุมชน เพื่อเรียนรู้เรื่องเครื่องมือและเทคนิคในการเก็บข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและมีความสมบูรณ์

ข้อมูลที่รวบรวมมาได้จะนำไปสู่การสังเคราะห์ร่วมกันในเวทีระดับตำบล มีตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมในการสรุปข้อมูล 10-15 คน ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงสภาพปัญหาและศักยภาพในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ทำให้สามารถค้นพบปัญหาที่แท้จริง ว่าความจนนั้นแท้จริงแล้วคืออะไร จนเงิน จนความคิด จนโอกาสและทางเลือก จนศักดิ์ศรี จนกัลยามิตร เป็นต้น เพื่อนำไปสู่การหาวิธีการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุหรือต้นตอของปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหามาจากชาวตำบลต้นยวน จุดเริ่มต้นเกิดจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระตุ้นสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมองเห็นและเข้าใจว่าการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของตนเองและจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วยความสมัครใจ โดยกรณีการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของประชากรในตำบลต้นยวนพบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง สวนผลไม้ สวนปาล์ม มีจำนวนทั้งสิ้น 1,418 ครอบครัว รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ค้าขายและเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่ทั้งตำบลมีจำนวน 34,484 ไร่ พื้นที่ที่ทำสวนยาง 20,466 ไร่ สวนผลไม้ 2,923 ไร่ สวนปาล์ม 4,076 ไร่ ไร่กาแฟ 1,592 ไร่

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นทุกหมู่บ้านในตำบลต้นยวนคือ

- ปัญหาเรื่องการขาดความรู้เรื่องการจัดการ การผลิต การตลาด ราคาผลผลิตตกต่ำ
- ขาดความรู้ด้านวิชาการและการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร
- การลงทุนการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิต
- ทำให้เกษตรกรขาดเงินทุนที่เป็นปัจจัยในการผลิต
- ปัญหาหนี้สินของชาวบ้านที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้
- สินค้าอุปโภค บริโภคราคาแพง เช่น ข้าวสาร
- ขาดการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ระบบสุขภาพ ชุมชนแบบแพทย์แผนไทย

- ตัวอย่าง -

ตารางสรุปข้อมูลรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และปัญหาของชุมชน

ข้อมูลของตำบล	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	ข้อมูลของตำบล	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
• รายรับทั้งตำบล - ยางพารา - ปาล์มน้ำมัน - พืชไร่ - สัตว์เลี้ยง - ไร่กาแฟ - รับจ้าง - ลูกส่งให้ - ค่าขาย - งานด้านบริการ - เงินเดือนประจำ - อุตสาหกรรม	132	• รายจ่ายทั้งตำบล - หนี้ ธกส. - หนี้สหกรณ์ - หนี้กลุ่มในตำบล - หนี้ธนาคาร - หนี้ธนาคาร - นายทุน	150
		• รวมหนี้สินทั้งสิ้น	148

จากการสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทำให้เห็นสภาพที่แท้จริงของชุมชน หลังจากนั้นจึงได้ร่วมกันกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยการกำหนดโครงการ กิจกรรม ภายใต้แผนแม่บทชุมชนตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีการแบ่งออกเป็นหมวดกิจกรรมทั้งหมด 8 หมวด จำนวน 50 โครงการ คือ

1. ยุทธศาสตร์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน (วิสาหกิจขนาดเล็ก) จำนวน 10 โครงการได้แก่

1. เลี้ยงสุกร 2.เลี้ยงไก่พื้นบ้าน 3.เลี้ยงปลาน้ำจืด 4.โรงงานน้ำปลา 5. โรงงานน้ำดื่ม 6.ปลูกผักปลอดสารพิษ 7.โรงงานแปรรูปผลไม้พร้อมดื่ม 8. โรงงานผลไม้บรรจุกระป๋อง 9.โรงสีข้าวชุมชนและ 10. แปรรูปผลไม้

2. ยุทธศาสตร์พัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง จำนวน 9 โครงการ ได้แก่

1. กลุ่มรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่าย 2.ร้านค้าชุมชน 3.ตลาดนัดชุมชน 4.เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน 5. ลานเทพาส้ม 6.โรงงานน้ำมันปาล์ม 7.โรงงานยางคงรูป 8. โรงรมยาง 9.โรงงานอบผลไม้แห้ง และ 10. โรงงานผลไม้กระป๋อง

3. ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเอง 10 โครงการ ได้แก่

1. พัฒนาอาชีพการทำสวนยาง 2. พัฒนาอาชีพการทำสวนผลไม้ 3. พัฒนาอาชีพการทำสวนปาล์ม 4 การเลี้ยงปลาน้ำจืด 5. การเลี้ยงสุกร 6. การเลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง 7.การเลี้ยงไก่ไข่ 8.การปลูกผักปลอดสารพิษ 9. การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร 10.กลุ่มแปรรูปผลไม้

4. ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบทุนชุมชน จำนวน 8 โครงการ ได้แก่

1. กองทุนหมู่บ้าน 2. ธนาคารหมู่บ้าน 3.กองทุนตำบล 4.กองทุนอุดหนุนการผลิต 5.ระบบกองทุนสมทบชุมชน 6. ระบบกองทุนสวัสดิการสุขภาพ 7. กองทุนการศึกษา 8. กองทุนสวัสดิการอื่นๆ

5. ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบการบริหารจัดการ จำนวน 10 โครงการ ได้แก่

1. ศูนย์ข้อมูลตำบล 2. โครงการศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล 3. เครือข่ายองค์กรชุมชน 4. ศูนย์สาธิตการตลาด 5.ตลาดกลางผลไม้ 6.การอบรมความรู้เฉพาะด้าน 7. การฝึกอบรม/ดูงานชุมชน 8. ศูนย์ข้อมูลพันธุกรรมพืช 9. ศูนย์เทคโนโลยีเพื่อการเกษตร 10. สถาผู้นำชุมชน

6. ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบสุขภาพชุมชน จำนวน 6 โครงการ ได้แก่

1. โครงการแพทย์แผนไทย, 2. แปรรูปสมุนไพรและยาสมุนไพร, 3. ลานกีฬาหมู่บ้านและตำบล 4. กองทุนเพื่อสุขภาพชุมชน, 5.สวนสมุนไพรชุมชน, 6. โครงการตรวจรักษาโรคฟรี

7. ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบนิเวศน์ (ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม) จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

1. โครงการรักษาป่าชุมชน, 2. โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์, 3. การจัดระบบและการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อม

8. ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบการศึกษาของชุมชน จำนวน 3 โครงการ ได้แก่

1. โครงการระบบการศึกษาเพื่อชุมชน, 2. โครงการอบรมคุณธรรม/จริยธรรมแก่เยาวชน 3. กองทุนเพื่อการศึกษา

เมื่อมีการกำหนดแผนชุมชนพึ่งตนเองเสร็จแล้ว คณะทำงานแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองจะเปิดเวทีประชาพิจารณ์แผนระดับตำบล เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกในหมู่บ้านเกิดจิตสำนึก การแลกเปลี่ยน และให้ข้อเสนอแนะ เพื่อยกระดับการรับรู้สู่สาธารณะร่วมกัน และประกาศแผนชุมชนของคนต้นยวนร่วมกัน จากนั้นแต่ละชุมชนจะดำเนินการในพื้นที่ของตนเอง ตามสภาพความพร้อมของสมาชิกในชุมชน **จากแผนกระดาสู่การสร้างรูปธรรมสร้างชีวิต**

จากกระบวนการสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองของตำบลต้นยวน แกนนำชุมชนและสมาชิกให้ค้นพบความจริงที่เป็นศักยภาพอันใหญ่หลวงของตำบลคือ อาชีพหลักของชาวบ้านส่วนใหญ่จะทำงานยางพารา ซึ่งมีพื้นที่ในการปลูกยางทั้งสิ้น 20,466 ไร่ สามารถสร้างรายได้ให้พี่น้องชาวตำบลต้นยวน ถึงปีละประมาณ 93.8 ล้านบาท แต่ที่ผ่านมาพบกับปัญหาการขายผลผลิตจากยางพาราไม่ว่าจะเป็นน้ำยางดิบ ยางแผ่น แผ่นยางรมควัน จะขายได้ในราคาต่ำ มักถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง

“จากเวทีการวิเคราะห์ข้อมูลในกระบวนการจัดทำแผนชุมชนทำให้ชาวบ้านเห็นโอกาสและช่องทางในการจัดการผลผลิตของชุมชน ไม่ปล่อยให้คนข้างนอกมาจัดการและกำหนดราคาผลผลิตของตนเองเหมือนที่ผ่านมา” ดังนั้น จึงมีการรวมกลุ่มกันอีกครั้งโดยระดมสมาชิก ที่มีความสนใจจากทั้ง 12 หมู่บ้านในตำบลต้นยวน โดยมีเป้าหมายของการรวมกลุ่มคือการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับยางพาราก่อนที่จะนำขายในท้องตลาด โดยการทำเป็นแผ่นยางรมควัน เน้นการปรับปรุงคุณภาพของยางพาราให้ได้มาตรฐาน เพื่อไม่ให้ถูกกดราคา จึงมีเวทีพูดคุยกันในระดับตำบลที่จะฟื้นฟูสหกรณ์ การฟื้นฟูสหกรณ์กองทุนสวนยาง เขาวงสามัคคีจำกัด ให้ฟื้นคืนมาเป็นกลุ่มที่มีชีวิตอีกครั้ง เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม 2546 โดยการรวบรวมสมาชิกเก่าและเปิดรับสมาชิกใหม่ ทำให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 80 คน เงินหุ้น 83,000 บาท ดังนี้

- สมาชิกเก่า ปี 2538 มีจำนวน 5 คน ลงหุ้นๆ ละ 100 บาท มีจำนวนเงินหุ้น 36,000 บาท
- สมาชิกใหม่ ปี 2546 มีจำนวน 45 คน ลงหุ้นๆ ละ 100 บาท มีจำนวนเงินหุ้น 52,000 บาท

กรณีรูปธรรมการแก้ไขปัญหาความยากจน

กรณีรูปธรรมการแก้ไขปัญหาความยากจน ของพี่น้องชาวดำบลต้นยวน เป็นพลังที่เริ่มจากการพยายามที่จะแก้ไขความยากจนด้วยตนเองก่อน แต่ในความเป็นจริงยังมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งชาวบ้านเองยังไม่สามารถจัดการในเชิงโครงสร้างได้ เช่น

1. ระบบกลไกและการควบคุมการตลาดทางด้านการเกษตรชาวบ้าน ยังไม่สามารถเข้าถึงกลไกที่แท้จริงเพราะถูกควบคุมโดยนายทุน เช่น พ่อค้าจะกำหนดราคารับซื้อหรือน้ำยางดิบและราคายางแผ่นรมควันในราคาที่ต่างกันมาก จะส่งผลถึงการดำเนินงานของกลุ่มทันที สมาชิกเริ่มคลอนแคลนทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ต่างคนต่างทำ

2. การผลิตของเกษตรกรมักจะมีต้นทุนสูง เป็นข้อควรพิจารณาว่ารัฐจะเข้ามาหนุนเสริมอย่างไรที่จะทำให้เกิดความเท่าเทียมและความเสมอภาคในการลงทุนที่มีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

3. การรวมกลุ่มกันของสมาชิกในตำบลต้นยวน ครอบคลุมพื้นที่ประมาณสองหมื่นกว่าไร่ มีสมาชิกบางคนที่อยู่ในพื้นที่ ที่ห่างไกลจะมีปัญหาเรื่องการขนส่งน้ำยางเพราะสมาชิกบางรายไม่มีรถที่จะมาส่งน้ำยางดิบที่สหกรณ์ สหกรณ์เองก็ยังไม่มียานพาหนะที่จะซื้อทรัพย์สินที่ต้องใช้เงินมาก จึงทำให้ปริมาณน้ำยางดิบที่มาส่งไม่เต็มจำนวนตามปริมาณการผลิต

4. เงินทุนหมุนเวียนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะส่งผลต่อความอยู่รอดของกลุ่มกล่าวคือ การที่กลุ่มจ่ายเงินให้สมาชิก 15 วันต่อครั้ง โดยไม่ต้องรอจนกว่าจะขายแผ่นยางได้ ทำให้ไม่มีเงินสำรองที่จะจ่ายให้กับสมาชิกก่อน ในความเป็นจริงสมาชิกมีความจำเป็นต้องใช้เงินเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวจึงไม่สามารถรอได้ เพราะเงินไม่คล่อง หรือในกรณีที่บางครั้งสหกรณ์สามารถที่จะติดต่อตลาดภายนอกได้สามารถขายได้ราคาดีแต่บริษัทขอเครดิต ประมาณ 90 วัน กลุ่ม ซึ่งไม่สามารถดำเนินการต่อได้ หรือค่าขนส่งเพิ่มมากขึ้น แต่ต้นทุนที่เก็บจากสมาชิกยังคงที่สิ่งเหล่านี้ รัฐควรจะสนับสนุนกองทุนหมุนเวียนเพื่อรักษาสภาพคล่องขององค์กรโดยผ่านองค์กรชุมชนหรือสหกรณ์

กิจกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เชียงใหม่ชุมชน
สถานที่ตั้งโครงการ	2 หมู่ที่ 7 ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัด สุราษฎร์ธานี
ผู้ประสานงาน	นายพรชัย สุขภิบาล (09-8684376) 2 หมู่ที่ 7 ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัด สุราษฎร์ธานี
ผู้รับประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 6 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 12 คน
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 98,000 บาท
ผู้รับประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 400 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	องค์การบริหารส่วนตำบลต้นยวน จำนวน 10,000 บาท
สมาชิกกลุ่ม	จำนวน 140,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สามารถลดค่าเนื้อหมูในชุมชนได้เดือนละประมาณ 10,500 บาท สร้างรายได้ให้กลุ่มเดือนละประมาณ 19,650 บาท ชุมชนได้บริโภคเนื้อหมูสดจากชุมชนเอง
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ชุมชนได้บริโภคเนื้อหมูในราคาถูกกว่าท้องตลาด กิโลกรัมละ 5 บาท สามารถลดค่าเนื้อหมูในชุมชน ได้ปีละประมาณ 126,000 บาท เพิ่มรายได้ให้กับ สมาชิกปีละประมาณ 235,800 บาท ชุมชนได้บริโภค เนื้อหมูปลอดภัย และเนื่องจากชุมชนมีความต้องการ บริโภคเนื้อหมูมากขึ้น ทำให้ต้องสั่งซื้อหมูจากภายนอก ชุมชน ดังนั้นจึงมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมา เลี้ยงหมูเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ได้อีกทางหนึ่ง
ผลที่ยั่งยืน	สามารถลดรายได้ให้กับคนในชุมชน เพิ่มรายได้ให้กับ กลุ่ม และสมาชิก และเป็นการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยง หมูชุมชนให้กับชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายเชวง สมพังกาญจน์
86 หมู่ 7 ตำบลต้นยวน
อ.พนม จ.สุราษฎร์ธานี
โทรศัพท์ 086-2699602

ตำบลประสงค์

อำเภอท่าขน: จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบและบางส่วนพื้นที่ภูเขา มีป่าไม้บางส่วนอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การประกอบอาชีพการเกษตร ตำบลประสงค์ ถิ่นแบ่งเป็นสองส่วนโดยใช้ทางหลวงหมายเลข 41 เป็นเส้นแบ่ง ทิศตะวันออกของทางหลวงเป็นที่ราบราษฎรส่วนใหญ่อาศัยทำนา ข้าวขาย ส่วนทางทิศตะวันตกของทางหลวงเป็นที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบ ราษฎรส่วนใหญ่นำทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้ มีโรงเรียน 11 แห่ง มีวัด 3 แห่ง มัสยิด 9 แห่ง สำนักสงฆ์ 8 แห่ง

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	471 ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	25 หมู่บ้าน
จำนวนครัวเรือน	5,500 ครัวเรือน
ประชากร	16,989 ราย

ประวัติความเป็นมา

ตำบลประสงค์ ในอดีตขึ้นกับอำเภอไชยา กำนันในสมัยนั้นชื่อ ขุนประสงค์ (นายหนูต) เนื่องจากพระเจ้าแผ่นดินรัชกาลที่ 5 เสด็จมายังหัวเมืองทางใต้และคณะของพระองค์ได้แวะพักที่บ้านปากม่วง นายหนูตได้แจวเรือไปรับเสด็จ พอถึงขบวนเรือได้ตรัสว่า “นั่นใครหละ” เสนาอำมาตย์ ได้ทูลว่า กำนันหนูต พะยะคะ และตรัสว่า อยู่ตำบลไหน เมื่อพระองค์ทรงทราบว่ายู่ตำบลประสงค์ ก็เลยพระราชทานนามว่า “ขุนประสงค์”

สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของประชากรในพื้นที่ คือ ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม สวนผลไม้

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลประสงค์

มีหลักการที่สำคัญคือ ความสมัครใจของคนในชุมชนมาเรียนรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้กับทุกคนและเน้นการนำทุนทางสังคมของแต่ละพื้นที่ มีขั้นตอนและรายละเอียดการทำให้แตกต่างกันไป เมื่อได้รับงบประมาณสนับสนุน การทำแผนแม่บท ได้เรียกประชุมชาวบ้านและนั่งคุยในเรื่องการทำแผนแม่บทของตำบล สำรวจความต้องการของคนในชุมชนว่ามีความต้องการ จากนั้นคัดเลือกแกนนำหมู่บ้านละ 3 คน จำนวน 19 หมู่บ้านจากทั้งหมด 22 หมู่บ้านมาประชุมสร้างความเข้าใจ การจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบงาน คัดเลือกคณะทำงานของตำบลและหมู่บ้านและร่วมกันสร้างเครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

กิจกรรมและผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำแผนชีวิตชุมชน

กิจกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากการทำแผนที่เห็นได้ชัด เช่น มีการปลูกพืชสมุนไพรกันมากขึ้น คนในชุมชนเริ่มรู้จักวิธีการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ เกิดกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในชุมชน รวมทั้งการฝึกอบรมอาชีพต่างๆ เช่น ผ้าบาติก การทอผ้า การเพาะเห็ดฟาง การทำปุ๋ยหมัก การทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของตนเองมากขึ้น ปรับกิจกรรมและวิธีการที่เหมาะสม ด้วยการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและการศึกษาดูงานจากชุมชนอื่นๆ กิจกรรมภายใต้แผนแม่บทชุมชน

การส่งเสริมและการพัฒนาด้านการผลิต ผลิตภัณฑ์และของใช้ภายในครัวเรือน เพื่อลดค่าใช้จ่ายและเป็นการส่งเสริมอาชีพเสริมสร้างรายได้ เช่น การผลิตยาสระผม น้ำยาล้างจาน ปุ๋ยชีวภาพ สมุนไพร ยาปราบศัตรูพืช การสร้างโรงอาหารสัตว์

การส่งเสริมและการพัฒนาด้านการผลิตอาหารเพื่อการพึ่งตนเอง เช่น การแปรรูปผลไม้สดมะพร้าวคั่วบรรจุถุง กลุ่มเลี้ยงผึ้ง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล การผลิตขิงแห้ง ขิงผง

ผลจากการดำเนินงานตามแผนชุมชนโดยภาพรวม นอกจากชาวบ้านจะมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่น หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามาศึกษาดูงานกับกลุ่ม โดยเฉพาะสถานศึกษาทั้งในและนอกชุมชนได้นำเด็กมาศึกษาดูงานหลายสถาบันด้วยกัน หน่วยงานราชการก็ให้ความสนใจกิจกรรมของกลุ่มในเรื่องของวิสาหกิจชุมชน

การเชื่อมโยงกับอาชีพ เกิดการส่งเสริมให้เกิดกลุ่มอาชีพอื่นตามมา อาทิ กลุ่มอาชีพการปลูกขิงแห้ง ขิงเมือง ขิงบ้าน กิจกรรมอาหารฮาลาลกำลังไปได้ดี มีตลาดรองรับมาก เช่น ศูนย์เรียนรู้ค่ายวิภาวดีรังสิตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ศูนย์วิสาหกิจของตำบล ขณะเดียวกันก็ประสบปัญหาเนื่องจากความยากจน ไม่มีทุนในการขยายกิจกรรม วัตถุประสงค์ยังไม่เพียงพอและกำลังจะสูญพันธุ์ เช่น ขิงบ้าน ซึ่งแก้ปัญหาด้วยการส่งเสริมให้มีการปลูกขิงในครัวเรือน แล้ววางกลุ่มจะรับซื้อในราคา กิโลกรัมละ ๓๐ บาท นอกจากชาวบ้านจะมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังช่วยอนุรักษ์ขิงที่ใกล้จะสูญพันธุ์ไว้อีกด้วย อีกทั้งการเข้ามาศึกษาดูงานจากภายนอกทำให้ความรู้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นๆ

ทิศทางในอนาคต

ขยายด้านการตลาดจากเดิม 5% เพิ่มค่าตอบแทนให้กับคนที่ปฏิบัติงานทำตลาดของผลิตภัณฑ์ให้เป็นมาตรฐานและส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชสมุนไพรมากขึ้น

จากการทำแผนชุมชน เกิดการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาในหลายๆ ด้าน ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เมื่อเศรษฐกิจดี ก็ส่งผลให้สภาพทั่วไปของชุมชนและระดับตำบลดีขึ้น ทำให้ชาวบ้านอยู่ดีมีสุขกันถ้วนหน้า

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

ชื่อโครงการ	แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล (เช่น ชিংสก๊ต)
สถานที่ตั้งโครงการ	บ้านดอนจำป หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน
ผู้ประสานงาน	นายสุดีใจ เด็กหลี (06-2815254) 126 หมู่ที่ 2 ตำบลประสงค์ อำเภอนาทน
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 100,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 10 คน นอกทะเบียน สย. 15 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 98 คน
ภาคีอื่นๆ (สบทบ)	สมาชิกกลุ่ม จำนวน 5,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกมีรายได้เสริม เดือนละประมาณ 400 บาท/คน ราคาถูกกว่าท้องตลาด
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	มีรายได้เสริมตกปีละประมาณ 4,800 บาท/ คน และคนในชุมชนได้บริโภคอาหารที่ชุมชน ผลิตเอง และปลอดภัยเพราะ เนื่องจากเป็น วัตถุดิบที่ชุมชนปลูกเอง และราคาถูกกว่า ท้องตลาด
ผลที่เกิดขึ้นระยะยั่งยืน	ทำให้สมาชิกและคนในชุมชนมีงานทำ มี รายได้เพิ่ม และเกิดการขยายกิจกรรม สู่ชุมชนใกล้เคียง

ผู้ประสานงาน

นายสุดีใจ เด็กหลี
126 หมู่ 2 ตำบลประสงค์
อ.นาทน จ.สุราษฎร์ธานี
โทรศัพท์ 086 - 2815255

ตำบลควนรู

อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	4,413	ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	9	หมู่บ้าน
ครัวเรือน	1,654	ครัวเรือน
ประชากร	6,565	ราย
- เพศหญิง	3,168	คน
- เพศชาย	3,097	คน

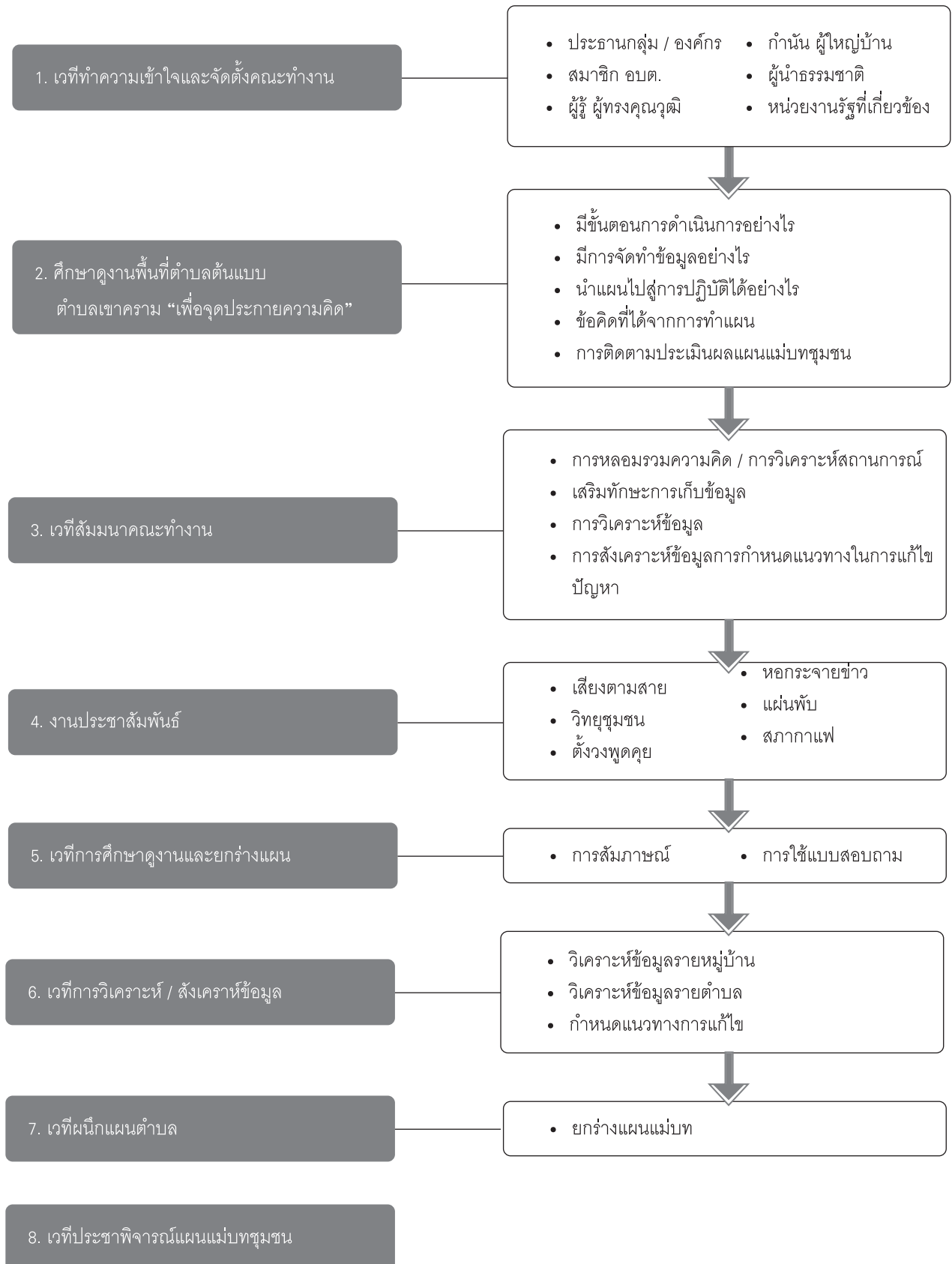
ตำบลควนรูเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา ภูมิประเทศมีลักษณะเป็นที่ราบ มีเขตป่าสงวนแห่งชาติอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีคลองธรรมชาติหลายสาย อาชีพหลักของชาวบ้าน คือ การทำนา ทำสวนยางพารา ปลูกปาล์ม ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ คือ ข้าว และยางพารา รายได้โดยเฉลี่ยของคนในชุมชนก่อนที่มีการจัดทำแผนชุมชนประมาณ 13,000 บาท/คน/ปี ผู้คนในตำบลมีวิถีชีวิตส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธผู้คนในท้องถิ่นยังมีความผูกพันกันด้วยระบบเครือญาติมีความเป็นอยู่ค่อนข้างมีลักษณะกึ่งชุมชนเมือง มีย่านค้าขายและพื้นที่ทำการเกษตรที่อาศัยน้ำเป็นปัจจัยหลักในการผลิต

ขั้นตอนและกระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

การเริ่มต้นรู้จักคำ “แผนแม่บทชุมชนตำบลควนรู” เริ่มเมื่อปี 2544 ได้มีการเรียนรู้จากชุมชนต้นแบบ คือ ตำบลเขาคราม จังหวัดกระบี่ สู่แนวคิด “อนาคตของชุมชน ที่กำหนดโดยชุมชน นำตำบลควนรูสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” จากวันที่จุดประกายความคิดสู่การหล่อหลอมและเคี้ยวเคี้ยวจากชุมชนอ่อนแอ จนกลายเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง เป็นต้นแบบหนึ่งในจังหวัดสงขลา ในด้านการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง ในช่วงแรกเป็นการทำงานที่ค่อนข้างจะลำบาก และยากที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และให้ผู้คนในชุมชนหันมาให้ความร่วมมือและไม่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานท้องถิ่น จึงเริ่มมาใช้วิธี “หนึ่งจับสาม” โดยที่มีการเชื่อมโยงและค้นหาแกนนำที่เป็นสมาชิก อบต. ผู้บริหาร นายก อบต. แกนนำชาวบ้าน กลุ่ม องค์กร มาสร้างความเข้าใจและให้เรียนรู้ เพื่อกลับไปขยายผลในชุมชนที่มีคน 2 ลักษณะ คือ เห็นด้วย ยินดีที่จะให้ความร่วมมือ และกลุ่มที่ 2 คือ อยู่เฉยๆ รอรับผลประโยชน์อย่างเดียว กลุ่มที่สาม คนที่ไม่เห็นด้วยและคิดค้านเทคนิค “หนึ่งจับสาม” คือการพัฒนาแกนนำเพื่อสร้างความเข้าใจอีก 3 กลุ่ม

ขั้นตอน/กระบวนการแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ข้อมูลที่สำคัญจากการรวบรวมข้อมูล

- รายรับของตำบลรวมทั้ง 9 หมู่บ้าน 31,497,465.- บาท
- รายจ่ายของตำบลรวมทั้ง 9 หมู่บ้าน 19,861,172.- บาท
- หนี้สินของตำบลรวมทั้ง 9 หมู่บ้าน 27,904,400.- บาท

สภาพปัญหาที่สำคัญของชุมชน

1. ปัญหาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนภายในตำบลไม่สะดวก ไม่มีไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน

2. ปัญหาการผลิต การตลาด รายได้ และการมีงานทำ

3. ปัญหาทางด้านสาธารณสุข

4. ปัญหาน้ำกิน น้ำใช้เพื่อการเกษตร เช่น ระบบการชลประทานไม่ทั่วถึง ขาดน้ำกิน น้ำใช้ในฤดูแล้ง

5. ปัญหาเรื่องการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เช่น การไม่ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลในด้านต่างๆ

6. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม

หลังจากที่มีการได้ข้อมูล ปัญหาและความต้องการของตำบลแล้ว แกนนำชุมชนได้มาร่วมกันจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และหาทางแก้ไขปัญหา โดยได้วางแผนการแก้ไขปัญหาไปตามยุทธศาสตร์ของคนตำบลร่วมกัน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

1. ยุทธศาสตร์ชุมชนเข้มแข็ง
2. ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
3. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้
4. ยุทธศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. ยุทธศาสตร์การสร้างและการเชื่อมโยงเครือข่าย

กิจกรรมภายใต้แผนชีวิตชุมชน

ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ได้มีการทำ กิจกรรมที่เห็นผลได้ชัดเจน โดยแบ่งระดับการทำกิจกรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับชุมชนจัดทำเอง ตัวอย่างที่สามารถทำได้เอง คือกลุ่มจักสาน โรงงานทำขนมจีน โรงงานน้ำพริกสมุนไพร โรงเหล้าพื้นเมือง กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มไม้ดอกไม้ประดับพืช กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ กลุ่มเลี้ยงจระเข้ กลุ่มเลี้ยงโคขุนพันธุ์บรามัน

2. ระดับความร่วมมือของเครือข่าย มีตัวอย่างของการร่วมมือกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการทำกิจกรรม ได้แก่ บัณเฑาะฐชุมชน รวโกนาชุมชน โรงผลิตน้ำแข็งและโรงน้ำดื่มชุมชน อุปกรณ์จัดงานให้เข้าชุมชน (เครื่องเสียง โต๊ะ เต้นท์ เครื่องครัว) เครือข่ายสวัสดิการชุมชน (การจัดสรรที่ดินให้สมาชิก ผ่อนรด ผ่อนบ้าน องค์การบริหารระดับตำบล/ทุนภายใน/ทุนภายนอก

3. ระดับความร่วมมือขององค์กรปกครองท้องถิ่น/ภาคีพัฒนา ตัวอย่างของการสร้างความร่วมมือกับ อบต. คือ โครงการพัฒนาส่งเสริมอาชีพทุกหมู่บ้าน การตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ โครงการสื่อวิทยุชุมชนเพื่อการเรียนรู้ โครงการพัฒนาอาชีพวิสาหกิจชุมชน โรงเรียนเกษตรกร (นาข้าวชุมชน)

สิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

ได้ก่อให้เกิดแผนงานการสร้างเครือข่ายกิจกรรม เพื่อให้เกิดการรวมพลัง และการเชื่อมโยงการเรียนรู้ หนุนเสริมกัน มีผลที่สำคัญเกิดขึ้น ดังนี้

1. เกิดเครือข่ายผู้นำองค์กรชุมชน เป็นการรวมตัวกันของผู้นำ นักพัฒนาทั้งจากรัฐ เอกชน ตัวแทนองค์กรชุมชน มีเวทีประชุมสัจจะ ประชุมร่วมกันเวียนไปทุกหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยหารือเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นในชุมชน และหาทางสร้างความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาแผนแม่บทชุมชนที่เกิดขึ้นสามารถบูรณาการเชื่อมโยงเข้ากับแผนงาน อบต. ได้ 100%

2. เครือข่ายองค์กรชุมชน เน้นการจัดระบบเงินทุนของชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ โดยการไปต่อยอดกับกิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ที่มีทั้งหมด 12 กลุ่ม และกองทุนเงินล้านที่มีอยู่ในหมู่บ้าน 9 หมู่บ้านรวมเป็นยอดเงินกองทุนที่มีอยู่ในชุมชนเป็นจำนวนเงิน 61 ล้านบาท จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรชุมชนหรือสภาผู้นำมาร่วมกันคิด และกลับไปพัฒนากลุ่มของตนเอง มีการลงทุนทำวิสาหกิจชุมชนร่วมกัน เช่น ปิ๊มน้ำมันชุมชน รถโกนชุมชน โรงน้ำดื่มชุมชน และมีการกู้ยืมเงินหนุนเสริมสภาพคล่องกันระหว่างกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการบริหารจัดการและการเสริมสร้างภาวะผู้นำภายในกลุ่ม

3. เครือข่ายกลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชน มีการเชื่อมโยงกันของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน มาร่วมกันทำธุรกิจชุมชนเพื่อเป็นการลดรายจ่ายลดทุนการผลิต เช่น การทำโรงงานผลิตน้ำแข็ง การสร้างปิ๊มน้ำมันชุมชน เป็นปิ๊มน้ำมันขนาดเล็ก ที่ทำหน้าที่ในการจำหน่ายน้ำมันราคาถูกให้แก่สมาชิก กิจกรรมโรงสีข้าวซ้อมมือ เป็นกิจกรรมที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าว ทำให้เป็นลานสีข้าวของชุมชน ช่วยกันทำและช่วยกันสีข้าว

4. เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่ทำ คือ โรงเรียนชาวนา มีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำนาที่ลดการใช้ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยชีวภาพ โดยมีครูที่เป็นภูมิปัญญาที่ทำอยู่แล้วในท้องถิ่นที่ได้ทำการเกษตรแบบพอเพียง มีศูนย์สาธิตในชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายอัศรัย ทศกุล
ประธานคณะกรรมการจัดทำ
แผนแม่บทชุมชน
นายศักดิ์ชัย พูลผล
กำนันตำบลควนรู
นายสมนึก แสงเงิน
โทร. 086-6890082
องค์การบริหารส่วนตำบลควนรู
อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา

ตำบลท่าหิน

อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่ 17 ตารางกิโลเมตร

หมู่บ้าน 9 หมู่บ้าน

ครัวเรือน 962 ครัวเรือน

ประชากร 4,519 ราย

- เพศหญิง 2,364 คน

- เพศชาย 2,173 คน

อาชีพหลัก คือ เกษตรกรรมทำนา 98% เลี้ยงสัตว์ ทำน้ำตาลโตนด ประมงพื้นบ้าน รับจ้างทั่วไป คิดเป็น 2%

จังหวัดสงขลา มี 16 อำเภอ เป็นจังหวัดที่มีร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนมายาวนาน อำเภอสทิงพระแบ่งการปกครองออกเป็น 11 ตำบล 1 เทศบาล ตำบลท่าหินมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบริมทะเลสาบสงขลาเหมาะแก่การประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน อากาศร้อนชื้นมี 2 ฤดู คือ ฤดูฝนกับฤดูร้อน ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีอิสลามบ้างในบางพื้นที่ เช่น บ้านระฆัง

คนชุมชนท่าหินจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้รับการศึกษาสูงมีหลายคนเรียนเก่งได้รับทุนไปเรียนต่อในชั้นสูงๆ มีฐานะดี มีความสามารถ เรียนจบปริญญาโท และเป็นดอกเตอร์ในสาขาต่างๆ แต่ไม่มีโอกาสกลับมาพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนใหญ่นำความรู้ ความสามารถไปรับใช้สังคมเมือง

- > มีองค์กรการเงิน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต และกองทุนหมู่บ้าน จำนวน 22 กลุ่ม
- > กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มดอกไม้จันทร์ กลุ่มเยาวชนบาติก กลุ่มประมง จำนวน 15 กลุ่ม

กระบวนการจัดทำแผนชุมชน

1. จัดประชุมชาวบ้าน ทั้ง 9 หมู่บ้าน เพื่อระดมปัญหา
2. จัดเก็บ/สำรวจข้อมูลทั้ง 9 หมู่บ้าน
 - จำนวนประชากร แยกเป็นหญิง-ชาย-เด็ก
 - จำนวนครัวเรือน
 - อาชีพหลัก/รอง ของชาวบ้าน
 - สาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำสะอาด (ใช้) การกำจัดขยะ ถนน คลอง
 - จำนวนที่ดินทำกิน
 - รายได้/รายจ่าย/หนี้สิน
 - ภูมิปัญญา/ทรัพยากรในท้องถิ่น
3. สรุปข้อมูลและทำแผนชุมชนร่วมกัน

แผนยุทธศาสตร์ที่สำคัญ

1. แผนแม่บทชุมชนกับวิสาหกิจชุมชน

- กิจกรรม น้ำตาลโตนดผง
- วัตถุประสงค์ - เพื่อนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาเพิ่มมูลค่า
- เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น
- ลดปัญหาการไปทำงานนอกพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการดำรงชีวิต
- เพื่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน

2. แผนแม่บทชุมชนกับการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

- กิจกรรม ปอแก้วชีวภาพ
- วัตถุประสงค์ - เพื่อนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- เพื่อลดปัญหามลัสต์วัณถนนและไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา
- เพื่อใช้เป็นพลังงานทดแทนที่กำลังจะหมด
- เพื่อประหยัดรายจ่ายและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและนำส่วนที่เป็นกากมาทำปุ๋ย

3. แผนแม่บทชุมชนกับการจัดสวัสดิการชุมชน

- กิจกรรม กลุ่มสัจจะทำกินพัฒนา
- วัตถุประสงค์ - เพื่อให้สมาชิกได้มีสวัสดิการในการรักษาพยาบาล
- เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาสัจจะ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง
- เพื่อให้เกิดการออมและเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน
- เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการร่วมกัน

4. แผนแม่บทชุมชนกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม/การฟื้นฟู

- กิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตำบลท่าหิน
- วัตถุประสงค์ - เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฟื้นฟูวิถีชีวิตตาลโตนดและทะเลสาบสงขลา
- เพื่อช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืนถึงรุ่นลูกหลาน

สิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชน

1. ชุมชนจะเข้มแข็งพึ่งตนเองได้
2. ได้รู้ถึงอดีต ปัจจุบันและอนาคตของตำบลท่าหิน
3. คนในหมู่บ้านมีงานทำ มีรายได้เพิ่มขึ้น
4. ปัญหาของหมู่บ้าน/ตำบลได้รับการแก้ไข

5. ได้รับรู้ ร่วมกันวิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายและหนี้สินของชุมชน
6. เกิดความสามัคคีในหมู่บ้าน/ชุมชน / ตำบล
7. ได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนของตนเอง

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	แปรรูปผลิตภัณฑ์จากตาลโตนด (น้ำผึ้งผง น้ำผึ้งอัดแท่ง)
สถานที่ตั้ง	57 หมู่ที่ 6 ตำบลท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
ผู้ประสานงาน	นางพูนทรัพย์ ศรีชู (01-2757156)
	11/4 หมู่ที่ 7 ตำบลท่าหิน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 98,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 131 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 213 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่นๆ (สมทบ)	จำนวน 110 คน กองทุนลงทุนทางสังคม (พัคคม/แก้้อ) จำนวน 16,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ชุมชนมีผลิตภัณฑ์น้ำผึ้งผงบริโภค ลดรายจ่าย การนำเข้าน้ำผึ้งผง และสามารถเพิ่มรายได้ ให้กับกลุ่มสมาชิก 270,000 บาท ในระยะ เวลา 6 เดือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้ประมาณ 1,009,500 บาท ในระยะเวลา 2 ปี เป็นการ สร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชน
ผลที่ยั่งยืน	ชุมชนมีรายได้เพิ่มจากผลผลิตภายในชุมชน สามารถลดปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง

ผู้ประสานงาน

นางพูนทรัพย์ ศรีชู
11/4 หมู่ 7 ตำบลท่าหิน
อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา
โทร. 081-2757156, 09-7374587

ตำบลวังตะกอก

อำเภอคลองสอน จังหวัดชุมพร

“ชาววังตะกอก ขอกำหนดการพัฒนาของตน
ภายใต้แผนชุมชนที่มีทีมชุมชนพลเสื้อขาว เป็นผู้เฝ้าระวัง”

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ตำบลวังตะกอก ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน และเป็นหนึ่งใน 12 ตำบลของอำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสลับกับพื้นที่ราบสูงและภูเขา ประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก รองลงมาคือ ทำการค้า รับจ้าง และรับราชการ โดยมีรายได้ทั้งตำบล 159,758,028 บาท หนี้สิน 115,337,757 บาท

ปัญหาหลักของชุมชน คือปัญหาของราคาผลผลิตตกต่ำ ทุนในการเกษตรราคาสูง เช่น ปุ๋ยเคมี เคมีภัณฑ์ ปัญหารองคือ คนในชุมชนยังใช้บริโภคนิยม เช่น การดื่มสุราปีละ 11,438,507 บาท ค่าข้าวสารปีละ 16,924,272 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ซื้อมาจากภายนอก เป็นเหตุให้รายจ่ายสูงกว่ารายได้ ซึ่งเป็นที่มาของหนี้สินทั้งในและนอกระบบ เป็นเวลายาวนาน ทำให้สังคมขาดคุณธรรมและจริยธรรม

ในปี พ.ศ. 2542 โดยมีผู้นำธรรมชาติชื่อ นายสุวิทย์ แก้วชูสมัย อยู่หมู่ที่ 3 ตำบลวังตะกอก ทำงานประจำอยู่ที่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นผู้จุดประกายให้ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ได้เล็งเห็นความสำคัญ แนวทางการจัดทำแผนชุมชนเพื่อนำไปรู้จักตนเองแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากขัดแย้งทางความคิดของผู้นำ ต่อมาปี 2546 นายสุวิทย์ แก้วชูสมัย ไม่ละความพยายามได้นำแผนชุมชนปรึกษากับนายประวิทย์ ภูมิระวิกำนันทตำบลวังตะกอกและประธานบริหาร และทีมบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปรากฏว่า ได้รับความร่วมมือด้วยดี จึงได้เริ่มขยายความคิดตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	125,470 ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	9 หมู่บ้าน
ครัวเรือน	1,674 ครัวเรือน
ประชากร	6,659 ราย
- เพศหญิง	3,319 คน
- เพศชาย	3,340 คน

กระบวนการทำแผนชุมชนตำบลวังตะกอก

1. การค้นหาแกนนำชุมชน เตรียมผู้นำ เตรียมชุมชน ได้แก่ กำหนดผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ สมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในตำบล เพื่อมาอบรมวิทยากรกระบวนการ
2. การจัดเวทีเรียนรู้และสร้างความเข้าใจ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจและการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ของตำบล และการสร้างเครื่องมือในการเก็บข้อมูล
3. การจัดเก็บข้อมูลชุมชนโดยแกนนำของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลครัวเรือน รายรับ รายจ่าย ปัญหาและศักยภาพของท้องถิ่น และข้อมูลอื่นๆ
4. เวทีการวิเคราะห์ข้อมูลระดับหมู่บ้านและตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตำบล
5. การพัฒนาแกนนำโดยการพาแกนนำไปศึกษาดูงานเพื่อสร้างความเชื่อมั่น และให้เห็นรูปธรรมของตำบลที่ประสบความสำเร็จ

6. เวทีประชาพิจารณ์แผนแม่บทชุมชนระดับตำบล เพื่อนำเสนอแผนงานของตำบลให้คนในตำบลรับรู้และแสดงความคิดเห็น และประกาศตัวตนและทิศทางการพัฒนาตนเองให้ภาคีพัฒนาในท้องถิ่นได้รับทราบและสนับสนุน ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างบูรณาการ

สำหรับแนวทางการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่สู่การพึ่งตนเองของคนตำบลวังตะกอกหลังจากที่ร่วมกันเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ปัญหาหารือร่วมกัน มีแนวทางที่ชุมชนร่วมกันกำหนดไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. การสร้างความเชื่อมั่นให้กับพี่น้องชาววังตะกอก โดยการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แก่ประชาชนในการวิเคราะห์ ค้นหาปัญหา ศักยภาพของตนเอง โดยใช้การสำรวจข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูลของตำบล เป็นเครื่องมือที่สำคัญ

2. การฟื้นฟูความสัมพันธ์ ระหว่าง คน ดิน น้ำ ป่า วิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกิจกรรมชุมชน และการสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในตำบล กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ โครงการผลิตปุ๋ยหมัก

3. การพัฒนาระบบการจัดการ ที่เน้นให้ชุมชนเกิดการพึ่งตนเอง การลดการพึ่งพาภายนอก ตัวอย่างเช่น การจัดการสุขภาพ การจัดการเงินทุนโดยชุมชน การจัดการระบบการผลิตของชุมชน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ร้านค้าเศรษฐกิจชุมชน

วันนี้ตำบลวังตะกอก ได้เกิดศูนย์การเรียนรู้ภายใต้การหนุนเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบล ภาควิพัฒนา เช่น เกษตรอำเภอก พัฒนาชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และพอช. ได้เกิดกิจกรรม เช่น ร้านค้าชุมชน สวนป่าชุมชน สวนสมุนไพรเพื่อสุขภาพภาคประชาชน ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นภายใต้แผนชีวิตชุมชนทั้งสิ้น ซึ่งสามารถลดหนี้สินในปี 2546 เฉลี่ย 10% เป็นเงิน 1,153,377 บาท ในปี 2547 ลดหนี้สินเฉลี่ย 17% เป็นเงิน 1,896,074 บาท

โดยสรุปตั้งแต่ปี 2547 พี่น้องชาวตำบลวังตะกอกได้จัดทำแผนชีวิตชุมชนได้รู้จักจัดการบริหารจัดการตนเอง จนสามารถลดหนี้สินอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจนได้ระดับหนึ่ง ชาววังตะกอกจึงอยู่ดีมีสุข หมดทุกข์หมดหนี้สิน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	เลี้ยงสุกรครบวงจร
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ที่ 6 ตำบลวังตะกอก อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสุรินทร์
ผู้ประสานงาน	นายประวิทย์ ภูมิระวี
	12 หมู่ที่ 2 ตำบลวังตะกอก อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสุรินทร์
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 99,000 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 103 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 201 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 192 คน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	เกษตร (1 ฟาร์ม 1 ตำบล) จำนวน 30,000 บาท
สมาชิก	จำนวน 7,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ลดค่าใช้จ่ายค่าเนื้อหมูในชุมชน เดือนละ ประมาณ 15,000 บาท สร้างรายได้ให้กับ กลุ่มเลี้ยงหมู/เขียงหมูชุมชน เดือนละ ประมาณ 20,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ลดค่าเนื้อหมูให้กับชุมชน ปีละประมาณ 180,000 บาท สร้างรายได้ให้กับกลุ่มปีละ ประมาณ 240,000 บาท
ผลที่ยั่งยืน	ชุมชนได้บริโภคเนื้อสุกรที่ปลอดภัยไร้เนื้อ แดง และปลอดภัย ลดรายจ่ายค่าเนื้อหมู ให้กับชุมชน และยังสามารถสร้างรายได้ให้ กับกลุ่มและชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้าง งานให้กับคนในชุมชน และยังสามารถนำ ขี้หมูไปทำเป็นปุ๋ยหมักชีวภาพ เพื่อใช้สำหรับ สวนปาล์มน้ำมันได้ทางหนึ่ง

ผู้ประสานงาน

นายประวิทย์ ภูมิระวี
12 หมู่ 2 ตำบลวังตะกอก
อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสุรินทร์
โทร. 081-1250351,
084-8388136

ตำบลตะโหมด

อำเภอตะโหมด จังหวัดพิจิตร

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่ 92 ตารางกิโลเมตร

ประชากร 9,690 ราย

- เพศหญิง 4,807 คน

- เพศชาย 4,883 คน

อาชีพด้านเกษตรเป็นหลัก 80 %

วิถีชีวิตชาวบ้านตะโหมดเป็นสังคมชนบทจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการประกอบอาชีพที่พึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก และรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ตำบลตะโหมด มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานนับร้อยปี ผู้คนอพยพมาจากที่ต่างๆ กัน เช่น จาก บ้านชะบัว จ.สตูล จากบ้าน เมืองไทรบุรี จ.ปัตตานี เหตุที่เลือกเอาตะโหมดเป็นที่ตั้งบ้าน เพราะเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์แก่การเพาะปลูก

ด้านสภาพปัจจุบัน ต.ตะโหมดยังคงเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากร ชาวบ้าน ซึ่งมีการทำเกษตรโดยทั่วไป หากแต่พบว่าบางพื้นที่ยังมีปัญหาในการเพาะปลูก เช่น เป็นที่ราบสูง ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ

ด้วยความที่ชุมชนตะโหมดมีศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย การอยู่อาศัยของกลุ่มคนกระจัดกระจาย ซึ่งไม่เอื้อต่อการพัฒนาและผลกระทบจากการพัฒนาที่ผ่านมารัฐที่เป็นผู้กำหนดทิศทางของชุมชน ภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบมีเทือกเขาพาดผ่านเป็นแนวยาว มีลุ่มน้ำผ่านถึง 4 สาย

กระบวนการแผนชุมชนโดยชุมชนตะโหมด

เริ่มต้นจากคนที่มีความคิดเหมือนกันและมีเป้าหมายเดียวกัน จึงเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น อ.ก.ส. พช. กฟพ. อบต. จะร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง เป็นเครื่องมือหลักในการทำงานผสมผสานกับแผนฯ

กระบวนการทำแผนชาวชุมชนระยะแรกในปี พ.ศ.2546 ไม่ประสบผลสำเร็จกว่าที่ควร เนื่องจากการขาดการสื่อสารทำความเข้าใจกับชุมชนในการพัฒนา และชุมชนเองยังมองไม่เห็นความสำคัญว่าแผนชุมชนคืออะไร เมื่อทำแผนแม่บทชุมชนแล้วจะได้ผลประโยชน์อย่างไร

บทสรุปจากการเรียนรู้

> **เวทีที่ 1** เป็นเวทีทำความเข้าใจในชุมชนในเรื่องของแผน โดยมีเป้าหมาย คือ การพึ่งตนเอง ชุมชนจะทำอะไร อย่างไร อะไรคืออุปสรรค “รู้ปัญหา รู้ตัวตน”

> **เวทีที่ 2** เป็นเวทีชี้แจงขั้นตอนกระบวนการแผน 7 กระบวน จะให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจถึงขั้นตอนในการปฏิบัติงาน เพื่อสำรวจวิจัยข้อมูลในหมู่บ้านของตนเอง

> **เวทีที่ 3** เป็นเวทีเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อรู้ความเป็นมาเป็นไปของชุมชน เปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบัน

> **เวทีที่ 4** เป็นเวทีเรียนรู้วัฒนธรรมข้อมูล ให้เห็นความสำคัญของข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ชุมชน และกำหนดทิศทางแผนชุมชน ตัวอย่างข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ เช่น ด้านเศรษฐกิจ รายได้ไม่พอกับรายจ่าย/อาชีพ ไม่มีเอกสารในที่ดิน

ทำกิน/เกษตร ด้านทรัพยากร มีการบุกรุกที่ป่าสงวนและอนุรักษ์ป่าไม้/ แหล่งน้ำ

> **เวทีที่ 5** เวทีวิเคราะห์ชุมชน เรียนรู้พัฒนา เป็นการสรุปบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกับคนในชุมชน

> **เวทีที่ 6** เป็นการประชาภิวิจารณ์แผน เป็นการสรุปบทเรียนจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หลังจากทีชุมชน ผ่านกระบวนการมากมาย

รูปธรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดทำแผนแม่บทชุมชน

แผนที่ชุมชนกำหนดจะเห็นได้ว่าสามารถนำสู่การปฏิบัติได้จริง เป็นรูปธรรม ชุมชนจะต้องจัดการทุกสิ่งทุกอย่างด้วยชุมชน บางแผนงานอาจเกินความสามารถของชุมชนอาจจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากองค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชน หรือส่วนราชการ เพื่อขยายผลสานต่อความคิด “ร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดแผน ร่วมกันหาทางแก้ไข ร่วมรับผลประโยชน์” ซึ่งนำสู่ในรูปกลุ่มภายใต้แผนชุมชน ตำบลตะโหมด

1. **กลุ่มน้ำพริก** จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2540 มีสมาชิกแรกตั้ง 20 คน วัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกทำกิจกรรมร่วมกัน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มีรายได้เพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรและได้เรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิก 40 คน จากทุนเริ่มต้น 35,000 บาท จนมีทุนในปัจจุบัน 50,000 บาท ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มสร้างรายได้ให้กับสมาชิกประมาณ 1,000 บาท/เดือน มีผู้มาสั่งทำโดยเฉลี่ย 1,400 กล่องต่อปี อย่างไรก็ตามกลุ่มยังมีปัญหาเรื่องการทำตลาดและประชาสัมพันธ์ รวมทั้งขาดอุปกรณ์ในการผลิตที่พอเพียง

2. **กลุ่มธนาคารน้ำ (ฝายกักเก็บน้ำ)** จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ.2545 เพื่อกักเก็บน้ำไว้ในลำห้วย ไว้ใช้ประโยชน์ มีสมาชิกแรกตั้ง 10 คน จนปัจจุบันมีสมาชิก 100 คน ซึ่งกลุ่มมีการสำรวจลำห้วยและชะลอน้ำโดยใช้ทรายใส่กระสอบและทับ ในระยะแรกยังได้รับการช่วยเหลือน้อย และขาดการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ ใน พื้นที่ รูปแบบการจัดการน้ำแบบภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการร่วมมือร่วมใจและเสียสละ ชุมชนมีน้ำไว้ใช้ทำการเกษตร สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง

3. ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหมด จัดตั้งขึ้นมาเพื่อพัฒนาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมการเรียนรู้บ้านตะโหมด ตลอดจนด้านการท่องเที่ยวของชุมชน มีการจัดสร้างในรูปแบบศูนย์วัฒนธรรม โดยใช้วัดและโรงเรียนเป็นศูนย์จัดเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในการดำรงชีวิตของคนตำบลตะโหมด กิจกรรมแสดงวิถีชีวิตของคนตะโหมดในอดีต เช่น การสืข้าว ช้อมข้าว หนึ่งตะลึง

จากกิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาเยาวชนได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนเกิดการรักถิ่นฐาน และอาชีพเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมชุมชนนอกจากนี้ช่วยให้คนในชุมชนดำรงชีพแบบเศรษฐกิจพึ่งตนเอง

สิ่งที่ชุมชนตะโหมดจะเดินต่อไป

ทำแผนไปปรับใช้กับชุมชน / ตัวเอง

แผนต้องทำสม่ำเสมอ

เชื่อมแผนระหว่างชุมชน เกิดการขยายผล

นำเสนอแผนกับส่วนที่เกี่ยวข้อง

“ชาวตะโหมด โกรธชลประทาน และกรมป่าไม้”

จึงขออาสาทำฝ่าย...เพื่อรักษาป่าต้นน้ำเอง”

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน

ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ

บุญหมักชีวภาพ

สถานที่ตั้ง

หมู่ที่ 8 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

ผู้ประสานงาน

นายสมบุญ จิตสาระอาภรณ์ (06-9617216)

11 หมู่ที่ 9 ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง

งบประมาณที่สนับสนุน

จำนวน 96,000 บาท

ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง

ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 86 คน

ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)

นอกทะเบียน สย. จำนวน 248 คน

จำนวน 165 คน

สำนักงานเกษตรอำเภอตะโหมด จำนวน
50,000 บาท

สมาชิก

จำนวน 10,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น

สามารถผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพได้ประมาณ 80
ตัน สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ประมาณ
240,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง

ขยายการผลิตได้ประมาณ 500 ตัน ลดต้นทุน
การผลิตได้ประมาณ 1,500,000 บาท
ในระยะเวลา 2 ปี สมาชิกมีรายได้เพิ่มชุมชน
ได้บริโภคผลผลิตปลอดภัย

ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน

ชุมชนมีปุ๋ยชีวภาพใช้ในราคาถูกกว่าท้องตลาด
มีปุ๋ยใช้อย่างเพียงพอกับความต้องการของ
ชุมชน สภาพดินอุดมสมบูรณ์ ลดความ
เสื่อมโทรมของดิน ลดต้นทุนการผลิตสามารถ
ลดปัญหาความยากจนได้ในระดับหนึ่ง

ผู้ประสานงาน

นายสมบุญ จิตรสาระอาภรณ์
ตำบลตะโหมด อำเภอตะโหมด
จังหวัดพัทลุง
โทรศัพท์ 086-9617216

ตำบลชุมพล

อำเภอชุมพล จังหวัดพิจิตร

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่	72 ตารางกิโลเมตร
หมู่บ้าน	14 หมู่บ้าน
ประชากร	8,305 ราย
- เพศหญิง	3,947 คน
- เพศชาย	4,358 คน

ตำบลชุมพลนับเป็นตำบลเก่าแก่ตำบลหนึ่ง เมื่อก่อนเป็นตำบลโคกชะงาย ต่อมาประชากรหนาแน่นขึ้นจึงได้แยกออกมาเป็นตำบลชุมพล เมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยใช้ชื่อของชุมชนที่เก่าแก่ของชุมชนนี้ เป็นชื่อตำบล คือตำบลชุมพล คำว่า ชุมพล ต่างสันนิษฐานกันว่าเมื่อสมัยก่อนสงคราม ในชุมชนนี้เคยเป็นที่ชุมนุมของนักสู้เพื่อต่อสู้ป้องกันประเทศสมัยสงครามพม่า เคยเป็นที่ซ่อนสมุพลรบไว้ต่อต้านพม่าในสมัยนั้น เคยมีผู้ขุดพบวัตถุโบราณ ในพื้นที่บ้านชุมพลอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้าน ชาวบ้านเรียกตรงนี้ว่าโคกวัด ซึ่งแสดงว่าตรงนี้เคยเป็นที่อยู่อาศัยของบรรพบุรุษของคนในชุมชน เคยมีป่าช้าโบราณอยู่ทางทิศตะวันออก ของชุมชน อายุของชุมชนนี้น่าจะเกิน 100 ปีขึ้นไปแน่นอน

สภาพพื้นที่โดยทั่วไป ตำบลชุมพล ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม การทำสวนยางพารา ทำนา เลี้ยงสัตว์ ซึ่งผลผลิตที่ได้สามารถนำไปจำหน่ายเป็นรายได้หลักของตำบล บางส่วนประกอบอาชีพรับจ้าง เป็นการรับจ้างแรงงานภายในตำบลและตำบลใกล้เคียง หรือภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง มีโรงเรียน 4 แห่ง วัด 3 แห่ง

กระบวนการจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลชุมพล

โครงการทำแผนแม่บทชุมชน เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาล เพื่อเป็นแนวทางแห่งการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับราษฎรของรัฐบาล ที่รัฐบาลภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ต้องการเห็นความเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้าน โดยการนำข้อมูลมาร่วมวิเคราะห์ หาจุดเด่นจุดด้อยและศักยภาพของชุมชน เพื่อพัฒนาตนเอง เข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหาชุมชนและพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไปสู่ความอยู่ดีกินดีมีสุข

โดยประชาชนเป็นผู้จัดตั้งคณะทำงาน กำหนดรูปแบบการดำเนินงาน การบริหารจัดการ จัดลำดับความสำคัญ ตลอดจนความเร่งด่วนของปัญหาตนเอง อย่างสอดคล้องกับความสำคัญของส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่คนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยมีส่วนราชการส่วนกลางและท้องถิ่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาคเอกชนอื่นๆ ได้ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานงานให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คล่องตัวและบรรลุเป้าหมาย

ข้อมูลจากการทำแผนแม่บทชุมชน

จุดเด่น

ด้านอาชีพ การทำสวนยาง การเลี้ยงสัตว์ การรวมกลุ่มกันทำองค์กรการเงิน รวมกลุ่มกันทำสวัสดิการชุมชน อาชีพหลักการทำสวนยางพาราสร้างฐานะสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ผู้นำส่วนใหญ่มีความสามารถ เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำสูง

จุดด้อย

ความฟุ้งเฟ้อตามกระแสโลก ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ความแตกแยกของคนในชุมชน จากการเมืองท้องถิ่นมอบภาระให้ผู้นำมากเกินไป ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น ด้านข่าวสารยังล่าช้า ด้านหลักประกันชีวิตและทรัพย์สิน ยังไม่มั่นคงเพียงพอ สวัสดิการไม่ครอบคลุมทั่วถึงและยังมีกองทุนสวัสดิการน้อย ละเลยประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลประมาณการค่าใช้จ่ายประจำครอบครัวเป็นรายหมู่บ้านสามารถสรุปโดยรวม ได้ดังนี้

รายได้รวม	155,510,696	บาท/ปี
รายจ่ายรวม	76,809,038	บาท/ปี
หนี้สินรวม	107,140,988	บาท/ปี

นอกจากนี้ ได้มีการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านแหล่งหนี้สิน สถาบันสาธารณูปโภค ในระดับตำบล อาชีพหลักและอาชีพเสริมในตำบล ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบปัญหาหลายประการ ปัญหาด้านหนี้สิน ปัญหาด้านสาธารณสุข และอนามัย

แผนงาน/แนวทางแก้ไขปัญหา

แผนงานด้านเศรษฐกิจ

แผนงานด้านสังคม

แผนงานด้านสิ่งแวดล้อม

กระบวนการจัดเก็บข้อมูลในชุมชน ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูล แผนงานโครงการต่างๆ ที่ชุมชนได้กำหนด เป็นปัญหาตามความสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการ ตามความต้องการของชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายประยูร ชูทอง

6/2 หมู่ 8 ตำบลชุมพล

อำเภอศรีนครินทร์

จังหวัดพัทลุง

โทรศัพท์ 089-2995112

ตำบลฝาละมี

อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

ข้อมูลพื้นฐานของตำบล

ข้อมูลพื้นฐาน

พื้นที่ 54,475 ไร่ 87 ตาราง กม.

หมู่บ้าน 11 หมู่บ้าน

ประชากร 10,894 คน

- เพศหญิง 5,343 คน

- เพศชาย 5,351 คน

• อาณาเขตที่ตั้ง

ทิศเหนือ จรดตำบลนาปะขอ

ทิศใต้ จรดตำบลหารเทา

ทิศตะวันออก จรดตำบลเกาะหมาก

ทิศตะวันตก จรดตำบลวังใหม่

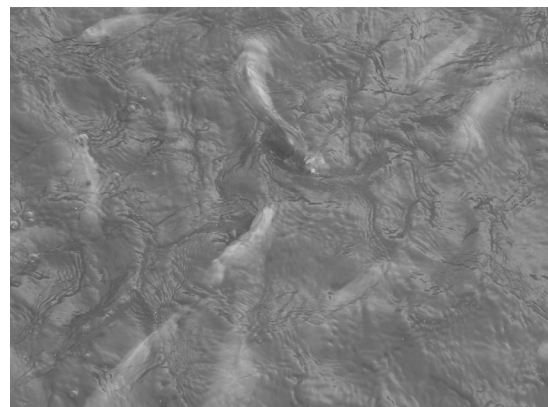
ตำบลฝาละมีเป็น 1 ใน 15 ตำบล ต้นแบบของภาคใต้ ที่ยกระดับเป็น ศูนย์เรียนรู้ ซึ่งเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค ได้ขยายพื้นที่การ ดำเนินงาน ตั้งแต่ปี 2548 เพื่อยกระดับเป็นพื้นที่ตำบลต้นแบบสภาพทั่วไป ตำบล ฝาละมีอยู่ห่างจากอำเภอปากพะยูน 23 กิโลเมตร เป็นที่ราบเหมาะแก่การ ประกอบอาชีพทางการเกษตร เป็นเขตร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือฤดูร้อนและฤดูฝน

ประวัติความเป็นมา

ฝาละมี เป็นชื่อของหมู่บ้านหนึ่งในตำบลฝาละมี เป็นศูนย์กลางของตำบล มีความสัมพันธ์โดยตรงกับเจ้าเมืองพัทลุงในอดีต หรืออีกที่มานหนึ่ง มีตำนานเล่า ว่าสมัยก่อน มีนายพราน ชื่อ “นายแลง” มีอาชีพเลี้ยงวัว ขณะที่น่าวัวรอนแรม ไปเลี้ยงตามสถานที่ต่างๆ นายแลงคนนี้ต้องพกพาอาหารไปด้วย ครั้งหนึ่งขณะ พักแรมเพื่อทำอาหารเกิดพายุพัดแรงจนทำให้ฝาละทะเลลอยปลิวตามแรงพายุ ไปตกอยู่ที่ริมควน (เขา) ไกลๆ หมู่บ้าน ที่ตรงนั้นจึงมีชื่อเรียกว่า “ควนฝาละมี” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สภาพทางเศรษฐกิจ อาชีพหลักของประชากรในพื้นที่ คือด้านเกษตร กรรม ทำนา เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป หน่วยธุรกิจอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วน ตำบล ประกอบด้วย โรงสี จำนวน 20 แห่ง ปั้มน้ำมัน 5 แห่ง โรงรมยาง 2 แห่ง ร้านค้าชุมชน 160 ร้าน

สภาพทางสังคม การศึกษา มีโรงเรียนประถมศึกษา 8 โรง โรงเรียน มัธยมศึกษา 1 โรง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 8 ศูนย์ ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน 11 แห่ง สถาบันศาสนา วัด 8 แห่ง มัสยิด 5 แห่ง

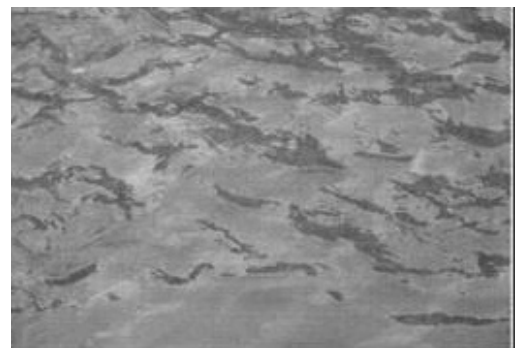
บทเรียนของการจัดทำแผนชุมชนระยะเริ่มแรก

- 1) การริเริ่มกระบวนการส่วนใหญ่มาจากภายนอก ชุมชนมีส่วนร่วมน้อยมาก คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจ ไม่ได้เรียนรู้จากที่อื่น
- 2) การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ทำให้ขาดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และไม่มีโครงสร้างวิทยากรกระบวนการอย่างจริงจัง
- 3) ชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อย ไม่ครอบคลุมทั้งตำบล แผนกิจกรรมที่ออกมาไม่สามารถสร้างรูปธรรมให้สำเร็จได้

ปี 2548 ตำบลฝายละมี ยกระดับเป็นตำบลต้นแบบ กระบวนการทำงานของชุมชนยังไม่หยุดนิ่ง มีการรวมตัวดำเนินกิจกรรมต่างๆ และได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผลที่เกิดขึ้น มีการรวมตัวกันของภาคประชาชน เกิดกิจกรรม เช่น กิจกรรมกลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กระบวนการจัดการกลุ่ม ขั้นแรกมีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่ม ลักษณะการเลี้ยงปลาเลี้ยงในกระชัง การตลาดของกลุ่ม คือตลาดในชุมชน จากตำบลใกล้เคียงมารับซื้อ

ผลที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรม

ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น (รายละเอียด 9,000-10,000 บาท/ปี) สมาชิกในชุมชนรู้จักการบริหารจัดการและสามารถแก้ปัญหาความยากจนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน สามารถขยายผลไปสู่ตำบลที่สนใจเรียนรู้ได้

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน
ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

ชื่อโครงการ	การเลี้ยงปลาในกระชัง
สถานที่ตั้ง	160 หมู่ที่ 7 ตำบลฝาละมี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพิจิตร
ผู้ประสานงาน	นายวีระ ไชยสินธ (07-2995572) 160 หมู่ที่ 7 ตำบลฝาละมี อำเภอบางปะอิน จังหวัดพิจิตร
งบประมาณที่สนับสนุน	จำนวน 97,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จัดทะเบียน สย. จำนวน 16 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 33 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคอื่นๆ (สมทบ)	จำนวน 565 คน งบ CEO ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจิตร จำนวน 65,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกในกลุ่มมีอาชีพที่มั่นคง และมีรายได้ เพิ่ม ชุมชนมีเนื้อปลาดิบบริโภคในราคาที่ถูกลงกว่า ท้องตลาด ประมาณกิโลกรัมละ 5-8 บาท

ผู้ประสานงาน

นายวีระ ไชยสินธ
160 หมู่ 3 ตำบลฝาละมี
อำเภอบางปะอิน
จังหวัดพิจิตร
โทรศัพท์ 087-2995572

ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง

ลดรายจ่ายในการซื้อปลามาบริโภคได้
ประมาณ 30-50% เมื่อเปรียบเทียบกับซื้อจาก
ภายนอกชุมชน สามารถลดปัญหาความ
ยากจนของสมาชิกได้ในระดับหนึ่ง

ผลที่ยั่งยืน

ส่งเสริมการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน
และส่งผลต่อการแปรรูปเนื้อปลาต่อไปในอนาคต

ตำบลกระแสะสินธุ์

อำเภอกระแสะสินธุ์ จังหวัดสงขลา

ประวัติความเป็นมา

ท้องที่องค์การบริหารส่วนตำบลกระแสะสินธุ์ เดิมอยู่ในเขตหมู่ที่ 8, 9, 10 ตำบลกระแสะสินธุ์ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ต่อมาได้มีการแยกตำบลโรง ตำบลเชิงแส และตำบลเกาะใหญ่ ตั้งเป็นกิ่งอำเภอกระแสะสินธุ์ เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2521 ต่อมาได้รับการยกย่องฐานะเป็นอำเภอกระแสะสินธุ์ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2537 ต่อมาได้แยกหมู่ที่ 8, 9, 10, 11 ของตำบลเกาะใหญ่ เป็นหมู่ที่ 1, 2, 3, 4 ตำบลกระแสะสินธุ์ และจัดตั้งเป็นสภาตำบลกระแสะสินธุ์ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2538 ต่อมาได้มีประกาศกระทรวงมหาดไทยตามราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 116 ตอนพิเศษ 82ง ลงวันที่ 15 ตุลาคม 2542 ยกฐานะสภาตำบลกระแสะสินธุ์ เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลกระแสะสินธุ์ มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม 2542 เป็นต้นมา

หมวดรายได้ตำบลกระแสะสินธุ์ต่อเดือน

รายการ	หมู่ที่ 1 (บาท)	หมู่ที่ 2 (บาท)	หมู่ที่ 3 (บาท)	หมู่ที่ 4 (บาท)	รวม (บาท)
ภาคเกษตร	215,360.-	38,775.-	227,438.-	28,456.-	510,029.-
รับจ้าง	130,311.-	463,016.-	359,700.-	301,533.-	1,254,560.-
ราชการ	132,050.-	241,116.-	149,910.-	306,285.-	829,361.-
อื่นๆ	221,666.-	322,062.-	333,110.-	182,083.-	1,058,921.-
รวม	699,387.-	1,064,969.-	1,070,158.-	818,357.-	3,652,871.-

หมวดรายได้ตำบลกระแสะสินธุ์ต่อปี

รายการ	หมู่ที่ 1 (บาท)	หมู่ที่ 2 (บาท)	หมู่ที่ 3 (บาท)	หมู่ที่ 4 (บาท)	รวม (บาท)
ภาคเกษตร	2,584,322.-	465,306.-	2,729,260.-	341,475.-	6,120,363.-
รับจ้าง	1,563,740.-	5,556,200.-	4,316,400.-	3,618,400.-	15,054,740.-
ราชการ	1,584,600.-	2,893,400.-	1,798,920.-	3,675,430.-	9,952,350.-
อื่นๆ	2,660,000.-	3,864,750.-	3,997,340.-	2,185,000.-	12,707,090.-
รวม	8,392,662.-	12,779,656.-	12,841,920.-	9,820,305.-	43,834,543.-

หมวดค่าใช้จ่ายตำบลกระแสดินธุ์ 100% ต่อเดือน

รายการ	หมู่ที่ 1 (บาท)	หมู่ที่ 2 (บาท)	หมู่ที่ 3 (บาท)	หมู่ที่ 4 (บาท)	รวม (บาท)
ค่าอาหาร	32,611.-	17,440.-	36,611.-	13,254.-	99,916.-
อาหารสำเร็จรูป	6,275.-	8,482.-	11,133.-	3,129.-	29,019.-
ขนมเครื่องดื่ม	11,064.-	6,492.-	29,103.-	5,312.-	51,971.-
ยารักษาโรค	1,438.-	281.-	1,524.-	163.-	3,406.-
ของใช้ต่าง ๆ	63,438.-	16,467.-	340,038.-	14,280.-	434,223.-
ค่าการศึกษา	19,642.-	54,199.-	379,146.-	27,094.-	480,081.-
ทุนการศึกษา	36,944.-	53,728.-	28,000.-	22,597.-	141,269.-
ผ่อนหนี้สิน	894,675.-	262,228.-	669,067.-	323,200.-	2,149,170.-
ค่าใช้จ่ายทางสังคม	63,675.-	50,575.-	55,791.-	40,431.-	210,472.-
รวม	1,129,762.-	469,892.-	1,550,413.-	449,460.-	3,599,527.-

ลักษณะกิจกรรมการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับครัวเรือน ปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด
 ทำไร่นาสวนผสมรูปแบบ ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา
 แปรรูปผลผลิต
 ใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยหมัก ใช้สมุนไพรไล่แมลง

ระดับหมู่บ้าน วิสาหกิจชุมชน ผลิตของใช้ในชุมชน
 กลุ่มอาชีพ
 เกษตรผสมผสาน
 ท่องเที่ยวการเกษตร หมู่บ้านเกษตรอินทรีย์
 ตลาดนัดชุมชน
 โรงสีข้าวชุมชน
 โรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์
 โรงผลิตอาหารสัตว์ ฯลฯ

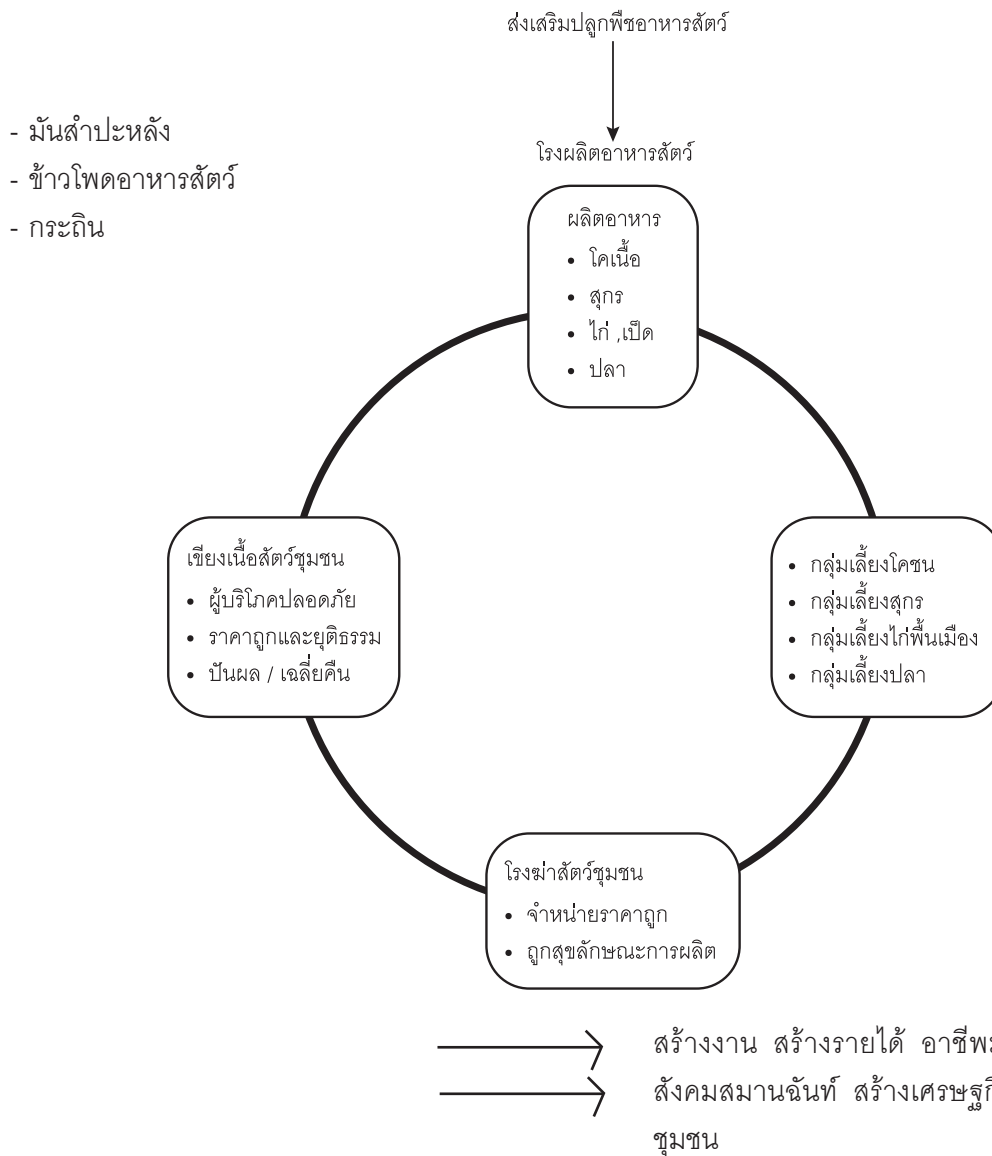
แนวทางการพัฒนาตำบลกระแสดินสู่ภายใต้แผนงาน/โครงการแผนชุมชน

แผนงาน / โครงการ	วัตถุประสงค์	พื้นที่เป้าหมาย	หน่วยงานองค์กรรับผิดชอบ	งบประมาณ	ระยะเวลา
โครงการศึกษาอบรมปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาในวันพระ	- เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้นำและพุทธศาสนิกชนร่วมปฏิบัติธรรมถวายเป็นพุทธบูชา - เพื่อให้ผู้ร่วมโครงการได้รับสาระความรู้เกี่ยวกับพระพุทธเจ้าตลอดจนหลักการดำเนินชีวิตตามแนวธรรมคำสอนของพระบรมศาสดา	ม. 1, 2, 3, 4 ต. กระแสดินธุ์ รุ่นละ 20 คน	- วัดโตนดด้วน - วัดเอก (หลวงพ่อดิม) - อบต.	10,000	2549 - 2552
โครงการส่งเสริมกิจกรรมวันกำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	- เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่จะนำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประชาชน	ม. 1, 2, 3, 4 ต. กระแสดินธุ์	- อบต. - ชมรมกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	10,000	2549 - 2552
โครงการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน	- เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนให้มีมาตรฐานของผู้ นำมากยิ่งขึ้น - สร้างความรู้ความเข้าใจ บทบาท / หน้าที่ การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้	ม. 1, 2, 3, 4 ต. กระแสดินธุ์	- อบต. - ชมรมกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	30,000	2549 - 2552
โครงการศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบผู้นำชุมชน	- เพื่อศึกษา / เรียนรู้การดำเนินงานด้านผู้นำชุมชนพื้นที่ต้นแบบ - เพื่อพัฒนากกระบวนการทำงานอย่างมีระบบ	ม. 1, 2, 3, 4 ต. กระแสดินธุ์	- อบต. - อำเภอกระแสดินธุ์ - ชมรมกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน	50,000	2549 - 2552

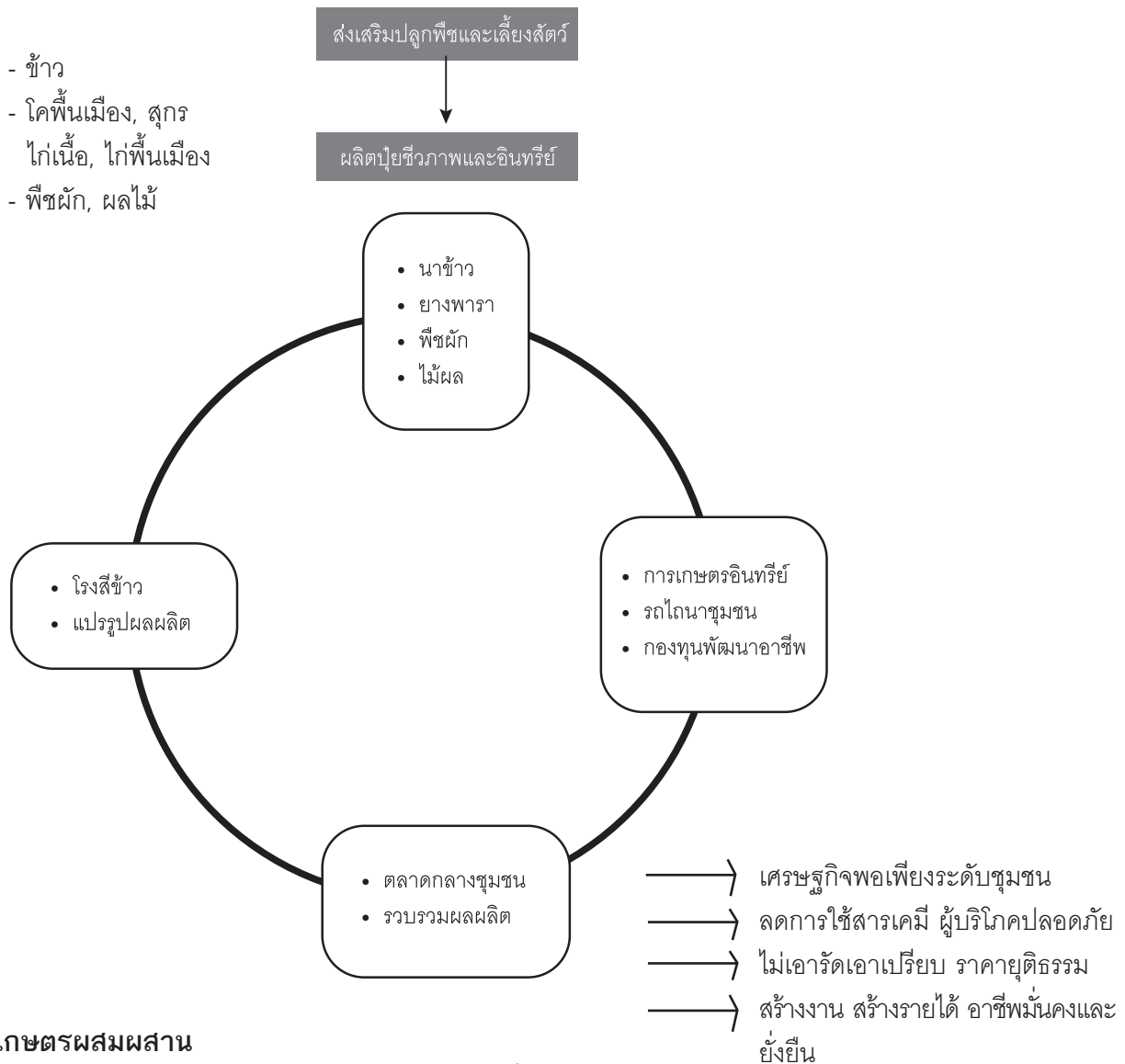
แนวทางการพัฒนาตำบลกระแสดินรู้ภายใต้แผนงาน/โครงการแผนชุมชน

แผนงาน / โครงการ	วัตถุประสงค์	พื้นที่เป้าหมาย	หน่วยงาน องค์กรรับผิดชอบ	งบประมาณ	ระยะเวลา
โครงการฝึกอบรมบทบาท / ภารกิจผู้นำชุมชน	- เพื่อเสริมสร้างความรู้ บทบาท / หน้าที่ ในการกิจผู้นำชุมชน - เพื่อพัฒนาการ ประสานงานกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ม. 1 , 2 , 3 , 4 ต. กระแสดินรู้	- อบต. - พัฒนาชุมชน	20,000	2549 - 2552

โครงการผลิตอาหารสัตว์ครบวงจร

โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพและอินทรีย์อัดเม็ดครบวงจร

การเกษตรผสมผสาน

เป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับราษฎรในชุมชน ที่มีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพาราและประมง ซึ่งได้มีการรวมกลุ่มของราษฎร ก่อให้เกิดอาชีพต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลาระดับครัวเรือน และยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนหลังจากเก็บเกี่ยวที่เหลือจากการใช้ในครัวเรือน และเป็นการดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีราษฎรสนใจเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมาก ทำให้ทุกวันนี้มีผลผลิตออกสู่ตลาดแล้วเป็นจำนวนมาก

- การปลูกผักสวนครัว
- ส่งเสริมการเลี้ยงปลาตู้ระดับครัวเรือน และสร้างรายได้เสริมให้ครอบครัว
- ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงแม่พันธุ์สุกร และสุกรขุน
- ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงสัตว์

- กลุ่มส่งเสริมอาชีพการทำขนม

**กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ
การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค**

ชื่อโครงการ	การเกษตรผสมผสาน และการส่งเสริมอาชีพ
งบประมาณ	100,000 บาท
สถานที่ตั้งโครงการ	หมู่ 1,2,3,4 ในตำบลกระแสดินธุ์
ผู้ได้รับผลประโยชน์	ราษฎรในตำบลกระแสดินธุ์ทุกหมู่บ้าน
ภาคีอื่นๆ (สมทบ)	การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอกระแสดินธุ์ วิชาการ/บุคลากร เกษตรอำเภอกระแสดินธุ์ วิชาการ/แหล่งเรียนรู้ โรงเรียนในตำบล 2 โรงเรียน วิชาการ/บุคลากร พัฒนาชุมชน วิชาการ/บุคลากร อบต. กระแสดินธุ์/ งบประมาณ อำเภอกระแสดินธุ์/ สถานที่ / บุคลากร/ วิชาการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้, รักษาป่าชายเลน, สร้างรายได้จากการส่งเสริมอาชีพ, สร้างอาชีพ ความมั่นคงให้ครัวเรือน เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดรายได้จากการส่งเสริมอาชีพ สร้างความเป็นอยู่ และคุณภาพที่ดีให้กับราษฎรในชุมชน 1. ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคง 2. สร้างรายได้ให้ครอบครัว และชุมชน 3. สร้างจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าไม้ 4. สร้างแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เยาวชน 5. เกิดความสามัคคีในชุมชน
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	

ผู้ประสานงาน

นายเจริญ เจริญวงศ์
117 หมู่ 1 ตำบลกระแสดินธุ์
อำเภอกระแสดินธุ์
จังหวัดสงขลา
โทรศัพท์ 086-6868874
074-399323

ตำบลดเกตรี

อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

คำขวัญตำบลดเกตรี

พื้นดินเขียวขจี

สมันตรัฐบุรินทร์ลีโอนาม

บูเก้ตตรีเชานาง

ถิ่นอิสลามร้อยฤทัย

“แท้จริงผู้เป็นเจ้าของจะไม่เปลี่ยนแปลงสภาพกลุ่มชนหนึ่งกลุ่มชนใด
จนกว่าเขาจะเปลี่ยนแปลงตัวเขาเองก่อน”

อัล - กรูอ่าน

ประวัติความเป็นมา / ข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลดเกตรี คำว่าเกตรี มาจากคำว่า “บูเก้ตตรี” เป็นภาษามลายู แปลว่า ภูเขา ส่วนคำว่าเกตรีมาจากภาษาอินโดนีเซีย แปลว่า ผู้หญิงที่มีบรรดาศักดิ์ มารวมกันเรียกว่า เกตรี แปลว่า เขาพระนาง เนื่องจากทางทิศเหนือ และทางทิศตะวันออกของตำบลดเกตรี มีภูเขาหลายลูกอยู่เรียงรายทอดแนวทางทิศเหนือ - ได้หากมองดูอย่างพิถีพิถันจะมีภูเขาลูกหนึ่งลักษณะคล้ายผู้หญิงอยู่ในท่านอนตะแคงศีรษะอยู่ทางทิศเหนือหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ปลายเท้าไปทางทิศใต้

มีประวัติความเป็นมาเล่ากันว่า เมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว ได้มีโต๊ะกาแป็ง อาดำ ปลุกกระท่อมอยู่ใกล้ถ้ำ ชื่อว่าถ้ำเกตรี อยู่มาวันหนึ่งนายโต๊ะกาแป็ง อาดำ ได้ป่วยนอนหม่มผ้าตลอดเวลาไม่อาบน้ำ เมื่อลูกๆออกไปทำงานและได้ตากข้าวเปลือกเอาไว้ แกก้นนอนผ้าข้าวเปลือกไม่ให้ไก่มาเชยกิน เป็นแบบนี้เรื่อยมาประมาณ 2 เดือน คนในหมู่บ้านก็สงสัยแต่ไม่มีใครกล้าพูด อยู่มาวันหนึ่งก็มีไก่ตัวสีขาวกินข้าวเปลือกที่ตากแดดเอาไว้ แกจับมากินดิบๆทำให้คนที่เห็นตกตะลึงในสิ่งที่เกิดขึ้น ในที่สุดแกก็เอาผ้าห่มที่คลุมร่างออก ร่างกายก็กลายเป็นเสือทันที มีลักษณะหางยาว ตัวลาย และหยิบมิด ขวาน พริ้ว เข้าถ้ำไปและสิ่งเหล่านั้นก็กลายเป็นหินอยู่หน้าถ้ำให้ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ เมื่อถึงเดือน 6 ของทุกปี ลูกหลานก็จะทำบุญด้วยไก่ ซึ่งปัจจุบันได้มีหินปรากฏอยู่หน้าถ้ำเป็นรูปพริ้ว ขวานและมีด ดังกล่าวอยู่ที่ถ้ำเกตรี

ตำบลดเกตรีมีการปกครองทั้งหมด 6 หมู่บ้าน คือ 1.บ้านไร่ 2.บ้านกาเเะ 3.บ้านเกตรี 4.บ้านลูโปะมอเลาะ 5.บ้านวังเพียด 6.บ้านโคกมุดพัฒนา มีกำนันคนแรกคือ นายมาลีก็ อาดำ ได้รับการยกฐานะเป็นตำบลซึ่งแยกออกจากตำบลบ้านควนเมื่อปี พ.ศ.2527 และกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเกตรีเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2541 ซึ่งมีประวัติหมู่บ้าน ดังนี้

ฐานความคิดใหม่ในการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง

ทำทุกวิถีทางให้เกิดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาปัญญาของคน ทั้งปัญญาในรูปองค์ความรู้ และปัญญาการเชื่อมโยงตนเองเข้ากับคนอื่น สังคมอื่น และสรรพสิ่ง แล้วจะเกิดวิถีชีวิตแห่งการเอื้ออาทร นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ

การรวมกลุ่มของกลุ่มต่างๆ ในตำบลมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ กลุ่มอาชีพ เยาวชน กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

ความต้องการอยากเห็นเกิด 5 ปีข้างหน้า ตั้งแต่ 2547 – 2552

1. อยากเห็นตำบลเกิดเป็นเขตปลอดยาเสพติด
2. อยากให้มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติอย่างสมบูรณ์
3. อยากให้ผู้นำทุกฝ่ายได้ปรึกษาหารือและทำงานอย่างโปร่งใส
4. อยากให้ชาวบ้านทุกคนมีงานทำที่มั่นคง
5. ให้ผู้นำทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาจนปัญหาจะเกิด (ไม่เป็นลักษณะวุ่นวายล้นมือ)
6. อยากเห็นตำบลเกิดพัฒนาโดยมีการวางแผนร่วมกันทุกฝ่าย (ให้บุคคลในท้องถิ่นได้เกิดประโยชน์)
7. อยากเห็นสังคมของตำบลเกิดอยู่อย่างพองอ่องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
8. อยากเห็นการปฏิบัติตัวของทุกคนด้วยกรรมดี / จริยธรรม
9. อยากเห็นพลังสังคมของตำบลเกิดอยู่แบบมีส่วนร่วม
10. อยากเห็นกลุ่มองค์กรชุมชนตำบลเกิดแบบใหม่
11. อยากเห็นผู้นำ / นักพัฒนาไม่ยึดติดศักดิ์ศรี ตำแหน่งผลประโยชน์ เป็นอุปสรรคในการพัฒนา
12. อยากเห็นการเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนตำบลเกิดกับองค์กรท้องถิ่นและภาคประชาสังคมไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
13. อยากเห็นบุคคลทำการเมืองภาคพลเมืองในชุมชนตำบลเกิดให้มากขึ้น
14. อยากให้มีข้อมูลข่าวสารประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงทุกระดับในตำบลเกิด
15. อยากเห็นความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินในชุมชนตำบลเกิด
16. อยากเห็นความถูกต้องชอบธรรมในบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชนตำบลเกิด
17. อยากเห็นการจัดระบบโครงสร้างในการบริหารการปกครอง ให้เป็นที่ยอมรับในคนส่วนใหญ่ในชุมชนตำบลเกิด
18. อยากเห็นข้าราชการสายสัมพันธ์ใหม่ในตำบลเกิด
19. อยากเห็นหอกระจายข่าวทุกชุมชน / หมู่บ้าน

สภาพปัญหาของตำบลเกตรี

ชื่อปัญหา	สภาพปัญหา
1. ปัญหาด้านเศรษฐกิจ	ราษฎรมีรายได้น้อยสอดคล้องกับค่าครองชีพ อันเกิดจากความขาดแคลนทางด้านปัจจัยการผลิตทั้งที่ดินทำกินและสภาพขาดความอุดมสมบูรณ์ ตลอดจนตลาดรับรองผลผลิตทางการเกษตร
2. ปัญหาด้านสังคม	ขาดการดูแลเด็กก่อนวัย มีศูนย์เด็กเล็กไม่เพียงพอ ผู้สูงอายุ คนพิการไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง เกิดการแพร่กระจายปัญหายาเสพติดในชุมชน และขาดความพร้อมในการกระจายข่าวสาร
3. ปัญหาด้านโครงการ	บริการสาธารณะทั้งไฟฟ้า โทรศัพท์ เส้นทางคมนาคมไม่เพียงพอและขาดประสิทธิภาพในการบำรุงซ่อมแซมอีกทั้งไม่มีประปาในชุมชน
4. ปัญหาด้านแหล่งน้ำ	ขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรม แหล่งน้ำธรรมชาติต้นเขินก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม
5. ปัญหาด้านสาธารณสุข	สถานบริการด้านสาธารณสุขห่างไกลชุมชน ราษฎรขาดความรู้ในเรื่องโภชนาการ การจัดการสุขภาพอนามัย ขยะมูลฝอย เด็กก่อนวัยเรียนขาดการเลี้ยงดูตามหลักสุขอนามัย
6. ปัญหาด้านการเมืองการบริหาร	ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นความสำคัญต่อการใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าไปมีส่วนร่วมตามระบอบประชาธิปไตย
7. ปัญหาด้านการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม	ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ให้ความสำคัญของการศึกษาต่อบุตรหลาน ทั้งระดับสามัญศึกษา และสายอาชีพ
8. ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในเรื่องขยะมูลฝอยและน้ำเสีย

รายชื่อคณะกรรมการแม่บทชุมชนตำบลเกตรี

1. นายอาหลิ้ม	จะเจ๊ะ	9. นางสาวศิริรัตน์	ชูแก้ว
2. นายบาว	สะปาน	10. นายหรีอหมาน	บินด่วน
3. นายรอสนัน	เส้นสัน	11. นางรอฝ๊ะ	แผนคองนาม
4. นายบุญสัน	มะหมื่น	12. นายอดินันต์	สาติน
5. นายอัลดุลลาห์	สะปาน	13. นายสอาด	หนูชูสุข
6. นางสาวจัสรีน	อูมาจิ	14. นายอิสมาแอล	ขุนดำ
7. นายกิตติศักดิ์	เต็งเกี้ยว	15. นางมยุรี	จัยพริก
8. นายธนาพัฒน์	กองพล		

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ส่งเสริมการผลิตกาแฟโบราณและขนมพื้นเมือง
สถานที่ตั้งโครงการ	94 หมู่ที่ 1 (บ้านโคก) ตำบลเกตุรี อำเภอมือง จังหวัดสตูล
ผู้ประสานงาน	นายอาหลิ้ม ะจะ๊ะ (09-5992375) 66 หมู่ที่ 3 ตำบลเกตุรี อำเภอมือง จังหวัดสตูล
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 96,100 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 20 คน นอกจดทะเบียน สย. จำนวน 100 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 250 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	องค์การบริหารส่วนตำบลเกตุรี จำนวน 150,000 บาท ศูนย์บริการการศึกษาออกโรงเรียน (กศน.) จำนวน 10,000 บ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 10,000 บาท เกษตรอำเภอมือง จำนวน 20,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกมีรายได้เพิ่มจากอาชีพหลักคนละ 1,500 บาท/เดือน กลุ่มมีเงินสมทบ 500 บาท/เดือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สามารถสร้างงานให้กับคนในชุมชน ปีละ ไม่น้อยกว่า 30 คน มีการขยายตลาดและเพิ่มผลิตภัณฑ์ให้เพียงกับความต้องการ และมีรายได้เพิ่มอย่างเห็นได้ชัด
ผลที่ยั่งยืน	ชุมชนได้บริโภคขนมที่ผลิตเองภายในชุมชน เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้กับกลุ่มและชุมชน เกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มปลูกกาแฟ ร้านค้าชุมชน เป็นต้น และยังสามารถจัดสรรเงินส่วนหนึ่งเป็น สวัสดิการชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายอาหลิ้ม ะจะ๊ะ
66 หมู่ที่ 3 ตำบลเกตุรี
อำเภอมือง จังหวัดสตูล
โทร. 089-5992375
นายรอสันน์ เส้นสั้น
160 หมู่ที่ 6 ตำบลเกตุรี
อำเภอมือง จังหวัดสตูล

ตำบลเขาชัยสน

อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง

ประวัติความเป็นมา / ข้อมูลพื้นฐาน

อำเภอเขาชัยสน ตั้งอยู่ทางด้านทิศใต้ของอำเภอเมืองพัทลุง จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2482 จังหวัดพัทลุงได้ย้ายที่ทำการกิ่งอำเภอลำปวก มาตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเขาชัยสน ให้ชื่อว่ากิ่งอำเภอเขาชัยสน เมื่อ พฤศจิกายน 2482 และได้ยกฐานะเป็นอำเภอเขาชัยสนเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2496 พ.ศ. 2498 ยกฐานะเป็นอำเภอเขาชัยสน เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2496 พ.ศ. 2498 ยกฐานะชุมชนหมู่ที่ 3 เป็นสุขาภิบาลเขาชัยสน เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 เปลี่ยนแปลงฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเขาชัยสน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 ก

ตั้งอยู่บนที่ราบสูงถนนเขาชัยสน หมู่ที่ 3 ตำบลเขาชัยสน ห่างจากศาลากลางจังหวัดไปทางทิศใต้ เป็นระยะทาง 28 กิโลเมตร มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1.5 ตารางกิโลเมตร

สภาพเศรษฐกิจ

- ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 25,000 บาท ต่อปี
- การเกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 562 ไร่ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา และพืชผักสวนครัว สำหรับการปศุสัตว์เป็นการเลี้ยงสัตว์รายย่อยในครัวเรือน เช่นการเลี้ยงโค สุกร เป็ด ไก่ เป็นต้น
- การพาณิชย์กรรม และการบริการ จำนวนผู้ประกอบการค้าประมาณ 242 ราย มีตลาดสด 1 แห่ง
- การท่องเที่ยว ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม และเป็นเส้นทางผ่านไปสูแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น แหลมจองถนน วัดเขียนบางแก้ว บ่อน้ำร้อนน้ำเย็น

จังหวัดพัทลุง อำเภอเขาชัยสน เทศบาลตำบลเขาชัยสน หมู่ที่ 1
บ้านชุมชน บ้านเป่าหมายร้อยละ 70

พื้นที่	รายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 20,000 บาท ต่อปี/คน					
	จำนวนครัวเรือนที่สำรวจ	ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ	ไม่ผ่านเกณฑ์	ร้อยละ	เทียบเป้าหมายร้อยละ
ชุมชนบ้านหัวควน	52	39	75.0	13	25.0	+5
ชุมชนบ้านชายคลอง	47	41	87.2	6	12.8	+17
ชุมชนบ้านห้าห้อง	152	139	91.4	13	8.6	+21
ชุมชนตลาดเขาชัยสน	110	94	85.5	16	14.5	+15
ชุมชนวัดอุดมวราราม	154	143	92.9	11	7.1	+22
รวม	515	456	88.5	59	11.5	+18

รายจ่าย / รายได้ของชุมชน / รายจ่ายต่อปี

รายจ่าย	เฉลี่ยต่อครัวเรือน (หน่วย)	รายจ่ายต่อครัวเรือน (บาท)	รายจ่ายต่อปี (บาท)
ข้าวสาร	308	601,832	7,221,984
เนื้อวัว	39	77,131	925,572
เนื้อหมู	318	622,297	7,467,564
ไก่	110	214,640	2,579,280
เปิด	20	39,080	468,960
ไข่ไก่	81	158,891	1,906,692
ไข่เปิด	31	61,602	739,224
ปลาน้ำจืด	142	279,936	3,359,232
อาหารทะเล	177	345,960	4,151,520
ผัก	143	280,861	3,370,332
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	158	310,853	3,726,996
รวม		2,993,113	35,917,356

ค่าอาหารสำเร็จรูป/เครื่องปรุง

รายการจ่าย	เฉลี่ยต่อครัวเรือน (หน่วย)	รายการจ่ายต่อครัวเรือน (บาท)	รายการจ่ายต่อปี (บาท)
ผงชูรส	67	132,049	1,584,588
น้ำตาลทรายขาว	50	99,448	1,193,360
น้ำปลา	26	52,552	630,624
น้ำมันพืช	76	149,223	1,790,660
ซีอิ๊ว	33	65,716	788,592
มาม่า / ไวไว	48	93,689	1,124,268
ปลากระป๋อง	50	99,139	1,189,656
หอม/กระเทียม	41	80,144	961,728
เครื่องเทศ	5	9,564	114,768
รวม		781,494	9,377,928

หนี้สินและภาวะหนี้สิน

- ก ท บ	12,000	บาท
- นายทุน	3,501,000	บาท
- ธกส.	16,298,900	บาท
- อื่นๆ	3,286,670	บาท
รวมหนี้สิน	35,805,870	บาท

ค่ายารักษาโรค

รายการจ่าย	เฉลี่ยต่อครัวเรือน (หน่วย)	รายการจ่ายต่อครัวเรือน (บาท)	รายการจ่ายต่อปี (บาท)
แก้ปวดเมื่อย	10	20,740	249,288
แก้โรคกระเพาะ	8	18,426	185,112
แก้ปวดหัว	12	24,167	290,004
แก้ปวดท้อง / ท้องเสีย	13	24,628	295,536
รวม		84,995	1,019,940

หนี้สินและภาวะหนี้สิน

- พืชสวน	11,075,192	บาท	- ร้านค้า	12,877,990	บาท
- พืชไร่	396,000	บาท	- สัตว์เลี้ยง	2,131,100	บาท
- รับจ้าง	10,859,080	บาท	- ลูกหลานส่งให้	872,699	บาท
- อื่นๆ	665,000	บาท	รวมรายได้	38,877,061	บาท

กิจกรรมภายใต้แผนแม่บทชุมชนตำบลเขาชัยสน

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชน

ที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ

การเลี้ยงสุกรครบวงจร / การเลี้ยงเปิดพันธุ์พื้นเมือง
การปลูกผักปลอดสารพิษ

สถานที่ตั้งโครงการ

724 หมู่ที่ 10 ตำบลเขาชัยสน อำเภochaชัยสน
จังหวัดพัทลุง

ผู้ประสานงาน

นายวัลลภ เกิดทิพย์

งบประมาณที่สนับสนุน

100,000 บาท มีสมาชิกร่วมโครงการ 15 คน

ลักษณะการดำเนินงาน

จัดซื้อสุกรแม่พันธุ์ 10 ตัว

จัดซื้อสุกรพ่อพันธุ์ 1 ตัว

ผลที่เกิดขึ้น

เพื่อขยายพันธุ์สุกรแจกจ่ายให้กับสมาชิก เพื่อเลี้ยง
เป็นสุกรขุนต่อไป

ผลที่ยั่งยืน

ได้ขยายแม่พันธุ์ พ่อพันธุ์ สุกรเพิ่มขึ้น และ สมาชิกได้
มีหมูขุนไว้เลี้ยง

การเลี้ยงเปิดพันธุ์พื้นเมือง

สถานที่ตั้งโครงการ

98 หมู่ที่ 13 ตำบลเขาชัยสน อำเภochaชัยสน
จังหวัดพัทลุง

มีสมาชิก 5 คน โดยสมทบทุนในการเลี้ยงเปิด

แม่พันธุ์ 45 ตัว เปิดพ่อพันธุ์ 8 ตัว เพื่อผลิตลูกเปิด

สำหรับให้สมาชิกเพื่อจำหน่าย และ เปิดไข่ 20 ตัว

เลี้ยงไว้ให้สมาชิกบริโภคใช้ในครัวเรือน

- เปิดเนื้อ พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์, เปิดไข่ พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์
เปิดขุน เพื่อส่งขายตลาด

การปลูกผักปลอดสารพิษ

สถานที่ตั้งโครงการ

หมู่ที่ 10 , 13 ตำบลเขาชัยสน อำเภochaชัยสน
จังหวัดพัทลุง

มีสมาชิก 7 คน ซื้อเมล็ดพันธุ์ แจกจ่ายให้สมาชิก

เพื่อนำไป เพาะปลูก พร้อมด้วยต้นกล้าผักบางชนิด ทำ

จำเป็นที่ ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ถั่ว มะเขือ

พริกผักกาด คื่นช่าย ตะไคร้, ขมิ้น ข่า , ผักรวมทั่วไป

ผู้ประสานงาน

นายวัลลภ เกิดทิพย์

724 หมู่ที่ 10 ตำบลเขาชัยสน

อำเภochaชัยสน จังหวัดพัทลุง

โทร 086-6984571

ตำบลช้างซ้าย

อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลช้างซ้าย ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของตำบลพระพรหม ห่างจากที่ว่าการอำเภอพระพรหม ประมาณ 7 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 58.904 ตารางกิโลเมตร หรือ 36,815 ไร่ พื้นที่การเกษตร 23,437 ไร่ พื้นที่อื่น ๆ 13,378 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ และราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะกับการเกษตร เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ พื้นที่ส่วนหนึ่งของตำบลช้างซ้าย ทางด้านทิศตะวันออก เมื่อถึงฤดูฝนน้ำจะท่วมขังที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตร ทำให้ทรัพย์สินและพืชผลทางการเกษตร สัตว์เลี้ยงเสียหาย เนื่องจากสภาพพื้นที่ในที่ราบลุ่มจะรับน้ำจากต้นน้ำ จากอำเภอลานสกา และอำเภอร่อนพิบูล เมื่อถึงช่วงหน้าแล้งจะขาดน้ำดื่ม น้ำใช้ น้ำการเกษตร เนื่องจากไม่มีทำนบ หรือเขื่อนกักเก็บน้ำ มีประชากรทั้งหมด 9,648 คน ครัวเรือนจำนวน 2,102 ครัวเรือน

การพัฒนาที่ผ่านมา

เจ้าหน้าที่ ที่มักเข้าใจว่าตนเองเป็นผู้รู้ดีกว่าชุมชน เพราะอย่างน้อยได้ศึกษามาจากห้องเรียน รวมทั้งมีตำแหน่งทางสังคมที่เหนือกว่า แต่ข้อเท็จจริง ความรู้ความเข้าใจในชุมชนไม่อาจได้จากกระบวนการศึกษาที่มีรากฐานจากตะวันตกและมีลักษณะที่เป็นเรื่องที่ห่างไกลจากชุมชน แต่ประสบการณ์ตรง ความรู้ ความเข้าใจ วิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายนั้นเจ้าหน้าที่ของหลายหน่วยงาน ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่เข้าใจความเป็นชุมชนที่แท้จริง เพราะชาวบ้านมีการพัฒนามายาวนาน สมัยปู่ย่า ตายาย ดังนั้นการพัฒนาต้องเปลี่ยนแนวคิด โดยต้องให้ความสำคัญชุมชนหลายฝ่าย ควรมีความเชื่อมั่นว่าชุมชนนั้นมีความรู้ ความเข้าใจตนเอง มีความสามารถในการพัฒนาตนเองเพียงแค่ขาดโอกาส และเรียนรู้ ที่มีพื้นฐานที่มีศักยภาพของชุมชน

ฉะนั้นขบวนการวางแผนที่ชุมชนมีส่วนร่วมจึงเป็นประเด็นสำคัญ การให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นที่ตั้ง โดยเชื่อมั่นว่าชุมชนมีศักยภาพที่จะคิดวางแผน รู้ความต้องการของชุมชนของตนเอง เจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นเพียงผู้เข้าไปรับรู้กระบวนการการทำงานของชุมชน

มีหลายหน่วยงานที่มุ่งเข้าไปยังชุมชนเพื่อการพัฒนา แต่ต่างคนต่างไป โดยมุ่งหวังให้มีการพัฒนาที่ดีขึ้น แต่ขาดการบูรณาการ แทนที่จะเป็นการพัฒนาที่ตกกลายเป็นภาระของชุมชน เพราะต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งลงพื้นที่ในชุมชนไม่พร้อมกัน ทำงานซ้ำซ้อน และเรื่องเดียวกันพูดกับชุมชนไม่เหมือนกัน ชุมชนสะท้อนออกมาว่าเจ้าหน้าที่สับสนในการทำงาน

การเข้าไปพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ แก่ชุมชน เพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การผลิตจะเน้นการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิต โดยคาดว่าเมื่อได้ผลผลิตเพิ่ม ก็จะได้รายได้เพิ่มทำให้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดี

จนอาจยกระดับฐานะไปสู่ความร่ำรวย ซึ่งคิดว่าสามารถแก้ไขปัญหาระยะ ความยากจน และสุขภาพ ลักษณะการพัฒนาในอดีตมักเป็นเช่นนี้ โดยไม่ คำนึงถึงชุมชนว่ามีศักยภาพอย่างไร มีภูมิปัญญาเดิมอย่างไร อดีตชุมชนอยู่กัน มาอย่างไร อะไรคือจุดแข็งของชุมชน อะไรเป็นจุดอ่อน ทรัพยากรของชุมชนมี อะไรบ้าง กิจกรรมที่เสนอให้ชุมชนพัฒนาจึงมาจากความคิดของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นบุคคลภายนอก โดยภาพรวมโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาก็ล้มเหลว พร้อมทั้งหนี้สินที่พอกพูนของชาวบ้าน เพราะไปลงทุนในส่วนและเทคโนโลยี สมัยใหม่เพื่อหวังผลในทางปริมาณ การศึกษาชุมชนเป็นเรื่องที่ลึกลับ ชุมชนมี องค์ประกอบที่สำคัญหลายอย่างที่ต้องศึกษา เพราะการรู้ปัญหาของชุมชนเป็น เพียงความรู้ที่ปลายเหตุ แต่ไม่เข้าใจองค์ประกอบของชุมชนที่แท้จริงว่า สาเหตุแห่งปัญหาที่พบมาจากองค์ประกอบส่วนไหนของชุมชน

สิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน

สิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนเป็นปัญหาโลกแตก เพราะองค์กรภาครัฐพึ่งพาต่างประเทศ องค์กรวิสาหกิจหวังพึ่งภาครัฐ องค์กรชุมชนหมู่บ้านคอยการสนับสนุนของภาครัฐ ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนหวังพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก โดยไม่ได้มองศักยภาพของตนเอง งานอาชีพของตนเองศักยภาพความเป็นไป ได้ของชุมชนในส่วนที่จะรับการพัฒนาจากการช่วยเหลือของภายนอก ความ เจริญในด้านวัตถุรวดเร็วชุมชนปรับตัวไม่ทัน ค่าใช้จ่ายสูงเงินที่หามาได้จะใช้จ่ายในลักษณะไหลออกไปนอกชุมชน

พิจารณาข้อมูลรายได้ หนี้สิน รายจ่าย

คนในชุมชนตำบลช้างซ้ายมีรายได้จากการขายแรงงานรับจ้างเป็น อันดับ 1 จากพืชไร่ พืชผักเป็นอันดับ 2 จากพืชนาเป็นอันดับ 3 (ข้าว) เลี้ยงสัตว์ เป็นอันดับ 4 จากพืชสวนเป็นอันดับ 5 ตำบลช้างซ้ายดูจากข้อมูลสภาพพื้นที่ เป็นตำบลเกษตรกรรม จากข้อมูลอาชีพ มีอาชีพเกษตรกรรม แต่เมื่อรายได้ กลับเป็นรายได้จากการรับจ้าง จากการเสวนา ในเวทีชุมชน ผู้แทนชุมชนพูด กันว่าอาชีพการเกษตรสร้างรายได้ไม่ทันกับสภาพเศรษฐกิจสังคม เพราะมี อัตราเสี่ยงสูงจากภัยธรรมชาติ น้ำท่วมเสียหายทุกปี แต่รายจ่ายทางด้านการ ศึกษาเป็นรายจ่ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ไม่มีก็ต้องหามาจ่าย จึงต้องกู้หนี้ยืมสิน ทั้ง ในระบบและนอกระบบ รายได้ที่เป็นตัวเงินจากการรับจ้าง ยังนำมาใช้เพื่อการ เลี้ยงชีพประจำด้วย เช่น ซื้อข้าวสาร และอาหารอื่น ๆ เนื่องจากแรงงานได้โอน ย้ายไปเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรมแล้วพื้นที่นา จึงเริ่มรกร้างมากขึ้น แปลง เกษตรต่าง ๆ จึงถูกละทิ้งไม่ได้ปรับปรุง หนี้สินในระบบเมื่อครบกำหนดตาม สัญญาไม่สามารถจ่ายได้ก็ต้องกู้เงินนอกระบบมาจ่าย ทำให้หนี้สินวนเวียนไม่ จบสิ้น คนวัยแรงงานจะออกหางานทำนอกพื้นที่ เพราะได้เงินมาทุกวัน แต่นี้ คือวัยแรงงานเท่านั้นที่หาเงินแบบนี้ได้ ส่วนคนที่ไม่จัดอยู่ในวัยแรงงานผู้หาเงิน ก็จะต้องหาเงินเลี้ยงดู คือ เด็ก และคนชรา ฉะนั้นจึงเป็นเหตุให้มีรายจ่าย มากกว่ารายได้ เพราะเด็ก คนชรา ไม่สามารถไปแบ่งภาระงานที่ทำต่างถิ่นได้

หนี้สินของคนตำบลช้างซ้าย

มีหนี้สินจาก ธกส. เป็นอันดับ 1 หนี้จากแหล่งอื่น ๆ เป็นอันดับ 2 หนี้สหกรณ์เป็นอันดับ 3 หนี้เหล่านี้เป็นหนี้ที่ต้องจ่ายดอกเบี้ยเงินต้นออกนอกชุมชน ข้อสังเกต ชุมชนเป็นหนี้ภายนอกชุมชนมาก ส่วนหนี้กลุ่มในชุมชนมีหนี้้น้อยมากนั้น แสดงว่าเงินของชุมชนมีน้อย พึ่งพาเงินจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก ลักษณะเช่นนี้แสดงถึงความอ่อนแอของชุมชนที่ชัดเจน และนี่คือจุดอ่อนของชุมชน

สถานการณ์หนี้ของชุมชน จุดอันตรายอย่างหนึ่ง คือ ระเบียบข้อบังคับสัญญาเงินกู้ชุมชนสะท้อนว่าเงินกู้ ธกส. ได้จัดชั้นลูกค้าชั้นดี ซึ่งเป็นดาบ 2 คม สำหรับลูกค้าหนี้ คือ เมื่อถึงกำหนดชำระหนี้ ธกส. เงินออมมีไม่พอ จะกู้เงินนอกระบบ ซึ่งจะได้โดยง่ายเพราะชาวบ้านยอมรับเงื่อนไข แม้ดอกเบี้ยจะแพงก็ตาม ซึ่งชาวบ้านขายแรงงานเท่าไร ก็ไม่หลุดพ้นหนี้สิน เพราะหลุดจาก ธกส. ก็เป็นหนี้นายทุนแทน และดอกเบี้ยสูงกว่าด้วย ช่วงการใช้จ่ายเงินที่สูงของชุมชนดูจากตารางการจ่ายการลงทุนพบว่า ช่วงการจ่ายเงินก้อนคือ ช่วงเปิดเทอมประมาณเดือน พฤษภาคม และ พฤศจิกายน ปีละ 2 ครั้ง ช่วงดังกล่าวนี้ ชุมชนไม่มีรายได้จากอาชีพหลัก คือ อาชีพเกษตร เพราะเดือน พฤษภาคม เป็นช่วงหน้าแล้ง ปลูกพืชอายุสั้นได้บ้างในบางพื้นที่ ที่ใกล้แหล่งน้ำ แต่ส่วนใหญ่จะปลูกไม่ได้ จึงไม่มีรายได้ ส่วนที่ปลูกได้ก็ยังไม่ได้ผลผลิต ส่วนครั้งที่ 2 เปิดเทอมเดือนพฤศจิกายน เป็นหน้าฝน บางปีน้ำท่วมการหาเงินมีหนทางน้อย ไม่ว่าจะเป็นรับจ้าง หรืองานอาชีพหลัก การเกษตรจะหยุดชะงักในช่วงนี้เป็นเหตุให้คนที่ลูกเรียนหนังสือต้องกู้หนี้ยืมสิน

วิเคราะห์ข้อมูลรายจ่าย

รายจ่ายของคนช้างซ้าย พบว่าให้ความสำคัญกับการศึกษามาก เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายสูงเป็นอันดับ 2 คนช้างซ้ายจะส่งลูกหลานเรียนในตัวเมือง และต่างจังหวัด โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เป็นเหตุให้ค่าใช้จ่ายสูง ชุมชนขาดความเชื่อมั่น สถานศึกษาระดับท้องถิ่น หรืออาจเป็นค่านิยม

รายการจ่ายเป็นอันดับ 5 เป็นค่าใช้จ่ายเครื่องดื่ม /ขนม การจัดเวทีพบว่าคนตำบลช้างซ้ายปัจจุบันน้ำดื่มต้องซื้อเพราะน้ำดื่มธรรมชาติมีสารพิษตกค้างดื่มกินไม่ได้ และน้ำดื่มซื้อจากพ่อค้าในตัวเมือง และจำเป็นต้องจ่ายส่วนเครื่องดื่มอื่นๆ ประเภทเหล้า เบียร์ มีราคาสูงมาก นิยมดื่มกับคนที่ใช้แรงงานและค่าใช้จ่ายเหล่านี้ ทำให้เงินไหลออกจากชุมชนเป็นค่าใช้จ่ายที่จัดอยู่ในประเภทฟุ่มเฟือยไม่จ่ายก็ได้

รายจ่ายจำเป็นประเภทปัจจัย 4 พบว่าคนช้างซ้ายซื้อข้าวสารกิน ทั้ง ๆ เป็นพื้นที่ปลูกข้าว แต่ปัจจุบันทำนายน้อยลง จึงต้องซื้อข้าวสารจากนอกชุมชน โดยซื้อจากห้างใหญ่ ส่วนหนึ่งคนที่ทำนาเพื่อขายข้าวในชุมชนยังมี แต่ก็ขายให้กับโรงสี เพราะคนในชุมชนนิยมบริโภคข้าวหอมมะลิชนิดนี้เคย ระหว่างคนสองอาชีพ คืออาชีพทำนา กับอาชีพอื่นๆ ที่ซื้อข้าวสารไม่ได้พบกับทุกอย่างที่คนช้างซ้ายปฏิบัติอยู่เป็นผลประโยชน์อยู่ให้กับคนนอกชุมชน อาหารประเภทเนื้อ ปลา ผัก คนช้างซ้ายก็ซื้อจากตลาดนัด พบว่าผู้ที่มาขายในตลาดก็เป็นคน

จากนอกชุมชน ในขณะที่เดียวกัน คนข้างซ้ายก็เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ปลุกผัก แต่ยังมีปัญหาด้านการตลาด ของผลผลิตเหล่านี้

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	การผลิตปุ๋ยหมักอินทรีย์ชีวภาพ
สถานที่ตั้งโครงการ	บ้านป่าสัก หมู่ที่ 9 ตำบลช้างซ้าย อำเภอลพบุรี
ผู้ประสานงาน	นายเศียร นิลวานิช
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 98,000 บาท
ผู้รับประโยชน์ทางตรง	ผู้จัดทะเบียน สย. จำนวน 10 คน นอกทะเบียน สย. 30 คน
ผู้รับประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 250 คน
ภาคีอื่น ๆ (สบทบ)	สพ.7 สุราษฎร์ธานี จำนวน 30,000 บาท องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 20,000 บาท สมาชิกกลุ่ม จำนวน จำนวน 2,500 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	สมาชิกมีปุ๋ยหมักอินทรีย์ใช้ในราคาที่ถูกลง ลดการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำการเกษตร
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	ลดรายจ่ายให้กับชุมชนปีละประมาณ 250,000 บาท และเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิกปีละประมาณ 4,800 บาท ดินมีสภาพดี ผลผลิตมีคุณภาพ ปลอดภัย
ผลที่เกิดขึ้นระยะยั่งยืน	ขยายผลสู่สมาชิกในตำบลและพื้นที่ใกล้เคียง ยั่งยืน

ผู้ประสานงาน

นายเศียร นิลวานิช
103/1 หมู่ที่ 2 ตำบลช้างซ้าย
อำเภอลพบุรี
จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทรศัพท์ 081 - 2466765

ตำบลท่าประจະ

อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติความเป็นมา

ตำบลท่าประจະมี 10 หมู่บ้าน และปี พ.ศ.2523 ได้แยกส่วนหนึ่งไปเป็น ตำบลเกาะจันทร์ ปัจจุบันมีทั้งหมด 6 หมู่บ้านจนถึงบัดนี้เดิมที่เรียกว่าท่าประจະ เมื่อสมัยก่อนมีท่าเรืออยู่ฝั่งตะวันตกของตลาดชะอวด มีประชาชนชาวอำเภอเชียรใหญ่ อำเภอปากพนัง ได้นำของมาจากเชียรใหญ่และปากพนังมาแลกเปลี่ยน เช่น น้ำผึ้ง จากน้ำตาลโตนด มาแลกของชาวอำเภอชะอวด ในบางที่จอดเรือ เรียกว่าท่าลากจาก และต่อมาภายหลังเห็นว่าชื่อไม่สวยเลยเปลี่ยนเป็น ท่าประจະ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา จึงตั้งเป็นตำบลท่าประจະจนถึงปัจจุบัน ใน 6 หมู่บ้านของตำบลท่าประจະ จะมีประวัติแต่ละหมู่บ้าน ในหมู่ที่ 1 ได้เรียกว่า บ้านควนตูกู้ ซึ่งมีคนเฒ่าคนแก่ได้กล่าวกันมาว่ามีทวดที่ศักดิ์สิทธิ์อยู่ในควนตูกู้ เรียกว่า ทวดตูกู้ ซึ่งชาวบ้านได้บนบานสานกล่าวเป็นที่เคารพนับถือมาตั้งแต่สมัยก่อน และในตอนหลังเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านควนสมบูรณ์ซึ่งในปัจจุบันมีความอุดมสมบูรณ์ตามชื่อ มีทั้งสวนยาง ผลไม้ นาข้าว มีพื้นที่ทั้งหมด 1,945 ไร่

รายได้ของครอบครัว

ตารางแสดงรายได้ของครอบครัวจากการประกอบอาชีพ แยกเป็นรายหมู่บ้าน

ที่มาของรายได้ครอบครัว ต่อปี	หมู่ที่ / บาท					
	1	2	3	4	5	6
ขายผลผลิตพืชสวน	152,500	162,000	150,000	152,500	157,000	155,000
ขายผลผลิตพืชนา	138,500	124,000	126,000	327,000	225,000	362,000
ขายผลผลิตพืชไร่	17,000	18,000	36,000	25,500	26,000	18,000
ขายผลผลิตสัตว์เลี้ยง	137,000	153,000	145,000	138,000	141,000	543,000
การรับจ้าง	223,000	245,000	253,000	252,000	237,000	652,000
การสงฆ์	135,000	132,000	124,000	128,000	135,000	237,000
รวม	803,000	834,000	834,000	1,023,000	921,000	1,967,000

สรุป - ปัญหาที่สำคัญในการประกอบอาชีพของประชาชนในตำบล

1. ขาดปัจจัยการผลิตประเภทปุ๋ยเคมีภัณฑ์เงินทุนการผลิต
2. ยังขาดความรู้ด้านการวิชาการ
3. ยังขาดระบบการจัดการการผลิตการตลาด และการใช้ระบบเทคโนโลยี
4. ประสพภาวะดินฟ้าอากาศ ไม่อำนวย
5. ราคาผลิตต่ำ

ภาระหนี้สินประชากร

ตารางแสดงภาระหนี้สินของประชากรในตำบล แยกเป็นรายหมู่บ้าน

ภาระหนี้สิน	หมู่บ้าน / บาท					
	1	2	3	4	5	6
หนี้สินรวม (บาท) ล้าน	8,063,000	9,265,000	8,759,000	6,760,500	9,513,500	9,195,000
หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน	70,113	34,830	28,346	38,411	35,498	30,959
หนี้สินเฉลี่ยต่อคน	1,123	3,120	2,593	4,962	3,000	2,298

กิจกรรม / โครงการภายใต้แผนแม่บทชุมชน

- หมู่ที่ 1 พัฒนาระบบการทำนา / เลี้ยงปลา/ เลี้ยงหมู / โรงสีข้าว / โรงงานน้ำดื่ม
- หมู่ที่ 2 พัฒนาระบบผลไม้/เลี้ยงไก่/เลี้ยงหมู/ตัดเย็บเสื้อผ้า/ข้าวสารซ้อมมือ
- หมู่ที่ 3 พัฒนาระบบการทำนา/ค้าขาย/ไม้ผล/เลี้ยงหมู
- หมู่ที่ 4 พัฒนาระบบการทำนา/เลี้ยงหมู/โรงงานขนมจีน
- หมู่ที่ 5 พัฒนาศูนย์สาธิตการตลาด/โรงงานปุ๋ยชีวภาพ/ศูนย์ขยายพันธุ์ข้าว
- หมู่ที่ 6 พัฒนาศูนย์ข้อมูลระดับตำบล/โครงการเลี้ยงโคพื้นเมือง

กิจกรรมที่ดำเนินงานแล้ว

- โรงงานผลิตเส้นขนมจีน หมู่ที่ 4 สนับสนุนเอกชน
- ร้านค้าชุมชน หมู่ที่ 1 สนับสนุนงบประมาณ อบต.
- ศูนย์ข้อมูลระดับตำบล หมู่ที่ 6 สนับสนุนงบประมาณ อบต.
- โรงสีข้าวชุมชน หมู่ที่ 1 สนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจ
- โรงงานผลิตอาหารสัตว์ หมู่ที่ 1 สนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจ
- โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้า หมู่ที่ 1 สนับสนุนกระตุ้นเศรษฐกิจ
- ข้าวซ้อมมือ หมู่ที่ 2 สนับสนุนงบประมาณ อบต.

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	โรงผสมอาหารสัตว์
สถานที่ตั้งโครงการ	บ้านห้วยแหง หมู่ที่ 4 ตำบลท่าประจะ
ผู้ประสานงาน	นายณรงค์ พันธุ์ศักดิ์ (01-2712946)
งบประมาณที่สนับสนุน	92,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 10 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 30 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 80 คน
ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	สหกรณ์การเกษตรอำเภอชะอวด จำนวน 50,000 บาท กระตุ้นเศรษฐกิจ ปี 2545 (โรงสีชุมชน) จำนวน 750,000
ผลที่เกิดขึ้นระยะแรก	สมาชิกและชุมชนซื้ออาหารสัตว์ในราคาที่ถูกกว่า ท้องตลาด
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สามารถเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม และสมาชิก กลุ่มเลี้ยงสัตว์สามารถลดต้นทุนได้ในระดับหนึ่ง ชาวบ้านมีงานทำ
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	เพิ่มรายได้ให้กับกลุ่ม ลดต้นทุนในการเลี้ยงสัตว์ ให้กับชุมชน เกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เช่น โรงสีข้าว และสามารถขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทั่ว ทั้งชุมชน

ผู้ประสานงาน

นายณรงค์ พันธุ์ศักดิ์
ที่ทำการกำนัน ต. ท่าประจะ
อ. ชะอวด จ. นครศรีธรรมราช
โทรศัพท์ 081-2712946

ตำบลบางนบ

อำเภอท่าวีร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติตำบลบางนบ

ประวัติความเป็นมาของตำบลบางนบ จากการจัดทำเวทีประวัติศาสตร์ ตำบล สามารถถ่ายทอดประวัติได้ว่า ในสมัยก่อนมีกลุ่มชน กลุ่มบุคคล รวมตัวกันเป็นชุมชนส่วนใหญ่อพยพมาจากเมืองจีนตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณลำบาง ซึ่งแยกจากคลองหัวไทร-ปากพนัง ซึ่งไหลจากแม่น้ำปากพนังเป็นหัวใจของการทำมาหากิน การค้าขาย การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน จึงเกิดชุมชนกลุ่มหนึ่ง รวมตัวกันจัดตั้งเป็นชุมชน มีผู้อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก อาศัยคลองหัวไทร-ปากพนัง เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้า ซึ่งฤดูฝนน้ำในคลองหัวไทรจะจืดสามารถทำการเกษตรได้ พอถึงฤดูแล้งน้ำในคลองจะกร่อยและเค็ม หากแล้งจัดน้ำทะเลจะหนุนจากปากแม่น้ำปากพนัง ทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรได้ ชาวบ้านในชุมชนจึงรวมตัวกันทำท่อนบกขึ้นน้ำ เมื่อถึงฤดูแล้งจะปิดท่อนบกขึ้นน้ำบริเวณปากบางที่น้ำไหลเข้ามาในเขตชุมชน ไม่ให้น้ำเค็มเข้ามาในบาง ซึ่งมีน้ำจืดสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี และเก็บกักน้ำไว้ใช้อุปโภค บริโภคได้ตลอดไป

ต่อมา ทางราชการได้จัดทำนบกขึ้นน้ำขนาดใหญ่และแข็งแรงให้กับชุมชน เพื่อปิดกั้นน้ำ ในฤดูแล้ง และเปิดเมื่อฤดูฝนทำให้ชุมชนได้มีน้ำใช้ตลอดปี และมีการจัดตั้งหมู่บ้าน ตำบล มีผู้นำชุมชนเป็นผู้นำหมู่บ้าน ตำบล เรียกตามศักราชพื้นที่ เป็นชื่อตำบล เป็นชุมชนบ้านรวมกัน หลายชุมชน เป็นหมู่บ้าน รวมกันหลายหมู่บ้าน เป็นตำบล ตั้งชื่อตำบลว่า ตำบลบางนบ ตามลำบางและทำนบกขึ้นน้ำต่อมาทางราชการได้จัดตั้งเขตการปกครองหมู่บ้าน ตำบล และเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านประจำหมู่บ้าน ปกครองราษฎร และกำนันปกครองตำบล ทุกหมู่บ้าน จนถึงปัจจุบัน

รายได้ของครอบครัว

ตารางแสดงรายได้ของครอบครัวจากการประกอบอาชีพ แยกรายหมู่บ้าน

ที่	ที่มาของรายได้ครัวเรือน	หมู่ที่ / บาท									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	รวม
1	ขายผลผลิตพืชสวน	-	-	1,268,421	13,000	380,200	8,000	74,500	69,900	13,600	1,827,622
2	ขายผลผลิตพืชนา	64,000	-	178,600	169,000	280,000	10,000	158,100	169,700	54,500	1,084,800
3	ขายผลผลิตพืชไร่	15,300	-	4,400	78,000	-	-	-	87,925	-	185,625
4	ขายผลผลิตสัตว์เลี้ยง	30,000	409,400	250,000	159,000	208,500	-	8,000	233,300	81,600	1,379,800
5	การรับจ้าง	44,000	300,000	559,000	762,160	1,417,960	-	519,300	413,500	579,400	3,325,281
6	จากลูกส่งให้	164,000	9,000	363,400	141,000	421,200	2,500	201,800	99,000	277,200	1,679,100

แหล่งที่มาของหนี้สินรวมทั้งตำบล

หนี้ ธกส. รวมทั้งตำบล	11,387,500 บาท
หนี้สหกรณ์ทั้งตำบล	4,841,800 บาท
หนี้กลุ่มต่าง ๆ ในตำบล	7,233,000 บาท
หนี้รายทุน	6,060,500 บาท
หนี้ อื่น ๆ	4,860,900 บาท

แนวความคิดการจัดทำแผนชุมชนระดับตำบล

การจัดทำแผนแม่บทชุมชน ตำบลบางนบ ภายใต้การหนุนเสริมของเครือข่ายแผนบทชุมชนภาคใต้ คณะทำงานแผนแม่บทชุมชนเป็นตัวแทนชุมชนในตำบลรวม 9 หมู่บ้าน จำนวน 41 คน ซึ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลบางนบ และผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกหมู่บ้าน และภาคีพัฒนาได้ร่วมกันทำแผนชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ในฐานะทรัพยากร องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม เหตุแห่งปัญหา และวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งใช้ระยะเวลาการจัดเก็บและจัดเวทีวิเคราะห์เป็นระยะเวลา 8 เดือน หลังจากทราบรายละเอียดข้อมูลของปัญหา ได้มีการจัดเวทีประชาพิจารณ์ ในรูปแบบที่ร่วมระหว่างชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานของรัฐ เพื่อกำหนดกรอบแผน คือ

- 1 แผนพัฒนาคน – พัฒนาสังคม
- 2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจ
- 3 แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- 4 แผนพัฒนาแหล่งน้ำ
- 5 แผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 6 แผนการบริหารจัดการ
- 7 แผนการศึกษาเรียนรู้
- 8 แผนพัฒนาด้านการเกษตร
- 9 แผนฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาโบราณ
- 10 แหล่งงานอื่นๆ

นโยบาย – เป้าหมาย

เพื่อให้ดำเนินงานพัฒนาชุมชนบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ ได้กำหนดกิจกรรมภารกิจพัฒนาดังนี้

1. เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน ให้มีการกินอยู่ดีมีความสุข
 - มุ่งพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน
 - ปรับแนวคิดและทัศนคติในการดำรงชีวิต
 - ส่งเสริมขบวนการเรียนรู้ และปรับวิถีคิดให้ชุมชน
 - เร่งรัดเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม
 - สร้างจิตสำนึกร่วมกัน
 - รักษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

2. พัฒนาด้านสุขภาพและความเป็นอยู่โดยการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพของชุมชนให้สามารถป้องกันและรักษาได้ทั้งร่างกายและจิตใจ
 - มีความรู้ทางโภชนาการ
 - ไม่หลงเชื่อในข่าวสารพัด
 - การห่างไกล และป้องกันยาเสพติด
 - รู้จักนำสมุนไพรในท้องถิ่น ภูมิปัญญา มาป้องกันรักษาตนเองได้
3. ด้านพัฒนาอาชีพให้มั่นคง ภายในเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
 - พดมีพอกินภายใต้ฐานทรัพยากร องค์กร ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน
 - รู้จักรวมกลุ่มองค์กร/ ถักทอเครือข่าย
 - ไม่ธุรกิจเกินตัว/บริโภคนิยม
 - จัดระบบการผลิตด้านเศรษฐกิจแบบใหม่ให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ
 - หาวิธีลดต้นทุนการผลิตโดยใช้มูลสัตว์ และปุ๋ยชีวภาพที่ผลิตเองได้
4. การพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งส่งเสริมให้ชุมชนรวมตัวกันทุกสาขาอาชีพ แม้มีความสามารถในการบริหารธุรกิจต่างด้วยตนเอง ทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและการแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ที่จัดการ โดยชุมชนอย่างแท้จริงจากการสนับสนุนจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การส่งเสริมรัฐวิสาหกิจชุมชน
5. ทรัพยากรธรรมชาติ ได้กำหนดกฎเกณฑ์ การอนุรักษ์ ดูแล รักษาฟื้นฟูตลอดการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตลอดไปจนถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบไปทุก ๆ ฝ่าย ส่วนทางทรัพยากรทุนได้วางระบบการจัดการทุนของชุมชนทั้งด้านตัวเงิน ทุนทางสังคม รวมถึงจริยธรรม ประเพณี องค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชนเป็นปัจจัยนำมาเป็นเครื่องมือกำหนดแผนชุมชน

ตัวอย่างโครงการที่เกิดจากกระบวนการแผนแม่บทชุมชน ที่มีการทำร่วมกับหน่วยงาน

ชื่อโครงการ การบูรณาการจัดการทำปุ๋ยหมักระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
สถานที่ตั้ง กลุ่มทำปุ๋ยหมักชุมชน 39/1 หมู่ที่ 4 ตำบลบางนบ อ.หัวไทร จ.นครศรีธรรมราช

1. ลักษณะโครงการ
 - วิธีดำเนินการต่อยอดกลุ่มทำปุ๋ยหมักที่เกิดจากกิจกรรมภายใต้แผนชีวิตชุมชน จำนวน 1 กลุ่ม สมาชิก 185 คน
 - จัดซื้อเครื่องมือและอุปกรณ์ทำปุ๋ยหมัก
 - ความพร้อมของบุคลากรด้านความรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมัก จากหน่วยงานของกรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี

- ลักษณะการจัดการภายใต้คณะกรรมการการบริการแผนชีวิตชุมชนตำบลบางนบบูรณาการ คณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบล และสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอหัวไทร โดยการประสานงานจากเจ้าหน้าที่เกษตรประจำตำบล

2. รายละเอียดโครงการ และงบประมาณ (รวมงบประมาณ 99,000 บาท)

- จัดซื้อเครื่องอัดเม็ด 1 เครื่อง เป็นจำนวนเงิน 75,000 บาท
- จัดซื้อเครื่องเย็บกระสอบ 1 ตัว เป็นเงิน 15,000 บาท
- จัดซื้อกระสอบบรรจุจำนวน 1,500 ลูก ๆ ละ 6 บาท จำนวน 9,000 บาท

3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ทำให้เพิ่มผลผลิตเพิ่มขึ้น
- ทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายในการทำนาและปลูกผัก
- ทำให้ลดปัญหาการว่างงาน
- ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพ
- ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่ม

4. ผู้รับผิดชอบโครงการ

- คณะกรรมการบริหารแผนชีวิตชุมชนตำบลบางนบ
- คณะกรรมการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีประจำตำบลบางนบ

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	ต่อยอดกลุ่มปุ๋ยหมักชีวภาพ
สถานที่ตั้งโครงการ	39/1 หมู่ที่ 4 ตำบลบางนบ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ผู้ประสานงาน	นายละเวง วุ่นเลี้ยง (086-2789037) 15 หมู่ที่ 9 บางนบ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 77,500 บาท
ผู้ได้รับผลประโยชน์โดยตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 7 คน นอกทะเบียน สย. จำนวน 30 คน
ผู้ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ภาคีอื่น ๆ (สมทบ)	จำนวน 185 คน องค์การบริหารส่วนตำบลบางนบ จำนวน 135,000 บาท การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 7,000 บาท งบผู้ว่า CEO จำนวน 3,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะแรก	สมาชิกกลุ่มและชุมชนมีปุ๋ยหมักใช้ในการเกษตร ในราคาที่ถูกลงกว่าท้องตลาด กระสอบละประมาณ 150 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สมาชิกมีรายได้ ลดรายจ่ายให้กับกลุ่มปีละ ประมาณ 245,000 บาท สภาพดินอุดม สมบูรณ์
ผลที่เกิดขึ้นยั่งยืน	ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก สภาพดินอุดมสมบูรณ์ ปราศจากสารเคมี ตกค้าง เกิดการเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ เช่น กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเกษตรกร ในรูปแบบของเครือข่าย

ผู้ประสานงาน

นายละเวง วุ่นเลี้ยง
15 หมู่ที่ 9 บางนบ
อำเภอดงหลวง
จังหวัดนครศรีธรรมราช
โทรศัพท์ 06-2789037

ตำบลพังกาญจน์

อำเภอพนม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติตำบลพังกาญจน์

ตำบลพังกาญจน์ แยกการปกครองออกจากตำบลพนม ในวันที่ 14 มิถุนายน 2524 ตำบลพังกาญจน์ เดิมที่ได้ตั้งรกรากอยู่ที่บ้านบางหิน (สมัยนั้นได้ขึ้นอยู่กับ “อำเภอละอุ่น” ตั้งอยู่ฝั่งขวาของคลองชะอุ่น การปกครองขึ้นตรงต่อเมืองนครศรีธรรมราช โดยมี “หลวงปราบประทุษราษฎร์” เป็นนายอำเภอคนแรก) ต่อมาในปี พ.ศ. ใดไม่แน่ชัด ได้อพยพเลือนลงมาทางใต้ คลองนี้เรียกกันว่าคลองศก มาตั้งถิ่นฐานมาอยู่ที่ฝั่งขวาของลำคลอง ตอนนั้นยังไม่ปรากฏชื่อบ้าน ในจำนวนผู้ที่อพยพมาทำมาหากิน ณ ที่แห่งนี้ มีอยู่ประมาณ 5 ตระกูลได้แก่ เสนกุล, วิเชียรวงศ์, นาคพังกาญจน์ หรือ โอภาสะ, สมพังกาญจน์ และทัพเมือง

ที่มาของคำว่า “พังกาญจน์” บรรพชนได้เล่ากันต่อๆมาว่า “วันหนึ่งได้มีช้างพังเชือกหนึ่งเดินโหดโซเซเที่ยวหากินอยู่ในป่าข้างหมู่บ้านนี้คนในหมู่บ้านช่วยกันสืบความว่าช้างพังเชือกนี้เป็นของใคร และชื่ออะไร แต่ไม่มีใครรู้จักเจ้าของ ทราบแต่ว่า ช้างพังเชือกนี้ชื่อว่า “กาญจน์” เป็นเพศเมียมีอายุมากแล้วเจ้าของจึงไม่สนใจปล่อยให้ช้างพังผู้ชราออกหากินอย่างไร้จุดหมาย ต่อมาอีกไม่นานได้มีคนไปเที่ยวป่าได้พบช้างพัง “กาญจน์” ช้างเชือกดังกล่าวได้ล้มตายอยู่ที่ปลายบาง (ต้นน้ำ) ชาวบ้านจึงหารือกันว่าควรจะต้องตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อของช้างเชือกดังกล่าว ตั้งแต่นั้นมาจึงเรียกกันว่า “บ้านพังกาญจน์”

ประวัติตำบลพังกาญจน์

ประวัติบ้านพังกาญจน์	มีตำนานแต่ก่อนมา
มีช้างพังตัวหนึ่งหนา	ไม่ทราบว่าเป็นของใคร
เพศเมียชื่อว่ากาญจน์	เขาเล่าขานแต่ก่อนไม่รู้
หากินไม่ห่างไกล	ใกล้สถานหมู่บ้านนี้
ในป่ามีอาหาร	อันโอฬารเขียวขจี
ช้างพังตัวว่านี้	ได้ล้มตายที่ปลายบาง
ผู้คนจึงหารือ	บางนั้นหรือชื่อตามช้าง
พังกาญจน์ดังกล่าวอ้าง	ไม่อำพรางทราบทั่วกัน
เขาเล่ากล่าวสืบ สืบ	ตั้งแต่นั้นเรียกกันมา
ชื่อกาญจน์แปลว่าทอง	งามเรืองรองเป็นหน้าหนา
ตั้งแต่นั้นต่อมา	เขาเรียกว่า “บ้านพังกาญจน์”

บทประพันธ์ หลงจรัส นาคพังกาญจน์

การจัดทำแผนแม่บทชุมชนตำบลพังงาญั่น

แผนชุมชน ไม่ใช่แผนของทางราชการ ไม่ใช่แผนการจัดสรรงบประมาณของราชการหรือองค์กรท้องถิ่น เป็นต้น แผนแก้ไขปัญหาวิกฤตของชุมชนโดยพลังของชุมชน แผนของชุมชน ทำให้การแก้ปัญหาของชุมชนเป็นไปอย่างมีทิศทางด้วยการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน ในการกำหนดอนาคตชุมชนจัดลำดับความสำคัญ และการกำหนดเป้าหมายของการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาวิกฤต และการพัฒนาโดยสมาชิกชุมชนเอง ไม่ได้หมายความว่า ต้องทำอะไรด้วยพลังของคนในชุมชนเองทั้งหมด จากข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีบางอย่างที่สมาชิกชุมชนทำเองไม่ได้จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนเช่นกัน แต่การขอความช่วยเหลือเช่นนี้ไม่ทำให้ชุมชนอ่อนแอลง เพราะก่อนที่จะขอให้หน่วยงานอื่นมาช่วยนั้น สมาชิกในชุมชนได้คิดและทำงานร่วมกันแล้ว

ขอให้ช่วยเฉพาะส่วนที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น และเป็นการขอในส่วนที่จะทำให้คนในชุมชนได้รับความรู้มากขึ้น สามารถแก้ปัญหาได้มากขึ้น ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ ชุมชนสามารถผนึกพลังของชุมชนโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการพัฒนาตนเอง และชุมชนของตนได้อย่างเต็มศักยภาพที่มี เพื่อแก้ไขผลกระทบที่เกิดจากปัญหาวิกฤต โดยยึดหลักแผนงานของชุมชน 3 ด้านเป็นหลักคือ

1. แผนพึ่งตนเอง เป็นแผนของกิจกรรมที่ชุมชนของกลุ่มองค์กรชุมชนสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน
2. แผนความร่วมมือ เป็นแผนของกิจกรรมที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้ หากหน่วยงานภายนอกชุมชนให้ความช่วยเหลือในบางเรื่อง เช่น เงินทุน ความรู้ เป็นต้น

3. แผนการสนับสนุน เป็นแผนของกิจกรรมที่สำคัญต่อการแก้ไขปัญหา
ของชุมชน แต่ชุมชนไม่สามารถทำได้

ข้อมูลรายจ่าย ตำบลพังกาญจน์ / ปี 2549

หมวดอาหารและเครื่องดื่ม			หมวดของใช้		
1. ข้าวสาร	2,558,100	บาท	1. ผงซักฟอก	233,949	บาท
2. เนื้อหมู	1,569,549	บาท	2. สบู่และยาสีฟัน	231,069	บาท
3. ไข่ไก่	353,616	บาท	3. น้ำมันเชื้อเพลิง	2,205,620	บาท
4. อาหารทะเล	571,140	บาท	4. ค่าไฟฟ้า	971,624	บาท
5. น้ำปลาและเครื่องปรุง	498,420	บาท	5. ค่าโทรศัพท์	733,098	บาท
6. ขนม	1,162,680	บาท	รวม	4,375,360	บาท
7. เหล้า และ เบียร์	2,230,120	บาท			
รวม	8,943,616	บาท			

หมวดการผลิตทางการเกษตร			หมวดอื่นๆ		
1. ปุ๋ยเคมี	2,294,889	บาท	1. ค่าใช้จ่ายทางสังคม	2,522,400	บาท
2. ยากำจัดวัชพืช	545,670	บาท	2. ค่ายารักษาโรค	290,284	บาท
3. ค่าอุปกรณ์การผลิต	527,820	บาท	รวม	2,812,684	บาท
4. ค่าจ้างแรงงาน	217,580	บาท			
5. ค่าเมล็ดพืช	100,700	บาท			
รวม	3,686,659	บาท			

รายได้ข้อมูลรวมทั้งปี 38,534,431 บาท

รายจ่ายรวมทั้งปี 19,818,319 บาท

หนี้สินรวม 45,912,216 บาท

รายได้และที่มาของรายได้

ตารางแสดงรายได้และที่มาของรายได้ของประชากรในตำบล แยกเป็นรายหมู่บ้าน

รายได้และที่มาของรายได้	หมู่ที่ / จำนวน (บาท)					
	1	2	3	4	5	รวม (บาท)
1.รายได้รวมทั้งหมู่บ้าน	6,594,000	11,099,515	8,728,200	4,315,200	7,805,952	38,543,431
1.1 เฉลี่ยต่อครัวเรือน / ปี	51,116	154,160	107,762	71,920	100,076	485,034
1.2 เฉลี่ยต่อคน/ปี	2,473	33,634	23,091	13,485	53,465	145,153
2.ที่มาของรายได้						
2.1 ขายผลผลิตพืชสวน	2,210,160	6,173	718,896	2,795,000	5,627,352	17,525,275
2.2 ขายผลผลิตพืชนา	-	-	-	-	-	-
2.3 ขายผลผลิตพืชไร่	28,000	-	20,900	271,400	-	320,300
2.4 ขายผลผลิตสัตว์	119,200	201,020	-	-	237,000	557,220
2.5 การรับจ้าง	2,246,240	948,000	475,700	714,800	798,000	5,182,740
2.6 จากลูกส่งให้	91,400	102,600	23,400	-	120,000	337,400
2.7 อื่นๆ เงินเดือนข้าราชการ	1,399,000	2,393,448	680,000	534,000	1,821,600	7,328,048

กิจกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนจากข้อมูลแผนชุมชนที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง 4 ภาค

ชื่อโครงการ	สนับสนุนร้านค้าชุมชน
สถานที่ตั้งโครงการ	113 หมู่ที่ 2 ตำบลพังกาญจน์ อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ผู้ประสานงาน	นายพยุงค์ศักดิ์ จันทร์แสงกุล ที่ทำการกำนันตำบลพังกาญจน์ อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
งบประมาณที่ สนับสนุน	จำนวน 99,844 บาท
ผู้รับประโยชน์ทางตรง	ผู้จดทะเบียน สย. จำนวน 45 คน นอกทะเบียน สย. 420 คน
ผู้รับประโยชน์ทางอ้อม	จำนวน 1,156 คน
ภาคีอื่น ๆ (สบทบ)	พช. สร้างอาคารใช้งบประมาณ 300,000 บาท สมาชิกกลุ่ม จำนวน 220,000 บาท

ผลที่เกิดขึ้นระยะสั้น	ชุมชนได้บริโภค / อุปโภค สินค้าและอุปกรณ์ในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาดลดรายจ่ายได้ 60,000 บาท ในรอบ 6 เดือน
ผลที่เกิดขึ้นระยะกลาง	สามารถลดรายจ่ายให้คนในชุมชน และเพิ่มรายได้ให้สมาชิกในรูปของเงินปันผลปีละประมาณ 500 – 1,000 บาท
ผลที่เกิดขึ้นระยะยั่งยืน	เพิ่มจำนวนสมาชิกเต็มพื้นที่ตำบล เพื่อขยายให้ชุมชน ลดรายจ่ายอย่างยั่งยืน

ผู้ประสานงาน

นายพูนศักดิ์ จันทรแสงกุล
นายสุวัจน์ เขียมทองกุล
57 หมู่ 2 ตำบลพังกาญจน์
อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84250
โทรศัพท์ 077-399258
089-5931209

“

แผนชีวิตชุมชน รู้ตนเอง
เพื่อกำหนดอนาคตของ
ชุมชนและลูกหลาน

”

พธช - CODI

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

912 ถนนพหลโยธิน แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทรศัพท์ (66) 0-2378-8300 - 20
Homepage: <http://www.codi.or.th> E-mail : codi@codi.or.th